

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ

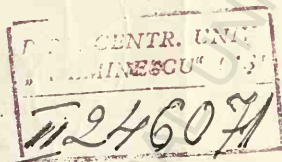
CONTRIBUȚII ISTORICE PRIVIND PERIOADA 1918—1939

-ELIE MIRON CRISTEA
-DOCUMENTE ȘI CORESPONDENȚĂ

II 246071

SIBIU, 1987

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
CONTRIBUȚII ISTORICE
PRIVIND PERIOADA 1918—1939

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ

✓
**CONTRIBUȚII ISTORICE
PRIVIND PERIOADA
1918—1939**

— ELIE MIRON CRISTEA —

documente, însemnări și corespondențe

265222
B.C.U. - IASI

S I B I U, 1 9 8 7

ANTONE PLAMADEALA

CONTRIBUTII ISTORICE
PRIVIND PERIOADA

22 APR 1968
L. O. U. M. BRNESO
IASI
el. 642440

949.8, 1918/1939⁴/093.2) = 59

BIBL. 1981

ELIE MIRON CRISTEA ÎN PERIOADA

1 decembrie 1918—6 martie 1939

I. PRELIMINARII

Titlul de mai sus nu vrea să indice intenția de a ne ocupa exhaustiv de viața și activitatea lui Elie Miron Cristea din perioada indicată. Rămînem la ceea ce ne-am propus inițial, cînd am publicat „*Pagini dintr-o arhivă inedită*”,¹ adică la publicarea documentelor propriu-zise descoperite în această arhivă, și numai după aceea, și nici aceasta exhaustiv, la interpretarea lor. Apelul la alte documente — și există încă multe în arhiva Sfintului Sinod de la București și în alte arhive — îl facem numai pentru a clarifica sau a situa aceste documente în context. Sarcina unei biografii complete — viața și activitatea — rămîne încă o lucrare ce trebuie făcută de acum încolo. E lesne de înțeles, așadar, că multe aspecte din viața și activitatea sa vor rămîne deocamdată neabordate, mai ales din această perioadă de după Unirea din 1918 pînă la moartea sa. Materialele publicate în acest volum, — scrisori, pagini de jurnal, culegeri de maxime și locuțiuni, vor putea însă constitui un material, sperăm, valoros pentru viitorul biograf, tot așa cum îi vor fi de mare ajutor și volumele publicate, ale lui E. Miron Cristea însuși, în special cele șase volume de *Cuvîntări*, care conțin idei și puncte de vedere în diferite domenii, precum al istoriei românilor, al educației, al vieții politice, al moralei, al vieții sociale, culturale, religioase și bisericești și altele.

Vom aborda așadar atît cît va fi necesar perioada dintre 1 decembrie 1918 — momentul Unirii și sfîrșitul epocii dualismului în Transilvania, — și 6 martie 1939, momentul morții

lui E. Miron Cristea la Cannes, în Franța, numai prin prisma și în limitele scrisorilor și documentelor pe care le-am descoperit și care constituie material inedit, prin urmare, în măsura în care e vorba de unicate, necunoscute. Facem această rezervă pentru că, cel puțin într-un caz, nu e vorba de un unicat, ci de o copie, și anume de scrisoarea lui Ion Pitulescu adresată Elenei Lupescu, scrisoare care i-a fost trimisă și lui Elie Miron Cristea, probabil spre informare, de către Ministerul de Interne, parte reprodusă, parte rezumată. O publicăm pentru că, după știința noastră, în afară de unele fragmente folosite disparat în volumul III din *Fapte din umbră*, de C. Neagu și D. Marinescu,² n-a fost publicată pînă acum și nu e lipsită de interes pentru cunoașterea vieții politice din epocă, a moravurilor regale și a mentalităților.

Elie Miron Cristea își face intrarea în România Mare, sosind ca dintr-un lung prizonierat de sub stăpînirea austro-ungară, printr-o cuvîntare înflăcărată, așa cum numai transilvănenii știau să le alcătuiască, spre a rămîne documente pentru eternitate — ținută chiar pe virful evenimentelor dintre cele două lumi, la Marea Adunare a Unirii din 1 decembrie 1918 de la Alba Iulia.

El a rostit acolo o lungă și mișcătoare rugăciune, de smerenie întru biruință, și de mulțumire întru speranță, binecuvîntînd pe Dumnezeu și exprimînd, ca un psalmist inspirat, simțăminte de copleșitoare adîncime, în vorbe simple, dar atît de adevărate și de potrivite, încît parcă făceau să vorbească însăși ființa românească, ființa cea nevăzută și veșnică, cea de dincolo de forme și cuvînt, de parcă ar fi vorbit toate inimile deodată, într-un grai nou, atuncea descoperit sub vraja și binecuvîntarea Unirii.

„Doamne, ... Tu ai văzut strîmtoarea părinților noștri și ai auzit strigarea lor, căci se făcuseră ei ca floarea în brumă și plecat spre pulbere era sufletul lor, și trupul lor lipit de pămînt.

„Tu ai împlinit și cu noi ceea ce ai făgăduit de demult: Sfărma-voi jugul de pe tine și voi rupe legăturile Tale; lăr-gi-voi hotarele tale, aduna-vă-voi dintre popoare și vă voi

stringe din țările unde sînteți împrăstiați, restatornici-voi judecătorii tăi ca mai înainte, și sfetnicii tăi ca la început...

„Ajutatu-ne-ai de am bătut războiul cu veselie și am gonit pe fiii trufiei...”

„Doamne, ... îndreptează urmele noastre și faptele noastre, ca să locuim în locul acesta și să luăm mărire mare și nume veșnic...”

„Veniți deci să ne închinăm și să cădem Domnului și să plîngem înaintea lui și să-i făgăduim zicînd: Iată, noi și feciorii și fetele noastre și frații și surorile noastre, umbla-vom întru așezămîntul legii părinților noștri”.

A fost unul din cei patru din Transilvania care au adus Documentul Unirii la București. Sînt cunoscute cuvîntările ținute în Gara de Nord și altele, cu acel prilej. Pentru istoria care uneori prețuiește și amănuntele care dau viață și culoare evenimentelor, reținem aici, și unele din documentele pe care fiul de țăran din Toplița Română le-a păstrat în rînd cu celelalte care, cum se spune, puneau țara la cale. La 1 decembrie 1918, într-o zi de sîmbătă, la orele 8,30 seara, cu o invitație de la maresalul curții regale s-a prezentat la un banchet la Palat, la care s-au servit: Crème Seigné, Bouchées Isabelle, Dinde à la Godard, Mousses de foie gras à la moderne, Filet de boeuf roti, salade Astoria, Topinambours à la Mornay, Bombe Dame-Blanche, Tartelettes, Montreuil și Fruits. Luni, 3 decembrie 1918 a avut parte, tot acolo, de alte bunătăți: Velouté à la Caroline, Aloyan de boeuf savoyarde, Poussines à la Broche, Salade, Flan au Pommes Meringues, Paillettes, Fruits și Café. Miercuri, 5 decembrie, alt *dîner* cu: Consomé Monte-Carlo, Rizzotto Sauce tomate, Pieces de boeuf à la Poiveade, Salade, Carottes à la Crème, Petites pots au café și Fruits. A mai urmat o invitație la un prînz la Palatul Cotroceni, în ziua de 6 decembrie, la orele 8,15 seara. N-am găsit menu-ul, dar ne e de crezut că l-a uitat acolo. Mai degrabă s-a rătăcit pe undeva printre alte hîrtii!

Cu împăratul de la Viena nu mîncase niciodată. Fusese adesea mîncat de acesta!

El își aduce aminte în *Însemnări* de cîte ori a fost jignit și de Viena, și de Budapesta. Pe multe le-am însemnat în volumul nostru: *Românii din Transilvania sub teroarea regimului dualist austro-ungar (1867—1918)*, după documente, acte și corespondențe rămase de la Elie Miron Cristea (Sibiu, 1986, 546 p.).

Din *Însemnările* din prezentul volum vedem cum, mai ales, confruntările dintre E. Miron Cristea și oficialitățile ungurești de la Budapesta au fost uneori dramatice, și ele arată cât de superficială era bruma de politețe care mai acoperea de obicei raporturile dintre români și unguri, chiar la cele mai înalte nivele. În privința aceasta este elocventă o convorbire cu secretarul de stat Ioan Toth care, biruit de argumentele lui Miron, i s-a adresat dintr-odată, ridicându-se de pe scaun palid și furios: „*Acuși vom găsi noi mijloacele de a te sili pe Ilustritatea Ta a observa legile ungurești!*” (vezi în *Însemnări*, p. 326).

În lipsa argumentelor, sila făcea treabă mai bună! Câte jigniri au trebuit să rabde bieții români!

*

Elie Miron Cristea a crezut permanent într-o stea a sa și nu ezita s-o spună.

Probabil, cu ocazia alegerii ca mitropolit primat sau imediat după aceea, reculegându-se în biroul său, poate la Caransebeș, sau la București, după instalare, notează pe o coală de hîrtie, cu o oarecare infatuare, păstrîndu-se totuși în limitele obișnuite ale unei pagini de jurnal destinată posterității: „*După Crăciun, 1917, adică la începutul anului 1918 a fost asesorul meu Ștefan Jianu în lagărul de prizonieri de la Timișoara. Acolo a aflat la prizonierii români ofițeri Pastorală mea cea vestită*”.³

În acea *Pastorală* Miron cerea „*Să se dea fiecărui popor ceea ce i se cuvine și ceea ce-i dă dreptul firii și dreptul dumnezeiesc*”. Tot acolo avertiza că „*o pace fără dreptate nu poate fi durabilă*” și mai cerea „*să se asigure pentru fiecare popor dreptul de a-și dezvolta liber și neîmpiedecat naționalitatea sa*”.⁴ Apoi continuă: „*atunci spuneau acei ofițeri: „Îl facem la noi mitropolit-primat al României Mari”*”. „*În noiembrie 1918, mergînd spre București, îmi povestește cineva că la Chișinău, în Basarabia, s-a scris într-un ziar (poate „România nouă”?) că eu trebuie să devin mitropolit primat*”. La dineul de la Palatul regal, în 1. XII. v., 1918, însuși regele a spus secretarului meu Dr. Cornel Cornean: „*Să nu vă supărați, dar pe Prea Sfințitul de la Caransebeș vi-l luăm în curînd*”. Ministrul președinte Ioan Brătianu a zis la masă cumnatului său Dr.

³ Vezi Dr. Elie Miron Cristea, *Pastorale și Cuvîntări ale unui episcop român în țară sub stăpînire străină*, București, 1923, p. 175; *Pastorală de la Crăciunul 1917*.

⁴ *Idem*.

Cantacuzino „Că eu am să sfințesc biserica lui Horia de la Florica, în calitate canonică“, adică fiind ierarh al acelei eparhii. În cursul petrecerii de la București, toți spuneau asta; deci era generală vestea“. Se referă desigur la „petrecerile“ prilejuate de aducerea documentului Unirii de la Alba Iulia.

Și mai tirziu, la 21 noiembrie 1929 nota sub titlul: *Două proorociri. O amintire*: „Era în toamna anului 1907. Venisem și eu la expoziție, la București, cu puternicul cor mixt de peste 100 persoane al „Asociației Române de Muzică din Sibiu“, al cărei președinte eram. Locuiam cu vreo 70 de tineri din cor, cei mai mulți teologi ai Seminarului din Sibiu, în internatul teologic „Radu Vodă“. Acolo am avut onoarea neașteptată pentru mine, un biet ieromonah, de a primi vizita Domnului Vintilă Brătianu,⁵ care, în numele familiei întregi și mai ales a venerabilei doamne-mame Pia I. C. Brătianu,⁶ m-a invitat pe o zi la Florica.⁷ M-am dus împreună cu Partenie Cosma,⁸ directorul „Albinei“ din Sibiu. Era de față toată familia“. Povestește mai departe că a depus o coroană pe mormîntul lui I. C. Brătianu și a rostit o rugăciune pentru el încheind cu: „Să ajute Dumnezeu ca urmașii săi să înfăptuiască Unirea cea mare a tuturor românilor...“ Ionel I. C. Brătianu⁹ a adaos cu acel prilej: *Iară Cuvioșia Ta să ajungi cel mai mare ierarh în fruntea Bisericii acestei Românii mărite... Dumnezeu a realizat ambele proorociri!*¹⁰ În februarie 1920 a fost ales mitropolit primat al Bisericii Ortodoxe Române, iar Ion I. C. Brătianu a fost în fruntea evenimentelor cînd s-a proclamat România Mare.

5 Brătianu Vintilă I. C., n. 1867, Florica (Ilfov), al treilea fiu al lui Ion C. Brătianu, inginer de la Paris. De mai multe ori ministru. Între noiembrie 1927 și noiembrie 1928 și după moartea fratelui său I. I. C. Brătianu, pînă în 1930 a fost și prim-ministru. A introdus un nou sistem de impozite și a stabilit economie. A lăsat opere politice și economice. A murit în 1930.

6 Soția lui I. C. Brătianu.

7 Sat în Ilfov, unde își aveau Brătienii locuința.

8 Cosma Partenie, n. 1837 la Beluș. A studiat teologia la Arad, dreptul la Budapesta, lucrînd în cancelaria avocațială a lui Em. Gojdu și fiind cantor la biserica românească din Budapesta. A fost redactor la „Concordia“, primul președinte al Societății „Petrul Maior“ din Budapesta. În 1876 s-a mutat la Sibiu. Director al Băncii „Albina“. Din 1884 s-a retras din politică și s-a consacrat activității pe teren bisericesc, a „Asociațiunii“ și la „Albina“. La 80 de ani, din cauza războiului a trebuit să părăsească prin Moldova, Rusia și în alte părți. S-a întors în 1919. A mai trăit 5 ani în România, fiind senator. A murit în 1924.

9 Brătianu Ioan I. C., fiul mai mare al lui I. C. Brătianu, n. 1864 la Florica. A făcut studii de matematică și politehnică la Paris, și apoi Școala de Poduri și Șosele tot la Paris. De mai multe ori ministru în cabinetele liberale. În 1908 a fost președinte al Consiliului de Miniștri, revenind în timpul primului război mondial, cînd sub ministeriatul său s-a făcut Unirea. A murit în 1926.

10 Dr. Miron Cristea, *Pastorale, Predici și Cuvîntări*, vol. VI, București, 1939, p. 96.

II. ELIE MIRON CRISTEA, MITROPOLIT PRIMAT,

1920—1925

Hîrțile din arhiva sa ne vor da prilejul să trecem, chiar dacă nu absolut prin toate realizările sale din această perioadă, în orice caz prin cele mai importante, acelea care au constituit jaloanele preocupărilor sale.

1. Sfirșitul Băncii culturale „Lumina”. Dintr-o scrisoare din partea Băncii Românești¹¹ aflăm epilogul episodului numit „Banca culturală Lumina”, aceea care, pe data de 1 ianuarie 1921, va fuziona cu Banca Românească. Întemeiată în 1909 de E. Miron Cristea la Sibiu, cu multe greutăți,¹² ea și-a făcut din plin datoria timp de zece ani, pînă cînd unirea Transilvaniei cu patria-mamă a făcut să-i dispară rațiunea de a mai exista. În Transilvania, precum am văzut în volumele anterioare, era menită să susțină progresul cultural, atunci cînd statul ungar făcea totul să-l împiedice. Acum statul român preluase el toate aceste îndatoriri. E. Miron Cristea a păstrat în arhiva sa scrisoarea de fuzionare, într-o copie autenticată de Lazăr Triteanu, probabil la cererea lui, pentru că scrisoarea era adresată Băncii „Lumina” din Sibiu, pentru a se asigura că lichidarea s-a petrecut așa cum trebuie și că acest copil al lui n-a murit, ci urma să supraviețuiască într-o Bancă a țării, mai mare, precum și Transilvania se unise cu Țara, România devenind în 1918 „Mare”.¹³

De altfel, acestea le putem ușor deduce din chiar însemnarea sa pe ultima pagină a scrisorii de la Banca Românească,

¹¹ 19 noiembrie 1920.

¹² A se vedea Antonie Plămădeală, *Pagini dintr-o arhivă inedită*, București, 1984, Editura Minerva, p. XXXII; XXXIV, și în vol. *Românii din Transilvania sub teroarea regimului dualist austro-ungar (1867—1918), după documente, acte și corespondențe rămase de la Elie Miron Cristea*, Sibiu, 1986, 546 pagini.

¹³ Vezi scrisoarea din 19 nov. 1920 semnată de Ștefănescu și Teodorescu, la p. 303, litera T.

însemnare făcută parcă anume pentru posteritatea în care el avea încredere că se va întoarce asupra vieții și activității sale. A voit s-o ajute și să ușureze descifrarea evenimentelor legate de implicarea sa în ele. Posteritatea îl confirmă! Iată ce scria:

„După ce s-a înfăptuit întregirea României, nemaifiind lipsă ca înainte de „Lumina“, m-am învoit și am hotărât ca să se fusioneze cu „Banca Românească“ — în condiții favorabile:

1. Consistoriul primește anual 20.000 lei = 10.000 cor. = camătă la un milion.
2. Chirie 30.000 lei anual. Am ridicat-o de la 25.000 la 30.000.
3. O acție a „Luminei“ se calculează în loc de 200 cor. 200 lei; deci fiecare acționar profită 200 cor. Consistoriul are 1600 acții, deci profită 220.000 cor.
4. Pentru 4 acții se dă una de la B. R. Dar azi se vinde una cu 1280 lei, deci un bun profit de cca. 380 lei la 4 acții.

Consistoriul din S(ibi)u primește 400 de acții „Banca Românească“ în cea mai mare parte donate de acționari. Deci am făcut Cons(istoriului) un mare serviciu financiar și acționarilor un câștig bun. Miron“.

2. Legea și Statutul de organizare a Bisericii Ortodoxe Române. Printre cele dintâi preocupări ale noului mitropolit-primat a fost și aceea a unificării modului de organizare și funcționare a Bisericii Ortodoxe Române. Era nevoie de acest lucru pentru că la vechea Biserică Ortodoxă Română, cu sediul primatului la București, Biserică autocefală din 1885, s-au adăugat în 1918 încă trei Biserici românești, fiecare bazată pe altfel de principii de organizare. Biserica din Transilvania și Banat se conducea după *Statutul Organic* șagunian, potrivit căruia laicii aveau o largă participare la administrarea treburilor bisericești, ceea ce nu se întâmpla în Vechiul Regat, unde totul era încă administrat numai de clerici. În celelalte două Biserici, în Bucovina și în Basarabia, conduse de câte un mitropolit, unul cu oarecare independență, altul dependent de un Sinod străin, rolul laicilor era de asemenea redus la minimum.

Pentru prima oară s-au întâlnit în ședință comună sinodală toți ierarhii din noua Românie, la 30 noiembrie 1919, hotă-

rindu-se să se elaboreze o nouă *Lege de organizare a Bisericii Ortodoxe Române*. Discuțiile au durat câțiva ani. Însuși mitropolitul primat, Miron Cristea, a condus o comisie de 15 membri, însărcinată cu elaborarea noului Statut. El a trebuit prezentat corpurilor legiuitoare ale statului și acestea l-au aprobat la începutul anului 1925, sub numele de *Legea și Statutul de organizare a Bisericii Ortodoxe Române*. Tot atunci s-a lucrat intens și pentru transformarea titlului de mitropolit primat în acela de *Patriarh* și a Bisericii în *Patriarhie*, așa cum erau mai de mult Biserica Ortodoxă Rusă și cea Sirbă, fără să fie mai vechi decât a noastră. Sfântul Sinod a adoptat la 4 februarie 1925 „*Actul de înființare a Patriarhatului românesc*”, trecut prin Cameră (12 februarie 1925) și Senat (17 februarie 1925) și fiind sancționat în aceeași lună de capul statului (23 februarie 1925). Însăunarea noului Patriarh s-a făcut la 1 noiembrie 1925.¹⁴

Pînă s-a ajuns la noua organizare, cu care a avut a se confrunta Miron, n-a fost însă chiar atît de ușor. Unele din greutăți transpiră chiar dintr-o scrisoare a lui Miron către Ioan Lupas:¹⁵

România

Cabinetul Î. P. S. Mitropolit primat

Iubite amice!

„Am primit ultimele tale scrisori. Eram și eu de aceeași părere cu privire la așa-numita „Constituantă bisericească”, dar — odată convocată — trebuia s-o lase a-și spune părerile. La început, începuseră cîteva explozii. Cei din Vechiul Regat erau amăriți de exclusivismul ardelenilor, cuprins în hotărîrile Congresului, cari — oricît ar fi de justificate unele dorințe ale Ardealului — totuși au mers prea departe. La urmă au decurs bine discuțiile. A rămas comisia de 15, ca să se continue lucrările pînă la încheiere.

Pe mine m-a indispus mult, de astă dată, ținuta nehotărîtă a delegatului nostru Dr. Branîște (Valeriu). Vecinic polilog,

¹⁴ Vezi și Mircea Păcurariu, *Un mare ierarh român, patriarhul Miron Cristea*, în „Candela”, Stockholm, XIII, 1985, nr. 3, p. 7.

¹⁵ În ianuarie 1922, cînd E. Miron Cristea i-a trimis această scrisoare, I. Lupas era deputat.

ținea frumoase vorbiri, dar în final nu ajungea la nici o soluție. Toată lumea aștepta acum, după atâtea discuții, ceva concret: Să-și introducă dorința în formă de paragraf acolo unde dorește. E ținuta lui cunoscută. Tot plănuiește, dar nu ajunge să facă nimic, nici bun, nici rău. La urmă a trebuit să-l iau aspru la protocol: „Vreți să faceți un proiect unitar de organizare cu noi, sau ba?” A răspuns cu greu că „Da”. Bine ai precizat tu chestia. El — la Sibiu — s-a abătut de la ce am făcut noi în comisia de 15.

În fine, am convenit ca să trimitem „Proiectul de legi” (dispozițiile generale), în ultima redactare, la Sibiu, împreună cu „Proiectul de statut”, ca delegații mitropoliei voastre în o lună să-și introducă la locul respectiv din Statut dispozițiile ce privesc Mitropolia Ardealului. Astfel vei fi chemat și tu la lucru. Apoi vom chema din nou *Comisia*. Atunci va trebui să vii și tu negreșit să iei parte la lucrările ce mai rămân.

2. Cei de la [revista] „Biserica Ortodoxă Română” cam întind materialul articolelor, ca să iasă coala = 1000 lei. Cu timpul, cred că va ieși tot mai bine. Până se pornește interesul, „Cuvântul” lui Goga ne e ca un concurent, ci pentru lucruri mai ușoare, administrative. Vom vedea cum se dezvoltă.

3. În politică e momentan confuzie. Tocmai vin oamenii cu droaia la Cameră, ca să vadă ce-i cu „votul de blam”. Guvernul are speranțe de majoritate. Oricum ar fi, tot va trebui să se formeze un guvern mai tare. Nu se poate azi guverna fără participarea provinciilor reîntregite. Asta ar fi mare greșală.

București, 4/17 ian. 922, orele 2.

Miron
primat

P. S. Raportul tău către Consistoriul mitropolitan l-am dat la „B. O. R.” (revista „Biserica Ortodoxă Română”, n. n.).¹⁶

Scrisorile la care se referă E. Miron Cristea, la începutul scrisorii către I. Lupaș, sînt din 6/19 decembrie 1921 și 12 ianuarie 1922, pe care, aflîndu-le în Arhiva Mitropoliei de la Sibiu, le-am inclus în prezentul volum. Cu discreție, I. Lupaș îi sugerează prietenului său că nu i-ar displace dacă el ar putea

¹⁶ Originalul în Arhiva Mitropoliei de la Sibiu, Fondul Ioan Lupaș, nr. 2621.

influența numirea lui ca ministru de Culte: „În special, doresc ca în fruntea Ministerului de Culte să poți avea pe omul lui Dumnezeu,¹⁷ credincios și devotat atît Bisericii Ortodoxe, cît și statului național român, spre a te putea sprijini cu toată încrederea¹⁸ pe știința și munca lui, ca împreună să izbutiți a duce la bun sfîrșit opera unificării bisericești a cărei îndeplinire va rămînea în cea mai strînsă legătură cu numele Î. P. S. Tale, asigurîndu-ți în istoria neamului nostru aureola bunului păstor, care s-a ostenit ziua și noaptea să adune din risipiri Biserica străbună...“.¹⁹ I. Lupaș va ajunge și ministru de Culte, dar mai tîrziu, între 28 decembrie 1937—10 februarie 1938, căzînd din ministeriat în ziua în care Miron era numit prim-ministru. Nu ne mai ducem la amănunte!

I. Lupaș scrisese despre problema unificării organizării bisericești un lung articol încă din 1921.²⁰

Un Congres preoțesc ținut la Sibiu între 6—8 martie 1919 se declarase pentru unificare, dar cu recomandarea ca ea să se facă în sensul „Statutului Organic“ al lui Andrei Șaguna. Raportor fusese pr. dr. Gh. Ciuhandu de la Arad. Un Congres al preoților din România, deci mai larg, ținut la 17, 18 și 19 septembrie 1919, s-a declarat și el pentru unificare, dar accentul lui a căzut pe *autonomie*, în sensul că Biserica să-și aibă propriile organe legislative, administrative, judecătorești și reprezentative. În principiu preoții erau pentru ideea ca în Congresul superior bisericesc să fie reprezentați *clerul și poporul* din întreaga Biserică.²¹ La Congresul de la București a luat parte și a vorbit și N. Iorga. El a criticat Biserica din trecut pentru mai multe motive. Mai întîi pentru că n-a tradus operele Sfinților Părinți, apoi pentru că Seminariile erau scoase de sub autoritatea episcopilor și ajunseseră „Gimnazii de clasa a II-a“, apoi pentru că la alegerile de episcop, motivele votului erau exclusiv interesele de partid și recomandările șefilor. Cu privire la unificarea organizării Bisericii, Iorga n-a criticat luarea ca bază a *Statutului șagunian* și participarea mirenilor în organele de conducere, dar a averti-

¹⁷ Subliniat de Lupaș, care era și preot.

¹⁸ Din nou subliniat de Lupaș.

¹⁹ 12 ianuarie 1922.

²⁰ *Atitudinea preoților față de problema unificării bisericești*, în „Biserica Ortodoxă Română“, seria II, anul XL, nr. 3, 1921, p. 204—211.

²¹ *Vezi Dezideratele primului Congres al preoților din România întregită*, sub îngrîjirea Economului C. Nazarie, profesor și președinte al Congresului, București, 1920, p. 7—8.

zat că acest lucru nu trebuie luat fără câteva corective și, în primul rînd, acela că cel intrat în organele de conducere să știe unde a intrat și ce are de făcut.²²

Bucoveninii au ținut să afirme mai întîi că ei, ca și cei din Transilvania, au avut Biserică autocefală și că „fac un act de mare abnegațiune”, acum cînd „se subrînduie Sfîntului Sinod”, dar că o fac „în interesul unirii Bisericii din România Mare” și în conformitate cu canonul 34 apostolic, care prevede că „episcopii fiecărui neam trebuie să cunoască pe cel dintîi dintre ei și să-l considere ca pe capul lor, și nimic mai însemnat să nu facă fără știrea lui, ci fiecare să facă numai ceea ce se atinge de eparhia lui și de teritoriul subrînduit, însă nici acel dintîi episcop să nu facă nimic fără știrea tuturor celorlalți episcopi...” Bucoveninii își rezervau doar dreptul de a administra „*Fondul religios ortodox al Bucovinei*”. Punctele bucovinenilor au fost sintetizate de vestitul profesor universitar și arhimandrit Eusebiu Popovici.²³

Din Comisia de 15 mai făceau parte și iconomul mitrofor Alexandru Baltaga, ic. stavrofor Serghie Bejan și ic. stavr. Ioan Andronic din Basarabia. Propunerile lor au venit în în-tîmpinarea celorlalte, admițînd principiile *Statutului Organic* șagunian cu privire la rolul laicilor, deși n-o spuneau în mod expres. Admiteau însă formarea unui *Congres bisericesc*, ceea ce era același lucru. Aceștia au venit însă, în mod expres, cei dintîi, cu o propunere absolut nouă față de celelalte și și față de Statutul șagunian, propunere formulată în punctul I și apoi reluată în toate punctele următoare, anume propunerea de a se organiza Biserica sub formă de Patriarhie, cu un Patriarh în frunte:

I. „Biserica Autocefală Ortodoxă Română se compune din cinci Mitropolii, în limitele teritoriilor prezente, care, toate împreună, înființează un *Patriarhat* al acestei Biserici întregite;

II. Reprezentantul și ocîrmuitorul superior al Bisericii Ortodoxe Române este *Patriarhul*, ales de către *Congresul general bisericesc* pe toată viața, cu reședința în capitala țării;

III. Patriarhul este și Mitropolit al Ungro-Vlahiei și are eparhia sa cu toate instituțiile eparhiale și un vicar-episcop.

²² N. Iorga, *Autonomie și șagunism — câteva cuvinte la Congresul preoților*, în „*Neamul Românesc*”, 1929, nr. 232—233.

²³ *Popovici Eusebiu*, născut 1838, în Cernăuți. A fost rector al Universității din Cernăuți și profesor de istorie bisericească și de drept. Membru onorific al Academiei Române. A murit în 1922. Vezi amănunte în „*Biserica Ortodoxă Română*”, seria II, anul XL, nr. 12, sept. 1922, p. 928—931.

IV. Patriarhul ocîrmuiește întreaga Biserică a României, împreună cu două organe legislative:

1. Sinodul episcopesc și
2. Congresul bisericesc.

V. Pentru rezolvirea chestiunilor dogmatice, canonice și disciplinare, se convoacă sub președinția Patriarhului, Sinodul episcopesc, din toți chiriarhii titulari ai Patriarhatului român, de două ori pe an și nu pe mai mult de 15 zile;

VI. Pentru rezolvirea chestiunilor administrative, economice, școlare, misionare și filantropice, se convoacă sub președinția patriarhului, o dată în trei ani, în cazuri de necesitate și mai degrabă, Congresul bisericesc din toată România²⁴.

Cea mai superficială lectură a acestor 6 puncte, cu mici excepții,²⁵ ne descoperă clarviziunea celor trei propunători, pentru că, în mare, pe aceste principii se va organiza în cele din urmă Biserica Ortodoxă Română,²⁶ principii care vor fi reluate apoi și de noul Statut din 1948, în funcțiune pînă azi. Evident, în afară de ideea cu *Patriarhatul*, celelalte idei proveneau din Statutul șagunian și din experiența transilvăneană. Din 1920, cînd la cîrma Mitropoliei Transilvaniei a venit Nicolae Bălan, el a militat cu tărie pentru aceasta, motivînd și cu faptul că ar fi greu să se schimbe o tradiție împămîntenită solid în Transilvania, cu participarea mirenilor la viața bisericească. Or, cum unificarea organizării era totuși dorită, soluția șaguniană era de fapt unica soluție. Evident că de partea ei a fost și Elie Miron Cristea, format la Sibiu, în atmosfera șaguniană și într-un context în care laicii au fost de mare ajutor Bisericii.²⁷

În 1920 el și-a publicat propriile puncte de vedere într-o broșură intitulată: *Principii fundamentale pentru organizarea unitară a Bisericii Ortodoxe Române*.²⁸ Din ea rețin atenția cîteva lucruri: mai întîi observația că Biserica din Vechiul Regat era cea mai slab organizată din toate Bisericile provinciilor românești; în al doilea rînd, părerea că termenul de

²⁴ Cf. Ioan Lupas, *op. cit.*, p. 211.

²⁵ Convocarea Congresului o dată la trei ani.

²⁶ Desigur după ce propunerea pentru înființarea Patriarhatului a fost înscuțită de întregul Sf. Sinod, la 4 februarie 1925, și de către ambele foruri legiuitoare, Camera și Senatul.

²⁷ În același an, a publicat despre aceasta un interesant studiu Șt. Berechet: *Mireni în Biserica universală și în celelalte ortodoxe*, în „Biserica Ortodoxă Română”, seria II, anul XL, nr. 11, august 1922, p. 828—849. Vezi de asemenea: Dr. Gheorghe Ciuhandu, *Cîteva observări în chestiunea unificării bisericești în legătură cu Statutul organic șagunian*, în „Biserica Ortodoxă Română”, seria II, anul XL, nr. 12, 1922, p. 882—897.

²⁸ București, 1920, 44 p.

Sinod trebuie rezervat numai Adunării Episcopilor; în al treilea rând, apare aici ideea Sinodului permanent și, în sfârșit, e introdusă ideea că trebuie să li se dea și laicilor posibilitatea de a participa la rezolvarea problemelor bisericești. Propunerea e încă ezitantă: „Acolo unde este posibil și bine“, și „Acolo unde pot avea pricepere și părere“.²⁹ Ezitarea era însă numai strategică și ea se datora desigur faptului că pentru cei din Vechiul Regat propunerea era încă șocantă, dar el sublinia totuși limpede că angajarea laicilor era „un moment de interes vital pentru viitorul Bisericii“.³⁰

Propunerile se opuneau și existenței episcopilor-vicari la eparhii, din rațiuni imediate, că se vor certa cu titularii, că cei care există stau mai mult prin București etc. Erau totuși necesari mitropolitului primat și episcopilor mai bătrâni, spune E. Miron Cristea. Despre *Unificarea organizației noastre bisericești* a scris, chiar cu acest titlu, în „Telegraful român“ și apoi și în broșură³¹ și Dr. Gh. Comșa, viitor episcop al Aradului,³² desigur întru apărarea principiilor șaguniene. Despre aceasta au mai scris mulți în epocă.³³

3. **Institutul Biblic Ortodox.** Printre înfăptuirile mai deosebite ale lui Elie Miron Cristea ca mitropolit primat trebuie să amintim și înființarea *Institutului Biblic*, precum l-a numit el,³⁴ Institut care se va numi mai târziu: „*Institutul Biblic și de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române*“. Propunerea face încă o dată dovada calităților sale de organizator și legiuitor, ca unul ce alcătuiase în Transilvania atâtea *Statute* și regulamente.

În propunerea către Sfântul Sinod, el motiva necesitatea înființării acestui Institut cu faptul că „educația religioasă

29 *Idem*, p. 15—16.

30 *Idem*, p. 16.

31 Sibiu, 1919, 54 p.

32 *Comșa Grigore (Gheorghe)*, născut 1889 în Comana de Sus, Făgăraș. A făcut teologia la Sibiu, și dreptul la Budapesta (dr. din 1915). Preot. A fost redactor la „Telegraful român“. În timpul războiului a fost întemnițat de unguri. După război a fost subdirector general la Ministerul Cultelor și Artelor în București (1921—1925) și a făcut studii teologice: licența (1921) și doctoratul la București (1925). A fost ales episcop al Aradului în 1925. A ridicat Seminarul din Arad la rangul de Academie teologică (1927—1928). A fost membru onorar al Academiei Române (1934). A lăsat multe scrieri teologice și bisericești. A murit în anul 1935.

33 Vezi de pildă V. Gh. Ispir, *În chestia reorganizării Bisericii noastre*, în Biblioteca „Solidaritatea“, nr. 1, I. Gh. Savin, *Biserica și noua ei organizare*, în aceeași bibliotecă, nr. 5—6, București, 1925, 104 p.

34 Vezi broșura *Propunerea către Sfântul Sinod pentru înființarea unui Institut Biblic românesc*, de I. P. S. Sa Mitropolit Primat Miron Cristea, București, 1920, 12 p.

lasă mult de dorit" și că se impunea o muncă sistematică și pricepută. Mai întâi avea în vedere tipărirea Sfintei Scripturi, cu deosebire a Noului Testament, și alte cărți care trebuiau traduse „în o limbă frumoasă și arhaic-poporală românească". El constata că chiar și unii preoți au încă nevoie de instrucție, pentru ei urmînd a se tipări traduceri din scrierile patristice. Pentru preîntîmpinarea prozelitismului sectar se gîndea la pregătirea unui corp de misionari, pe care ar fi dorit să-i trimită să se specializeze în Anglia, căci „fără oameni (bine pregătiți, n. n.) multe lucruri rămîn baltă".

În recomandarea către Sf. Sinod, el laudă unele exemple bune de pînă acum: pe preoții I. Popescu-Mălăiești și Ion Mihălcescu de la Facultatea de teologie din București, care au editat colecția „Ia și citește", și Foaia „Duminica Ortodoxiei", pe Ioan Lupaș, care a editat la Săliște cărți în colecția „Biblioteca Andrei Șaguna", „Revista teologică" de sub conducerea lui Nicolae Bălan de la Sibiu ș. a. Miron a semnat aceste propuneri împreună cu directorul cancelariei sale, Diac. Nicolae M. Popescu, viitorul academician (din 1924) și profesor la Facultatea de teologie din București (din 1922).

Hotărîrea de înființare a Institutului Biblic Ortodox s-a luat în ședința Sfîntului Sinod din 26 mai 1920, stabilindu-se denumirea de „Institut Biblic Ortodox", și numindu-se o comisie largă sub președinția episcopului Hușilor, Nicodim Munteanu,³⁵ care să studieze amănuntele de funcționare. Institutul și-a dovedit în cursul anilor utilitatea și există și astăzi, respectînd ideea inițiatorului și continuînd-o prin tipărirea Bibliei, a cărților de teologie și a scrierilor patristice. Cu privire la acestea din urmă, putem spune că tipărirea lor a început abia sub al patrulea Patriarh, și continuă sub al cincilea, P. F. Teoctist.

Dintr-o scrisoare a lui E. Miron Cristea către I. Lupaș se vede că el avea în proiect încă din 1920, prin înființarea acestui *Institut Biblic*, o nouă traducere a Bibliei, dorind desigur să se înscrie printr-o operă majoră în succesiunea *Bibliei de la București*, a ardelenilor Simion Ștefan, Gavriil Bănulescu-Bodoni, Filotei de la Buzău și bineînțeles a lui Șaguna, care i-a fost toată vremea modelul de căpătîi. Iată această scrisoare în care sînt schițate și principiile pe care trebuia să se fundamenteze noua traducere, și anume: să țină seama de progresul la care a ajuns limba noastră literară și traducerea să fie dată pe mîna unor adevărați cunoscători:

³⁵ Viitorul patriarh, 1939—1948.

Sfântul Sinod al Sfintei Biserici
Autocefale Ortodoxe Române
Nr. 249

București, 1920, luna iulie, 5

Prea Cucernicului Părinte Dr. Ioan Lupaș
Profesor universitar Cluj

Prea Cucernice Părinte,

„Prin aceasta vi se aduce la cunoștință că Sf. Sinod a decis în principiu, în ședința sa de la 26 mai a. c., a se înființa un *Institut Biblic*, care în mod sistematic să conducă lucrările pentru traducerea și publicarea unei ediții critice a *Sf. Scripturi*, într-o limbă arhaică și populară, care să corespundă progresului la care a ajuns limba noastră literară, manuată de adevărații ei cunoscători; iară de altă parte, să îngrijească de redactarea și tipărirea a tot soiul de publicațiuni religioase, atât pentru lățirea credinței, cât și pentru combaterea curentelor contrare Bisericii noastre.

„În scopul acesta s-a instituit, sub președinția P. S. Episcop Nicodim al Hușilor, o Comisiune mare, care să facă toate pregătirile pentru întruparea acestui Institut, fie în cadrele unei societăți cu statute, fie pe altă cale ducătoare la scop.

„În această Comisiune Sf. Sinod te-a ales și pe Prea Cucernicia Ta. Te invităm deci să studiezi afacerea aprofundînd-o din toate laturile și, atunci cînd numitul președinte vă va invita la consfătuire, să luați parte și să contribuiți cu experiențele dvoastră la realizarea cît mai grabnică și mai favorabilă a acestui așezămînt atât de necesar în zilele noastre.

„Primiți, Prea Cucernice Părinte, arhieresti binecuvîntări.³⁶

Președinte Mitropolit Primat
Miron

Director
Ovidiu Musceleanu“

S-a ținut de cuvînt. A dat Biblia, în 1936, pe mîna unor specialiști care puteau folosi ebraica, rusa, greaca și limbile moderne occidentale și, în plus, a mai făcut-o să beneficieze de condeiul unui mare scriitor: *Gala Galaction*, care mai era și ebraist cunoscut. Ceilalți doi erau tot atît de savanți: Nicodim Munteanu, viitorul patriarh, și Vasile Radu, profesor de Ebraică și Exegeza Vechiului Testament la Facultatea de Teologie de la Chișinău.³⁷

³⁶ Originalul în Arhiva Mitropoliei de la Sibiu, Fondul Ioan Lupaș, nr. 2620.

³⁷ Radu Vasile, n. 1887, cu studii la Paris, unde a fost o vreme și superiorul capelei române din acel oraș. A publicat la Paris *Călătoria patriarhului Macarie*

Pe Gala Galaction l-a hirotonit preot el, Elie Miron Cristea, cu destinația de misionar eparhial, la 8 septembrie 1922, în catedrala de la București. Îi spunea atunci:

„Părinte Grigore!³⁸

Sfinția ta, cu muncă încordată, cu zel de albină și cu răbdare extraordinară ți-ai adunat toate cunoștințele de lipsă ca să poți traduce din vreo 8—9 limbi — vechi și moderne — întreg *Testamentul Nou*, scoțind la iveală înțelesul genuin al textelor originale, pe care traducătorii de pînă acum le dau adeseori într-un mod confuz și neînțeles. De altă parte, frăția ta ești unul din cei mai distinși și mai apreciați literați, care cunoști ca puțini alții frumoasa noastră limbă și știi să ne-o prezinți în toată bogăția și cu tot farmecul arhaic de care e capabilă. Astfel poți să ne înfățișezi adevărurile, *sublime ca fond* ale legii lui Hristos, în cea mai strălucită și *mai aleasă haină a graiului românesc*, așa încît am nădejdea că traducerea Testamentului Nou va fi cea mai bună din cîte avem pînă astăzi“.³⁹

În 1923 va spune deci ceea ce spusese cu trei ani înainte în scrisoarea către I. Lupaș, că are în vedere o traducere „într-o limbă arhaică și populară“, dar în același timp să fie limba epocii, o limbă literară care să beneficieze de toate avantajele progresului cultural.

4. **Propuneri pentru un nou Sinod ecumenic.** În calitate de mitropolit primat la București, Elie Miron Cristea a mai avut o idee în premieră: a propus, în 1920, organizarea unui nou Sinod ecumenic al întregii Ortodoxii, continuînd pe cele șapte din primul mileniu. Se știe că în vremea noastră pregătirile pentru un asemenea Sinod, numit acum „Sfîntul și Marele Sinod Ortodox“, sînt destul de avansate. Un secretariat permanent lucrează la Chambesey (Elveția), sub conducerea mitropolitului Elveției Damaskinos Papandreu, și mai multe întruniri pregătitoare panortodoxe au avut deja loc și altele sînt în curs.⁴⁰ Ei bine, prea puțini știu că cel care a propus

de Antiohia, scrisă de Paul de Alep, în limba franceză, 1927. În legătură cu Biblia din 1936, vezi și Antonie Plămădeală: *Biblia din 1936 și avaturile ei*, în „*Dascăli de cuget și simțire românească*“, București, 1981, p. 416—454.

³⁸ Gala Galaction era pseudonim. Adevăratul nume al scriitorului era Grigore Pîculescu.

³⁹ În vol. *Cuvîntări*, București, „Cartea românească“, 1923, p. 263.

⁴⁰ La cea dintîi întrunire pregătitoare între 21—30 noiembrie 1976, Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Iustin Moiseșcu, de vicarul-patriarhal, episcop Antonie Plămădeală și de prof. Dumitru

cel dintîi acest lucru, mai întîi Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și apoi Patriarhiei de Constantinopol, a fost Dr. Elie Miron Cristea. Multe din temele care au fost acum selecționate pentru agenda sinodului au fost propuse de el încă din 1920. Iată la ce teme reflectase el:

„I. Satorirea mijloacelor pentru combaterea atîtor secte, cari s-au ivit în sînul popoarelor ortodoxe.

II. Înlocuirea Calendarului iulian cu cel gregorian, sau cu un altul mai nou și mai exact științificește decît acesta din urmă; peste tot o unificare reclamată de marile interese ale țării și Bisericii.

III. Așezarea eventuală în calendar a sărbătorilor din cursul săptămîinii, în așa fel ca cele — care se vor putea să se mute — să fie trecute în duminica viitoare.

IV. Revizuirea unor momente rituale, ținîndu-se seama de formația și de dispozițiunile sufletești morale și artistice ale creștinilor din vremurile noastre și adaptarea unor slujbe pentru trebuințele bisericilor din parohii și din mănăstiri.

V. Examinarea din nou a posturilor, în legătură cu clima, cu igiena organismului omenesc și cu influența lor morală asupra sufletului.

VI. Organizarea în comun, de către toate Bisericile Ortodoxe, a unor instituțiuni de propagandă creștină ortodoxă, fără nici o primejduire însă pentru ordinea publică și pentru siguranța națională și politică a statelor respective.

VII. Recăsătorirea preoților văduvi, în legătură cu vîrsta și cu greutățile lor familiale și de trai.

VIII. Examinarea din nou a gradelor de rudenie în vederea căsătoriei și alte momente.

IX. Găsirea mijloacelor pentru ridicarea monahismului oriental la vechea-i strălucire și îndrumarea lui spre ocupațiuni culturale, umanitare etc.“

Era foarte interesantă intuiția sa cu privire la faptul că trebuia ca Sinodul să se limiteze la un număr mic de teme. Conferințele de la Rhodos, din anii șaizeci, vor stabili peste o sută de teme. Mai apoi s-au selecționat cîteva zeci și, în cele din urmă, s-a rămas doar la zece, așa cum gîndise și

E. Miron Cristea. Cîteva din temele propuse de el figurează pe ultima agendă, altele au figurat pe agendele anterioare.⁴¹ În ceea ce priveşte ideea unei întîlniri panortodoxe, din *Însemnările* lui Miron mai aflăm şi de ideea convocării unui *Sinod ecumenic* la Ierusalim, idee apărută în discuţiile cu patriarhul Damianos al Ierusalimului care a vizitat România în anul 1924.^{41bis}

5. Episcopi şi episcopii noi. Catalogul înfăptuirilor lui E. Miron Cristea din primii ani de la Bucureşti e lung şi din el se poate vedea că şi-a pus de la început pecetea pe o întreagă epocă din viaţa Bisericii Ortodoxe Române. Părea grăbit să facă totul dintr-o dată, dar de fapt erau prea multe de făcut şi în el îşi găsiseră omul!

Pe lîngă cele menţionate pînă acum, nu trebuie să uităm că a instalat de îndată la cîrma Transilvaniei, la Sibiu şi la episcopiile sufragane, mai ales oameni cu care a dus greul în zilele apăsătoare ale apărării drepturilor românilor din Transilvania de sub dualism: pe Nicolae Bălan la Sibiu, pe Iosif Bădescu, nedreptăţit de habsburgi şi de unguri în 1909 prin nerecunoaşterea alegerii, la Caransebeş, pe Roman Ciorogariu la reînfiinţata episcopie a Oradiei Mari, pe Nicolae Ivan la reînfiinţata episcopie a Vadului, Feleacului şi Clujului, pe Grigore Comşa la Arad şi pe Lucian (Lazăr) Triteanu la Roman. Tot în această perioadă a întronizat pe ne-ardelenii Nichita Duma la Argeş, Bartolomeu Stănescu la Rîmnice-Noul Severin, Ghenadie Niculescu la Buzău, Iacov Antonovici la Dunărea de Jos, Ilarie Teodorescu la Constanţa, Visarion

⁴¹ Vezi Antonie Plămădeală, *Opinii asupra pregătirii „Sfintului şi Marelui Sinod” al Bisericii Ortodoxe*, în vol. „Ca toţi să fie una”, Bucureşti, 1979, p. 80–112; vezi de asemenea Antonie Plămădeală, *Sfintul şi Marele Sinod ortodox*, în „Telegraful Român”, nr. 17–18, 1982, p. 1, cu privire la a doua Conferinţă presinodală 3–12 septembrie 1982. Vezi şi art. *Pregătirea Sfintului şi Marelui Sinod ortodox* din „Telegraful Român”, nr. 1–2, 1987. Dintre temele anticipate de E. Miron Cristea în 1920, pe ultimele liste reduse au figurat şi mai figurează: *Problema noului calendar, Impedimentele la căsătorie, Readaptarea prescripţiilor bisericeşti cu privire la post*, reintitulată la propunerea delegaţiei B.O.R. în 1986: *Importanţa postului în viaţa creştin şi practicarea lui*, şi într-o formă nouă *Ortodoxia şi Mişcarea ecumenică*, tinzînd şi la rezolvarea problemei prozelitismului sectar.

^{41 b} *Însemnări*, p. 366. Despre iniţiativa lui E. Miron Cristea pentru organizarea unui Sinod panortodox, vezi art. Antonie Plămădeală, *Cei patru mari patriarhi ai celor 60 de ani de Patriarhat românesc. Patriarhul Miron Cristea*, în „Telegraful român”, nr. 39–44/1985, ca şi broşura lui Timotei Evanghelidou, *Patriarhul României Dr. Miron Cristea*, Bucureşti, 1928 (în l. greacă).

Puiu la Hotin, Nectarie Cotlarciuc la Cernăuți. La Cetatea Albă, la nou înființata episcopie militară, l-a ales pe Ioan Stroia (acesta ardelean) și în alte două locuri, la Chișinău pe Gurie Grosu și pe Iustinian Teculescu la Ismail, acesta din urmă tot ardelean. Și cu aceștia nu i-am pomenit decît pe cei instalați pe cînd Miron era doar mitropolit primat. Lista ar fi prea lungă, ca să-i numim aici pe toți cei pe care i-a promovât după aceea, din 1925 pînă în 1939.

Merită amintit, neapărat aici, și faptul că tot el l-a ales pe absolventul de seminar — al Seminarului înființat de dînsul pentru orfanii de război, la Cîmpulung-Muscel,⁴² Iustin Moisescu și l-a trimis la studii la Atena, apoi la Strasbourg, apoi i-a facilitat numirea de profesor la Facultatea de Teologie din Varșovia, parcă presimțind în el pe viitorul urmaș la cîrma Bisericii. În arhiva sa a păstrat scrisorile trimise de acesta din Franța, între cele păstrate de la mari personalități ale vremii, desigur nenumărate fiind acelea ale altora care au luat drumul coșului de hîrtii. De la nici un alt student, din cei mulți trimiși de el la studii peste hotare, n-a păstrat scrisorile, ceea ce e mai mult decît interesant.⁴³

6. Despre catolici, uniți și altele. Cîteva scrisori de la Roman Ciorogariu, cunoscut cărturar și patriot ardelean, arată lupta sa pentru înființarea episcopiei de la Oradea, unde de altfel a și fost ales episcop în 1920. În 1922 însă îi scria lui

⁴² Despre înființarea Seminarului de la Cîmpulung-Muscel și cel de la Craiova în anul 1922, cel dintîi inaugurat la 12 noiembrie, vezi „Biserica Ortodoxă Română”, seria II, anul XLI, nr. 2, 1922, p. 137—139.

⁴³ Moisescu Iustin, născut 1910 în Cîndești (Muscel), a absolvit Seminarul teologic din Cîmpulung-Muscel „Miron Patriarhul”, în anul 1930. Studii la Atena (licența în 1934), Strasbourg (1934—1936), din nou la Atena (1936—1937), unde își ia titlul de doctor în teologie. În 1938 profesor la Facultatea de teologie a Universității din Varșovia, urmînd la catedra prof. N. Arseniev. În 1940 profesor la Facultatea de teologie din Cernăuți, predînd Exegeza Noului Testament și Ermeneutica biblică, apoi la aceeași catedră, la Facultatea de teologie a Universității din București (1946). În 1956 e ales mitropolit al Ardealului, iar în 1957 mitropolit al Moldovei și Sucevei. În 1977 ales patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, a desfășurat o intensă activitate ecumenică, participînd la nenumărate congrese, conferințe și întruniri internaționale, fiind membru în conducerea Consiliului Ecumenic al Bisericilor, a Conferinței Creștine pentru Pace, a Conferinței Bisericilor Europene, a Conferinței pentru pregătirea Sfîntului și Marelui Sinod ortodox etc. A scris numeroase studii, dintre care amintim: *Evagrie Ponticul* (în limba greacă), Atena, 1937; *Sfînta Scriptură și interpretarea ei în opera Sf. Ioan Hrisostom*, Cernăuți, 1942; *Originalitatea parabolilor Mintuitorului* (1944); *Simbolica* (traducere) 1955; *Ierarhia bisericească*; *Introducere generală și specială în cărțile sfînte ale Noului Testament* (curs în lb. poloneză, 480 p.); *Exegeza epistolei Sf. Pavel către Galateni* (curs în lb. poloneză, 165 p.); *Exegeza prologului Evangheliei după Ioan* (curs în lb. poloneză, 56 p.) ș.a. (datele cu privire la aceste cursuri, din Dosarul concursului pentru catedra de la Cernăuți, Arhivele Statului Iași, comunicate de Prof. I. D. Lăudat). Patriarhul Iustin Moisescu a încetat din viață la data de 31 iulie 1986, fiind urmat în scaun de P.F. Teoctist Arăpașu, ales la data de 9 noiembrie 1986.

E. Miron Cristea să intervină pe lângă reprezentanții Partidului Național din Transilvania, care hotărâseră să nu participe la serbările de la Alba Iulia, să-și schimbe hotărîrea. Intervenția a fost zadarnică. Nuntîul Marmaggi a jucat un rol nefast, obligîndu-i pe românii uniți să nu intre în biserică. După festivități Roman Ciorogariu i-a scris din nou lui Miron Cristea, plîngîndu-se împotriva nuntîului papal Marmaggi. Dar nu numai pentru aceasta: „Cît despre Marmaggi, care făcuse prozelitism în vizitațiunile sale canonice și sfidează țara..., trebuie să plece din țară, pentru că nu se poate admite ca un membru al corpului diplomatic, arhiepiscop străin, să țină vizitații canonice în țară. El trebuie să fie personal revocat. Dar nici nu înțeleg să aibă Roma papală reprezentant diplomatic în țară, căci noi nu recunoaștem statul papal, ci numai scaunul episcopal din Roma. Drept aceea trebuie să intrăm în acțiune energetică contra ultragierilor papiste. Să se interpeleze guvernul în chestiunea prozelitismului ce-l face nuntîul papal în țară, *care n-are cădere de a funcționa ca episcop* (s. n.) și a se amesteca în afacerile interne ale țării, mai departe [să se interpeleze] asupra demonstrativei sale absențe din biserică [la serbările oficiale de la Alba Iulia] din anul 1922 și prezentarea sa pe tribună ca șef al clerului catolic din țară. Interpelarea să se facă în Senat ori în Parlament, de către un laic, ca să nu se spună că e o ceartă popească“.

În încheiere scria: „Doar nu ne-om lăsa striviți în țara noastră de intrigile catolicismului universal“.

Ecumenismul nu se născuse încă în 1923, dar, în măsura în care catolicii ar mai proceda și astăzi ca atunci, Roman Ciorogariu ar avea și astăzi dreptate să formuleze aceleași cereri!

*

În legătură cu romano-catolicii, cu Marmaggi și cu greco-catolicii, Elie Miron Cristea are pagini multe și în *Însemnările* pe care i le publicăm în prezentul volum.

Judecățile de valoare ale lui E. Miron Cristea cu privire la caracterul național al Bisericii Ortodoxe Române, și la „caracterul *internațional*“ al Bisericii greco-catolice, pe atunci încă existentă, sînt revelatoare asupra situației și raporturilor dintre ele. Biserica greco-catolică era internațională pentru că avea „*cap în afară de țară*“ și „*nu se acomoda cu interesele și hotarele țării*“.

Cînd spunea aceste lucruri în ședința comună a Camerei și a Senatului din 10/23 februarie 1923, era la cîțiva ani după Pacea de la Trianon și nu era lipsit de îndrăzneală și răspundere să acuzi niște români că „*nu se acomodează cu interesele și hotarele (s. n.) țării*”. Echivala cu o acuzație de trădare, de pactizare cu interese străine. Dar E. Miron Cristea nu rostea cuvinte fără acoperire. Poate că exagera în concluziile sale cu privire la români, dar el cita în sprijinul afirmațiilor sale o enciclică a Papei, a șefului acestor români, care declara că „*pacea aliaților (deci Pacea de la Trianon, care ne-a redat Transilvania definitiv, n. n.) este numai pe hîrtie și nu în inimă*”. Desigur, nu era o afirmație a românilor, dar cum mai puteau românii rămîne sub un asemenea cap, care gîndea și simțea împotriva intereselor și simțămintelor lor? Tocmai aceasta a vrut E. Miron Cristea să scoată în evidență în discursul său, de care amintește pe larg în *Însemnări* (vezi p. 346).

De mai multe ori în *Însemnări*, E. Miron Cristea își aduce aminte de relațiile sale directe cu romano-catolicii din România, care îi făceau necazuri, în special prin nunțul Marmaggi care își depășea statutul diplomatic. Făcea vizite canonice ca și cum ar fi avut jurisdicție în România, asupra românilor, ceea ce Miron considera a fi prozelitism (Vezi *Însemnări*, p. 354). Ba, prin 1926, n-a vrut să-i facă Patriarhului vizită „ca nu cumva să se profaneze, în casa unui schismatic”, scrie Miron. I-a propus să se întâlnească pe un teren neutru „exteriorial”, la ambasada Olandei! Miron i-a trimis vorbă intermediarului — ambasadorului Olandei — cu demnitate și firească revoltă: „*Eu sînt aici acasă, mitropolitul țării. Cine vrea să mă vadă, să poftască la mine. Cine nu vrea să mă vadă la mine acasă, pe acela nu vreau eu să-l văd aiurea*” (*Însemnări*, p. 377).

Iată pînă unde putea pe atunci merge obrăznicia unui nunțu papal! În condițiile acestea, atitudinile lui E. Miron Cristea față de catolicism și greco-catolicism sînt, evident, ușor de înțeles, nu numai din perspectiva de atunci, dar chiar și din cea de azi. E drept că ecumenismul a mai schimbat pe urmă lucrurile, dar ceea ce se întîmpla atunci nu era lipsă de ecumenism, ci lipsă de bun-simț elementar. Și tocmai pe acesta îl remarcă și îl condamnă Miron.

O scrisoare interesantă și documentată a primit E. Miron Cristea de la un ceh, dr. Milos Cervinka, în decembrie 1918,

îndată după prăbușirea habsburgilor, care a dus și la eliberarea cehilor și la întemeierea Republicii Cehoslovăce. Cervinka era convins că se apropia și căderea Papei și că cehii vor redeveni ortodocși, așa cum au fost la început. El arăta că a cunoscut un preot român, dr. Virgil Ciobanu, cantonat în Cehoslovacia cu un regiment românesc din cadrul armatei austro-ungare și îl cerea să le reorganizeze Biserica Ortodoxă Cehă, muncă pe care de altfel el o și începuse cât a fost acolo. Spunea că s-a adresat și lui Maniu (Iuliu Maniu) și lui Ispăscu Grecul,⁴⁴ cerându-le să-l numească pe preotul dr. (în medicină) Ciobanu în funcția de reprezentant politic sau consul în Cehoslovacia, deoarece ei n-aveau pentru moment mijloace ca să-i ofere o funcție din care să poată trăi, spre a se dedica muncii la care era chemat.⁴⁵ Scrisoarea lui Cervinka se află în volumul de față. Biserica Ortodoxă a Cehoslovaciei s-a organizat în această perioadă. Dr. Virgil Ciobanu n-a putut rămîne acolo. În 1924 a fost hirotonit de către sîrbi, pentru cehoslovaci, episcopul Gorazd. Acesta a păstorit pînă în 1942, cînd a fost executat de către germanii hitleriști și Biserica Ortodoxă Cehă a fost desființată. S-a reînființat în 1945, după al doilea război mondial.⁴⁶

Despre această perioadă biografii vor putea adăuga încă foarte multe lucruri despre activitatea lui Elie Miron Cristea, de care noi nu ne-am ocupat aici, pentru că nu ne-a provocat nici un document din arhiva din care ne scoatem datele. Se va putea vorbi, de pildă, despre reînființarea revistei „Biserica Ortodoxă Română”, a cărei apariție încetase din anul 1916 și pe care el a reluat-o în 1921 cu nr. 1, seria II, din luna octombrie, apoi despre sfîntirea bisericii românești din Sofia (1923), apoi despre înființarea la 8 februarie 1923 a „Aso-

⁴⁴ Ispăscu-Grecul Constantin, născut 1871 în Cernăuți, profesor de drept penal și procedură penală la Universitatea din același oraș. Studii la Viena, Lipsca, Berlin și Heidelberg. A fost ministru plenipotențiar la Viena (1919—1922) și președinte al Consiliului Național Român din Viena (1918—1919). Autor de poezii și notițe prin gazete și reviste: *Convorbiri literare*, *Vatra*, *Tribuna*, *Gazeta Bucovinei*, *Patria*. Semna și C. Verdi. A murit în 1938 la Cernăuți.

⁴⁵ L-am cunoscut pe dr. Ciobanu Virgil. Era născut în 1876 în Roșia Montană, Alba. În 1931—32 a fost prefect de Turda. În anii 50 era profesor de medicină-pastorală la Institutul teologic din București, medic și spiritual, deși era foarte bătrîn. Călugărit, s-a retras apoi într-o chilie de la mănăstirea Antim, unde l-am vizitat adesea, ascultîndu-i amintirile dintr-o lume de mult apusă. A murit în 1965.

⁴⁶ Vezi Prof. M. Șesan, *Proclamarea autocefaliei Bisericii ortodoxe din Cehoslovacia*, în rev. „Biserica Ortodoxă Română”, LXII, 1951, nr. 10—12, p. 423—434. Autocefalia s-a proclamat în 1851 sub mitropolitul Elefterie. Alte amănunte despre trecerea cehilor la Ortodoxie după război, vezi Șt. Berechet, *Din Biserica Ortodoxă cehoslovacă*, în „Biserica Ortodoxă Română”, seria II, XL, nr. 2, 1921, p. 147—148 și 159.

ciației generale a clerului român ortodox“, instituție patronată tot de el, de înființarea Bibliotecii Sf. Sinod și a unui muzeu bisericesc⁴⁷ pentru care și însărcinase pe preotul C. Bobulescu din București cu organizarea. *Biblioteca* realizată este astăzi una din bibliotecile bine dotate din București, datorită, în ultimii ani, și pasiunii Părintelui bibliotecar Arhim. Grigorie Băbuș. La acestea se vor putea adăuga încă multe altele. Mai însemnăm una.

Oare mai știu bucureștenii că în afară de clopotul cel mare, toate clopotele Mitropoliei au fost donate în cursul primului război mondial pentru a fi transformate în tunuri? De aceea, una din cele dintii sarcini ale noului mitropolit primat Elie Miron Cristea a fost să completeze golurile și să toarne noi clopote. În afară de sumele de care dispunea Mitropolia, mai era nevoie de 100.000 lei. Obişnuit din Transilvania cu *Apelurile*, Elie Miron Cristea lansează și de data aceasta un Apel, pe care îl trimite parohiilor, întreprinderilor, magazinelor, cofetăriilor bucureștene, sub semnătura sa ca mitropolit primat. Apelul nu poartă nici o dată, dar n-a putut fi trimis decât între 1920—1925, anul terminus fiind acela în care a devenit patriarh. Textul *Apelului* e interesant pentru felul în care Elie Miron Cristea știa să facă din orice ocazie un mijloc de angajare publică și, prin exprimare poetică, să atingă coardele cele mai sensibile ale ascultătorilor sau cititorilor.

A P E L

către iubiții locuitori ai capitalei București și ai întregii țări

„Toți știm că biserica, catedrală a Sf. Mitropoliei din capitala țării, a fost despoiată în cursul războiului de podoaba vechilor sale clopote cu sunet duios și sonor, rămânând stingher și orfan clopotul cel mare.

Acesta își îndreaptă din atmosfera singurătății sale de astă dată glasul rugător către toți iubiții cetățeni ai Capitalei, eparhiei și întregii țări reamintindu-le:

De multe decenii simțit-am împreună cu voi și la bine și la rău. Am plîns împreună cu voi, cînd ați fost cuprinși de jale și durere și m-am bucurat împreună cu voi, cînd veselie a suris în casele voastre. Vestit-am la zile naționale nu numai

⁴⁷ Vezi Șt. Berechet, *Ne trebuie muzeu și bibliotecă*, în „Biserica Ortodoxă Română“, seria II, anul XL, nr. 7, p. 493; 1922, p. 525—532.

vouă, ci întregului văzduh gloria țării: reamintitu-v-am de atâtea ori faptele mărețe ale celor ce ne-au creat zilele de slavă. [...].

Iar în zilele de bejenie din cursul războiului, cu câtă îngrijorare de voi și de ai voștri — veghiat-am asupra voastră, prevestindu-vă cu glas lugubru apropierea primejdiilor, ca să vă puteți feri și apăra voi toți și copiii voștri de bombele ucigătoare aruncate de sus, de cei ce n-au cruțat nici femei, nici copii și oameni nevinovați. Și — când îndrăzneala dușmanilor cotropitori și-a atins culmea — ca și adineaorea clopotul „Buga“ al voievodului de la Putna, însuflețit-am cu glas de trîmbiță, împreună cu frații mei de la toate bisericile din țară, oștile istovite în lupte grele, chemat-am din toate văile și plaiurile pe toți fiii țării, ca să curețe țara de dușmani.

Și dacă bunul Dumnezeu a ascultat glasul vostru și al țării pe care, pe undele sunetului meu, eu l-am înălțat pînă la cer și me-a dat zile de neajunsă glorie — îndrăznesc a vă ruga să ne veniți în ajutor cu obolul vostru, ca să acoperim restul de aproape *100.000 lei din prețul clopotelor* ce în curînd se vor turna pentru Sf. Mitropolie, ca să le putem aduce, monta și așeza în istorica clopotniță, care și ea trebuie reparată și, astfel, cu glasuri sporite și întinerite să putem și pentru viitor vesti zilele de belșug, de bine și de glorie presté scumpa țară și Capitala ei.

Binevoitoarele daruri se vor trimite pe adresa Sf. Mitropolii București.

Preoții din București vor purta în o sărbătoare sau duminică amintită de mai înainte un disc în scopul acesta.

Mitropolit primat
Dr. E. Miron Cristea“

III. ELIE MIRON CRISTEA, PATRIARH (1925—1939)

Nu ne vom opri asupra evenimentului în sine și asupra istoriei proclamării Patriarhatului. Tema a fost tratată încă din 1929⁴⁸ și, în 1985, cu prilejul împlinirii a 60 de ani de la eveniment, s-au scris din nou multe lucrări, reluând lucruri cunoscute sau scoțind în relief pe unele uitate, așa cum se face la orice aniversare. Urmînd metodei folosite cu privire la perioada precedentă, ne vom ține și acum de *documentele noastre*, prin urmare ne vom opri numai asupra aspectelor inedite, în măsura în care documentele sînt inedite.

Preocupat de ideea proclamării „Patriarhiei” în 1925, apelează la I. Lupaș, vechi prieten, care își oferise serviciile, să reflecteze „la vreun dat istoric, la vreo idee care ar fi potrivită”, pe care să le utilizeze în discursurile ce urma să le țină cu acel prilej.

România

Cabinetul

Î. P. S. Mitropolit primat

Iubite Lupaș!

„Am primit scrisoarea ta de mult, dar zdrobit sufletește de moartea mamei, abia acum pot să-ți răspund, mulțumind de tot ce-mi dorești. Sănătate vouă și copiilor vă doresc și eu, căci cu de celelalte vă știu mulțumiți.

În ce privește patriarhatul — desigur după ce se vor pronunța Sf. Sinod, parlamentul, eventual Bisericile autocefale, va fi undeva ocazie și pentru vreun discurs mai festiv. Așa poți veni în ajutor, gîndindu-te la vreun dat istoric, la vreo idee care ar fi potrivită. Spre finea lunii voi convoca continuarea reuniunii sinodale, dacă intenția nu va avea vreo piedică.

Aici vreme urită, neguroasă. Am fost trei zile la Sinaia unde era senin, frumos, iarnă cu soare plăcut.

De la Ierusalim îmi telegrafiază patriarhul că încă nu s-au putut încheia toate lucrările pentru convocare.

Salut

Miron

București, 17/5 1925.

Mitropolit Primat⁴⁹

În *Însemnările* pe care le publicăm în *Addenda* găsim știri amănunțite despre festivitățile din 1925, când Miron a fost investit *Patriarh*, trecându-se de la vechea denumire de *Mitropolie* la aceea de *Patriarhie*. Evenimentul, firesc, i-a încălzit inima celui ce devenea primul *Patriarh* al Bisericii Ortodoxe Române, simțindu-și în același timp chiar și o chemare mai mare, nu întru totul nejustificată în momentul acela: „Era înălțător, după așezarea în scaun, să-i vezi cum toți în numele Bisericii lor se puneau sub ocrotirea patriarhului român, ca unul chemat a reînvia ortodoxismul de pretutindeni” (*Însemnări*, p. 371).

1. Cît costau în 1925 însemnele necesare slujbei de Patriarh? Când în 1925 s-a trecut de la titulatura de mitropolie și de mitropolit primat la aceea de patriarhie și patriarh, — desigur și aceasta o mare realizare a lui Elie Miron Cristea — cunoscutul pictor Costin Petrescu⁵⁰ a înaintat ministrului Cultelor și Artelor, la cererea acestuia, o notă referitoare la obiectele și însemnele necesare rangului de patriarh și care trebuiau comandate la Paris, la „Casa Boivin”. Cererea a fost făcută în mod sigur sub supravegherea personală a lui Elie Miron Cristea, pentru că e adnotată de el, echivalind prețurile în franci francezi cu lei românești. Comanda se ridica la 95.892 de franci francezi, adică 958.920 lei.

Din hîrțile păstrate în arhiva personală a patriarhului, reiese că ministrul ceruse informațiile respective, intenționînd probabil să plătească ministerul comanda.

⁴⁹ Originalul în Arhiva Mitropoliei de la Sibiu, Fondul I. Lupaș, nr. 574.
⁵⁰ Petrescu Costin, n. 1873, în Pitești, a studiat la Belle Arte (1897) și la Școala de arhitectură (1898) din București, apoi la Paris și Viena. A fost profesor de decorațiuni la Academia de Belle Arte și de desen ornamental și figuri la Facultatea de arhitectură din București. Profesor onorific la Școala de Belle Arte din Lyon (1925). A pictat numeroase biserici în București: Silvestru, Sf. Dumitru — Colentina și la Alba Iulia, Catedrala. A lăsat tablouri de mare valoare și „marea frescă a Neamului Românesc” de la Ateneul Român. S-a pensionat din învățămînt în 1937.

Domnule Ministru,

„Am onoarea a vă prezenta conform cererii Dv. o recapitu-
lație de toate sumele ce urmează să se plătească pentru
executarea odoarelor necesare slujbei de Patriarh (Nr. 23217/2
mai 1925), obiecte ce au fost comandate casei „Rene Boivin“
27 rue des Pyramides des Paris; și anume:

1. Pentru executarea Crucii Patriarhiei și a crucii din
altar, în argint aurit cu aplicațiuni de email și pietre recon-
stituite; precum și a crucei și Encolpionului (pectorale) în aur
veritabil, pietre și perle veritabile și aplicațiuni de email.

Oferta din 17 iulie 1925 și ref. Nr.
38189 — 25 iulie 1925 în sumă totală de 76.000 fr. francezi

2. Pentru completarea comădei de
mai sus (Ref. Nr. 40303/25 sept. 1925):

O cutie îmbrăcată în piele cu stema pa-
triarhiei și monogram în argint aplicat, în
care să se așeze bucățile ce alcătuiesc Cîr-
jea; Două lanțuri de aur pentru Crucea și
Medalionul pectoral.

Prețul acestor obiecte (scrisoarea casei
Boivin 5 Noiembrie 1925) este:

a) Pentru cutia cîrjei și aplicațiunile de argint	1.800 fr. francezi
b) Pentru cele două lanțuri de aur ale medalioanelor	8.000 fr. francezi
	<u>85.800 fr. francezi</u>

3. Obiectele de completare ce ar mai
trebui executate (Scriș. Casei Boivin, 5
Noiembrie 1925)

a) O cutie de marochin verde cu in- terior de catifea pentru crucea pectorală și lanțul său	400 fr. francezi
b) O cutie de marochin verde cu in- teriorul de catifea pentru Encolpion și lanțul său	400 fr. francezi
c) O cutie de piele pentru Crucea Pa- triarhiei (din Altar)	575 fr. francezi
	<u>TOTAL 87.175 fr. francezi</u>

4. Plata executării modelelor acestor
obiecte, a tuturor detaliilor și conducerea

lucrărilor (subsemnatului) socotit conform
normei prealabil stabilite de 10% din pre-
țul comandai 8.717 fr. francezi

Total general 95.892 fr. francezi
Adică nouăzeci și cinci mii, opt sute nouăzeci și doi franci
francezi.

(ss) Costin Petrescu“

Astăzi, unele ca acestea, poate chiar acestea, se află în
Eclesiarhia Patriarhiei, așa încît patriarhii care l-au urmat
n-au mai fost în situația de a mai cheltui ceva, avîndu-le
în inventarul catedralei. În 1925 evenimentul a fost unic și
a trebuit luat totul de la început, ca la o casă nouă!

2. Reînhumarea osemintelor lui Constantin Brîncoveanu. În
anul 1934, Elie Miron Cristea a luat inițiativa reînhumării ose-
mintelor domnitorului Constantin Brîncoveanu, în ziua Sfin-
ților Împărați Constantin și Elena, 21 mai. Se descoperise că
sub o lespede de piatră, fără inscripție, din biserica Sf. Gheor-
ghe Nou se aflau de fapt rămășițele pămîntești ale martirului,
aduse pe ascuns din insula Halki, în anul 1720, de către soția
sa, Maria doamna. Descoperirea o făcuse un cîntăreț al bise-
ricii care, curățind candela de argint de deasupra lespezii, a
descoperit pe ea tocmai ceea ce ar fi trebuit să scrie pe les-
pede. Dar nu s-a scris pentru că taina trebuia păstrată de
frica turcilor, care n-ar fi îngăduit așa ceva: faptul că sub can-
delă se afla corpul lui Constantin Brîncoveanu. „*Această can-
delă ce s-a dat la Sveti Gheorghe cel Nou, luminează unde
odihnesc oasele fericitului domn Io Constandin Brîncoveanu
Basarab Voievod și iaște făcută de doamna Măriei Sale Ma-
riia, care și Măria Sa nădăjduiește în Domnul iarăși aici să i
se odihnească oasele, iulie în 12 zile, leat 7228 (1720)*“.

Înhumarea se va fi făcut în 1720 fără nici o pompă, cu
ușile închise, poate numai în prezența unui preot legat să
păstreze taina. Brîncoveanu avea mormînt la Horezu, dar
tocmai atunci Oltenia se afla sub stăpînire austriacă, trecută
la 21 iulie 1718 prin pacea de la Passarovitz. Doamna Maria
a preferat biserica Sf. Gheorghe Nou, pentru că era ctitoria
domnitorului. Cu un an înainte se îngropase acolo Ioan Vodă
Mavrocordat. Brîncoveanu a fost înmormîntat lângă mor-
mîntul acestuia, sub o lespede fără inscripție.

Elie Miron Cristea a vrut să facă acum ceea ce nu s-a putut face în 1720, adică o înmormîntare creștinească marelui voievod care, dacă ar fi trecut la islamism, și el și copiii ar fi scăpat de sabia călăului și tocmai de aceea e socotit martir al credinței ortodoxe, pe bună dreptate.

Despre aducerea rămășițelor pămîntești ale Brîncoveanului se păstra totuși o tradiție verbală, comunicată și transmisă între oameni de încredere ca o taină mare, dar lipsea certitudinea istorică. În 1832, la 28 aprilie, episcopul Ilarion al Argeșului, îngropîndu-l pe ultimul urmaș pe linie bărbătească al domnitorului, prințul Grigore Brîncoveanu, Banul, prieten al său și al lui Tudor Vladimirescu, dezvăluia în cuvîntare faptul că domnitorul ar fi fost adus în țară de soția sa, fără ca ceea ce a spus să fie totuși luat în seamă de istorici. Abia candela de la Sfîntul Gheorghe Nou a adus certitudinea care a convins pe toată lumea.⁵¹

Elie Miron Cristea a invitat la reînhumare toate instituțiile. În corespondența sa se află răspunsul Academiei Române⁵² care anunță că va participa la această pioasă comemorare prin „colegul” preot Nicolae M. Popescu.

Reînhumarea s-a făcut într-adevăr, la data propusă, slujind chiar patriarhul și alți ierarhi, în prezența celor mai înalte autorități și a unei mari mulțimi. Osemintele fuseseră aduse cu o zi înainte în catedrala de pe Dealul Mitropoliei, de unde cu procesiune au fost readuse la biserica Sf. Gheorghe Nou și reînhumate după rînduială. S-a putut constata cu acel prilej că iubirea, dusă pînă la cult, față de domnitorul martir, trecută și în folclor, era intactă în popor, care a trăit

51 Enciclopedia „Cugetarea” a lui Lucian Predescu dă ca an al morții lui Grigorie Brîncoveanu, 1827. Elie Miron Cristea dă 1832, cf. *Pastorale, Predici și Cuvîntări*, vol. V, București, 1938, p. 174. Grigore Brîncoveanu a fost și candidat de domn după revoluția lui Tudor Vladimirescu, propus de boierii fugiți în Ardeal din cauza Eteriei. Noul domnitor Grigore Ghica l-a amnistiat și a revenit în țară, unde a avut mai multe slujbe oficiale. A tradus din latinește *Logica și filozofia morală* a lui Heineccius, imprimată la Viena în 1808 de Neofit Duca. În legătură cu descoperirea candeliei de la biserica Sf. Gheorghe Nou, amănuntele se află în corespondența dintre parohie și Patriarhie, în arhiva Sfîntului Sinod de la București. Despre aceasta se mai poate vedea și: T. Bratu, *Osemintele lui C. Brîncoveanu*, în rev. „Ingerul”, nr. 12, 1932; Emil Vîrtosu, *Mormîntul lui Constantin Brîncoveanu*, în „Revista istorică”, 12, 1926, nr. 7—9; preot Nicolae Șerbănescu, *Mormîntul voievodului martir, ctitor de cultură românească*, în „Biserica Ortodoxă Română”, XCVIII (1980), nr. 1—2, p. 109—144; vezi de asemenea rev. „Biserica Ortodoxă Română”, LXXXII (1964), nr. 9—10, închinat comemorării a 250 de ani de la moartea domnitorului.

evenimentul cu emoție așa cum l-au trăit la vremea lui și contemporanii.⁵³

3. Biblia lui Miron Cristea. Elie Miron Cristea a inițiat traducerea din 1936 a *Bibliei*, înscriindu-se prin aceasta pe lista celor care, în trecut, au știut că prin aceasta oferă românilor o limbă comună, menită să le mențină unitatea națională. Într-o scrisoare adresată Academiei Române, la 27 mai 1936 — era membru de onoare al Academiei⁵⁴ — el îi amintește pe Simion Ștefan, pe Teodosie Veștemeanul, pe Samuil Micu-Clain, pe Gavriil Bănulescu-Bodoni și pe Andrei Șaguna ca antemergători în grija pentru Biblia românească, arătând că a dorit să se înscrie în rîndul lor.

Scrisoarea merită să fie cunoscută:

Onorată Academie Română,

„Urmînd pilda înaintașilor mei în slujba de ierarh al Bisericii noastre Ortodoxe din țările și provinciile locuite de Români — am luat și eu inițiativa, am pregătit toate mijloacele de lipsă și am găsit clericii și cărturarii pregătiți pentru a da neamului românesc și Bisericii sale o nouă traducere a Sfintei Scripturi, făcute de-a dreptul din limbile originale, de bărbați cu depline cunoștințe, atît biblice, cît și de dezvoltarea la care a ajuns limba românească în zilele de azi.

„Îndeosebi am urmat pe mitropolitul Simion Ștefan din Bălgradul Ardealului, carele în istorica predoslovie a Noului Testament (1648) constata în cuvinte atît de plastice trebuința unei limbi unitare a românilor, pe care s-o înțeleagă deopotrivă toți românii din țările și provinciile în care i-a împărțit vitregitatea vremurilor. El s-a și silit — pe cît i-au îngăduit acele timpuri — să folosească astfel de cuvinte, cari ca banul de aur — au trecere, valoare și sînt înțelese pretutindenea, bine știind că unitatea limbii și lucrările scrise în

⁵³ Vezi *Reînhumarea osemintelor voievodului Constantin Brîncoveanu*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul LII, 1934, nr. 7—8, p. 483—484.

⁵⁴ Adresa Academiei Române, nr. 1242 din 16 iunie 1919 pe cînd Miron era Episcop de Caransebeș. Adresa e publicată în volumul „Pagini ...”.

ea creează unitatea sufletului românesc de pretutindenea, iar unitatea sufletului trebuie să aibă de urmare preafirească și unitatea națională și politică a neamului.

„Am urmat pe vrednicul mitropolit al Ungrovlahiei Theodosie de la Veștem, care a binecuvîntat lucrarea și apariția vestitei Biblii, cunoscute sub numirea de „Biblia lui Șerban Cantacuzino“ (1688).

„Asemenea, pe smeritul călugăr Samuil Micu Clain de la Sadu; pe nemuritorul mitropolit Andrei Șaguna de la Sibiu (1853), pe mitropolitul Gavriil Bănulescu căruia se atribuie Biblia de la Petersburg (1819) și pe alți neosteniți muncitori pe acest tărîm.

„În scopul acesta încă la 1922 am înființat „Institutul Biblic“, care să adune mijloacele bănești pentru acoperirea cheltuielilor de traducere și de tipărire a unei Sf. Scripturi, care:

„1. Să ne deie un text clar și pe înțeles, bine tradus din limbile originale, fără obscurități, cu deplin aparat critic și cu deplina autoritate teologică și de doctrină.

„2. Să ne deie traducerea în o limbă ce corespunde progresului făcut de graiul românesc în timpurile mai noi, fără a pierde nimic din mireasma arhaică a frumoasei noastre limbi bisericești din trecut, spre a da astfel nou îndemn tuturor celor ce se îndeletnicesc a scrie românește, să revină în scrisul lor la vechea matcă a limbii noastre originale, așa cum o creează graiul poporal și scrisul marilor ierarhi, gînditori, literați și poeți, ce i-am avut pînă acum.

„Această Scriptură, tradusă de preoții Grigore Pișculescu, Vasile Radu, sub conducerea autorității sinodale și ierarhice a marelui cărturar al Bisericii noastre Mitropolitul Nicodim al Moldovei, este gata. Folosesc prilejul acestei sărbătorești ședințe de-a prezenta întiiul exemplar al acestei Sf. Scripturi proaspăt apărute în tiparnița Patriarhiei noastre din inițiativa și sub îngrijirea întiiului patriarh al țării Miron...

„Și vă rog — ca pe fruntașii nemuritori ai culturii române, — să o primiți cu dragostea de buni fii ai Bisericii strămoșești și s-o apreciați cu aceeași bunăvoință cu care ați adunat și îngrijit și cea mai fragmentară și răsleată foaie din vechile traduceri, adeseori pierdute și uitate prin colbul ungherelor nebagate în seamă.

„Eu doresc ca ea să contribuie, ca și edițiile înaintașilor — la închegarea neamului, la întărirea conștiinței și unității sale bisericești, culturale și naționale și să fie și rămâie prin dumnezeieștile sale povești și învățături — ca și în trecut — temelia de dezvoltare a întregii noastre vieți personale, familiale și obștești.

„Al măritei „Academii Române“ smerit membru de onoare,
București, 27 mai 1936

Miron

Patriarhul României“

4. Academia de muzică bisericească. În anul 1927 Miron a înființat la București o Academie de muzică bisericească, deci o școală superioară, obținând în 1929 de la stat o subvenție anuală de 1.500.000 lei, iar din taxele elevilor realizând 40.000 lei. Prin acestea echilibra un buget de 1.540.000 lei pe care îl aproba chiar el, la 20 ianuarie 1929. Această școală a dat nu numai buni cântăreți, dar și mari compozitori Bisericii și țării.

Patriarhul personal a dat directorului „Îndrumări“ dintre care unele pot fi valabile și azi. După ce observa o decădere îngrijorătoare a cântării Bisericii, el îndemna „la studierea muzicii psaltice care cuprinde un enorm material de frumoase melodii bisericești“. El știa că muzica psaltică venea de la Bizanț și că „a suferit în timp influențe și bune și mai nepotrivite“. Academia va trebui deci să pătrundă în tainele psaltichiei originale și să ajungă a elabora „colecții canonice“ de melodii.

Dar el mai observa ceva: „*Psaltichia bisericească lătită în Moldova și Muntenia e imposibil să nu fi fost influențată și de aptitudinile muzicale ale poporului român, dînd unor cîntări o nuanță etnică românească*“. În privința aceasta Elie Miron Cristea recomanda Academiei că „*va trebui să examineze psaltichia și sub acest raport, menținînd ce e bun*“. Nu neglija nici muzica curat românească: „*Alătura de psaltichie, cîntăreții de strănă români, desigur, au creat melodii bisericești proprii și românești, fie în spiritul psaltichiei, fie în spirit independent. Aceste cîntări încă trebuiesc precizate și publicate întrucît vor fi bune*“.

Sînt interesante și originale și părerile sale despre muzica bisericească din Ardeal și din Banat:

„Cîntările bisericești din Ardeal și din Banat seamănă cu cele din Vechiul Regat, deci trebuie să aibă aceeași origine: lățite (răspîndite, n. n.) probabil de călugări și preoți originari din Moldova și Muntenia. Cum însă ele au fost prinse cu note liniare, în mod firesc au pierdut foarte mult din originalitatea izvorului din care au fost luate, căci notele liniare probabil nu pot reda toate modulațiunile și nuanțele tonurilor din psaltichie, fără a inventa eventuale noi semne muzicale. În Banat cîntările bisericești sînt ceva mai înflorilate decît cele din Ardeal, fie că le-a influențat talentul muzical al bândătenilor, fie că le-a primit tot de la greci, dar prin intermedierea sîrbilor învecinați“.

Mai departe patriarhul se gîdea să aducă la Academie un profesor din Ardeal, iar de la Timișoara pe Sabin Drăgoi „căci în capitală mai bine și-ar putea dezvolta calitățile muzicale“. Se ocupa și de corurile bisericești, observînd că multe coruri au ajuns sub conducerea unor „cîrpaci muzicali“ care corup gustul publicului și care pot ajunge primejdioase. El cerea, și în această privință, publicarea unor texte muzicale canonice.

Aflăm tot din *Îndrumările* sale că Academia urma să funcționeze în 1929 cu șase profesori: I. Chirescu, G. Cucu, G. Folescu, I. Livescu, Tit Simedrea și C. Brăiloiu, numiți chiar prin aceste *Îndrumări*. Academia urma să funcționeze în localul Seminarului Central, cu permisiunea directorului P. Partenie și a secretarului general de la culte Stancu Brădișteanu.⁵⁵

5. Cămin preoțesc. Seminar la Cernica. Tipografii. Ctitorii în Țara Sfintă. Am mai putea adăuga la cele de pînă acum încă un număr de instituții ctitorite de el. Astfel, nu numai palatul patriarhal a fost aproape construit din nou, ci și clădirile din zona administrației și *căminul preoțesc*, inaugurat la 25 decembrie 1926, instituție care funcționează și astăzi. La 29 octombrie 1929 a inaugurat un nou Seminar teologic, în afara celui de la Cîmpulung-Muscel care îi purta numele, și anume

⁵⁵ *Îndrumările* au fost publicate în revista „Apostolul“, anul VII, nr. 3, 1 februarie 1929, p. 34—36, păstrate printre scrisori și documente ca pentru o viitoare sursă de documentare. Știm acum că și-a notat o seamă de lucruri și e de presupus că își organiza documentarea. Că se pricepea și la muzică, putem să deducem și din faptul că a fost președintele „Asociației române de muzică din Sibiu“ cu care în 1906 a făcut un turneu în Patria-Mamă.

Seminarul de la Cernica, acela care a dat Bisericii generații de ierarhi, stareți, profesori, dovedind o pregătire excepțională și răspunzând nevoilor din acea vreme a Bisericii. Tot la Cernica a înființat pe lângă Seminar și o tipografie, ca să dea elevilor și o meserie practică. Ei o administrau și tot ei erau și lucrători în ea.

A organizat o Asociație pentru asistența săracilor purtând numele de „Patriarhul Miron” și tot el a ctitorit mănăstirea românească „Sf. Ioan Botezătorul” de pe malul Iordanului și Așezămîntul românesc din Ierusalim, Hrisovul de temelie purtând data de 17 aprilie 1935. Au dat concursul pentru realizarea acestui Așezămînt prof. Marcu Beza, consul general al României la Ierusalim, pr. Constantin Dron și arhitectul Dimitrie Ionescu Berechet, care a făcut planurile.

*

• Generos, în 1930 i-a scris lui I. Lupaș la Cluj că e gata să facă o donație de 100.000 lei Institutului de Istorie de acolo.

PATRIARHUL ROMÂNIEI

(Către Ioan Lupaș)
confidențial

Stimate Amice!

„Sper a putea veni la Cluj — la serbările Universității. Mi-aduc aminte că înainte cu 10 ani Regele Ferdinand a făcut o donație de 200.000 lei Institutului istoric de acolo sau Universității, cu un scop istoric.

Mă gîndesc acum ca eu să fac cu această ocazie o danie de 100.000 lei Institutului istoric, în fruntea căruia stați cîțiva abili muncitori: Tu, Lapedatu Alexandru etc. Cum eu nu cunosc bine organizarea, titlul etc. aceluui Institut, Te rog să-mi faci un proiect pentru actul de danie, pe care după sosirea mea la Cluj îl voi mai corege mai ales în privința scopului etc. Să nu fie prea lung, ci concis și cu fond, ca eventual să-l citesc la o ocazie, deși poate nu va fi cînd, mai ales că Regele României a dat înainte cu 10 ani. Acum poate nu se gîndește cel nou la alte danii și atunci nu poți să te ilustrezi tu cu asemenea danii. Se poate ști asta și mai tîrziu.

Spune părintelui Ivan, episcop, că eu voi sosi probabil deodată cu ceilalți. El are automobil, care va fi bine să ne aștepte.

Cu arh. binecuvântări,
București, 15/X 930.

Miron⁵⁶
patriarh“

O scrisoare fără dată, către I. Lupaș, ni-l arată preocupat de elaborarea unei legi care să organizeze așa cum se cuvine cultul eroilor:

ROMANIA
CABINETUL
I. P. S. MITROPOLIT PRIMAT

Iubite amice și Prea Stimate Domnule Ministru,

„Ca președinte al Soc. „Mormintele Eroilor“ și român, am înalta îndatorire de a pune toate stăruințele pentru ca opera de cinstire a celor căzuți pentru întregirea Neamului să fie dusă la un cât mai fericit sfârșit.

„Preocupările Noastre de a asigura mormintelor de eroi, atît de scumpe nouă, o îngrijire vrednică de nemărginita lor jertfă, ne îndeamnă să ne îndreptăm către D-voastră cu rîndurile de față.

„Este vorba de o lege chemată să așeze pe temelii unitare și trainice și să îndrumeze pe un drum sănătos activitatea Soc. „Mormintele Eroilor“, pentru ca aceasta să poată îndeplini grelele dar prea frumoasele sarcini ce-i sînt încredințate.

„Această lege a fost întocmită sub directa noastră supraveghere și ținîndu-se seamă de experiența a 6 ani de trudnică muncă.

„Familii greu încercate prin pierderea celor mai scumpi ai lor, cu drept cuvînt, ne cer ca memoria celor dispăruți să fie cinstită în mod demn, iar noi, toți cei chemați să îndrumăm și să păstoriim acest popor, nu putem lipsi de la această îndatorire fără a nu slăvi vrednicia vieții sufletești a neamului nostru.

„Prea cunoscutele dvs. eforturi pentru întărirea și înălțarea poporului nostru sînt pentru noi o cheazășie că și „cultul eroilor“ va găsi în dvs. un sprijinitor puternic.

„Dl. avocat Dem. Rădulescu — Secretarul General al Societății — este încredințatul nostru spre a vă înfățișa acest proiect de lege și a vă lămuri toate gîndurile noastre.

„Cu credința că și de această dată veți binevoi a fi alături de Noi pentru a înălța „Cultul Eroilor“ pe treapta ce i se cuvine în dezvoltarea sufletească națională,

„Vă rugăm, iubite amice și prea stimate Domnule Ministru, să primiți patriarhiceștile noastre îmbrățișări și binecuvîntări.

Miron⁵⁷
Patriarh“

Scrisoarea ar putea fi din 1937—1938, cînd I. Lupaș era ministru al Cultelor și Artelor.

6. Natalitatea în Banat. Preocupat de problema natalității și de unele obiceiuri ciudate din Banatul vremii sale, la 5 martie 1935 Miron Cristea a luat cuvîntul în Senat, făcînd observații interesante și combătînd stări de lucruri îngrijorătoare. Se vede că va fi cerut o copie după Protocoalele Senatului, pentru că o astfel de hîrtie, conținînd în extras intervenția sa, se păstra în arhiva personală. Iată conținutul ei:

Din ședința de la 5 martie 1935

„Dl. I. Purcăreanu, vicepreședinte: Înalt Prea Sfinția Sa Patriarhul României are cuvîntul.

I. P. S. S. Dr. Miron Cristea, Patriarhul României: Domnilor, este o adevărată catastrofă națională. O cunosc, fiindcă am avut fericirea să fiu 10 ani episcop, în Banat. Pe tema aceasta am fost mobilizat adeseori; într-un rînd, timp de 28 de zile nu m-am întors la reședința mea și în fiecare zi cutreieram cîte 4 sate. Am vorbit, pe lîngă multe altele, de această catastrofă dureroasă.

Dl. Ministru al Justiției, cu foarte multă competență, mi-a arătat date statistice, din care se constată că în privința natalității, România stă în fruntea tuturor țărilor...

⁵⁷ Originalul în Arhiva Mitropoliei de la Sibiu, Fondul Ioan Lupaș, nr. 2625.

Dl. Valeriu Pop, Ministrul Justiției: Cu excepția Banatului. *Î. P. S. S. Miron Cristea, Patriarhul României:* În general, luată toată țara Românească, Banatul formează o excepție.

D. R. Ioanițescu: Numai aici Banatul nu mai este „fruncea”.

Î. P. S. S. Miron Cristea, Patriarhul României: Și atunci, care este situația? Mai înainte Românii din Ardeal aveau o puzderie de copii, și, de pildă, la Gura Rîului, cînd te duceai, ți se umplea inima de bucurie. E un sat așezat pe un pămînt plin de bolovani, dar cîți bolovani atîția copii. Era viață, larmă. Pe cînd, dacă treceai prin satele săsești, unde este durerosul sistem zweikindersystem, pe care l-au adoptat și românii, satul este mort, nu vezi decît numai case frumoase, oblonite, nici o viață, nici o poezie, nici un cîntec.

În Banat, este poporul cel mai bine situat din întreg ținutul românesc și nu bogat acum, căci astăzi este ușor să fie milionar, dar înainte de război. Aproape în fiecare comună era un număr însemnat de țărani milionari, cu case admirabile, cu toate întocmirile economice, cu pămînt, fiindcă nu erau iobagi ca în Ardeal, cu vite cum nu mai existau, cu cai care înainte de război costau 30.000—40.000 lei unul singur, încît, cînd mergeam ca episcop, la sfînțirea unei biserici, credeam că este un regiment de gardă al celui mai bogat împărat din lume. Aveam în eparhia mea comune unde toată lumea ara cu electrice. Deci, toată întocmirea progresului mondial era introdusă în gospodăria lor.

Durere, însă, fiindcă, pe cîtă bucurie îți făcea acest progres în cele economice, pe atît de dureros era cînd vedeai cum acest popor, tocmai pentru că era în stare mare, se stîrpește. Dragostea averii îl duce pe țăranul din Banat la gîndul, cu care nu se poate împăca, că mîine, poimîine murim, să știe el că această bogăție, aceste acareturi, aceste vite, aceste case, aceste moșii nu se împart și se risipesc.

Și atunci ce fac? Întîi se stîrlesc cu cele mai pariziene metode. Fiecare țărancă știe ultimele rezultate ale acestei destrăbălări sub raportul procreațiunei. Și avînd doi copii, de pildă, dacă unul mai debil moare, mai rămîne cu unul singur. Și atunci gospodarul cutare, arhimilionar, comite crima pîrintească să unească pe feciorașul lui mic, uneori sub 10 ani, cu fetița vecinului, iarăși arhimilionar, în vederea autorităților

și a lumii întregi, fără să fie nimeni în stare să oprească această stare de lucruri.

Am avut ocazie să văd pe copilița unuia din cei mai bogați țărani din părțile Bocșei — am întâlnit-o ofticoasă la băi la Abazzia — care, deși era singură la părinți și deși părinții ei erau arhimilionari, a fost nenorocită în felul acesta, pentru că ajunsese ca pînă la 21 de ani, cît avea atunci, să aibă 5 bărbați. Desigur, că trupește această fată era ruinită și a plîns la Abazzia în fața mea — tocmai din cauza situației în care fusese adusă de această dureroasă mentalitate a părinților săi, deși ea ar fi putut să trăiască bogată, și cu o educație serioasă, ca una din cele mai fericite fete.

Au încercat și guvernele ungurești să facă o oarecare rînduială în chestiunea aceasta, dar nu au putut. Iată de ce, după părerea mea, trebuie să venim aci cu o dispozițiune strictă, ca nu numai Biserica, ci toate autoritățile legale, tot ce este autoritate să-și dea toată silința să stîrpească această stare de lucruri.

În Banat, școlile confesionale românești sînt proprietatea Bisericii. Și am avut ocaziunea, cercetînd școala din Coșteiul Mare să aud pe învățătorul de acolo spunîndu-mi: Iată, Prea Sfințite, în bancă băiatul cutare și fetița cutare sînt bărbat și femeie.

Vedeți dar la ce grad de decadență poate duce acest obicei, numai din dorința de a nu se împărți averea. Vă rog să luați măsuri contra acestei stări de lucruri". (Aplauze).

7. Memorandist. Sosit din Transilvania și obișnuit ca toți românii transilvăneni a se bate pentru legi și legalitate, în cadrul cărora să se poată mișca fără să riște rigorile opresiunii, Elie Miron Cristea s-a văzut și în România în situația de a deveni „memorandist” și a cere respectarea legalității și a drepturilor Bisericii din partea politicianilor vremii. În 1931 se adresa primului ministru Nicolae Iorga, reclamînd abuzurile primarilor capitalei, dar acceptînd modificările „estetice” de pe Dealul Mitropoliei:

PATRIARHUL ROMÂNIEI

Mult Stimat Domnule Prim-ministru,

„Sînt absolut convins de bunele intervențiuni ce le aveți precum către toate așezămintele țării — așa și mai ales și

față de Biserică și de sfintele ei locuri, învelite în atmosfera respectabilă a vechilor lor tradiții, pe cari cu competență rară le-ați scos la iveală.

„Dar — să fiu iertat — nu am aceeași încredere și față de primăriile Capitalei. Oameni aproape de Dta și alții mi-au descoperit zilnic cum puternicii primăriilor și-au făcut mendele cu averile bisericilor, extinzînd legea de secularizare a lui Cuza și asupra averilor parohiale. Și pe locul din jurul altarelor afli cotețe cu giște. Clienți politici au găsit modalitățile a pune mina pe asemenea locuri sfinte pentru noi. Am spus-o odată în marea comisie, care a făcut proiectul Constituției noi, chiar fie iertatului Ionel Brătianu. „Dacă nu-mi veți asigura dreptul autonom și de proprietate al Bisericii — pot să vie vremuri, ca și monumentul de la Florica al vrednicului DTale tată să cadă pe mîni străine.“

„Nu ating bunele intențiuni ale actualului primar al Capitalei, dar cele din trecut îmi impun datoria de a fi sceptic și atent, de ce se plănuiește. Mie mi s-a arătat foarte binevoitor și condus de dorința de a împodobi „Dealul Mitropoliei“.

„Eu în principiu am declarat că sînt de acord — cît privește Biserica — cu ideea de împodobire, dar înainte de executări am cerut:

1) Să mi se arate planul celor proiectate ca — întrucît atinge proprietatea Bisericii — proprietarul — eu și cu Consiliul arhiepiscopiei, să-și deie părerea, fiindcă are răspunderea legală de averea Bisericii. Nu s-a făcut. Răspuns la adresa mea n-am primit, precum n-am primit nici altă dată, cînd s-au cedat locuri și aprobat zidiri — fără socoteală, pe locurile odinioară ale Bisericii și lîngă Dealul Mitropoliei. O anchetă ar dovedi că mulți din cei cu case pe Dealul Mitropoliei *n-au acte de proprietate în regulă*. Poate dreptul hrăpărețului, care a uzurpat locul altuia cu 30 ani înainte. — Semne triste în un stat de drept.

2) Am cerut — dacă se dărimă casa călugărilor — ca să le deie locuință și apoi Mitropoliei să-i deie recompensă în bani; ca să le zidească alte locuințe. A promis; iar azi oamenii lui spuneau că „pentru utilitate publică“ luau tot ce au instituțiile fără recompensă. Dar fără acest ajutor legal, biata Mitropolie cum să trăiască? Azi — întors înainte de vreme de la Viena, alarmat de usurparea cu cai, camionete, care etc. a grădinii mele, *fără știrea și aprobarea pro-*

prietarului, — aflu că *fără nici o formă de drept* se fac nu în drum, alee, ci în grădina mea *tot felul de lucrări*; fără ca eu sau Consiliul meu să știe: Ce și cum? Primăria spune: „Avem aprobarea patriarhului“. Protestez. Nu-i adevărat. Eu aprob numai ideea de-a împodobi dealul. Încolo aștept în un stat de drept *plinirea formelor*, cât de scurt; dar „clara pacta, boni amici“. Azi Consiliul plenar întrunit întreabă: Ce se face? Eu nu-l pot liniști căci n-am văzut planurile. Pe nevăzute cum pot să aprob orice? Demnitatea poziției cere seriozitate și deplină cunoștință de cauză.

3. Eu și Consiliul eparhiei avem și vom avea sentimentul — nu de a face piedici autorităților, care vor să jertfească pentru a ne împodobi dealul; dar avem și noi demnitatea personală și oficială de a nu ne lăsa striviți ca niște vermușleți, și de a fi tratați ca niște inconstienți. Primăria s-a ocupat nu de regularea intrării, ci de grădina mea, pe care probabil, vrea s-o prefacă în chip volnic în grădină pentru trebuințele sale. Din Dealul Mitropoliei și terenul ei au ciupit toți. Am rămas cu acest petec, care — după lege — e al Bisericii. Acum să fiu scos și din grădina mea — volnic — asta-i o barbarie.

„De aceea vă rog — Dle prim-ministru, să binevoiți a dispune aplicarea legilor și față de Biserică. Adecă:

a) Să nu se facă în grădina mea nimic fără știrea mea și a Consiliului. Dacă utilitatea publică va cere ceva de la noi, vom ști respecta și ajuta acest lucru, dar cu observarea formelor.

b) Mitropolia nu poate ceda mica sa grădină din jurul palatului pentru alte scopuri, ci vrea să rămână a Mitropoliei, cu arborii din care acum lucrătorii primăriei își fac codoriște la tîrnăcoape, hîrlețe, sape etc.

c) Clopotnița veche noi nu acceptăm să o dărimăm; ci — după opinia și proiectele celor mai buni arhitecți ai primăriei, să se întrească în armonie cu situația din jur. Dărimarea ei compromite aspectul. Catedrala s-ar vedea strîmbă, din cauza dărimării clopotniței. Și mănăstirea Argeș ar face impresie mai admirabilă dacă ar fi împrejmuită și cînd intri pe poartă — dintr-o dată se vede acel juvaer arhitectonic.

d) Primăria să ne deie ajutor să clădim aproape alte locuințe călugărilor și personalului de serviciu evacuat.

e) Casa „Cultul Eroilor“ să rămână. Demolarea ar putea fi actuală, cînd se vor da jos toate casele de pe alea Mitropoliei. Ca chestie de drept Mitropolia are obligămînt a da „Cultului Eroilor“ locuința încă 12 ani; iar apoi „Cultul Er.“ trebuie să cedeze Mitropoliei o casă de 2½ milioane. Sosit de la Viena, aflu 2 adrese de la Ministeriu, că de la 2 poziții notate în bugetul pe 1931 s-au redus 600.000 L. Bine.

E o datorie patriotică a te resemna; dar apoi — dacă Biserica prevăzătoare se silește a-și crea barem pentru viitor cîte ceva — să vie primăria și în chip inutil să dărîme, nu găsesc că-i bine. Din contra Marcu și Pompei etc. fac un proiect f. bun de menținere și legare cu clopotnița. Dacă se dărîmă „Cultul Er.“ eu pierd 2½ mil. și rămîn față de Societate cu obligații grele.

„În rezumat:

„Eu și organele Mitropoliei — ca oameni de înțeles și cu pricepere față de estetica orașului — vom consimți la transformarea practică a intrării în alea Mitropoliei; dar din acest privilegiu nu admitem ca să fie încălcate toate drepturile și formele legale față de clădirile ei și de grădină și terenurile ce brumă i-au mai rămas.

„Vă rugăm a da sfatul și ordinul a se respecta de org. primăriei cuvenita procedură de legalitate, de respect față de Biserică și de sărăcia ei, care nu vrea să se mai micșoreze în chip inutil și volnic.

„Cu adîncă stimă și nestrămutată considerație și arh. binecuvîntări

București 17/VIII. 1931

Miron
Patriarh“

8. Socoteli bănești și avere personală. După hîrțile pe care le păstra, se vede că la 1 ianuarie 1939, deci în anul morții, Miron își avea toate economiile de o viață depuse la „Banca Românească“ din București. Contul său de la pagina 471 totaliza, cu tot cu dobînzile anului 1938, 1.251.470 lei, cam cît au costat însemnurile patriarhale cumpărate în 1925.

Dintr-o „Declarație de impunere la venitul global“ de la sfîrșitul anului 1930 aflăm că pe dealul Mitropoliei exista pe atunci o grădină de legume care aducea un venit anual de zece mii lei, iar cele două „moșioare“ de la Feteasca-Pasărea și Răsmirești erau în deficit. Patriarhul avea o singură pro-

prietate: căsuța de lemn, cu o odaie, desigur moștenirea părintească. Pensia viageră de fost Regent încă n-o primise, iar salariul de patriarh pe 1930 nu-l ridicase. Era un an de criză economică. Avea unele venituri mici din acțiuni plasate la câteva bănci, dar și dintre acestea unele dăduseră faliment, precum „Bihoreana“, „Coroana“, „Economia“, „Timișana“. Ceva mai mult, 16.000 lei, i-a revenit de la „Toplițana“, bancă întemeiată de el în 1907, în comuna natală, pe cînd era asesor consistorial la Sibiu. I-a alcătuit personal *Statutele* după modelul Băncii „Ardeleana“ din Orăștie,⁵⁸ pe textul căreia a lucrat operînd importante modificări. Iată una din ele, la articolul 49: „Jumătate din interesele fondului de rezervă, normate în paragraful 48 al Statutelor, *se adaugă la fondul cultural și filantropic* sau se transpune cu finea fiecărui an bisericii greco-ortodoxe române din *Toplița Română* cu menirea de a le folosi pentru scopuri culturale“.⁵⁹

⁵⁸ Publicate în 1901.

⁵⁹ Cuvintele subliniate au fost adăugate de Miron Cristea.

IV. CÎTEVA INDICII ASUPRA PREOCUPĂRILOR ECUMENICE

Elie Miron Cristea s-a interesat și de probleme ecumenice, deși epoca ecumenică propriu-zisă încă nu începuse, și nici nu va începe în vremea sa, ci abia mai târziu, după al doilea război mondial. Totuși, unele contacte ecumenice începuseră încă înainte și îndată după primul război mondial. Unele întruniri cu caracter ecumenic au început destul de devreme, în veacul al XIX-lea: „Alianța evanghelică” (1846), „Unirea creștină” (1859), „Asociația Bisericii anglicane și răsăriteană” (1864), „Conferința Continentală a misiunilor” (1868), „Alianța Bisericilor reformate după sistemul presbiterian” (1889), „Uniunea de la Utrecht” a vechilor catolici (1889), „Parlamentul religiilor” adunat la Chicago în 1893, „Uniunile creștine ale tinerilor” (1844, Paris), „Federația universală a asociațiilor creștine a studenților” (1895, Suedia), „Consiliul Federal al Bisericilor lui Hristos din America” (1908).

Crucială a fost „Conferința misionară mondială” din 1910, Edinburgh, unde a apărut ecumenistul John R. Mott, iar apoi a intrat în arenă, influențat de el, Nathan Soeberblom, arhiepiscop al Suediei, laureat al premiului Nobel pentru pace. El a convocat „Conferința de la Stockholm” din 1925, așa-numită a *creștinismului practic*. A apărut apoi curentul numit *Credință și Constituție*,⁶⁰ cu preocupări teologice, care a organizat prima Conferință la Lausanne, în 1927. A urmat, în 1937, conferința de la Oxford, „Viață și acțiune”⁶¹ și tot în 1937 a doua Conferință „Credință și Constituție” la Edinburgh. Abia

⁶⁰ Faith and Order.

⁶¹ Life and Work.

după al doilea război mondial s-a organizat *Consiliul Ecumenic al Bisericii* propriu-zis, care a avut prima *Adunare Generală* la Amsterdam, în 1948. În 1924 John R. Mott⁶² făcuse o vizită la București și avusese contacte bune cu E. Miron Cristea, precum se vede dintr-o scrisoare pe care i-a trimis-o din Viena.⁶³ Dar E. Miron Cristea a încurajat și alte contacte ecumenice, încă înainte de aceasta, și poate tocmai aceste contacte l-au îndreptat pe John R. Mott la București, bănuind în Biserica Ortodoxă Română un partener deschis ecumenismului, pentru care el a fost un fel de apostol deschizător de drumuri. În 1920 E. Miron Cristea a dat episcopului Varolomeu Băcăoanul,⁶⁴ locțiitor de episcop la Rîmnic, profesorului I. Lupaș,⁶⁵ membru al Academiei Române, și prof. Cicerone Iordăchescu,⁶⁶ de la Iași, mandatul de a reprezenta Biserica Ortodoxă Română la o Conferință Mondială Creștină, mai întâi la Geneva, la 12 august 1920 și apoi la Chicago.

SFÎNTUL SINOD

AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

Nr. 172

București, 1920, luna iunie 12

P. C. Sale

P. C. Dr. Ioan Lupaș, Membru al Academiei Române

Prea Cucernice Părinte,

„Avem onoarea a vă face cunoscut că Sfîntul Sinod v-ales pe P. C. Voastră împreună cu P. S. Arhiereu Varolomeu

⁶² Mott John R., american, mare personalitate în lumea ecumenică. A pus bazele „Federației creștine mondiale a studenților” (1895). După Conferința de la Edinburgh (1910) a călătorit în Europa, Asia, Africa, a prezidat Conferința de la Oxford (1937) și multe altele. A luat parte la prima Adunare a *Consiliului Ecumenic al Bisericii* de la Amsterdam.

⁶³ Vezi la p. 264 din prezentul volum.

⁶⁴ Stănescu Varolomeu, n. 1875, a fost mai întâi arhiereu cu titlul de Băcăoanul și profesor la Facultatea de teologie din București. A studiat teologia în țară și dreptul la Paris. A lăsat opere polemice. În 1921 a fost ales episcop de Rîmnic.

⁶⁵ Lupaș I., a se vedea nota 4, p. 216, Scrisori.

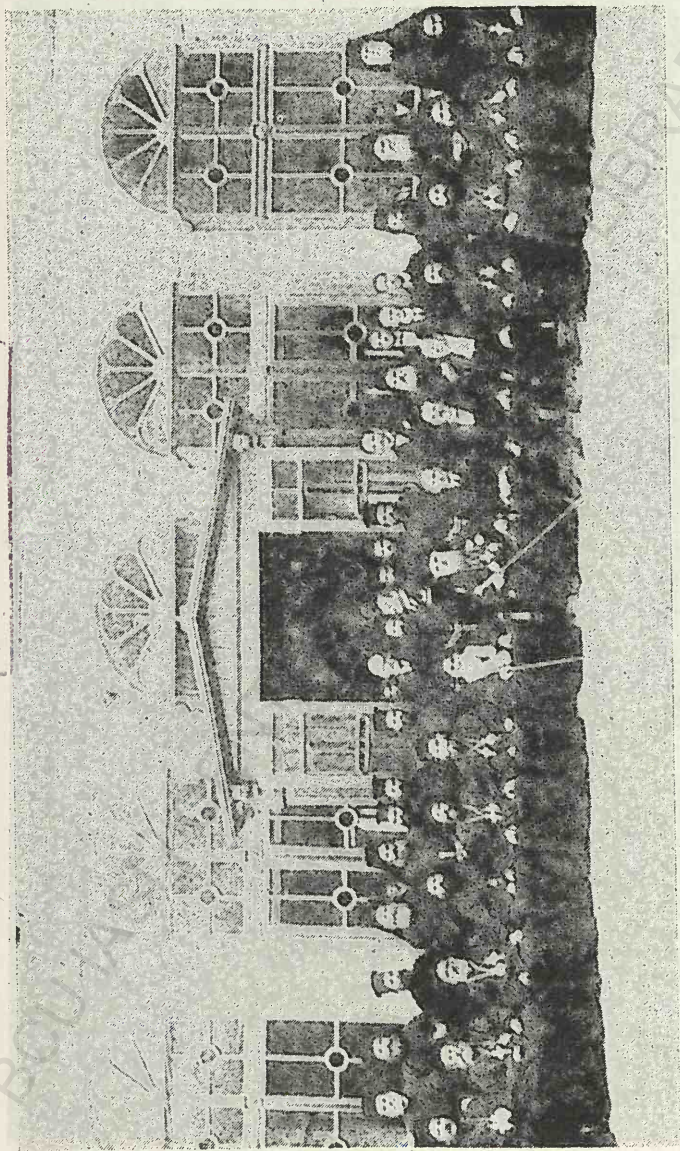
⁶⁶ Iordăchescu Cicerone, n. 1882, în Miclăușeni (Roman), a făcut studii la Iași, București, Strasbourg, Freiburg (filosofia). Licența în teologie 1908 (București), în litere și filosofie (1915) Iași, profesor la Facultatea de teologie din Chișinău din 1927, de istorie bisericească veche și patrologie. Preot din 1903. A fost și profesor de filozofie și lb. engleză la Liceul național, liceul internat și seminarul „Veniamin” din Iași. A fost și superior al bisericii române din Baden-Baden (1909—1913) și din Paris (1917—1919). În primul război mondial a fost preot militar. A lăsat importante lucrări teologice și traduceri din Augustin, Dionisie Areopagitul și Macarie (Omiliile duhovnicești).

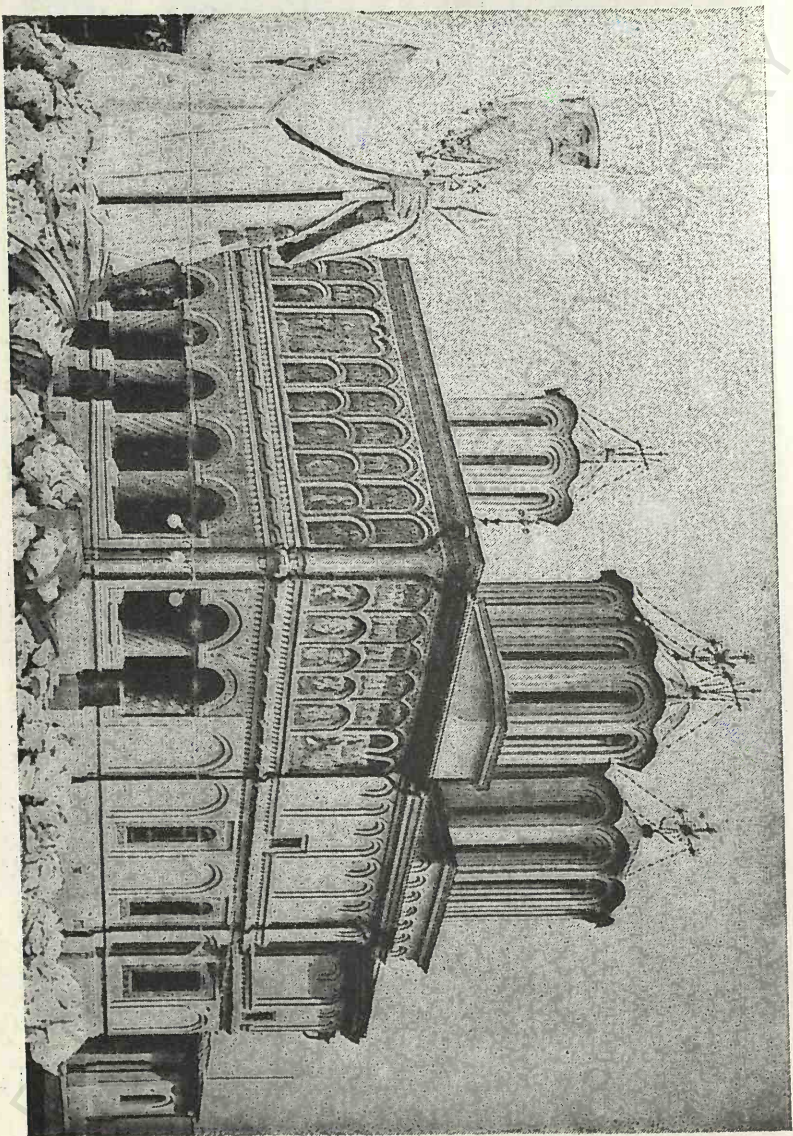
Miron Cristea în odăjdile patriarhale

Patriarhul Miron Cristea împreună cu patriarhul Vasile al Constantinopolului

Patriarhul Miron Cristea în vizită la Patriarhia Ecumenică din Constantinopol

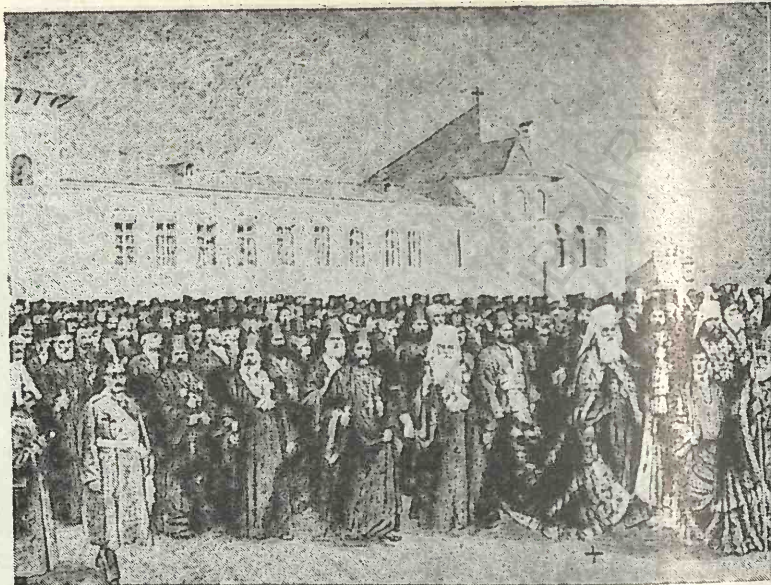
Catedrala patriarhală din București

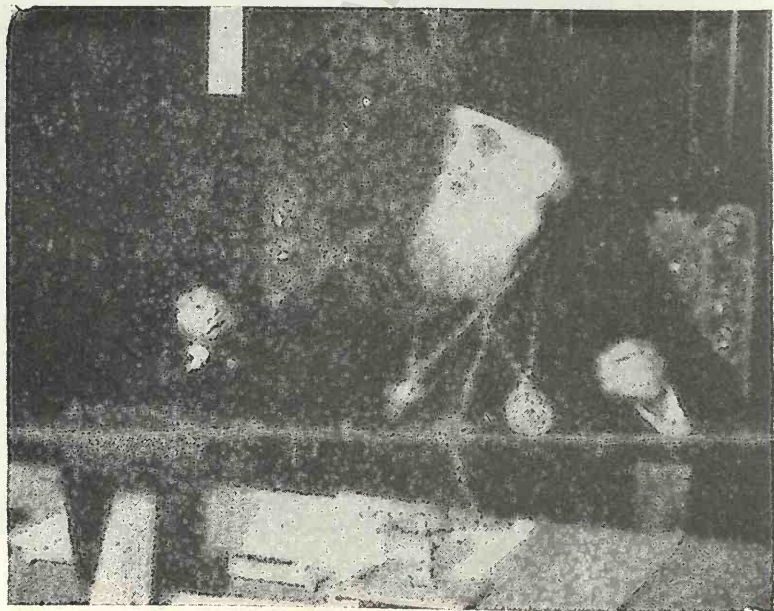
Patruarul Miron Cristea împreună cu mitropolitii Antonic al Kievului și Dionisie al Varșoviei.

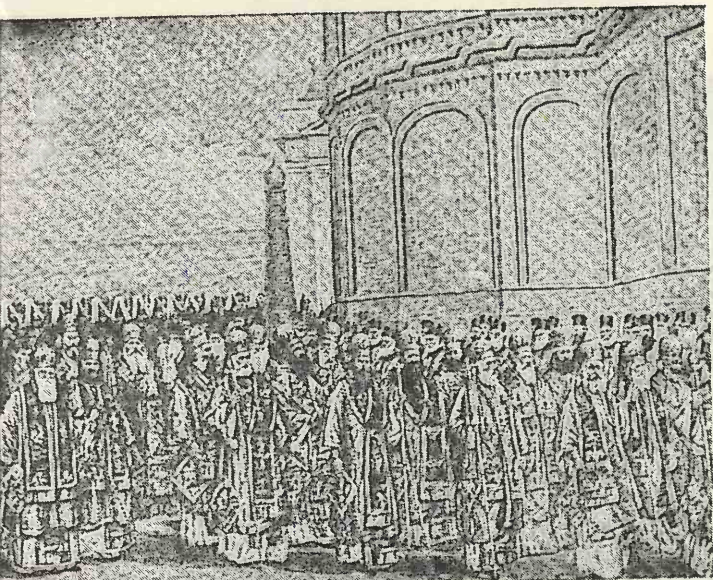
187

188

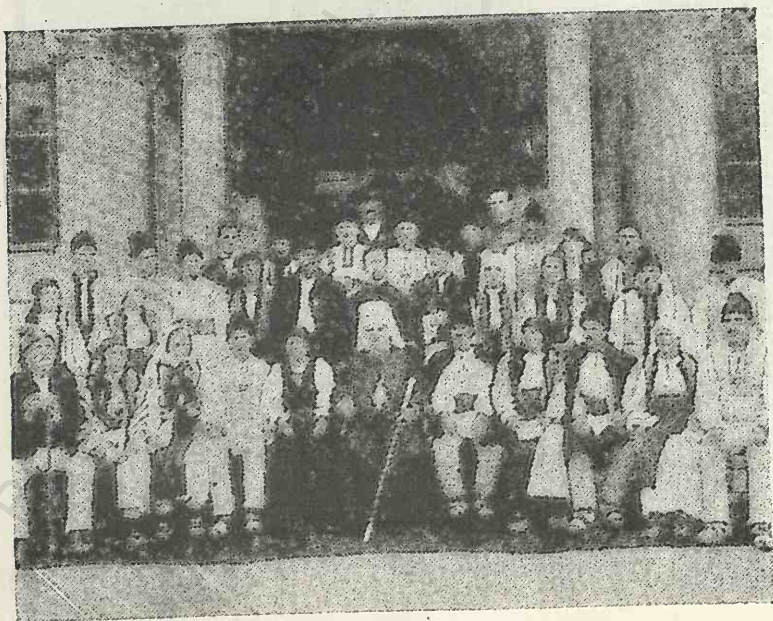

Frescă din palatul patriarhal din București re

nd instalarea patriarhului Elie Miron Cristea

Patriarhul Miron Cristea în mijlocul sâtenilor din Toplita localitatea

Telegraful Roman

Organ național-bisericesc — întemeiat în 1853 de Mitropolitul Andrei Saguna

PRERE SUPTĂMÎNRI

Abonamente: 60 cu 200 Lei. — Vene în 200 Lei. — Preț lunar 120 Lei. — Pentru abonamente pe mai puțin de un an: — Pentru Adunarea de Deputați.	Articole și corespondență Se adresează redacției: Târgușor, Județul, Cluj, strada Mihail Kogălniceanu, Nr. 41. — Se vor accepta numai scrisorile. — Articolele se vor publica numai pe cererea autorilor și pe cea a redacției.	Prețuri de vânzare 60 cu 200 Lei pentru abonatul, 120 cu 200 Lei pentru cel care nu este abonat.	Abonamentele și distribuția se fac prin intermediul Administrației Căminului Clujului, Cluj, strada Mihail Kogălniceanu, Nr. 41.
--	---	--	--

Inalt Prea Sfintia Sa Patriarhul Dr. Miron Cristea

in mapiia aciei de Luni, o Marti-
za, a suta deaparte de Jara pe care
a lăsat-o și clărea și în lăunatul o viață
bistrică de mări și înmulate fap-
te. A P. S. A lăbărbul De Miron
clărea, președintele fu făcut una în Con-
stina de minia. Văzută cu se re-
spondența Marti dăuștie pe înțele-
de fulgei din cui la un cuprindere
asta neapăsată și umbrato tratică
focul pe vestică El halandina El lăsa
peu, săveta umbră înmărmură și
cu un eul sentiment de gol. Văzută
neapăsată cațional și de oia se oba-
neșă aul de mări al-ai alid alid la
bucuri, se frumuse și de neapăsă și
clăreșcă veghere, la noaptea de vancă
păblă peneare, locu, lăa El parci
cu se poartă.

Să
legământ peşin oramul tondure i
l. St. Patru de M. Miron Cui
stabiliza şi laborioasă lui rila
activitate? Dar cum să caprini
terus articuli palam lametare
tristepia de adia, an şi anti
hempici şi supunore; cum să
mizer mizer iniquitate şi bogă
suntă lachate cu deabăre
mămur poppi şi putera apotro
şi fermicul crocotele al tur
ale raiup cu dămare la alita
la cui inoma se de fărma al
li cetera să dea un alit, un
o mureare; cum să faci să
lata priuri fclmă maguim, co
şi continuu ascenden al
de hante, de hante crows şi

[illegible]

Pornit din Topala, din apron-
seca Irizilor Mureșului, dintr-o veridică
familie țărănească înrădăcită în lupte
cu anghuri, comini, lăe Olăsele ave-
ați eretici cu Mureșul, al marelui co-
ei și al fetei tot ca ei al suferință în
suferință rădăcină: lăptele mări din ul-
timit 50 de ani, înălțându-se ca și ave-
ați în așteptare se așteptau din lăptele

În ciuda acestor înalte mări și
dogărilor de pasărea, pentru înfi-
tate îndrăznește în fața oamenilor
și în ciuda tuturor păcatelor sale.

luate și fîrte care îi împuneau de con
ducătorii comunei era prezent. La început
din nou, în al VIII-lea de pildă
președintele societății de lectură a
elevilor, iar trei ani mai târziu în
1859-60 era primul președintele socie
tății de lectură „Amicii Șaguna”, a
studienților dela Institutul teologic din
Sibiu. Preași bătrîn, țigu colerici a
lui, își mai amintea și azi admirativ
ce-o avusese pentru excepțională în
trebuție și creator și reînviuitor în țara

Alina și-a pierdut viața în urma deșeurilor al lui Demetrescu, cel mai cunoscut și mai rășnit de curtea noastră popor, înaintea lui Căstău, rectorul de metropolitan Mircea Răduț, în prima etapă absolută a cursului teologic. La continuarea studiilor, deși alina se arde dintr-un foc de focurie de conducere în Ministerul și în viața națională.

La Săina, ca secretar consilier
și ca asistent de cabinet, fiind
legat pe primul plan cu munca în
cercul de asocieri, și alături de

clădirii publice și culturale ai românii
românești, care, părăsind țările ce
aveau să vină, purtau în cale febră,
atunci înălțându-se de la noi cu alți-
cei.

altele vândute în de deșeu și la
lucru a căminului comunist.

În curs de 3 ani (1 ian. 1939 - 1 ianuarie 1942) fiind și redactor al foii de știri, care era pe atunci un organ de tip săptămânal, Dr. Al. Ion Cristea a dus o luptă continuă cu conducerea pentru ideea națională, având prietenii și împăraștii programul și planurile de viitor în auzul Băncii și a națiunii, lăsa cu formula, prin care redactorii aveau, datorită întrecutului, adevărat pentru timpul de atunci, dar care va avea șansa și a azi:

421 10-3-1942. Continuăm în discuția
discuțiilor noastre experimentale.
... din ce în ce mai mult totul tinde
să se desfășoare pe calea unei "conștientizări"
și nu pe cea a unei "intuiții" în sensul
de care el se vorbea anterior de necesitatea
de a-l elimina.
... din nou pe calea "conștientizării"
și nu pe cea a "intuiției" în sensul
de care el se vorbea anterior de necesitatea
de a-l elimina.
... din nou pe calea "conștientizării"
și nu pe cea a "intuiției" în sensul
de care el se vorbea anterior de necesitatea
de a-l elimina.

卷之五

[illegible]

Several traces of a former
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

Ca astfel de însuși și de talent excepțional, nu e de mirare că în 1910 asanul conștăntin Dr. Mirou Cistea iurea școlii episcopale de la Căminuș. Profesorul lui înaltul teolog de pe atunci, Dr. Nicolae Blănuș, actualul nostru mitropolit, îi caracteriza din acel prilej astfel personalitatea și activitatea de până atunci:

[illegible][illegible]

Am venit spre plebe de cucerite
ale martirii sfinți și dăru ale am
luminată de 1 Decembrie, când l
Alina-Iulia, episcopul Dr. Miran O
slea a expulsat becură, înmănuș
Diberich strămoșii și rugămintea de
landă și de mulțumiri. Alina-Dumitru
care după grele încercări nu s-a s
la limba liberă în os-coral.

Der ase cum până la 1915 acce
mase fu al ucenici și al Bisericii a
venim la activitate, se vede că

Ierarhi și clerici participanți la funeraliile patriarhului Miron Cristea

Trinectes
trinebular

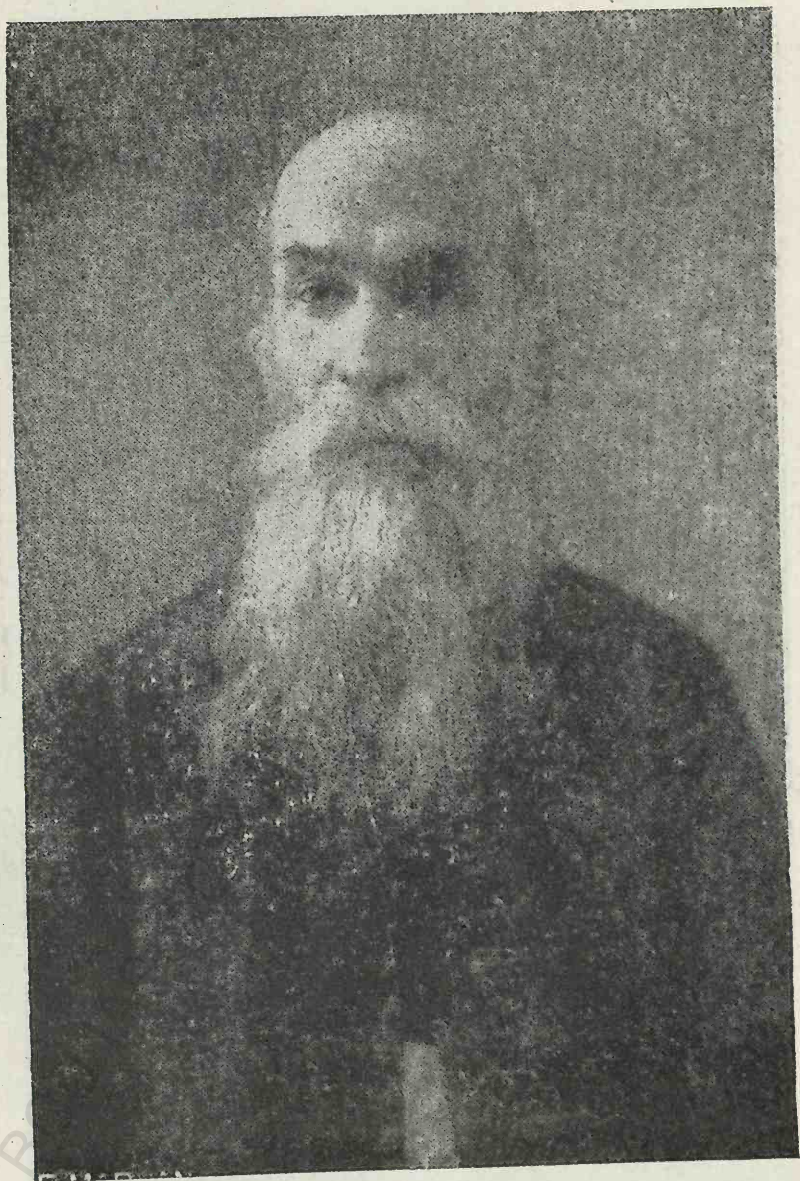
Începutul de testament al praefectului petrarh Miron. Fila 1

Mormîntul patriarhului Miron Cristea din catedrala patriarhală din București

Dr. Nicolae Bălan, mitropolit al Ardealului

Dr. Iosif Traian Bădescu, episcop al Caransebeșului

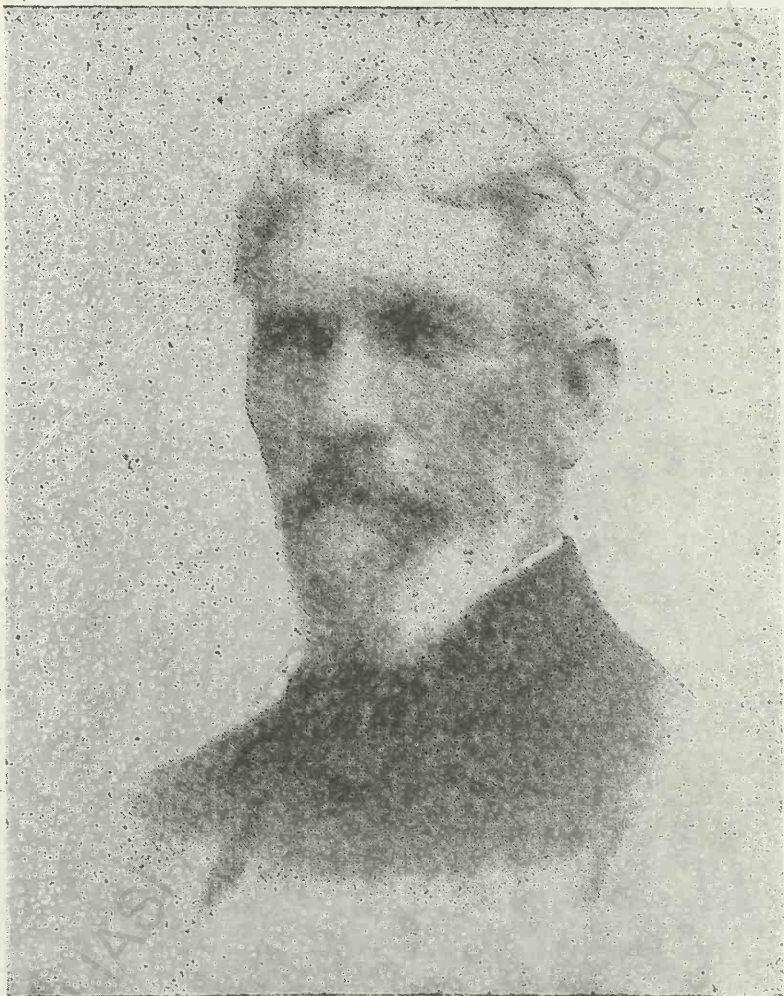
Roman Ciorogariu, episcop al Oradiei

Gurie Grosu, mitropolit al Basarabiei

Bartolomei Stănescu, episcop al Rîmnicului și al Noului Severin

Dr. *Stroia*, episcop de Alba Iulia

Nicolae Ivan, episcop al Vadului, Feleacului și Clujului

Lucian Triteanu, episcop al Romanului

Nichita Duma, episcop al Argeșului

Dr. Nectarie Cotlarciuc, mitropolit al Bucovinei

Dr. Grigore Comșa, episcop al Aradului

Băcăoanul, locțiitor de episcop al Rîmnicului, Noului Severin și pâr. Cic. Iordăchescu din Iași ca să reprezentați Biserica noastră atît la Conferința Mondială Creștină care se va ținea la Chicago, cît și la întrunirea preliminară, care va avea loc la Geneva, la 12 august a. c.

„Primiți, Prea Cucernice Părinte, arhierasca noastră binecuvîntare.

Președinte, Mitropolit Primat

Dr. E. Miron Cristea⁶⁷

Director econ.

Ovidiu Muscelanu”

Nu se știe ce s-a întîmplat, probabil cele două Conferințe s-au amînat, pentru că în 1921, E. Miron Cristea dă o nouă împuternicire în același sens, tot lui Bartolomeu acum episcop al Rîmnicului — Noului Severin, lui Cicerone Iordăchescu și I. Lupaș, adăugînd în plus pe arhimandritul Iuliu Scriban.⁶⁸

SFÎNTUL SINOD

AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE

ORTODOXE ROMÂNE

București, 1921, luna mai 12

P. C. Dr. Ioan Lupaș,
profesor universitar Cluj

Prea Cucernice Părinte,

„Avem onoarea a vă face cunoscut că Sfîntul Sinod v-a ales pe P. C. Voastră împreună cu P. S. Episcop Bartolomeu al Rîmnicului, Noului Severin, P. Cuv. Arhim. Iuliu Scriban și P. C. icon. Cicerone Iordăchescu din Iași ca să binevoiți a

⁶⁷ Originalul în Arhiva Mitropoliei de la Sibiu, Fondul Ioan Lupaș, nr. 580.

⁶⁸ Scriban Iuliu, n. 1878, în Galați, a făcut Seminarul la Galați și Iași, apoi studii superioare la Iași, București, Strasbourg, Heidelberg (licențiat 1903). Doctor în teologie la București (1919). Profesor din 1928, preot din 1904. A fost superior al Capelei „Mihail Sturza” din Baden-Baden (1904—1909), profesor la Gimnaziul „V. Boierescu” din Rîmnicul Sărat, la Seminarul Central din București (1908—1928) și director între 1909—1919. A participat la multe Congrese peste graniță: Glasgow (Anglia, 1920), Constantinopol (1923), Stockholm (Creștinismul practic, 1925), Paris (1927), Praga (1928), Atena (1930), Cambridge (1931). A fost profesor de Omiletică și Pastorală la Facultatea de teologie din Chișinău. A lăsat numeroase lucrări din domeniul teologiei, filosofiei și al vieții sociale. Iuliu Scriban a fost, poate, persoana cea mai deschisă ecumenismului în epocă. A publicat nenumărate studii, rapoarte etc. Pentru cunoașterea principiilor lui se poate vedea studiul *Apropierea Bisericilor*, publicat în „Biserica Ortodoxă Română”, seria II, anul XLI, nr. 9, 1923, p. 647—654 și nr. 11 din același an, p. 773—777. Vorbea limba engleză și era redactor al revistei „Biserica Ortodoxă Română”.

lua parte la Conferința Mondială (Creștină) de la Geneva și Chicago. Cheltuielile se vor plăti de către Ministerul Cultelor, pentru care am și intervenit către dl. ministru, spre a le încuviința la timp.

„Primiți, Prea Cucernice Părinte, arhierasca noastră binecuvîntare.

Președinte
Mitropolit primat
Miron⁶⁹

Director econ.
Ovidiu Muscelanu“

Din motive financiare, delegația n-a mers nici într-o parte, nici în cealaltă, dar în Elveția Biserica Ortodoxă Română a fost totuși reprezentată de prof. Dragomir Demetrescu, aflat din întâmplare acolo. Mai târziu Biserica noastră a trimis delegați la toate marile Conferințe, reprezentându-ne mai ales arhim. Iuliu Scriban, episcopul Bartolomeu Stănescu, profesorul V. Gh. Ispir. La unele din ele a fost invitat și Elie Miron Cristea personal, bucurîndu-se de o bună faimă de teolog și vorbitor de limbi europene. Un studiu asupra ecumenismului Bisericii Ortodoxe Române sub patriarhatul său, și asupra contribuției sale își așteaptă încă autorul. Arhiva Sfîntului Sinod oferă materiale de mare bogăție.

*

În 1935, la 1 iunie și în zilele următoare, a avut loc în palatul patriarhal din București o Conferință ecumenică între ortodocși și anglicani, care s-a terminat prin recunoașterea de către Biserica Ortodoxă Română a validității hirotoniilor anglicane, socotindu-le validă succesiunea apostolică, în momentul ruperii din catolicism. A fost o primă manifestare ecumenică românească de mari proporții cu un rezultat spectaculos, valabil pînă azi, dovedind în primul rînd spiritul deschis al patriarhului de atunci, Elie Miron Cristea. El a ținut atunci o importantă cuvîntare de deschidere, pornind de la textul liturgic: „*Ca și aceștia împreună cu noi să slăvească Prea Cîinstitul și de mare cuvîntă numele Tău: al Tatălui și al*

⁶⁹ Originalul în Arhiva Mitropoliei din Sibiu, Fondul Ioan Lupaș, nr. 571.

Fiului și al Sfîntului Duh“. Făcînd aprecieri asupra Ortodoxiei și căutînd analogii cu ceea ce le-ar putea face plăcere oaspeților, el a spus la un moment dat: „Ca în vechile castele din Anglia, cele pline de amintiri și de podoabe seculare — noi păstrăm, în duhovnicești castele, comorile intactei noastre mărturisiri creștine ortodoxe“. El saluta „orice pas de apropiere“ între Biserici și considera cunoașterea reciprocă drept primul pas spre aceasta.⁷⁰

În 1936 a întors vizita delegației Bisericii Anglicane, rostind o cuvîntare în catedrala din orașul Lincoln și una la clubul „Athenaeum“ din Londra, la o mare recepție oferită în cinstea vizitei lui. „Îndrăznesc să afirm sus și tare — a spus el acolo — că este o mare rușine, că unii ce se consideră creștini, în loc de iubire au propovăduit tocmai contrariul, adică ură, dezbinare, persecuții, pînă la crude violențe. Creștinismul trebuie să lucreze pretutindena pentru repararea acestei nejustificabile greșeli“. Avertiza mai departe să nu se procedeze cu grabă, spre a se face lucru temeinic. Istoria i-a dat dreptate.

⁷⁰ Vezi Dr. Cristea Miron, *Predici, Pastorale și Cuvîntări*, vol. V, București, 1938, p. 189—195. Cu privire la începuturile ecumenismului românesc încă din 1910, a se vedea: Antonie Plămădeală, în rev. „Romanian Orthodox Church News“, București, 1936, nr. 4, în vers. franceză p. 87—99. De asemenea, pentru timpurile mai noi, după 1961, a se vedea Pr. prof. I. Bria, *Patriarhia Română și Consiliul Ecumenic al Bisericilor*, 1961—1986, volum xerografiat, Geneva, 1936.

V. UNELE APRECIERI ASUPRA SITUAȚIEI DIN TRANSILVANIA DE DUPĂ UNIRE ȘI ASUPRA VIETII POLITICE DIN ȚARĂ, ÎN GENERAL

Dr. Ioan Lupaș îi scria lui E. Miron Cristea în 1922: „Știm că starea politică atât de tulbure a țării vă cere multă încordare și suferință, spre a sfătui pe toți factorii în drept să pună de-o parte toată vrajba și răutatea, să subordoneze meschinele interese personale și de partid supremului interes obștesc, căutînd a pune în fiecare loc de conducere pe omul cel mai priceput și mai devotat”.⁷¹

În același an îi scria cam în aceiași termeni și Dr. Ioan Mihu:

„Starea haotică în care ne aflăm se agravează zi de zi. Vina o poartă politica păcătoasă, plină de patimi, ură și nepriecere, dusă de multele noastre partide politice, lipsite de cel mai elementar bun simț... Aceasta este părerea mea și în special în ce privește politica Partidului Național din Ardeal. Cu politica Partidului Național nu m-am putut deplin solidariza nici în vremea ungurească și nu mă pot solidariza nici acum“. Explică prin aceasta rațiunile care îl fac să se retragă din viața politică.

„Nu am fost și nu sînt pentru autonomia Ardealului, adaugă el, pentru că în vremea ungurească am ținut-o imposibilă, iar astăzi o țin păgubitoare intereselor românești. Orice om înțelegător trebuie să fie pentru unirea noastră cu Vechiul Regat în mod veșnic și desăvîrșit”.⁷²

Cei care denunță moravurile politice sînt însă mult mai numeroși. Însuși Konon Arămescu-Donici, fost mitropolit primat, antecesorul imediat al lui E. Miron Cristea, silit să se retragă din scaun, se considera sacrificat de partidele politice și, felicitîndu-l pe Miron pentru ascensiunea la scaunul suprem

⁷¹ Scrisoarea din 12 ianuarie 1922, în prezentul volum.

⁷² Scrisoarea din 17 ianuarie 1922, idem.

în ierarhia Bisericii Ortodoxe Române, îi urează „să scape Biserica de sub tutela anticanonică a partidelor politice“. Despre moravurile politice, direct sau indirect, scrie și prof. Dr. Dimitrie Gerota, Nichifor Crainic, mitropolitul Gurie, prof. Traian Lalescu, Dr. Ion Matei, Ion Mihu. (Scrisorile în prezentul volum)

De altfel, mulți acuzau după Unire un anumit dezinteres față de Transilvania, unde erau favorizați în continuare ungurii în detrimentul românilor. Iată o probă chiar într-o scrisoare a lui E. Miron Cristea către I. Lupaș:

România

Cabinetul Î. P. S. Mitropolit Primat

confidențial

Iubite Amice,

„În Toplița — devenit oraș cu 14.000 locuitori, multe mii de lucrători la numeroasele fabrici, au fost 2 farmacii și pe vremea ungarilor: una Dozsa, un maghiar rafinat, și una românească Tămaș. Acum cea românească e închisă. Românul plecase și venise altul. Dozsa are interes să rămîie singur, deși s-a îmbogățit. Are avere în Toplița. Are vilă la Borsec, pe care o vinde cu 800.000 lei. A zădărnicit orașului Toplița a cumpăra casele de la Baronul Banffy pentru primărie. Sînt în piață, cuprind o lature întreagă a unui pătrat. Deci costă multe milioane. El a provocat venirea unui inspector, care să constate „că-i destul o farmacie“. Ar fi o sfidare a intereselor românești.

„Te rog deci a nu aproba eventuala cerere de reducere, ci a rămîie acolo un român sau o romîncă care să se îmbogățească și ei. Dozsa a fost szolgabíráu⁷³ și nevastă-sa e farmacistă de la Budapesta.

„Cu frățească dragoste și arhierească binecuvîntare,

Buc. 5/II. 926.

Miron⁷⁴
patriarh“

⁷³ Primar, în vremea regimului dualist austro-ungar.

⁷⁴ Originalul în Arhiva Mitropoliei de la Sibiu, Fondul Ioan Lupaș, nr. 575.

Dintr-o altă scrisoare, tot a lui Miron către Lupaș, se vede că, atunci când cel care recomanda pe cineva pentru vreo fa-voare era de altă culoare politică, recomandarea nu avea nici o șansă!

PATRIARHIA ROMÂNĂ

CABINETUL Î.P.S. PATRIARH Dr. E. MIRON CRISTEA

Iubite Amice,

„Am vorbit în chestia lui Dr. Lupu și de la justiție am cam simțit că a devenit cam „suspect“, fiind recomandat de părintele Lupaș, deci *probabil de culoarea lui politică*. Petiția am trimis-o la justiție, dar ordinea e să fie recomandat de acasă, poate de Camera advocaților. Deci de acolo trebuie să vie rugarea cu recomandăția.

„În chestia cu medicamentele mi se pare n-ai fost destul de atent și ai avut un furnicar de interesați în jurul com-
mandei.

„Cu bine.

București 3/1927.

Miron
patriarh“⁷⁵

C. S. Axente, consilier la Curtea de Apel din Timișoara, prieten al lui E. Miron Cristea (ii zice „Frate Cristea“), de-scrie anumite situații din anii de după Unire (1921), interesante pentru cunoașterea realităților vremii, mai ales în domeniul politic și al stărilor din Transilvania de după Unire. El spune că și-a ales munca în justiție, socotind-o mai de folos decât aspirația la un loc în Parlament, unde se îmbulzesc mulți care încurcă treburile prin lipsa lor de experiență.

C. S. Axente apreciază bucuros că „unirea sufletească este făcută de mult, în ceea ce privește poporul“, dar mai trebuie făcută și cea administrativă și, mai ales, se cerea introducerea limbii române în instituțiile administrative.

Foarte interesante, dovedind un simț de previziune cu totul special, ca să nu-i zicem profetic, sînt considerațiile lui

⁷⁵ Originalul în Arhiva Mitropoliei de la Sibiu, Fondul Ioan Lupaș, nr. 2627.

C. S. Axente cu privire la viitor. „Trebuie să ne dăm seama și să ne pătrundem de acest fenomen, că un vînt suflă peste întreaga lume; el vine de departe și, mai curînd sau mai tîrziu, chestiile economice vor predomina în lume și vor face legătura și fundamentul între popoare și chiar între membrii aceuiași popor, în tot cazul între locuitorii aceleiași țări“. El cere ieșirea din provincialism pentru noutățile care se anunță. „Cînd chestiile economice sau, mai bine zis, cînd chestiile sociale vor primi o soluție, pe noi să ne găsească cu desăvîrșire uniți, sufletește și fuzionați complet, spre a nu ne face spărtură între noi. Atunci chestiile economice și sociale vor prima pe cele naționale“.

Militînd pentru o economie bine dirijată de la Centru, avînd în atenție toate provinciile românești, C. S. Axente îl condamnă pe Al. Vaida-Voievod care ar fi lansat fraza: „Ardealul ardelenilor“, și care acum, prin imitație — zice el — e preluat și ca „Bănatul bănățenilor“. Sînt desigur „lozinci trădătoare“, pentru că amenință unirea sau, în orice caz, sînt „păgubitoare unirii reale și contopirii desăvîrșite a tuturor românilor din România Mare“.

El își încheie scrisoarea către E. Miron Cristea cu un apel: „Pune toată influența DTale morală și intelectuală și caută a distruge acest curent infatic⁷⁶ — căci este mare nenorocire dacă se va dezvolta“.

*

Ca și scrisoarea menționată mai înainte, în care îi cerea idei și date în legătură cu cuvîntările ce va trebui să le țină cu prilejul proclamării *Patriarhiei*, într-o altă scrisoare Miron îi cere lui I. Lupaș idei și date despre călugării revoluționari din Transilvania secolului al XVIII-lea. Scrisoarea, din 21 septembrie 1929, conține și cîteva informații despre administrația bisericească de la București la acea dată, și despre proiectele de organizare a Sinodului în legătură cu care ardelenii Nicolae Ivan, Roman Ciorogariu și desigur și Ioan Lupaș exercitau o anumită influență asupra sa. Cele trei puncte de la urmă arată însă că tot ideile lui Miron erau mai bune (vezi p. 57)

⁷⁶ Aducător de nenorocire. Scrisoarea lui C. S. Axente se publică în prezentul volum.

Ideea Sinodului permanent se află în punctul 1 și ea va căpăta viață, tot așa ca și cele din punctele 2 și 3.

Iată ce scrie Miron:

(Către Ioan Lupaș)

Iubite Amice,

„Cînd cu uniația s-au ivit niște călugări cari au lăsat amintiri bune în conștiința poporului, cu propaganda lor: Visarion de la Cioara, Popa Tunsu etc. Am lipsă să le știu corect numele. Anii unde au trăit, scurt de tot, pentru vorbirea de la inaugurarea Seminarului Călugăresc Cernica.

„Cu Maniu vorbisem din nou atunci în vară, insistînd a finaliza chestia. Mi-a răspuns că va lua el însuși dosarul și-l va studia ca să vadă cum să-l încheie. Și atunci mi-a accentuat de aceea că se vorbește a fi pagubele vreo 200 mil. Sîntem în grea situație noi ortodocșii azi. Nu știu cînd se va îndrepta.

„Eu am fost toată vara aici. Mai stricam cîte odată stomacul cu fructe sau alte mîncări. Încolo am lucrat mereu și ultimele săptămîni chiar mult.

„Rapoartele generale pentru Congres erau sub toată critica; afară de ce a lucrat pînă. Dron. Zile întregi am cores unul, iar altele le-am dictat eu din nou, combinînd în una cele bisericești cu cele culturale, în care privinți Comitetul Central Bisericesc nu s-a prea sfărîmat. Acolo numai Dron e capabil.

„Cu bine și sănătate.

Dragoslavele 21/IX. 929

Miron

P. R. (Patriarh Regent, n. n.)

„P. S.

„Spune părintelui Ivan⁷⁷ că proiectul de organizare a Sinodului și celelalte sînt ieșite din capul îmbătrînit al lui moș Ciorogar.⁷⁸ Nu face. Coboară pe patriarh în bucătăria tuturor mărunțișurilor. Îi dă 10 Comisii sinodale cu referenți diaconi și preoți, cari zilnic să-i vie pe cap cu toate minciunile. Iară pe episcopi îi dispensează de lucru, ca și acum cînd

⁷⁷ Ivan Nicolae, n. 1855, în Aciliu (Sibiu), a studiat teologia la Sibiu. Învățător, preot, redactor la „Telegraful român” (din 1890), protopop la Alba Iulia, asesor consistorial la Sibiu. Vicepreședinte al Partidului Național Român sub dualismul austro-ungar. În 1921, ales episcop la Cluj. Acolo a întemeiat Academia Teologică și a zidit catedrala. Membru al Academiei Române (1934). A murit în 1936.

⁷⁸ Roman Ciorogariu, viitor episcop al Oradiei, vezi nota 2, p. 162.

se dispensează ei. El „dogmatizează” pe contul meu personal, care am mintuit totul, eu, iar secretarii mei, colaboratorii au fost domni, au mers la primblare. Fiindcă cel ce urmează în șirul mitropoliților nu-i de treabă la nimic,⁷⁹ el nu vede altă modalitate, decît să-mi puie mie iar toate în cîrcă. Părintele Ivan îl secundează în Comisie. Uită că acestea toate sînt deja în Consiliul Central Bisericesc, organul executiv al Sinodului, pe care astfel îl omoară. Alta ne trebuie:

1. Un Sinod permanent de 3 inși, care să rezolve chestiunile clare.

2. Directorul și secretarul să refereze și lucre toate actele.

3. Plenul Sinodului se ocupă numai cu cele principiale, grele, delicate etc. De cînd eu nu mai conduc toate, mulți nu mai fac nimic. Spune-i părintelui Ivan acestea. M(iron)⁸⁰

Schimbarea periodică la putere a partidelor politice din vechea Romînie de dinainte de război aducea întotdeauna după sine schimbări pînă și în administrația bisericească, acestea din urmă cerute — uneori cu neobrăzare — de cei ajunși în posturi de răspundere. În arhiva lui Elie Miron Cristea există copia unei scrisori către Brătianu din 10. II. 1934, prin care îi răspundea la o intervenție pentru numirea unui preot Tănăsescu în funcția de protopop. Cu prilejul acesta patriarhul își exprima și opiniile cu privire la angajarea preoților în politică, opinii foarte sănătoase în condițiile vremii de atunci. Cît despre preotul Tănăsescu, probabil partizan politic al brătienilor, declară că nu-l poate lua în considerare ca protopop, fiind un om nereținut, impulsiv, agresiv și bătăuș. „*Violența n-o aprobăm nici la mireni și mai puțin la preoți*”, scrie Elie Miron Cristea, iar misiunea Bisericii e să unească, nu să dezbine. Or, politica vremii ducea mai ales la dezbinare și preoții care se implicau în ea deveneau agenți de dezbinare, cu sau fără voia lor. Dar scrisoarea e mai grăitoare prin ea însăși:

Mult Stimat Dle Brătianu!

„Ca în toate cazurile, așa și în cazul preotului Tănăsescu, pe care eu nu-l cunosc, n-am vorbit niciodată cu el — am însărcinat pe referentul bisericesc, ca să ia informațiuni dacă întrunește condițiunile și calitățile ce le cerem de la candi-

⁷⁹ Probabil mitropolitul Plimen Georgescu de la Iași, vezi nota 42, p. 347.

⁸⁰ Originalul în Arhiva Mitropoliei de la Sibiu, Fondul Ioan Lupaș, nr. 2623.

dații de protopopi. Așa se procedează în toate cazurile. Din informațiuni am reținut două: a) Prima am omis a o mai atinge, spre a nu zgudui viața sa familiară. b) Iară a doua, aflată chiar și de la aderenți politici ai săi, este că e agresiv, încît impulsivitatea sa a degenerat în bătăi. Se indică numele unuia, la care i-a rupt dinții din gură. Circularele mele oficiale și ale tuturor celorlalți Episcopi cer preoților să-și păstreze demnitatea și, la alegeri și în politică, să evite orice violențe. Sfîntul Sinod este întrunit acum tocmai ca să le deie o Pastorală colectivă, în care aspru să înfierceze violența; să îndemne poporul la înfrățire, la disciplină, pe fruntași la des-tindere, ceea ce dorește și în guvern și ceea ce chiar guvernul a luat în programul său. Cum vom putea deci noi episcopii cere asta în Enciclică, dacă în practică, pe un preot ce nu se poate domina și care își bate pe fiii Bisericii sale îl ridicăm tocmai acum la protopopie? Ne expunem la aceea ca credincioșii să se înstrăineze de Biserică și să facă reclamații. Violența n-o aprobăm nici la mireni și mai puțin la preoți. Deci trebuie căutat acolo un alt preot care să nu fie expus, să nu fie pînză roșie pentru credincioși. Biserica, prin fruntașii săi, nu trebuie să împărecheze pe credincioși, ci să-i închege. Biserica adeseori lasă pe cei mulți și buni și aleargă după cei înstrăinați de ea, ca să-i apropie, după cuvîntul lui Hristos: „Făcutu-m-am tuturor toate, ca pe toți să-i dobîndesc”. Guvernele anterioare coalitate cu toate partidele politice neliberale și cu toți reprezentanții lor din parlament, tocmai de aceea au încercat să zdrobească legea de organizare a Bisericii, să ne anuleze toate alegerile eparhiale, să dizolve Congresul, mi-au scos 200 protopopi din buget, ne-au sistat justiția bisericească, care de 5 ani nu funcționează. Au cîștigat și pe M. S. Regele pentru proiectele lor. Nici pe vremea ungarilor n-am trecut eu prin mai mari chinuri sufletești, pînă ce am putut salva legea și organizația. Sinodul întreg a trebuit să promită, că din partea sa nu va da ansă nime. Nu se poate afirma că Biserica preferă ostentativ pe unii față de alții, că nu e a țării întregi, a neamului întreg. Deci nu-i spre binele Bisericii ca pe unii din fruntașii țării, cari în viitor iarăși vor veni la cîrmă, să-i bruscăm, să-i nemulțumim, și apoi să-și răzbune asupra Bisericeii; favorizînd pînă și pe ungurii iredentiști, iar pe noi — ortodocșii, neglijîndu-ne. Biserica trebuie să fie buna maică a tuturor. Mulți preoți au devenit pentru „unii mumă, pentru alții ciumă”. De aceea credincioșii se fac sectari etc. Preotul

trebuie să merite de la toți numele de „părinte”. Dl. Duca — fost membru în corporațiile bisericești — era ținut în curent cu frământările noastre și a combătut și el că Biserica trebuie să se ferească de momente cari să irite pe cei din alte partide, să-i ducă la distrugerea organizației și să-i facă a persecuta Biserica. Dl. Duca știe cum într-un caz grav a trebuit și în numele lui să dau garanție chiar M. S. Regelui că în Biserică nu ne vom conduce de considerente de partid. Regret că nu trăiește ca să verifice totul. — Dl. Duca era în parlament când șefii tuturor partidelor au atacat Biserica și corporațiile ei, zicând „că nu-s ale fiilor Bisericeii, ci a unui singur partid”. Toți au promis a distruge corporațiile ei, etc. etc. Dl. Iorga mi-a trimis chiar scrisoare că nu intră în o corporație, care nu-i a Bisericii, care și pe fiul cel pierdut îl aduce la sînul ei, nu respinge pe frunțași.

„Că în chestia asta se vor fi întîmplat intrigi, dedesupturi supărătoare, e posibil. Dar eu nu mă identific cu ele și regret dacă au produs supărări. Eu am și trebuie să am cele mai bune intențiuni față de toți și aceeași părintească considerație.

„Cît mă privește pe mine, eu am apărut pe protopopi față de toate guvernele, deși erau toți liberali, — afară de cîțiva. I-am ținut nu 5 ani cum cere legea, ci 10—12, chiar 15 ani pe unii. Unul — Ene — de la Ploiești a fost dat în judecată de adversarii politici pentru încercare de asasinat. Atunci el a scris prim-ministrului General Averescu cam așa: „Eu — ca cetățean, am dreptul să mărturisesc convingerile mele politice. Nu permit nimănui — nici chiar primului ministru să mi le conteste. Iară DTa — ca prim-ministru — ai datoria să aperi drepturile cetățenilor, nu să permiți aderenților și autorităților DTale a le încălca etc. etc.” Dl. Averescu — supărat foc — mi-a cerut să-l destitui. Am răspuns: „Eu nu pot”. Dacă-i vinovat cu ceva, pot să-l dau în judecată: la Biserică a fost achitat unanim. La judecata din Ploiești — civilă — a dovedit că, în ziua și la ora cînd l-au acuzat de a fi pușcat un locatar al său, — el călătorea tocmai *cu mine*, departe de Ploiești. A rîs tot tribunalul. Cam asemenea cazuri am avut cu mai mulți protopopi. I-am apărut ani întregi, deși nu e bine să-i ții peste 5 ani. Își fac prea mulți finii, cumetri, nănași, rudenii, cari formează în jurul lor clicărie care produce mari nemulțumiri la cei păstoriți de ei, ceea ce nu-i în interesul Bisericii.

„La Muscel protopopul județului conduce bine. E cu tact. Mulțumește pe toți. A stins nemulțumirile din jurul părintelui Proca. Celelalte locuri de protopopi n-au buget. Unde am pus, fac grele nemulțumiri. Ei mereu trebuie să fie pe drum la parohii. Neavînd buget, iau speșele de la preoți, de la biserici, încît stîrnesc neplăceri, proteste în toate adunările preoțești, acuze la finanțe, procese la judecătorii etc. Doi au defraudat chiar toți banii ce le-au trecut prin mînă. Nu știu cînd vor putea pune la loc ce au luat. Ei se scuză că au trebuit să alege prin parohii și așa au cheltuit banii delapidati. Deci e necesar să fie repuși în buget. A pune în slujbe *administrative* oameni fără plată înseamnă a deschide ușa abuzurilor, și corupției, și delapidărilor.

„Deci să căutăm un preot care să fie simpatizat de toți credincioșii, să aibă aceeași părintească și evanghelică considerație față de toți cu cari vine în atingere și, pînă atunci, poate se iau și în buget locurile scoase de guvernele anterioare.

„Cu adîncă stimă,

București, 10/II 934.

Miron
patriarh“

*
Puține documente dintre cele două războaie mondiale cuprind atîtea informații asupra moravurilor politice, asupra desubturilor unor acțiuni publice acoperite de lustru, dar la adînc putrede, asupra vieții adevărate a capetelor încoronate și a adevăratelor rațiuni ale multora din deciziile lor, ca o scrisoare menită să fie privată și provenită de la un informator care își cunoștea meseria. Ea cuprinde nu numai informații pur și simplu, ci și analize, și pronosticuri, și o mulțime de considerații despre oamenii politici ai vremii, descoperindu-le la toți, cu abilitate, resorturile secrete, mașinăriile nevăzute, forța și slăbiciunile.

Scrisoarea e din 1934, și e ca un moment al adevărului, ca o secțiune tăiată din domnia lui Carol al II-lea, ca un fulger care luminează pentru o clipă un spațiu plin de personaje care se mișcă și acționează, ca și cum ar fi absolut singuri, nevăzuți de nimeni, la adăpostul celui mai sigur dintre văluri, întunericul. Și deodată apar în lumină, așa cum sînt, unii goi, alții cu mîna în buzunare străine, alții aruncînd să-

geți otrăvitoare, sau lovind pe la spate, ei, cei care în văzul lumii păreau cei mai onorabili oameni, parcă născuți în frăcuri, cu ghetre și cu mânuși, îmbrăcându-le în aceeași măsură trupurile și sufletele!

Fiind o scrisoare despre oamenii politici către metresa regală, Elena Lupescu, care se dorea bine informată și care plătea pe măsură, e de presupus că a fost alcătuită cu grija exactității sau, în orice caz, a minimei aproximații. Erau în joc interese mari. Pompadura românească se simțea mereu în primejdie, din multe părți, și era mai ales interesată să nu-și piardă locul de lângă Ludovicul de pe Dîmbovița, așa că trebuia să știe tot. Se pare că avea un întreg serviciu personal de informații, iar Pitulescu era chiar șeful acestuia.⁸¹ Ei i se adresează cu „Înaltă Doamnă“, ceea ce e aproape ca pentru o regină. În text nu lipsește nici Carol al II-lea, nici oameni politici ca Titulescu, Iuliu Maniu, Virgil Madgearu, Trancu-Iași, N. Rădescu, Grigore Filipescu, Nae Ionescu, Armand Călinescu, regina Elena, Gheorghe Marinescu, Gh. Tătărăscu, mareșalul Averescu, Ion Mihalache, Al. Vaida-Voievod, A. C. Cuza și alții. Însuși Miron Cristea e denunțat: „vă aducem la cunoștință că Înalt Prea S. S. Patriarhul Miron Cristea contribuie și Î. P. S. S. la dezvoltarea acestui spirit de dușmănie contra Dvs.“, scria Pitulescu, adăugînd că: „asupra acestei împrejurări ... vom reveni în curînd cu un nou și detaliat raport“.

Poate că tocmai în aceste cuvinte stă cauza pentru care scrisoarea i-a fost trimisă în copie, cu largi extrase și nu se știe cît de largi pasagii rezumate, și lui Elie Miron Cristea. În 1934 el nu mai era regent, și încă nu era prim-ministru,⁸² așa că nu existau motive oficiale de a fi informat. Anumite servicii, care au intrat în posesia scrisorii, au socotit totuși necesar să-l informeze, trimițîndu-i-o și cu un scurt raport, bănuind că ar putea fi interesat să știe ce i se spunea „Înaltei Doamne“ despre el.⁸³

În arhiva personală a lui Elie Miron Cristea am găsit o cerere a profesorului Grigore Forțu de la „Liceul Lazăr“ din București, către președintele Tribunalului din București. Așa cum se vede dintr-o notă finală, i-a trimis-o chiar cel în cauză, dorînd să aibă și în patriarh un martor, în cazul în care amenințările, sub presiunea cărora trăia, s-ar fi pus în practică în

⁸¹ Oficial, el era director general la P. T. T., vezi C. Neagu și D. Marinescu, op. cit., vol. III, p. 76.

⁸² Va fi numit la 11 februarie 1938.

⁸³ Am trecut scrisoarea la „Anonime“, deoarece nu știu exact cine i-a trimis-o lui E. Miron Cristea.

vreun fel. Profesorul Forțu se plînge de încercări de atentate împotriva sa organizate de ... camarila regală. „Atentatul de la 8 octombrie 1933 a fost pus la cale din ordinul d-nei Elena Lupescu“, scrie el în plîngerea respectivă. Menționarea acestui din urmă nume, în contextul raportului lui Ion Pitulescu, ne-a făcut să ne oprim și asupra acestei scrisori, găsită în arhiva E. M. Cristea.⁸⁴

84 Iată conținutul ei:

Domniei Sale

Domnului Președinte al Tribunalului Ilfov, Secția V c.c.

București

Domnule Președinte,

Subsemnatul, Grigore Forțu, profesor la liceul „Gh. Lazăr“ din București, domiciliat în str. Delavrancea nr. 53, potrivit declarației ce am făcut în ședința de miercuri, 29 ianuarie a.c., în legătură cu procesul ce am întentat împotriva celor ce au încercat să mă suprim în seara de 8 octombrie 1933, am onoare a vă înainta, prin prezenta, aceeași declarație în scris și anume:

Deoarece, cu toate silințele justiției, autorii atentatului de acum 2 ani nu s-au prezentat la nici unul din cele 6 termene de judecată, —

deoarece procedura față de inculpați n-a putut fi îndeplinită la nici unul din cele șase termene precedente, — făcînd inutilă prezentarea martorilor noștri, cari, neaudiți în timp de aproape 2 ani, au înțeles zădărnicia prezentării lor și nu s-au mai prezentat nici ei astăzi, —

deoarece, la termenul de astăzi, dv. înșivă ați interzis avocaților mei: dd. col. Dem Rădulescu și Gh. Ionescu să pună întrebări celor doi inculpați prezenți și interogați, ceea ce este contrar tuturor legilor și tuturor uzanțelor procedurale, —

și ați refuzat categoric acelorași avocați, cererea lor elementară, ca declarațiile făcute în instanță de același inculpați să nu mai fie rostite încet, la doi pași de dv., ci așa fel încît să putem lua act de ele și noi, —

deoarece tot așa de nelegal s-a procedat din primele ceasuri ale ciudatului atentat criminal, cînd, nici în urma telegramei noastre către Parchetul General, nici în urma telegramei noastre către Rege, date amîndouă în chiar seara atentatului, — nici în urma reclamației noastre scrise și înaintate Parchetului General a doua zi după atentat: 9 octombrie, nu a urmat nici o cercetare la fața locului, niciodată, —

deoarece, cu toate mărturiile făcute și în fața noastră și deosebit în fața Parchetului, mărturii scrise și subscrise de peste 30 martori ai atentatului, — multe din ele date publicității prin ziarul „Drum Nou“ (nr. 35, 36 și 37 din 28 oct., 29 oct. și 5 nov. 1933) și deosebit prin ziarul „Calendarul“ (lunile octombrie și noiembrie același an), — Parchetul totuși a fost silit să declare că nu există nici o mărturie și în consecință să închidă dosarul, —

deoarece în fruntea atentatorilor ce acuzăm se găsește însuși Col. Gabriel Marinescu, prefectul Poliției Capitalei, care oprește distribuirea citațiilor emise de Tribunal și care refuză să se prezinte în fața Tribunalului, cu scopul vădit ca acest proces rușinos și compromițător pentru toată Camarila Regelui, să nu se judece niciodată, —

deoarece d. Const. Bădescu, procuror, la cererea noastră scrisă, de a cita și interoga la primele cercetări și pe prefectul de poliție, ne-a declarat că la această citare se opune formal d. Codin Ștefănescu, procurorul general, —

deoarece atentatul prefectului de poliție s-a făcut la 8 oct. 1933, adică numai după 7 zile de la apariția articolului nostru „La Sinaia ...“ din „Drum Nou“ (nr. 33 din 1 oct. același an), în care atacam pe D-na Elena Lupescu, —

și numai după o zi de la apariția articolului „Destul!“ din ziarul „Datoria“ al D-nei Elena Lupescu și prin care se cereau măsuri împotriva noastră pentru că prin articolul din „Drum Nou“ am atacat pe rege: —

„In însăși viața sa intimă“, —

deoarece, dar, este evident că atentatul de la 8 oct. 1933 a fost pus la cale din ordinul d-nei Elena Lupescu și cu concursul oamenilor legii, împrejurare care face zadarnic apelul nostru la legi, —

deoarece acești trei atentatori: Elena Lupescu, Col. Gabriel Marinescu și Codin Ștefănescu, *se dau drept oamenii regelui*, pentru a intimidă toate organele de stat și printră acestea, însăși justiția și pentru a făptui, la adăpostul acestor intimidări, orice jaf și orice asasinat, —

deoarece această periculoasă Camarilă a izbutit să-și asocieze și doi funcționari ai Palatului: Buchman, Directorul Secretariatului Particular al Regelui, și Col. Grossu, mare Comis al Palatului, cari au făcut posibile marile excocherii cu devizele Băncii Naționale și, prin intervențiile lor de oameni ai Eleni Lupescu și ai Regelui, au făcut imposibil mersul Justiției pînă la adevărații vinovați cari se găsesc în însăși această Camarilă și în toate ramificațiile ei în toată conducerea statului, —

deoarece întreaga opinie publică și cu ea și justiția noastră au ajuns la convingerea că această Camarilă și mai ales această femeie lucrează nu numai în numele Regelui, dar și cu știrea regelui care o acoperă cu marile lui puteri, —

deoarece, dar, este cu neputință ca această Camarilă să lucreze în numele regelui și fără știrea regelui, —

declar că nu mă mai prezint la acest proces zadarnic, decît în ziua în care justiția statului român va fi fost scoasă de sub ordinele și amenințările metresei regelui și a Camarilei ei.

Cu deosebită stimă,

8 februarie 1936

[Grigore Forțu]

București,

NOTĂ. — Intrucît situația ce reiese din precizările de mai sus, bazată pe date și fapte înregistrate oficial și multe din ele date publicității, — dezwăluie o stare de lucru deosebit de gravă și deosebit de primejdioasă pentru ființa statului nostru, —

intrucît starea de asediu și cenzura, înființate pentru acoperirea afacerilor și asasinatelor Eleni Lupescu și Camarilei Regelui cu toate ramificațiile lor, opresc publicitatea a oricărui adevăr asupra acestor afaceri și asasinate, —

intrucît sistemul acesta inchiizitorial urmărește să înăbușe glasul celor revoltați de jafurile și crimele celor mai mari dintre conducătorii României de astăzi, — făcînd ca minciuna să treacă drept adevăr, iar adevărul drept minciună, —

intrucît procedeele nelegiuite ale „oamenilor regelui” au dus la dărîmarea autorității și a ordinii în stat, atît de departe, încît nici actele înaintate justiției nu mai au vreo siguranță, —

precizez, spre cunoștința dv., că am înaintat copii de pe prezenta declarație nu numai Ministerului de Justiție și nu numai Înaltei Curți de Casație și nu numai tuturor șefilor de partid, ci și tuturor acelor, cari au vreo răspundere serioasă în mersul treburilor acestui stat, care nu poate fi lăsat să cadă pradă în mîinile unei cliici de hoți și femei depravate, ca pe timpul domniilor fanariote.

[Grigore Forțu]

VI. ALTE SCRISORI — ALTE TEME — ALTE PREOCUPĂRI

Scrisorile pe care le-am selecționat pentru acest volum sînt, toate, din perioada de după 1 decembrie 1918 pînă în 1939. Nu toate sînt importante pentru istoria bisericească a epocii, dar toate ne spun cîte ceva despre Elie Miron Cristea, despre relațiile lui, despre felul cum era apreciat de factorii de răspundere ai vieții culturale, sociale și politice. E de la sine înțeles că ne-am limitat, în general, la ceea ce am găsit în arhiva descoperită la București. Vor mai fi fiind și altele și nu dintre cele mai lipsite de importanță. Velicu Dudu, multă vreme secretar al lui Elie Miron Cristea la București, mi-a destăinuit înainte de a muri, prin anii 78, că are o valoroasă colecție de documente pe care ar fi voit să mi-o lase mie. Între timp a murit, iar documentele au fost preluate de către Arhivele Statului. Am încercat să ajung la ele, pentru a le consulta, dar nu erau încă inventariate și clasificate. O parte din scrisorile din perioada bucureșteană a lui Elie Miron Cristea, provenind de la oameni de cultură, le-am publicat în volumul apărut la Editura Minerva: *Pagini dintr-o arhivă inedită*.⁸⁵ Pentru cel care s-ar interesa numai de această perioadă deci, apelul la volumul respectiv este absolut necesar.

Pentru a ilustra cît de largă a fost gama relațiilor lui Miron Cristea, am reținut în volum și unele scrisori prin care i se trimiteau *condoleanțe* pentru moartea părinților⁸⁶ sau *felicități* cu ocazia diferitelor aniversări, numiri în Regență sau la președinția Consiliului de Miniștri.⁸⁷ Am reținut și altele prin care i se adresau *cereri*, desigur numai acelea pe care el însuși

⁸⁵ București, 1985.

⁸⁶ Dr. Angelescu C., Corneanu Cornel, Cantacuzino Sabina, Matei Ion etc.

⁸⁷ Gen. Prezan, Lupaș I., Mironescu G. G., Marghiloman Alex., Dr. Marinescu Gh., Mehedinti S., Nistor Ion, Iorga N., Petrovici I., Moțaș C., Gusti D., Incuțel Ioan, șef-rabinul Niemirower, Argetoianu C., mareșalul Averescu, Bibescu Martha, Hurmuzachi Alexandru, Diamandi Victor etc.

le-a pus deoparte, nu cele care au trecut în arhive, de la unii necunoscuți în viața publică. De pildă, celebrul Dr. Profesor Gheorghe Marinescu îi scrie o mișcătoare scrisoare în care îl roagă să facă ceva pentru a nu fi scos la pensie, deoarece se simte în putere și simte că mai poate sluji știința românească și universală; ziarul „Chemarea” al tinerimii române din Cluj cere subvenții; George Bibescu îi cere o subvenție pentru „Federația aeronauticii internaționale” pe care o conducea în calitate de președinte și nu-i ajungeau banii pentru deplasări la Congrese, nici măcar pentru el, amenințând cu demisia; Avram Imbroane cere să fie făcut episcop; dr. I. Matei să fie făcut ministru de Culte; Avram Berlogea cere mărirea pensiei; Ioan Mihalache, aprobare pentru reînhumarea fratelui său căzut în război, în 1916...

Era de așteptat, ca la un om care putea face miniștri și episcopi să se facă și multe *intervenții*, și nu de la oameni fără suprafață și față de care bietul E. Miron Cristea nu se putea eschiva cu ușurință. N. Iorga intervine pentru un rînd de cărți de ritual pentru biserica din Vălenii de Munte,⁸⁸ I. Lupaș cere o bursă în străinătate pentru un anume Damaschin Ioanovici, C. Argetoianu pentru un anume Ștefănescu, doritor de a ajunge arhieru, I. Borcea, fost ministru de Culte, pentru alegerea lui Nicodim Munteanu ca mitropolit al Moldovei etc. etc.

Unii ajung să-i ceară și intervenții ca aceea a preotului Aureliu Maghețiu din Toager (Timiș), care îl pune să se ocupe de reușita la un examen de capacitate a fetei lui. Probabil se cunoșteau de pe cînd Miron era episcop la Caransebeș. Numitul fusese condamnat de unguri la 4 ani robie grea, „pentru „încercare de infidelitate”, și a stat peste doi ani la Seghedin și Vaș, între 1916 și 1918, în care timp Miron îi proteja familia.

Iată și alte intervenții pe care și el le pasează altora:

ROMÂNIA

CABINETUL

I. P. S. MITROPOLIT PRIMAT

[Către I. Lupaș]

Iubite Ioane,

„Înainte cu cîțiva ani, în Tîrgu Mureș, m-a cuprins o febră, care se urcase peste 40°. Doctor Comes a constatat malaria

⁸⁸ Vezi scrisoarea lui Al. Popescu.

și m-a tratat cu succes. E un român idealist, care a organizat pe maeștrii români și-i conduce cu multă însuflețire. Mai are și o droaie de copii. El ar dori să devie medicul primar al orașului. Primăria încă îl vrea. La locul vacant a fost instituit provizor fratele ministrului Groza, care se pregătește a pleca sau la Paris, sau în America. Astfel locul va trebui ocupat. Eu îți recomand cu toată căldura pe acest om de omenie, care până acum a făcut mai multe servicii gratuite săracilor decât să-și adune avere pentru numeroșii copii“.

București, la 25 ian. 1927.

Cu toată stima,

Miron,
patriarh⁸⁹

Tot la capitolul intervenții se înscrie și scrisoarea de mai jos, apărind un orfelinat condus de maici originare din Săcele (Brașov), probabil la Mănăstirea Bistrița — Vilcea:

MIRON CRISTEA

Arhiepiscop al Bucureștilor și Mitropolit al Ungro-Vlahiei,
Patriarh al României

(Către Ioan Lupaș)

Iubite amice!

„Singurele maice din țară care mi-au impus cu istețimea lor de-a întreține un orfelinat cu 150 copii și cu un buget de peste 1.300.000 lei adunați din cerșele sînt Săcelencele Epiharia și nepoatele ei, cu diplomă de profesoare. Acum se fac intrigi contra lor. Eu le cred interesate. Au și de la Ocrotirile sociale 60 orfani. Toate inspecțiile Ministerului s-au terminat cu laudă. Acum dr. Titu Ionescu le amenință că le ia. Ar fi o pagubă să se destrame acest orfelinat cu care ne lăudăm și care e atît de compatibil pentru maice. Desigur ceva doamne laice aspiră a lua orfanele și cu ele și ajutorul. Rog dispune anchetă, ceea ce cer și maicile, ca să se facă lumină. Biserica

⁸⁹ Originalul în Arhiva Mitropoliei de la Sibiu, Fondul Ioan Lupaș, nr. 2626. În acel an I. Lupaș era ministru al Sănătății și Ocrotirilor Sociale. „Ministrul Groza” de care e vorba în scrisoare este desigur Petru Groza, care la acea dată era ministru de Stat (de la 14 iulie 1926—4 iunie 1927).

e chemată a conduce asemenea instituții. Deci trebuie s-o ajutăm în această direcție. Cu arh. binecuv.

Buc. 14/IX. 926

Miron“ 90

Mulți au făcut intervenții pe lângă E. Miron Cristea mai ales în perioada când a deținut funcții în stat și când a ajuns patriarh. Iată-l și pe el încă o dată în aceeași postură, intervenind la Dr. I. Lupaș, de fapt transmițându-i o intervenție a unei prințese, Elisabeta Știrbei, din Dărmănești. Scrisoarea e interesantă mai ales pentru partea a doua, în care aflăm câte ceva despre călătoriile lui E. Miron Cristea prin țară și despre problema Concordatului cu Vaticanul, care a dat multe bătăi de cap Bisericii Ortodoxe dar și Statului Român, în 1926.

(Către Prof. Ioan Lupaș)

Iubite Amice,

„Doamna Prințesă Elisabeta Știrbei de la Dărmănești, Moldova, îmi serie următoarele: „Drul Radu Moise, medic șef al spitalului din Tg. Ocna, ar dori mult să fie următorul la locul vacant din orașul Bacău. Îl cunosc de mult timp ca un doctor excepțional de inteligent și conștiincios și cu mare grijă de spitalul său. Fiindcă nu cunosc pe d. min. Lupaș am cutezat să interesez pe Î. P. Sf. V. în favoarea drului Radu Moise, sperînd că veți binevoi a-l recomanda d. ministru spre împlinirea cererii sale“.

„Apreciez mult cuvintele acestei distinse românce care și-a crescut așa bine fetițele, găsesc că recomandarea ei e justă și de aceea te rog s-o examinezi și, dacă vei vedea că-i la loc — să-l numești, căci nu cred să recomande un om slab.

„Veni vremea întoarcerii la București. Pe-aici puțină vreme bună. Am fost puțin la Borsec unde am mîngîiat lumea ortodoxă cu cîntări și pîrîntele Ioan cu instructive predici, iar în Moldova, la Neamțu și Văratec, am dus-o 4 zile în ținut de conferințe și predici obositoare, așa încît munca se ține lanț și de mine, ca și de tine, ori pe unde dai. Să ne revedem cu bine în

90 Originalul în Arhiva Mitropoliei de la Sibiu, Fondul Ioan Lupaș, nr. 2624.

curînd. Memoriul meu dat la 3 miniștri în chestia Concordatului, ajutat de ținuta voastră demnă, se vede a oprit guvernul a se pripi. Chestia e delicată și graba poate fi fatală. I-am fost arătat și lui Goga părerile mele. Chestia reclamă încă o bună precizare în mai multe pretențiuni ale Romei: Nici liberalii n-au fost ajuns la punct. Deci trebuie reluat firul“.

Toplița 21/III. 926.

Miron⁹¹
patriarh

Problema Concordatului, la care și Goga a lucrat înaintea altora, împreună cu C. Banu și Al. Lapedatu, a consumat multă hîrtie în presa românească de-a lungul anilor, după 1918 pînă în 1927, și chiar și după aceea. Cu toată opoziția ortodocșilor, el a fost totuși încheiat în anul 1927, fiind semnat la Roma de reprezentantul nostru la Vatican, ministrul Penescu, pe vremea ministrului de Culte Vasile Goldiș,⁹² din păcate ortodox. E. Miron Cristea își spusese părerea în legătură cu încheierea unui Concordat încă din 1921, într-un discurs ținut în Senat. A dat dovadă de multă moderație în acest discurs, dar a respins pretențiile unora de a încheia Concordatul „cu orice preț“. El a arătat că românii sînt toleranți, dar n-ar fi drept să accepte ceva ce ar fi împotriva intereselor lor. Cu toată delicatețea, el a atras atenția că în România s-a practicat adesea „o mică indolență“ în ceea ce privește „controlul cultelor străine“. A amintit că în 1903 voind să viziteze institutul „Notre Dammes“ din Galați nu i s-a permis, pentru că era *preot ortodox*! În biserica romano-catolică din Timișoara „se zice că s-ar fi găsit mitraliere, în timpul domniei românești“.⁹³ El nu cerea un tratament aspru față de catolici, dar nu admitea unul care să-i favorizeze față de orto-

91 Originalul în Arhiva Mitropoliei din Sibiu, Fondul Ioan Lupaș, nr. 576.

92 Goldiș Vasile, n. 1862, în Seleuș-Cigărel (Arad), a făcut studii la Budapesta și Viena (1881—1885). Profesor la Caransebeș (1886), Brașov (1886—1901). În 1895 a fost secretar al „Societății pentru crearea unui fond de teatru român“; în 1900 referent la secția istorică a „Asociațiunii“; în 1901 secretar al Consistoriului diecezan Arad. Colaborator la *Tribuna poporului*, *Tribuna*. Fruntaș al Partidului Național Român din dubla Monarhie. A fost în fruntea mișcărilor din toamna lui 1918, fiind unul din cei care au redactat „Declarațiunea“ de la Oradea (12 octombrie 1918), care a fost citită de Al. Vaida-Voevod în Parlamentul maghiar. A deținut portofoliul cultelor în Consiliul Dirigent al Ardealului, după 1918. În 1926—1927 a fost ministru la Culte, sub guvernul Averescu. În această calitate a încheiat Concordatul cu Vaticanul. În 1925 a fost ales președinte al „Asociațiunii“. Membru al Academiei Române. A murit în 1934, lăsînd scrieri istorice, politice și manuale.

93 Deci după 1918.

docși.⁹⁴ Broșura în care a apărut discursul lui E. Miron Cristea în Senat are o prefață de 13 p., în care sub semnătura „Solidaritatea”⁹⁵ se arată că de la Roma catolică românii au avut de suferit numai nedreptăți în istorie, chiar și cei uniți, pentru că așa cum spunea unitul Petru Maior „papei de la Roma nu-i trebuiau români; i-au trebuit numai catolici, ca să-i supuie sieși”, motiv pentru care, deși a fost ales episcop, cu 90 de voturi contra 9, Petru Maior n-a fost confirmat de papa.⁹⁶

Concordatul s-a încheiat totuși. Presiunile au fost prea mari ca, în condițiile de atunci, să li se poată rezista. El era periculos și nedrept pentru că favoriza un „stat în stat” și dînd catolicilor drepturi și privilegii mai mari decît le aveau ortodocșii, făcea prin aceasta însăși prozelitism catolic, îndemnînd, fără s-o spună anume, la schimbarea confesiunii, la catolicizarea tuturor celor ce voiau privilegii și drepturi deosebite de ale românilor ortodocși. Tudor Popescu, un avocat cunoscut al vremii, a scris chiar în 1927 cartea intitulată „Cea mai mare primejdie națională: Concordatul cu Papa”.⁹⁷ El arată că, în timp ce Vasile Goldiș mergea la Roma să încheie Concordatul, la 19 aprilie 1927 s-a organizat o întrunire foarte numeroasă care a votat o *Moțiune împotriva Concordatului*, cerînd ca raporturile cu catolicii să fie reglementate de statul român în virtutea art. 22 din Constituție, care prevedea că „Raportul dintre diferitele culte și Stat se va stabili prin lege”, deci Concordatul era anticonstituțional. Moțiunea arăta că prin Concordat se urmărea „catolicizarea noastră prin școlile pe care Papa le va înființa și că, prin prozelitism confesional”, se urmărea de asemenea transformarea catolicismului în partid politic, precum s-a întîmplat în Belgia și Germania. Moțiunea se încheia cu avertismentul că „Dacă totuși Onor. Guvern va încheia acest Concordat în contra voinței neamului nostru creștin ortodox, declarăm că nu-l vom recunoaște niciodată și vom lupta din toate puterile noastre pînă ce îl vom desființa”.⁹⁸

Lupta împotriva Concordatului, după ce a fost semnat, n-a încetat într-adevăr niciodată. Episcopatul ortodox a protestat

94 *România și Vaticanul cu discursul I. P. S. Mitropolit primat ținut în Senat* la 6/19 februarie 1921, București, 1921.

95 Biblioteca Centrului Social Creștin „Solidaritatea” publică broșura, în editură proprie.

96 *Idem*, p. 12.

97 București, 1927, 84 p.

98 *Op. cit.*, p. 17—18.

în Senat cînd a fost adus spre ratificare,⁹⁹ iar mitropolitul Transilvaniei, Nicolae Bălan, a scris o carte intitulată: „Biserica împotriva Concordatului”.¹⁰⁰ El nu cerea mai mult decît „tratament de egală protecţiune a tuturor cultelor, conform principiului anunţat de Constituţiune”,¹⁰¹ respingînd favorizarea catolicismului prin Concordat. Ceea ce era şi mai grav era că prin Concordat intrau în componenţa catolicismului şi greco-catolicii uniţi care, în felul acesta, se despărteau definitiv de Ortodoxie, nu mai erau jumătate-jumătate, ci îşi definitivau legarea de Roma, făcînd corp comun cu interesele Romei.

În acelaşi sens, tot în 1929 a scris şi Dr. I. Matei: „Valoarea Concordatului încheiat cu Vaticanul”.¹⁰² Analizînd punct cu punct privilegiile ce se acordau prin Concordat şi comparîndu-le cu alte Concordate, din alte state, I. Matei încheia: „Mi se pare prin urmare că, sub raportul politicii concordatate, România a semnat cel mai puţin fericit dintre acordurile similare europene”.¹⁰³

Cît de convins a fost guvernul Averescu şi apoi guvernul I. C. Brătianu, care i-a urmat,¹⁰⁴ de utilitatea şi onestitatea Concordatului, se vede şi din aceea că textul lui a fost ţinut secret. Abia după 8 luni totul a fost dat în vileag de „Telegraful român”, prin articolul „Săvîrşitu-s-a”, probabil scris de Nicolae Bălan.

„Concordatul cu Vaticanul a fost semnat de D. V. Goldiş ... şi anume în condiţiuni atît de grele pentru ţară, şi de umiltoare pentru celelalte culte ... cum nu şi-ar fi închipuit nici cea mai temerară minte omenească născocitoare de imposibilităţi”.

Despre Vasile Goldiş se spune că „a găsit de cuviinţă să depună la picioarele Papei suveranitatea naţională, să pălmuiască Constituţia ţării şi să piromească încă o dată pe cruce dreptatea neamului românesc.

„Dumnezeu să-l ierte!

„Dar, de aici înainte poate sta în sihăstria DSale de la Arad. Mult şi bine. Căci nimeni n-o să-i mai tulbure meditaţia asupra

⁹⁹ 23 mai 1929.

¹⁰⁰ Sibiu, 1929, 52 p.

¹⁰¹ *Idem*, p. 22.

¹⁰² Sibiu, 1929, 105 p. Are la urmă şi textul oficial al Concordatului semnat la 10 mai 1927 de Cardinalul Gasparri şi V. Goldiş.

¹⁰³ *Idem*, p. 93.

¹⁰⁴ Cu un intermezzo de cîteva zile cu un guvern Ştirbei.

actului de deces politic pe care și l-a iscălit cu propria sa mână¹⁰⁵.

Mulți au scris atunci cu durere despre actul lui Vasile Goldiș, pe care toți îl prețuiau pentru activitatea sa românească din vremea dualismului austro-ungar. Episcopul Nicolae Ivan, malițios, îl invita pe Vasile Goldiș la Cluj, unde „va fi așteptat în gară de franciscani, piariști și premonstratensii...”¹⁰⁶

Roman Ciorogariu, episcopul Oradiei, îl numea pe V. Goldiș „Beniaminul papei Pius al XI-lea”¹⁰⁷. Vasile Goldiș, încolțit și fără îndoială copleșit de remușcări, a încercat câteva explicații, dînd vina pe guvern, pe regele muribund Ferdinand, spunînd că el doar a stabilit textul și l-a semnat spre a fi ulterior încheiat de guvern.¹⁰⁸

Despre toate acestea face o foarte bună prezentare și analiză Onisifor Ghibu.¹⁰⁹ El arată că strîns de evidența greșelii, Vasile Goldiș și-a schimbat părerea, revenind la ceea ce toți susținuseră, anume reglementarea prin lege a situației catolicilor din România. Ba chiar publicînd textul Concordatului, nu i-a mai zis *text definitiv*, cum era în fapt, ci *ultimul text* care putea fi schimbat de guvern.

Toate au fost zădarnice. Goldiș, cu toate că va mai încerca încă, pînă la moarte, să se dezvinovățească, va purta pentru eternitate povara acestui act. Concordatul semnat de el, cu toate încercările ulterioare ale multora de a-l anula, — Onisifor Ghibu povestește tot ce s-a făcut în această privință — guvernul Maniu¹¹⁰ l-a ratificat la 7 iulie 1929, după ce îl publicase neratificat, în „Monitorul oficial” din 12 iunie, spre a forța nota.

Caius Brediceanu, care în 1929 era ministru plenipotențiar al României la Vatican, înainte de plecarea acolo ar fi recomandat și el modificarea Concordatului sau alcătuirea altuia nou. El ar fi spus cuiva: „Frate, aceștia ne duc de nas aici cum vor ei”¹¹¹.

Onisifor Ghibu crede că întreaga afacere a Concordatului a fost o lucrare din umbră din care n-au lipsit Ungaria și Vaticanul, dînd în privința aceasta multe detalii și înscriind totul

105 „Telegraful român”, Sibiu, 8 februarie 1928.

106 *Renășterea*, 19 februarie 1928.

107 Cel mai mic dintre fiil, precum Beniamin, fiul lui Avraam, n. n.; în „*Legea românească*”, din 15 februarie 1928.

108 Intr-o broșură intitulată *Concordatul f. a.*

109 *Nullitatea Concordatului*, Cluj, 1935, 88 p.

110 Acesta era greco-catolic.

111 La Onisifor Ghibu, *op. cit.*, p. XXXVII.

în lupta revizionismului maghiar pentru recâștigarea pozițiilor pierdute în primul război mondial.¹¹² Onisifor Ghibu își încheia cartea sa *Nulitatea Concordatului*, în 1935, cu următoarele cuvinte profetice: „Dacă guvernării de astăzi nu vor înțelege porunca ceasului de acum — de ceea ce sînt aproape sigur, după experiențele de pînă aici — se vor găsi alte capete care să înfăptuiască ceea ce-i trebuie neamului românesc în domeniul vieții sale religioase și naționale, și ceea ce e necesar spre a asigura pacea în acest sud-est al Europei, amenințat neconținut de tribulațiunile ungurești menajate de Roma papală”.¹¹³

Proorocia lui s-a împlinit: *Concordatul* a fost denunțat și desființat în anul 1948.

Înainte de al doilea război mondial nu ecumenismul prelua între confesiunile creștine, ci — cu excepția ortodocșilor — lupta pentru putere și extindere și — pentru aceasta, mai ales Roma, nu neglija nici un mijloc.

Am stăruit mai mult asupra episodului *Concordatului* și pentru a scoate în evidență la ce distanță ne aflăm astăzi față de asemenea practici!

Multe scrisori conțin amănunte, uneori chiar amănunte de culise privind viața bisericească, în afară de cele despre *Concordatul* cu Vaticanul,¹¹⁴ despre relațiile cu Biserica greco-catolică,¹¹⁵ cu Anglia,¹¹⁶ apoi despre parohia ortodoxă românească din Viena și începuturile ei,¹¹⁷ despre capela românească din Paris.¹¹⁸

Dr. I. Matei îi propunea lui E. Miron Cristea, încă din 1929, câteva reforme care nu s-au putut realiza decît după al doilea război mondial, sub patriarhul Justinian, anume dreptul Sfințului Sinod de a controla învățămîntul religios superior.¹¹⁹

*

Două lungi scrisori de la Petre Chiricuță, aflat la studii la Roma, dezvăluie multe despre manevrele uniților și-l acuză pe Caius Brediceanu, ministrul plenipotențiar al României

¹¹² *Idem*, p. XLVI; Ghibu Onisifor a scris despre aceasta și în cartea *Acțiunea catolicismului unguresc și a Sfințului scaun în România întregită*, Cluj, 1934.

¹¹³ *Op. cit.*, p. LXII.

¹¹⁴ Popescu Stelian, IX, 3, 1921.

¹¹⁵ Ștefănescu Marin, 27 iunie 1921. Triteanu Lucian, 12 septembrie 1922.

¹¹⁶ 5 ianuarie 1921, de la Iuliu Scriban.

¹¹⁷ Sturdza Marius, 25 noiembrie 1925.

¹¹⁸ Radu Vasile.

¹¹⁹ Scrisoarea din 13 decembrie 1929.

la Vatican, de filo-catolicism (1930). Acesta s-a apărat într-o scrisoare¹²⁰ spunînd că totul e minciună și calomnie. Scrisorile sînt însă importante mai ales pentru felul cum descriu atmosfera din Roma, umilințele la care se pretau unii ierarhi uniți de la noi, în vizită acolo cu prilejul deschiderii „*Institutului Pius XI pentru români*“, confundarea latinismului cu catolicismul, Roma pornită ca întotdeauna pe „*divide et impera*“,¹²¹ speranțele deșarte într-o catolicizare a Ortodoxiei, Institutul urmînd să culeagă „*roade inscrutabile*“... Caius Brediceanu este acuzat că l-a făcut consilier al Legației române de la Vatican pe un preot venit la Roma care jignește cu orice prilej Ortodoxia. Am văzut mai înainte că O. Ghibu ni-l înfățișează pe C. Brediceanu sub o altă lumină, așa că probabil P. Chiricuță se înșela.

Prin 1921 I. Lupaș îl acuza într-o scrisoare de filo-catolicism pe însuși O. Ghibu,¹²² deși acesta prin propunerile pe care le avansa voia cu totul altceva, încercînd niște soluții ecumenice, desigur încă premature la acea vreme și premature chiar și astăzi, cînd catolicismul continuă să fie mai mult decît ezitant pe calea refacerii unității creștine.

O. Ghibu s-a explicat în 1925 prin două articole publicate în rev. „*Biserica Ortodoxă Română*“. El arată că a susținut că era de dorit „ca poporul nostru să revie la unitatea religioasă, sub un patriarh român, care, fiind în legătură de frățietate creștină și cu Biserica apuseană, să fie în același timp și căpetenia religioasă a catolicilor din cuprinsul țării noastre“.¹²³ În al doilea articol el preciza chiar că „între concepția mea și aceea a Bisericii Ortodoxe — a Î. P. S. Mitropolit Nicolae Bălan și a d-lui S. Mehedinți,¹²⁴ nu este nici o deosebire de principii“.¹²⁵

Preotul Onisifor Ghibu a încercat o soluție ecumenică, soluție care și astăzi se mai lasă încă așteptată, după o jumătate de secol de ecumenism! Așa cum o formula el, era de așteptat să fie răstălmăcită, mai ales că nu propunea forma

120 A se vedea în acest volum scrisoarea sa din 15 februarie 1930.

121 „Dezbină și stăpînește“.

122 1 iulie 1921.

123 O. Ghibu, *În jurul catolicismului și unirii Bisericilor*, „*Biserica Ortodoxă Română*“, seria II, anul 43, nr. 1 (526), ianuarie 1925, p. 15. El răspundea criticilor aduse cărților sale: *Necesitatea revizuirii radicale a situației confesiunilor din Transilvania* (Cluj, 1923, 47 p.) și *Catolicismul unguresc din Transilvania și politica religioasă a statului român* (Cluj, 1924, 304 p.).

124 La care se referise mai înainte.

125 Onisifor Ghibu, *În jurul catolicismului și a unirii Bisericilor*, în „*Biserica Ortodoxă Română*“, seria II, anul XLIII, nr. 2 (527), februarie 1925, p. 79.

concretă în care soluția lui ar fi putut fi realizată. Ea sugera, pentru unii care o citeau, un patriarhat unit la București, ceea ce, spune el, nu era conform cu cele ce înțelesese prin ceea ce scrisese. El s-a apărat prin afirmarea principiului unității, în care credea el și în care credeau toți, atunci ca și azi, dar neoferind soluția ei practică, a fost firesc să nască nedumeriri. Că nu era filo-catolic și că nu voia să ne catolicizeze, se vede clar și din poziția netă pe care a avut-o în problema Concordatului. Profesorul Ioan Mihălcescu, viitorul mitropolit al Moldovei și Sucevei, a făcut o foarte bună primire cărții lui O. Ghibu „Necesitatea revizuirii radicale a situației confesiunilor din Transilvania“, arătând că prin ea a făcut un mare serviciu Bisericii și Neamului.¹²⁶

O doamnă cu numele de Christina Galitzi îl anunță pe Miron Cristea¹²⁷ că i-a trimis o carte a sa intitulată *A Study of Assimilation among the Romanians of the United States*. N-am întâlnit cartea citată undeva, sau poate nu ne-a căzut sub ochi. Merită să se vadă ce spune.

Un domn, G. Georgescu, probabil secretar general la Interne,¹²⁸ îi recomandă un ziarist englez, Henry Baierrlin, care, după o lungă călătorie în România Mare, și-a mărturisit intenția de a scrie o carte despre cele constatate. Va fi scris-o?

Scrisoarea lui Ieroftei Lazăr am reținut-o nu pentru conținutul său, ci pentru semnătură: „Strănepotul marelui dascăl Gheorghe Lazăr“. Istoricii culturii, dornici de amănunte biografice, vor putea nota că prin 1921 un strănepot al „marelui dascăl“ era casier și ieromonah la Cernica, amestecat într-o alegere de stareț.

Un anume Gabriel Dimitriu, student la Paris, la Școala de Poduri și Șosele, originar din Iași, zbătându-se în greutatea materiale de neînvins, îi cere lui E. Miron Cristea un ajutor lunar ca să-și poată termina studiile. Până atunci, deși ceruse tuturor autorităților românești o bursă, deși i se promisese chiar de către rege, nimeni nu se ținuse de cuvânt. Din păcate nici E. Miron Cristea nu l-a putut ajuta, punându-l pe secretar să-i scrie că are greutatea cu studenții teologi trimiși la studii în străinătate și că statul a redus bugetul Bisericii cu 400 miliarde lei, fapt ce a dus la desființarea unor instituții și la o viață

¹²⁶ În „Biserica Ortodoxă Română“, seria II, anul XLI, nr. 11, 1923, p. 780—781.

¹²⁷ În 1931.

¹²⁸ În 1919.

mizeră pe mulți din slujbașii Bisericii. A fost nevoit să sisteze și ajutoarele date săracilor, sau să le limiteze la minimum.

Poate că avea dreptate. Țara se afla într-o gravă criză economică. Dar scrisoarea mai conținea ceva, și probabil tinărul nu trebuia abandonat. El inventase vioara electromagnetică. Din nefericire și cu invenția avea necazuri. Deși și-a brevetat invenția la biroul special de invenții, C. C. Winther-Hausen,¹²⁹ s-a trezit cu un domn Makhonine care își revendica prioritatea și dădea un concert cu o astfel de vioară în prezența președintelui Republicii, D. Doumergue. Violonista se numea Cecilia Hausen, purtând același nume cu inginerul care brevetase invenția studentului nostru! Dimitriu a angajat un avocat și numitul Makhonine n-a putut face dovada înscrierii brevetului. Articolul de ziar pe care Dimitriu îl trimise lui E. Miron Cristea se încheie cu informația că „Makhonine începuse să cedeze“.

Nu știm cum s-a descurcat Gabriel Dimitriu până la urmă, dacă a terminat Școala de Poduri și Șosele și dacă a câștigat procesul cu Makhonine. Specialiștii ar putea să verifice ușor mai ales cele legate de proces, aflind cine este considerat inventatorul vioarei electromagnetice și nu numai al viorii, pentru că procedeul imaginat se aplică și la violoncel, contrabas etc. Și dacă din nefericire ar fi altcineva decât Gabriel Dimitriu, învins poate, pentru că nu va fi avut bani să susțină un proces, ar trebui adăugat și el la lista românilor furați de invenții, cum a fost N. Paulescu și alții.

VII. ÎNSEMĂNĂRILE PERSONALE ALE LUI ELIE MIRON CRISTEA

Elie Miron Cristea n-a ținut un jurnal în sensul obișnuit, redactat la timpul prezent despre un trecut imediat: „azi am fost“, sau azi despre: „ieri am fost...“ El și-a făcut „însemnări“, cum le zice Gheorghe Cotoșman, care publică o parte din ele.¹³⁰ Cele de care se ocupă, și pe care noi nu le vom relua aici, sînt din perioada tinereții, începînd cu anul 1893 și terminînd cu anul 1911, cînd era episcop la Caransebeș.

Gheorghe Cotoșman scrie în introducere că e vorba de „Însemnările studentului și mai apoi ale secretarului mitropolitan Dr. Elie Miron Cristea“, adăugînd că „autorul Însemnărilor este un tînăr care ... etc.“¹³¹ Nefiind însă vorba de un jurnal, ci de *însemnări*, probabil că le-a făcut mai tîrziu, poate chiar la Caransebeș, unde se și păstrează în arhiva fostei episcopii, dar la vremea aceea „tînărul“ avea peste 40 de ani. Că e posibil să le fi scris și mai dinainte, nu se poate respinge, dar ele nu au deloc aerul de a fi însemnări *din vremea studenției*. Sînt mai degrabă însemnări *despre* vremea studenției și nu sînt prea multe: cinci pagini și jumătate. După aceea relatează întîmplări de la Sibiu, de sub păstoria mitropolitului Miron Romanul, unele privind schimburi de scrisori ale acestuia, scrisori pe care le-a cunoscut pe cînd era secretar eparhial, pe unele luîndu-le cu el la Caransebeș și apoi la București, în vederea, desigur, a alcătuirii însemnărilor.

De fapt, din vremea studenției, folosește doar două momente: participarea în 1893—94 la Congresul de la Constanța și călătoriile în Muntenia și Moldova, la care a fost mai mult obligat, pentru a întîrzia întoarcerea la Budapesta, unde era pus sub urmărire pentru cuvîntările ținute în Patria-mamă, și al doilea despre întîlnirea sa cu Ștefan Greceanu la Buda-

¹³⁰ Gheorghe Cotoșman, *Contribuții la istoria vieții românești din Transilvania la finea veacului al XIX-lea. Însemnări inedite ale Prea Fericitului Patriarh Miron*, în „Anuarul Academiei Teologice“, din Caransebeș, pe anul 1939—1940 și în extras, Caransebeș, 1940, ed. autorului, 84 p.

¹³¹ *Op. cit.*, p. 2.

pesta, despre care am vorbit pe larg în *Pagini dintr-o arhivă inedită*. Ultimul subiect al însemnărilor privește o vizită la Caransebeș a lui Vasile Stroescu la sfîrșitul anului 1911.

Stăruind asupra perioadei cînd era secretar și apoi asesor la Sibiu, însemnările reproduc un schimb de scrisori dintre mitropolitul unit de la Blaj, Victor Mihalyi, și cel ortodox de la Sibiu, Miron Romanul, pe tema sărbătoririi mileniului sosirii maghiarilor în Europa, scrisori din care se vede poziția corectă, românească, a mitropolitului ortodox, și cea incorectă, maghiarofilă a mitropolitului unit¹³² și apoi reproduce un alt schimb de scrisori dintre Miron Romanul și Vincențiu Babeș, Valeriu Bologa, consilierul ministerial, Ieszenszky Sandor; primul ministru Dezideriu Banffy, Take Ionescu și Titu Maiorescu.¹³³

În afara *Însemnărilor* de la Caransebeș însă, mai există și un al doilea caiet cu însemnări făcute de Elie Miron Cristea. El se află în posesia urmașilor săi din familia Antal și a fost transcris în 1970 de preotul Grigore Antal cu titlul „*Însemnări personale*“, 1895—1935“, ceea ce indică și data aproximativă a alcătuirii lor: între 1935 și 1939.

Ambele caiete de însemnări sînt în fapt *Memorii*, nu pagini de *Jurnal*. Multe din însemnări au chiar titlu, indicînd dorința autorului de a clarifica sau de a puncta unele din actele sale. Alte însemnări sînt cam naive, dar acceptabile din partea unui fiu de țaran, care n-a uitat nici o clipă aceasta, trăind într-o continuă mirare treptele pe care urca. Părea a fi rămas mereu un țaran care visează că e episcop, mitropolit, patriarh, regent, prim-ministru și căruia parcă nu-i venea să creadă că ar fi adevărat și aștepta să se trezească.

După ce își amintește cîteva astfel de episoade în care i se proorocea un viitor mare, Elie Miron Cristea povestește în acest al doilea caiet de „Însemnări“ peripețiile alegerii de episcop la Caransebeș. Cu acest prilej aflăm și faptul că în 1906 Elie Miron Cristea, aflîndu-se în turneu în țară cu „Reuniunea de cîntări din Sibiu“, a celebrat logodna lui Octavian Goga în pavilionul Ardealului de la expoziția din București, cînd a spus: „Azi se bucură peste 12. milioane de români, că *poetul pătîmirii noastre și-a ales mireasă*“. Aceste cuvinte i-au creat multe necazuri la întoarcerea în Ardeal, deși el a putut dovedi

¹³² Gh. Cotoșman, *op. cit.*, p. 18—20.

¹³³ Despre acestea a se vedea mai pe larg în volumul *Antonie Plămădeală, „Lupta împotriva deznăționalizării românilor din Transilvania în timpul dualismului austro-ungar, în vremea lui Miron Romanul, 1874—1898, după acte, documente și corespondențe*, p. 151—180.

că n-au fost subversive, deoarece cuvîntarea i se publicase și la Craiova și în „Telegraful român” din Sibiu. Își luase toate măsurile, prevăzînd ceea ce ar putea urma!

Povestește apoi cum a fost nevoit să facă zece drumuri la Pesta pentru a obține recunoașterea alegerii ca episcop al Caransebeșului. Cel care se opunea era Apponyi, dar și urmașul acestuia, contele Ioan Zichy, a fost tot atît de potrivnic. Guvernul era în posesia unui dosar compromițător politic, una din piese fiind chiar cuvîntarea rostită la logodna lui Octavian Goga cu cele 12 milioane de români. Mai era apoi acuzat de relații cu oameni politici din România, ceea ce era adevărat. Ionel Brătianu venea adesea la Sibiu și Elie Miron Cristea împreună cu Goga și Nicolae Ivan, viitorul episcop al Clujului, îi aranjau găzduire, uneori chiar la Goga acasă, alături la „Împăratul Romanilor”. Împotriva recunoașterii alegerii era și contele „Negru”, Iuliu Andrassy, ministru de Interne, care anunțase Culetele că guvernul „*nu poate avea încredere*” în Cristea. Apponyi îi ceruse declarație în scris că „*nu va lupta împotriva legilor și a integrității statului ungar*”. Nu reiese din „Însemnări” că ar fi dat-o. Se sugerează că a făcut astfel de declarații doar verbal.

Elie Miron Cristea afirmă, ceea ce au afirmat mai mulți după aceea, că numai relațiile sale bune cu arhiducele Franz-Ferdinand, moștenitorul tronului austro-maghiar, i-au salvat recunoașterea care s-a produs în mai 1910, tergiversările dîrînd șase luni. De altfel, nu era prima oară cînd Budapesta nu recunoștea alegerile de episcopi români. Prin astfel de situații a trecut și Nicolae Popea și Ioan Popasu și alții.

E interesant episodul pe care îl povestește Elie Miron Cristea de prin anii 1905—1909, cînd un român, constrîns, a votat la alegeri pentru candidatul guvernului, împotriva unui candidat al partidei naționale românești, pentru că avea nouă copii și ar fi fost dat afară din slujbă, și a venit după aceea să i se citească o rugăciune de dezlegare, fiindcă îl chinuiau re-mușcărilor!

Din „Însemnări” aflăm că ungurii considerau incompatibilă calitatea de episcop cu aceea de membru al Partidului Național Român.

Miron se laudă, și pe bună dreptate, că în *Declarația* pe care a citit-o Al. Vaida în Parlamentul maghiar, în 1918, și care a fost definitivată de un Comitet românesc la hotelul Jägerhorn din Budapesta, el este acela care a adăugat cuvî-

tele: „*vom dispune noi de soarta noastră*“. Trebuie să recunoaştem că declaraţia era nu numai îndrăzneată faţă de ungurii stăpînitori, ci mai ales mobilizatoare pentru conştiinţa românească din Transilvania, în momentul în care România se afla în război împotriva Austro-Ungariei. (vezi în *Însemnări*, la p. 325).

După aceste amintiri, Elie Miron Cristea trece la perioada de după 1 decembrie 1918. Arată cum s-a pregătit terenul pentru alegerea sa ca mitropolit primat la Bucureşti, reţinînd şi cu acest prilej o seamă de profeţii, pronosticuri şi aluzii anterioare, arătînd că cei care au jucat rolul determinant, de punere în practică a pronosticurilor au fost Goldiş, Goga, Nicolae Ivan şi Nicolae Iorga. Dacă aceste alegeri nu s-ar fi grăbit, s-ar fi putut ca Elie Miron Cristea să fie ales mitropolit al Ardealului, scaunul fiind vacant încă de la moartea ascunsă pînă azi în taină a lui Vasile Moga, într-un hotel din Budapesta, cu puţin înainte de Unirea din 1918.

„Însemnările“ mai cuprind ştiri despre unele tratative cu Vaticanul, prim-ministrul Penescu şi cardinalul Gasparri (1921), unele amănunte despre viaţa politică din anii 1921—1922, intenţia de a întemeia un muzeu bisericesc, întemeierea tipografiei de la mănăstirea Cernica, întemeierea Seminarului de la Cîmpulung-Muscel, pentru orfanii de război, şi a Seminarului din Craiova, relatări cu privire la serbările încoronării de la Alba Iulia¹³⁴ şi în special cu privire la comportarea ierarhiei unite care a refuzat să intre în biserica ortodoxă, fiind, se pare, opriţi de nunţiul papal Marmaggi, deşi ceilalţi toţi au intrat, protestanţii şi rabinul Niemirower şi muftiul mahomedan. Multe pagini se ocupă de căpătarea autonomiei bisericeşti, după îndelungi tratative cu guvernul.

Rămas cu oarecari înclinaţii spre snobism, din vremea relaţiilor cu împăratul de la Viena, Elie Miron Cristea nu trece peste nici o întîlnire cu Ferdinand, cu Carol, cu micul prinţ Mihai, cu Alexandru I, regele Iugoslaviei, venit să se logodească la Bucureşti cu Marioara, una din fetele lui Ferdinand, cu regele George al Greciei, care a luat pe altă fată a lui Ferdinand, Elisabeta, apoi cu ex-regina Sofia a Greciei, mama Elenei, soţia lui Carol, viitor al II-lea, cu regele Boris al III-lea al Bulgariei şi regina Ioana,¹³⁵ cu prinţesele Irina şi Ecaterina ale Greciei, cu principesele Martha Bibescu şi Ale-

134 Septembrie 1922.

135 25 ianuarie 1934.

xandrina Cantacuzino de la noi etc. Aflăm că regele Alexandru al Iugoslaviei vorbea românește.

Elie Miron Cristea are apoi referințe la biserica românească din Sofia și la relațiile cu Biserica bulgară, afurisită de Patriarhia din Constantinopol, dar recunoscută de Patriarhia Română. Din „Însemnări” aflăm amănunte și cu privire la reconstruirea și lărgirea palatului patriarhal din București, ca și a dependințelor, „totul fiind dărăpănat”, mai ales că în 1916—1917 o bombă germană căzuse chiar pe palat. Aproape că-ți vine greu să-ți imaginezi astăzi cum va fi arătat pe atunci Dealul Mitropoliei! De pildă, cerdacul de lângă paraclis era închis cu ferestre și coloanele nu se mai vedeau. Restaurarea s-a terminat în 1923. „Jos, la grajduri, privelistea este cea mai tristă. Garduri rele, rupte, proptite. Grajdul — deși din zid bun, — neglijat, fără uși, fără nimic, totul rupt”. Se țineau acolo porci, cai, vaci. Era lângă parlament și o grădină „de vreo două pogoane”, plină de bălării, brusturi, urzici, oțetari. În 1921—1922 a refăcut-o și a recoltat legume de șase mii de lei. A plantat acolo și 200 de altoi. Avea și o seră. Mai erau și niște case ale călugărilor, „spelunci” ca cele din insula Adakaleh“. În grădină a plantat liliac altoit, trandafiri și 350 de brazi aduși de la Sinaia, cărora nepriindu-le clima s-au uscat. Parcă s-ar vorbi despre o altă lume, pentru noi cei de azi inimaginabilă!

În 1924 a vizitat Biserica Ortodoxă Română Patriarhul Damianos al Ierusalimului. Acesta și-a trimis o delegație să decoreze anumite personalități din România cu „Ordinul Sf. Mormînt”, iar el rămăsese la Constanța, deoarece se imbarcase numai pentru „o primblare sanitară”, fără a intenționa să debarce. A trimis o telegramă în sensul acesta de pe vapor. Elie Miron Cristea a înțeles „aluzia”. Neinvitat, patriarhul nu putea veni, dar aproape forțase invitația venind pînă la Constanța. Primblarea sanitară — din rațiuni de sănătate — putea s-o facă undeva mai aproape de Țara Sfîntă, pînă în Cipru de pildă!

Cum era de așteptat, „Însemnările” dedică multe pagini ridicării Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie. În afara celor cunoscute oficial, aflăm de aici contribuția și rolul unor personalități ale vremii în înfăptuirea acestor idei. De pildă, Elie Miron Cristea relatează că deși ideea „s-a ivit în capetele multora” după reîntregire, cel dintîi care a venit la el a fost Nicolae Iorga: „Nu mai putem rămîne cu primația”.

Apar apoi nume ca cele ale lui: S. Mehedinți, I. I. C. Brătianu, Lapedatu, ministru de Culte, C. Angelescu, ministru la Instrucțiune, Argetoianu, fost ministru, Ioan Lupaș ș. a. Sînt și cîteva pagini interesante despre părerile regelui Ferdinand cu privire la unii oameni și partide politice.¹³⁶

Alte pagini povestesc renunțarea „irevocabilă la tron a prințului Carol, frămîntările din familia regală, moartea lui Ferdinand, regența sa împreună cu prințul Nicolae și I. Buzdugan și apoi I. Sărățeanu, apoi și demisia din regență”,¹³⁷ reîntoarcerea lui Carol din exil și revocarea irevocabilului! Povestește și încoronarea lui Carol al II-lea. Elie Miron Cristea încearcă să explice unele din cauzele care au dus la aceste evenimente, ca unul care a fost în miezul lor. Istoricii îi vor putea aprecia perspicacitatea, dar, în orice caz, vor găsi în aceste însemnări multe date, multe amănunte de culise, care vor ajuta la limpezirea acelei epoci tulburi, încărcată de compromisuri morale de sus pînă jos la miniștri, și mai ales sus. Mai sînt pagini despre răzvrătirea prințului Nicolae împotriva mamei sale, pe care o acuza de intrigi și de complot împotriva lui Carol al II-lea, acesta neîntîrziind să ia aceeași atitudine împotriva mamei care, supărată, a plecat la Munchen, unde s-a întîlnit cu Știrbey, sosit de la Paris.

Mai apoi, Nicolae s-a certat și cu fratele său Carol, lovindu-l și zgîriindu-l cu inelele, pentru că nu i-a aprobat cununia cu o doamnă Dumitrescu, socotind Carol mai morală coabitarea sa în concubinaj cu Elena Lupescu, decît o căsătorie în lege a lui Nicolae cu o femeie fără sînge albastru! Moravuri și morală regală!

Insemnările cuprind multe știri din viața politică a vremii și multe din viața familiei regale, cu nenumăratele necazuri legate mai ales de aventurile lui Carol, prinț și apoi rege, Carol al II-lea, după ce își va detrona fiul, pe Mihai I. Miron, membru în Regență, povestește cum la întoarcerea lui Carol din străinătate, și-a dat demisia din Regență ca să nu fie obligat să participe la detronarea lui Mihai I, copil, căruia îi jurase credință (*Insemnări*, p. 387).

Evident, pînă la urmă s-au găsit soluții pentru toate, dar Miron notează întîmplările și cu judecata omului politic, și

136 Sîmbătă, 12 iunie 1925, în audiență la Sînală.

137 7 iunie 1930.

cu cea a conducătorului spiritual, și cu mirarea fiului de țaran ajuns să judece regii!

Toate acestea vor putea aduce dinlăuntru, lumini noi pentru multe evenimente din afară. *Însemnările* ca sursă istorică, dincolo de elementul subiectiv, conțin fără îndoială și un mare număr de informații obiective. Uneori însă, și elementul subiectiv devine prețios și poate aduce noutăți care ajută la înțelegerea și interpretarea evenimentelor.

Un mic amănunt care ni-l prezintă pe Miron Cristea anticipând un ecumenism la care nici noi n-am ajuns încă, e faptul că, din motive de interese și simțăminte naționale, pentru a o solidariza pe regina Maria cu poporul român ortodox, *la cererea ei* a spovedit-o și a împărtășit-o chiar el! Aflăm cu acest prilej că Maria, deși devenită... româncă, și-a păstrat totuși apartenența la confesiunea anglicană (*Însemnări*, p. 374).

Episodul logodnei principesei Ileana mai întâi cu un... homosexual, Hochberg, (*Însemnări*, p. 388) și apoi cu Anton de Habsburg, cu care s-a și căsătorit, ocupă loc mult în *Însemnările* lui Miron, pentru că Anton de Habsburg era romano-catolic și nu accepta sau nu i se permitea cununia într-o biserică ortodoxă. Miron își povestește toată lupta pentru a o determina pe principesa Ileana să nu renunțe la ortodoxia ei, care e a Țării. „*Ține-te tare față de pretențiile exagerate ale papei*“, îi spunea el. Până la urmă s-a ajuns la un compromis. Patriarhul a împărtășit-o pe Ileana înainte de cununie, plecând imediat la Dragoslavele, iar cununia s-a făcut după aceea la catolici (*Însemnări*, p. 413). Probabil cu multă satisfacție va fi notat Miron în *Însemnările* sale convorbirea pe care a avut-o cu Iorga în legătură cu aceasta, și care i-a spus că se luptă în zadar: „*I. P. S. Tu nu știi că membrii familiilor regale nu pot avea nici naționalitate, nici religie?*“ (*Însemnări*, p. 412).

Un loc important în *Însemnările* sale ocupă aventurile lui Carol II cu Zizi Lambrino, căsătoria clandestină cu aceasta, cu care a avut un copil, apoi legăturile cu Elena Lupescu, toate descoperind, în dosul cortinei strălucitoare care despărțea scena regală de popor, putreziciunea cu care el, Miron, se declara deschis în dezacord.

Nu o cruță nici pe regina Maria, amintind de legăturile ei cu Știrbey (Însemnări, p. 388), legături care în epocă erau bine cunoscute, chiar dacă se făceau mari eforturi pentru a schimba fața publică a „Mamei răniților“!

Despre acestea doar atît! Din pudoare!

În încheierea „Însemnărilor“, Elie Miron Cristea face istoria pe scurt a demersurilor pentru înființarea Episcopiei române din America, trecută prin Senat și prin Cameră, în 1934, și apoi a altor demersuri pentru înființarea Episcopiei Maramureșului.¹³⁸

¹³⁸ Vezi „Însemnările“, Addenda I. Acestea ne-au fost puse la dispoziție de Pr. Mircea Antal, strănepot de soră al patriarhului Miron E. Cristea, acum preot în Breg, comuna Ocna-Șugatag, jud. Maramureș. Îi aducem mulțumiri.

VIII. CITATE ȘI LOCUȚIUNI DIN LITERATURA LATINĂ

Nu se știe în ce epocă a vieții lui a adunat Miron Cristea o serie de locuțiuni și citate latinești, pe care le-am găsit în câteva pachete mici, sub formă de fișe, legate cu ață, și pe care le-am orînduit după alfabet. Important e că pentru fiecare dă izvorul, cu arătarea autorului, a cărții și a capitolului și, pe cele mai criptice nu numai că le traduce, dar le și explică. Față de alte colecții de astfel de citate și de enciclopediile care de obicei le reproduc, colecția lui Elie Miron Cristea conține nou-tăți evidente, citatele fiind adunate fie din lecturi personale, fie din surse mai puțin folosite de alți autori, oferind celor interesați o gamă mai mare de posibilități de ilustrare a unor idei sau situații prin apelul la mărturii celebre.

89

IX. ÎN LOC DE ÎNCHEIERE: CÎTEVA TRĂSĂTURI
ALE PERSONALITĂȚII LUI E. MIRON CRISTEA,
AȘA CUM REIES DIN SCRIERILE SALE
ȘI DIN APRECIERILE CELOR CARE L-AU CUNOSCUȚ

De-a lungul întregii vieți i-a plăcut să-și aducă aminte și să spună și altora că vine din popor și că rămîne credincios clasei țărănești care l-a produs. Sînt celebre portretele părinților săi, în costumele lor țărănești din Toplița Română, pe care le-a oferit întotdeauna spre reproducere în cărțile și în revistele care vorbeau despre el. Își făcea o adevărată glorie din faptul că fusese botezat de un cioban și o spunea prin cele mai somptuoase saloane de palate și în cele mai distinse adunări în care făcea să pătrundă măcar cuvîntul *cioban*, pentru că altfel nici un cioban nu călcase pe acolo vreodată.

Vorbînd odată despre faptul că mulți dintre fruntașii poporului român din Transilvania s-au ridicat din popor, el a găsit o foarte frumoasă și elocventă metaforă a necesității reîntoarcerii lor către popor și către trebuințele lui ca cel mai firesc și natural lucru. Spunea în cuvîntarea rostită la hirotonirea întru arhiereu în 1910 la Sibiu:

„Trebuie să fim ca ploaia care, în forma aburilor de apă se evaporază din pămînt și se ridică sus de tot, în sferele cele mai înalte ale văzduhurilor, dară nu se pierde acolo, ci sub oblăduirea curenților naturii, iarăși cade pe pămînt, în formă de ploi mănoase, răcorindu-l, udîndu-l, stîmpărîndu-i setea și făcîndu-l să rodească cu belșug“.¹³⁹

Octavian C. Tăslăoanul spunea despre el:

„Sufletul lui de țăran a fost întotdeauna straja cea bună a activității sale. Și-a dat întotdeauna seama că temelia cul-

¹³⁹ În vol. *Pastorale și Cuvîntări ale unui episcop român în țară sub stăpînire străină*, București, 1923, p. 10.

turală și morală a neamului nostru nu e în cele câteva mii de cărturari înclinați a se închea într-o clasă socială deosebită, ci în plugarii de pe ogoare și în păstorii de pe plaiuri, cari trebuie învățați și educați pentru a ținea piept cu viforul civilizației de astăzi".¹⁴⁰

Printre multele lui înfăptuiri se numără și înființarea Atelierului de țesut de la Mănăstirea Țigănești, atelier care există pînă astăzi. Cu prilejul inaugurării, a vorbit despre muncă, parcă anticipînd profetic vremea noastră:

„În evoluția socială a timpului, munca devine tot mai apreciată de conducătorii țărilor. În unele țări s-a făcut obligatorie pentru toți — fie bărbați, fie femei — cel puțin pe o perioadă de timp, ca și serviciul militar. Și va veni un timp cînd cei ce voiesc să trăiască pe nemuncite — ca niște paraiziți ai societății. — vor fi cu dispreț scoși din atmosfera simpatiei generale, cum scot harnicele albine trîntorii din stupi... Iată rostul acestui frumos atelier de strădanie călugărească".¹⁴¹

Este de asemenea aproape de necrezut ce intuiții a putut avea el, o față bisericească, educată exclusiv în disciplinele umaniste, asupra viitorului în materie de progres social. În 1926, la 15 noiembrie, a participat la inaugurarea noului local al „Academiei de Înalte studii comerciale și industriale” din București, deci acum peste 60 de ani. După ce o vreme a mers pe linia admirației față de poporul român căruia îi place munca la cîmp, arătînd că nu prea are simț comercial, iubind doar meșteșugurile casnice, și avînd numai acolo aptitudini deosebite, deodată, surprinzător, a trecut la pronosticuri de altă natură, întrevăzînd începutul unei ere noi în istoria omenirii, cu exigențe noi și diferite față de cele ale trecutului:

„Oricît farmec și poezie ar avea un trai patriarhal și primitiv al poporului nostru agricultor, oricîte avantagii de ordin mîi mult decît economic ar oferi o industrie casnică — împreună cu ocupații serioase, mai ales în timpul iernii etc.; totuși ar fi fatal pentru țară și popor dacă aceste caracteristici etnice, indicate de mine, ar împiedica și pe viitor pe fruntașii claselor noastre sociale a da o specială atenție *industriei*, ale cărei produse le desface comerțul. Poporul român — deși arată un mic progres și în aceste privințe, are trebuință de

¹⁴⁰ În revista „Luceafărul”, nr. 10, 1910, p. 239.

¹⁴¹ Probabil în 1926; vezi Dr. Miron Cristea, *Pastorale, Predici și Cuvîntări*, București, 1939, p. 77.

speciale și statornice îndrumări și chiar de sprijin. *Numai industria este motorul puternic al progresului obștesc.*

În marele război mondial factorul principal care a învins a fost — pe lângă materialul de oameni, industria. Deci — dacă viitorul țării atîrnă de industrie, nu ne poate fi indiferent ce dezvoltare și ce direcție iau industria și comerțul în țara noastră¹⁴². Ba chiar a mers și mai departe, anticipînd situații care se vor realiza abia după al doilea război mondial: „comerțul și industria trebuiesc naționalizate”¹⁴³.

Prin 1932, dîndu-și seama tot mai mult de importanța problemelor sociale, s-a gîndit să organizeze o serie de conferințe de cuprins religios-moral, istoric și social, creștin, avînd ca temă generală: „*Biserica și problemele sociale*” ... „pentru inițierea unor sănătoase orientări în toate problemele sociale care frămîntă astăzi lumea întreagă”.

Textele de mai sus le-am scos dintr-o scrisoare către Dr. I. Lupaș, prin care îl ruga să se înscrie printre conferențieri, adăugînd că „sîntem deplin încredințați că înțelegeți ca și noi gravitatea momentelor prin care trecem și necesitatea urgentă a unei noi directivări în spiritul public”¹⁴⁴.

Ciclul de conferințe s-a ținut la Sala „Dalles”, I. Lupaș fiind unul dintre vorbitori. Aflăm aceasta dintr-o altă scrisoare a lui E. Miron Cristea către acesta, prin care îi mulțumește și îi oferă volumul care cuprindea toate conferințele sub titlul general: *Biserica și problemele sociale*.¹⁴⁵ „Apostolatul Social” din care își va face o preocupare majoră patriarhul Justinian, după războiul al doilea mondial, transformîndu-l într-o lozincă, pentru el și pentru Biserică, avea așadar antecedente serioase.

Știm că despre Elie Miron Cristea s-au scris și lucruri mai puțin binevoitoare. Și nu atît pe față, cît pe ascuns, în taina unor *Jurnale*, la care nu se mai poate răspunde de cei în cauză, cum a făcut O. Goga (vezi „*Jurnalul*” său publicat în serial în „*Revista de istorie și teorie literară*”, 1985, și urm.). În legătură cu aceasta un istoric de valoarea lui Mircea Mușat observă că ele sînt rodul unor resentimente per-

142 În vol. Dr. Miron Cristea, *Pastorale, Predici și Cuvîntări*, București, 1939, p. 65.

143 *Idem*, p. 66.

144 Scrisoare din 22 decembrie 1932, în Arhiva Mitropoliei de la Sibiu, Fondul Ioan Lupaș, nr. 2622.

145 Scrisoare din 18 noiembrie 1933, în Arhiva Mitropoliei de la Sibiu, Fondul Ioan Lupaș, nr. 2623.

sonale, manifestate cu aceeași nedreptate și față de un Titulescu și Iorga (vezi „*Revista de istorie și teorie literară*” XXIII, 2, 1985, p. 155—156). Ele sînt mai degrabă din specia invectivei, decît din cea a aprecierilor urbane cu privire la fapte și la liniile generale ale luptei de o viață a unui om pentru un ideal și o idee. Elie Miron Cristea, în *Însemnările* sale, deși tot pe ascuns și tot pentru posteritate, e mai fidel prieteniei pe care i-a purtat-o pe față lui Goga. Îl prezintă drept „*cel mai de inimă ardelean*” (*Însemnări*, p. 369). S-a înșelat doar cu privire la inima lui Goga față de dînsul!

Elie Miron Cristea s-a dovedit în toate împrejurările optimist și constructiv. Într-un *Cuvînt* adresat tineretului universitar la Fundația „Dalles”, în 1932, deplîngea starea literaturii, arătîndu-și opțiunea pentru o literatură, am zice, cu tendință, preocupată de efectele ei și dirijată spre scopuri precise, creatoare, optimiste, instructive, didactice. Nu-i plăcea ceea ce se scria. „Citiți literatura noastră de după războiul pentru reîntregire. Nici o poziție patriotică și nici o scriere remarcabilă, care să glorifice avîntul aproape legendar al soldaților care au trecut Carpații. Romanele și, în general, toată proza noastră postbelică este sau plină de peripeții fără culoare și însemnătate, sau de-a dreptul dizolvantă. Ea lasă cititorului, dacă nu un sentiment de revoltă, împotriva stărilor de acum și a organizațiilor noastre sociale și politice, cel puțin o stare de spirit apatică și nelucrătoare. Scriitorii noștri, afară de unele excepții onorabile, par a scrie urmărind mai mult efectul comercial, decît cel al creării unei stări de spirit noi, mai bune, superioare, mai năzuitoare spre cele de sus, adică spre cele spirituale și veșnice. Literatura noastră actuală este în genere pesimistă. Citind-o îți lasă în suflet întipăriri care obosesc și descurajează, slăbind avîntul și puterile creatoare din noi.”¹⁴⁶

El constată, tot acolo, existența în cultura vremii a unui „negativism distructiv”, foarte primejdios, și care generează stări de spirit care tind să se generalizeze. Căutînd cauzele acestei situații el le constată în istovirea puterilor, în frica de efort, în lipsa de ideal, în lipsa unui țel precis, care îi ține pe scriitori în nedumeriri și îndoieli, în haosul economic și bineînțeles în criza morală.¹⁴⁷ Drept urmare constată în publicul

¹⁴⁶ Dr. Miron Cristea, *Pastorale, Predici și Cuvîntări*, București, 1934, p. 114.

¹⁴⁷ *Idem*, p. 115—116.

cititor „nemulțumiri, dezgust și chiar un fel de revoltă împotriva ordinii actuale“.¹⁴⁸

Analizînd starea Bisericii de după primul război mondial. din România întregită, Miron Cristea e necruțător cu stările de fapt, deplîngînd amestecul politicii și al politicienilor în viața Bisericii și, mai ales, în numirile de preoți și de profesori. „*Toți naufragiații, escrocii se adăpostesc sub mantaua politicianilor și-și fac treburile*“ (vezi *Însemnări*, p. 343).

Om în bună parte al veacului trecut, luminat, dar tributar formației și lumii care l-a produs, el dovedește totuși că știe să citească bine în epocă, dar ceea ce descifra în ea îl speria!

*

A ieșit din scenă la 6 martie 1939, după o activitate extrem de bogată, desfășurată într-o epocă de mari frământări și contradicții care, de altfel, au și generat al doilea război mondial. A organizat și consolidat instituțiile bisericești, le-a dotat cu Regulamente de funcționare și le-a asigurat cu oameni. Ajuns pînă în vîrfurile piramidei, a rămas om de echilibru, fiind chemat în funcții mari nu pentru că ar fi fost politician, ci pentru că oferea soluții din afara politicii, spre a lăsa răgaz oamenilor politici să-și reconsidere și să-și clarifice ideile.

Eminescu spunea despre Șaguna că a fost „om politic din creștet pînă în tălpi“. E. Miron Cristea n-a fost în aceeași măsură om politic, precum am spus mai sus,¹⁴⁹ dar, așa cum spune despre el dr. I. Matei într-o scrisoare,¹⁵⁰ inclusă în prezentul volum, a avut „o minte șaguniană“.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALA

Păltiniș, 14. II. 1987.

¹⁴⁸ *Idem*, p. 114.

¹⁴⁹ A se vedea și Antonie Plămădeală, *Cei patru mari patriarhi ai celor 60 de ani de Patriarhat ortodox românesc*, în „Telegraful Român“, anul 133, nr. 39—44, 1985.

¹⁵⁰ 11 februarie 1938.

Witness, under oath, deposes and says that on the 11th day of June, 1937, he was present at the meeting of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at the Hotel Hamilton, New York City, and that he was one of the members of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at that time.

Witness further deposes and says that he was present at the meeting of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at the Hotel Hamilton, New York City, on the 11th day of June, 1937, and that he was one of the members of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at that time, and that he was one of the members of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at that time, and that he was one of the members of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at that time.

On the 11th day of June, 1937, Witness was present at the meeting of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at the Hotel Hamilton, New York City, and that he was one of the members of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at that time, and that he was one of the members of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at that time.

Witness further deposes and says that he was present at the meeting of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at the Hotel Hamilton, New York City, on the 11th day of June, 1937, and that he was one of the members of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at that time, and that he was one of the members of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at that time.

A copy of the report of the Board of Directors of the American Republics, Inc., for the year 1936, was submitted to the Board of Directors of the American Republics, Inc., on the 11th day of June, 1937, and that he was one of the members of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at that time, and that he was one of the members of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at that time, and that he was one of the members of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at that time.

Witness further deposes and says that he was present at the meeting of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at the Hotel Hamilton, New York City, on the 11th day of June, 1937, and that he was one of the members of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at that time, and that he was one of the members of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at that time.

Witness further deposes and says that he was present at the meeting of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at the Hotel Hamilton, New York City, on the 11th day of June, 1937, and that he was one of the members of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at that time, and that he was one of the members of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at that time.

Witness further deposes and says that he was present at the meeting of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at the Hotel Hamilton, New York City, on the 11th day of June, 1937, and that he was one of the members of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at that time, and that he was one of the members of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at that time.

Witness further deposes and says that he was present at the meeting of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at the Hotel Hamilton, New York City, on the 11th day of June, 1937, and that he was one of the members of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at that time, and that he was one of the members of the Board of Directors of the American Republics, Inc., at that time.

ACADEMIA ROMANA

ACADEMIA ROMANA

1935

ADDENDA

First Prize (1935)

Regulation in chemistry has been revised and the results of the competition have been published in the 11th volume of the 1935 collection of the Academy of Sciences. The results of the competition have been published in the 11th volume of the 1935 collection of the Academy of Sciences. The results of the competition have been published in the 11th volume of the 1935 collection of the Academy of Sciences.

Regulation in chemistry has been revised and the results of the competition have been published in the 11th volume of the 1935 collection of the Academy of Sciences. The results of the competition have been published in the 11th volume of the 1935 collection of the Academy of Sciences.

Regulation in chemistry has been revised and the results of the competition have been published in the 11th volume of the 1935 collection of the Academy of Sciences. The results of the competition have been published in the 11th volume of the 1935 collection of the Academy of Sciences.

Regulation in chemistry has been revised and the results of the competition have been published in the 11th volume of the 1935 collection of the Academy of Sciences. The results of the competition have been published in the 11th volume of the 1935 collection of the Academy of Sciences.

Regulation in chemistry has been revised and the results of the competition have been published in the 11th volume of the 1935 collection of the Academy of Sciences. The results of the competition have been published in the 11th volume of the 1935 collection of the Academy of Sciences.

ADDENDA

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

SCRISORI

ACADEMIA ROMÂNĂ

ACADEMIA ROMÂNĂ

Nr. 1085

București,
Calea Victoriei 125
16 mai 1914

Înalt Prea Sfinte Părinte,

Răspunzînd la chemarea Înalt Prea Sfinției Voastre cu nr. 4969 din 9 mai c., avem onoarea a vă face cunoscut că Academia Română, în ședința plenară de la 11 mai a.c., a luat act cu deosebit interes de pioasa inițiativă a Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei de a organiza o însemnată procesiune religioasă în Capitală cu prilejul reînhumării osemintelor Domnului martir pentru creștinism și pentru nația sa Constantin Vodă Brîncoveanu, hotărîtă de Sfînta Mitropolie pentru ziua Sfinților Împărați Constantin și Elena din această lună.

Instituțiunea noastră a decis a lua parte la această pioasă comemorare și a delegat în acest scop pe colegul nostru, preotul N. N. Popescu.

Primiți, Vă rugăm, Înalt Prea Sfințite Părinte, expresiunea sentimentelor noastre de adîncă stimă.

PREȘEDINTE

L. Mrazec

Secretar general

G. Țițeica

Înalt Prea Sfinției Sale

Dr. MIRON CRISTEA

— Patriarhul României —

— Membru onorar al Academiei Române

Loco

ANGELESCU CONSTANTIN

MINISTERUL INSTRUCȚIUNII

CABINETUL MINISTRULUI

29 decembrie 1924

Înalt Prea Sfințite,

Lipsind din București, nu am aflat decît zilele acestea de marea nenorocire care v-a lovit, prin moartea mamei Înalt Prea Sfinției Voastre.¹

Luînd parte din toată inima la durerea Înalt Prea Sfinției Voastre, dați-mi voie să vă exprim adîncă mea părere de rău pentru această pierdere ireparabilă și să vă rog, în același timp, să primiți respectuoasele mele omagii.

Dr. Angelescu²

1 *Cristea Domnița*, născută Coman, din Toplița Română, a decedat la 16 dec. 1924, în vîrstă de 82 ani (n. 1842).

2 *Dr. Angelescu Constantin*, om politic și „om al școalei prin excelență, așa cum fusese în vremea sa Spîru Haret”. Născut 1869, doctor în medicină de la Paris (1897), profesor la Facultatea de medicină București. Între 1913—1916 a fost ministru al Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor; 1917—1918 ministru plenipotențiar în S.U.A.; 1918—1919 ministru al Instrucțiunii și Cultelor; 1922—26 și 1927—1928 ministru al Instrucțiunii. Deputat și senator în toate legislațiile începînd din 1901. Medic primar la Colțea. Autor de cărți de medicină. Reformator al învățămîntului între cele două războaie mondiale. A introdus bacalaureatul în 1925; a clădit cca. 6000 localuri de școli. A murit în 1948.

ANONIMĂ

În București există un birou de informațiuni sub direcțiunea d-lui Pitulescu,¹ director general al PTT-ului, care informează la diferite epoci pe D-na Lupescu,² despre tot ce se petrece în țară. În zilele de 22, 23 și 24 noiembrie 1934, Dl. Pitulescu în unire cu Dl. Cernăianu³ au redactat un raport informativ din care redăm spicuiuri și pasagii. —

Partea întâia a acestui raport cuprinde impresiile culese din opinia publică, relativ la D-na Lupescu, în legătură cu puterea pe care D-sa o exercită în conglomeratul conducerii de Stat, prin influența ce o are asupra m.s. regelui,⁴ cît și persoanele cari luptă pentru înlăturarea D-sale din viața regelui și a țării. —

Iată cîteva pasagii în sensul celor de mai sus:

„ÎNALTĂ DOAMNĂ”
 În popor s-a încredințat ideia că m. s. regele are intențiunea francă de a se despărți de Dv. Dacă nu poate realiza acest lucru pe cale directă, din cauza amenințărilor ce Dv. exercită asupra m. s. bazate pe acte ale trecutului, care n-ar conveni suveranului să fie cunoscute, fiindcă atunci s-ar periclita existența tronului său, — totuși se spune de către opinia publică, că m.s. va ajunge la realizarea acestui fapt pe cale indirectă, prin intențiunea ce are de a vă arunca în brațele Lc. Col. Adjutant Urdăreanu.⁵ —

Acestui punct opinia publică vine cu date și spune că Dv. l-ați fi vizitat acasă pe acest ofițer și că legătura Dv. cu acesta ar avea ca rezultat o căsătorie pe care suveranul o încurajează și o dorește.

În afară de acest fapt, pentru distrugerea dintre Dv. și m.s. regele lucrează asiduă dușmanii Dv. Redăm mai jos din activitatea lor câteva fapte care denotă acest lucru.

Dl. Titulescu⁶ se dovedește din zi în zi că devine un element tot mai periculos m.s., după cum vom arăta în altă parte a raportului de față, și D-sa continuă să constituie și pentru Dv. dușmanul de moarte. În surdină și pe căi subtile lucrează la distrugerea Dv. atât în țară cât și în străinătate. În țară încurajează în mod direct și indirect pe acei cari duc campania în contra Dv. Întreține spiritul clevetitor și prin oamenii devotați D-sale, pe cari căutăm să-i descoperim, lansează știrile cele mai defăimătoare la adresa Dv. Prin biroul de informații din țară, care e sub directă conducere a D-lui Pavel Rădulescu, cât și prin intermediul altor birouri de informații, despre care ne vom ocupa în altă parte a raportului, spionează orice activitate a Dv. prin Intelligence Service of Roumanie, controlează toate legăturile Dv. cu străinătatea. —

În ceea ce privește legăturile intime între m.s. și Dv. îi sunt făcute cunoscute de către însuși mareșalul palatului,⁷ așa după cum s-a putut constata din filajul telefonic făcut.

În străinătate Dl. Titulescu finanțează toate știrile ce apar în legătură cu Dv. Avem indicații precise, de la persoane cari sunt în legătură cu D-sa și Dl. Puiu Dumitrescu,⁸ că apariția romanului despre care a vorbit ziarul „Daily Mail” că se va face în *Peupl* va fi subvenționată de Dl. Titulescu, în care scop D-sa a și luat contact cu scriitorul Maurice Lewis și cu Dl. Barbu Ionescu⁹ și Puiu Dumitrescu. —

În afară de cele de mai sus vă aducem la cunoștință, Înaltă Doamnă, că atât în convorbirile telefonice pe care Dl. Titulescu le are în străinătate, cât și din țară cu m.s. regele, cât și din informațiile culese de noi, reiese că ori de câte ori D-sa ia constact cu m.s. nu pierde din

vedere de a-i atrage atențiunea asupra dezastruoaselor consecințe ce ar constitui pentru m.s. continuarea legăturilor cu Dv.

Dl. Iuliu Maniu continuă și D-sa, ca și dl. Titulescu, să se constituie unul din cei mai înverșunați dușmani ai Dv. Activitatea sa se limitează însă numai în țară. Ca și Dl. Titulescu are și D-sa constituit un birou de informațiuni, din care fac parte în mod absolut secret mai mulți ziaristi, printre care dăm numele lui Fermo de la *Universul*, cît și cîțiva devotați puși în legătură cu Comandamentul Gărzilor Maniste din București, Dl. Tempea și cu secretarul particular al D-lui Maniu, Dl. Pătrașcu, care stau în mod continuu în București în vederea acestui scop.

Atît din filajul telefonic, cît și din informațiunile culese din filajul scrisorilor, dintre cari v-am înaintat unele copii fotografice, rezultă că D-sa se interesează în modul cel mai amănunțit despre tot ceea ce faceți. —

Pentru exemplificare vă relatăm convorbirea telefonică dintre D-sa și Dl. Madgearu¹⁰ avută în ziua de 25 noiembrie 1934:

„Ce mai este nou cu Șeful de Stat Major?” Am auzit că este în străinătate.

„Nu, e încă aicea și e încă tare pe poziție” a fost răspunsul la care dl. Maniu a ripostat:

„Să va isprăvi odată și cu asta”.

Din activitatea sa se constată că încearcă atît personal, cît și prin persoane înregimentate în gărzile maniste să revolte spiritele ca poporul să-l săvîrșească asupra Dv.

Dl. Trancu-Iași,¹² deși a încetat deocamdată activitatea dusă în comun cu Dr. Gerota,¹³ Dr. Gomoiu¹⁴ și General Rădescu,¹⁵ prin sistemul manifestelor incendiare, nu încetează totuși activitatea sa în contra Dv. A adoptat însă un alt mijloc de defăimare. La întrunirile partidului, la ședințele Comitetului Capitalei, în familii, la Academia de Înalte Studii Comerciale, unde își are catedra, în mijlocul prietenilor și al cunoșcutilor nu pierde ocazia de a face aluzii la „Duduia”, „Domnița” sau „Femeia Fatală”.

În D-sa clocotește o dușmănie ce v-o poartă de atîta timp și contribuie la dezvoltarea spiritului de atentat în contra Dv.

Generalul N. Rădescu, pe lîngă faptul că e dușman neîmpăcat al m.s., continuă să constituie și pentru Dv. un adversar gata oricînd să-și pună viața în joc pentru a-l vălîtura, ajungînd chiar pînă la atentat. La întrunirea averescană de la Iași din 16. XI 1934 v-a atacat sub titlul de „femeia galantă” care influențează pe Conducătorul ce irosește o moștenire atît de frumoasă, lăsată de marele rege Ferdinand, iar în ședința comitetului intim al Partidului Poporului din 13 XI 1934,

a propus ca mareșalul Averescu să se prezinte m.s. regelui și să ceară categoric să se despartă de Dv.

Dl. Grigore Filipescu¹⁶ și Virgil Madgearu au devenit dușmani ai Dv. prin Dl. Maniu. Aceștia constituie noi pivoți puternici pe care Dl. Maniu se sprijină în țară pentru distrugerea Dv. În ceea ce privește însă pe Dl. Filipescu, d-sa se deosebește de ceilalți dușmani ai Dv. prin felul de luptă deschisă ce duce în toate ocaziunile.

D-sa a instituit în Palatul Telefoanelor un serviciu de filaj cu ajutorul căruia urmărește orice activitate a m.s. și a Dv., activitate ce o comunică imediat D-lui Maniu și D-lui Titulescu. E un dușman periculos care poate fi însă contracarat din cauza luptei deschise ce o practică.

Dl. Nae Ionescu,¹⁷ sosit abia de câteva zile în țară din călătoria întreprinsă în Germania și în Elveția, și-a reluat relațiunile cu Garda de Fier și în special cu acei fruntași cari au manifestat întotdeauna sentimente de antipatie față de Dv. Din filajul telefonic, cât și din informațiile culese rezultă că D-sa caută să contracareze apropierea pe care ați reușit s-o faceți cu unele căpetenii ale gardiștilor, împingând acest lucru pînă la nașterea ideii de a suprima acele căpetenii care mențin încă contactul cu Dv. în mod direct sau indirect.

Se observă la Dl. Nae Ionescu o vie dorință de a se apropia de m.s. regele. Sub acest raport ziaristul Nestor, unul din intimii colaboratori ai ziarului *Cuvîntul* și al d-lui Nae Ionescu, spune categoric că această apropiere se va efectua prin ajutorul dat chiar de m.s. regina Maria și de prințul Nicolae.¹⁸ Suntem informați că odată cu vizita sa în străinătate a luat contact cu Dl. Puiu Dumitrescu, punînd la cale editarea unei broșuri în țară care să trateze felul Dv. de viață atît anterior cunoașterii prințului Carol, cît și după aceea, și dl. Nae Ionescu continuă să se constituie pentru Dv. dușmanul care colaborează la opera de asasinat ce se pregătește în țară contra Dv.

Dl. Jean Zaharov¹⁹ cu toate că și-a atenuat manifestările de simpatie ce vă poartă, rezultă totuși, dintr-o convorbire telefonică avută cu ziaristul Maurice Lewis,²⁰ că D-sa ar fi pe punctul de a preda ziarului „*Peupl*”²¹ materialul strîns, încă de acum un an în unire cu dl. Gh. Lungulescu²² și Fermo,²³ relativ la viața Dv. anterioară, cît și legăturile actuale cu m.s. regele.

Dl. Eugen Cristescu,²⁴ deși plecat de la Siguranța Generală, în urma energicei Dv. intervențiuni, continuă să constituie unul din cele mai periculoase elemente. Din filajul telefonic, cât și din supravegherea ce executăm asupra persoanei și activității sale, rezultă că-și continuă opera de spionaj ce o exercita cînd era în Siguranța Generală. Are o mulțime de legături cu diverși ziaariști și forțe infor-

matorii ale Siguranței, cari îi procură o serie de informațiuni; redăm în parte numele lor: L. Calustian de la *Curentul*, Horea Soreanu de la *Dimineața*, Soldan de la *Universul*.

Deși de atîta vreme nu mai e la Siguranță, totuși prietenii pe cari a știut să și-i formeze și o serie de devotați îi sunt instrumente informative de mare valoare. Dl. Cristescu a realizat un adevărat birou de spionaj relativ la m.s. regele și Dv. în favoarea Partidului Național Țărănesc, cu care întreține cele mai strînse legături prin Dl. Armand Călinescu,²⁵ și în favoarea D-lui Titulescu, în speranța că prin acești dușmani ai Dv. și prin Partidul Național Țărănesc va putea să revie, cel puțin, la postul avut la Siguranță. Suntem de asemeni informați că d-sa caută prin dl. Titulescu să schimbe părerea m.s. că ar fi lucrat vreodată potrivnic m. sale. În acest scop strînge tot felul de date cu privire la Dv. care sunt făcute cunoscute m.s. prin dl. Titulescu.

În afară de persoanele mai sus arătate, în popor mai sunt și alții cari întrețin acest spirit de dușmănie contra Dv. Ceea ce trebuie luat în considerare este faptul că și anumite instituțiuni de stat, cît și cîteva asociațiuni luptă pentru înlăturarea Dv. din viața regelui și a țării. Astfel Siguranța Generală a Statului se ocupă în mod deosebit cu stringerea tuturor informațiunilor la felul Dv. de comportare, informații cari sunt aduse la cunoștință m.s. prin rapoarte săptămînale. Aici e cazul să-vă aducem la cunoștință, Înaltă Doamnă, că ați fost înșelată prin felul cum a fost schimbată conducerea Direcțiunii Generale a Siguranței.

Dl. Stăncescu, actualul director general al acestei instituțiuni, e departe de a fi omul cerințelor și al obligațiunilor ce-i incumbă, mai ales în ceea ce vă privește pe Dv., căci d-sa nu va putea fi niciodată unul din acei devotați necesari la o asemenea instituție. În plus nici azi n-a fost Siguranța curățită de pigmenții național-țărăniști. Vă aducem la cunoștință că, deși dl. V. Ionescu, inspector general, continuă să fie acelaș polițist abil, foarte necesar Siguranței Generale, totuși din sufletul acestuia n-a pierit încă sentimentul de simpatie ce are pentru național-țărăniști.

„Cultul Patriei”, care de la venirea la putere a Partidului Liberal își încetase aproape orice activitate de defăimare a Dv., prin generalii Dragu, Rădescu, Diaconescu, etc. caută în surdina să renască spiritul de revoltă contra Dv. Suntem informați că imediat după sărbători vor întreprinde un turneu în țară, avînd ca scop fătîș propaganda politică, iar ca scop subsidiar ațîțarea maselor contra Dvs.

„Uniunea Ofițerilor de Rezervă“, condusă de dl. Dr. Gomoiu, acel devotat exaltat al prințesei mame Elena,²⁶ se agită și ea din nou, în surdină deocamdată. Avem informații precise că la dr. Gomoiu acasă au loc ședințele la care participă mai rar și dl. Dr. Gerota și în mod constant D-nii: Dr. Bobancu, Dr. Paulian,²⁷ Av. Costăchel Sturdza, Loc. Col. Băgulescu,²⁸ Col. Rădulescu și alții cari discută asupra planului de înlăturare a Dv. Tot în casa Dr. Gomoiu se întocmesc diferite rapoarte informative relativ la starea de lucruri între Dv. și m.s. cari sunt trimise principesei mame Elena prin intermediul legațiunilor italiene și engleze.

Asociația „Dreptul Mamei“ de sub conducerea D-nei Beiu Palade se limitează în prezent la o activitate de control asupra tuturor acțiunilor Dv. În Capitală D-na Beiu Palade și-a încetat aproape orice campanie contra Dvs. dar, în schimb, în provincie lucrurile stau altfel. În uniune cu Dl. Maniu această asociație desfășoară în special în Ardeal și Banat o vie campanie de defăimare a Dv. Ținem să arătăm prin prezentul raport, lăudabila comportare față de Dv. a D-lui prefect al Poliției Capitalei, Dl. Gh. Marinescu, care v-a rămas pînă în prezent unul din cei devotați, care se străduiește din răputeri să Vă păzească viața ce vă este periclitată de atîția dușmani și să vă asigure înaltul rol ce-l aveți în viața țării“.

În partea a II-a a raportului său, dl. Pitulescu se ocupă de guvern și de diferitele partide politice din țară. Începînd cu guvernul D-sa analizează situația în care se găsește actualul cabinet, cît și felul său de comportare față de m.s. regele și d-na Lupescu spunînd printre altele următoarele:

„Guvernul Tătărescu, născut din voința Dv. după asasinarea celui temut dușman al Dv. I. G. Duca, are o comportare mai ales în ultimul timp, stranie și care se depărtează de așteptările ce v-ați manifestat. În documentarea acestor informațiuni, vă aducem la cunoștință că între partid și guvernul Tătărescu continuă să existe un complex dezacord, născut din divergența de principii politice, cît și din cauza anumitor obligațiuni pe care oricît s-ar strădui dl. Tătărescu să le realizeze față de Dv. și m.s. nu-i va fi cu putință. Problema vechei practici constituționale, pe care bătrînii liberali vor s-o întroneze pentru așa-zisul prestigiu al partidului liberal, constituie pentru m.s. și mai ales pentru Dv. o armă periculoasă care trebuie împiedicată cu orice pref. În ceea ce privește comportarea personală a D-lui Tătărescu, D-sa a ajuns în faza talerului cu două fețe. Una spune și promite m.s. și Dv., alta e nevoit să facă. Nu se poate pune bază pe sinceritatea afirmațiunilor și obligațiunilor ce le ia față de m.s. și față de Dv. În ceea ce privește pe ceilalți domni miniștri, din informa-

țiunile ce le avem, putem afirma că în afară de activitatea d-lui Franasovici,²⁹ nici unul dintre d-lor nu este sincer față de Dv. Pînă cînd și dl. Inculeț,³⁰ în care Dv. aveți atîta încredere, se comportă într-o situație falsă. Deși are posibilitățile ca să vă informeze asupra tuturor uneltirilor și clevetirilor ce se fac pe socoteala Dv., n-o face. D-sa este cu toate acestea un devotat al m.s. regelui, purtînd însă în suflet aceeași dorință a majorității guvernului de a vă înlătura din viața regelui și a țării. Cel care întreține însă spiritul actualei comportări a guvernului față de Dv. este tot dușmanul Dv. de moarte, Dl. Titulescu. Cu toată străduința d-lui Franasovici de a-l înlătura pe acest om din viața politică a țării și a Partidului Liberal, totuși el rămîne tare pe poziția politică ce deține, dată fiind preponderența politicei externe pe care și-a cîștigat-o cu concursul Franței, pe care o servește mai mult decît pe țara sa, numai ca să se poată menține pe poziție. M. sa e convins că acest om a devenit un pericol pentru m.s. și, deși se străduiește ca să diminueze puterea acestui om, totul este zadarnic, fiindcă forța politică din țară este prizonieră d-lui Titulescu.

Partidul Poporului, din punct de vedere politic, constituie pentru m.sa și pentru Dv. același dușman din trecut. Acest partid încearcă să realizeze criteriile politice preconizate de mareșalul Averescu, printr-o apropiată mișcare violentă care să conducă la instaurarea unui regim dictatorial. Partidul Poporului nu prezintă un pericol prin numărul său de membri, ci prin ideile revoluționare ce le propagă în popor contra m.s. și în special contra Dv.

Suntem de părere că ar trebui să se păsească la o apropiere a mareșalului Averescu atît de către m.s., cît și de către Dv., avînd în vedere ca scop principal că acest partid este cel mai neîmpăcat dușman al D-lui Titulescu, pe care îl veți putea înlătura din calea Dv. mult mai ușor cu ajutorul acestui partid. Vă facem cunoscut că Partidul Poporului dezlănțuie în țară o campanie destul de puternică contra d-lui Titulescu. Toate organizațiile au ordin special de a depopulariza pe acest om devenit aproape idolul poporului. Un guvern mareșal Averescu, după ce s-ar înfăptui o apropiere față de Dv., ar fi oportun timpurilor și ar constitui pentru Dv. o nouă generație pentru viitor. Bineînțeles că trebuie să se aibă în vedere ca la realizarea acestei apropieri să se ajungă prin îndepărtarea d-lui Trancu-Iași și a generalului Rădescu, lucru ce nu ar fi greu de înfăptuit, din cauza dușmăniei ce există între acești doi și dl. Papacostea, pe tema înțeleptății încrederii mareșalului.

Partidul Național Țărănesc continuă și astăzi să fie divizat în aceleași trei grupe distincte datorită constituționalității d-lui Maniu, ideilor de stat țărănesc ale d-lui Mihalache,³¹ cît și a sentimentelor

preconizate față de Coroană de așa-zisul grup Vaida.³² Vă aducem la cunoștință, Înaltă Doamnă, că dintre devotații grupului Vaida nu mai puteți conta decât pe D-nii Mirto,³³ Nițescu³⁴ și Gusti.³⁵ În ceea ce privește pe Dl. Vaida și d-sa, ca toți frunțașii Partidului Național Țărănesc, e gata oricând să se alăture dușmanilor, cari vă vor peirea. Divergența cea mare însă în Partidul Național Țărănesc o formează problema Scoda, care în ultimul moment a creat disensiuni grave. Din acest punct de vedere, se observă că dl. Maniu vrea să-i dea acesteia o turnură care să lovească în familia regală și în special în Dv. A reușit pînă în prezent să nască în popor credință, mai ales în Ardeal și Banat, că afacerea Scoda³⁶ este o înscenare regală, în urma unei sugestii din partea Dv., spre a compromite pe dl. Maniu și apoi Partidul N. Ț. care a devenit un dușman al Dv. și un adversar al practicei constituționale a m.s. Dl. Maniu se străduiește să impună acest criteriu întregului partid, deși deocamdată pare irealizabil acest fapt datorită rezervei d-lui Vaida (care își ia răspunderea în afacerea Scoda numai în ce privește guvernarea sa), cît și atitudinii d-lui Mihalache care nu poate accepta să tîrască partidul într-un conflict cu Coroana, pe această temă. Totuși, pînă la sfîrșit dl. Maniu va ieși învingător datorită faptului că autoritatea de președinte a d-lui Mihalache a slăbit foarte mult în special în timpul din urmă, de cînd majoritatea frunțașilor de seamă din partid în cap cu dl. Madgearu s-au atașat atît de mult de dl. Maniu, căzîndu-se aproape unanim de acord de a se continua din ce în ce mai puternic și pînă la izbîndă campania contra Dv. Vă aducem la cunoștință că atacul D-lui Maniu contra m.s. și în special în contra Dv. în chestiunea Scoda își va avea debutul chiar în actuala sesiune parlamentară, dacă nu cu ocazia discuțiunii la Mesaj, atunci la discuțiunile asupra raportului comisiei de anchetă parlamentară, în afacerea Scoda. Asupra acestei chestiuni facem investigațiuni printre oamenii de încredere ai d-lui Maniu și Mihalache, pentru a stabili punctele principale ale atacului ce va avea loc la Cameră. Trecînd peste această parte care frămîntă Partidul N. Ț., vă aducem la cunoștință că se fac pregătiri mari pentru începerea campaniei de răsturnare a guvernului Țărănesc. Biroul de informație al partidului este condus de dl. Armand Călinescu și are o foarte rodnică activitate. Nu există departament, instituție de stat, sau om politic în jurul căruia să nu se facă cele mai subtile încercări de a obține informații. Toate aceste informațiuni întocmite în rapoarte săptămînale sunt discutate de conducerea partidului și în același timp ele sunt comunicate d-lor Titulescu și Maniu.

Referitor la legăturile dintre d-l Titulescu și Partidul N. Ț., vă facem cunoscut că ele sunt atît de înaintate, încît ne dau dreptul să

afirmăm că dușmanul Dv. de moarte face parte integrantă din Partidul N. T. Acest partid constituie un adevărat pivot puternic al d-lui Titulescu în politica internă de care astfel acesta și face uz în toate mașinațiunile sale din țară. Datorită acestui fapt Partidul N. T. devine din zi în zi un pericol tot mai mare pentru Dv. și pentru sistemul de guvernare a m. sale.

În ce privește celelalte grupări și partide politice putem afirma că deși nu-și manifestă o atitudine fățișă în legătură cu activitatea Dv., totuși în surdină sunt contra Dv. În special Partidul Conservator de sub președinția D-lui Gr. Filipescu s-a raliat completamente tezei susținute de Dl. Maniu și vă putem aduce la cunoștință că această grupare devine din ce în ce mai primejdioasă persoanei Dv.

L. A. N. C.,³⁷ prin șeful ei dl. Cuza, continuă să rămână pe vechiul plan. Blocul Cetățenesc al D-lui Forțu,³⁸ datorită măsurilor excepționale ce le avem azi și în special energicei măsuri luate de d-l Colonel Gabriel Marinescu,³⁹ și-a încetat activitatea. Micile excepții ce se fac la reuniunile familiale sunt inofensive.

Faptul principal însă care se produce în zilele noastre de azi îl constituie mișcarea pe cât de discretă, pe atât de hotărâtă și eficientă din rîndurile Gărzii de Fier. Cu toată apropierea ce ați reușit a realiza pe lângă Corneliu Codreanu, vă aducem la cunoștință că Moța, preotul Dumitrescu și Voicu luptă ca să renască în mijlocul Gărzii de Fier același vechi spirit de dușmănie contra Dv. La acest fapt contribuie foarte mult următoarele două motive: a) Dl. Codreanu în dorința de a-și reface Garda de Fier caută un pedestal politic și pare că este pe punctul de a-l găsi în Partidul Poporului sau cel Agrar. b) Dl. Mihail Stelescu⁴⁰ caută recucerirea terenului pierdut și în acest scop sădește în rîndurile gardiștilor ideea că depărtarea sa de Corneliu Codreanu s-a realizat numai datorită mașinațiunilor Dv., susținînd că Dv. aveți tot interesul de a destrăma orice formațiune naționalistă din țară. Datorită acestor lucruri studențimea a început să se agite din nou contra Dv., spiritele clocotesc și ele sunt cultivate de către teoriile dezvoltate de dușmanii Dv.: Titulescu, Maniu, Trancu-Iași și alții.

Vă aducem la cunoștință că înalt Prea S. S. Patriarhul Miron Cristea contribuie și Î.P.S.S. la dezvoltarea acestui spirit de dușmănie contra Dv. Asupra acestei împrejurări precum și asupra problemei Gărzii de Fier vom reveni în curînd cu un nou și detaliat raport⁴¹.

Ultima parte a raportului conține aprecieri elogioase la adresa D-lui V. V. Tilea⁴² și se termină cu relatări cu privire la comportarea presei române față de D-na Lupescu, relevîndu-se că aproape toți gazetarii de seamă sunt pătrunși de un spirit naționalist și de adîncă

repulsiune față de D-na Lupescu și că în general comportarea aproape a tuturor ziarelor nu constituie adevăratul puls, aceasta însă numai din cauza măsurilor excepționale ce s-au luat prin cenzura și starea de asediu.

Se mai relatează că zările *Cuvintul*, *Calendarul* și *Dacia* strâng material senzațional asupra vieții D-nei Lupescu, care va fi publicat după ridicarea cenzurei și a măsurilor excepționale.⁴³

1 *Pitulescu Ion*, publicist, n. 1878 la Bahna — Virclorova, j. Mehedinți. Licențiat în matematici la Sorbona, diplomat, inginer la Școala Superioară de Electricitate Paris și la Școala Superioară P. T. T. Paris. Director general al Poștelor pînă la 1 oct. 1933. Colaborează la reviste științifice.

2 *Lupescu Elena*, cunoscută metresa a lui Carol al II-lea.

3 Probabil *Cernădănu C.*, n. la Godinești, Gorj, cunoscut în vremea sa ca publicist de scandal. I s-a intentat un proces, printre alții, de N. Iorga.

4 *Carol al II-lea*.

5 *Urdăreanu Ernest P.*, n. 1897. În 1933 e adjutant regal; în 1933 e prefect al Palatului; în 1936 vice-mareșal, iar în 1937 mareșal al Palatului; în 1938 ministru al Casei Regale. În 1940 odată cu abdicarea regelui Carol al II-lea demisionează din toate posturile.

6 *Titulescu Nicolae*, n. 1882 la Craiova, † 1941. Prof. univ. la Iași și București și diplomat. Semnatar al Tratatului de la Trianon. Ministru de Finanțe (1917—1918, 1920—1921), ministru la Londra, delegat permanent la Liga Națiunilor, ministru de Externe (1928—1932), membru al Academiei Române (1935). Autor al multor lucrări politice și de drept.

7 *Urdăreanu Ernest P.*, vezi nota 5.

8 Funcționar (curier diplomatic) la Ministerul de Externe.

9 Funcționar la Ministerul de Externe.

10 *Madgearu Virgil N.*, n. 1887. De mai multe ori ministru între cele două războaie mondiale.

11 Nume codificat desigur pentru Elena Lupescu.

12 *Trancu-Iași Gr. L.*, n. 1873 la Tg. Frumos, avocat, om politic și prof. la Academia Comercială din București. Intemeietor al Partidului Muncii, la Iași, în 1917, fost ministru de Stat și apoi cel dintîi ministru al Muncii și al Ocrotirilor Sociale de la noi (1920—1921). Autor de lucrări politice și de drept. Asasinat de legionari în 1940 la București.

13 *Dr. Gerota Dimitrie C.*, medic, prof. univ., n. 1867 la Craiova. Studii la București, Berlin, Paris. Membru coresp. al Academiei Române (1916). Moare în 1938 la București.

14 *Dr. Gomoiu Victor*, medic chirurg, n. 1882 la Vinju-Mare, Mehedinți. A creat „Soc. rom. de istoria medicinei” (1929) și a fost în 1930 președinte al „Socetății mondiale de istoria medicinei”, secretar general al Min. Sănătății (1936). Autor de tratate medicale.

15 *Rădescu Nicolae*, general, fost prim-ministru după 1944.

16 *Filipescu Grigore*, avocat, n. 1886 în București. Studii la Paris și Zürich. Deputat și senator. Director al ziarului *Epoca*, al Soc. de Telefoane etc. Moare în 1938 la Geneva.

17 *Ionescu Nae*, prof. univ. și ziarist, n. 1890 la Brăila. Dr. în filozofie la München. Politician de dreapta. A scos printre altele ziarul *Cuvintul*. Lucrări de logică și filozofie. Moare în 1940 la București.

18 *Nicolae*, principe, fiul regelui Ferdinand, deci fratele lui Carol al II-lea. Fost membru în Consiliul de regentă în timpul minoratului lui Mihai I.

19 *Zaharov Ioan*, ziarist, n. 1873 la Giurgiu. Director al ziarului *Universul*. Dr. în drept la Paris. Deputat în mai multe legislații. Lucrează în redacția ziarului *Acțiunea*.

20 *Lewis Maurice*, cel care urma să scrie un roman despre Carol al II-lea și Elena Lupescu.

21 E vorba de ziarul *The People* în care se publicau mai ales biografiile de scandal din lumea „mare”.

22 *Lungulescu George*, ziarist, n. 1894 în Meriș, Mehedinți. A pus bazele „Ligii Poporului” de sub președinția mareșalului Averescu; a înființat mai multe ziare. În cele din urmă redactor la *Universul*, însărcinat mai ales cu anchetarea cazurilor mai ieșite din comun. Autor de scrieri politice și istorice.

- 23 Ziarist la *Universul*.
- 24 *Cristescu Eugen*, fost șef al Siguranței Generale a Statului.
- 25 *Călinescu Armand*, n. 1893 în Pitești, cu studii la București și Paris. Magistrat la Trib. Argeș, prefect de Argeș (1928); secretar general la Ministerul Agriculturii și Domeniilor (1929), subsecretar de stat la Interne (1930-1932, cu întreruperi), ministru de Interne (1937), Ad-interim la Muncă, Sănătate și Ocrotiri Sociale (1938) și la Educația Națională (1938), vicepreședinte al Cons. de Miniștri (1 febr. 1939) și Ad-interim la Apărarea Națională (1 febr. 1939), președintele Cons. de Miniștri (7 martie 1939). Asasinat de legionari la 21 septembrie 1939.
- 26 *Elena*, fosta soție a regelui Carol al II-lea, despărțită de acesta, mama lui Mihai I.
- 27 *Dr. Paulian Em. Demetru*, n. 1887 la Craiova. Prof. la Fac. de Medicină din București. Membru în mai multe internaționale medicale. Autor de studii de specialitate.
- 28 *Băgulescu Gheorghe*, n. 1890, fost atașat militar la Tokio, scriitor.
- 29 *Franasovici Richard*, n. 1883 la Turnu-Severin. De mai multe ori ministru liberal în guvernele Ionei și Vintilă Brătianu, Duca, Angelescu, Tătărașcu. Director al ziarului *L'Indépendance Roumaine*.
- 30 *Inculeț Ion C.*, a se vedea nota 1, p. 200.
- 31 *Mihalache Ion*, a se vedea nota 1, p. 245.
- 32 *Vaida-Voievod Alexandru*, n. 1872 în Olpreț, jud. Someș. Om politic. Studii medii la Bistrița, Brașov și medicina la Viena. La parte activă la toate mișcările naționale ale vremii. În 1896 e ales membru în Comitetul Partidului Național. Deputat în Camera Ungariei în 1906. Se declară împotriva legilor școlare ale lui Apponyi, care voiau să reducă la nimic școlile românești. E scos din Cameră, e ales din nou... În 1918 la parte la Consfătuirea Comitetului Național din Oradea. La 18 oct. 1918 citește în Parlamentul maghiar declarația de liberă dispunere de soarta sa a poporului român din Ardeal și Ungaria. La Adunarea de la Alba Iulia e ales membru în Consiliul Dirigent, la Dept. externe, și e unul din cei patru care duc Actul Unirii la București. După aceea e de foarte multe ori ministru la mai multe ministere, și prim-ministru. Autor al multor scrieri politice. A murit în anul 1950.
- 33 *Mirto Eduard*, n. 1881, la Brăila, om politic, deputat și ministru în mai multe legislaturi.
- 34 *Nițescu Voicu*, n. 1883, Săcele-Brașov. Om politic și ziarist. Director la *Gazeta Transilvaniei* din 1911 și la alte gazete. Deputat și ministru de mai multe ori.
- 35 *Gusti Dimitrie*, n. 1880, Iași, prof. univ. Sociolog cunoscut în toată lumea. Membru al Academiei Române, fost ministru al Instr. Publice, Cultelor și Artelor.
- 36 Celebră la vremea ei, „Afacerea Skoda” ascundea realizarea unor profituri personale pe seama unor miniștri care tratau în numele guvernului cu uzinele „Skoda” din Cehoslovacia cumpărări de arme.
- 37 „Liga Apărării Naționale Creștine”, partid politic de extremă dreaptă, întemeiat de A. C. Cuza.
- 38 *Forțu Grigore*, n. 1878 la Birlad. Membru în diferite comisii pedagogice, insp. general școlar, membru în Consiliul permanent al Ministerului Instrucțiunii.
- 39 *Marinescu Gabriel*, șeful Siguranței Statului.
- 40 Cei de mai sus, fruntași legionari ai epocii. *Stelescu Mihail*, considerat trădător, a fost împușcat de legionari în timp ce se afla pe un pat de spital la Brincovenesc, la 16 iulie 1936.
- 41 Aici se încheie citațiunile din raportul către *Lupescu Elena*. Mai departe e raportul către Miron Cristea...
- 42 *Țilea Vioarel Virgil*, n. 1896, Sibiu. Studii: Viena, Bratislava, Cluj, Londra. Fost secretar particular al lui Maniu. Secretar al delegației române la Conf. de pace de la Londra (1919-1922). Director de ziare. Fost ministru al României la Londra, unde a și murit în deceniul al șaptelea.
- 43 Pașagii mari din acest raport au fost citate de C. Neagu și D. Marinescu, în „Fapte din umbră”, Ed. Politică, București, 1980, vol. III, pag. 76, 86, 95, 105 ș. a. Raportul către Elena Lupescu e atribuit lui I. Pitulescu, p. 76, și Cernăianu, p. 94. Autorii arată că el a fost trimis în copie la diverși oameni politici (p. 95). Una din aceste copii a primit și Miron, cu completările de la început și de la sfârșit. Cea care ar fi trimis copiile ar fi fost Angela Drașcă, secretara lui Pitulescu (p. 117).

ANTONESCU VICTOR

I. P. S. S. Patriarhul Miron

Loco

București

6 aug. 1938

Rugăm din tot sufletul pe Cel Atotputernic să vă țină sănătos și cu aceeași putere de muncă, spre a înrădăcina adânc și pe veci în glia strămoșească făclia credinței creștine ortodoxe și aceea a iubirii de neam și pământ.

Mărioara și Victor Antonescu
de la Teatrul Național¹

¹ Antonescu Victor, actor dramatic, ziarist și autor de versuri, piese de teatru, nuvele, schițe. Traduce din Zola și Turgheniev și publică sub pseudonimul Vicant. Joacă la Craiova și la Teatrul Național din București în roluri dintre cele mai importante.

ARGETOIANU CONSTANTIN

1

8 dec. 1920

Înalt Prea Sfinte,

Chestiunea locului pentru biserica din Tîrgu Mureș a fost rezolvată definitiv acum cîteva zile, în sensul dorit de Î. P. S. V. Nu rămîne decît să clădim sfîntul locaș.¹ Cu Dumnezeu înainte!

Al Înalt Prea
Sfîntiei Voastre
devotat
C. Argetoianu²

¹ Pe pag. 2 o însemnare a lui Miron: „Locul e cel mai splendid situat între primărie și «Albina»; face cel puțin 200.000 lei. Biserica a obținut un mare succes”.

Iar pe pag. 3, Miron notează: „Totuși nu s-a făcut nimic. Resortul din Cluj, înfrînt de uniți — Oana — a cerut din nou orașului să se pronunțe, știind năinte, că nu va ceda. În aug. 921 fiind în T. Mureș la doamna Elvira, am pus la cale un nou raport urgent al prefectului dr. Adrian Popescu. Actele le-a adus protopopul Ștefan Russu personal. M-am dus — și eu — la min. Argetoianu care în 26 aug. 921 (8/IX) a aprobat cedarea locului pentru biserică și a dat ajutor 500.000 lei.”

² Argetoianu Constantin, om politic, n. 1871 la Craiova; † 1952. Dr. în fizică și licențiat în drept și litere la Paris. Diplomat, 1913, la Viena; ministru de Justiție 1918; de Interne 1921; Agricultură și Interne 1927—1928; de Finanțe 1931—1932; interim la Externe 1932; prim-ministru 1939. Președintele Partidului Agrar. Autor de lucrări politice și economice.

2

Înalt Prea Sfințite,

Buc. în 18 febr. 924

Iată numele persoanei despre care v-am vorbit ieri la Banca Națională: Chesarie Ștefănescu,¹ licențiat în teologie, bun predicator și foarte bun arhidiacon, de peste 20 ani în cler. E fratele profesorului C. Ștefănescu, deputat de Botoșani. Dorește să fie numit arhiereu.

Mulțumind dinainte Înalt Prea Sfinției Voastre de ce va putea face în favoarea acestui meritos cleric, rog să primească încredințarea sentimentelor mele devotate.

C. Argetoianu

¹ N-a ajuns niciodată arhiereu. De altfel Miron notează pe scrisoare, în colțul din stînga sus: „Aud că-i bețiv. M.”

3

Î. P. S. Sale MIRON PATRIARHUL ROMÂNIEI

București

10 dec. 1938

Cu prilejul sărbătoririi de astăzi, rog pe Înalt Prea Sfinția Voastră a primi asigurarea sentimentelor mele devotate și urările mele de viață lungă și rodnică.

C. Argetoianu

AVERESCU ALEXANDRU

TELEGRAMĂ

Sanctității Sale Miron Cristea

Patriarhul României

Președ. Consil. de Miniștri

Turnu-Severin

2388 — 23 apr. 1938

„Christos a înviat și deplină sănătate”.

Mareșal Averescu¹

Pe formular de telegramă, trimisă din Turnu-Severin, cu cerneală neagră. Scris de la poștă.

¹ Averescu Alexandru, n. 1859 la Ismail. Studii militare superioare. Atașat la Berlin în 1895. În 1907 general și ministru de Război pînă în 1909. Comandant de armată în războiul cu Bulgaria 1913; 1916—1918 comandantul armatei a doua învingătoare la Mărășești (iunie 1917). În 1918 e prim-ministru și ad-interim la Externe. Cel mai popular om din România Mare, după primul război mondial. De mai multe ori ministru și prim-ministru. Membru al Academiei Române. Moare în 1938 la București. Scris multe lucrări militare și politice.

AXENTIE C. S.

Timișoara, 2 martie 1921

Înalt prea Sfințite și
frate Cristea,

Nu am avut plăcerea să te felicit în persoană, căci sunt de un an de zile consilier la Curtea de Apel din Timișoara, și tot credeam că voi veni în București să te văd și să te felicit, pentru că D-zeu ne-a dat zile să vedem realizarea visurilor tinerețelor noastre. Ce noroc și ce fericire!

Dar fiindcă astă-noapte am avut un vis frumos, în care aveai o parte minunată, așa să explică această scrisoare. Când voi veni în București, îmi voi procura plăcerea să te vizitez și atunci îl vei afla cât este de frumos și curios.

Eu m-am hotărât să mă întorc la obirșie și să intru în justiție, căci de nedreptate a suferit neamul nostru atîta vreme, și am socotit că era o datorie acum, cînd visul s-a transformat în realitate, să ne dezbrăcăm de vanitate și mărire trecătoare și să punem umărul la organizarea și consolidarea României Mari. Cred că mai mare serviciu aducem neamului, dacă într-un cerc restrîns de activitate pozitivă, ajutăm la administrația conducerii treburilor țării, decît împinși de vanități nejustificate prin pregătiri serioase, să ne îmbulzim în parlament și să încurcăm treburile prin neexperiența noastră. Tot ce are Ardealul mai bun ca suflet, minte și destoinicie, își pierde vremea pe străzile Bucureștiului, iar aicea țara să administrează de unguri sau de nepregătiți. Este dureros, dar adevărat. Ca mașina administrativă a României Mari să meargă bine, ar trebui ca cu toții să punem umărul și să facem sacrificii reale și fiecare să fie la locul său. Dar cum vei suprima ambițiile, vanitățile, dorința de îmbogățire peste noapte? Ce vremi mari, cu oameni mici! Văd în justiție că avocații nu vor să intre în magistratură, căci este leafa mică — lasă pe unguri — iar ei, avocații români, fac pe samsarii și să îmbogățesc, fără să se gîndească la prestigiul statului. Ce vor zice străinii cînd văd că în justiție, în administrație, în finanțe, tot unguri și tot limbă ungurească. Atuncia dacă nu avem forța morală și intelectuală să ne administrăm românește, cum justificăm noi strigătele de odinioară, că ungurii ne maghiarizau cu forța, cînd noi acum ne simțim bine cu instituțiile ungurești și în care tot limba ungurească dăinuiește. Iată ce concluzii triste s-ar putea trage din atitudinea noastră, de către

dujmanii noștri, — că nu sîntem apți să conducem așa mare și mănoasă țară.

Unirea sufletească este făcută, deja de mult, în ceea ce privește poporul, — și suflete mari, precursori tuturor ideilor mari și generoase. Acum însă trebuie făcută unirea administrativă prin unificarea cît se poate de repede a instituțiilor de stat și prin introducerea cît mai repede a limbei românești în organismele administrative ale țării.

Căci, trebuie să ne dăm seama — și să ne pătrundem de acest fenomen — că un vînt suflă peste întreaga lume; el vine de departe și, mai curînd sau mai tîrziu, chestiile economice vor predomina în lume și vor face legătura și fundamentul între popoare și chiar între membrii aceluiași popor, în tot cazul între locuitorii aceleiași țări. Din aceasta cauză noi trebuie să ne consolidăm cît se poate de repede, să ne contopim, să părăsim deosebiri provinciale, la care ne-au condamnat influențele străine la care am fost supuși din cauza soartei vitregi. De aceste influențe să ne debarasăm cît se poate de repede — așa cînd chestiile economice sau — mai bine zis, cînd chestiile sociale vor primi o soluție, pe noi să ne găsească cu desăvîrșire uniți sufletește și fuzionați complet — spre a nu putea face spărtură între noi. Atunci chestiile economice și sociale vor prima pe cele naționale. Dacă atunci asperitățile dintre noi nu se vor aplatiza, și contopirea perfectă și complectă nu se va face, riscăm să se destrame România Mare, — puterea economică centrifugă va grupa nu pe bază națională elementele, ci pe interese economice și de stomac.

Așa că s-ar putea întîmpla ca chiar Timișoara, din punct de vedere economic, să tindă a se uni cu sîrbii, Aradu cu ungurii etc. De aceea, trebuie cu orice preț și trecînd peste orice mari sacrificii, trebuie să facem unirea complectă. Să lucrăm cît se poate de repede și să introducem cît mai îndată o legislație unică, administrație unică și centralizatoare ca prin acest mijloc să se contopească, să se distrugă provincialismele, să facem un bloc puternic și compact spre a putea rezista loviturilor care ne vor da unității noastre naționale, făcută cu atîtea jerfe și după atîția ani de jele, durere și așteptare, cînd chestiile sociale vor veni la ordinea zilei și vor da o soluție chestiilor tot mai arzătoare dintre capital și muncă.

Din acest punct de vedere găsesc că fratele Vaida¹ a făcut o mare greșală, cînd fără intenții separatiste sunt sigur — dar totuși a aruncat în public o nenorocită de frază „Ardeal al ardelenilor“, care dă loc la comentarii, care să interpreteze cu răutate de dușmanii interni și externi ai noștri, și sunt mulți și ne încoperă din toate

părțile. Ca spirit de imitație, și nutrite și de chestiuni meschine — egoiste și personale — a început să se strige „Banatul al bănațenilor“. Și unde vom ajunge, dacă aceste lozinci trădătoare vor prinde și se vor alimenta și susține de egoismul celor mici la suflet și instigațiilor străine. Căci acest cuvânt din gura unui fost Ministru Președinte al României Mari — din țările alipite — este cel puțin o mare imprudență. Pe aicea au început să se facă grupulețe, care se grupează în jurul cuvintelor aruncate de Vaida, și nutrite de vanități și dorințe nerealizate, caută să facă curenți atît de păgubitoare unirei reale și contopirii desăvîrșite a tuturilor românilor din R(omânia) Mare. — Pune toată influența D-tale morală și intelectuală și caută a distruge acest curent infatic — căci este mare pericol dacă se va dezvolta.

Al Sfinției Tale vechi prieten,
C. S. Axentie²

1 Vaida-Voievod Alexandru, a se vedea nota 32, p. 104.

2 Consilier la Curtea de apel din Timișoara.

BABEȘ VICTOR

PROF. DR. VICTOR BABEȘ

ISTITUTUL DE PATOLOGIE ȘI DE
BACTERIOLOGIE

București, 28 dec. 1922

Înalt Prea Sfințite,

Miine, vineri, voi expune în ședința festivă a Academiei Române, în prezența m.s. regelui și a r. moștenitor o conferință despre *viața și opera lui Pasteur*, care va conține părți cari vor avea un interes deosebit pentru Înalt Prea Sfinția D-Voastră. Mi permit deci a Vă ruga să onorați această ședință festivă cu prezența Domniei Voastre.

Primiți, vă rog, Înalt Prea Sfințite, expresiunea profunde mele venerațiuni.

Prof. Dr. V. Babeș

Miron notează la sfîrșit, cu cerneală neagră: „Am fost la conf. lui B.¹ fiind prezenți regele, regina, Carol. A vorbit

lung. La urmă, în mod forțat, a trecut de la religiozitatea lui Pasteur la mine, mitropolitul primat al țării, care conduce Biserica înțelepțește, nu-i contra rezultatelor științei, precum nici știința adevărată nu-i contra lui D-zeu și astfel știința și credința vor face mult bine țării și poporului român. Babeș — se vede — are simpatii pentru munca mea și voia să-mi descopere acest sentiment. Miron“.

1 Prof. dr. Babeș Victor, bacteriolog, profesor, n. 1854 la Viena. Fiul lui Vincentiu Babeș (n. Banat 1821, † 1907 la Budapesta). Studii cu Pasteur, Koch, Virchow și Cornil. Profesor la Fac. de medicină din Budapesta și apoi din București, unde a fost și decan. Membru al Academiei Române și al altor Academii. Scrie peste 300 de opere științifice. A murit în anul 1926.

BAIULESCU MARIA

1

Brașov, 20 II 1925

Înalt Preasfințitului Patriarh
Miron Cristea, Buc., Mitropolia

Femeile române prezintă omagiile lor de profundă venerație celui dintâi patriarh al României Mari, înălțat în scaunul supremei demnități bisericești, urîndu-i viață îndelungată de stăpînire pentru binele neamului nostru.

Maria Baiulescu¹
Președinta Uniunii Femeilor Române

1 Baiulescu Maria, n. 1860 la Brașov. Fiica lui Bartolomeu Baiulescu. Scriitoare și președintă a „Uniunii Femeilor Române din Brașov“. A publicat poezii și proză la *Vatra* lui G. Coșbuc, în *Literatură și artă română*, în *Revista noastră* ș.a. Opere: *Extaz*, poezii, București, 1908; *Ziua mamelor*, 1929 etc. A murit în anul 1941.

2

Brașov, 9 dec. 1938

Înalt Prea Sfințitului Patriarh
Miron Cristea, București, Patriarhia

Cu veche amintire îmi țin de datorie a exprima la această zi de șapte decenii sentimentele mele de supusă credință și admirație a înaltei voastre stăpîniri spre binele poporului român, rugînd pe bunul Dumnezeu să vă păstreze mulți ani înainte. Primiți omagiile mele în numele tuturor societăților ce le conduc.

Cu umilință,
Maria Baiulescu

BERLOGEA AVRAM

Sanctitatea Voastră!

Avînd norocirea, în Sanctitatea Voastră, de timp mai îndelungat și în depărtare, dar mai vîntos aici la Caransebeș — a stima pre cel mai de binevoitor al meu: — dați-mi voie ca și cel mai devotat credincios, dar ca și unul dintră membrii reprezentanței naționale Gozduiane, muncind un timp mai îndelungat și dimpreună, în cîntelegere cu Sanctitatea Voastră, — acum peste tot deja de vro 42½ ani, ca și colaborator la promovarea intereselor acestei fundațiuni naționale binefăcătoare, precum și alor cîteva sute de bursieri conaționali, dintră cari astăzi mulți ocupă poziții din cele mai valoroase, în regatul nostru întregit, — acum din incidentul proclamării Patriarhatului românesc, să vin a Vă saluta respectuos și a Vă felicita călduros, ca pre primul Patriarh român și să dau expresiune sentiementelor mele omagiale — sincere, nutrite în adîncul inimei, poftindu-Vă din suflet, ca această demnitate, — cea mai înaltă în Biserica noastră, — să-o purtați pînă la bătrînețile cele mai înaintate și cărunte, în deplină sănătate și indestulare, spre bucuria și fericirea tuturor românilor dreptcredincioși.

Cînd o fac aceasta din dragostea călduroasă personală, — nu pot înrălăsa amintirea unei împrejurări momentoase, referitoare la împrejurările traiului de aici foarte grave, de după cari eu din pensiunea mea de tot neînsemnată, cu 1333 lei lunari, — ca și unul dintră fruntașii cei mai înalți judecătorești, după un serviciu de 40 ani, prestat cu cele mai mari sacrificii aduse neamului meu și țarei, — nici cele mai de lipsă articule ale traiului de toate zilele, nu mi le-aș putea procura, dacă din bunăvoința unui ofițer-brav-român, majorul Paraschivescu, acum locuitor la Caransebeș, dar născut în regatul vechi — în Moldova — nu aș obține prînziiu gratuit, oferit mie, fără a fi fost cunoscut personalmente, mai de aproape al dînsului, — numai din indemnul nobil, ca un gest înălțător, venindu-i la cunoștință cit de mic beneficiu primesc eu, în calitate de judecătorul cel de pe treapta cea mai înaltă judecătorească, după un serviciu neîntrerupt de 40 ani, la toate forurile din țară, — acum la bătrînețe de la „Statul român“, al căruia cetățean am devenit cu ocaziunea intrării în vigoare a imperiului român, care întocmai prin Sanctitatea Voastră, ca fostul Vicepreședinte al „Consiliului dirigent“ — acesta mă chiamă de la Budapesta, a mă reactiva ca judecător cu experiență multilaterală, în serviciul statului român, după ce la

B-pesta aveam asigurată pensiunea unui judecător curial — ca și consilier la Curtea de Casație, în suma totală avută în activitate, ba, chiar aradicată după scumpetea traiului, care astăzi la colegii mei, rămași acolo în retragere, li s-a urcat la atâtea mii, câte sute obțin eu aice, adecă pînă la șapte milioane de coroane, cari reprezintă cam vro 16—17000 mii de lei — la lună.

Acest lucru prin deputatul Lugoșului, Biberia, l-am și făcut cunoscut d-lui ministru de Justiție, Mîrzescu, cerînd și pînă la regularea penziunilor, prin petițiune motivată și bine pîrtinită, deja imposibilă din beneficiul neînsemnat de mic, ce-l am de la stat, — deoarece încă mult timp se poate recere pînă la dezbaterea și executarea acelei regulări, care cu greu o voi mai ajunge, ca octogenar; dar se zvonește și părerea că din acea regulare eventual numai pentru penzionarii cari au servit în România poate aduce ameliorare. La această petiție pînă astăzi neprimînd de mai multe luni nici un răspuns sau încunoștințare despre rezolvire, eu, ca un bătrîn așa înaintat în etate, — nu pot cu anii aștepta după rezultatul dorit; pînă ce aici mie existenția în traiul cel mai modest nefiîndu-mi asecurate, — pentru mine o mare binefacere și o mîntuire de atare criză formală ar fi, dacă Sanctitatea Voastră ați binevoi să atrageți atențiunea ministrului de Justiție și de Finanțe — la această injurie mare, ce mi se face mie prin obținerea unui beneficiu așa de neînsemnat, decît chiar și un cancelist simplu mai mult obține; și pre cînd un judecător de la prima instanție penzionat primește cîte 5—6000 mii lei lunar ca beneficiu; eu primesc lunar numai 1333 lei, afară de suplimentul de 12% pentru scumpetă și afară de chiria obținută de jumătate din ce plătesc pentru cartir. La aceasta concurge apoi și păgubirea mea din Slatina Mică, unde toată averea mea mișcătoare și valoare de peste 100000 lei — mi s-au jăfuit și ruinat totalmente, de poporațiunea al cărei binefăcător și părinte îndrumător și sfătuitor am fost în decurs de jumătatea unui secol, — care despăgubire de la făptuitorii binecunoscuți și dovediți prin martori oculari, ascultați sub jurămînt de judecătorie, — regimul a oprit-o și nici acum n-o permite, pînă ce de altă parte — statul și regimul nu-mi dă despăgubirea cerută și pre cale administrativă, ce mi-ar completa neconsoție am avut așa mare nenorocire că de vro 6—7 ori a fost transportată și operată în morbul ei îndelungat, exhaustiată toată economizarea mea făcută cu multă cruțare din modestul meu salar, astfel acum sunt avizat a trăi numai din penziunea cea neînsemnată și sunt avizat a și vinde cîte ceva și din mobile, spre a putea ținea echili-

brul ei pre lingă ajutorul sus-amintit venit pre neașteptate, dar numai pre timpul acela sigur, cît va petrece aici familia numită.

Scuzați, Vă rog, îndelungitele mele împărtășiri, dar sum convins că cetindu-le pre deplin îmi acordați și mai departe bunăvoința atît de valoroasă, arătată și pînă aci.

Primiți expresiunea deosebitei mele stime și reverenție, cu care am rămas, la:

Caransebeș, în 16-lea februarie 1925

al Sanctității Voastre devotat,
Avram Berlogea

La sfîrșit, Miron notează: „Jude la Curtea de Casație Caransebeș, în retragere“.

BIBESCU GEORGE VALENTIN

București, 16 iunie 1938

Înalt Prea Sfințite,

Am onoare să înaintez Sfinției Tale, cîteva date asupra subvenției pe care statul român o pune la dispoziția Federației or mai bine a președintelui Federației Aeronauticii Internaționale.

Acum opt ani, cînd am fost ales președinte al Federației de 38 de națiuni, am primit această demnitate fiindcă majestatea sa și guvernul de atuncea mi-au pus la dispoziție o subvenție care îmi permitea să reprezint țara mea în mod demn. De atuncea încoace timp de opt ani am fost reales în fiecare an și toate guvernele au socotit că este o cinste pentru țara noastră să mă susție și de acord cu majestatea sa am primit o sută de mii lei pe lună regulat de la toți președinții de Consiliu. Acest lucru era firesc avînd foarte mari și numeroase cheltuieli în străinătate și aici.

Nu pentru mine, cît și averea mea îmi permite să îmi iau asupra mea cheltuielile mele personale în străinătate, dar pentru plata ofițerilor atașați mie și cheltuielile de întreținere a lor și ale avionului. Subvenția de o sută de mii de lei este chiar absolut insuficientă, dar mai adăugam, pentru a astupa lipsurile, de la mine.

Spre pildă anul trecut a fost Congresul la Londra 10 zile. Pilotul are o leață fixă de 20 mii lei pe lună și radiotelegrafistul de 6 mii lei pe lună. Întreținerea lor în străinătate în contul meu strictul minim cu deplasările lor 2 lire sterline de cap=4 lire pe zi, zece zile numai la Londra egal patruzeci mii lei, cât și am fost silit să cumpăr la bursa neagră plus 26, *egal șaizeci și șase mii de lei numai 10 zile*; dar numeroase călătorii înainte de Congres la sediul Federației la Paris, dacă mai adaug și întreținerea avionului, platele hangarului și altele, media generală depășește cu 10 pînă și chiar patruzeci mii lei lunar subvenția primită. Și rog pe Înalt Prea Sfinția Sa să ție cont că toată întreținerea mea și a soției mele este pe contul meu propriu și că deși sunt cîțiva inși care cred că „mă plimb“, nenorociții aceștia nu știu nici ce este Federația, nici munca supraomenească care am depus-o și grație căreia treizeci și opt de state din care Statele Unite, Franța, Anglia, Germania, Italia m-au ales de opt ori pentru serviciile ce le-am adus. Vorbind acum cîteva zile cu majestatea sa, regele a fost mirat că de la 1 martie mi s-a tăiat acest fond și că plătesc de patru luni de zile ofițerii români din punga mea, chiar cînd plec în misiune specială la Ankara, unde am reușit complet. Este o situație care, din păcate, nu poate dura, fiindcă averea mea, mai ales cu sporirea enormă a impozitelor, nu îmi permite a plăti din banii mei ofițerii puși la dispoziția Federației. Avînd în vedere că peste cîteva zile, în 23 iunie corent, se vor face noi alegeri pentru președinția Federației Internaționale Aeronautice la Berlin, că sunt sigur că voi fi ales din nou, rog pe Înalt Prea Sfinția Ta să mi se comunice de urgență dacă mi se achită cele patru luni din trecut și dacă pot conta pe acea subvenție ca și pînă acuma, fiindcă în cazul negativ cu mare părere de rău voi fi silit să-mi dau demisia din Federația Internațională, prevestind pe majestatea sa pentru care motiv. Sper, Înalt Prea Sfințite, că această notiță este conformă cu ceea ce Sfinția Ta mi-ai cerut. Eu plec în zori de zi mine, dar am lăsat adresa telegrafică domnului ministru al Aerului pentru a-mi da un răspuns. Fără de răspuns voi demisiona în ședință la Berlin.

Rog pe Înalt Prea Sfinția Ta să primești de la fiul Sfinției Tale duhovnicesc încredințarea devotamentului său.

G. Bibescu¹

¹ Prințul Bibescu Valentin George, n. 1880, soțul Marthei Bibescu, fiul principelui George Bibescu (1834–1902) și nepot al fostului domnitor G. Dimitriu Bibescu. Mama sa a fost Prințesa Valentina de Caraman-Chimay. Fost ministru plenipotențiar. Președintele Federației Internaționale Aeronautice. Senator. A murit în 1941.

BIBESCU MARTHA

1

MOGOSOEA

PAR KITILA (ILFOV)

TELEPHONE 3-6815

24 mai 1937

Sanctitate,

Aș fi foarte doritoare să am cinstea de a fi primită în audiență de Înalt Prea Sfinția Ta, împreună cu finii Săi, fata mea Valentina Ghika-Comănești și soțul ei Dimitrie Ghika-Comănești.

Dacă ar fi cu putință să venim mîine, marți, 25 mai, sau miercuri, 26 mai, în cursul după-amiezei, aș fi foarte bucuroasă dacă Înalt Prea Sfinția Ta ar binevoi să ne trimită vorbă prin telefon.

Păunii s-au înmulțit la Mogoșoaia și cînd vom mai avea cinstea de a primi pe Sanctitatea Voastră aici, poate că va alege dintre ei pentru grădinile Patriarhiei sau pentru moșia Sa.

Am avut bucuria de a vedea încoronarea în Anglia și de a citi cu acest prilej în jurnalul *Times* înalta salutare trimisă de Sanctitatea Voastră regelui și națiunii britanice. Aceasta a fost foarte bine venită, la Londra.

Rog pe Înalt Prea Sfinția Ta să binevoiască a primi plecăciunile mele.

A Sanctității Voastre duhovnicească fiică,

Martha

Principesă Bibescu¹

¹ *Bibescu Martha*, n. 1898 în București, fiica lui Ioan Lahovary. După mamă se trăgea din familia Mavrocordat. Trăiește la Paris de la vîrsta de doi ani. Scriitoare. Debutază în 1908 cu *Les nuits de Paradis*, premiată de Academia Franceză. A scris mult. Printre altele: *Alexandre l'Asiatique* (1910), *Une fille de Napoleon* (1919), *Isvor, pays des saules* (2 vol., 1923), *Le perroquet vest* (1926), *Catherine Paris* (1926), *Noblesse de Robe* (1928), *Au bal avec Marcel Proust* (1929), *Quatres portraits* (1929), *Notes sur l'Egypte* (1932), *Le Destin du Lord Thompson of Carrington* (1932), *Pays de Bukovine et de Transylvanie* (1930), *Două portrete* (1930), *Croisade pour l'anemone* (1931), *Lettre d'une fille de Napoleon* (1933), *Egalité* (1935), *Isvor*, București, 1937, *Jurnal politic* (1939-1941), Ed. Politică, București, 1978. A fost membră de onoare a Academiei Regale Belgiene de limbă și literatură, urmînd Anei de Noailles, o altă româncă, din familia Brîncoveanu. Marthei Bibescu i-a urmat la Academia Belgiană Mircea Eliade (v. Maria Brăescu, *Interferențe românești în opera Marthei Bibescu*, București, Ed. Minerva, 1983). A murit în anul 1973.

2

MOGOSOEA
PAR KITILA (ILFOV)

TELEPHONE 3-6815

Principele și principesa Bibescu¹ roagă respectuos pe Sanctitatea Sa, Patriarchul României, să binevoiască a cinsti cu prezența Sa botezul nepotului lor Gheorghe — ce va avea loc în Duminica 30 maiu, la orele 5 după amiază în paradișul Brâncovenesc de la Mogoșoaia.

Înalt Prea Sfințitul este rugat să binevoiască a rămâne la masa de seară după ceremonia religioasă, ce va avea loc la orele 8.

P.S. Domnul Secretar Dudu,² ori care persoană ce va însoți pe Sanctitatea Sa, sunt invitați cu cinste și drag prin această scrisoare.

27 mai 1937.

1 Martha Bibescu și soțul ei George Bibescu.

2 Dudu Velicu, secretar al Cabinetului Patriarhal, teolog cu studii superioare în țară și străinătate, în urmă funcționar la Administrația Patriarhală pînă la moartea sa, în anul 1978.

3

11 februarie 1938
49, Quai de Bourbon
Paris IV

Cele mai călduroase urări de bine, pentru Sanctitatea Voastră, astăzi, cînd capul Bisericei Române a devenit capul guvernului spre cîntec și salvarea neamului.¹

De aici mă voi duce la Londra, unde Sf-ția Ta este mult iubită.

Cu plecăciune. Fiica duhovnicească,

Martha Bibescu

1 Pe o ilustrată reprezentînd Sena. Miron Cristea a fost numit prim-ministru la 10 februarie 1938.

4

MOGOSOËA
PAR KITILA (ILFOV)
TELEPHONE 3-6815

10 iunie 1938

Înalt Prea Sfințite,

N-aș vrea să ne desprindem de tradiția vizitei de primăvară a Sanctității Tale la Mogoșoaia, unde păunii s-au înmulțit și unde trandafirii au înflorit și crinii au început să albească. Însă pricep prea bine ce mare povară apasă pe șeful Bisericii care a devenit și șeful guvernului. Rămîne ca Înalt Prea Sfințitul să-și aleagă ziua în care ar putea să ne facă cinstea de a lua masa aci, în familie, cu fiica mea Valentina și cu ginerile Ghika-Comănești, oricînd înainte de 17 iunie, cînd voi fi nevoită să plec spre a întovărăși pe soțul meu la Congresul anual aerian care se va ține la Berlin anul acesta.

Dacă nu se găsește în calendarul Sanctității Tale nici o singură zi pentru a putea lua masa la noi, poate va considera cererea noastră de a avea bucuria și cinstea de a-l vedea și ne va permite să venim în audiență, cum am făcut și anul trecut, într-un moment prielnic din săptămîna viitoare, însă tot înainte de data de 17 iunie.¹

Rugăm pe Sanctitatea Ta să primească încredințarea sentimentelor mele respectuoase. Rămîn a Înalt Prea Sfinției Tale duhovnicească fiică,

Martha, principesă Bibescu

¹ E. M. Cristea notează pentru secretarul său: „Răspuns că I.P.S. e plecat din București în țară. Miron.“ Secretarul, Velicu Dudu, notează la rîndul său: „Comunicat simbătă 11. m. orele 6,15. Roagă să anunțăm revenirea I.P.S.S. Patriarhul. V. Dudu.“

BLAGA IOSIF

1

Înalt Preasfințite Domnule
Metropolit Primat,

În 6 dec. se va face în biserica Sfintului Nicolae sfințirea și instalarea mea de protopop al Brașovului de către I.P. Sfințitul Metropolit al Ardealului¹ pentru care scop va veni în Brașov.

Dați-mi voie, Înalt Preasfințite, să-mi doresc din toată inima prezența Î.P.S. Voastre, ca vechi prieten iubit, la actul festiv ce se săvârșește în Brașov și să vă invit cu toată căldura sufletului meu la această serbare.

Cu deplin devotament,

Dr. Iosif Blaga²

Brașov, 28 nov. 1924

1 Mitropolitul Nicolae Bălan.

2 *Blaga Iosif*, n. 1864 în Lanerăm (Sibiu). Profesor și publicist. A făcut teologia la Sibiu (1884—1887) și literale la Budapesta, luind în 1891 doctoratul în filozofie. A fost profesor de l. română și latină (din 1891) și apoi director al Liceului „Andrei Șaguna” din Brașov. A fost secretar al „Societății pentru fondul român de teatru” (1901—1912). Între 1916—1919 a pribegit prin Moldova, Suedia, Norvegia și Franța, desfășurând o intensă propagandă pentru cauza Ardealului. Reîntors la 1 sept. 1919 a fost o vreme inspector școlar al regiunii Brașov apoi, în 1924 hirotonit preot, a fost protopop al Brașovului și director al Liceului „Andrei Șaguna”. A fost și senator și membru în Sinod, Consistoriu și în Congresul bisericesc de la Sibiu. A lăsat câteva scrieri interesante: *Teoria dramei*, Brașov, 1899, *Din estetica tragicului*, Sibiu, 1900, *Analize psihologice*, 1902, *Excursiune școlară în Italia*, 1907, o carte despre *Virgil Onițiu*, 1916 ș.a. A murit în 1937 la Brașov.

2

TELEGRAMĂ

Brașov

Sf. Sinod No. 141

Pr. 20 II 1925

Sanctității Sale Dr. Miron Cristea

Patriarhul României

Primiți, vă rog, în numele meu, al preoților din tractul Brașovului și al profesorilor liceului „Șaguna”, expresia sentimentelor vii de bucurie, de omagiu și de sănătate și de îndelungă viață cu ocazia faptului istoric al ridicării Sanctității voastre la demnitatea de patriarh al României.

Protopop și director dr.

Blaga¹

1 Telegramă scrisă cu teleimprimatorul. Elie Miron Cristea face unele corecturi cu cerneală verde: adaugă „Andrei” înainte de Șaguna, înlocuiește s mic cu S mare la „Sanctității” și pe p mic cu P mare la protopop. Înainte de „Blaga” completează: „Iosif”.

BORCEA ION

1

Sanctitate
și Mult Stimat Părinte sufletesc
al tuturor românilor,

Cu inima plină de bucurie, și față de neam și față de Persoana Sanctității Voastre,

Vă felicit călduros pentru înaintarea Sanctității Voastre la ierarhia cea mai înaltă, ce Biserica noastră națională a putut cu drept cuvânt aspira.

Multe a văzut generația noastră: lacrimi și bucurii!

Nu mă îndoiesc că săvârșirea acestui solemn act e o garanție mai mult — și din cele mai importante — pentru cimentarea unirii sufletești a tuturor românilor.¹

Înaltele calități ale Sanctității Voastre sunt iarăși o reală garanție de realizarea aspirațiilor ce sunt în inima întregului nostru neam.

Cu înalt respect,

Prof. univ. I. Borcea²
fost ministru de Culte

Iași, 5 II 1925

1 În 1925 a avut loc ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de „Patriarhie”, iar Miron a fost proclamat Patriarh. Până atunci, ca și înaintașii săi, fusese „Mitropolit Primat”.

2 Borcea Ion, n. 1879, fost profesor de zoologie la Iași, dr. în științe naturale la Paris. Membru coresp. al Academiei Române și al multor soc. străine. Fost ministru al Instrucțiunii și Cultelor (1919—1920) și ad-interim la Industrie și Comerț. Moare în 1936, la Constanța.

2

PROFESOR I. BORCEA

Iași, str. Buzdugan 1

Sanctitate și Mult Stimat
Părinte sufletesc,

Nu vă puteți îndoi de devotamentul meu pentru Sanctitatea Voastră și pentru Biserica strămoșească.

Împrejurarea că am avut cinstea a fi reprezentantul guvernului la înscăunarea Sanctității Voastre ca Mitropolit Primat al țării, și sentimentele de încredere și dragoste ce în deosebite ocazii mi-ați arătat, mă determină a aduce un glas pentru soluționarea fericită a unei

probleme arzătoare, pentru care toți oamenii luminați și de bine trebuie să-și înalțe cugetul și activitatea.

Situația Bisericii în Moldova e mai mult decît jalnică, stilismul e pe cale de a ne aduce o adevărată schismă în Biserică. Unitatea de credință a neamului e amenințată și consecințele vor fi extrem de dureroase, dacă nu se intervine hotărîtor pentru îndreptare.

La asemenea boală e nevoie de un doftor mult încercat. Față de spiritul răzvrătit ce mocnește în monastiri și e atît de difuzat de călugări, singura personalitate ce are reală autoritate și asupra monastirilor și asupra laicilor e mult învățatul, piosul și blîndul episcop Nicodem de la Neamț, fiu sufletesc al neuitatului și bunului Iosif Naniescu.¹ Toată lumea credincioasă și cei ce-și pun conștiința drept călăuză îl reclamă pe P.S.S. Nicodem la cirna de salvare a credinței în cuprinsul Moldovei.

De sus nu se văd așa bine rănile ce se desfășură jos.

De aceea, fiindcă am avut situație de răspundere în Biserică și în singele meu credința nu e un sentiment vag ci viu, cu *sinceritatea* ce ați putut-o constata totdeauna, vă supun Sanctității Voastre ceea ce conștiința și un examen serios al situației îmi comandă.

Nădăjduind că glasul meu va contribui măcar cît un firisor de nisip pentru bine și buna alegere a Păstorului sufletesc al Moldovei, și asigurîndu-vă de același neclintit devotament și fiiască dragoste Vă rog să credeți că motivul scrisorii mele e numai datoria pentru bine.

Sărutîndu-vă minele, Vă salută respectuos

Profesor I. Borcea
fost ministru

Iași, 15 ian. 1935

Miron notează, sus: „Așa s-au dezvoltat lucrurile, încît a fost ales egumenul Nicodim fost episcop [la] Huși și arhiepiscop [în] Basarabia. M.” S-ar înțelege că Miron n-a făcut nimic pentru această alegere.

¹ Naniescu Iosif, n. 1820 la Răzălăi — Soroca. Călugărit de Chesarie al Buzăului. Studii la Buzău, la seminar și la Colegiul „Sf. Sava” din București. Egumen la mai multe mănăstiri, apoi director la Seminarul Central din București. În 1873 e ales episcop de Argeș, iar în 1875 mitropolit al Moldovei. Membru onorar al Academiei Române. Termină zidirea catedralei din Iași. Moare în 1902.

BRANIȘTE VALERIU

Dr. VALERIU BRANIȘCE

Membru onorar al ACADEMIEI ROMÂNE

Lugoj, 24 febr. 924

Înalt Prea Sfințite,

În sfârșit am ajuns să mă lămuresc cu bietul Nikuliks,¹ care e tot pe drumuri. S-a convins și el că I.P.S. Ta ești cu totul străin de aventura lui.

El va fi zilele acestea iarăși la București și poate își încearcă din nou norocul. El, sârmanul, e tot cu „ghinion“. A contat că e prieten cu mulți fruntași români, i-au dat plenipotență mai mulți boieri de dincolo (Ungaria) să le apere moșiile, ori cel puțin o parte a lor. Dacă reușia ar fi avut un câștig frumos și ar fi fost pus în picioare. Dar ceea ce — reușesc [mulți] să exopereze în București, nu a reușit el în nici un caz, deși toate cauzele reprezentate de el sînt echitabile, ceea-ce nu se poate zice de cauzele reprezentate prin [alții]. Cu toate acestea [ceilalți] câștigă! Urmarea este că se iau cauzele din mîna lui Nikuliks și se dau [altora]...

Văd că la concursul nostru în chestia bisericească s-a renunțat. Apoi, dacă este să se facă cu ori-ce preț lucru prost, mai bine fără noi, decît cu noi!

Îmi pare bine că ți-ai petecit iarăși aparatul de digerare, căci pentru mijlocul lui martie am de gînd să mă înscriu din nou pe vre-o cîteva zile oaspe al Sfintei Mitropolii și este în interesul meu ca aparatul digestiv al I. P. S. Tale să funcționeze normal.

Noi, pe aici am duce-o bine, dacă n-ar fi afurisita de scumpete care ne otrăvește zilele. Încolo e liniște. Toți ai mei sînt sănătoși. Copiii se poartă bine. Valerian dă acum capacitatea la București, Virgil urmează chimia la Cluj, am știri bune de la el. Numai Olga mai e acasă.

Să-mi văd copiii grijiți, apoi zic și eu: Acum slobozește...

Sofia mea îți sărută mîna,

De asemenea și al I. P. S. Tale

devotat Braniște²

Trei pagini cu cerneală neagră pe coală dublă 15/23 cm.

Hîrtie cu antet tipărit cu negru. Scrisul greu lizibil.

¹ Avocat, prieten comun al lui Braniște și Miron.

² Braniște Valeriu (1869—1928), publicist și om politic, luptător pentru realizarea unității noastre statale; membru în Consiliul Dirigent; a editat și condus ziarul „Drapelul“ la Lugoj (1900—1918).

BRĂTIANU ION I. C.

Înalt Prea Sfinte Părinte,

Cu adîncă recunoștință, mă bucur de simțămintele de simpatie ce binevoiți a-mi arăta și cărora le-ați dat o formă atît de măgulitoare în telegrama ce mi-ați făcut onoarea a-mi trimite.

Pînă a putea veni să vă manifest prin viu grai gratitudinea mea, mă grăbesc, întorcîndu-mă în București, a vă ruga să primiți asigurarea ei, de o dată cu expresiunea respectului cu care sînt al Înalt Prea Sfinției Voastre supus fiu sufletesc.

12/25 ianuarie 1921

Ion I. C. Brătianu¹

¹ Brătianu Ion I. C., a se vedea nota 9, p. 9.

BRĂTIANU GH. I.

Înalt Prea Sfințite,

Am fost foarte mișcat de gîndul Înalt Prea Sfinției Voastre de a-mi trimite noua traducere a Sfintei Scripturi, a cărei însemnătate e deopotrivă de mare, în domeniul moral ca și în acel al vieții culturale a poporului nostru.

Mulțumindu-vă pentru această amintire atît de prețioasă, vă rog să primiți și cu acest prilej, Înalt Prea Sfințite, încredințarea înaltei și respectuoasei mele considerațiuni.

11 XII 36

Gh. I. Brătianu¹

¹ Brătianu Gh. I., n. 1898 la Ruginoasa, jud. Baia. Profesor de istorie medievală la Iași. Membru coresp. al Academiei Române. Liberal dizident, întemeliază un partid „georgist”. Deputat de mai multe ori. A murit în 1954.

BRÂNCOVEANU BASARAB

1

București, 20 august 1931

Înalt Prea Sfințite,

Domnul inginer Podhorsky, directorul Așezămintelor, expunîndu-mi obiecțiunile ce ați făcut relativ la modificarea regulamentului Casei de pensii, mă grăbesc să Vă răspund că sunt de aceeași părere

cu Înalt Prea Sfinția Voastră și anume ca, în general, să reducem anii ce se pot recunoaște ca serviți în altă parte de la 15 la 10, dar Vă rog să binevoiți a acorda prin regulament Epitropiei dreptul de a putea ridica acest termen în cazuri excepționale pînă la maximum 15 ani și anume pentru aceia dintre funcționari (vor fi poate 3 sau 4), care au adus însemnate servicii Așezămintelor cu ocazia reorganizării contabilității și a serviciilor administrației centrale și cu ocazia purificării personalului de administrație de elementele rele sau de prisos, operație care aduce începînd din acest an o economie anuală de circa 1.000.000 lei în bugetul Așezămintelor.

În acest scop Vă rog a admite în regulament un alineat redactat în chipul următor:

„Epitropia, în cazuri cu totul excepționale, poate recunoaște pînă la maximum 15 ani din timpul servit în chipul arătat mai sus“.

Convins fiind că această favoare este binemeritată, mai ales față de împrejurările prin care a trecut această generație de război și convins fiind că sunteți de aceeași părere cu mine că, neacordînd-o, Epitropia ar lipsi de o răsplată echitabilă pentru anii de bătrînețe pe unii din funcționarii săi, care fac parte din această generație și care cad în categoria prevederilor acestui articol de regulament (poate chiar cei mai merituosi), Vă rog să binevoiți, Înalt Prea Sfințite, a da aprobare regulamentului cu modificările de mai sus, cu atît mai mult cu cît personalul, care cade în această categorie, este obligat să verse cu *dobînda compusă* reținerile pentru anii astfel recunoscuți și cu atît mai vîrtos cu cît în curînd funcționarii din această generație nu vor mai putea îndeplini condițiile de a putea fi primiți pe viitor în serviciu, deoarece în puținii ani de aici înainte vor fi prea înaintați în vîrstă.

În așteptarea dispozițiilor Înalt Prea Sfinției Voastre, Vă rog să primiți și cu această ocazie expresiunea înaltelor mele sentimente.

Principele Basarab Brâncoveanu¹

¹ Basarab-Brâncoveanu Const. M., om politic, prinț. Născut la 1 oct. 1875 la Amphion (Haute Savoie), Franța. Deputat de Botoșani în 1900, iar apoi de Olt. Timp de cinci ani a condus revista „*La Renaissance Latine*” din Paris, la care au colaborat cei mai de seamă scriitori din Franța. A fost șef al Partidului Agrar în jud. Romanai. A fost Epitrop al Așezămintelor Brâncovenesti din București.

2

București I, 23 februarie 1933

Administrațiunea Domeniilor
Principelui
BASARAB BRÂNCOVEANU
ADMINISTRAȚIA CENTRALĂ
BUCUREȘTI I
STR. SF. APOSTOLI 76, ETAJ I
TELEFON 340/14
No. 173

Sanctității Sale Doctor Miron Cristea
Patriarhul României.

Loco

Înalt Prea Sfințite,

Cred că ar fi de dorit ca în lipsa mea să acordați o mică audiență d-lui inginer Gheorghe Rohr, recomandat foarte călduros de către domnul Gheorghe Balș,¹ pentru postul de director al Așezămintelor Brâncovenești.

O convorbire cu dînsul ar permite ca Înalt Prea Sfinția Voastră să-l cunoașteți și ne-ar fi mai lesne la întoarcerea mea la București, pe la 15 martie, să luăm de comun acord o hotărâre privitoare la candidatura lui.

Dacă sunteți de aceeași părere ca să-l puteți convoca la o audiență, reamintesc Înalt Prea Sfinției Voastre numele și adresa lui: domnul inginer Gheorghe Rohr, director la Creditul Technic, 3 strada Marconi, telefon 3.0291.

Rog pe Înalt Prea Sfinția Voastră să primiți expresiunea sentimentelor mele cele mai respectuoase.

În stînga, sus, secretarul cabinetului notează: „27 III 1933. Din ordinul Î.P.Sf. Patriarh, am poftit pe domnul ing. Gh. Rohr în audiență pentru luni, 27 III 1933, ora 12. Diac. N. Cazacu”.

Basarab Brâncoveanu

¹ Balș Gheorghe, n. 1868, Adjud, cunoscut arhitect, membru în Comisiunea Mon. Istorice și în Academia Română (1923). Numeroase studii de specialitate. Moare în 1934.

3

București I, 20 februarie 1934

Sanctității Sale

DOCTOR MIRON CRISTEA

Patriarhul României

L o c o

Înalt Prea Sfințite,

În urma convorbirii telefonice ce am avut-o astăzi cu Înalt Prea Sfinția Voastră, și ca să pot să vă dau lămuriri mai precise, privitoare la intervențiile cari vi se fac mereu, aş dori foarte mult să am cât mai curînd o convorbire cu Înalt Prea Sfinția Voastră.

Nu mă îndoiesc că în urma acestei convorbiri veți da mai puțină însemnătate în viitor unor plîngerii cu totul neîntemeiate.

Regret foarte mult că sunteți atît de des deranjat din cauza intervențiilor unor persoane cari nu sunt, în genere, cele mai interesante.

Trebuie să vă și mărturisesc, Înalt Prea Sfințite, că sunt foarte dureros mîhnit, constatînd că, cu toate silințele pe care mi le dau pentru a asigura bunul mers al Așezămintelor Brîncovenești, care, fără să mă fălesc, și se poate constata după rezultate, este poate instituția cea mai bine administrată din țară și în spiritul cel mai dezinteresat, n-am reușit totuși să dobîndesc mulțumirea sufletească la care aş ține atît de mult, ca toate efortările mele să fie apreciate de Înalt Prea Sfinția Voastră, așa cum cred că merită.

Primiți, vă rog, Înalt Prea Sfințite, expresiunea sentimentelor mele cele mai respectuoase.

Principele Basarab Brîncoveanu

În stînga sus, Miron explică despre ce este vorba:
„L-am luat de scurt pentru Dr. Vasiliu, nas-gît, rău și încoerent, pus medic secundar fără concurs. Miron“.

4

Duminică, 22 august 1937

BREAZA
PRAHOVA

Înalt Prea Sfințite,

Primesc chiar azi o adresă din partea Î.P.S.S. Nicodim, Metropolitul Moldovei, prin care îmi propune ziua de duminică, 5 septembrie,

pentru inaugurarea monumentului Saftei Brâncoveanu, de la Mănăstirea Văratec.¹

Îmi închipui că Î.P.S.S. Nicodim a luat deja consimțămîntul Sanctității Voastre, asupra acestei date, deoarece am văzut publicat în jurnale că vă Veți deplasa în acest scop în județul Neamț. V-aș ruga totuși, înainte de a trimite invitații, să binevoiți a-mi confirma dacă sunteți de acord ca această solemnitate să aibă loc în ziua de 5 septembrie, ora unsprezece dimineață.

Rog pe Î.P.S. Voastră să primiți expresiunea sentimentelor mele cele mai respectuoase.

Basarab Brâncoveanu

¹ Monumentul există și astăzi în incinta mănăstirii.

5

București, vineri, 11 februarie 1938

VILA BRÂNCOVEANU
PARCUL FILIPESCU

Sanctitate,

Am aflat cu un sentiment de adîncă bucurie fericita veste a numirii Î.P.S. Voastre ca prim-ministru al țarei; în capul unui guvern de unire națională și de pacificare a spiritelor, menit să asigure liniștea și buna rînduială, de care țara are atîta nevoie în urma unei perioade îndelungate de frămîntări și de lupte deșarte.

Prezența Î.P.S. Voastre la postul de onoare și de răspundere, ce suveranul nostru vi l-a încredințat, este cea mai puternică cheazăie că marea operă de îndreptare morală și de întremare a țarei în toate ramurile de activitate va fi încoronată de cel mai strălucit succes. Spiritul național și creștin, iubirea de neam, idealul de dreptate și de omenie, de care Î.P.S. Voastră este călăuzit în toate cugețările și în toate faptele sale, vor găsi un răsuneț puternic în sufletul tutulor românilor, uniți cu gîndul și cu voința ca era nouă care se deschide pentru țară să însemneze înflorirea tutulor virtuților așa de alese ale neamului nostru.

Rog pe Î.P.S. Voastră să primiți, odată cu felicitările și cu urările cele mai vii și cele mai sincere ce Vi le exprim și din partea nevestei și a copiilor mei, expresiunea sentimentelor mele cele mai respectuoase de fiu credincios al Sfintei noastre Biserici.

Basarab Brâncoveanu

N. 2336

25 iunie 1938

DOMNULE PREȘEDINTE AL CONSILIULUI DE MINISTRI,

Luind cunoștință de textul decretului-lege no. 2514/1937, publicat în *Monitorul Oficial*, no. 131 din 10 iunie 1937, prin care s-a creat Fondul Cultural Regele Carol al II-lea, dotat cu suma de 1.300.000.000 lei, pentru mărirea veniturilor Eforiei Spitalelor Civile din București, a Epitropiei Spitalelor Sf. Spiridon din Iași, a clinicilor Facultății de medicină din Cluj și a Academiei Române, am constatat cu o dureroasă surprindere că Epitropia Așezămintelor Brâncovenești a fost exclusă din repartitia acestui fond cu toate că în jurnalul Consiliului de Miniștri, prin care s-au motivat măsurile ce se propuneau pentru ajutoarea instituțiilor spitalicești, s-au citat și Așezămintele Brâncovenești printre instituțiile cari contribuiesc la susținerea asistenței spitalicești și a învățământului medical.

Vă este cunoscut, Domnule Președinte al Consiliului de Miniștri, că Epitropia noastră a fost cea dintâi instituțiune de asistență care a luat inițiativa demersurilor în vederea acordării din partea statului a unei compensații pentru zdruncinarea materială pe care exproprierea a adus-o instituțiilor de asistență spitalicească.

Încă din anul trecut, în urma cererii ce ni s-a făcut, am înaintat Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, cu adresele noastre no. 4419 din 5 decembrie și no. 4464 din 10 decembrie, un memoriu asupra situației financiare a Epitropiei noastre, însoțit de tablouri comparative asupra veniturilor la 1 august 1916 și la 31 decembrie 1935, și asupra suprafețelor ce ne-au fost expropriate. Am expus în memoriul nostru măsurile ce socoteam nimerite pentru îndreptarea situației precare create Așezămintelor care au stat totdeauna, timp de un secol, în mod cu totul dezinteresat, în serviciul suferinzilor și al învățământului medical.

Inițiativa noastră a fost îmbrățișată cu multă simpatie de D-Voastră și de domnii miniștri ai Finanțelor, Educației Naționale și al Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale. D-Voastră înșivă, Domnule Președinte al Consiliului, ați declarat Primului Epitrop al Așezămintelor noastre că făgăduiala de a face dreptate, venind în ajutorul Eforiilor spitalicești, deci și al Așezămintelor Brâncovenești, se va realiza neapărat de către guvernul actual.

Într-o întrevvedere pe care domnul ministru al Finanțelor a binevoit să o acorde Primului nostru Epitrop în urma promulgării decretului-lege din 10 iunie 1937, domnia-sa a arătat că excluderea Așezămintelor Brâncovenești din repartitia cotelor fondului cultural Regele Carol al II-lea a fost provocată de faptul că actul de fundație al Așezămintelor nu le-ar permite să accepte condițiile de control prevăzute în decretul-lege pentru celelalte instituții spitalicești.

Socotim că această obiecțiune ar fi putut fi discutată cu folos înainte de elaborarea decretului-lege, mai ales că Primul nostru Epitrop adusese dinainte la cunoștința domnului ministru al Sănătății că se pot găsi și că Epitropia dorește să găsească modalități cari să asigure controlul financiar al statului asupra fondurilor ce i s-ar afecta, fără ca prin aceasta dispozițiile testamentare cuprinse în actul de fundație să fie întru nimic atinse.

Suntem convinși că o asemenea discuție, pe care o așteptam de la inițiativa guvernului în urma promisiunilor făcute, ar fi dus cu siguranță la un rezultat satisfăcător, mai ales că vedem în chiar decretul-lege că măsurile de control au fost impuse numai instituțiilor puse deja sub controlul financiar al statului, cum sunt Eforia Spitalelor Civile, Epitropia Sf. Spiridon din Iași și clinicile Facultății de medicină din Cluj, pe când ele nu au fost impuse Academiei Române care se bucură, ca și Așezămintele Brâncovenești, de o deplină autonomie financiară și administrativă.

Serviciile pe care Așezămintele Brâncovenești le-au adus țării timp de un secol în opera de asistență sanitară și de învățămînt medical le îndreptățesc a cere ca nedreptatea ce li s-a făcut să fie remediată.

Înființate din 1835 și înzestrate cu o avere proprie declarată inalienabilă, care totuși a fost expropriată, Așezămintele noastre au întreținut și sporit spitalul Brâncovenesc din București, mărimdu-l de la 60 paturi, cît avea la înființare, la 480 paturi, cît are astăzi. Cu bugetul lor restrîns în urma exproprierii la 24.303.966 lei, s-au dat în cursul anului 1935 îngrijiri la un număr de 115.629 bolnavi în spitalul din București și în cele cinci spitale înființate pe moșiile Așezămintelor. Osebit de acestea s-a întreținut azilul în care sunt ospitalizate gratuit un număr de 50 bătrîne.

În dorința de a contribui la propășirea învățămîntului medical, Așezămintele Brâncovenești, fără a avea nici o obligație, au înființat din propria lor inițiativă și au întreținut pe cheltuiala lor, fără nici o subvenție din partea statului, două importante servicii de clinică.

În 1891 s-a înființat clinica II-a medicală, azi Clinica terapeutică, condusă actualmente de domnul prof. dr. Gh. Băltăceanu pînă la numirea unui profesor titular. Numărul paturilor acestei clinici a fost mărit de la 46, cît avea la înființare, la 90, cît are astăzi. În 1923, cu toate consecințele apăsătoare ale exproprierei, s-a înființat Clinica III-a chirurgicală, condusă astăzi de dl. profesor dr. Iacobovici, cu un număr de paturi sporit acum în urmă de la 64 la 120.

Osebit de aceste două clinici conduse de profesorii respectivi ai Facultății de medicină, Așezămintele Brâncovenești mai contribuiesc la învățămîntul medical prin marele număr de interni și externi, studenți ai facultății, pe care îi întrebuințează în toate serviciile spitalului, prin întreținerea a numeroase servicii conduse de agregati, membri ai învățămîntului medical, cum sunt divizia IX-a chirurgicală a d-lui prof. agregat dr. Christide, divizia I-a medicală a d-lui prof. agregat dr. Dumitrescu Mante, etc.

Pe lîngă clinica terapeutică funcționează Institutul de Balneologie, înființat în 1921, condus azi de dl. profesor dr. Gh. Băltăceanu, în care s-a făcut și se face studiul amănunțit al acțiunii farmacodinamice a tuturor apelor minerale din țară, s-au publicat studii și s-au făcut comunicări de o necontestată valoare științifică la congresele internaționale, s-au ținut cursuri de balneologie și s-au publicat teze cu subiecte din această materie în temeiul cărora se acordă titlul de medic balneolog.

Întreagă această activitate științifică a fost susținută de Epitropie prin propriile mijloace, fără nici o subvenție din partea statului.

Costul întreținerii unui pat de clinică a fost în anul 1935 de 50.407 lei, ceea ce înseamnă că pentru totalul de 210 paturi ale clinicilor, Epitropia cheltuiește din propriile ei mijloace suma de 10.585.410 lei anual, la un buget al căruia total se urcă la 24.303.965 lei.

Eforia Spitalelor Civile din București întreține un număr de 18 clinici cu un total de 1441 de paturi. Pentru acestea primește însă de la stat o subvenție anuală de 4.500.000 lei, iar expunerea de motive a bugetului Eforiei pe anul 1937/38 arată că această subvenție abia corespunde unui singur serviciu de clinică.

Făcînd proporția între numărul paturilor clinicilor Eforiei Spitalelor Civile și acelea ale Epitropiei noastre, vedem că Eforia are de șapte ori mai multe paturi. Ținînd seamă că decretul-lege pentru crearea fondului cultural Regele Carol al II-lea a fixat cota Eforiei la 700.000.000 lei, ar urma ca pe bună dreptate cota Epitropiei noastre să fie numai pentru clinici de 100.000.000 lei, la care urmează să se adauge suma necesară pentru asigurarea venitului destinat întreți-

nerii Institutului de Balneologie, perfect asimilabil clinicilor prin activitatea științifică pe care o are.

Ar fi urmat deci ca din fondul cultural Regele Carol al II-lea să se atribuie Așezămintelor Brâncovenești o cotă de 140.000.000—150.000.000 lei. Această sumă le este strict indispensabilă pentru a putea întreține clinicile existente și Institutul de Balneologie, și lipsa ei ar pune Epitropia în trista necesitate să le desființeze spre marele prejudiciu al învățământului medical.

Modul cum a fost condusă pînă astăzi administrația Așezămintelor Brâncovenești, faptul că, cu toate împrejurările vitregi prin care a trecut, ea a izbutit pînă astăzi să facă față cu mijloacele proprii necesităților serviciilor existente, faptul că deficitul ultimilor doi ani se datoresc tocmai sporirii numărului paturilor cu 150 justifică concluzia că această administrație prezintă toate garanțiile dorite care fac să fie firesc ca statul să se mulțumească cu controlul pe care îl organizează actul de fundație și regulamentul de administrație al Așezămintelor Brâncovenești, sancționat prin înaltul decret regal no. 167 din 13 ianuarie 1912 și publicat în *Monitorul Oficial*, no. 240 din 2 februarie 1912, conform căruia întreaga gestiune a Așezămintelor este supusă anual controlului unei comisii de verificare, aleasă de adunarea generală al cărei președinte este I.P.S.S. Patriarhul României, în calitatea sa de Efor de drept al Așezămintelor. De ani de zile fac parte din comisia de verificare primul președinte și doi președinți ai Înaltei Curți de Conturi, vice-gubernatorul Băncii Naționale, un fost ministru, un profesor al Facultății de Medicină și președintele Camerei de Comerț. Toate aceste personalități sunt în serviciul statului și faptul că ele sunt alese de adunarea generală a Așezămintelor nu credem că poate fi socotit că le știrbește întruceva autoritatea.

Cu drept cuvînt deci adunarea generală din 15 iunie anul acesta, constatînd că comisia de verificare care se întrunește de cel puțin douăzeci de ori pe an și face cea mai serioasă și mai competentă operă de control a întregii gestiuni, poate fi onorată de stat cu încrederea sa și însărcinată ca, pe lîngă controlul gestiunii averii proprii a Așezămintelor, să controleze și să raporteze și asupra întrebuințării cotei ce urmează a se acorda Așezămintelor pentru întreținerea clinicilor din fondul cultural Regele Carol al II-lea.

Considerăm ca o datorie a noastră a ne îndeplini însărcinarea ce ni s-a dat de adunarea generală din 15 iunie 1937, intervenind stăruitor pe lîngă onoratul guvern de a cuprinde și așezămintele Brâncovenești în repartizarea acestui fond în proporția ce li se cuvine potrivit

serviciilor ce aduc învățămîntului, statul mulțumindu-se cu controlul exercitat de către comisiunea de verificare, care îi va comunica anual toate informațiile cu privire la întrebuințarea sumelor afectate Epitropiei pentru clinicile și Institutul de Balneologie întreținute din venitul acestui fond.

Dacă totuși statul nu ar voi să se lase convins de aceste puternice argumente, Epitropia, care de la începutul convorbirilor avute a arătat cel mai larg spirit de conciliațiune, înțelegînd să-și mențină această atitudine, solicită onoratului guvern ca el să ia inițiativa unor convorbiri care să ducă la stabilirea modalităților în care se va putea asigura atît acordarea fondurilor necesare cît și controlul lor.

Fiind vorba de o avere cu care Așezămintele urmează să fie înzestrate de stat, avere cu totul separată de aceea ce le aparține în propriu, actul de fundație nu constituie o piedică pentru ca întrebuințarea acestei averi, acordate în scopul special al întreținerii clinicilor, să fie supusă controlului organizat de stat, în cazul cînd s-ar socoti că controlul comisiunii de verificare nu-l satisface. Un asemenea control poate fi organizat pe baza afectării veniturilor cotei ce ni s-ar acorda la întreținerea numărului total al paturilor clinicilor și la întreținerea Institutului de Balneologie. Odată fixată cheltuiala de întreținere a totalului paturilor, Epitropia este dispusă a primi controlul existenței și funcționării paturilor pe care se obligă a le întreține.

Nu ne îndoim, Domnule Președinte al Consiliului, că, condus de sentimentele ce le-ați exprimat Primului nostru Epitrop, veți binevoi a lua în cercetare temeinicia celor expuse în prezenta cerere și că veți da prețiosul D-Voastră sprijin spre a asigura satisfacerea justelor noastre revendicări, fie acordînd Epitropiei participarea necesară la fondul deja creat, fie înstituiind un fond special pentru Așezămintele Brâncovenești.

În cumpăna aprecierii luminate a D-Voastră va cîntări desigur nu numai dreptatea cauzei noastre expuse mai sus, dar și interesul învățămîntului pe care Epitropia noastră îl servește de atîta timp și cu atîtea sacrificii. Valoarea morală a acestei opere este cu atît mai mare, cu cît ea a fost întreprinsă din propria inițiativă a Epitropiei, fără nici o obligație, și numai cu gîndul de a fi de folos învățămîntului și științei medicale.

Binevoiți, Domnule Președinte al Consiliului de Miniștri, a primi încredințarea înaltei noastre considerațiuni.

Principele Basarab Brâncoveanu

BREDICEANU CAIUS

1

București, 22 X 921

Înalt Prea Sfințite
Domnule Primat,

Vă mulțumesc din inimă pentru felicitarea și binecuvîntarea arhierescă la numirea mea de ministru¹ și îndată ce voi avea puțin timp liber voi căuta să mă prezint Î.P.Sf. Voastre ca să vă stau la dispoziție în toate chestiunile care privesc Ardealul, Banatul și părțile ungurene.

Sărut sf. dreaptă

Al Î. P. Sf. Voastre
credincios,
Caius Brediceanu²

¹ În scrisoare e vorba de numirea sa în cabinetul Take Ionescu, în 1921.
² Brediceanu Caius, n. 1879 la Lugoj, diplomat, fost ministru plenipotențiar la Vatican în 1929.

2

CABINET DU MINISTRE

Roma, 15 II 930

Sanctitate,

Îmi iau libertatea a mă adresa Sanctității Voastre, de astă-dată, nu la Înaltul Regent și Patriarh al României, ci la ilustra personalitate a vieții publice românești din Transilvania, care de peste 25 de ani m-a distins cu bunăvoința și prietenia Sa.

Vă scriu deci și eu ca simplu particular și nu ca ministru al țării la Vatican.

Aflu că liniștea Sanctității Voastre a fost turburată prin niște știri fantastice despre activitatea mea la Vatican¹ — că aş proteja pe uniți în detrimentul ortodocșilor, că aş fi făcut declarații despre apropiata unire a românilor etc. etc.

Peste câteva săptămîni voi trece pe la București și o să vă luminez asupra originii și absurdității acestor minciuni colportate cu un scop precis. Pînă atunci Vă rog a crede că plec din Roma mai ortodox de ce-am fost și poate că experiențele cîștigate aici vor fi de folos pentru întărirea poziției noastre, cu noi și puternice argumente, în inevitabila luptă de principii, care se dă și se va da între cele două mari părți ale creștinătății.

Vechea mea legătură de prietenie și devotamentul ce Vi-l păstrează, ca șef al Bisericei din care fac parte, mă îndreptătesc a cere însă, ca în cazul unei nedumeriri, să fiu ascultat și eu, înainte de a vă turbura în mod inutil liniștea de care aveți atita nevoie în înalta misiune unde v-a așezat pronia divină.

Sărutînd Sf. dreaptă, rămîn al Sanctității Voastre vechi și devotat credincios

Caius Brediceanu

1 Pr. Petre Chiricuță, care se specializa la Roma, îi scria lui Miron că Brediceanu pactizează cu catolicii și chiar că ar fi trecut la catolicism. Scrisorile se publică aici.

BREDICEANU EUGENIA T.

Cluj, 3 septembrie 193(?)

Înalt Prea Sfințite,

Îmi iau voie a Vă comunica că fiul nostru Coriolan, în vîrstă de 19 ani, s-a reîntors din Lille, unde a fost la studii, bolnav și zace în sanatoriul de boli pulmonare din Cluj. Situația lui Tiberius și a mea v-o puteți închipui. Permiteți-mi să Vă rog să lăsați să se spună rugăciunile convenite pentru însănătoșirea lui.

Rugîndu-Vă să iertați cererea unei mame îndurerate,

Vă sărut mina cu tot devotamentul

Eugenia T. Brediceanu¹

¹ Soția lui Tiberiu Brediceanu, compozitorul, n. 1877, Lugoj. Dr. în drept la Cluj. În 1919 a fost membru în Consiliul Dirigent al Ardealului, ca șef al Dep. artelor.

BROȘU I.

LÉGATION DE ROUMANIE
EN SUISSE

Berna, 16 noiembrie 1936

Sanctitatea Voastră,

Cu supunere fiiască și cu adîncă recunoștință pentru ocrotirea și înaltul sprijin ce Sanctitatea Voastră a binevoit a-mi acorda cu prilejul numirii mele de Consilier al Legațiunei României pe lângă Sf.

Scaun, îmi permit și de astă-dată a Vă solicita aceeași bunăvoință și ajutor, ca și în trecut. Din nenorocire, Ministerul de Externe, între timp, m-a trecut la Legațiunea din Berna, chiar atunci când cunoștințele ce făcusem și experiențele cîștigate, prin muncă fără preget, mă îndreptăteau poate ca în locul domnului N. P. Comnen,¹ trecut din nou la Berlin, să fiu eu numit ca șeful misiunii de la Vatican. Îmi vine greu să vorbesc de meritele mele. Sanctitatea Voastră își Va aduce poate aminte de rapoartele mele, interesînd anumite laturi ale propagandei catolice. Acestea au fost numai o foarte mică parte din lucrările mele, din acea epocă, ce se găsesc actualmente în arhivele Externelor. Dar toate n-au folosit la nimic și nici pînă azi, cu toate că am o vechime de 11 ani de consilier și 50 de ani de viață, nu mi s-au conferit încă gradul și situația la care aș avea drept. Mă mîngii doar cu înțelepciunea Ecclesiastului: „am văzut că orice muncă, orice iscusință își are temeiul numai în pizma unuia asupra altuia și că mai bună este înțelepciunea decît tăria! Totuși, înțelepciunea săracului este disprețuită și nimeni nu-l ascultă...”

Vin deci din nou, cu filiașcă supunere, și mă adresez Sanctității Voastre ca unui Părinte binevoitor, acordați-mi și azi prea înaltul sprijin ca și în trecut. Domnul Antonescu,² noul ministru al Afacerilor Străine, am înțeles că ar fi dispus să repare nedreptățile trecutului. Vă rog deci a-mi întinde o mînă de ajutor și a-i vorbi despre mine atît DSale, cît și domnului prim-ministru. Sunt informat că ministrul Vasiliu³ de la Vatican va fi chemat la minister în calitate de secretar general. Astfel, locul DSale ar deveni liber. Cred că nimeni altul n-ar putea lua mai bine decît subsemnatul, această succesiune. Mai sunt actualmente și alte legațiuni libere (Varșovia, Budapesta, Bruxelles), iar peste puțin timp se vor libera Atena, Praga și altele. Aș primi bucurosi orișicare, preferînd evident Vaticanul. Un cuvînt iscusit și energic al Sanctității Voastre ar putea fi decisiv. În calitate de fiu sufleteșc îmi permit să Vă rog a mă ocroti și a-mi da sprijin la avansare, rămînîndu-Vă recunoscător pentru totdeauna!

Rugîndu-Vă a mă împărtăși cu arhieresti binecuvîntări, rămîn al Sanctității Voastre prea supus fiu sufleteșc,

I. Broșu
Consilier de legațiune

¹ Petrescu-Comnen Nicolae, n. 1881 la București. Om politic. Delegat la Soc. Națiunilor (1923, 1929), ministru plenipotențiar în Elveția, Germania, Vatican, ministru de externe (1938—1939).

² Antonescu Victor, n. 1871 la Antonești, Teleorman. Studii de drept la Paris. Ministru de mai multe ori, la Justiție, Finanțe, Externe (1936—1937).

³ Vasiliu Aurel Ioan, n. 1882 la Craiova. Diplomat. A lucrat la Paris, Tokio, Vatican.

BURADA TEODOR T.

1921, dec. 31

Înalt Prea Sfințite,

Dumnezeu, cel ce a zidit ceriul și pământul din nimic, ne-a trimes în fruntea Bisericii pe păstorul mult dorit și așteptat Cristea Miron, pentru care o datorie sfântă mi se impune: să ridic rugi fierbinți către Atotputernicul, împreună cu toată suflarea românească, ca anul nou 1922 să vă țină toată viața sănătos și în putere pentru propășirea neamului românesc și a Bisericii noastre creștine ortodoxe.

Primiți, vă rog, încredințarea considerației ce vă păstrează al Înalt Prea Sfinției Voastre fiu duhovnicesc,

T. T. Burada¹

¹ Burada Teodor T., fiul vornicului Tudorache Burada, n. 3 oct. 1839 la Iași. A studiat acasă cu V. A. Urechia și Gr. Cobălcescu. A făcut apoi studii la Academia Mihăileană și Univ. din Iași. Preocupat de muzică, studiază la Paris (1861), de unde se întoarce însă cu o licență de drept. În țară este mai întâi judecător la Roman, apoi consilier la Curtea de apel din Iași și președinte al tribunalului din Constanța, după reîntregirea Dobrogei. Părăsind magistratura devine profesor de violină la Conservatorul din Iași. Face călătorii în toate părțile locuite de români din afara granițelor României, adunând folclor și modele de limbă. Într-una din călătorii, în Galitia, e luat drept spion și arestat (1896). A scris o mulțime de cărți despre românii vizitați în călătoriile sale, în gubernia Cherson, în Turcia, în Bithinia, în Moravia, în Silezia austriacă, în gubernia Kamenitz-Podolsk, în Ucraina, Croația și Dalmația. A scris multe cărți de muzică printre altele și despre scrierile muzicale ale lui Dimitrie Cantemir (București, 1911). A scris o *Istorie a teatrului în Moldova* (2 vol., Iași, 1915, 1922). A murit în 1923, la Iași.

CANCICOV MIRCEA

MINISTERUL FINANTELOR
CABINETUL MINISTRULUI

7 dec. 936

Înalt Prea Sfințite Stăpîne,

Vă mulțumește călduros pentru frumosul dar și neprețuita călăuză în viață, *Cartea Cărților* — în noua traducere a Înalt Prea Sfinției Voastre, duhovnicesc fiu, totdeauna devotat,

Mircea Cancicov¹

¹ Mare financiar, membru coresp. al Academiei Române. De mai multe ori ministru de Finanțe și ad-int. la Justiție. Soțul scriitoarei Georgeta Mircea Cancicov.

CANTACUZINO ALEXANDRINA GR.

1

SOCIETATEA

ORTODOXĂ NAȚIONALĂ A FEMEILOR ROMÂNE

Comitetul Central

Prea Sfințite Părinte,

Am adus darul pe care Societatea Ortodoxă îl oferă solilor binecuvântați ai Unirii și Vă roagă a duce cu Sfințiile Voastre expresia dragostei frățești și a bucuriei nemărginite ce a umplut toate inimele românești pătrunse de măreția vremurilor ce Domnul ne-a dat a le trăi în vrednicie și gata la orice jertfă.

Surorilor noastre din Ardeal vă rugăm a le arăta dorința ce o avem — de a munci alături pentru mîntuirea și propășirea poporului nostru.

Rămînem, Prea Sfințite, prea supuse Fiice în Christos.

Pentru Societatea Femeilor Române

Președinta,

Alexandrina Gr. Cantacuzino¹

8 decembrie 1918

¹ Cantacuzino Alexandrina Gr. principesă, președinta „Reuniunii Femeilor Române”, n. 1881 la București.

2

I. P. Sfințite,

București, 27 martie 1919

Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române, ținîndu-și Adu-narea generală la sfîrșitul luni mai a.c., are plăcuta ocaziune de a invita și pe I. P. Sf. Voastră să binevoiască a lua parte.

Prin participarea I. P. S. Voastre la adunare, veți cinsti munca credin-cioasă închinată cu devotament Bisericei și Neamului nostru.

Adunarea va fi o sărbătoare a Bisericei, întrucît ne va strînge pe toți împreună cu P. S. Părinți din Vechiul Regat, să conlucrăm pentru dezvoltarea moralei și culturale.

Nădăjduind că veți binevoi a ne onora cu prezența, Vă rugăm să primiți, I. P. Sfințite, încredințarea devotamentului nostru.

Președinta,

Principesa A. Gr. Cantacuzino,

p. secretară

Elena C. Odobescu

3

Prea Sfințite,

Nu putem părăsi Ardealul, unde ni s-a făcut cea mai caldă primire, fără a mulțumi încă o dată Prea Sf. Voastre și sfinților părinți ai Bisericii Ortodoxe, pentru sprijinul ce ni se dă întotdeauna, Biserica Ortodoxă fiind scutul sfânt care a ocrotit pe neamul românesc și a dus lupta pentru păstrarea naționalității.

În noi, Prea Sfințite, veți găsi oricând ucenici devotați ai cauzei naționale care este una cu cea bisericească.

În nădejdea că ne vom găsi cit de curînd în capitala regatului României Mari și a tuturor românilor, vă rugăm a primi cu adînc respect asigurarea că rămînem prea supuse fiice,

Principesa Alexandrina Gr. Cantacuzino

1919/16 aprilie

4

16 martie 1920

Înalt Prea Sfinte,

Vă trimit aci alăturat textul discursului meu de la întrunirea de la Mărășești și vă rog a-mi răspunde dacă are aprobarea I. Prea Sf. Voastre, rugîndu-vă a remite celălalt text Înalt Prea Sf. Sale Mitropolitului Moldovei. Cu adînc respect rămîn supusă fiică în Christos,

Alexandrina pr. Cantacuzino

5

16 ianuarie 1933

Înalt Prea Sfințite,

Cu mult respect viu înaintea Înalt Prea Sfinției Voastre cu rugămintea de a primi în audiență pe Doamnele Benescu și Dimescu, două distinse membre ale Societății Ortodoxe, rugîndu-Vă să binevoiți a da ascultare cererii ce Vă prezintă.

Primiți, Înalt Prea Sfințite, asigurarea adîncului meu respect.
A Înalt Prea Sfinției Voastre dreptcredincioasă

A. Gr. Cantacuzino

6

SOCIETATEA
ORTODOXĂ NAȚIONALĂ A FEMEILOR ROMÂNE
Comitetul Central
BUCUREȘTI
Calea Moșilor No. 148

București, 28 octombrie 1933

Înalt Prea Sfințite,

Cu deosebit respect vin înaintea Înalt Prea Sfinției Voastre spre a vă ruga să binevoiți a-mi acorda o audiență în ziua de 1 noiembrie a.c.

Primiți, Înalt Prea Sfințite, încredințarea adîncului meu respect.

A Înalt Prea Sfinției Voastre dreptcredincioasă — Președinta Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române. —

Alexandrina Gr. Cantacuzino

Sanctității Sale
Patriarhul României

Coală 21/34 cm., o pagină cu cerneală neagră. Sus, în stînga are ștampila Societății violetă. Miron pune rezoluția: „Da, cu plăcere“, iar secretarul de cabinet, Cazacu, adaugă „Comunicat prin telefon 31. X. 1933. Cazacu“.

7

SOCIETATEA
ORTODOXĂ NAȚIONALĂ A FEMEILOR ROMÂNE
Comitetul Central
BUCUREȘTI
Calea Moșilor no. 148

București, 30 decembrie 1933

Înalt Prea Sfințite,

Comitetul Central al Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române Vă trimite, în preajma Noului An, omagiile sale respectuoase, urînd Înalt Prea Sfinției Voastre o lungă păstorie, pentru binele țării, al credinței, al societății românești, al cărei vrednic călăuzitor suflesc sunteți și în care ne punem toată nădejdea.

Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române va fi de-a pururi cu tot devotamentul la dispoziția Înalt Prea Sfinției Voastre, ca oaste misionară în serviciul credinței strămoșești.

Primiți, Vă rog, Înalt Prea Sfinție, asigurarea adîncului meu respect.

Al Înalt Prea Sfinției Voastre dreptcredincioasă

Președinta generală,
Alexandrina Gr. Cantacuzino

8

26 septembrie 1937

Înalt Prea Sfinție,

Comitetul Central al Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române roagă pe Înalt Prea Sfinția Voastră să binevoiască a lua parte la Te-Deum-ul ce se va oficia luni, 27 septembrie, ora 12,30 în capela Institutului Internat al Societății Ortodoxe din strada Principatele Unite 63.

În aceeași zi la ora 1 va avea loc masa dată în cinstea Înaltului Oaspe, Mitropolitul Varșoviei, la aceeași școală.

Rugăm pe Sanctitatea Voastră să binevoiască a onora această masă cu prezența Sa.

Primiți, Înalt Prea Sfinție, asigurarea adîncului meu respect.

A Sanctității Voastre dreptcredincioasă fiică întru Hristos,

Președinta generală,
Alexandrina pr. Cantacuzino

9

SOCIETATEA

ORTODOXĂ NAȚIONALĂ A FEMEILOR ROMÂNE

Comitetul Central

BUCUREȘTI

Calea Moșilor no. 148

București, 21 decembrie 1937

Înalt Prea Sfinție,

Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române, operă de educație națională — religioasă, își împlinește o sfântă datorie de sărbătorile Nașterii Mîntuitorului și a Anului-Nou, de a ura Înalt Prea Sfinției Voastre sănătate și păstorie fericită pentru înălțarea Sfintei noastre Biserici Ortodoxe.

Bunul Dumnezeu să asculte rugăciunile înălțate de Înalt Prea

Sfinția Voastră, cu ale noastre, în aceste sfinte zile și milostivirea Tatălui să coboare pe pământ pace și buna învoire între oameni.

Rugăm pe Înalt Prea Sfinția Voastră să binecuvinteze munca Societății Ortodoxe, îndreptată toată pentru creșterea tineretului în spirit creștinesc și rugăm pe Înalt Prea Sfinția Voastră a primi asigurarea adîncului nostru respect.

Președintă generală,

Alexandrina pr. Cantacuzino

Înalt Prea Sfințitului Dr. Miron Cristea, Patriarhul României

B U C U R E Ș T I

Coală îndoită 21/34 cm. O pagină dactilografiată. Antet-ștampilă violetă și ștampilă rotundă la semnătură. Miron notează pe verso cu cerneală verde: „Se mulțumește pe epistolă. M.“

CANTACUZINO SABINA

1

Predeal

Vila Brătianu

15 august 924

Înalt Prea Sfințite,

Cu cît ne îngăduie Dumnezeu să trăim mai mult cu cei pe care îi iubim, cu atît este mai amară despărțirea, de aceea mă gîndesc cu multă întristare la durerea Înalt Prea Sfinției Tale și îmi pare rău că numai azi am aflat pierderea iubitului Vostru tată. — Am fost tot pe drum și abia astăzi mi-a sosit cernita scrisoare. Iată de ce dintre toți prietenii Înalt Prea Sfinției Tale, eu sunt poate cea din urmă care Vă spun cît de mîhnită sunt d-a vă ști așa de greu lovit. Îmi închipuiesc și jalea maicei Înalt Prea Sfinției Tale, după atîția ani de căsnicie fericită. Numai puterea credinței și iubirea copiilor ei îi pot mîngîia inima zdrobită. Vă rog a-i arăta simțămintele mele de sinceră compătimire și a crede că tot ce vă atinge găsește un cald răsunset în prietenia noastră.

Cu respectuoasă dragoste,

Sabina Cantacuzino¹

Miron notează cu cerneală verde, în stînga, sus: „I-am mulțumit personal la Borsec. M.“

¹ Cantacuzino Sabina, fiica lui I. C. Brătianu, autoare a unor memorii privind familia Brătianu care au dat naștere la discuții și controverse. A se vedea Severa Sihleanu, *Note și dezmințiri asupra amintirilor D-nei Sabina Cantacuzino*, ed. Cartea Românească, f. a., 90 p.

2

25 dec. 1924

Înalt Prea Sfințite,

Cu multă întristare am aflat abia acum durerea care V-a lovit din nou.

Unul după altul s-au dus părinții acolo unde nu este întristare... dar cîte nu lasă în urma lor pe sufletele noastre!

Taina iubirei mamei stă dincolo de naștere și ține dincolo de moarte. Către dînsa ne îndreptăm inima la orice durere, ne resimțim nemîngîiați de dînsa, la orice bucurie neîmpărtășită de dînsa.

De aceea mă gîndesc cu dragoste frățească și întristată la întunecatele sărbători ce Înalt Prea Sfinția Ta petrece anul acesta și din suflet îi urez să găsească o mîngiere în munca rodnică ce face și în respectuoasa iubire a celor ce-l cunosc.

Sabina Cantacuzino

3

UNIVERSITATEA LIBERĂ
STRADA C. A. ROSETTI, 37
TELEFON 227/77

București, 12 feb. 1931

Înalt Prea Sfinte,

Cu multă părere de rău am aflat că fiind suferind ați amînat întrunirea Fundațiunelor Brătianu.

Sper din inimă că această indispoziție este trecătoare și că deja sîmbătă, 14 feb., orele 12, veți putea prezida, cu m.s. regina, adunarea generală a Universității Libere la Facultatea de științe.

Ați primit desigur invitațiunea oficială, țineam însă să Vă rog personal și să Vă prezint, Înalt Prea Sfințite, expresiunea simțămintelor mele de amicitie și respect.

Sabina Cantacuzino

4

UNIVERSITATEA LIBERĂ
STRADA C. A. ROSETTI, 37
TELEFON 227/77

București, 28 ap. 1934

Înalt Prea Sfinte,

Sper că ați primit pentru marți, 24 ap., orele 12, invitația Universității Libere pentru adunarea generală pe care Vă rugăm să o prezidați

împreună cu m. s. regina, ca și în anii precedenți.

Primiți, Înalt Prea Sfinte, încredințarea respectuoasei mele prietenii,

Sabina Cantacuzino

5

UNIVERSITATEA LIBERĂ

STRADA C. A. ROSETTI, 37

TELEFON 227/77

București, 22 mai 1935

Înalt Prea Sfinte,

Vă trimit proiectele de Donație, Statute și Regulament ca să le puteți studia în liniște. Se va adăoga lista acțiunelor ce voi lega pentru întreținere.

Cu prietenesc respect,

Sabina Cantacuzino

Miron adaugă cu cerneală neagră, jos, sub semnătură:
„Mi-a dat și am examinat dispozițiile quasi-testamentare, prin care creează fundația ei: Casa, oferte etc. pentru Căminul celor ce vor a face studii de specializare etc. Asemenea Regulamentul. Am tratat și oral chestia și voi prezida Consiliul care va primi. Miron.“

CATARGY HENRY

1

CASA M. S. REGELUI

București, 7 decembre 1918

PREA SFINTE PĂRINTE,

Ca urmare la cererea PREA SFINȚIEI VOASTRE, precum și a P.S.S. Episcopului Hossu¹ și a Dlui Brediceanu² pentru obținerea unei audiențe de plecare de la MAIESTATEA SA REGELE³, am onoare a vă înștiința că MAIESTATEA SA a binevoit a vă ruga să luați parte împreună cu P.S.S. Episcopul Hossu și Dl. Brediceanu, la dejunul de mîine, sîmbătă, 8 decembrie, la orele 1 p.m., la Palatul Regal Cotroceni.

Primiți, vă rog, Prea Sfințite Părinte, încredințarea prea distinsei mele considerațiuni:

MAREȘALUL CURȚII REGALE

Henry Catargy

PREA SFINȚIEI SALE

ELIE MIRON CRISTEA

Episcop al Caransebeșului.

etc. etc. etc.

1 *Hossu Iuliu*, episcop unit de Gherla, n. 1885, la Milașul Mare. Se aflau la București ca aducători ai Declarației de unire de la 1 dec. 1918, de la Alba Iulia.

2 *Brediceanu Caius*, vezi nota 2 de la p. 132.

3 *Ferdinand I*, n. 1865 la Sigmaringen, Germania, nepot de frate al regelui Carol I al României. Rege din 28 sept. 1914 până la 20 iulie 1927.

2

CASA M. S. REGELUI

București, 9 decembre 1918

PREA SFINȚIEI SALE

ELIE MIRON CRISTEA

EPISCOPUL CARANSEBEȘULUI

MAIESTATEA SA REGINA, fiind cu mare părere de rău din cauza boalei SALE, n-a putut lua parte la înălțătoarele serbări ce au avut loc cu prilejul venirii în Capitală a delegației ardeleni, care ne-a adus actul unirii cu patria-mumă, și dorind a acorda fiecărui membru al delegației cite un semn de afectuoasă amintire, mi-a încredințat plăcuta însărcinare de a vă trimite alăturat portretul MAIESTĂȚII SALE cu ÎNALT autograf.

Primiți, vă rog, încredințarea prea distinsei mele considerațiuni.

MAREȘALUL CURȚII REGALE

Henry Catargy

Miron notează sus, cu cerneală neagră: „L-am primit cu mulțămită, Miron episcop“.

3

Bruxelles, 10 febr. 1925

Înalt Prea Sfințite,

Vestea înființării Patriarhatului Bisericei Române și proclamarea Sanctității Tale la cea mai ridicată demnitate bisericească me-au cuprins inima de bucurie și de mândrie; cu fală de creștin și de român cinstim

în persoana Înalt Sfinției Tale voința lui Dumnezeu care a hărăzit iubitei noastre țări întregite și darul acestei supreme dovezi de întărire a neamului și de viitor luminos; urările noastre izvorite din suflet curat se îndreaptă cu smerenie către virtuțile aceluia sub cîrmuirea căruia Biserica noastră, cultura românească și iubirea lui Dumnezeu vor primi imboldul cel mai puternic.

Întreaga Legațiune a României în Belgia, soția și copiii mei unesc într-un singur gînd urările lor de mulțumire generală.

Rămîn, Înalt Prea Sfinte, al Sanctității Tale supus fiu duhovnicesc,

Ministrul României
în Belgia, Olanda și Luxemburg,
Henry Catargy

CERVINKA MILOS

Prea Sfinte Domnule Episcop!

Prea onorabile Părinte!

Eminența Voastră să binevoiască a scuza că îmi îngădui să-i supun alăturata cerere.

După cum este cunoscut, cehii au primit credința creștină în sec. IX și adevărul este că apostolii slavi Chiril și Metodiu au fost aceia care au smuls poporul boem păgînismului și l-au adus la dreapta credință. Este istoricește dovedit că prima doctrină religioasă ce s-a răspîndit în țară a fost aceea a Bisericii greco-ortodoxe. Cum este descris în istoria „Republica Bojema“, publicată de Paul Stransky în anul 1633, credința aceasta s-a îndătinat în popor și s-a păstrat și în decursul veacurilor, în ciuda violentelor prigoane din partea Bisericii romane. Dovada acestui fapt este că liturghia slavă s-a păstrat multă vreme în mînăstirea de la Sarova, abația Sf. Procopius și că chiar regele boemian și împărat roman Carol IV, în sec. XIV a înființat o mînăstire proprie la Praga, unde a chemat monahii ortodocși din Croația și a poruncit că mînăstirea aceasta trebuie să păstreze ritul acesta. — În secolul al XV-lea, Ioan Hus și prietenul său Ieronim de Praga au fost aceia care au apărut religia ortodoxă împotriva Romei, fiind cea adevărată și prima în Boemia, rămînînd credincioși convingerii lor pînă la ultima suflare. O scrisoare a Bisericii din Constantinopole către cehi, publicată la 18 ian. 1451, al cărei original s-a găsit în Biblioteca Carolină a Universității din

Praga, dovedește că cehii din nou au cerut să se unească cu Biserica ortodoxă și înfăptuirea a fost zădărnicită numai de cucerirea Constantinopolului de către turci, în anul 1453. Deși victoria de la Muntele Alb (Weisser Berg), din anul 1620, a înlesnit Habsburgilor supunerea cehilor și ordinul iezuiților a aplicat toate metodele sale pentru stîrpirea „ereziei”, totuși nu le-a reușit să smulgă din inima poporului dragostea pentru credința de la început. Din nefericire, pe atunci Biserica nu era totuși într-o stare vrednică de invidiat și-i era imposibil să întreprindă vreo propagandă; Boemia era departe și poporul boemic, în rezistența față de Roma, era redus la propriile sale puteri și urmarea a fost că puterea covârșitoare a învins. La mijlocul veacului trecut, cînd popoarelor, în parte, le-au fost luate lanțurile, mișcarea pentru credința ortodoxă s-a înviorat iarăși, a amuțit însă în urma reacțiunii intervenite și a absolutismului.

Cînd apoi, în anul 1871, a reușit Biserica ortodoxă rusă să închirieze biserica neocupată a Sf. Nicolae din orașul vechi Praga, pe termen de 30 ani, în scopul cultului divin, întreaga situație a devenit mai favorabilă. Biserica era cercetată de mulți cehi și în anul 1904, un număr mare chiar s-a hotărît să treacă la Biserica ortodoxă, recunoscîndu-li-se, în schimb, de către Sf. Sinod rus unele concesiuni de natură națională. În anii 1911—1912, cehii ortodocși se uniră într-o comunitate de sine stătătoare (care însă din motive politice n-a putut rămîne publică) și sprijinindu-se pe concesiunile acordate de Sf. Sinod, obținură celebrarea oricărui serviciu divin în limba boemică. Raporturile politice și în special marea frică a regimului de panslavism au împiedicat dezvoltarea naturală și răspîndirea credinței ortodoxe în mijlocul populației. Cînd apoi guvernul rus, în anul 1911, a înființat la Praga consulatul, subsemnatul a dus tratative corespunzătoare pentru a realiza înființarea unei Biserici ortodoxe cehice autocefale și s-a recunoscut și din partea guvernului rus importanța ei, promițîndu-se ajutorul efectiv și de asemeni punerea la dispoziție a mijloacelor materiale necesare. Toate aceste tratative, avînd în vedere situația politică, au trebuit să fie duse cu cea mai strictă discreție și în taină. Realizarea înțelegerilor făcute a fost zădărnicită prin izbucnirea războiului. — După declararea războiului, guvernul austriac, fapt cunoscut de lumea întreagă, a pășit la persecutarea tuturor acelor care au avut legături cu rușii, la care persecuție, preoțimea romană cu renegatul Brelik, care se îngrijea în calitate de șef de înduhovnicirea militarilor, și-a dat din răspuneri sprijinul. Biserica ortodoxă a fost sechestrată, slaba conducere a comunității de la Praga nevoită prin amenințări și constrîngere să verse momentan chiria cuvenită pînă la 30 ian. 1931

și să predea biserica administrației militare ca biserică de garnizoană, romano-catolică. În zadar s-a străduit serviciul religios militar român-ortodox să obțină biserica pentru nevoile religioase ale militarilor români. Furia fanatică a organelor militare, ațîțată de ierarhia romană, a mers atît de departe, încît s-a interzis direct cu foarte mare strictețe preoților militari români ortodocși de a veni în atingere cu populația ortodoxă civilă, lucru de care aceștia n-au ținut seama. Numai spiritului de sacrificiu, ce nu poate fi niciodată uitat, al sus-numiților domni (adică preoților români) avem de mulțumit că cele mai necesare slujbe, ca înmormîntări, botezuri, cununii, au putut fi săvîrșite corespunzător prescripțiilor religioase! Totuși de la 6 iulie 1914 comunitatea ortodoxă cehă n-a putut lua parte la serviciul religios. Biserica ortodoxă a fost devastată de organele militare. Toate clopotele, în număr de 7, darul orașului Moscova făcut cehilor, au fost rechiziționate, sparte și luate. Ce pagubă s-a produs prin aceasta nu se poate spune. Frumoasele clopote, al căror sunet armonios, — după declarația rușilor, era asemănător [cu al] aceloră din catedrala Kremlin din Moscova, — era cunoscut de întreaga Pragă, sînt pierdute. În ceea ce privește obiectele bisericesti și veșmintele, abia după restituirea acestora, pentru care deja s-a intervenit la guvern, va putea fi stabilit la cît s-a ridicat paguba. Toate acestea am ținut necesar să vi le trimit înainte pentru a procura Exc. Voastre măcar întru cîtva informația necesară asupra stăinii lucrurilor.

Cu toate acestea cehii ortodocși nu deznădăjduiesc. Sărmana, jefuita comunitate a cehilor ortodocși, care întîi trebuie să-și adune iarăși membrii, se încrede în Dumnezeu și ajutorul confrăților în credință. Avînd înaintea ochilor pilda Sf. Scripturi despre grăuntele de muștar, speră să-și dobîndească autonomia și să poată contribui esențial la ridicarea și sporirea credinței spre slava lui Dumnezeu.

De la prăbușirea tronului habsburgic s-au scurs numai puține săptămîni și totuși este vizibil că și năruirea puterii Romei se apropie. Poporul boemic, care a putut să rupă lanțurile puterii lumesti, va dovedi și Romei, secularul răufăcător, că poate să se libereze de legăturile sale și o mare mulțime a populației vrea să dea expresie acestei voințe, prin ieșirea din Bis. catolică. De aceea este absolut necesar ca aici să existe o Biserică, care, corespunzînd revendicărilor religioase și naționale ale acelor cercuri, să poată a le primi. Desigur este de presupus că Bisericile evanghelice vor încerca, prin diferite promisiuni, să-și atragă mulțimea, nu mai puțin Biserica cehă ortodoxă are șanse mari să aducă la sine un important număr de excatolici, mai ales că ea are avantajul față de Biserica evan-

ghelică, că este sora tuturor bisericilor slave ortodoxe și deci o unire a cehilor cu ceilalți slavi și națiunile vecine prietene, mai ales cu viitorii vecini, românii, este stabilită și pe tărîm religios. Totodată intrarea cehilor în Bis. ort. nu înseamnă introducerea unei credințe noi, ci numai întoarcerea la credința străbună.

Ne este bine cunoscut că acest proces nu se poate înfăptui brusc și nici fără greutăți și lupte. Noi ne încredem în Dumnezeu că ne va ajuta, și în confrății de credință că ne vor sprijini în acest sfînt ideal scump nouă tuturor. Apoi în ceea ce privește realizarea, nu poate fi scăpat din vedere că Biserica ortodoxă numai atunci poate conta pe un viitor strălucit, cînd se prezintă ca o Biserică curat națională și democratică. Lucrul acesta este cu atît mai ușor la organizarea democratică a Bisericii ortodoxe, cu cît prin aceasta nu este nevoie să fie atinse fundamentele dogmatice. Munca aceasta întru nimic mai puțin reclamă o mare circumspecțiune, experiență și educație teologică excepțională. De asemeni este prea mare pentru puterile unui om și cere un concurs și într-adevăr al unei persoane cu adevărat calificată în această chestiune. Cînd s-au găsit aici regimamente românești și apoi legiunea română, d-l preot militar șef dr. Virgiliu Ciobanu¹ a participat la lucrări în așa măsură, că tot ceea ce am făcut pînă acum datorăm numai amabilității și abnegației sale. D-l dr. Ciobanu este omul de care am avea nevoie. De cînd l-am cunoscut, l-am și îndrăgit. Pe unul ca el am putea să-l folosim pentru organizarea noastră, căci înalta sa cultură științifică, întregul său comportament, caracterul său corespunde dorințelor și cererilor noastre. Din nefericire nu sîntem în stare să-i dăm funcția corespunzătoare calităților sale, deoarece treburile noastre sînt în devenire și sîntem săraci. Pînă ce lucrurile se vor aranja, se poate, fără îndoială, oferi d-lui dr. Ciobanu o demnitate asemănătoare meritelor sale. După ce d-l dr. Ciobanu a fost inițiat cît se poate de bine în planurile noastre de viitor, el însuși ne-a dat și directivele și a condus munca, îi simțim cu atît mai mult lipsa. Deoarece nu putem să rezolvăm problema în modul cel mai simplu, ne-am adresat deputăției consilierului național Ex. Sa dr. Maniu și Isopescu Grecoi cu rugămintea de a-l angaja aici pe d-l dr. Ciobanu ca reprezentant politic român, poate consul. Prin aceasta, după părerea noastră, România ar cîștiga mult, deoarece d-l dr. Ciobanu, în calitate de colaborator al nostru, sfătuitor și prieten ar putea desăvîrșit conta pe deplină susținere din partea noastră și ar putea obține chiar la început astfel de informații și indicații, pe care altul numai în cursul unui timp mai îndelungat ar putea să și le procure și pe deasupra el ar putea să se bizuie pe informațiile noastre, deoarece noi l-am

informa pe binefăcătorul nostru totdeauna în chipul cel mai bun și adevărat. D-l Isopescu Grecul mi-a promis de a prezenta cu aviz favorabil chestiunea la Consiliul Național. Dacă însă Eminența Voastră ne-ați sprijini în această problemă cu bunăvoință, dr. Ciobanu ar putea să fie socotit precis pentru o grabnică înapoiere. Dacă Em. V. binevoiește a acorda atenție cererii prezentate de mine, binevoiți a întreba pe dr. Ciobanu, care de la 5 ale acestei luni se află la Sibiu, ca și pe dr. Petre Borcea care la Crăciun vine acasă și Emin. V. veți dobîndi confirmarea celor ce eu aici am fost nevoit să le expun ceva mai pe larg.

Em. V.! Prea onorate Domn și Părinte, binevoiți a ne asista în sf. noastră problemă cu sfatul și ajutorul, și recunoștința pravoslavnicilor cehi va rămîne totdeauna asigurată. Eminența Voastră și Numele Vostru va fi citat la loc de cinste în istoria Bisericii pravoslavnice cehe.

Rog pe Em. V. să mă scuze că îndrăznesc să vă supăr și că nefiind stăpîn pe limba română, a trebuit să-mi redactez scrisoarea într-o limbă ce ne este odioasă.

Rugîndu-vă pt. părintească binecuvîntare pt. noi toți, mă recomand rugăciunilor Em. V. și îndrăznesc a semna cu expresia celei mai înalte considerațiuni,

Al Em. Voastre
devotat

Dr. Milos Cervinka
Smiehov, Kralovska 33

Dec. 1918

1 *Ciobanu Virgil*, a se vedea nota 45, p. 26.

„CHEMAREA“

Z I A R U L „Chemarea“

Tinerimei Române

Cluj

Str. Regina Maria no. 36

Cluj, la 28 april 1931

Înalt Prea Sfinția Voastră,

Pentru a putea face față cheltuielilor ce un ziar pretinde în existența sa, și pentru a asigura apariția ziarului *Chemarea* și pe

mai departe, apelăm la sentimentele D-Voastre naționale și bunăvoință și Vă rugăm să *sprijiniți* ziarul nostru prin achitarea abonamentului pe anul curent.

De a menținea trează conștiința de cetățean în tineretul din Ardeal și Banat, precum și din alte motive, pe care D-Voastră desigur nu le ignorați, se impune asigurarea apariției ziarului nostru.

Fiind de fermă convingere că nu veți refuza apelul nostru, dându-ne tot concursul, semnăm

cu distinsă stimă

CHEMAREA

Tinerimei Române

Administrația

Cluj, str. Regina Maria 36

CHIRICUȚA PETRE

1

17 martie 1930

Roma, Via Gaeta 14, int. 11

Înalt Prea Sfințite Stăpîne,

Cu înaltă smerenie Vă rog și de data aceasta să mă iertați că de atîta timp nu V-am mai scris. Deși nu e zi să nu mă gîndesc și să nu-mi propun a Vă scrie, totdeauna simțesc parcă o jenă și o mustrare să Vă răpesc timpul cu scrisul meu și tot amîn pe mai tîrziu, știindu-Vă peste măsură ocupat cu grijile și nevoile obștești. De data aceasta însă Vă rog să mă iertați dacă Vă voi răpi cîteva prețioase clipe cu citirea epistolei de față.

De asemenea cu înaltă smerenie Vă rog să-mi îngăduiți, deși cu mare întîrziere și poate cu mare neîndemînare Vă scriu, să adaog și eu, ca cel mai mic între frați, cele mai umilite și curate, sincere felicitări, pentru trecut — cele mai entuziaste și devotate urări, pentru viitor, cu ocazia aniversării celui dintîi deceniu de preafericită arhipăstorire a I.P.S. Voastre la cirna sf. noastre Biserici. Să Vă dăruiască bunul Dumnezeu sănătate deplină pînă la sfîrșit, pace și liniște din partea tuturor. Și iarăși mă rog la bunul Dumnezeu să dăruiască și înaltului nostru Episcopat și cler măsura dragostei și a înțelegerii, să Vă ajute în orice fel și cu orice prilej — și să Vă secondeze întru toate fără alte socoteli și cugete, decît cugetul la slujba Mintuitorului și a sf. noastre Biserici! Cît pentru mine, Înalt Prea Sfințite, Vă rog și cu acest prilej a mă socoti printre cei mai neînsemnați și dintre cei mai devotați și hotărîți a lupta fără preget

pentru monumentala operă de restaurare a sf. Bisericii în datoriile și drepturile Ei, operă ce Î.P.S. Voastră ați inițiat și trebuie să desăvârșiți. Să Vă dăruiască marele Dumnezeu, Î.P. Sfințite, alțiia ani de pace și fericită sănătate pînă veți fi reușit să izvoditi desăvârșit această mare și complexă operă pe care singurul Î.P.S. Voastră ați sesizat-o în ceea ce îi este într-adevăr esențial: organizarea Bisericii în profunzimi pe principiul propriei dependențe de chemarea-i specific sfințită și imutabilă. În primul rînd s-aveți o preoțime luminată, conștientă de propria-i eternă misiune, eliberată odată pentru totdeauna de captivitatea babilonică a politicianismului, devotată efectiv propriei răspunderi sacerdotale, sociale *per excellentiam*: este, Î.P. Sfințite, însăși esența luptei, este impenativul categoric al ceasului de față, este cea mai promițătoare biruință, este arzătoarea dorință de mai bine în care eu adun toate urările de bine ce cu smerenie Vă rog a mi se îngădui a Vă trimite.

După acestea, o altă cauză de conștiință m-a determinat a Vă scrie prezenta epistolă. E vorba despre ceea ce V-am scris și cu altă ocazie, adică tot despre unele știri de aici. D. min. Brediceanu¹ a stat prea puțin la Roma. Conștiința mea de preot și fiu duhovnicesc al Î.P.S. Voastre mă determină să insist și de data aceasta asupra celor ce V-am scris și altădată. Cu d. min. Brediceanu am fost pînă la urmă în raporturi „corecte“, dsa a căutat pînă la urmă să fie chiar delicat în mod deosebit față de mine. Asta însă nu m-a putut determina să mă ocup mai puțin de studiile mele și să rămîn tot timpul față de Legațiunea noastră în rezerva în care dintru-nceput m-a silit să mă retrag modul de a vedea și a lucra al d. Brediceanu, și despre care, în parte, V-am scris la timp.² Înainte de plecare d. Brediceanu mi-a făcut onoarea să mă invite la dejun, într-o zi. Era f. afectat căci era informat din unele cercuri că Î.P.S. Voastră cunoașteți unele lucruri puțin plăcute, adică disperarea d. min. Brediceanu și a preotului de aici despre soarta ortodoxiei, într-un viitor nu tocmai depărtat. Era chiar indignat că vi s-au putut, o clipă, scrie astfel de cugete. Eu, care evident eram cel învinovățit, dar care eram și sunt în același timp tare pe seriozitatea informatorilor mei, eram astfel pus într-o situație puțin, însă numai puțin ... penibilă. De o parte, în mine însumi, eram chiar f. satisfăcut că, cel puțin pe calea aceasta, am ajuns să văd pe om protestînd contra unor convingeri pe cari sunt prea încredințat că el însuși le-a pronunțat cu mai puțină diplomație în alt prilej și față de alți oameni; de altă parte însă, gîndul că această retractare formală, deși între patru ochi numai, ar putea îndreptăți un cît de mic dubiu despre adevărul celor relatate de mine, un sentiment de oarecare vagă tristețe m-a copleșit. Și ... re-

flectam: în viitor probabil se va adopta un mod *special* de prevedere în relațiunile cu oamenii, mai ales cu „diplomații”. Atare prevedere ar fi de pildă: adoperarea înregistrării în „film vorbitor”. Numai în acest caz diplomatul va recunoaște și *mîine* convingerile sau opiniunile ce a susținut azi!

Așadar, înalt Prea Sfințite, aceasta fu datoria mea: eu, care V-am scris că d. min. Brediceanu sau preotul unit de aici au exprimat acele convingeri pe care eu le-am socotit jignitoare pentru ortodoxia noastră, insist și astăzi; ceea ce V-am relatat este adevărul adevărat. Astăzi dacă d. min. Brediceanu îmi dezmințe așa categoric că ar fi exprimat dsa atari convingeri, datoria mea astăzi este să Vă informez atita: că dsa nu mai exprimă astăzi acele opinii cari, repet, le-a afirmat într-un moment dat. Astfel dar d. min. dezmințe. Ceea ce însă dsa nu va putea dezminți în nici un fel: este osebitul atașament al dsale ca *ministru al țării* pentru interesele și privilegiile bis. rom. unite. Un exces de zel, care poate fi lămurit din mai multe puncte de vedere, dacă-mi îngăduiți, aici chiar.

Cazul dsale mi-a relevat, mai bine zis confirmat și verificat, o convingere la care mai de mult timp mă oprisem. Adesea, îndărătul unei mari și strălucitoare fațade a unui somptuos palat, s-ascunde ființa firavă și imbecilă a cine știe cărui ... neputincios. Mi-aduc aminte, pe cînd eram preot la Galați, agitam împotriva „Concordatului”.³ Pusesem în zdruncin toată intelectualitatea orașului: Soc. clerului „Renașterea”, „Liga culturală”, „Doamnele ortodoxe”, „Asociația corpului didactic”, „Funcționarii publici”, într-un cuvînt toată obștea de creștini ortodoksi. A fost un rar moment de spontaneitate și elan colectiv pentru o problemă pe care noi o socoteam *vitală*. Cînd însă a fost vorba să asigurăm acțiunii noastre și concursul, sprijinul oamenilor politici localnici, cu influență în politica generală a țării, ce am aflat? Anume: că primul om politic din Galați cu influență mare în politica generală a țării, d. Orleanu,⁴ era cumnatul ministrului nostru pe lingă Vatican atunci, d. Penescu.⁵ Nu mi-a spus-o d. Orleanu atunci, mi-a spus-o însă d. Penescu aici, cînd am venit eu la Roma. Se înțelege, d. Orleanu era principialmente (?) contra acțiunii noastre. Ca om politic mi-a spus-o indirect: prin informațiunile extrem de binevoitoare, exagerat binevoitoare, despre forța și organizarea catolicismului în lume. Concurs din partea sa, evident, nu mai era de așteptat; cum era să colaboreze dsa la periclitarea unei situațiuni care de la origine, probabil, era o situațiune familiară. (Azi chiar am aflat întîmplător că d. Penescu și astăzi locuiește la Roma. Are preferințe pentru Roma!) Nu m-aș mira dacă s-ar dovedi — și se va dovedi

odată — *cum, de unde și cine* a agitat diplomaticeste pentru deschiderea acestei Legațiuni, care pentru 999/000 motive este inutilă și enorm costisitoare pentru sărman statul român? — Zic, nu m-aș mira dacă eventual s-ar afla că de aceste inițiative nu este străin d. Penescu, care pe vremea aceea era consilier pe lângă cealaltă Legațiune română din Roma — și nu este străin poate nici d. Orleanu, care pe vremea aceea era mai tânăr și de atâtea ori „fost și viitor ministru“, președintele Camerii și ... atotputernic. Mai presus de orice suntem doar renumiți în toată lumea ca: țara căpătuiei în familie! În chipul acesta politicianismul român este în stare să facă de risul și de ocara lumii o țară ca a noastră și un popor binecuvîntat de Dumnezeu ca al nostru!

Cu această digresiune asupra politicianismului în genere, revin la cazul d. Brediceanu. Acest caz îmi apare important și în altă privință: mai primejdios decît prin regionalismul *politic*, Partidul Național din Ardeal va ajunge prin *regionalismul confesional*. În mod firesc direcțiunea Partidului Național tinde spre *confesionalism* — între altele și prin — ori *tocmai* prin: *indeferentismul* confesional al intelectualilor ortodoxi din Partidul Național ardelean. Cazul d. Brediceanu nu este, cred, o excepție. (Avem și în regat intelectuali ca d. dr. Paulescu⁶ de la L. A. N. C.⁷ și d. Măndrescu⁸ de la Partidul Național — *Radical*, cari înnoată de zor spre apele „Unirii“!) De altă parte, cine ar putea tăgădui? Presa catolică mondială a relevat marele aport, pentru catolicism în România, ce l-a constituit la timpul său venirea la cîrma țării a guvernului Maniu-Vaida etc. (Katholische Kirchenzeitung, La Croix ș.a. din vremea aceea). De altă parte, „uniții“ sunt agresivi — ori metoda catolică și interesele „Uniatismului“ îi face să fie activi și agresivi. Așa că nu cred că se datorește numai întîmplărei sau selecțiunii naturale a valorilor faptul că „uniții“ dețin de fapt conducerea politică și sunt în mare parte beneficiarii forței politice a partidului la care colaborează din plin și energii ortodoxe. Cum dar ne-am mai mira că nicăieri în țara românească, problema *reciștigării* sufletelor răzlețite prin vitregia unor politice astăzi apuse, nu e mai inactuală ca în Ardeal! Ori *această* problemă este o chestiune de viață și de prestigiu pentru Biserica noastră. Intelectualii ortodoxi însă din Partidul Național sunt dominați de interesul politic (vail întru cît e politic acest interes!) într-atîta, că pentru ei această problemă nici nu există. Îmi apare în sine caracteristic răspunsul dlui Bred[iceanu] cu ocazia ultimei noastre întîlniri, cînd eu înfățișam temelia de adevăr istoric-științific (teologic) care sta de partea ortodoxiei noastre și ne îndreptățește ca pentru împrejurări prielnice să insistăm a realiza *această* unire — dsa îmi

răspunde cu emfază: „Ași! Sf. Ta socotești că pe calea convingerii religioase, a adevărului istoric-teologic vor face Maniu-Vaida *unirea?*” Cu pasiune de adevăr și dreptate i-am răspuns și eu: atunci dacă nu pe calea *aceasta*, pe care *altă* cale va trebui totuși să se realizeze această *unire*? Nu mi-a mai răspuns ori nu-mi amintesc ce mi-a răspuns — în orice caz nu mi-a dat un răspuns relevant. Eu însă am avut în clipa aceea o fericită viziune de viitor, viziune care mie îmi apare ca singura soluție salvatoare în frământarea de ape care lovesc în temeliiile cetății noastre, Biserica: acest politicianism în genere ilicit și venal și acest intelectualism păgîn și pustiu de suflet, mohorît și fără o zare măcar de idealism creștin, vor trebui să fie dezarmați prin aceeași armă, singura cu care răzbește și biruie acest politicianism și intelectualism: *valoarea politică a Bisericii noastre!* Este imensă, poate fi extraordinar de puternică și binefăcătoare această armă în mâinile și sub directiva Bisericii. Un cler eliberat de orice obligațiuni și servitute către partidele politice, *adunat laolaltă* pentru rosturile lui sociale-naționale sub conducerea unitară, luminată, inspirată de chemarea Mîntuitorului, această „*militia Christi*” activînd metodic, intens, cu mijloacele care îi sunt proprii, aceasta, cred eu, este singura soluție care poate preveni multe primejdii de viitor. Nici un partid politic nu s-ar putea eschiva datoriei *politice* de a realiza oricari deziiderate ale acestei eminente organizațiuni politice, socială *per excellențiam!* Această organizare politică a clerului, nu ca partid, ci ca cler care vrea și trebuie să pună o ordine morală în destrăbălarea de astăzi a vieții politice, își va manifesta forța sa politică în orice acțiune de organizare și afirmare socială-politică — și este singura ieșire din halul de umilință și sărăcie de orice fel în care suntem prăbușiți astăzi; mai mult: ne va desolidariza de răspunderile morale-politice ale acestui politicianism care primejduiește azi țara; și ne va da totodată puțința a reacționa în numele și cu puterea Mîntuitorului pentru a face ca și oamenii noștri politici și intelectualii Bisericii noastre să fie conștienți și efectiv activi spre postulatele sociale ale Evangheliei și sf. noastre tradiții. Numai astfel acea dorită *unire* a uniților cu noi nu va fi decît o spontană mișcare de afirmare a maselor pentru ortodoxie și în Ardeal.

Iată, înalt Prea Sfințite, ce reflexiuni mi-a cauzat *maniera* politică a d. Brediceanu, intelectual ortodox din Partidul Național și ministru al țării care în așa impresionantă proporție este țara milioanelor de ortodoxi în primul rînd. Vă rog să mă iertați că am insistat poate prea mult, dar mai ales de cînd am venit aici și am putut cunoaște de-aproape calitativ și cantitativ puterea catolicismului, sunt mai

luminat și mai pasionat pentru puterea ortodoxiei noastre. În ce privește ortodoxia, această putere e numai *credință și adevăr*, verificate ca sfinte și neprihănite printr-un necurmat șir de veacuri. Supremul imperativ al clipei de față este ca *noi* înșine să știm prețui în adevărata ei ființă și valoare sfinta noastră ortodoxie; într-un cuvânt: *să ne învrednicim* a corespunde după cuviință acestei sfințenii: ortodoxia! Înalt Prea Sfinția Voastră ați inițiat în mod minunat această imensă și mîntuitoare lucrare. Puțin numai — și dacă va vrea bunul Dumnezeu, o să trăim, sper, ca să vedem bogate roade în lotul nostru, aurora unei fermecătoare primăveri peste meleagurile noastre coperite pînă acum numai de tăcerea de gheață a unui *trecut* puțin prea departe de prezentul nostru mohorit.

În lumina acestor preocupări de griji și de speranțe, maniera dlui Brediceanu, evident, m-a impresionat deosebit de neplăcut. Dsa urmărirea *consolidarea* unei situații de privilegii pentru *uniți* la Roma și în țară, ceea ce după umila mea înțelegere, va constitui pentru viitor o piedică cu atît mai [grea], cu cît această situație va fi mai consolidată. În cît privește anume avantajii materiale și morale ce dsa a acordat preotului *unit* și bisericii unite de aici, acestea vor fi dintre elementarele dificultăți de care se va izbi ideea deschiderii *capelei ortodoxe* pentru românii din Italia și din Roma.⁹ Se va răspunde probabil, cum au și zis-o dnul Bred. și preotul unit într-un anume cerc aici: apoi dacă avem biserică unită, ce mai e nevoie s-avem și una ortodoxă? Și eu, I.P. Sfințite, socotesc aceasta una dintre principalele nevoi cari cer a fi rezolvate cît mai curînd aici. Toți ortodoxii cari vin sau trăiesc aici sunt ca și pierduți pentru ortodoxie. Nu mai vorbesc de d. min. Ghica¹⁰ (un fanariot sadea) și de soția dsale care e catolică din naștere și devotată catolică, un frate al dlui Ghica este abatele unei mînăstiri catolice — asemenea și el f. devotat catolic. Dar ceilalți români cari trăiesc aici, lipsiți de asistența sufletească-religioasă a preotului ortodox, așa neîntemeiați cum sunt în genere într-ale ortodoxiei intelectualii noștri, aici în centrul catolicismului unde aparențele catolicismului măcar sunt orbitor de strălucitoare pentru cine nu are prilej și cale de a se informa și altfel — românii se [înstrăinează] complet de la orice afinitate cu Biserica noastră. Și e un mare păcat acesta. Și cînd mă gîndesc că abia de acum înainte relațiunile noastre culturale-politice cu Italia vor fi mai dezvoltate, primejdia acestei înstrăinări pe viitor apare și ea crescută.

Așa cugetînd, nu știu cum aș face ca să reușesc a împărtăși noului ministru aceste temeri și aceste cugete, ca măcar dsa să repare ceea

ce după părerea mea a stricat d. Brediceanu spre a evita adică măcar pe viitor din partea statului nostru prin ministrul său la Vatican orice insistență pentru promovarea intereselor *religioase* ale uniților la Vatican și în țară. Pentru aceste interese este ierarhia bis. unite — statul nostru nu are doar a se interesa în mod deosebit de aceste interese. Ca prim indiciu al acestei noi directive ar fi, socotesc: dispensarea de consilieratul preotului unit, consilierat e drept deocamdată onorific, cobugetar, — dar care pe lângă că pentru interesele de stat este *inutil* prin nepregătirea și lipsa de tact a omului (preot unit), principialmente însă acest sfătuitor interesat este primejdios pentru spiritul de imparțialitate din care trebuie să se inspire ministrul țării.

Fiindcă V-am vorbit atâtea despre alții, despre mine nu mai rămâne nici timp, nici loc. Sunt însă fericit să Vă anunț că am isprăvit de luat aproape teza mea de doctorat, că-mi prepar acum studiile de specialitate și peste 3 luni (începutul lui iulie) voi pleca spre țară. Vă rog încă o dată a mă ierta că V-am răpit prea mult timp — și asemenea Vă rog de prea înalta Patriarhală Binecuvântare. Al I. P. S. Voastre prea mic fiu duhovnicesc,

Preotul Petre Chiricuță

1 Brediceanu Caius, vezi nota 2 de la pag. 132.

2 N-am găsit scrisorile anterioare, dar Caius Brediceanu știa și el despre ele, căci se apăra de învinuirile de catolicism ce i se aduceau. (Vezi în scrisorile sale publicate aici și mai departe chiar în această scrisoare).

3 „Concordatul” între statul român și Vatican, care reglementa situația Bisericii Romano-Catolice în raport cu statul român, pe de o parte, și cu Vaticanul, pe de altă parte. Ortodocșii apreciau că acesta favoriza catolicismul și că statul român din acea vreme accepta o situație prin care i se încălca suveranitatea și demnitatea.

4 Orleanu M. G., om politic, n. 1859, la Focșani. Dr. în drept la Paris, procuror la Iași și București, judecător la Putna, Dorohoi și Rm. Sărat și procuror la Galați. Liberal. Senator. A fost ministru al Industriei și Comerțului între 1909—1910.

5 Penescu Dimitrie G., n. 1878, diplomat, ministru plenipotențiar în țările nordice și la Vatican. Din 1932 membru în Înaltul Consiliu Diplomatic.

6 Dr. Paulescu Nicolae C., n. 1869 la București. Descoperitorul insulinei. Moare în anul 1931.

7 Liga Apărării Naționale Creștine, organizație politică antisemită de sub conducerea lui A. C. Cuza, înființată în 1923 la Iași. A fuzionat ulterior cu Partidul Agrar al lui Octavian Goga sub numele de Partidul Național Creștin.

8 Probabil Măndrescu Simion C., n. 1868 la Ripa de Jos, Mureș. Profesor universitar. Luptător ardelean. Fost ministru plenipotențiar în Albania.

9 Ideea a putut fi realizată numai după război, în anii 70 când s-a deschis o parohie ortodoxă română la Milano și a doua la Torino.

10 Ghica Dimitrie, prinț, diplomat, n. 1875, la Istanbul. Ministru plenipotențiar în Italia între 1929—1931, 1932—1933. Fost și ministru de externe (1931—1932) în guvernul Iorga.

15 maiu 1930

Via Gaeta 14, înt. 11.

Înalt Prea Sfințite Stăpîne,

„Uniții” au fost în mare sărbătoare, zilele astea, la Roma. Cu ocazia punerii pietrei fundamentale a „Institutului Pius XI pentru români”, au fost aici toți ierarhii bisericii româno-unițe din Ardeal. Au făcut „messa pontificală” în biserica ce au aici pentru uniți, sub „președinția” I.P.S. Suciu de la Blaj; a pontificat P.S. Frențiu de la Oradea, cu sobor de mulți studenți clerici de la Propaganda și Colegiul grec; a predicat P.S. Hosu; asistau și P.S. Niculescu, cei doi miniștri de la ambele Legațiuni cu personalul superior, puțini români și străini curioși (popor din piața alăturată bisericii). P.S. Hosu a predicat despre suferințele și înălțările neamului românesc, ca interpretare a cuvîntului „a coborît din scaun pe cei plini de trufie și a înălțat pe cei smeriți”; în parte, aceasta a fost destul de convenabil; n-a prea adîncit însă și n-a lămurit de ce se simțea fericit să predice despre această providență divină față de români: *aflîndu-se în Roma?* A zis doar Roma, centrul *latinității*; am înțeles însă că s-a simțit stingherit să urmeze gîndirea pînă la capăt; va fi cugetat desigur și la cealaltă premisă a sofismei catolice despre Roma centrul, focarul religiei creștine, catedra lui Petru ș.c.l. Despre aceasta n-a vorbit P.S. Hosu; cu aceasta a început însă vorbirea sa P.S. Suciu, luni 12 mai, la punerea temeliei institutului mai sus numit. Nu știu cine a zis întâia oară despre renegați că sunt „mai catolici decît Papa” — aceasta fu și situațiunea privilegiată a pâr. Suciu.

Rareori am fost mai umilit și jignit atîta ca în clipele acestei profunde dureri sufletești văzînd „ierarhul român” în ipostaza de slugă lingușitoare, într-asa hall față de un stăpîn care, sunt sigur, dacă este adevărat stăpîn, el însuși nu poate avea decît compătimire față de așa slugă! Cu atît mai mult această lingușire mi-a apărut deplorabilă, întrucît *argumentele* acestei supuneri exstactice față de Roma, ele însele erau la nivelul scoborît al acestui trist ipostaz al lingușirii. „Roma leagănul creștinismului, cetatea lui Petru, care prin două mii de ani a radiat cea mai curată credință în numele Mîntuitorului în lume și va dura de-a pururi peste veac și peste popoare ... etc.”, — așa a început pâr. Suciu, „și porțile iadului nu o vor sfărîma” etc., așa a continuat o bună bucată de vreme pâr. Suciu, „Roma a fost plină de binecuvîntări, generoasă peste măsură cu neamul românesc în tot cursul de veacuri etc., și ... românii privesc spre Roma cu neuitată recunoștință, cu suprema speranță în orice izbăvire” etc. Auzind

acest fel de declarațiuni, desigur cei câțiva cardinali cari erau prezenți cătau unii la alții și își metzeau tichiile de mătase roșii cu satisfacțiune — însă eu care știu și despre *alt* rost al stărilor din catolicism în relațiile lui cu ortodoxia și mai ales știam bine unele din cele mai moderne și științifice note și însemnări pe marginea Ist. Bisericii creștine, nu-mi puteam decît cu imensă efortare stăpîni o explozivă nemulțumire față de aceste... „reverii“ ultra-catolice ale p.ăr. Suciu.

Ca să numesc numai una din aceste hipertrofice aprecieri despre catolicism, voi zice numai despre „Roma — *cetatea lui Petru*“, dogma pe care s-a construit toată structura cu așa pompoasă fațadă — cutezătoare și sfidătoare fațadă — a catolicismului „roman“. Pe această dogmă a *episcopatului lui Petru la Roma*, coroborată cu dogma *primatului lui Petru* la care se pretează, contra tradiției Bisericii ecumenice, exegeza catolică, sunt construite apoi toate celelalte aserțiuni dogmatice *specifice* catolicismului, cari-l pun afară de ortodoxie. Pentru catolicism insistența în aceste aserțiuni sunt, evident, o necesitate imperativă de existență și acțiune. Dar pentru „uniți“? Mai presus de rațiunile de existență specifice catolicismului, „uniți“ au și alte temeieri de adevăr obiectiv ca să se adapteze cu-așa elan, cu-așa emfază tezei catolice despre „Roma — *cetatea lui Petru*“ ș.c.l.? De unde *știe* p.ăr. Suciu că Petru a stat la Roma, măcar o zi, necum ca să fi întemeiat el și să fi păstorit el biserica Romii prin 25 ani, cum se susținea pînă mai ieri de catolici? Anul trecut și la insistența mea din timp făcută la „Institut“, am avut fericirea să facem exegeza tocmai a importantei epistole *către romani* a sf. Pavel. Cum era și natural studiul exegetic a fost premers de un studiu introductiv — istorie despre începuturile bis. romane. Profesorul Merk este o autoritate consacrată ca atare între exegeții catolici, cum sunt „autoritate“ în fluore toți profesorii cari predau cursuri la acest „Institut“, unde se fac studii de specialitate cu studenți printre cari se numără deja profesorii la universitățile catolice. Toate condițiile unui adevărat studiu obiectiv-științific sunt astfel pe deplin asigurate. Ce satisfacțiune am avut eu cînd prof. Merk a recunoscut cu sublimă onestitate și competență critică că *azi* nu se mai poate afirma proba materială a trecerii lui Petru și a episcopatului lui la Roma. Din epistola *către romani*, mai curînd se poate afirma contrarul. În orice caz adevărul obiectiv este că bis. romană n-a fost ea însăși întemeiată de Petru, că ea a fost întemeiată de creștinii (resp. iudeo-creștinii) veniți din Orient la Roma: *înainte de a fi venit vreunul dintre apostoli la Roma*. Ceea ce se confirmă și din *principiul normativ* pentru apostolatul sf. Pavel pe care sf. apostol îl anunță, chiar în această epistolă (15, 20) zicînd că el „nu predică Evanghelia, decît

acolo unde n-a fost numit Christos, ca să nu zidească altfel pe temelie străină" (adică unde un alt apostol a pus această temelie). În epistola sa sf. Pavel zidește însă admirabil o construcție spirituală dogmatico-morală a bisericii creștine, mai bogată și mai cuprinzătoare decît în orice altă epistolă — ceea ce indică eminent că Paul se crede în drept să zidească pe o temelie care era cea a umililor și anonimilor creștini veniți din Orient la Roma, dar nu era temelia vreunui alt apostol, cu atît mai puțin a lui Petru. — Aproape întreg cap. 16 este plin de salutări către creștinii din Roma numiți pe numele lor, creștini de umile condițiuni sociale în comunitatea bis. romane, printre care și cîteva femei; despre Petru și pentru Petru aici și nicăiri în toată epistola: nici o amintire! Unde era Petru? Cari erau relațiunile lui Petru cu bis. romană?! Epistola sf. Pavel către romani este cel mai elocvent document: *inspirat și infailibil contra* episcopatului lui Petru la Roma în tot acest timp pînă ce este scrisă epistola noastră (scil. finea anului 57 — începutul lui 58 d. Chr.). Ipoteza episcopatului de 25 ani a lui Petru la Roma apare astfel drept ceea ce este ... ipoteză goală de orice prezumție riguros critică. Ceea ce ne-a rămas scris într-adevăr de Petru însuși ni-l arată însă la extremă depărtare de Roma: în Babilon și celelalte cetăți orientale despre cari aminteau epistolele lui. Afit! Atunci cu ce drept își umflă plămîinii pâr. Suciucoronat cu mitră de ierarh al Celui ce este *Adevărul și Viața*, lingusind pe cardinalii sec. XX cu iluzia pe veci dezbrăcată de adevăr despre „Roma — cetatea lui Petru“?! Aceasta este una dintre cele mai primejdioase „mistificări“ cu cari „uniți“ cearcă să-și consolideze o situație *îndoit* privilegiată de care beneficiază în circumstanțele cari locuiesc la noi: dezorientarea și superficialitatea care vremuiește așa cumplit sufletul generațiilor noastre de azi. Nu va mai trebui să întîrziem mult a ne emancipa de multele noastre lipsuri, a ne dezmetici și a intra cît este timp încă în adevăratele noastre rosturi de *ortodoxie vie, iluminată de simțirea interioară a vieții și activă: să spulberăm echivocul în care se retransază astăzi mai cu tot dinadinsul și se sbinguiește „mitismul“ la noi*. Obștea sufletelor românești trebuie în scurt și cu tot temelul lămurită asupra temeiurilor religioase-politice-clericale cari au dat și dau și astăzi ființă și rost „mitismului“ la noi. Ei au astăzi, mai mult ca ieri, situația privilegiată a „vișelului care sughe la două vaci“: *statul român*, la care trece ca bis. națională; și *bis. romană*, de la care obține multe întăriri și ajutoare, de orice fel.

Pâr. Suciuc avea aerul încă s-afirme că prin biserică (ortodoxă, se înțelege) s-au infiltrat la noi toate ingerințele politice-culturale (în ce privește limba) — și că emanciparea și dezvoltarea pop. român a

venit prin „unirea” cu Roma! Ca și cum înainte de „unire” nici vorbă de literatura română, de rezistența națională despre care mărturisește istoria atîtor veacuri și care e patrimoniul bisericii în cel mai înalt grad! *Păr. Suci* confundă vinovat latinismul cu catolicismul! Dar atunci nu este decît să scuturăm de pulbere însemnările pline de durere ale latinistilor înșiși, ei înșiși „uniți”, cu privire la actul „unirii” însăși! Am spus acestea și I.P.S. Cisar: prin actul acestei „uniri” care s-a făcut la 1700 la noi, și prin similar act care s-a cercat să se realizeze și la alte pop. ortodoxe, catolicismul a greșit și a provocat legitima repulsiune la ortodoxi față de catolicism. „Unirea”, care rupe unitatea sufletească și organică a nației, este o rană care doare deopotrivă ceea ce este „viu” în organism (nație); „rana” însăși nu simte această durere, căci „rana” (fibrelor organice care sunt atinse de rană sunt în disoluție) este partea moartă a trupului; soluția nu este decît: sau operația, sau vindecarea — ori tot trupul se îmbolnăvește și moare. Cu cît catolicismul va insista și va protege adîncirea acestei răni, cu atît se sapă mai profund prăpastia care azi dezbină Biserica Mîntuitorului. I.P.S. Cisar mi-a răspuns: „E f. interesantă judecata Sf. Tale”. Dureros este însă că asemenea gînduri sunt complet străine catolicismului de ieri și de astăzi. El se conduce constant de principiul: „divide et impera” — s-a bucurat și se bucură de toate suferințele cari au stăpînit ortodoxia! ... Ceea ce este mai execrabil în politica de expansiune a catolicismului în lume! Cu atît mai mult cu cît catolicismul are atîta „bun” comun cu dreapta ortodoxie!

De soarta „Institutului Pius XI pentru români” la Roma pînă. Suci leagă speranța unei culegeri de roade *inscrutabile*! Inscrutabile desigur — dar în ce sens! Ah ce mult m-a durut această inscrutabilă perspectivă care înnegura în clipa aceea conștiința ierarhului lui Christos! Dacă, la urma urmei, „uniții” noștri sunt așa de ahtiați pentru „ecclesia mater”, cum ei se delectează a numi biserica Romei — de ce nu se fac de-a dreptul *catolici*? Căci în definitiv catolicismul, cu toate „ale lui”, tot este mai întregu, mai pur, mai unitar, este mult mai presus decît „unitismul”. De ce acest „bastard” nu intră în plină posesiune a întreg patrimoniului dogmatic — canonic — liturgic propriu catolicismului?! De ce „unitismul” se bălăbănește între ortodoxie și catolicism — între Orient și Occident? Dar nu este nici ortodoxie, în ceea ce pretinde că are comun cu ortodoxia — nu este nici catolicism, în ceea ce pretinde că are comun cu catolicismul. Ori catolicismul se servește de „unitarism” ca de posturi de avangardă în marșul spre Orient? Iată una dintre cele mai dureroase iluzii care primejduiește deopotrivă și catolicism și ortodoxie prin

atmosfera de vrajbă ce inerent creează și alimentează prin această strategie adoptată războiului între vrăjmași. Și cu asta *înseninarea zării* întârzie fără veleat!

Aceste reflexiuni îmi sugerează sărbătoarea „uniților” care a durat câteva zile la Roma, în preajma lui 10 mai. Cu satisfacțiune însă am fost că și alți români, cari au fost de față, mi-au împărtășit reflexiuni similare. În ce privește preotul unit de aici, o delegație de studenți uniți din propria lor inițiativă s-au prezentat pâr. Suciuc și i-au reclamat acțiuni de violență și nesocotire a acestui preot în relațiunile cu ei. Pâr. Suciuc ar fi hotărît ca de la 1 iunie să fie rechemat, s-a anchetat și luat declarațiuni de la reclamantii. Profesorul Isopescu¹ însuși îl reclamase pâr. Suciuc pentru aceleași ieșiri violente față de studenții din cor, îmbrăcat fiind în odăjdii și proferring cuvinte cari în gura unui preot sunt o pîngărire. Asta este „preotul” care și-a permis să zică despre preoții ortodoxiei că sunt niște „idioti și imbecili”; asta este cel pe care d. Brediceanu l-a făcut consilier al Legației statului român și cu cari ambii puneau soroc de 200 ani ortodoxiei, cum V-am scris.

Am cunoscut pe d. ministru Petrescu-Comnen.² Pare mult mai serios decît d. Brediceanu, desigur — însă ... din cunoștința diplomaților de la Roma, m-am ales cu o profundă și iremediabilă decepțiune. Oamenii ăștia, cari și cînd au fost în tinerețile lor prin țară n-au fost poate destul de apropiați și învălmășiți cu suferințele, aspirațiunile și nevoile țării — trăind apoi numai în diplomatie și numai între străini (mulți dintre ei înșiși ... de origine străină: Ghica, Comnen) — au pierdut aproape orice comun cu sufletul și cu nevoile de viață ale poporului. Nici nu mai înțeleg rostul acestui soi de diplomați!

Am căutat să-l cunosc și să-i prezint unele din aspectele vieții românilor din Roma. I-am vorbit despre Capelă — și ... i-a părut bine că se face. I-am spus de ceea ce eu socot a fi o situație nemeritată și jignitoare pentru viitorul preot ortodox de la Roma, ca la Legațiune să fie consilier preotul *unit*; că nu cer acest privilegiu nici măcar pentru preotul *ortodox*. Dar că socot în drepturile și datoriile dsale, ca fiind *prevenit*, să găsească soluțiunea echitabilă care se impune. Mi-a răspuns că: deocamdată n-ar putea face nimic; că d. Brediceanu i-a scris în două rînduri și i-a telefonat recomandîndu-i în mod excepțional pe preotul unit. Dar că el crede totuși că părintele nu va căuta să-și facă carieră în diplomatie, cînd va pleca, se va vedea atunci ce se poate face. Ceea ce nu m-a mulțumit. Pentru că eu nu i-am vorbit în mod expres contra *acestui* preot unit — eu i-am vorbit în general că nu e drept și nu e meritat să se

creeze bis. unite o situație privilegiată pe care nu o cere nici chiar bis. ortodoxă — dominantă.

Dar, V-am răpit peste măsură timpul și cu înaltă smerenie Vă rog să mă iertați. Am ținut de datorie să Vă informez despre aceste lucruri.

Termin și cu acest prilej rugîndu-Vă cu smerenie în sensul rugămintii pentru care V-am rugat, pentru transferarea mea de la parohia unde sunt acum la „Popa Tatu”. Socot aceasta un mare bine pentru care cu cea mai mare smerenie și duhovnicească iubire Vă rog să m-ajutați.

Al înalt Prea Sfinției Voastre cu multă smerenie și cu neuitată recunoștință,

Preotul Petre Chiricuță

¹ *Isopescu Claudiu*, n. 1894 la Frătăuții-Vechi, Bucovina. A făcut studii la Cernăuți, București și Neapole, de la Univ. din urmă luîndu-și doctoratul. A fost profesor la Liceul „Matei Basarab” din București (1920), apoi asistent la Academia de Comerț din București (1922—1923). Membru al Școlii române din Roma (1923—1925), iar din 1929 conferențiar de l. română la Universitatea din Roma. Din 1936 profesor de l. română la Univ. din Roma. Autor de foarte multe studii importante de istoria culturii românești, aproape toate publicate în limba italiană, la Roma, Napoli, Livorno, Bologna.

² *Petrescu-Comnen Nicolae*, a se vedea nota 1, p. 134.

CIOROGARIU ROMAN

1

Oradea-Mare, 2/15 ian. 1920

Înalt Preasfințite,

Vă mulțumesc pentru actul de promovare în treapta de arhimandrit.

Telegrama Preasfințitului din Arad de a mă prezenta în ziua de Crăciun la hirotiesire mi-a sosit în ajunul Crăciunului, în urmăre n-am putut pleca, dar nici nu mă puteam îndepărta din Oradea pe timpul ciclului de sărbători fiindcă mă rețineau aici îndatoriri pastorale indispensabile. Știți situația din Oradea-Mare unde e vorba de prestigiul bisericii, ca să dăm expresie caracterului ortodox a Orăzii-Mari. Voi pleca însă la Arad în ziua de S. Ioan.

Comunicatul din *Dacia*¹ despre aranjarea episcopilor m-a surprins și pe mine și pe toți de aici.

Eu credeam a fi în drept de a aștepta și ascultarea mea, mai ales că așa a fost înțelegerea, că hotărîre definitivă se va lua numai după ce ne vom întruni după sărbători la București.

Nu intru în meritul afacerii în speranța că e numai o intrigă pusă la cale în vădit tăiș contra mea. Dar vă rog să susțineți afacerea în suspens pînă la venirea mea la București și pentru partea ei principală.

În chestia Episcopiei din Oradea-Mare voi duce cu mine un memoriu ce-l voi prezenta maj. sale regelui, Înalt Preasfinției Voastre și ministrului de Culte, pentru că eu stărui pentru reînființarea Episcopiei din Oradea-Mare, nu pentru mine, ci pentru interesul mare al Bisericii de a avea un centru cultural aici.

Dorințele mele personale le voi spune în București, și nu mă îndoiesc că Înalt Preasfinția Voastră să-mi denegați ascultarea.

Al Înalt Preasfinției Voastre devotat

Roman Ciorogariu²

¹ Ziarul *Dacia* a apărut în București, între 23 nov. 1918—8. oct. 1922, sub direcția lui Al. Vlahuță și I. A. Brătescu-Voinești.

² *Ciorogariu Roman*, episcop al Oradiei din 1920, n. 1852 la Pecica Română (Arad). Membru onorific al Academiei Române. Publicist. A murit în 1936.

Ioan Mihu scria despre el că e „fără îndoială cel mai inteligent dintre călugărilor noștri, aspiranți la arhierie” în „*Spicuri din gândurile mele*”, publicate de Silviu Dragomir, Sibiu, 1933, p. 41.

2

Oradea-Mare, 10/IX 922

Înalt Preasfințite,

La deschiderea corpurilor legiuitoare insistasem să intervenim pentru împăcarea Partidului Național cu Partidul Liberal, dar mi se spunea să mai așteptăm un timp potrivit. De ce m-am temut s-a împlinit, abisul s-a săpat tot mai adînc și astăzi cu groază cetesc hotărîrea Partidului Național de a nu lua parte la încoronare. În istorie va trece că ardelenii n-au încoronat. O primejdioasă armă în mîna dușmanilor noștri.

Astăzi au fost aici dl Vaida¹ și M. Popovici,² m-au vizitat și pe mine. Am insistat să descopere chestia de partid din actul încoronării, dar n-am reușit a-i convinge. Dinșii cer de la noi, episcopatul, să intervenim pentru amînarea încoronării, un lucru întîrziat după fixarea termenului de încoronare. Cu toate acestea s-ar putea iniția tratative noi pe temeiul memoriului înaintat către mai.-sa. Vă rog să încercați a afla o soluție, ce ar deschide calea naționaliștilor la încoronare pentru că impresia mea e că îi doare absentarea de la încoronare.

Intervenți, vă rog, în ceasul al unsprezecelea, ca să prăznuim în deplină bucurie încoronarea toți pînă la unul.

Al I. P. S. Voastre devotat
Roman Ciorogariu
episcop

1 Vaida-Voievod Al., a se vedea nota 32, p. 104.

2 Popovici Mihai, om politic, n. 1879 la Brașov. Național-tărănist, ministru de mai multe ori, la Lucrări Publice, Finanțe, Justiție, între cele două războaie mondiale.

3

Oradea-Mare, 6 oct. 1922

Înalt Preasfințite,

Uniții vestesc *urbi et orbi*, că e succesul lor reducerea rolului Bisericii noastre la încoronare. Aceasta m-a determinat să scriu articolul din *Legea românească*, ce vi-l trimit. Nu puteam admite să se acrediteze umilirea Bisericii noastre. Afița însă nu e destul. Trebuie să se clarifice situația și, prin instituțiuni, să se asigure poziția de drept a Bisericii dominante în noua Constituție ce acum să plămădește. Vei avea grea luptă între împrejurările date, dar și binecuvîntat rol de apărător al ortodoxiei, religioasă și națională.

Cît despre Marmaggi, care face prozelitism în vizitațiile sale canonice și sfidează țara la încoronare, prin demonstrarea de la încoronare, trebuie să plece din țară, pentru că nu se poate admite ca un membru al corpului diplomatic, arhiepiscop strein, să țină vizitații canonice în țară. El trebuie să fie personal revocat. Dar nici nu înțeleg să aibă Roma papală reprezentant diplomatic în țară, căci noi nu recunoaștem statul papal, ci numai scaunul episcopal din Roma.

Drept aceea trebuie să intrăm în o acțiune energetică contra ultragierilor papiste. Să se interpeleze guvernul în chestia prozelitismului ce-l face nuntial papal în țară, care n-are cădere de a funcționa ca episcop și a să amesteca în afacerile interne ale țării, mai departe asupra demonstrativei sale absențe din biserică și prezentare pe tri-bună ca șeful clerului catolic din țară. Interpelarea să se facă în senat ori în parlament de către un laic ca să nu se zică că e o ceartă popească. Sfîntul sinod încă trebuie să iee poziție.

Atacul catolic ne impune datoria de a lua lupta. Doar nu ne-om lăsa striviți în țara noastră de intrigile catolicismului internațional.

Să grăbim pînă țara e cu noi și nu le succede a o învîrți după sofismele lor iezuite, în ce sunt meșteri.

Al I. P. S. Voastre devotat,
Roman Ciorogariu
episcop

CIUHANDU GHEORGHE

Prea Sfinția Voastră!

Întorcîndu-mă de la Caransebeș, mi-am făcut raportul cuvenit și am proiectat gătirea scrisorilor, de cari a fost vorba.

În chestiunea bisericească dădusem aici de un alt proiect, asupra căruia mi s-a cerut părerea. Părerea mi-am exprimat-o în forma unui proiect nou, care s-a primit d-a-ntregul și s-a expediat deja la P. Ven. Consistor mitropolitan. În chestiunea școlară, de asemenea, s-a trimis la mitropolie răspunsul Consistorului d-aici, așa cum l-am propus și l-ați aflat și P. Sf. Voastră de bun.

În vederea importanței acestor două chestii, am crezut că e bine să Vă trimit cîte-o copie de pe cele două acte expediate la Sibiiu. Mai ales e vorba de chestiunea bisericească, în al căreia domeniu va trebui să se facă cele mai adînci și largi reforme de îmbunătățire. Nu mă mai extind la specificarea lor, după ce sunt cuprinse în proiectul ce-l adresez. Adaug însă, că toată chestia aceasta am tratat-o numai incidental — pe urma încredințării neașteptate ce m-a onorat — și astfel simt că la proiectul ce l-am gătit s-ar mai putea adăuga multe bune de zis și de făcut. E vorba însă ca P. Sf. Sinod Episcopesc și P. Ven. Consistor mitropolitan să adopte deocamdată numai cauzele de ținut în seamă la viitoarele reforme așa, că d-abia mai apoi se va putea concretiza și cuprinsul reformelor. Eu, cu persoana și modestele mele puteri, voi stă pururea gata la dispoziția celor ce vor crede că pot să aduc serviciu cauzei.

Chestiunea cu pomenirea prin biserici a regelui Ferdinand a rămas deocamdată locului. N-am ispitit la P. Sfințitul nostru asupra motivelor, neținînd așa ceva de competența mea.

Vă mai alătur, Prea Sfințite, și operatul relativ la îmbinarea bisericilor. Ca să fie mai ușor transmisibil l-am tăiat din *Biserica și Școala*. Ce nu a ajuns la tipărit pînă acum, trimit copiat cu mașina de scris. O fac aceasta, pentru că P. Sf. Voastră să puteți fi pus în cunoștință de cauză asupra acestui punct, care V-a trezit nedumeriri cu privire la ținerea Congresului preoțesc, — care, însă, nu știu cînd se va ține, deoarece d-aici n-avem comunicație cu Ardealul.

Scuzați că, copierile ce le trimit sunt dintre cele rupte în mașina de scris, dar sunt cele mai lizibile. De aceea Vi le trimit pe acestea.

Dragi Dr. I. Erdelyi i-am scris, dar cu mizeriile de pe la noi, Consiliul nostru comitatenz n-a trimis scrisoarea la locul de destinație. Am mai încercat expediarea, dar n-a succes, și în nădejdea vrunei alt prilej, păstrez scrisoarea.

Cer scuze că scriu așa de deranjat, cu marea mea grabă, spre a fi gata pe cînd aștept omul care să ducă aceste rînduri la pîr. Oprea din Timișoara.

Al Prea Sfinției Voastre
plecat serv,
Dr. Gheorghe Ciuhandu¹

Arad, 25 febr. v. 1919

P. S.

Pe cînd trebuie să trimit această scrisoare, nu mi s-a putut copia operatul, întreg, cu privire la congresul preoțesc. De aceea sunt nevoit să-l trimit altă dată.

¹ Ciuhandu Gheorghe, n. 1875 la Roșia, Bihor. A făcut liceul și Școala teologică la Arad și apoi Facultatea de Teologie din Cernăuți. A fost profesor la Seminarul din Arad, iar din 1907 consilier eparhial. Din 1923 a fost președintele Asociației clerului din Transilvania. Senator de Arad (1927-1928). Autor de scrieri istorice și teologice.

CONSTANTINESCU MITIȚĂ

BANCA NAȚIONALĂ
A ROMÂNIEI
CABINETUL GUVERNATORULUI

1 oct. 1935

Înalt Prea Sfințite Părinte,

Am primit rîndurile Înalt Prea Sfinției Voastre și m-au bucurat, încurajîndu-mă binecuvîntările pe care Înalt Prea Sfinția Voastră mi le trimite din primele zile ale însărcinării cu care am fost prea onorat.

Mulțumesc Înalt Prea Sfinției Voastre din toată inima pentru prea frumoasele cuvinte ce-mi adresați, precum și pentru binecuvîntările cu care mă cinstiți și asigur pe Înalt Prea Sfinția Voastră că ele mă vor călăuzi pe spinoasa cale a muncii pe care stărui.

Totodată, rog pe Înalt Prea Sfinția Voastră să primească expresiunea celor mai distinse simțăminte ce păstrez Înalt Prea Sfinției Voastre.

M. Constantinescu¹

¹ Constantinescu Mitică, n. 1890 la București, dr. în drept la Paris. De mai multe ori guvernator al Băncii Naționale, ministru de Finanțe, de Industrie și Comerț etc.

CORNEANU CORNEL

1

Caransebeș, la 22 dec. 1921

Înalt Prea Sfințite Părinte,

Din prilejul sfintelor sărbători ale Nașterii Domnului și a schimbării Anului, vă rog să primiți respectuoasele mele urări de bine. Bunul Dzeu să vă dăruiască deplină sănătate și energia, care vă este proprie, pînă la adinci bătrînețe, spre înflorirea și închegarea sfintei noastre Biserici, și spre mîndria și fala noastră, cari vă admirăm și vă iubim ca pe un adevărat părinte.

Cu cît ne îndepărtăm mai mult de Crăciunul anului 1919, cu atît mai bine se reliefează în Bănat activitatea uriașă a Înalt Prea Sfinției Voastre, desfășurată aici, 10 ani de zile în cele mai grele timpuri. La Oravița, cu prilejul adunării A.C.B.,¹ foștii eparhioți ai Înalt Prea Sfinției Voastre și-au manifestat grandios alipirea, de cîte ori numai erați rostit din partea noastră. Pentru noi, cei ce cu modestie vă urmăim cărările, ne veți rămînea pentru toate timpurile, aceea ce ne-ați fost întotdeauna, exemplul viu al muncii fără preget în ogorul neamului și al Bisericii.

Primiți, Înalt Prea Sfințite Părinte, asigurarea devotamentului nostru și respectuoase sărutări de mîini de la

Dr. Cornel Corneanu²

¹ Asociația clerului bănățean.

² Corneanu Cornel, n. 1884 la Caransebeș. Director de bancă, publicist, doctor în teologie și filozofie. Șeful Partidului Liberal din Severin. Deputat, senator, prefect, vicepreședinte al Camerei.

2

Înalt Prea Sfințite Părinte,

Cetesc în Viitorul de azi moartea tatălui Î. P. Sf. Voastre.

Vă rog deci respectuos să primiți adînc simțitele mele condoleanțe, rugînd pe bunul Dzeu să Vă mîngîie, iar merituosului Vostru părinte să-i hărăzească odihnă veșnică.

Al Înalt Prea Sfinției Voastre
cu profundă reverință,

C. Corneanu

Caransebeș, în 6 august 1924

3

BANCA GRANIȚEI
SOCIETATE ANONIMĂ
CARANSEBEȘ
DIRECȚIUNEA

Înalt Prea Sfințite,

Am primit telegrama dlui major P. Dumitrescu și în consecință tiu să vă aduc adîncă mea recunoștință pentru admiterea învățătorului M. Copăceanu de cualificație preotească.

Primiți, vă rog respectuos, Sanctitatea Voastră, sărutări de mîni din partea devotatului

Dr. Cornel Corneanu

Caransebeș, la 29 octombrie 1931

4

Caransebeș, 31. octombrie 1933

Sanctitatea Voastră,

Intrînd în convalescență, gîndul meu cel dintîi se îndreaptă cu recunoștință către Înalt Prea Sfinția Voastră, Păstorul și Îndrumătorul meu drag, care, prin rugăciunile Voastre și prin iubirea părintească ce mi-ați arătat, ați alinat suferințele ce s-au abătut vremelnice asupra mea, exprimîndu-Vă respectuoase mulțumiri.

Alegerea de episcop pentru eparhia noastră,¹ îndrumată atât de fericit de Sanctitatea Voastră în sensul doririi tuturor oamenilor de bine ai Banatului, servească-Vă de o nouă perlă în coroana patriarhală, pe care cu atita demnitate, roditoare pentru viața noastră bisericească, o purtați.

Mi-a prilejuit multă durere gestul înalt P. Sf. Metropolit Nicolae, care, sub motivul că nu cunoaște deciziunea Sf. Sinod de la 2 decembrie referitoare la aplicarea canonului 62 apostolic asupra subsemnatului, a oprit validarea mandatelor necontestate, obținute de mine în două cercuri pentru congresul mitropolitan de la Sibiu. Acest nou gest al Mitropolitului meu, evident mi-a îndoit suferințele, căci cred că și calvarul de 10 ani ce mi se aplică ar putea lua sfârșit. Răposatul episcop Bădescu² în baza deciziunii Sf. Sinod mi-a aplicat un destul de greu canon, pe care l-am respectat întocmai, din dragoste nețărmurită, dovedită prin atâtea fapte grăitoare și prin o viață puritană neescepționabilă, pentru sfânta noastră biserică.

Al Sanctității Voastre cu adîncă reverință,
Dr. Cornel Corneanu

¹ Lăzărescu Vasile, n. 1894 la Jădani, doctor în teologie la Cernăuți. A studiat și la Viena și Budapesta, pedagogia și filozofia. La 21 octombrie 1933 a fost ales episcop în scaunul vacant al Caransebeșului, prin moartea lui Iosif Bădescu. A fost profesor la Academile teologice din Sibiu și Oradea. A fost și vicar al Mitropoliei Ardealului și redactor al revistei „Legea românească”. Mai tirziu va fi mitropolit al Banatului (din 1940).

² Bădescu Iosif Traian, n. 1858 la Sopotul Vechi. a studiat dreptul la Budapesta și teologia (doctoratul) la Cernăuți. A îndeplinit mai multe funcțiuni la Caransebeș la Episcopie. Din 1902 a fost monah, iar în 1920 a fost ales ca urmaș al lui Miron Cristea pe scaunul de la Caransebeș. A murit în anul 1933.

5

Sanctitatea Voastră,

Am primit cu multă bucurie șirele înalt Prea Sfinției Voastre. Vă mulțumesc din adîncul sufletului meu pentru interesul ce mi-l purtați. Dzeu mi-a ajutat să înving boala, care m-a imobilizat patru luni de zile. Acum sunt mai bine și mi-am reluat toate ocupațiunile. Voi urma sfaturile Sanctității Voastre, cari îmi sunt prețioase.

În curînd voi veni la București spre a fi examinat de medicii mei curanți pe de o parte, iar pe de altă parte de a arăta dlor Dinu Brătianu și G. Tătărescu nedreptatea ce s-a făcut Banatului în cursul boalei mele. A arunca destinele acestei provincii în mîinile lui Avram Imbroane¹ înseamnă distrugerea organizațiilor Partidului Național-

Liberal, pe cari le-am temeluit și consolidat cu atâtea sacrificii morale și materiale în cursul ultimilor 15 ani. Mai mult: înseamnă distrugerea națională, bisericească, culturală, comercială, industrială și economică a celei mai bogate provincii de la întretăierea celor două popoare inamice, cari îi rivnesc sfărîmarea integrității.

Cu ce își va justifica guvernul țării această desăvîrșită neglijare a intereselor pămîntului bănățean, cînd se va forța miine revizuirea tratatelor de pace? Toate partidele, cari s-au perindat la cîrma țării, au onorat Banatul cu cîte un reprezentant în guvern, punîndu-l cel puțin pe picior de egalitate cu Bucovina, egală în mărime cu Caraș-Severinul. Numai actuala guvernare a P.N.L. a aflat de bine, tocmai în aceste zile istorice pentru soarta Banatului, cînd convențiile cu Jugoslavia sunt în perioada realizării și cînd ungurii, cer Timișoara, — să nu-l ia în seamă, nedîndu-i măcar și numai unul din cele 27 portofolii ministeriale.

În convorbirile ce le-am avut cu regretatul I. G. Duca la telefon, după venirea sa la guvern, mi-a promis că încă înainte de deschiderea Parlamentului va repara greșala. Numai așa am primit să fiu cap de listă în județul Severin. Or acum vād pe A. Imbroane nu numai secretar general la Culte — ce ironie — ci îl vād rîvnind portofolii ministeriale, atunci cînd partidul are ca șef pe fratele lui Ionel Brătianu, trîntit în alegerile din 1920 la Lugoj de A. Imbroane, care de atunci a schimbat trei partide și despre care Vintilă Brătianu s-a declarat în fața mea și a regretatului Aurel Cosma că este un escroc politic, iar I. G. Duca l-a amenințat că îl dă afară din partid, dacă nu se astîmpără în cauza vlădiciei de la Caransebeș.

Cetesc că dl Tătărescu V-a făcut vizita de rigoare. Cred nimerit să Vă rog respectuos, în interesul Bisericii, în interesul Banatului pe care l-ați păstorit cu vrednicie, amintiți dl-ur Tătărescu și Dinu Brătianu nedreptatea, pe care Vi-o semnalez, recomandîndu-le repararea. Eventual aduceți, Vă rog, și la cunoștința majestății sale regelui, care ne-a ocrotit eparhia și la alegerea episcopului, dacă aveți prilej și dacă credeți nimerit, că nu e în interesul țării neglijarea unei provincii atît de însemnate, ca Banatul, în politica generală a țării.

Neluarea în seamă a oamenilor săi, ce s-a făcut și la fixarea listelor parlamentare, a produs o enormă mîhnire și îndurerare. În Timiș-Torontal d.ex. s-au dat 5 candidați de la centru, 3 germani, iar al doilea pe listă este un ovreu botezat, pripășit de vreo 10 ani în Timișoara. Sfidarea e prea mare, decît ca vechii luptători și tineretul dornic de validitate să nu se revolte.

Mă iertați, înalt Prea Sfințite, că am dat curs durerii ce mă copleșește ca fruntaș bănățean, în mîinile căruia sunt astăzi concen-

trate frânele conducerii aproape a tuturor instituțiilor și așezămintelor bănățene, dar am datorat conștiinței mele să le descoper îndrumătorului și Protegitorului meu, care mi-a îndrumat și cei dintii pași politici ai mei în România-Mare. —

Dacă puteți face ceva pentru soarta Banatului nostru, faceți și Vă vom fi pururea recunoscători.

Al Înalt Prea Sfinției Voastre prea devotat și recunoscător fiu,

Dr. Cornel Corneanu

Caransebeș, 16 ianuarie 1934

¹ Imbroane Avram, a se vedea nota 1 de la p. 200.

6

Sanctitatea Voastră,

Vă sunt adînc recunoscător pentru mîngîietoarea primire a delegației județului Severin, care și-a luat îngăduința să Vă roage ca să onorați cu înalta prezență a Sanctității Voastre praznicul de cinstire a vieții și a modestei mele activități pe teren obștesc, care va avea loc duminică în 18-cor.

Banatul întreg și foștii fii sufletești ai Î.P.Sf. Voastre, din cea mai grea dar și din cea mai înălțătoare decadă de fericită și rodnică arhipăstorire a eparhiei Caransebeșului, au tresăltat de bucurie firească, lăsîndu-le să întrevadă nădejdea că ierarhul lor de odinioară, Prea Fericitul Stăpîn de astăzi al Bisericii patriarhale, îi va revedea și îi va mîngîia din prilejul sărbătoririi ce o pregătesc unui umil ucenic al Înalt Prea Sfinției Voastre.

Și Banatul, după atîtea umiliri, merită această înălțare. Dați-o, Înalt Prea Sfinția Voastră, dacă numai vă iartă sănătatea și multele griji.

Al Sanctității Voastre întotdeauna prea recunoscător,

Dr. Cornel Corneanu

Caransebeș, 7 martie 1934

7

Sanctitatea Voastră,

Vă datorez multă recunoștință pentru noua dovadă de afecțiune ce îmi purtați. Dumnezeu să vă răsplătească cu deplină sănătate și cu vigoare bunătațea ce mi-ați arătat și cu prilejul aniversării a 50-a.

Scrisoarea Înalte Prea Sfinției Voastre a fost prea măgulitoare pentru mine. Ea a lăsat o profundă impresie în sufletul miilor de bănațeni, cari au alergat din toate părțile Banatului să sărbătorească pe discipolul Sanctității Voastre.

Primiți, vă rog respectuos, Înalte Prea Sfințite, expresia celui mai adânc devotament al meu,

Cornel Corneanu

Caransebeș, 20 martie 1934

8

Sanctitatea Voastră,

În ziua de 6 octombrie 1935 se va dezvăli la Caransebeș monumentul episcopului Ioan Popasu,¹ pe care „Frăția Ortodoxă Română” îl ridică întru pomenirea celor 70 de ani împliniți de la dezrobirea Bisericii noastre de sub ierarhia sârbească. Tot cu acest prilej se va inaugura și internatul de băieți, clădit tot prin truda mea și care a costat peste 3 milioane.

Se va ține apoi congresul general al „Frăției Ortodoxe Române”, cel al Asociației preoților din Ardeal și Banat și cel al învățătorilor din Banat, subliniind că mulți din acești preoți și învățători au făcut școală la Teologia și Pedagogia lui Popasu.

Cum și Înalte Prea Sfinția Voastră ați împlinit anul acesta un sfert de veac de binecuvântată arhierie, noi, eparhia Caransebeșului, dorim să sărbătorim cu vrednicie acest rar și prea important eveniment în istoria bisericii noastre bănățene.

Vă rugăm în consecință cu supunere și cu iubire fiiască, să binevoiți a onora prin Înalta Voastră prezență și a prezida aceste sărbători ortodoxe.

În așteptarea hotărârii Sanctității Voastre, Vă rog să primiți deodată cu sărutări de mini și expresia adîncului meu respect,

Dr. Cornel Corneanu

Caransebeș, 30 august 1935

¹ Episcop de Caransebeș, n. 1808 la Brașov. Ales episcop la 6 iulie 1865. El a deschis Institutul Teologic de acolo, aducând secția românească de la Virșet. Tot el a înființat Conferințele învățătoresci în 1866, iar un an mai târziu a înființat Institutul Pedagogic. A fost ales mitropolit al Ardealului în 1874, dar n-a fost recunoscut de Guvernul din Budapesta și de împărat. Înlocuit apărător al drepturilor naționale românești. A murit în 1889 la Caransebeș.

9

Caransebeș, 9 sept. 1936

Sanctitatea Voastră,

La marea durere ce s-a abătut asupra casei mele prin săvârșirea în Domnul a prea vrednicei și credincioasei mele soții, cuvintele de mângâiere ale Înalț Prea Sfinției Voastre au avut darul să-mi reamintească aprecierea statornică din partea Sanctității Voastre a aleșelor ei calități sufletești. Aceste calități mi-au dăruit cei mai fericiți ani ai vieții mele zbuciumate.

Dzeu însă a voit să curme această fericire și eu stau singur și dezolat în această lume, plângindu-mi soarta.

Ce voi începe, nu știu. Îmi pun viața în grija lui și a puținilor binevoitori cari au fost întotdeauna alături de mine în clipe de deznădejde. Între aceștia vă număr cu mult devotament, în primul rând, pe Sanctitatea Voastră.

Al. Înalț Prea Sfinției Voastre cu profunde mulțumiri și cu ales respect,

Dr. Cornel Corneanu

10

Caransebeș, la 20 iulie 1938

Sanctitatea Voastră,

În vremuri de grea cumpănă națională, acum douăzeci de ani, dăltuiam în *Lumina*¹ noastră bănățeană, înfăptuirile naționale, ecle-siastice, culturale, sociale și economice ale Înalț Prea Sfinției Voastre, săvârșite în curs de o decadă, în această străveche episcopie, care V-a dat Păstor al României întregite, dăltuire ce exterioriza omagiala închinare a păstoriiilor, la împlinirea celor cincizeci de ani de viață.

Și atunci, ca și astăzi, era o zi cu soare. Soare ce abia licărea nădejdi, susținute și acelea numai de sufletul românesc al I. P. Sf. Voastre, călit în atâtea persecuțiuni și suferințe naționale.

Nădejdiile s-au întruchipat în curînd Și soarele ce încălzește praznicul de azi al unei țări, consolidate și prin mintea, prin inima și munca Sanctității Voastre, va vesti peste veacuri pe *Om*ul și opera sa, care și-a împlinit cu slăvită rodire românească și creștinească făgăduința ierarhică de acum treizeci de ani, făcută în catedrala Caran-sebeșului: „credința și legea strămoșească, limba și cultura românească,

dragostea și înaintarea neamului vor fi stelele conducătoare ale activității mele și nu mă voi abate nici pe viitor de la calea cinstită de bun român, de convins ortodox și de credincios patriot“.

Dumnezeu a binecuvîntat făgăduința și ne-a dăruit nouă și celor cari ne urmează, bucuria zilei de astăzi, încadrată în deviza vieții Sanctității Voastre: „nădejdea mea este Tatăl, scăparea mea este Fiul, acoperămintul meu este Duhul Sfînt: Treime sfîntă, mărire ție...“.

Cu nestrămutat devotament,

Dr. Cornel Corneanu

I Ziar bănățean, condus de Cornel Corneanu.

COSMA LUCIA

Înalt Preasfînte,

Ne-a întristat și pe noi nespūs de mult vestea că ați pierdut pe Mama atît de bună, atît de iubită și atît de venerabilă și Vă rugăm să ne credeți între aceia cari din toată inima se alătură la durerea DVoastră, pentru că am cunoscut-o și ne-a fost și nouă atît de dragă, și pentru că știm și noi ce nespūs de dureroasă este despărțirea de cel ce ți-a fost Părinte.

Bunul Dumnezeu să-i odihnească pe amîndoi, iar Înalt Preasfînției Voastre să Vă aline rana aceasta adîncă.

Lucia Cosma¹

București, 22 XII 24

¹ *Cosma Lucia Minodora*, n. 1875 la Beiuș-Bîhor, muzicantă și publicistă, militantă pe tărîm social, fiica lui Partenie Cosma, directorul Băncii „Albina“ din Sibiu. Studiază la Paris, Londra și Milano, devenind concertistă în toate marile capitale ale Europei. A fost supranumită „Privighetoarea Ardealului“. Cîntăreață de operă, a interpretat roluri în *Crai Nou*, de C. Porumbescu, *Lucia de Lamermoor*, *Rigoletto* etc. A fost profesoară la Conservatorul din București. A publicat nuvele, articole de critică și studii în revistele vremii.

COTOȘMAN GHEORGHE

Înalt Prea Sfințite Părinte Patriarh,

Cu umilință fiiască trimit Înalt Prea Sfinției Voastre, cu omagiu de venerație și admirație, volumul VI din modesta mea lucrare istorică *Din trecutul Banatului*, recent apărut.

Încurajat de caldele și părinteștiile cuvinte pe cari I. P. S. Voastră a binevoit a le adresa, astă-vară, din Dragoslavele, unui umil preot de la granița de apus a țării, am îndrăznit să recurg la parohia vacantă „Militari“, din cuprinsul protoieriei cir: I din Capitală.

Din cuprinsul cererii pe care am înaintat-o Prea Venerabilului Consiliu Arhiepiscopesc din București, pe calea Prea On. Oficiu protopopesic circ. I., la 29 ianuarie c., Înalt Prea Sfinția Voastră poate vedea dacă smerenia mea întrunește sau nu condițiunile pentru a fi numit preot în capitală.

Fiu de țărani bănățeni, fără sprijin din afară, rezemat numai pe puterile proprii și pe ajutorul Celui de sus, speranța o am în Înalt Prea Sfinția Voastră, singurul înțeleghător și oblăduitor al celor umili, dar totodată gata la muncă și sacrificiu.

Dacă voi fi chemat în preajma Înalt Prea Sfinției Voastre, voi continua și cu mai multă energie și pasiune munca — pastorală, catihetică, culturală și gospodărească — începută în parohia nouînființată Jimbolia înainte cu 8 ani.

Oricare ar fi rezultatul cererii înaintate, smerenia mea nu va înceta să înalțe zilnic rugăciuni pentru sănătatea Înalt Prea Sfinției Voastre și să pomenească la ieșirea cu Sf. Daruri pe Acela care este Capul și simbolizează în mod văzut unitatea sf. noastre Biserici ort. române.

Sărutînd cu smerenie sfințita dreaptă, rămîn,
Al Înalt Prea Sfinției Voastre,

cu supunere fiiască,
Preotul Gheorghe
Cotoșman¹

Jimbolia, la 20 februarie 1936

¹ Preot publicist, n. 1904 la Sinnicolaul Mare (Banat). La Jimbolia din 1928. A scris „Din trecutul Banatului“, în 6 volume, Timișoara, 1934—1936. A murit în 1977.

CRAINIC NICHIFOR

1

Înalt Prea Sfinție,

Vă sînt cald recunoscător pentru scrisoarea cu care m-ați onorat. Ea a avut darul de a spulbera o nedumerire ce mă durea. Acum sînt nespus de bucuros că Patriarhul României e cu totul străin de infamiile scrise într-o pagină patronată de Sf. Sinod și scrisă de oameni direcți ai Sf. Patriarhii. Acum am un singur regret: acela că în numita pagină un consilier cultural iresponsabil își bate joc într-o serie de foile-

toane de Facultatea de Teologie din București, unde n-a putut pătrunde ca profesor fiindcă n-a fost găsit capabil. Vă atrag respectuos atenția că aveți în jurul Înalt Prea Sfinției Voastre o serie de asemenea indivizi, cari se arată foarte convinși de utilitatea „Academiilor” numai fiindcă speră să-i numiți eventual profesori acolo. Eu pun rămășag că, dacă s-ar înființa Academia și, totuși nu i-ați numi profesori, a doua zi s-ar transforma în cei mai aprigi adversari ai ei, din susținători entuziaști cum sînt astăzi.¹

Eu cunosc foarte bine speța acestor...² Acesta care minte fără rușine în *Universul*,³ deși e preot și consilier cultural și deși vrea să fie ... educator al teologilor tineri, era pînă ieri cel mai dezgustător lingușitor al meu ca să-l iau în seamă la *Calendarul*.⁴ Cînd ziarul meu va reapărea, el își va schimba din nou atitudinea de frică și din interes. Fiindcă are substanță de lichea.

Departe de mine, Înalt Prea Sfințite, de a Vă face vreo umbră de vină că-l tolerați. E așa de omenesc lucru să ne înșelăm asupra oamenilor. Și apoi eu însumi m-am fript de multe ori cu ei!

În privința învățămîntului teologic, Vă mulțumesc din inimă pentru punctul de vedere atît de clar pe care mi-l comunicați. El e în mare parte de acord cu punctul de vedere exprimat de consiliul Facultății noastre, într-un memoriu pe care l-am tipărit. (Nu știu dacă V-a ajuns la cunoștință).

Exact același punct de vedere îl avem și noi asupra seminariilor.

Noi cerem încă în facultăți reintroducerea participării Sfîntului Sinod măcar atît cît era înainte de legea Iorga din 1932. Fiindcă, în această privință, situația de azi o socotim o anomalie.

Memoriul nostru se deosebește încă în ce privește Academiiile pe care le socotim inutile și imposibil de realizat.

Inutile, din moment ce există Facultăți față de care Academiiile cu eventualii ... ca profesori, nu vor fi în nici un caz mai bune.

Imposibil de realizat fiindcă nu se vor găsi bani pentru aceasta.

Educația teologilor se poate face foarte bine în internatele mărite și reorganizate, — așa cum Vă aduceți aminte că-mi spuneți pe cînd eram secretar general la Culte, cînd luînd asupra-mi orice risc, am făcut să Vi se cedeze în acest frumos scop internatul Radu-Vodă. Eu dacă mai rămîneau un an la minister, aș fi dublat și triplat acest internat, fiindcă pe atunci erau și bani și bunăvoință.

E o convingere a veneratului meu prieten, I.P.S. Nicolae Bălan, că nu se pot educa la un loc mai mult de 70—80 de teologi. Dar e numai o convingere personală și foarte arbitrară. În realitate, chiar monahii se pot educa cu sutele în aceeași mănăstire, deși acesta e un lucru mai dificil decît creșterea unor candidați la preoție. Viața mona-

hală din vremea înfloririi spirituale ortodoxe stă dovadă, precum stau azi mănăstirile catolice. Numărul de 80 nu cuprinde în sine nici-o virtute educativă mai mult decât numărul de 500, cîți sînt astăzi studenții noștri din București. Totul e personalul educativ și disciplina pe care el o poate statornici.

Dar lucrurile acestea noi profesorii dorim să le discutăm în fața Înalț Prea Sfinției Voastre după Sfintele Paști, dacă Veți binevoi să ne primiți. Pentru că e dureros s-o spunem, dar situația actuală e așa că un profesor de teologie din București e nevoit să comunice cu Înalțul său Chiriarh prin scrisori. În ce privește problemele învățămîntului teologic și problemele culturale ale Bisericii noastre tocmai noi profesorii sîntem înadins lăsați la o parte, ca și cum nu ne-am pricepe nici pe departe în asemenea chestiuni pe care le tratează în pagina Sfîntului Sinod ... semidocți și necinstiți.

Este iarăși o anomalie asupra căreia îmi îngădui cuviincios să atrag atenția Înalț Prea Sfinției Voastre. Eu știu că atunci cînd Vi se justifică lucrurile; știți să luați măsurile de îndreptare. Căci ceea ce dorim noi e o cît mai înaltă atmosferă intelectuală și morală în Biserică și în jurul ei. Și cred că lucrul acesta convine perfect și Sfîntei Patriarhii.

În ce privește pe ... Vă făgăduiesc solemn că pînă în toamnă voi face așa ca Sfîntul Sinod să-l dea afară cel puțin din pagina *Universului*.

Vă mulțumesc încă o dată din inimă pentru scrisoarea cu care m-ați cinstit și pentru bunele cuvinte pe care le adresați unui om care nu rîvnește în tot ce face decît slava ortodoxiei.

Hristos cel care înviază să Vă țină sănătos și fericit,

Nichifor Crainic⁵

24 april 1935
București

1 Se zvonea că Miron vrea să înființeze și la București „Academii” teologice asemănătoare celor din Transilvania, conduse de Biserică, de nivel inferior „Facultăților” de Teologie, care făceau parte din Universitate. Bucureștenii au fost ostili ideii care, de altfel, nici n-a mai fost realizată.

2 Numele unui coleg de profesorat de mai tîrziu.

3 Cotidian ce apărea încă din secolul trecut la București.

4 Cotidian sub direcția lui Nichifor Crainic; a apărut între 25 ian.—24 martie 1932 și 9 iunie 1932 — pînă în 1933.

5 Crainic Nichifor, pseudonimul lui Ion Dobre, n. 1889 în Bulbucata (Vlasca). Poet, ziarist și profesor universitar de teologie, mai întîi la Chișinău, apoi la București. A editat revista „Gîndirea”.

2

Înalt Prea Sfințite Stăpîne,

V-am căutat azi cu marele regret că n-ați sosit încă.

Imi îngădui să Vă las alăturat textul scrisorii redactate de mine, către d. Stelian Popescu,¹ prin care îl invităm la serbare.²

Cum textul acesta îl veți iscăli ca președinte, după care vor urma iscăliturile a 150 de personalități (comitetul de inițiativă), îmi îngădui iarăși să Vă rog să-l parcurgeți, făcând pe margine îndreptările ce le veți socoti necesare.

Scrisoarea se va tipări numai după ce vom avea înalta aprobare a Sanctității Voastre.

Eu sînt zilele acestea în București și Vă stau la dispoziție oricînd va fi nevoie.

Vă sărut mîna,
Nichifor Crainic

Sîmbăta, 19 sept. 1936

¹ Popescu, Stelian, n. 1874 la Balta Doamnei, Prahova. Avocat, magistrat și ziarist. Director al ziarului *Universul*. Fost ministru de justiție de mai multe ori (1921—1922 și 1927—1928). A fost și președinte al Ligii Antirevizioniste. A lăsat cărți de drept.

² E vorba de sărbătorirea ziarului *Universul*.

3

Înalt Prea Sfințite
Părinte Patriarh,

N-am avut încă prilejul să vă mulțumesc precum mă îndeamnă inima, din adîncul ei, pentru faptul cum ați știut să prețuiți inițiativa de sărbătorire a *Universului* și pentru onoarea pe care i-ați dat-o înveșmîntînd-o în înaltul prestigiu patriarhal.

Biserica noastră a stat astfel în fruntea celei mai mari, mai demne și mai frumoase manifestatii din cîte se cunosc la noi. Cred că e un mare bine și pentru ea și pentru toată lumea care simte românește și creștinește. Ați dat prilejul unei solidarități unanime în jurul ideilor scumpe și Bisericii și neamului nostru întreg. Pentru curente potrivnice a fost o mare lecție că știm să fim una, măcar atunci cînd nevoia ne constrînge.

Vă mulțumesc încă o dată pentru această înaltă cinste și elocvent exemplu.

Iar acum sînt nevoit de alții să trec la o rugăminte:

Nu știu dacă e adevărat că va fi înlocuit protopopul din Ploiești, cum mi se spune. Dacă intenționați să-l schimbați, îmi îngădui cu tot respectul să vă reamintesc de fostul protopop, părintele Constantin Petre. A lucrat frumos și corect, iar înlocuirea lui făcută la cererea înaltă de atunci, ce nu se putea refuza, l-a costat enorm, ca o lovitură. Știu că, înlocuindu-l, ați avut cuvinte de mîngiere pentru el. Bietul om a albit însă pentru că adversarii au interpretat înlocuirea lui, necesară atunci, ca o pedeapsă.

Sînt rugat insistent să supun cazul atenției Înalt Prea Sfinției Voastre. Și rugîndu-vă de iertare, o fac bucuros cu atît mai mult cu cît m-am, nici eu, nici el, nici un motiv politic s-o fac, ci numai convingerea că, prieten de copilărie și coleg de școală cu el, știu perfect de bine ce om distins și de ispravă este.¹

Al Î. P. S. Voastre fiu duhovnicesc,
Nichifor Crainic

22 oct. 1936
București

¹ Jumătate din scrisoare, partea ultimă, e tăiată cu șase linii de creion albastru pe vertical, probabil de Miron, care și-a arătat astfel dezacordul cu conținutul.

DEMOSTHEN A.

Comitetul de Onoare
pentru sărbătorirea profesorilor
V. Babeș și G. Marinescu

București, 12 decembrie 1924

Mă grăbesc a-i exprima mulțumirile mele pentru invitația ce a binevoit a-mi adresa, de a adera și participa la sărbătorirea valoroșilor mei colegi, profesorii V. Babeș și G. Marinescu.

Dar în izolarea și desuetudinea în care mă aflu — ca unul ce aparțin generațiunei care a plecat — cu sfială îndrăznesc a exprima părerea mea de rău că nu sunt calificat pentru a face parte și eu din acel Onorabil Comitet, alături de alți colegi de la Facultatea de Medicină care se bucură de această onoare.

Este bine înțeles că nu pot decît să aderez la această sărbătorire așa de bine-meritată și bine-venită. Regret însă că starea sănătăței mele nu-mi îngăduie să pot avea mulțumirea sufilească de a participa la banchet și la festivitate.

De altfel am avut deja plăcerea de a adresa personal felicitările și urările mele colegilor sărbătoriți.

Dr. A. Demosthen

Profesor Universitar onorific,
Fost decan al Facult. de Medicină
din București,

Premiul Laborie din 1894, cu
Medalia de aur a Academiei
de Medicină din Paris,

Membru corespondent al Academiei de
Medicină din Paris,

Membru corespondent al
Societății de Chirurgie din Paris,

Membru titular al Societății
de Medicină Militară

din Franța

Pentru Înalt Prea Sfinția Sa
Metropolitul Primat

cu cel mai profund și creștinesc devotament

DIMITRIU GABRIEL

[1930]

Înalt Prea Sfinția Voastră,

Subsemnatul, Gabriel Dimitriu, sunt un student român la Paris în ultimul an al Școalei Naționale de Poduri și Șosele și din cauza extremei dificultăți materiale în care mă aflu, sunt amenințat să pierd anul neavînd cu ce mă întreține și plăti taxele către școală.

De mulți ani, fără să fi avut ajutorul nimănui, nici măcar al părinților mei cari sunt săraci, muncesc peste puterile mele spre a ajunge să-mi croiesc un drum. Acum din cauza timpului efectiv ce mi se cere la școală, nu pot munci în vreun fel spre a-mi asigura existența, chiar așa de mizerabilă cum am avut-o pînă acum.

Datorită faptului că am avut excelente rezultate la școală unde sunt singurul român, iar pe de altă parte avînd o invenție care înainte de a fi a mea este românească, mi s-a promis o bursă de studii. Această bursă, pe care o meritam, nu mi s-a mai aprobat, deși au trecut doi ani de atunci... Mi s-a răspuns doar că mi se recunosc meritele și că din lipsă de fonduri e imposibil a mi se aproba. Am trecut acest timp la școală îndurînd cele mai mari lipsuri și, deși mîndru de însăși promisiunea înaltă a m.s. regelui pentru o bursă, am rămas cu amărăciunea de a fi uitat.

Trec acum al III-lea Crăciun lipsit de o bucată de pâine și pe lângă umilința și mizeria ce o suport din cauza tristei situații în care mă aflu, mai am și durerea de a prezenta așa de dezgustător felul în care am fost încurajat din țară pentru studiile și bunele rezultate ce am avut între camarazii francezi și străini absolut toți bursieri.

E rușinos că mă găsesc în această situație, însă eu nu cred să am altă vină decât aceea de a fi răzbătut pentru lumina cărții prin grele piedici și de a mă fi încrezut în sprijinul și vorbele deșarte ale celor ce mi-au promis.

Greșesc oare acum când nu mă mai pot adresa decât înalt Prea Sfinției Voastre, cel mai bun dintre creștini, cerind un sprijin? Nu-l cerșesc acest sprijin ci îl solicit în mod onorabil sub forma unui ajutor lunar, din care să mă pot întreține cele opt luni de școală ce mai am, obligându-mă a-l considera ca un împrumut de onoare ce-l voi restitui după terminarea școlii. Sînt sigur că prin munca mea voi fi mai tirziu de folos țării și recunoștința mea pentru ajutorul ce vă cer, pentru a trece acest mare impas, nu va avea posibilitatea să vă mulțumească.

Anexez, Prea Sfinția Voastră, cîteva referințe și în caz de nevoie pot prezenta altele multe și de suficientă valoare spre a putea justifica cererea mea.

În București, Prea Sfinția Voastră poate obține referințe asupra mea de la domnii:

Ing. B. Stinghe, Directorul Învăț. tehnic M. Lucr. Publ.

Florescu, secretarul general al M. Lucr. Publ.

Dl. Ministru Vălcovici

Dl. Ministru Vasilescu-Karpen

Primiți, vă rog, Prea Sfinția Voastră, respectul și recunoștința ce vă păstrez.

Gabriel Dimitriu¹

Ecole Nationales des Ponts

28, Rue des Saints Pères,

Paris VII

Miron pune rezoluția: „Secretarul îi răspunde: Biserica are ea însăși atîtea nevoi și greutăți cu creșterea tinerilor teologi în străinătate, încît nu le mai poate face față acum cînd statul a redus peste 400 mil. din bugetul lui. Instituțiuni întregi s-au închis, altele sînt pe cale de a-și sista viața. Mii de slujbași ai Bisericii duc o viață de mizerie. Izvoarele de ajutorare a săracilor au încetat unele de tot,

altele s-au redus la minim. Astfel nici gîndi nu ne putem la înlesnirea altor cariere etc. M."

1 Se pare că ne aflăm și cu acest caz, într-o situație asemănătoare cu cea a Dr. N. Paulescu și a altor români cărora nu li s-a recunoscut prioritatea în unele invenții. Tânărul Gabriel Dimitriu anexează la scrisoarea sa o tăietură dintr-un ziar (se poate determina doar data: 4 august 1930. Ziarul, după literă, ar putea fi *Universul*). O reproducem în întregime în continuare, pentru că e vorba de „un caz” care merită să fie remarcat:

VIOARA ELECTROMAGNETICĂ E INVENȚIA UNUI ROMÂN

INDRĂZNEȚA SUBSTITUIRE A UNOR IMPOSTORI

D. Gabriel Dimitriu, capul promoției anului întâiu al școalei naționale de poduri și șosele din Paris, originar din Iași, a avut ingeniozitatea de a imagina un procedeu special, pentru a întări sunetele aparatelor muzicale cu cutii de rezonanță (vioara, violoncel, contra bas, etc.).

Dispozitivul special consta dintr-un amplificator electromagnetic. Invenția fiind brevetată este pe punctul de a crea un serios conflict juridic, din cauza încercării de substituie în drepturile sale de inventator, a unor uzurpători.

Calitățile invenției

D. Gabriel Dimitriu reușește prin intermediul biroului special de invențiuni C. C. Winther-Hausen din Paris să patenteze sistemul său, care prezintă următoarele avantaje asupra instrumentelor cu coardă:

a) Suprimarea cutiei de rezonanță pentru orice instrument de coarde, b) posibilitatea de amplificare, se poate augmenta pînă la 15—20 ori puterea unui instrument normal; c) vibrațiile coardelor — și aici constă partea cea mai importantă a invențiunii — sunt reproduse nemodificate. Pentru a realiza o rezonanță perfectă harnicul nostru compatriot a reușit să obțină ca prin aplicarea unui dispozitiv electromagnetic, vibrațiile coardelor să fie amplificate pe cale electrică, izolându-se mediul vibrant de cel rezonator printr-un flux magnetic.

În acest mod vibrațiile transversale ale fibrelor de lemn dela cutia de rezonanță a unei viori obișnuite sunt evitate, realizîndu-se un sunet perfect și nou pentru ureche.

d) Noul dispozitiv înlesnește reducerea persoanelor din orchestre prin faptul mării puteri de execuție, iar concertele pot avea loc și în altă sală decît cea de audiere, existînd posibilitatea de audiere concomitent în mai multe săli. În afară de acestea mai există și alte numeroase perfecționări de ordin tehnic care vor îndruma arta instrumentelor cu coardă pe noi drumuri.

Stăpîn pe brevetul său de invențiune, d. Dimitriu, care avusese grija să îndeplinească și toate formele prescrise de legile respective în Franța, era în căutarea unui capitalist, care să-i finanțeze invenția „*vioara electromagnetică*” brevetată sub No. 686, 683 din Decembrie 1929.

Operația impostorilor

Care nu i-a fost însă mirarea cînd în cursul lunii Mai a. c. se izbi în toate colțurile Parisului de vaste și multicolore afișe, anunțînd în sala Playel (cea mai mare sală de concerte din capitala Franței) un concert extraordinar sub auspiciile președintelui Republicii, dl. Doumergue, al doilea dat cu această vioară, cu care ocazie „se va prezenta vioara Makhonine de către d-na Cecilia Hausen (acelaș nume cu al inginerului care a înlesnit brevetarea).

Rubricile muzicale ale marilor cotidiene parisiene au publicat cronici elogioase asupra admirabilei invențiuni a lui Makhonine (care în fapt nu este decît o însușire frauduloasă a brevetului d-lui Dimitriu). Marea revistă „*L'illustration*” No. 4545 publică o amănunțită descriere a invenției prezentată ca și cum ar fi aparținînd d-lui Makhonine.

Impostorii caută un compromis

Sesizat de această îndrăzneală de substituie, d. Dimitriu face toate intervențiile, — atît cît îi permiteau relațiile sale din Paris, și ajunge, în cele din urmă, să apeleze la oficiile unuia dintre cele mai cunoscute birouri de avocatură din Paris, specializat în brevete de invențiuni.

Făcându-se demersuri drastice pe lângă d. Makhonine, acesta strâns cu uşa, deoarece nu a putut face dovada înscrierii brevetului de invenţiune nici înainte, dar nici măcar în urma celui al d-lui Dimitriu, începe să cedeze.

DISSESCU CONSTANTIN G.

1

1921, iunie 30

Din Sărăcineşti (Vilcea)

Înalt Prea Sfinţite Stăpîne,

Cu prilejul venirii mele aici ca să văz copiii şi tot ce am creat aici pentru Biserica şi pentru mine şi ai mei, am fost şi la stăruire ca să cercetez împrejurările şi cauzele, — ale stării sufleteşti, — cari v-au dictat acele reflecţiuni consemnate în registru. Acele reflecţiuni ne-au mîhnit şi turburat pornind din erori şi fapte neadevărate.

Cuvioasa stareţă mi-a spus:

1. că v-a spus aproape tot ce am făcut aici: pare în locul unei vacării pustiite, plantaţiuni, am mărit prin danie locul intrării de la 10 metri la 12 şi 20 precum şi curtea de la spate, am dat: un mare policandru de bronz aurit, icoana Buna Vestire, o pictură de la Sfinţul Munte de mare artă; icoana lui Ioan Chrisostom, mobile între cari fotelul fericitului adormit Episcopul Calinic, şi un pat de stil; am dat bani în diferite rînduri ajutor la fondul ce are sf. mănăstire la Casa Visteriei. Copiii mei au dat subvenţia şi pomi roditori din pepinieră, măcinat gratuit la moară. Acum a dat ginerele meu Gheorghe Derussi un disc de argint cizelat cu scene evanghelice.

Mi pare rău că n-aţi citit placa de marmoră, mare, — care arată cum am refăcut casele monastireşti în locul zidurilor căzute şi ruinate.

2. că vi s-a plîns de nişte ţărani cari le-au cutropit nişte locuri (procesul l-au pierdut zilele acestea, spune cuvioasa stareţă) —

3. că nu s-au plîns de noi.

4. că Înalt Prea Sfinţia Ta le-ai povăţuit să blesteme pe ţăranii cutropitori. — Nu cred ce spune dînsa, mai cu seamă îndemnul la blestem, căci canonul opreşte blestemul în pricina sa şi nu Prea Sf. Ta poţi să dai aşa poveţe.

Eu cred ceea ce-mi afirmaţi.

Din cititul inscripţiunii făcute reiese că aţi dezaprobat strîmtorarea intrărei. Inscripţia e vagă şi imprecisă asupra: cine sunt hrăpăreţii?

Acest vag ne jigneşte. Cuvioasa stareţă spune, că ea vă vorbea de nişte ţărani. Prea Sf. Ta pare că te-ai gîndit la guvernul statului român expropriant la 1864 şi vînzător la 1896. —

Mi este indiferent meritul și demeritul celor de la 1864 și 1896.

Eu am cumpărat la licitație publică dupe plan și condițiile licitației. Cuvioasa stareță mi-a mai spus că ați dezaprobat *aducerea aici a clopotului din Transilvania*. Nu eu am adus acel clopot. Mi s-a dat de Ministerul Refacerii pentru Sf. Mănăstire. Transilvania nu e păgubită cînd eu am fost dăunat cu sute de mii de lei; iar clopotul Sf. Mănăstiri a fost ridicat de militari austro-ungari și germani, topit pentru armele cu cari ne atacau...

Am văzut cu durere că toți cari au venit aici au scris impresiile lor de admirație pentru ce au găsit aici și pentru natură și pentru ce a făcut mîna omului. Numai Prea Sf. Ta ai rămas cu sufletul îndurerat de ce ați văzut, fără ca „*audiatur et altera pars*“...

Desigur au fost reticente din partea stareței și plîngerii neîntemeiate și nepotrivite cu adevărul faptelor.

Cunoscîndu-vă curătenia sufletească, cuvioșia și dragostea de adevăr, iau libertatea de a vă alătura *aci pagina pe care veți binevoi a scrie impresiile ce vi le dă realitatea faptelor mai sus arătate.*

Sunt al Î. Pre Sf. Tale
supus credincios
C. G. Dissescu,

fost ministru al Cultelor. Profesor Universitar.

După stăruința mea, Ministerul Domeniilor a dat Sf. Monastiri Sărăcinești un ajutor.

N-am putut da P. S. Episcop Vartolomeu¹ scrisoarea Î. P. S. Tale căci nu este aici, ci la București la Sf. Sinod. —

Mi pare rău că n-ați vizitat nici casa mea, nici Muzeul bisericesc din față întemeiat de ginerele meu.

Dissescu²

¹ Stănescu Vartolomeu, a se vedea nota 64, p. 48.

² Dissescu Constantin G., n. 1854 la Slatina. Fost profesor de drept administrativ și constituțional la Univ. din București. Fost ministru de Justiție (1899—1900) și în două rânduri ministru de Culte și Instr. Publică (1906—1907 și 1912—1914). Autor de scrieri de drept. A murit în 1932.

1921, iulie 7

Din Sfînta Mănăstire

Sărăcinești

Înalt Prea Sfințite Stăpîne,

Am primit la Govora scrisoarea ce mi-ați trimis cu fila pe care ați scris rîndurile ce ne-au bucurat. Mi spuneți că nu înțelegeți de ce o inscripție vagă o iau asupra-mi? Iacă de ce. Unul din elementele vieții și a întregii alcătuirii a lumii este și Răul. Nu e locul de a ne întreba dacă Răul este și el de la Dumnezeu, cum cred mulți cugetători și mari obraze bisericești din trecut, sau este geniul diabolic cu ființa sa proprie. Sigur că Răul există, ființează și el, se amestecă în toate.

El este și în Sărăcinești. Ființe ale Răului s-au amestecat în tilcui-rea reflecțiunilor scrise de Î.P.S. Ta în registru și și au băgat în capul multor țărani că eu aș fi strîmătorat locul Sf. Mănăstiri cînd eu am dat și mărit locul ce li s-a lăsat de stat. Acum facem și infirmeria pentru trei sate. Era trebuință de a restabili adevărul și gîndul cel bun ce-l aveți. Că exproprierea și secularizarea averilor mănăstirești s-a făcut abuziv și excesiv, am spus-o de acum treizeci de ani și chiar la curs la facultate și este devărat. Istoriceste era vorba de secularizarea averilor mănăstirești luate de călugării greci. Dar s-a extins la mănăstirile românești autonome. Ați face o faptă bună de a protesta în Senat și a cere îndreptarea cuvenită. În noul Senat diabolic și intrigant poate face rău. — Durerea o am fără a fi măcar călugăr, nu Mitropolit și în Senat, cînd eu cel dintîi am propus exproprierea la 1909, m-am opus la exproprierea persoanelor morale, necum a mănăstirilor, căroră eu, ca ministru al Cultelor la 1907, le-am redat personalitatea juridică.

În ce privește luarea locurilor Sf. Episcopii aveți dreptate. Dintr-un act de binefacere pentru orașul Rîmnicu-Vîlcea făcut de mine s-a făcut prin abuz administrativ spoliațiunea. Un proces este pendent. Era vorba de o stradă necesară și s-a făcut un maidan, colector de gunoaie. La întoarcerea mea în București vom vorbi pe larg și cu ministrul Cultelor și cu P. Sf. Episcop Bartolomeu: voi propune chiar textul unei interpelări. Va rămîne strada și atît, sau poate nici strada...

Cînd plecați din București și unde? Nu mai veniți la Cozia?

Sunt al Î.P.S. Tale

fiu duhovnicesc

C. G. Dissescu

DJUVARA MIRCEA

CABINETUL MINISTRULUI

24 sept. 1936

Înalt Prea Sfințite,

Am primit cu adîncă recunoștință exemplarul din Sfînta Scriptură pe care Înalt Prea Sfinția Ta a binevoit a mi-l oferi cu o dedicație pe care o voi păstra ca un dar prețios. Înalt Prea Sfinția Ta are dreptate: bună călăuză să fie tuturor această carte nemuritoare.

Țin, cu acest prilej, să exprim Înalt Prea Sfinției Tale sentimentele mele de credință, de hotărîre în bine și de devotament.

Mircea Djuvara¹

¹ *Djuvara Mircea*, prof. univ., n. 1886 în București, membru al Academiei Române din 1936. În 1936—1937 ministru al Justiției. Autor de scrieri politice.

DOBRIN GEORGE

1

Lugoj, în 17 mai 1931

Înalt Preasfințite,

Referitor la mandatul primit, am putut afla că moșia neexpropriată din Remete este de circa 400 pog. toate de calitate bună. Să susțin că, cu ferma laolaltă, prețul de lei 10.000 (zăcemii) de jugher nu ar fi prea mare.

Situația moșiei de altfel este dintre cele mai avantajoase. Pe lîngă șoseaua națională; cu gară în comună și în apropiere de Timișoara. Eu susțin că ar fi o afacere bună. De aceea o și recomand de tot liniștit. Ar trebui folosită ocaziunea. Dacă mai aveți nevoie de oarecari informațiuni, eu bucuros Vă pun serviciile mele la dispoziție.

Cu respectuoase salutări,

Dr. G. Dobrin¹

¹ *Dobrin George*, avocat, ziarist bănățean, n. 1875 la Lugoj. A inițiat la Lugoj ziarul *Drapelul*. Fost prefect al jud. Caraș-Severin, după Unire. Fost și prefect la Lugoj. Scrie: *Cîntăreții noștri la București*, Lugoj, 1907, semnat Iota lui Toboc.

2

[1935]

Înalt Prea Sfințite!

Regret că nu am aflat la vreme de trecerea pe la noi spre Timișoara, căci ieșam, ca cel puțin să Vă mai văd. Mă bucur, de altfel, că sunteți bine și Vă puteți hotărî pentru o călătorie așa de lungă.

Vă rog să nu Vă supărați, că folosindu-mă de ocaziune, vin să Vă și rog, să puneți o vorbă bună la locul competent în interesul băncilor românești din Ardeal și Banat, ca astfel să se satisfacă cel puțin în parte dezideratele accentuate și de Înalt Prea Sfinția Voastră în interviul publicat în *Universul* de la 2 august 1935.

Ar fi și timpul să se facă și ceva real și nu numai larmă cu promisiuni goale. Pe la noi nu a ajuns încă nici un ban, deși așa numitelor cooperative din Vechiul Regat li s-au dat deja sute de milioane.

Vă sărut mîna,

Dr. George Dobrin

DONGOROZI ION

21 iul. 1938

Înalt Prea Sfinției Sale

Patriarhul României, București

Cu profund respect rog pe Sanctitatea Voastră să binevoiască a primi cele mai calde urări de viață lungă, spre a sluji, ca și pînă acum, cu adîncă înțelepciune și românească inimă, opera de consolidare și înfrățire [...].

Profesor Ion Dongorozi¹

¹ Dongorozi Ion, scriitor, n. 1894 la Tecuci. Fost director al Teatrului Național din Craiova și prefect de Caraș. Autor de nuvele și povestiri și de manuale școlare.

FILIPESCU MARIA N.

București, 28 decembrie 1938

ASOCIAȚIA „AMICELE TINERELOR FETE“

No. 101/938

ÎNALT PREA SFINTE PĂRINTE,

Permiteți-mi ca, în numele Asociației „Amicele Tinerelor Fete“, să vă prezint cele mai recunoscătoare mulțumiri pentru donațiunea de 10000 lei ce ați binevoit a ne-o acorda.

Vă rugăm a crede că gestul Înalt Prea Sfinției Voastre reprezintă, în munca pe care o desfășurăm, nu numai sprijin material, dar mai cu seamă un mare reazim moral, care ne aduce încurajarea de a trece peste greutățile ce întâmpinăm.

Rugînd pe Dzeu sã vã dãruiascã mulți, mulți ani cu sãnãtate pentru binele scumpei noastre țãri, vã rugãm a primi Înalt Prea Sfînte Pãrinte cele mai cucernice sentimente.

Președintã,

Maria N. Filipescu

Secretarã Generalã,
Ghiulescu

GALITZI CHRISTINA

18 iunie 1931

Ministerul Sãnãtãței
89 B-dul Elisabeta

Înalt Prea Sfînte Pãrinte,

Îmi permit a vã prezenta un exemplar al lucrãrei mele *A Study of Assimilation among the Romanians of the United States* cu nãdejdea cã va putea folosi celor care se intereseazã de soarta fraților noștri de peste Ocean, și cu rugãmîntea sã primiți expresiunea profundului meu respect,

Christina Galitzi

GEORGESCU FLORICA

CERCUL CULTURAL FEMENIN

„VOICHIȚA DOAMNA“

București, 9 iunie 1934

Sediul: Str. Libertãții

no. 1, Antim

Telefon 3-7165

Înalt Prea Sfînte,

Avem onoarea sã vã anunțãm cã, dupã programul pe care am avut cîntecul sã vi-l expunem, am organizat un concert religios la biserica „Sf. Nicolae Vlãdica“, duminicã, 17 iunie, orele 5.

Vã rugãm foarte respectuos sã binevoiți a onora cu prezența Sanctității Voastre acest concert, al cãrui beneficiu este pentru restaurarea frumoasei și istorice biserici Antim.

În nădejdea că înțelegînd scopul ce urmărim vom avea Părinteasca Voastră ocrotire, vă rugăm să primiți asigurarea profundului nostru respect.

Președintă
Florica Georgescu

Secretară
Aurora ing. Stamate

GEORGESCU G.

MINISTERUL DE INTERNE
CABINETUL SECRETARULUI GENERAL

Înalt Prea Sfințite,

Prezint pe dl. Henry Baerlin, ziarist englez, care face în România Mare o călătorie mai prelungită cu scopul de a ne cunoaște țara, bogățiile ei și mai cu seamă poporul. El are intențiunea să scrie în urmă o carte, îl interesează în special chestiunea Banatului, căci vine din Serbia și e bine să asculte o voce autorizată de la noi care să-l lămurească asupra drepturilor noastre.

Profit de ocaziune spre a vă comunica că am făcut în Ardeal o călătorie minunată, de care ne vom aminti totdeauna cu plăcere.

Soția mea și cu mine vă trimitem cele mai respectuoase salutări și cea mai bună amintire.

G. Georgescu

1919 sept. 12

GEROTA DIMITRIE

Prof. Dr. GEROTA
BUCUREȘTI

Strada Gh. Grigore Cantacuzino, 9
Telef. 2-1218

2 martie 1937

Înalt Prea Sfințite Patriarh,

Permiteți-mi a vă adresa respectuoasele mele sărutări de mîini și felicitări, pentru frumoasa și dreapta atitudine ce ați avut, în ședința Senatului de la 1 martie, spunînd acum, dupe cum ați spus și altădată, adevărul asupra modului cum conduc țara și cum între-

buințează banul public, acei *politiciani* necinstiți, care nu văd decât interesul lor personal și satisfacerea poftelor partizanilor lor politici.

Să trăiți Sanctitate!
prof. Dr. Gerota¹

¹ Dr. Gerota Dimitrie (1867—1938), a se vedea nota 13, p. 103.

GHIĂȚĂ P.

I D E I A

PEDAGOGICĂ — LITERARĂ — SOCIALĂ

ANUL X

Director: PETRE I. GHIĂȚĂ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: ALEEA ZOE, 22, BUCUREȘTI

Înalt Prea Sfințite Stăpine,

Revista *Ideia*, organizînd în luna iulie anul cor. (între 1—22) o serie de prelegeri cu caracter pedagogic, social și religios, pentru membrii corpului didactic, — vă rugăm să binevoiți a dispune să mi se acorde, pe spezele noastre, găzduire și întreținere la mănăstirea Căldărușani — Ilfov; vor participa la aceste cursuri de vară circa 150 profesori și învățători din întreaga țară.

Rămîn al Înalt Prea Sfinției Voastre plecat și devotat fiu,

Prof. P. Ghiăț

Directorul revistei *Ideia*

Miron pune rezoluția: „Referentului cultural” să examineze chestia. În principiu ar fi bine ca mănăstirile să poată ajuta o chestie culturală. Dar întrebarea e unde culci 150 persoane, în ce și cu ce? Deci, se tratează chestia cu stareții fie de la Căldărușani, fie de la Cernica, unde sînt mai dotați în a hrăni mulțime mare. M.”

Un consilier, probabil (R. A.), notează mai jos: „Nu s-a mai prezentat pentru executarea cererii prezente”.

GHIBU ONISIFOR

Cluj, 17 I 1924

Înalt Prea Sfințite,

V-am trimis prin dl G. T. Kirileanu un exemplar din noua mea lucrare: *Catolicismul unguresc în Transilvania și politica religioasă a statului român*. Cred că pînă în acest moment îl veți fi primit și că Veți fi aruncat poate că și vreun ochi în el.

Nu știu ce vor zice conducătorii politici la cele susținute de mine, dar cred că dacă oamenii Bisericii se vor mișca, vor trebui să iasă și ei din pasivitatea lor atît de păgubitoare pentru viața religioasă a poporului nostru, și să facă odată și dreptate și rînduială în țară în ce privește religia.

Urîndu-Vă cu acest prilej și un An nou fericit, Vă rog, Înalt Prea Sfințite, să primiți asigurarea deosebitului meu respect.

devotat

Onisifor Ghibu¹

Miron notează despre carte: „Partea I-a cu fondurile papistăsești din Ardeal și cu organizarea „Statutului Organic” în mod nu numai autonom, ci suzeran este bine. Iară propunerea finală cu un patriarh român „catolic” căruia să se supue și ortodocșii și papistașii este un lucru din ambele părți irealizabil. M.”

¹ *Ghibu Onisifor*, n. 1883 la Săliște. A studiat teologia la Sibiu, apoi filozofia și pedagogia la București, Budapesta, Strasbourg și Iena, unde și-a luat doctoratul în 1909. Între 1911–1912 a fost profesor la Seminarul Andreian din Sibiu, iar după Unire a fost secretar general la Instrucție în Consiliul Dirigent din Ardeal (1918–1920). Membru al Academiei Române. A mai fost decan al Facultății de Litere (1929), președinte al secției școlare a *Astrei* și inspector general al școalelor ortodoxe din Transilvania (1910–1914). A întemeiat ziarul „România nouă”, a fost deputat în Consiliul Național al Transilvaniei (1919) și senator al Consiliului Comunal de Orhei (1926–1927). A publicat o vastă operă pedagogică. A murit în octombrie 1972. În 1983, cu prilejul centenarului de la naștere, a fost sărbătorit în cadrul aniversărilor UNESCO.

GRECIANU LISETA

Înalt Prea Sfințite,

Din toate părțile auzim admirabila impresie ce a făcut discursul D-voastră la Senat și sunt foarte mîhnită că n-am știut că vorbiți că mergeam să vă ascult!

Vin să vă rog, dacă n-aveți deja un program făcut pentru miine dimineată duminică — să-mi permiteți să vin să vă dau la ora 11 ca

să vă conduc la azilul meu de orfani unde vă așteaptă copiii — și pe urmă ne întoarcem acasă la mine unde vă rugăm să prinziți cu noi! Am aici în treacăt pe cumnata mea, fiica lui Ștefan Grecianu, care ar dori mult să vă vadă!

Dacă nu merge pe mîine, vreți să vii luni la 11 pentru vizitarea azilului și dejunul?

La revedere — cu mare bucurie a vă vedea la căminul meu,

Liseta Grecianu¹

Str. Persanilor

¹ Soția lui Paul Șt. Greceanu, fiul lui Ștefan Greceanu, autor, printre altele, al unor scrieri istorice despre logofătul Radu Greceanu, despre moșia Grecii, despre Eraldica română etc.

GRECIANU PAUL ȘT.

1

București, 8/21 dec. 1918
162, str. Aurel Vlaicu
(fostă Țăranilor)

Prea Sfințite Părinte,

În dorința de a Vă vedea cît de curînd între noi și de a Vă putea primi în casa părintească mai des și în deplina Sf-ei Voastre liniște, sunt fericit că V-am putut vedea, purtător al vestei bune și sfinte care Sfinția Voastră ne-ați adus-o.

Vă urez călătorie fericită și reușită în grelele misiuni cari vă revin în aceste timpuri atît de mari.

Al Sfinției Voastre
plecat slujitor
Paul Șt. Grecianu¹

¹ Greceanu Paul, fiul lui Ștefan Dimitrie Grecianu, publicist, n. 1864, dr. în drept la Paris. A scos împreună cu Rădulescu-Motru „Noua Revistă Română”. Un timp a condus ziarul „Conservatorul”. În 1912 deputat de Rahova. A lăsat scrieri din domeniul dreptului.

Privitor la legăturile familiei Grecianu, a se vedea A. Plămădeală, *Pagini dintr-o arhivă inedită*, ed. Minerva, București, 1984, p. XIX—XXV și 111—122.

2

București, 19 X-bre/1 I-re 1919/20
162, str. Aurel Vlaicu (fostă Țăranilor)

Înalt Prea Sfințite Părinte,

Cu o adîncă bucurie, Vă aduc, în numele întregii mele familii și în amintirea răposatului meu tată, expresiunea mulțumirii sufle-

tești ce o simțim, văzind că aproape unanimitatea Marelui Colegiu, fără deosebire de vederi politice, V-a încredințat greaua sarcină a Bisericii României întregite, ca celui mai vrednic a o purta.

De asemenea, ca membru al Sfatului Așezămintelor Brâncovești mă bucur de venirea Prea Sfinției Voastre la cîrma acestei scumpe instituțiuni.

Și rog pe Dumnezeu să Vă dea puterile și gândurile bune pentru ca să îndepliniți operele cari le așteaptă de la înțelepciunea Sfinției Voastre un neam întreg.

Al Prea Sfinției Voastre plecat și credincios,

Paul Șt. Grecianu

GURIE GROSU

Hristos a înviat!

Înalt Preasfințite Stăpîne!

Cu iubire filiască Vă felicit cu prilejul Sfințelor Sărbători ale Învierii Domnului, Dătătorului de viață, dorindu-vă din suflet deplină sănătate cu bucuria sufletului.

Noi ne bucurăm că am reușit ca să împăcuelim spiritele preoților și mirenilor credincioși cu măsurile luate și să-i facem să se pună pe lucrul păstoresc și cultural în folosul neamului nostru. Nemulțămite sunt numai vro patru-cinci persoane și acelea nu atît contra noastră cît contra camerazilor lor, socotind că camerazii au lucrat ca să fie ei atinși în interesele lor materiale, pe cînd într-adevăr de vină este situația grea materială în care se află statul, cari este nevoit să micșoreze bugetul. Aceștia se ridică contra Congresului din februarie, dînd informații false în gazete, pe cari gazetarii de rea credință le tipăresc și renunță a tipări dizmințirile, pe cari le trimite cîteodată Arhiepiscopia.

Deși călugărul e deprins cu scîrbele, cari formează atmosfera lui firească, totuși nedreptatea gazetărilor români ne pricinuiește mare durere mai ales cînd ne gîndim la persoanele, pe care le respectăm și ale căror opinii ni sunt scumpe, care pot să se lase a fi induse în eroare prin cetirea acestor gazete.

Primiți, Înalt Preasfințite Stăpîne, ale noastre în Hristos îmbrățișări și sentimentele de deosebită considerațiune și profund respect ce vă păstrăm.

Gurie¹

9 aprilie

1920 an

¹ Gurie Grosu, n. 1877 la Nimoreni (Lăpușna). Vicar al Mitropoliei Moldovei (1918) și apoi, mitropolit al Basarabiei (ian. 1921). Autor de abecedare, cărți de citire și scrieri teologice.

GUSTI DIMITRIE

1

Sanctitate,

Vă rog să binevoiți a primi cele mai respectuoase omagii pentru marea faptă patriotică, pe care ați săvârșit-o prezidînd la opera de salvare a țării!

Al Înalt Prea Sfinției Voastre profund devotat fiu sufletesc,

Dimitrie Gusti²

¹ Nedată. Se referă probabil la numirea lui Elie Miron Cristea ca prim-ministru, la 10 februarie 1938.

² Gusti Dimitrie, n. 1880 la Iași, fondator al „Societății pentru studiul sociologiei” (1918) transformată în 1921 în „Institutul Social Român”. A fost profesor universitar, membru al Academiei Române și al mai multor Academii străine. Ministru al Instrucțiunii și Artelor între 1932—1933. Autor al multor scrieri sociologice de mare valoare.

2

FUNDAȚIA CULTURALĂ REGALĂ

„PRINCIPELE CAROL”

DIRECȚIA GENERALĂ

STRADA LATINĂ Nr.8 — BUCUREȘTI III.

TELEFON 3-89-89

I. P. S. S.

Patriarhul Dr. Miron Cristea

Președintele Consiliului de Miniștri

LOCO

Palatul Patriarhiei

București, 4 iunie 1938

Înalt Prea Sfințite Stăpîne,

Fundația Culturală Regală „PRINCIPELE CAROL” a organizat cu prilejul serbărilor Restaurației, un Congres General al Căminelor

Culturale din întreaga țară și o expoziție a muncii culturale la sate, în zilele de 6, 7 și 8 iunie a. c.

Este îndeobște cunoscută atenția apostolică a Înalț Prea Sfinției Voastre, pe care ați arătat-o întotdeauna muncii desfășurate la sate de către Fundație, sub înalta oblăduire regală și de aceea ne îngăduim a Vă ruga să binevoiți a onora cu prezența Înalț Prea Sfinției Voastre aceste festivități, dat fiind faptul că, pe lângă aceea că Înalț Prea Sfinția Voastră sunteți capul Bisericii Ortodoxe Române, dețineți înalta misiune de a conduce țara, în calitate de cap al Guvernului majestății sale.

Suntem încredințați că și cu acest prilej Veți putea verifica încă o dată încrederea acordată muncii desfășurate de Fundație și de aceea, odată cu aceasta vă trimitem și invitațiunile de participare, potrivit programului întocmit de Fundație.

Primiți, Înalț Prea Sfințite Stăpîne, asigurarea înaltei considerațiuni ce Vă păstrăm.

DIRECTOR GENERAL

D. Gusti

3

Predeal

21 iulie 1938

Sanctitate,

Cu prilejul aniversării a 70 de ani, împreună cu toți românii, suntem fericiți a Vă adresa cele mai respectuoase urări de sănătate.

Sanctitatea Voastră, ca Șef al celor mai importante biserici ortodoxe și al spiritualității creștine românești și conducător al destinelor politice românești, în timpuri grele, personificați în cea mai nobilă măsură o sinteză națională, de care va vorbi de-a pururea istoria noastră.

Din toată inima, ca vechi și sincer admirator al Înalț Prea Sfinției Voastre, vă zic: la mulți ani, Stăpîne!

Dimitrie Gusti

Miron notează: „Mulțumesc din tot sufletul de călduroasele felicitări și de măgulitoare apreciere a misiunii mele pe care cu tot dragul am închinat-o intereselor neamului și țării, după puterile modeste ce le-am avut, spre binele și progresul instituțiilor, spre folosul țării. Miron“.

HAȚIEGANU EMIL

20.XII.1930

B-dul Elisabeta nr. 42 — București 2

ROMÂNIA

DIRECȚIA

RECENSĂMÎNTULUI GENERAL

AL

POPULAȚIEI

STIMATE DOMN,

Sunteți rugat a onora cu prezența Domniei Voastre, *reprezentafia de presă a filmului documentar*, realizat de dl. Emanoil Bucuța, pentru *propagarea ideii recensămîntului*. Proiectarea va avea loc vineri, 19 decembrie, ora 7 seara în sala cinematografului Trianon.

Suntem siguri că veți acorda toată binevoitoarea Dv. atențiune acestei manifestări, menită a asigura buna reușită a operii naționale de recensămînt.

MINISTRUL
MUNCII, SĂNĂTĂȚII ȘI OCROTIRILOR SOCIALE
Hațieganu¹

Domniei-sale

Domnului Î. P. S. D. Dr. Patriarhului MIRON CRISTEA
PALATUL PATRIARHIEI

¹ Hațieganu Emil, n. 1878 în Tritul de Sus, jud. Turda, profesor universitar de drept, la Cluj. În 1918 a fost președintele Consiliului Național Român la Cluj și membru în Consiliul dirigenț al Ardealului între 1919—1920. A fost subsecretar la Justiție (1930), ministru al Sănătății, Muncii și Ocrotirilor Sociale (1930—1931). Ministru al Transilvaniei (1932—1933). A scris: *Statul și asistența*, București, 1931.

HUBIC FRANCISC

Înalt Preasfinte Doamne!

Domnul D. G. Kiriăc, la insistența mea, a fost gentil de a mă recomanda la postul de inspector pentru muzică la Ministerul Instrucțiunii, pentru ca fiind în centru să mă mai pot dezvolta și eventual a desfășura o activitate mai rodnică. După ce ani de-a rîndul am condus liceul nostru din Beiuș, cred a corespunde acestui post.

Neocupându-mă însă cu politica, n-am oameni cari să mă sprijinească, dar nici n-aș dori să fiu deobligat partidelor politice, după ce munca pe care am început-o e de caracter pur național.

Am hotărît, deci, să vă solicitiez sprijinul Înalt Prea Sfinției Voastre, care apreciați munca după valoarea ei proprie, ca depunînd un cuvînt bun în interesul meu d-lui ministru al Instrucției, să mi se confere postul la care am fost recomandat.

Cerînd scuze Înalt Preasfinției Voastre pentru incomodarea și îndrăzneala mea, rămîn sărutînd Sfințita-Vă Dreaptă

umilit serv
Francisc Hubic¹
prof. liceal.

Beiuș, la 21 februarie 1923

¹ Hubic Francisc, n. 1883 la Abrani (Ungaria), preot și compozitor. A fost profesor la Academia teologică din Oradea și dirijorul corului catedralei. A militat pentru introducerea instrumentelor în muzica bisericească orientală.

HURMUZACHI ALEXANDRU

Cernăuți, 20 februarie 1925

Sanctitatea Voastră,

Dați-mi voie să mă asociez tuturor credincioșilor cari cu bucurie și însuflețire salută alegerea Sanctității Voastre la cea mai înaltă demnitate bisericească.

Îmi permit a Vă aduce din toată inima felicitările cele mai sincere și respectuoase, dorind ca Atotputernicul să Vă deie mulți și fericiți ani pentru binele și înflorirea Bisericei noastre și întărirea neamului.

Binevoiți Vă rog a primi, Sanctitatea Voastră, expresiunea celui mai profund respect.

Al Sanctității Voastre
supus
Alexandru Hurmuzachi¹

¹ Hurmuzachi Alexandru, n. 1869 în Cernăuți. În 1899 a fost ales vice-președinte al „Societății pentru cultura și literatura română”, în București. A fost mareșal al Bucovinei, deputat și senator.

IAMANDI VICTOR

1

MINISTERUL CULTELOR ȘI ARTELOR
CABINETUL MINISTRULUI

Înalt Prea Sfinției Sale

Înalt Prea Sfințitului

Patriarh Miron Cristea

Strict personal

Înalt Prea Sfințite,

Îmi permit să vă reamintesc promisiunea ce mi-ați făcut că veți transfera în postul de preot ajutător de la Biserica Ferentari pe preotul Rădulescu Constantin actualmente la mănăstirea Vîforita, rugîndu-vă stăruitor să dați cuvenita dezlegare acestei chestiuni. De altfel, cînd am înființat postul acesta de preot ajutător la Biserica Ferentari — de care se interesează Dl Gavril Marinescu, subsecretar de stat la Interne, mi-am îngăduit să vă comunic că o fac numai în vederea transferării preotului de la Vîforita. Acum sunt însă informat că s-ar proiecta aducerea altui preot la Biserica Ferentari.

Aducîndu-vă acestea la cunoștință îmi îngădui să sper că Înalt Prea Sfinția Voastră nu veți lăsa să se dea altă soluție acestei chestii decît aceea pe care mi-ați făgăduit-o.

De altfel — vă cer atît de puține lucruri încît mi-ar fi cu totul dezagreabil să constat — cînd interviu la I.P.S. Voastră — că rugămințile mele sunt nesocotite.

Cu devotate sentimente,

1937, sept. 18.

Victor Iamandi¹

¹ Iamandi Victor, n. 1891 la Iași. Profesor de liceu, avocat, redactor la „Unirea” din Iași (1916), redactor și director al ziarului „Mișcarea” din Iași (1918—1920), subsecretar de stat la Interne (1933—1934), ministru al Cultelor (1936—37), ministru al Educației și ad-interim la Culte și Arte (1938), ministru de Justiție (1 februarie 1939—24 noiembrie 1939). A scris pe teme politice, dar și literare, spre exemplu: *Poporanismul literar al „Vieții românești”*, 1913 (semnat V. Iamandi-Adrian).

2

TELEGRAMĂ

Înalt Prea Sfinției Sale, Înalt Prea Sfințitului Miron Cristea
Patriarhul României și Președinte al Consiliului de Miniștri
București

21 iul. 1938

Cu prilejul aniversării de astăzi care însemnează biruința strădaniilor pilduitoare ale sufletului superior și a strălucitelor însușiri pe care

Înalt Prea Sfinția Voastră le-ați pus cu o rîvnă neîntrecută în serviciul Bisericii strămoșești și în slujirea intereselor permanente ale neamului și ale coroanei, îngăduiți-mi să Vă exprim respectuoase și calde felicitări, rugînd pe cel Atotputernic să Vă hărăzească viață lungă pentru binele țării și mulțumirea meritată a Înalt Prea Sfinției Voastre.

Ministrul Justiției

Victor Iamandi

ILARIE

5 III 1925, Constanța

Sanctitatea Voastră,

De 8 zile sunt în Constanța. Doamne și ce frumos e aici. Timpul este admirabil, totul te chemă la viață. Am început lucrul cu tragere de inimă și mă bucur cînd văd că sporesc treburile și că-mi succed acțiunile.

Vă mulțumesc cu recunoștință pentru frățeasca și părinteasca atențiune de a mă cerceta în suferința mea; aș fi plăcut impresionat dacă ați pogori și aci la Constanța unde aș fi îndeosebi onorat ca să vă primesc. În curînd cred că voi pune temelie casei episcopale, la care se lucrează cu zel, dar și cu mare greutate, terenul fiind accidentat și necesitînd săpături peste 6 m. adîncime.

Imediat după Paști, voi începe zidirea noii monastiri „Ilarie” la Tatlageac, unde am la mare o plajă mai frumoasă ca cea de la Ecrene alături de 3—4 lacuri cu apă dulce pline cu pește. Nu e cu putință ca să nu veniți în aceste locuri binecuvîntate de Dumnezeu. Nu vă cer contribuții materiale — eu am dat 200.000 lei pentru monastire — cu care încep, dar binevoiți a cunoaște că de cele morale nu vă voi scuti.

Acum chiar, pe această cale, permiteți-mi o rugăciune. Știu că iubiți pe ministrul nostru de la Culte, care vă respectă și vă ascultă, și eu îl iubesc căci îmi place că s-a ridicat prin muncă și că-și plasează cu folos sprijinul, dar n-am atîta trecere, nefiindu-i suficient cunoscut.

Pentru aceasta, vă rog, Sanctitate, fiți așa de bun și pomeniți un cuvînt bun și pentru Constanța. Anul trecut a dat 2.000.000 lei pentru casa episcopască; interveniți ca în anul acesta să dea 3 000 000 spre a o vedea învelită și apoi nu-l mai supăr.

Fiind bolnav nu m-am putut interesa îndeajuns, așa că comuna și județele pentru anul acesta aproape s-au lăsat de făgăduială. La anul, de voi trăi, va fi altfel lucrul.

Eu sunt cu mult mai bine; numai regimul și repaosul mă vor vindeca deplin. Aici am un doctor cu mult mai serios ca cel de la București; nu mă lasă cu nici un chip să ies din casă.

Vă sărut mina respectuos și rog pe Dumnezeu pentru primul Patriarh român ca să trăiască întru mulți ani cu sănătate, în pace, pentru binele Bisericii și al neamului românesc.

Îl ilarie, Episcop al Constanței

1 Teodorescu Ilarie (1867—1925), din botez Ilie, preot de mir la biserica Amzel din București, un timp profesor și director al Seminarului „Nifon“, apoi episcop al Constanței (1923—25).

IMBROANE AVRAM

Varadia, Caraș, 16 iulie 1933

Înalt Prea Sfințite Stăpîne,

Bunul meu prieten de totdeauna, Octavian Goga, alături de care am luat parte la lupta pentru întregirea neamului, mi-a făcut cunoscut că ați binevoit a primi cu simpatie dorința pe care eu îl rugasem să Vi-o comunice, de a pune modestele mele servicii în slujba Bisericii noastre gr. ort. române, în slujba căreia m-am socotit de altfel și pînă acuma, luînd parte, pe cît puterile mi-au îngăduit, la luptele pentru întregirea neamului și a apărării integrității Banatului.

Faptul în sine, că am fost căsătorit, pînă cînd bunul Dumnezeu a voit, cred că nu mă poate descalifica, după ce am dus o viață conjugală frumoasă și am dat neamului 5 copii, cari cu ajutorul Celui de sus vor sta și ei toată viața lor în slujba neamului și a Sfintei noastre Biserici.

Viața nu mi-a fost ahtiată de bunuri materiale, dovadă că sunt om sărac, ci a fost pururea pusă în slujba de-aproapelui, după cum știu cei ce mă cunosc.

Prietenii mei, preoți și mireni din Banatul jugoslav, care mi-a dat naștere, mă cheamă să mă duc să le ocup scaunul de episcop-vicar la Virșeț; o misiune pe care eu aș îndeplini-o cu multă rivnă și bucurie, intrucît am luptat din tinerețile mele alături de toți acești oameni. — Din cei cinci copii însă, doi mai mici, fetițele, m-ar face să mă hotărâsc mai cu greutate să le părăsesc, mutîndu-mă în altă țară.

Cu ocaziunea înmormîntării fericitului Episcop Iosif Bădescu, mai mulți prieteni m-au îndemnat să Vă scriu și să Vă aduc la cunoștință că dorința lor ar fi să iau eu succesiunea acestui fericit prea sfînt episcop. Între alții îmi dați voie să mă provoc la fratele Dr. Vasile Loichița, profesorul de la Facultatea de Teologie din Cernăuți, care

mi-a făcut în Caransebeș cu multă căldură această propunere. Cred, Înalt Prea Sfințite Domnule Patriarh, că dacă îmi veți da aprobarea și binecuvîntarea, voi putea să intrunesc și concursul celorlalți Prea Sfințiți Părinți Episcopi, cît și a celorlalte personalități marcante din Congres și din Banat întru atingerea marelui țel ce îndrăznesc a-l pune sufletului meu, convins fiind că în marea reformă morală, pe care trebuie să i-o aplicăm poporului nostru, sfînta noastră Biserică va avea cel mai însemnat rol.

Înalt Prea Sfinția Voastră ați fost acela care mi-ați dat puțința, prin bursa acordată de la Caransebeș, să-mi continui studiile universitare în Apus, studii din cari am scos hrană în luptele mele de pe acum.

Cred că dîndu-mi și acum concursul și aprobarea, Veți avea satisfacția să vedeți o inimoasă și folositoare activitate și pe terenul strict bisericesc, cum socotesc că am desfășurat-o pe terenul național.

Rugîndu-Vă, Înalt Prea Sfințite Stăpîne, să primiți expresiunea profundului devotament și fieștei supunerii ce v-o păstrez, Vă sărut dreapta

Dr. Avram (Imbroane)¹

¹ *Imbroane Avram* (1880—1938), ziarist și om politic, originar din Costei, în Banatul iugoslav, doctor în teologie din Cernăuți. A mai studiat la Budapesta, Berlin, München și Breslau. Diacon. Redactor la *Drapelul* din Lugoj. A fost, tot aici, președintele „Societății pentru fond de teatru român”, al „Societății meseriașilor” și al „Reuniunii de cîntări”. În 1914 a plecat la București, unde a lucrat la Ministerul de Domenii, a fost profesor la diferite școli și a scris la „Epoca”, „Universul”, „Adevărul”. A militat pentru intrarea României în război alături de Franța. După intrarea României în război a plecat în Moldova, apoi în Rusia, ajungînd pînă în Urali, făcînd propagandă printre românii ardeleni căzuți prizonieri la ruși, să ceară să intre în armata română. După război s-a întors la Lugoj, unde a condus ziarul „Banatul” (1919), transformat apoi în „Banatul românesc” și mutat la Timișoara. A fost delegat la Conferința păcii la Paris. A fost de mai multe ori deputat și vice-președinte al Camerei. A murit în 1938.

INCULEȚ ION

TELEGRAMA

Î. P. S. Patriarh

Miron Cristea

— loco —

București

597, 10 dec. 1938

„Vă doresc sănătate ca s-o puneți și mai departe în serviciul Sf. Noastre Biserici și a Statului.”

Ion Inculeț¹

¹ *Inculeț Ion*, n. 1884 la Rezeni (Lăpușna). A terminat Seminarul Teologic din Chișinău și a făcut studii la Juriev, devenind privat docent (conferențiar) de astronomie și matematici la Univ. din Petrograd. Militant politic pentru drepturile românilor. După război a fost de mai multe ori ministru la București. A scris: *Spațiul și timpul în noua lumină științifică*, București, 1920, *Ma premiere rencontre avec De Saint-Aulaire*, 1930 și alte scrieri istorice și politice. Membru al Academiei Române (1918).

IONESCU TAKE

1

București, 8 februarie 1920
duminică, 115, Calea Victoriei

Înalt Prea Sfinte,

Pot să-ți fac rugăciunea de a veni mine, luni seara, la orele opt și jumătate a lua prânzul cu moi? Am fi foarte mulțumiți dacă ai zice: da.

Crede-mă, te rog.

Al I. P. S. Tale devotat

Take Ionescu¹

¹ Ionescu Take (din botez Dumitru Ionescu), născut 1858, la Ploiești, om politic, publicist și mare orator. A fost ministru de mai multe ori, între 1891—1922, în ultimii ani fiind chiar prim-ministru (1921—1922). În Franța i s-a dat titlul „Le grand Européen”, pentru că a jucat un rol important și în politica mondială. A lăsat o vastă operă scrisă, din domeniul istoriei și al politicii. A murit în 1922 la Roma.

2

București, 29 aprilie 1920

Înalt Prea Sfinte,

Este a abuza de bunătatea I. P. S. Tale dacă îți recomand pe preotul Vulpescu de la biserica Krețulescu pe care îl cunosc din 1912 și care știu că este un bun preot? Te rog mă iartă și mă crede.

Al I. P. S. Tale devotat

Take Ionescu

IORDĂCHESCU CICERONE

1

Pr. CICERONE IORDĂCHESCU

Profesor

Biserica Bărboiu

IAȘI

1921, aprilie 4

Înalt Prea Sfințite,

Motivat de schimbările în bine ce au loc pe încetul în Biserica românească de cîtăva vreme, socotesc ca o datorie din cele mai alese să mă fac ecou al sufletului preotesc și obștesc din această parte a țării și să îndrăznesc a Vă aduce smerite mulțumiri.

Trecînd peste o tradiție ce stînjinea atît de mult mensul Bisericei în Vechiul Regat, Î.P.S. Voastră ați venit la Iași să deschideți Congresul preoțesc, și prin neuitata cuvîntare ce ați ținut, n-ați indicat numai un program, ci ați surprins, prin sufletul ce ați pus în cuvîntarea de atunci, pe bunii creștini și preoțimea. Spunîndu-Vă acestea prin scrisoarea de față — am făcut-o și public, nu dintr-un spirit de care multă lume preoțească este copleșită, ci din sincera bucurie că alte vremuri se ivesc la orizontul Bisericei noastre. N-am a cere nimic personal de la Î.P.S. Voastră — cum n-am cerut nimic de la nimeni în toată viața mea preoțească — și de aceea Vă rog respectuos să le luați cele spuse, ca un ecou a sufletelor cu gîndul creștin la Biserica românească.

Precum atunci la congresul preoțesc, așa și săptămîna trecută — ați făcut ca episcopatul român să fie împodobit cu singurele elemente din Vechiul Regat care puteau fi cu vrednicie acolo unde sînt azi. Alegerea P.S. Vartolomeu și a pîr. Puiu ca episcopi la R. Vlcei și Argeș a fost salutată de preoțimea de aici cu mare entuziasm. În seceta de azi din biserica noastră și în vîrtejul de patimi și concepții stranii V-ați luat doi tovarăși de luptă, cu ajutorul cărora gîndul Î.P.S. Voastre va fi și mai cu succes încununat. Amîndoi oameni de cultură, de înțelegere a vremilor noi și mai presus de toate de viață creștină, ei Vă vor secunda în lupta de purificare și încreștinare a vieții noastre creștinești și românești.

Î.P.S. Voastră fiind cunoscut ca un ierarh, care în interesul instituției, alegeți și Vă recrutați subalternii din ce găsiți mai curat și mai de seamă între preoți — cum ați făcut cînd V-ați numit director și subdirector la cancelaria Mitropoliei din București pe cei mai distinși preoți, pe pîr. N. Popescu și I. Petrescu, pe cînd alții Vă puteau prezenta certificate politice, îndrăznesc să supun aprecierii Î.P.S. Voastre — în cel mai sfînt interes al Bisericei — pe un confrate preot, ce l-ați putea trimite la capela română din Paris, în locul fratelui meu, care urmează să fie chemat în țară.

Clericul pe care îndrăznesc să-l supun atențiunii și aprecierii Î.P.S. Voastre este pîr. Victor Popescu, fost director al Seminarului din Chișinău, și actualmente profesor de matematici la Școala Normală din Bîrlad și preot în același oraș, care am auzit că ar fi printre competitorii locului de la Paris.

Aceasta o fac pentru motivul că am fost la Paris, că cunosc ce s-a făcut acolo o bună bucată de vreme, cînd nu se făcea selecțiunea pe baza intereselor superioare ale Bisericei, și știu ce ar putea reabilita acolo numele de cleric român, care de cele mai multe ori

n-a fost asociat cu lucruri bune în conștiința celor de acolo, români sau străini.

P. S. Vartolomeu și dosarele de la Casa Bisericei Vă pot povesti multe lucruri dureroase.

Ar fi lucru nepotrivit din parte-mi să înșir calitățile păr. Victor Popescu, înaintea Î. P. S. Voastre, care l-ați cunoscut și apreciat, mai ales cu ocazia chestiunei basarabene, în care, părăsit de toți, a avut de luptat cu atâtea elemente potrivnice, luptă din care el a ieșit și mai înălțat, cu toate că în cele din urmă a trebuit să triumfe asupra dreptății „rațiuni de stat!” Nu știu dacă vreun alt cleric ar fi putut merge pînă la cel mult sfertul drumului, pe care l-a parcurs el, servind în chipul cel mai demn și mai curajos și țara, și Biserica!

Sînt deplin convins că viitorul îi va da toată dreptatea în această chestiune.

Nici nu putea fi altfel acest preot — fiu de oameni nevoiași, dintr-un sat neluat în seamă, din județul Teleorman, deci nu departe de București; care cu priceperea lui, cu talentul cu care a pus în mirare pe cei mai buni profesori de aici, de la Facultatea de Matematici și Filozofie, ar fi ajuns în lumea laică mult mai departe, dacă în sufletul lui nu vibra o coardă de adîncă credință religioasă, care să-l facă să ia drumul bisericeii și cu aceasta al crucei, al atîtor dureri morale, pe care le simțește adînc numai un suflet cu adevărat creștin într-o lume și între confrăți atît de necreștini!

Cu o frumoasă pregătire în științele matematice și naturale, cu pregătire deosebită literară și teologică și cu un simț de dreptate și dragoste de Hristos — nu în vorbe, ci în fapte — cum nu cunosc alt confrate în rîndul preoților mireni, păr. Victor Popescu ne-ar reprezenta în chipul cel mai demn la Paris, unde n-ar avea nevoie de stat mai mult de doi ani. Dacă în P. S. Vartolomeu și păr. Puiu v-ați ales, I. Prea Sfînite, tovarăși de muncă, în păr. Popescu și în noi toți ce tresăltăm de bucurie, cînd vedem o infimă parte de bine realizată în biserica lui Hristos, V-ați face pe soldații de mîine, cu care să dați lupta cea grea, care să salveze doctrina și instituția creștină tocmai la acest impas, iar numele Î. P. S. Voastre să rămînă spre proslăvirea viitorului.

Al Î. P. S. Voastre supus fiu sufletesc,

Pr. Cicerone Iordăchescu¹

¹ Iordăchescu Cicerone, a se vedea nota 66, p. 48.

2

Cicerone Iordăchescu
Profesor Universitar
SODOMENI — COM. PAȘCANI
JUD. BAIJA

19 april 1935

Înalt Prea Sfinția Voastră,

Din Iași am trimis atît Î.P.S. Voastre cît și Bibliotecii Patriarhiei cîte un volum din *Partea II a Istoriei Vechii Literaturi Creștine*, apărută de curînd.

Trimit acum la adresa Î.P.S. Voastre, ca președinte al Consiliului Central Bis., cîte un exemplar din ambele volume ale acestei lucrări, rugîndu-Vă respectuos să binevoiți a dispune să fie luate de Onor. Consiliu cîte un număr de exemplare, pentru a avea sprijinul pentru o lucrare ce apare pentru prima oară la noi în materie de istoria literaturii creștine.

Scrisul civil, Înalt Prea Sfințite, este sprijinit de atîtea autorități și instituții; cel bisericesc foarte puțin. Socotesc că Î.P.S. Voastră, prin mijlocirea Consiliului Central Bisericesc, ați putea da o primă de încurajare.

Subscrisul, după ce va termina cu publicarea celui de al III-lea volum al *Vechii Literaturi Creștine*, va continua cu publicații din această literatură — traduceri însoțite de studii — lucru foarte necesar în Biserica română. Opera aceasta însă este condiționată de sprijinul ce voi avea din partea P.P.S.S. Chiriarhi, și îndeosebi al Înalt Prea Sfinției Voastre, care V-ați propus să aveți în l. română, în vremea păstoriei Î.P.S. Voastre, tradusă *Biblia* și *Părinții Bisericei*.

Cînd au apărut *Omiliile duhovnicești* ale Sf. Macarie Egipteanul, traduse în rom. de subscrisul, Î.P.S. Voastră ați binevoit a comanda pentru Consiliul Central Bis. una sută de exemplare, ceea ce a fost un real sprijin pentru mine.

Vă rog respectuos, Înalt Prea Sfințite, să binevoiți a dispune ca începutul făcut cu *Omiliile* să fie continuat și cu cele două volume ce vi le înaintez odată cu aceasta.

Al Înalt Prea Sf. Voastre fiu duhovnicesc cu cel mai profund respect,

Pr. Cicerone Iordăchescu

IORDĂCHESCU VALERIU

Paris, 1921

iulie 14

Sărut mîna

Înalt Prea Sfințite Stăpîne,

Cu deosebit respect, Vă supun cunoștinții că din partea Î.P.S. Mitropolit al Moldovei am primit ordin, ca cel mai tîrziu să fiu în țară la 1 august c. Pentru a mă putea conforma, aștept negreșit și ordinul Î.P.S. Voastre în acest sens, care probabil nu va întîrzia. Cum însă plecarea mea de aici este condiționată — 1) de permisiunea salariilor și a cheltuielilor Bisericii și ale corului pe 4 luni (aprilie, mai, iunie și iulie); 2) de acordarea unei sume pentru transport, Vă rog din nou să binevoiți a interveni în acest sens, către dl. ministru de Culte, și către domnul ministru de Finanțe, să mi se trimită aceste salarii și o sumă pentru transport. Înalt Prea Sfinția Voastră cunoaște din alte scrisori și din o telegramă a mea, situația noastră disperată în privința salariilor.

Sunt sigur c-ați intervenit; iar scrisoarea de față Vă arată că nu s-a făcut nimic pînă acum. Dacă-mi permit să Vă scriu pe cale particulară este că vreau să nu mai rămîie urme în actele oficiale ale Bisericii din Paris și ale Chiriarihiei, de disprețul și nepăsarea cu care sunt tratați slujbașii Bisericii. Care alt gen de funcționar al statului în țară ori străinătate suferă un astfel de tratament? Aci suntem plini de datorii pentru bancă, iar noi cerșim de patru luni împrumuturi rușinoase, ca să putem avea o bucată de pîine de azi pe mîine.

Deci Vă rugăm, Î.P.S. Stăpîne, să nu Vă supărați că Vă importunăm cu scrisori particulare și să binevoiți a interveni din nou, în sensul satisfacerii acestei cereri, cu atît mai urgente, cu cît am ordin de sosire în țară. Am scris și Î.P.S. Mitropolit al Moldovei că imediat ce primesc ordinul Î.P.S. Voastre și salariile aceste, voi veni în țară.

Veșmintele Î.P.S. Voastre se lucrează cu spor. Vor fi gata la termenile indicate în contract. Aci voi designa o persoană din slujbașii Bisericii, cu scoaterea lor la termen, inițiind-o prealabil în toate condițiile contractului. La legăție voi vorbi pentru transportul veșmintelor în țară la datele indicate.

Vă sărut mîna, Î.P.S. Stăpîne, și rămîn al Î.P.S. Voastre devotat serv

Ec. Valeriu Iordăchescu¹
Superior al Bisericii Române
din Paris

¹ Iordăchescu Valeriu, n. 1885 în Pașcani, frate cu Cicerone, studii de teologie la București, de filozofie la Paris, profesor și director la Seminarul „Veniamin” din Iași, apoi profesor de morală la Facultățile de Teologie din Chișinău și Cernăuți (1927–47). A murit în 1975.

IORGA NICOLAE

1

Înalt Preasfințite,

Oferisem Comisiei de încoronare, după cererea ei, biografiile m.m.l.l. regelui și reginei. Manuscriptul a fost dat [editurilor] „Socec” și „Cartea Românească” și lucrat aproape-n întregime. Cum însă nici pînă acum din partea Comisiei nu s-a făcut nimic pentru apariție și nu știu măcar dacă mai funcționează, nefiind intrat nici la o ședință a ei, am încheiat o înțelegere cu acele [edituri] înseși care vor edita lucrările.

Am crezut că trebuie să aduc la cunoștința Înalt Preasfinției Voastre, ca președinte, odinioară, al Comisiei, această hotărîre care mi s-a impus de împrejurări.

Primiți, Înalt Preasfințite, expresia sentimentelor cuvenite de fiu duhovnicesc.

N. Iorga

4 septembrie 1922

Înalt Preasfinției Sale părintelui Miron
Mitropolit Primat al României

2

București, 2 iunie 1925
Str. Banul Mărăcine nr. 1

Î. Î. P. P. S. S. Miron Cristea
Patriarh al României

Congresul anual al Ligii Culturale,¹ care a avut loc la 21, 22, 23 mai 1925 la Timișoara, a hotărît ca în Comitetul Central Executiv al

Ligii Culturale să facă parte și un delegat al clerului cu reședința în București, întrucât activitatea culturală a noastră trebuie să meargă mână în mână cu a Dvs.

Cu onoare vă rugăm deci a dispune numirea unui delegat dacă dvs. credeți cu cale.

Primiți, vă rugăm, i. i. P. P. Sfinte, asigurarea respectului ce vă purtăm.

Președinte,
N. Iorga

Secretar general,
Ilie Al. Ardeleanu

1 „Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor“, înființată în 1891, la București. Până la 1899 a editat revista *Liga română*. Sub auspiciile ei au fost înființate Universitatea populară de la Vălenii de Munte și Teatrul Ligii Culturale din București. Sufletul Ligii a fost Nicolae Iorga. S-a zidit în București și un palat al Ligii Culturale.

3

I. P. S. S. PATRIARHUL MIRON

PALATUL PATRIARHIEI BUCUREȘTI

9 dec. 1938

Primului Patriarh român, mlădiță a nobilei țărâni ardelene, păstor și sfătuitor de coroană, îi urez încă mulți ani de minte ageră și de înțelepciune.¹

Nicolae Iorga

¹ Telegramă pe formular tip, teleimprimată.

KIRIȚESCU CONSTANTIN

SANCTITĂȚEI SALE

PATRIARH MIRON CRISTEA

27 iul. 1938

BUC.

Cortinadampezo

Din plaiuri depărtate [mă] asociez dragostei tuturor românilor, urînd viață îndelungată închinată binelui Bisericei și patriei.

Constantin Kirițescu¹

¹ Kirițescu Constantin, n. 1876 în București, dr. în științe biologice, la Iași (1902), publicist român, autor de lucrări științifice, istorice, politice și de manuale școlare. A fost președintele comisiei de control a cinematografeilor și a contribuit la organizarea învățământului secundar. A reprezentat România la „Liga Națiunilor“, în secția școlară. A murit în 1965.

KONON

[După 1920]

ÎNALT PREA SFÎNȚITE STĂPÎNE,

Providența dumnezeiască a binevoit ca, în zilele noastre, să se realizeze visul de aur al bunilor și strămoșilor noștri. Acestea sunt zile mari și sfinte, la care se potrivesc cuvintele Sfintei Evanghelii, care despre astfel de zile extraordinare zice că „mulți au dorit să vadă cele ce voi vedeți și să audă ceea ce voi auziți, dar nu li s-a dat”. Dumnezeu a ajutat și a binecuvîntat munca, stăruințele și sacrificiile generației actuale, cînd fiecare bun român, ca și bun creștin, a lucrat după puterea și după pozițiunea sa, așa că *cetatea neamului românesc este gata*.

Marile și extraordinarele sacrificii ale vechiului regat român ne-au dat tuturor roadele așteptate: mai întîi Dobrogea cu marea întinsă... iar la sfîrșit Ardealul, cu Banatul, păstorit pînă acuma de către Înalt Prea Sfînția Voastră, pentru care ați muncit cu mare înțelepciune, au pus coroana tuturor.

Așa că ambele corpuri legiuitoare au consfințit închegarea tuturor acestora într-o ROMÂNIE MARE ȘI GLORIOASĂ, iar Sf. Sinod a binecuvîntat unirea Bisericii române într-una singură; și astăzi, cu binecuvîntarea lui Dumnezeu, Înalt Prea Sfînția Voastră este înălțată pe tronul arhipastoral al Mitropoliei Ungro-Vlahiei, unde, cu ajutorul lui Dumnezeu, veți avea foarte mult de lucru, ca bunul lucrător din via Domnului. Între care ar fi și aducerea în Biserica strămoșească a fraților români, pînă acum uniți, așa ca să fie cu toții „între una, sfîntă, sobornicească și apostolică Biserică” ortodoxă, pentru tot neamul românesc.

Binevoiți, Înalt Prea Sf. Stăpîne, cu această extraordinară ocazie, a primi cele mai din inimă ale mele felicitări; dorind ca bunătatea lui Dumnezeu să Vă ajute ca să stăpîniți întru mulți și fericiți ani, bogați în mari fapte pastorale și patriotice. Între altele eu doresc ca, cu ajutorul lui Dumnezeu, să scăpați Biserica, printr-o lege specială bine chibzuită, de sub tutela anticanonică a partidelor politice. Amestecul nelegal al acestora ne-au adus acolo că, în ultimii ani, mai mulți mitropoliți au fost forțați a demisiona, printre cari mă pot prenumăra și eu însumi, care, neavînd nici o vină decît facerea datoriei patriotice către turma păstoriei mele, am suferit amar sub ocupațiunea străină, iar acum sunt sacrificat, numai din răzburările partidelor politice, pe care deja ardelenii noștri foarte drept le-au observat și cu drept cuvînt le-au condamnat, ca să rămîie la întunec,

după cum se văd.

Să trăiți, înalt Prea Sfințite Stăpîne, ani mulți și fericiți pe noul tron arhipastoral, bine conducând cirna Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei.

† Konon Mitropolit, fost al Ungro-Vlahiei
și Primat al României¹

¹ Konon Arămescu-Donici, n. în Bahna-Urziceni-Arămești (jud. Roman), călugărit la mănăstirea Neamțu. A urmat cursurile facultăților de științe din Iași, licențiindu-se în științe naturale (1877). A fost profesor în Iași la școlile normale de fete și băieți. Și-a făcut apoi studii de teologie la Cernăuți, luîndu-și doctoratul în 1885. S-a întors în Moldova, unde a fost din nou profesor la Școala normală de fete, predicator al catedralei din Iași, profesor la Seminarul „Veniamin Costachi”. În 1897 a fost hirotonit arhieru, iar în 1900 numit locotenent de episcop la Roman, apoi ales episcop la Huși (1902—12) și mitropolit primat (1912—19). I-a urmat E. Miron Cristea.

LALESCU TRAIAN

1

Prea Sfințite,

Fondul de 1 milion coroane, votat de Consiliul de Miniștri pentru *Asociația Culturală a Banatului*, a fost în sfîrșit ordonanțat pe numele meu și eu îl țin la dispoziția D-voastră. Nu voiesc însă să-l încasez fără o procură în regulă din partea Asociației. De aceea vă rog să-mi trimiteți cu primul curier această procură, legalizată după regulile din Banat, în virtutea căreia să pot ridica fonduri, donații pentru Asociație.

Ar fi bine ca această procură să-mi fie adusă de cei doi *delegați*, Orzescu sau Corneanu cu Zgâvârdia pe care vă rog să-i trimiteți spre București cu primul tren; procura trebuie să fie *personală* și cu caracter general.

Am început să mă interesez și de celelalte chestiuni privitoare la interesele economice ale Banatului și totul merge de minune. Pretutindeni sunt îmbrățișat cu cea mai mare căldură.

Referitor la această caldă simpatie, nu credeți, Prea Sfințite, că Banatul ar face un gest potrivit, propunîndu-i d-lui Ionel Brătianu să candideze în Banat? N-ar fi această manifestație un omagiu pe care Banatul are datoria să-l aducă în fața istoriei, apărătorului cauzei sale naționale?

Mi-a venit acest gînd văzînd îmbrățișarea prietenească pe care o am aci pentru toate chestiunile privitoare la Banat și v-o spun ca să vă consfățuiți asupra ei. În mod practic, eu mă gîndesc și la numeroasele avantagii pe care provincia noastră le-ar putea trage din această împrejurare.

Am vorbit cu dl. dr. Angelescu în privința subscripției publice care va completa fondul nostru cultural și d-sa mi-a făgăduit că va merge personal cu noi pe la bănci și societăți. Delegațiunea deci să vină la București cu *primul tren* și să mă caute, str. Luminei no. 14; insist să nu se piardă nici un tren. Eu voi reveni în Banat, sîmbăta viitoare, tot în vederea alegerilor.

D-l ministru vă mulțumește călduros pentru cuvintele frumoase pe care i le-ați adresat și se pune la dispozițiunea noastră pentru a ne ajuta. Va trebui să se publice în ziarele din Banat cîteva rînduri de mulțumire pentru frumoasa sa faptă. D-sa a primit prezidența de onoare a Asociațiunei noastre, în calitate de ministru al Instrucțiunei Publice.

Vă rog, Prea Sfințite, să vă rugați Domnului pentru buna reușită a acțiunei noastre și să primiți din partea mea expresiunea sentimentelor mele de adîncă considerațiune și respect.

Cu afecțiune devotată,
Tr. Lalescu¹

București, 27 septembrie 1919

¹ Lalescu Traian (1882—1923), personalitate proeminentă a școlii matematice românești, profesor universitar la București și Timișoara; militant pentru realizarea statului național român unitar.

P. S. Sale

Episcop Miron Cristea
Caransebeș

2

Fondul un milion coroane aprobat. Trăiască România!

Lalescu

LAPEDATU ALEXANDRU

1

SENATUL ROMÂNIEI
CABINETUL PREȘEDINTELUI

București, 23 septembrie 1937

Înalt Prea Sfințite,

Am onoarea a vă aduce la cunoștință că, în urma concursului ce s-a instituit pentru macheta statuei lui Nicolae Filipescu, domnii sculptori ne-au avizat că au lucrările gata.

Vă rog deci să binevoiți a lua parte la ședința Comitetului, care se va ține marți, 28 septembrie c., ora 11, la Senat, spre a lua hotărâri cu privire la aceste lucrări.

PREȘEDINTE,
Al. Lapedatu¹

¹ Lapedatu Alexandru, n. 1876 în Cenatul Săcelelor (Brașov). A făcut liceul la Iași și licența în istorie și geografie la București. A fost secretarul Comisiei Monumentelor Istorice (1904—1919), membru al Academiei Române (1918) și președinte al Academiei (1935, 1937), codirector al Institutului de Istorie Națională, consilier al delegației la Conf. de pace de la Paris (1918—1920) și Geneva (1922). Președinte al Comisiei Monumentelor Istorice pentru Transilvania (1921), membru de onoare al „Asociațiunii” (1924), director general al Arhivelor Statului (1923), profesor universitar la Cluj, de mai multe ori ministru la Culte și Arte (1923—1926; 1927—1928, 1934). Ministru de stat (1933—1934; 1936—1937). A redactat 9 volume din Buletinul Mon. Istorice și a lăsat o vastă operă istorică. A murit în 1954.

2

SENATUL ROMÂNIEI
CABINETUL PREȘEDINTELUI

15 februarie 1938

Înalt Prea Sfințite,

Urmind a lua o ultimă hotărâre în ceea ce privește concursul pentru statuia lui Nicolae Filipescu, am onoare a vă ruga să binevoiți a lua parte la ședința Comitetului ce se va ține în acest scop la Senat, vineri, 18 februarie 1938, ora 11.

Președinte,
A. Lapedatu

LASCAROV-MOLDOVANU ALEXANDRU

Buc. 14 ianuarie 1934

Înalt Prea Sfințite Stăpîne,

Cu adincă părere de rău nu pot lua parte la masa prezidată de I. P. S. V., din pricină că de trei zile sunt bolnav de gripa care bintuie.

Și ce plăcere duhovnicească aş fi avut să fiu și eu la adunarea convocată de I. P. S. V.!

Abia aștept să mă fac bine ca să vin să vă mulțumesc pentru marea cinste ce mi-ați făcut de a mă prenumăra printre invitați.

Până atunci asigur pe Sanctitatea Voastră de toată smerita mea ascultare, dorindu-Vă sănătate și spor în lucrarea Domnului.

Mai dinainte mă supun hotărîrilor ce veți lua azi.

Sunt și rămîn al Î. P. S. V. supus fiu duhovnicesc

A. Lascarov Moldovanu¹

N. B. Cinstiților comeseni prieteneștile mele salutări.

¹ *Lascarov-Moldovanu Alexandru*, scriitor, n. 1885 la Tecuci. A fost redactor la „*Neamul românesc*”. A lăsat o bogată operă literară, printre care romanele *Mamina*, *Tătu-nu*, *Romanul furnicii*, *Întoarcerea lui Andrei Pătrașcu*, cărți de școală: *Abecedar*, 1931, *Cetire ptr. clasa a III-a*, 1933 ș. a., unele în colaborare. A avut și preocupări creștine, scriind o *Concordanță a Noului Testament*, 1932, *Viețile Sfinților*, *Viața creștină* (1934), *Flori creștine* (1935), *Alte flori creștine* (1939). A tradus din E. Fromentin (Dominique), Turgheniev (Anciar sau arborele morții), Daudet (Scrisori din moara mea) ș. a.

LAZĂR IEROFTEI

Confidențial

Înalt Prea Sfințite Stăpîne,

Subscrisul, casier al acestei sf. M-ri, cu mare smerenie sărut sf. dreaptă, cerînd multe scuze pentru îndrăzneala ce am luat a vă aduce la cunoștință Înalt Prea Sfinției Voastre. Soborul întreg al acestei sf. M-ri este într-o mare fierbere după încetarea din viață a P. superior. Părinții cei mai modești și cari sunt în drept a vorbi își dau bine seama că pentru a domni pacea, înflorirea și bunul mers al gospodăriei acestui sf. locaș — sf. lor au venit la mine și ne-am înțeles în unanimitate — numai așa ar putea fi mai potrivit, ca să avem superior pus de Înalt Prea Sfinția Voastră. Și cum aproape toți părinții cunosc de aproape pe P. Arh. Nicodim Crăciunescu, în timpul de 28 ani cît a slujit neîntrerupt în sf. Mitropolie, [îl propunem pe acesta] care cu ocazia trimeriei să officieze la înmormîntarea [fostului stareț] a fost și felicitat de mai mulți părinți.

Actualul econom Dionisie Georgescu și cu ieromonahul Augustin Mateescu, care este aprobat în comitetul spiritual din săptămîna trecută, fiind ca ucenic al Î. P. S. Atanasie, fost Mitropolit Primat, și care sunt în legătură de prietenie pînă la moarte cu P. Serghie, ucenicul răposatului, cea mai turburătoare și zavistică ființă, dînșii au speranța să fie din amîndoi unul superior, ceea ce ar fi, după cum am înțeles tot de la dînșii, și pe placul fostului Prelat. Așa că eu am rugat pe P. Exarh al M-rilor să dea concursul P. Arh. Nicodim, însă Prea cuv. sa, ca să satisfacă pe fostul Prelat după cum i-a spus ucenicul în fața comitetului spiritual și economic „ca să nu băgăm cui strein în casă”, și după plecarea lor a însemnat deosebit să Vă prezinte ca și

candidați pe actualul econom și pe ucenicul Prelatului, care nesuștinând precum nici soborul ca să fie pus al 3 și Arh. Iustin Șerbănescu, fostul casier, pe care și răposatul a lăsat cu limbă de moarte ca să nu-l susținem, fiind o ființă plină de mândrie și care nu caută pace, ci răzbunarea cu toți și nu-i place gospodăria..., așa că al 3 candidat a pus pe ierom. Ștefan Teodorescu care este bun prieten cu P. econom, cu ucenicul Prea sfințitului și mai mult și mai mult cu P. Serghie, care a schimbat 5 duhovnici în 11 ani de când sunt eu în această sf. M-re, de care chiar fostul Prelat a spus că, după ce va muri superiorul, lui Serghie [ii] trebuie pus gaz și dat foc, mai adăugînd că-i pare rău că l-au făcut diacon în 1911, neștiind că e țigan.

Cerînd din nou multe scuze pentru îndrăzneală și rugîndu-vă din inimă

Cu smerită metanie
casier ieromonah Ieroftei Lazăr
strenepotul Marelui Dascăl
Gheorghe Lazăr

1921 apr. 11 [Minăstirea Cernica]

LUNGULESCU GEORGE

Sanatoriul „Bucegi“

Predeal

19 iunie 1936

Sanctitate,

Prietenul Liviu Velovan mi-a comunicat bunăvoința cu care Înalt Prea Sfinția Voastră V-ați interesat de mersul sănătății mele. Nu am cuvinte să mulțumesc Sanctității Voastre și fiind dintre acei ce știu cit de mult Vă trudiți pentru soarta și viitorul neamului nostru și pentru întărirea vieții lui creștine, de mult am luat obiceiul de a mă ruga și eu, cu toată umilînța ființei mele, pentru sănătatea și marea operă a Sanctității Voastre. Da, mă rog cu toată căldura și nu numai în biserică și în orele sfintelor slujbe, ci în fiecare dimineață și seară, ingenuncheat cu toată smerenia și umilînța înaintea chipului Domnului, atît aici, în camera mea de suferință, cit și acasă. Ar trebui să înțeleagă întregul cler și toată obștea creștină cit sunteți de necesar neamului, Sanctitate, mai ales în aceste timpuri de grele încercări satanice pentru sufletul și credința noastră strămoșească. Am cunoscut în ultimile

luni încercări grele, peste puterile mele. Mi-am văzut pe cei mai apropiați ai mei în grele suferințe și după lupte și rezistențe, de care n-aș fi fost capabil fără sprijinul lui Dumnezeu — am căzut eu însumi istovit și bolnav. Atunci, iubitul meu director, d. Stelian Popescu — care și în alte două rânduri m-a scăpat de la moarte — a intervenit, cu sufletul mare pe care i l-a dat Dumnezeu, m-a smuls nevoilor și suferinței și m-a instalat în acest sanatoriu care oferă cea mai desăvârșită îngrijire.

Primul gând — când m-am putut ridica după atîta suferință — a fost să mă duc duminica trecută la mănăstirea din Predeal — unde părintele Antonie, cucernicul stareț pus de Sanctitatea Voastră, cu multă înțelegere, m-a îndemnat să predic tinerilor premilitari veniți la sfînta slujbă. Efectul s-a resimțit și în sanatoriu, de unde vor pleca să asiste și să se roage duminică la mănăstire toți cei valizi. În felul acesta am putut determina în sanatoriu un curent spiritual cu respectul practicei noastre creștine. Unii bolnavi și-au aprins candelile, alții și-au pus icoanele, iar la masă, mulți nu se mai așează și nu se ridică fără semnul sfîntei cruci. Duminică ne vom ruga cu toții nu numai pentru toți bolnavii, dar și pentru Sanctitatea Voastră, marele reînvietor al credinței noastre strămoșești, stîlp neclintit al sufletului național și al spiritualității românești. Eu nu voi putea uita, Înalte Prea Sfînte, cît de bun ați fost totdeauna pentru umila mea persoană, astfel că, uitînd de amărăciunile, încercările și adversitățile mele personale, nu voi înceta niciodată, atît cît voi trăi, să mă rog umil dar fierbinte Atotputernicului Dumnezeu, pentru sănătatea și fericirea Sanctității Voastre.

Al Sanctității Voastre supus fiu duhovnicesc,

Gh. Lungulescu¹

¹ Lungulescu George, n. 1894 în Meriș, Mehedinți, ziarist. A pus baze *Ligii Poporului* a marelui mareșalului Averescu. Redactor cultural la „Universul”. Secretar general al Soc. „Mormintele Eroilor”. A semnat și cu pseudonimul Stroe Dorna.

LUPAȘ IOAN

1

Înalt Prea Sfînte Stăpîne!

Săliște, 1 ianuarie 1920

Din Cluj Ți-am trimis într-o telegramă felicitări pentru cea mai înaltă treaptă ierarhică, la care Te-a chemat încrederea Bisericii și a națiunii.

Acum, citind în ziare că Te-ai întors de la Caransebeș la București, profit de ocazie, înainte de a mă întoarce la catedra universității din Cluj, să-Ți scriu mai deslușit despre felul cum a fost primită în Transilvania știrea despre alegerea Înalt Prea Sfinției Tale ca metropolit al Ungrovlahiei.

Alături de sentimentul bucuriei atât de firesc, că la conducerea întregii Biserici ortodoxe-române a ajuns un fiu al Ardealului nostru, în multe inimi îngrijorate de soarta Bisericii ortodoxe-române de aici s-a strecurat și un sentiment de regret explicabil văzînd că Biserica ardeleană pierde pe acela de la care aștepta o grabnică îndreptare spre bine a chestiunilor bisericești îndată ce s-ar fi urcat în scaunul lui Andrei Șaguna.¹

Regretul acesta ni-l poate micșora numai speranța că În. P. Sf. Ta vei reuși a ridica prestigiul Bisericii ortodoxe-române de pretutindeni, ca ea să strălucească înaintea tuturor ca o adevărată *cunundă a ortodoxiei*. De aceea vor trebui mișcate toate pietrile și trezite toate energiile ațipite, ca potența culturală a Bisericii ortodoxe-române să ajungă iarăși în starea de a răspîndi undele ei de lumină și carte creștinească în toate părțile Răsăritului, cum începuse a le răspîndi pe timpul păstoririi ardeleanului Teodosie din Veștem.² Acesta spunea într-o epistolă adresată patriarhului Adrian al Moscovei, la 8 noiembrie 1700, că cu ajutorul milostivului Domn Constantin Brâncoveanu „cu multă silință a scos din tipar cărți românești și grecești și slavonești pentru trebuința bisericii și neconținut se tipărește sf. liturghie în limba arabă și alte cărți pentru folosul sufletesc al sârmanilor arabi ortodocși creștini, cari se află în părțile acelea răsăritene”. Tot el spunea în aceeași epistolă că „fără de puterea și autoritatea lumească nu se pot apăra drepturile bisericești și ale clerului”.

Prin destoinicia, de care ai dat atîtea dovezi în toate cauzele publice, și prin bunele relațiuni, în care Te afli cu reprezentanții puterii și autorității lumești, doresc să-Ți ajute bunul Dumnezeu a fi un vrednic apărător al drepturilor bisericești și un adevărat părinte ocrotitor al clerului ortodox român, care în propria sa țară va trebui să fie pus cît mai în grabă pe aceeași treaptă culturală, morală și socială, în care se află clerul celorlalte confesiuni religioase din cuprinsul României întregite.

Statul nostru ortodox-român va trebui să găsească mijloacele și căile potrivite spre a remedia toate nedreptățile și nelegiuirile săvîrșite în trecut față de Biserica noastră și de clerul ei. Această restituire integrală va putea oferi apoi temelia de granit pentru organizarea constituțională-autonomă a Bisericii ortodoxe române, care, precum a fost în trecut pavăza dumnezeiască a naționalității noastre, tot așa va fi

în prezent și în viitor factorul cel mai de căpetenie în opera de consolidare a României întregite.

Bunul Dumnezeu să-Ți ajute a vedea cum se îndeplinesc rînd pe rînd toate speranțele, pe cari le legăm de activitatea în P. Sf. Tale! Cu dragoste,³

I. Lupaș⁴

1 Șaguna Andrei, născut la 20 decembrie 1808 la Mișcolț (Ungaria). A făcut studii juridice la Budapesta și teologice la Virșet. A fost profesor de teologie la Carlovit, stareț la mai multe mănăstiri. În 1846 e numit vicar la Sibiu, în 1848 episcop, iar în 1864 devine primul mitropolit al restauratei Mitropolii a Ardealului. A prezidat împreună cu episcopul Lemenyi Adunarea de la Blaj din 3/15 mai 1848. A conceput *Statutul Organic* ca lege de organizare și funcționare a Bisericii Ortodoxe din Transilvania și Ungaria și a organizat Congresul bisericesc. A înființat la Sibiu tipografia „Telegraful român” și Calendarul, un gimnaziu la Brașov și unul la Brad și peste 400 de școli primare confessionale. A contribuit determinant la înființarea „Asociațiunii” (ASTRA) în 1861, fiind și primul ei președinte. A înființat Institutul Teologic-Pedagogic din Sibiu. A lăsat cărți și manuale. A tipărit *Biblia* de la Sibiu. A murit în 1873.

2 Veștemeanu Teodosie, născut la Veștem (Sibiu), călugăr la Cozia, egumen la Argeș, fost mitropolit al Ungro-Vlahiei în două rînduri: 1668—1672 și 1679—1703. A luptat împotriva Uniății, condamnînd pe Atanasie de la Alba Iulia. A tipărit multe cărți bisericești, pe vremea lui s-a tipărit *Biblia* de la București (1689).

3 Probabil la această scrisoare Miron i-a răspuns cu cea care urmează:

(Către Ioan Lupaș)

Iubite Lupaș,

Îți mulțumesc p. frumoasa scrisoare de felicitare, ce mi-ai trimis cu prilejul alegerii mele ca mitrop. primat al României și te rog să primești și tu din parte-mi felicitări și urări de bine atît de ziua numelui, cit și p. noua ta carieră de profesor universitar.

Trebuînd să plec în curînd la București, mi-am cercetat actele și hîrțile vechi și mi-am adus aminte că Ți-am fost încredințat niște protocoale de la 2 protopopi ardeleni și mai multe hîrtii vechi rămase aci de la fericitul episcop Nic. Popea, dar aduse de el din arhiva de la Sibiu cu Numeri din registratura de acolo. De aceea te rog ca, după ce vei fi studiat și copiat acele acte, cari te interesează ca istoric, și pe cari Ți le-am împrumutat tocmai ca să fac un serviciu istoriei, să le predai Consistoriului din Sibiu, ca să ajungă iar la locul cuvenit.

Te salut cu vechea prietenie și cu arhieresti binecuvîntări ca un exarh al plaiurilor unde trăiești.

Caransebeș, 6. I. 920.

Miron
episcop

(Originalul în Arhiva Mitropoliei de la Sibiu, Fondul Ioan Lupaș, nr. 2619).

4 Lupaș Ioan, n. 1880 în Săliște (Sibiu), a studiat la Sibiu și Brașov. La Budapesta a studiat istoria și latina (1900—1904), apoi își continuă studiile la Berlin (1904—1905). În 1905 călătorește împreună cu Octavian Goga în Bavaria, Tirol și Italia. Mai întîi a fost profesor la „Seminarul Andreian” din Sibiu, 1905—1909, apoi inspector școlar confesional (1909—1919) și protopop de Săliște (1909—1920). După Unire a fost secretar general la resortul Culte și Instrucție Publică (1918—1919). În 1909 a fost închinat la Seghedin pentru un articol publicat în rev. „Țara noastră” din Sibiu. A mai fost vice-președinte al secției istorice a „Asociațiunii”, membru al Academiei Române (1916) și președinte al secției istorice (1932—1935). A fost ministru al Sănătății și Ocrotirilor Sociale.

UNIVERSITATEA DIN CLUJ

INSTITUTUL PENTRU STUDIUL ISTORIEI ROMÂNE

Confidențial

2

Cluj, 1 VII 1921

În. Prea Sfințite Părinte!

Datele cerute relativ la „Theresianum” din Sibiiu le dădusem încă din 1919 Consistorului metropolitan, care le-a și prelucrat într-un memoriu, înaintat resortului, apoi ministrului de Culte. De aceea am răspuns telegrafic, să le cereți de la Sibiiu, fiindcă nu le aveam la îndemână. Vă rog să mă iertați, dacă nu am putut satisface direct și imediat.

Acum o propunere și o rugămintă. Știu că adeseori V-ați exprimat dorința de a găsi tineri devotați spre a-i trimite cu bursă în Anglia ori în Franța, ca să cunoască avântul și adâncimea vieții religioase din aceste țări luminate, să culeagă experiențe și îndemnuri folositoare pentru viața sufletească a dreptcredinciosului nostru popor.

Mă bucur că mi se dă ocazia a Vă atrage de astă-dată atențiunea asupra unui asemenea tânăr și a Vă propune să-l trimiteți cu bursă în centrul european, pe care îl veți socoti în. P. Sf. Voastră mai corăspunzător cu interesele sf. noastre Biserici.

Acest tânăr este d. profesor Damaschin Ioanovici,¹ fiul preotului din Ruși (lingă Slimnic, jud. Sibiiu). E absolvent al seminarului din Sibiiu, a fost 2 ani în București audiind teologia și filozofia, a făcut în anul acesta examenul de licență la facultatea noastră de filosofie din Cluj, a ținut o foarte reușită conferință despre „personalitatea lui Iisus” în cadrele meditațiunilor religioase, pe cari le-a inițiat și condus subsemnatul la căminul studenților universitari în ultimii 2 ani, a publicat și prin *Revista teologică* studii frumoase în legătură cu suferințele Bisericii ortodoxe din cursul secolelor XVIII și XIX. Eu personal mă simt în drept a lega speranțe frumoase de activitatea lui din viitor, fiindcă îl văd preocupat în mod stăruitor de problemele vieții și educației religioase. O singură teamă am: fiind cam debil de constituție și surmenat prin lectură prea încordată, dacă nu va avea suficiente mijloace bănești, ca să poată trăi și munci tihnit în străinătate, se va istovi înainte de vreme.

De aceea Te rog, În. P. Sfințite, cu deosebită stăruință, dacă Te vei decide să-l trimiți în străinătate, să ai bunăvoință a-i procura sume corespunzătoare, ca să poată trăi în condițiuni urbane, susținând contactul cu reprezentanții cei mai de valoare ai vieții și cugetării creștine din țările luminate.

Anticipînd mulțămitele mele pentru sprijinul pe care îl vei acorda tînărului Ioanovici, Te rog să ai bunătatea a-mi răspunde cît mai curînd, dacă este posibilă împlinirea propunerii și rugămîntii mele. Aș dori să știu curînd lucrul acesta, spre a-l comunica imediat d-lui Ioanovici, care se află încă aici în Cluj și dacă poate aspira la bursa corespunzătoare, e aplicat a călători la București, spre a lua contact direct cu în. P. Sf. Ta.

Ca un lucru regretabil comunic deocamdată „sub rosa” că Ghibu,² sub impresia celor văzute în Italia și Franța, s-a clătînat în ortodoxie și s-a apucat să scrie o carte mare (de 400 pagini), spre a dovedi necesitatea de a intra întreg neamul nostru ortodox în jugul „sfîntului scaun” de la Roma. Te rog însă a nu mai aminti lucrul acesta nimănui; eu voi cerca să-l abat de la planul acesta greșit. Cunoscînd însă firea lui încăpățînată în multe privințe, șansele de reușită îmi par reduse. Deci după M. Teodorian și Cernăianu va urma un ... săliștean! Dureros și regretabil — cu atît mai mare va fi „gaudiul” în tabăra Concordatului!³

Cu dragoste și stimă,

I. Lupaș

1 Ioanovici Damaschin (n. 1890), profesor la mai multe licee și timp îndelungat la Lic. Emanuil Gojdu din Oradea; un timp profesor suplinitor la Aca-demile teologice din Sibiu și Oradea.

2 Este vorba de prof. Onisifor Ghibu (1883—1972).

3 Am clarificat această problemă în Introducere, p. 68—74.

3

Cluj, 6/19 dec. 1921

În. Prea Sfințite,

Vă rog să mă iertați că nu pot satisface acum momentan dorința în. P. Sf. Voastre de a pleca la București, împiedecat fiind de împrejurări familiare. Și soția și copiii sunt bolnavi, așa că nu-i pot părăsi și lăsa singuri aici în Cluj, unde nu am pe nime să le stea în ajutor în timpul acesta greu, cînd nici nu se pot mișca din pat.

Trimit conceptul raportului meu către Consistorul mitr. din Sibiiu. Am fost și sunt de părere că întrunirea Constituantei în împrejurările actuale e cu totul inoportună și poate să devină chiar periculoasă pentru opera de unificare bisericească. Dizolvarea ei definitivă sau cel puțin temporară e o necesitate inexorabilă; cînd vom avea la Culte un om înțelegător, ne vom continua lucrarea.

Sărut dreapta,

I. Lupaș

4

UNIVERSITATEA DIN CLUJ
INSTITUTUL PENTRU STUDIUL ISTORIEI ROMÂNE

12. I. 922

Înalt Prea Sfințite Părinte,

Vă rog să binevoiți a primi acum la începutul anului, expresiunea cordialelor noastre felicitări și urări de bine și de succes deplin în munca uriașă, pe care bunul Dumnezeu v-a învrednicit a o îndeplini spre lauda numelui Său, spre înălțarea sfintei noastre Biserici și spre slava dreptcredinciosului nostru popor.

Am regretat foarte mult că boala îndelungată a soției și a copiilor m-a împiedicat a participa la ultima întrunire a „Constituantei” bisericești. Prin d. Dr. Ienciu¹ V-am trimis însă raportul meu către Consistorul metropolitan din Sibiu. Nu știu dacă l-ați primit? La caz că l-ați fi primit și cetindu-l l-ați aflat deplin corăspunzător scopului și intențiunilor, pe cari le urmărim toți cei ce dorim înțelegere și unitate deplină în conducerea Bisericii noastre, Vă rog să binevoiți a dispune publicarea lui în un număr apropiat al revistei *Biserica Ortodoxă Română* ...

Văd la conducerea acestei reviste manifestându-se o direcție prea teoretică-scolastică. Prin contactul, pe care În. Prea Sf. Ta îl ai cu conducătorii revistei, poate vei reuși a le da o îndrumare mai practică, mai apropiată de necazurile noastre zilnice și de multele necesități ale vieții religioase din patria noastră.

Nu înțeleg rostul foii *Cuvintul*, pe care Ministerul de Culte a pornit-o. Eu cred că Min. de Culte trebuie să lucreze mină în mină și în cea mai deplină înțelegere cu În. P. Sf. Ta, sprijinind moral și material orice inițiativă folositoare pornită de la conducerea Bisericii, iar nu să înceapă lucrări paralele, cu aparență de rivalitate și cari în urma urmelor nu vor da alt rezultat decât pulverizarea energiilor de muncă — nu tocmai numeroase la noi!

Vă rog deci să binevoiți a sfătui pe dnii de la Min. de Culte în acest înțeles: să dea ajutor Bisericii și să lase în grija conducătorilor ei inițiativele de asemenea natură!

Știm că starea politică atât de tulbură a țării vă cere multă încredare și stăruință, spre a sfătui pe toți factorii în drept să pună de o parte toată vrajba și răutatea, să subordoneze meschinele interese personale și de partid supremului interes obștesc, căutînd a pune în fiecare loc de conducere pe omul cel mai priceput și mai devotat.

Doresc din inimă ca toate stăruințele în Prea Sf. Tale în această direcție să fie binecuvântate de Tatăl ceresc cu izbîndă deplină, să poți fi părtaș negrăitei mulțămiri sufletești, izvorite din conștiința de a fi putut contribui cu sfaturi duhovnicești la îndrumarea țării pe calea cea bună „drept învățînd cuvîntul adevărului“ ...

Și în special doresc ca în fruntea Ministerului de Culte să poți avea pe *omul lui Dumnezeu*, credincios și devotat atît Bisericii ortodoxe, cît și statului național român, spre a Te putea sprijini *cu toată încrederea* pe știința și munca lui, ca împreună să izbuiți a duce la bun sfîrșit opera unificării bisericești, a cărei îndeplinire va rămînea în cea mai strînsă legătură cu numele în P. Sf. Tale asigurîndu-Ți în istoria neamului nostru aureola bunului păstor, care s-a ostenit ziua și noaptea să adune din risipiri Biserica străbună și să închege iarăși ca într-un zid puternic toată suflarea românească în jurul sf. altar ortodox, care a fost dumnezeiasca pavază a sufletului românesc în toate timpurile — și va fi și în viitor!

Al I. Prea Sf. Tale devotat,

I. Lupaș
prof. univ.

1 Ienciu Moise, director general în Ministerul Cultelor.

5

INSTITUTUL DE ISTORIE NAȚIONALĂ, CLUJ

Cluj, la 28 XII 1924

Înalt Prea Sfințite!

Am regretat că a trebuit să plec din București înainte de a te fi întors în P. Sf. Ta de la Toplița. Voiam să exprim și verbal condolențele, pe care le transmisesem prin o telegramă îndată se mi s-a comunicat știrea despre decedarea fericitei acum întru Domnul maică a în P. Sf. Tale.

În aceeași zi am dat lui Ciuceanu să publice un scurt necrolog în ziar. Nu știu dacă a apărut. În răposata Domnița Cristea, născută Coman, au fost în adevăr întrupate virtuțile femeii înțelepte, așa cum sunt zugrăvite în cuvintele Sf. Scripturi: cu socoteală își deschidea gura și legea bunătății era pe limba ei. Ea veghea purtarea casnicilor săi și nu minca din pînea leneviei. Fiul ei s-a înălțat și fericită o numește. Bărbatul ei o laudă zicînd: multe femei au lucrat cu virtute, dară tu pe toate le-ai întrecut. De aceea se va binecuvînta întru frica

Domnului și o vor preamări însăși faptele ei (Pildele lui Solomon c. 31).

Bunul Dumnezeu să-i facă parte de fericire vecinică în laturea dreptilor și să aline durerea sufletească a în.P.Sf.Tale și a tuturor fiicelor, nepoților, nepoatelor și rudeniilor, cari au rămas cu inima sfîșiată prin această pierdere grea.

Acum în preajma noului an 1925, care-Ți va aduce și coroana de Patriarh al tuturor românilor, permite-mi să-Ți exprim cele mai călduroase urări de bine, spor la muncă și mîngiere sufletească în noua demnitate patriarhicească, prin care vei izbuti — sunt sigur — să ridici și mai mult, decît pînă acum, vaza și prestigiul sfintei noastre Biserici.

Noi ardelenii vedem un semn de înaltă răsplătire a dreptății divine, pentru toate suferințele noastre milenare, în faptul că cel dinții patriarh al Bisericii ortodoxe-române e sortit să fie tot un fiu al scumpului nostru Ardeal.

Ar fi de dorit ca toate patriarhatele răsăritene să-și dea învoirea la înființarea patriarhatului român și la solemnitățile instalării să fie reprezentate prin delegați speciali. Cu acest prilej s-ar putea întruni o consfătuire a lor cu delegații noștri la sinodul ecumenic din Ierusalim, spre a lua dispoziții pregătitoare în vederea unei reușite depline a acestei importante manifestațiuni de solidaritate panortodoxă.

Nu mă îndoiesc că atît Al. L. ca ministru de Culte, cît și colegul său de la Externe nu vor întîrzia să-Ți dea mîna de ajutor în toate stăruințele ce depui zi de zi cu atîta rîvnă pentru înflorirea Bisericii și binele patriei române întregite.

Cînd vom putea contribui și noi cu ceva, ca să-Ți mai ușurăm povara ostenelelor de conducere duhovnicească a milioanelor de ortodocși, poruncind poruncește Stăpînel! Și nu vom lipsi a răspunde la apel cu tot ce ne ajută puterile și împrejurările, rostind tradiționalul cuvînt.

I. Lupaș

6

UNIVERSITATEA DIN CLUJ
Institutul pentru studiul Istoriei Naționale

Cluj 19 XI 1931

În. Prea Sfințite și Prea Fericite,

Am regretat că trei încercări succesive de a Te găsi acasă au rămas fără rezultatul dorit. Am însărcinat deci pe fiul meu Semproniu

cu transmiterea rugăciunii colegului meu de la Academie, consilierul înaltei Curți de casație Andrei Rădulescu, în chestiunea confirmării unui preot, care ține pe o nepoată a lui.

Dacă aş fi avut norocul să Te gădesc acasă, mi-aşi fi luat libertatea să-Ți vorbesc și de necesitatea de a lua măsuri pentru răspîndirea cultului nemuritorului Andrei prin toate seminariile din cuprinsul țării. Necesitatea aceasta se impune cu atît mai mult, cu cît din cercuri clericale regătene a început a se manifesta de cîțiva ani încoace o pornire foarte nenorocită cerînd abrogarea sau chiar anatemiizarea legii de organizare bisericească, înscrisă după atîtea lupte și stăruinți grele, pe cari le cunoști prea bine *et quorum pars magna fuisti*, între legile României întregite. Ar fi nu numai o mare pagubă pentru întreagă Patriarhia românilor zdruncinarea acestei temelii sănătoase, dar și o rușine că generația care a contribuit la legiferarea ei s-o vadă prăbușindu-se.

De aceea trebuie desfășurate toate silințele și făcute orice sacrificii pentru a crește viitorii preoți într-o atmosferă de entuziasm față de memoria celui mai mare dintre legiuitorii din trecut ai sf. noastre biserici. Socot că din biblioteca particulară a oricărui elev de școală teologică nu ar fi permis să lipsească o scurtă biografie a lui Șaguna, după cum nu poate să-i lipsească Sf. Scriptură ori cartea de rugăciuni.

Dacă împărtășești această părere și îngrijorare a mea, Te rog să binevoiești a-mi răspunde cîte exemplare ar fi necesare în scopul de a fi distribuite elevilor de la seminariile și academiile teologice. Nu mai vorbesc de facultăți, fiindcă știu că în ele se cultivă un spirit regretabil de ostil ierarhiei. Mai reușit să mai gădesc broșuri din cele ce tipărisem înainte cu un deceniu și cari s-ar putea da cu cîte 30 lei exemplarul, spre a servi acestui scop.

Aștept deci răspunsul Prea Fericirii Tale, spre a putea lua măsuri în chestiunea aceasta.

Știu că aveai relațiuni prietenești cu d. Argetoianu. Ocazional, Te rog să binevoiești a-i reaminti o promisiune, ce mi-a făcut în iulie cu privire la avocatul Georgescu de aici din Cluj, pe care a avut ocazia să-l cunoască personal și spunea că-i va purta de grijă să-l numească în vreo comisie ori consiliu, unde ar putea fi de folos prin eminentele sale cunoștințe juridice.

Cu cele mai bune urări,

I. Lupaș

7

HOTEL CONTINENTAL

VITTEL (VOSGES)

Vittel, 16 VII 1938

Înalt Prea Sfințite și Prea Fericite,

Se împlinesc la 20 iulie 70 de ani de când sălișteanul Ioan Hertia, care-și doarme somnul de veci sub crucea recunoștinții așezată de Prea Fericirea Ta lângă biserica din Medgidia, s-a învrednicit să ridice în brațe și să țină subț apa sfintului botez pe fiul adormiților în Domnul creștini pravoslavnici Gheorghe și Domnița Cristea din Toplița Română.

Din mila Tatălui Ceresc copilul, care promisese atunci în botez numele Proorocului înălțat la cer în car de foc, este în timpul de față însuși Prea Fericitul Patriarh Miron, supremul păstor duhovnicesc al milioanelor de suflete românești, închegate în nezdruccinată unitate politică sub ocrotirea Scepturului regal chemat să garanteze perpetuitatea acestei închegări.

Ca vechi prieten și colaborator al Prea Fericirii Tale nu voi lipsi a înălța în dimineața zilei aniversare o rugăciune fierbinte către Părintele milostivirii fără de sfârșit, ca să Te învrednicească a păstori și de-acum înainte „în pace, întreg, cinstit, sănătos întru zile îndelungate, drept învățînd cuvîntul adevărului”, spre întărirea sfintei noastre Biserici — numa neamului românesc — spre paza tronului ocrotitor al unității de neam și spre înflorirea scumpei noastre Patrii întregite pe veci.

Prof. I. Lupaș

MAGHEȚIU AURELIU

Înalt Prea Fericirea Voastră,

Domnule Regent și Patriarh

Preaumilit subsemnatul, Aureliu Maghețiu, preot ort. român din comuna Toager, viu cu cel mai profund respect a Vă adresa următoarele:

În 8 septembrie st.n. 1916, noaptea, la 2½ oare, am fost ridicat din pat de către jandarmi și dus în temnița din Seghedin, acuzat fiind pentru infidelitate și ațîțare contra ungarilor, dară tribunalul m-a absolvit. În urma apelației procurorului însă curia maghiară m-a judecat pentru intenția încercării de infidelitate la 4 ani robie grea (fegy-baz); din cari 2 ani și 2 luni i-am petrecut în temnițele din Seghedin

și Vác, de unde am fost eliberat în 3 noiembrie 1918, când bolnav, sărăcit am venit acasă, unde am găsit familia luptându-se cu cele mai mari neajunsuri și pe cele 2 fetițe ale mele bolnave, stînd acasă pe lîngă soția mea pe timpul întemnițării mele, pierzînd 3 ani din viață, pentru că din cauza stării noastre disperate n-au putut să-și continue studiile.

În luna decembrie 1918, provocat de cătră Prefectura Județului Timiș, îndată am înaintat un tablou de despăgubire, cerînd numai cheltuielile efective de 52.000 lei, care cerere în anul 1926 ca tardivă a fost respinsă. Am făcut apel fără a primi pînă azi vreo rezoluție oarecare.

Cu multă trudă și pe lîngă efortări foarte mari mi-a ajutat Bunul Dumnezeu să las fetițele să studieze, așa cea mai mare Mărioara și-a luat licența în Geografie și Științe Naturale la Universitatea din Cluj, iar cea mai mică Viorica acum vrea să-și ia licența în Drept.

Pe cea mai mare doream să o așez în Timișoara, unde avînd o casuță putea să locuiască acolo și să îngrijească și de mamă-sa, soția mea, bolnavă, dară puternicii zilei respectivi, deși le-am adus zapis de la înaltul minister, mi-au spus că în Timișoara fiia mea nu va fi numită ca profesoară.

A fost numită la liceul de fete din Lugoj, de unde a fost trecută în anul acesta școlar la școala normală de fete din Lugoj, pentru că în locul ei a trebuit să vie doamna unui domn căpitan din București, care și dînsa fără examen de capacitate a ocupat locul fiicei mele.

Fiia mea Mărioara prezentîndu-se anul trecut la examenul de capacitate la Științele Naturale ca specialitate secundară a reușit, dară la Geografie a fost respinsă, pentru că așa era tendința, cînd din cei 2000 candidați căzuți la capacitate a făcut parte fiia mea.

Acum la 1 februarie merge să se prezinte la Iași din nou la examenul de capacitate din Geografie, dară fiind din fire timidă, deși a învățat și învață foarte mult, îi este teamă să nu fie și de astă-dată respinsă, de aceea m-a rugat să mă adresez Prea Fericirei Voastre cu cea mai fierbinte și preaumilită rugămintă să binevoiți a-o sprijini să poată fi admisă și ajutorată ca să poată face examenul de capacitate, pentru că în caz că n-ar reuși nici acum, ar fi amenințată să-și piardă locul în învățămînt și atunci ce ne-am face noi și ea după atîta amar de învățătură și cheltuieli, cari ni-au întrecut puterile, și fata ar fi expusă să rămîie și fără avere și fără post.

Cunoscînd inima bună a Înalt Prea Fericirei Voastre încă de pe timpul cînd mi-ați fost Episcop, în care calitate ați binevoit a-mi ajuta familia mea părăsită, dîndu-i pe timpul întemnițării mele cu un preț minimal în arendă sesiunea mea parohială de care eram privat

prin sentința curiei maghiare, am îndrăznit și acum să apelez la bună-tatea inimei Înalț Prea Fericirii Voastre solicitându-Vă preaputernicul sprijin pentru fiia mea disperată, carea în comisia de examinare are pe domnii profesori Mehedinți și Ghidionescu.

Mulțumind Înalț Prea Fericirii Voastre pentru bunăvoință și ospitalitate, Vă sărută Înalț Prea Sfinția Dreaptă

Toager, la 24 ianuarie 1930

preaumiliții
Aureliu Maghețiu
preot și familia

MANIU IULIU

1

Preasfințite dragă,

Am primit prețuitele tale zise pentru care îți mulțumesc.

Informațiile date mi-au fost de mare folos în convorbirile ce am avut cu dl. general Berthelot.¹

Am aflat cu mare plăcere de la dl. general că primirea DSale pre-tutindeni a fost aplaudată. Mi-a declarat că a găsit la românii din Ardeal mai mult decît ca cea mai mare bunăvoință ar fi putut aștepta. E încîntat. Poți să-ți închipuiești că sîntem fericiți aflînd părerea generalului.

Aici în Sibiu asemenea i s-a făcut o primire care l-a mulțumit pe deplin și a fost direct aplaudat. Sibienii au făcut adevărată minune. Impresia mea este că și călătoria lui Berthelot ni-a fost de foarte mare folos.

În lucrările noastre avem foarte multe greutăți, dar cu ajutorul lui Dzeu le vom răzbi, dar e foarte mult de a face încă.

Ași avea multe de spus, dar trebuie să-mi rezerv plăcerea a o face aceasta cu cuvîntul. Altfel trebile ne stau bine.

Rugîndu-te să primești sărutarea sfințitei drepte și îmbrățișîndu-te cu toată dragostea rămin

Al Prea Sfinției Tale prea devotat

Sibiu 3. I. 1919

Iuliu Maniu²

¹ Berthelot Henry Mathias, n. 1861, în 1916 a fost șef al misiunii militare franceze în România și a contribuit la organizarea armatei române. În 1918 a comandat o armată în Balcani care a dus la eliberarea României de sub ocupația germană. Întors în Franța a fost guvernator al Strasbourgului. A fost membru onorar al Academiei Române. A murit în 1931.

² Maniu Iuliu, n. 1873 în Șimleul Silvaniei. Om politic, de mai multe ori ministru și prim-ministru între cele două războaie mondiale.

2

Înălțimea Ta,
Înaltpreasfințite,

RIVIERA
PALACE
MONTE CARLO

Avînd locuință, în timpul de cînd stau aici, în mai multe părți, am primit mult prețuita Ta scrisoare cu enormă întîrziere. De aceea vin abia acum să-ți mulțumesc pentru bunele cuvinte ce mi-ai trimis și să te rog să nu întîrzii a-ți vedea de sănătate de cu bună vreme, ca să nu pățești ca mine, care a trebuit să sacrific mult timp și să aduc jertfe materiale pe cari le puteam evita, dacă nu aș fi fost atît de nebăgător de seamă în ce privește sănătatea mea. Șease săptămîni m-a chinuit doctorul de dinți numai pentru că ani de-a rîndul nu am putut să mă îngrijesc. Îți recomand cu toată căldura două lucruri: să mergi fără amîinare la medicul de dinți. Nu știu ce medici sunt în București, ceea ce știu este că în București și pentru tine și pentru mine îngrijirea dinților este aproape imposibilă, trebuind să stăm de vorbă cu lumea și că în Viena sunt medici excelenți, cari merită toată încrederea. Medicul Dr. Grauner (Karlhnerring), cari m-a îngrijit pe mine, e un specialist excelent care mi-a făcut o lucrare grea peste măsură, complet reușită. Are și Caius Brediceanu un medic cunoscut din Banat, excelent. Îl vei alege pe care vei voi, dar nu întîrzia. Eu am stat în Pudersdorf în sanatoriu, dar Înălțimea Ta ai putea sta foarte bine la Caius, care desigur ar fi foarte fericit să te poată găzdui.

Al doilea lucru care ți-l recomand este ca în fiecare an pe vremea aceasta să vii la Riviera pe 5—8 săptămîni. Nu poți avea închipuire ce frumos este aici și ce minunat efect are aerul de aici pentru tot organismul. Mie mi-a trecut orice urmă de la pleuresia care m-a chinuit atît de mult anul trecut și respirația mi-a devenit cu totul normală. Dar nu la Niza, ci aici într-o localitate oarecare din vecinătate. Am stat 2 săptămîni la (îndescifrabil), dar nu mi-a făcut bine deloc. Aici e mai bine și mai ieftin decît oriunde pe Riviera. Am încercat în multe părți.

Eu, restabilit cu sănătatea, în zilele aceste plec în Franța la o mică călătorie de studiu cu automobilul unui prietin din Ardeal. Peste 10—12 zile voi fi în Paris pentru cîteva zile.

Te rog, Înălțimea Ta, să primești asigurarea înaltei considerațiuni și a celor mai distinse sentimente. Cu sărutarea sfințitei drepte și respectuoase salutări rămîn

devotat
Iuliu Maniu

3
 Înalt Prea Sfințite
 DOMNULE PATRIARH,

Dorind să cunoașteți textul autentic al expunerii mele privitoare la istoricul restaurației, alăturat. Vă transmit o copie completă a acestei expuneri.

Vă rog primiți asigurarea distinsei stime ce vă păstrez, și sărutarea Sfințitei Drepte,

Iuliu Maniu

București, la 13 dec. 1934.

Înalt Prea Sfinției Sale
 PATRIARH MIRON CRISTEA AL ROMÂNIEI

MANOLESCU ION

A S O C I A Ţ I A
 PUBLICIȘTILOR ROMÂNI

Persoană juridică

București, I. Calea Victoriei 52

Telefon 3.59.29 (O.E.T.R.)

București, 4 mai 1938

ÎNALT PREA SFINTE,

Asociațiunea Publiciștilor Români urmînd a tipări un album care să sintetizeze, prin articole și imagini, realizările înfăptuite sub glorioasa domnie a majestății sale regelui Carol II, și în care album vor fi publicate articole ale celor mai distinși publiciști din țară, rugăm pe Î.P. Sfinția Voastră să ne acorde sprijinul Său moral, onorînd această publicațiune prin slova Sa. Albumul va cuprinde 96 de pagini pe hîrtie cromo, va fi legat în piele, iar conținutul, avînd drept introducere cuvîntul înainte al Î. Prea Sfinției Voastre, va fi împărțit pe ramuri de activitate, cu articole semnate de D-nii membri ai A.P.R.-ului: G-ral I. Manolescu,¹ G-ral N. Negreanu,² I. Gr. Perițeanu,³ Jean Th. Florescu,⁴ Gr. Trancu-Iași,⁵ Comandor Preda Fundăteanu,⁶ Prof. Dr. Predescu-Rion,⁶ Stancu Brădișteanu,⁷ Dr. Florin Codrescu,⁸ Prof. Munteanu-Râmnic,⁹ Dem. I. Dobrescu,¹⁰ Inginer I. Pitu-lescu,¹¹ P.S.S. Arh. Iuliu Scriban,¹² G-ral C. Manolache,¹³ Const. Râmleț,¹⁴ Kimon Loghi,¹⁵ D-na Alexandrina Cantacuzino,¹⁶ Corneliu Secășeanu,¹⁷ etc.

Mulțumind călduros Sanctității Voastre, pentru acest cuvînt introductiv pe care nădăjduim că-l vom avea în curînd, rugăm pe Înalț Prea Sfinția Voastră să primească asigurarea profundului nostru devotament.

PREȘEDINTE,

Manolescu

Secretar General,

Dr. Florin Codrescu

Înalț Prea Sfinției — Sale,

Dr. Miron Cristea, Patriarhul României

Președinția Consiliului de Miniștri

1 *Manolescu Ion*, general și publicist, n. 1869 la Breaza (Prahova). A pus bazele unei reviste „Răsăritul”; președintele Soc. „Mormintele eroilor”, vice-președintele Soc. „Tinerimea Română”. Fost secretar general al Ministerelor Armatei și Finanțelor. Președinte al Asoc. Publiciștilor Români. Scrieri diverse. Îscălea și Glim.

2 *Negreanu N.* A scris cu pseudonimul *Scarlat Preajbă*, n. 1875 la Preajba, Romanai. General. A publicat poezii, epigrame, articole în revistele vremii. Redactor șef al revistei „Răsăritul”. A scris și sub pseudonimul *G. Nedoi*.

3 *Perișeanu I. Gr.*, poet, n. 1879 la București. Avocat, deputat, fost ministru al Comunicațiilor în cabinetul *Vaida-Voievod* (1932); fost director al Teatrului Național din București (1930). Activitate social-politică foarte largă. Autor de scrieri juridice, politico-sociale și literare, originale și traduceri.

4 *Florescu Jean Th.* Om politic, publicist, literat, n. 1871 la Rm. Vlcea, fost ministru de Justiție (1922—1923). A înființat revista „La Romanie Nouvelle” (1925). Membru al Academiei diplomatice din Paris. A scris nuvele, epigrame în „Literaturul”, „Revista nouă” etc.

5 *Trancu-Iași Gr.*, a se vedea nota 12, p. 103.

6 *Dr. Predescu-Rion.* Medic, n. 1883 la Giurgiu, profesor la Cluj. Scrieri medicale.

7 *Bădișteanu Stancu.* Autor de manuale ptr. școala primară, teolog, jurist, doctor în litere și filozofie la Berlin. Posturi în administrație.

8 *Dr. Codrescu Florin.* Economist și publicist, n. 1906, Jurești, Botoșani. Autor de studii economice și politice.

9 *Prof. Munteanu-Rîmnice.* Publicist și profesor, n. 1877 la R. Sărat. Lucrări literare, istorice, manuale.

10 *Dobrescu I. Dem.* Avocat, n. 1869 la Jilava (Ilfov). Dr. în drept la Paris. Fost primar general al Bucureștilor, ministru de Justiție (1918). Opere juridice.

11 *Ing. Pitulescu I.*, a se vedea nota 1, p. 103.

12 *Scriban Iuliu*, a se vedea nota 68, p. 49.

13 *Manolache C.*, general și scriitor, n. 1883 la Iași. Autor de versuri, nuvele, romane, piese de teatru.

14 *Râmleț C-tin*, scriitor și ziarist, n. 1882 la București. Autor de versuri, epigrame, teatru.

15 *Loghi Kimon*, pictor, n. 1876 în Serres (Macedonia). Studii la București, München și Paris. A expus în mai toate capitalele Europei.

16 *Cantacuzino Alexandrina*, a se vedea nota 1, p. 136.

17 *Secășeanu Corneliu*, numismat, n. 1894 la București. Lucrări de numismatică.

MAREȘALUL CURȚII REGALE

Din înalt ordin Mareșalul Curții Regale are onoare a înștiința pe Înalt Prea Sfinția Sa

Miron Cristea

Mitropolitul Primat al României.

că este invitat la prînz, azi, joi, 19 august 1920, la orele 8½ seara, la Palatul București.

Ținuta

Sunteți rugat să bine-voiți a răspunde

Miron Cristea notează pe verso: „În onoarea mareșalului Joffre, care în ziua Schimb. la față 1920 a cercetat pe mitrop. primat Dr. Cristea, vizitînd Casa reșed. Vezînd apartamentele de locuit, s-a exprimat: „Modestă locuință p. un mitrop. al României“. —

Eu am șezut de-a dreapta prințului Nicolae, întors din Anglia, pe care — necunoscîndu-l — mi-am exprimat la palat dorința a-l cerceta.

A doua zi a dat banchet primăria la Teatrul național. Eu am stat de-a stînga primariului, iar Joffre de-a dreapta. Era f. afabil și binevoitor Românilor“.

MARGHILOMAN ALEXANDRU

VILA ALBATROS

BUZĂU

Sanctitate,

20 februarie 1925

Mă întorc în țară în ziua în care se aclamă înființarea Patriarhatului, într-o desăvîrșită uniune sufletească a tuturor partidelor politice. Facă Domnul ca această uniune să inspire, în viitor, și alte acte necesare pentru întărirea țării!

Nu pot veni încă în București, ca să aduc Sanctității Voastre omagiale mele și ale tuturor amicilor mei politici. Le exprim prin aceste cîteva rînduri.

Scriu cu smerenie pentru că Atotputernicul a îngădui ca sacrificiile unei generațiuni să atingă țeluri pe cari patriotul cel mai

înlăcărat le putea abia întrezări într-un viitor depărtat. Scriu și cu bucurie că acest mare act se împlinește prin Sanctitatea Voastră.

Religia noastră ortodoxă merita splendoarea acestei înălțări. În vechiul regat, trăind la adăpostul unui organism de stat, Biserica nu s-a putut manifesta decît pe tărîm cultural. Dar, dincolo de munți, ea a fost armătura neclătinată pe care s-a rezemat naționalitatea...

Avem acum Sfîntul Lăcaș: trebuie să-i dăm mijloacele și lustrul care i se cuvin, trebuie, spre pildă, ca statul care a luat bunurile mănăstirești să dea Episcopiiilor mijloace serioase, astfel ca Kiriarhul să trăiască în raport cu rangul lui și să poată avea mîna larg de tot deschisă pentru obijduiții soartei.

Mai trebuie, cred eu, o vîguroasă reorganizare a vieții seminarele care să ne dea la țară păstori, nu funcționari.

Sanctitatea Voastră este acum în măsură să exercite o acțiune continuă și eficace asupra tuturor guvernelor și trag nădejdea că acordîndu-vă ani lungi de păstorie, Domnul Vă va ajuta să realizați, cu energia ce Vă cunosc, tot ceea ce mai cere mîndria religiei noastre.

Sunt al Sanctității Voastre devotatul ei,

A. Marghiloman¹

¹ Marghiloman Alexandru (1854—1925), om politic, unul din conducătorii Partidului Conservator, prim-ministru în 1918, cînd a semnat pacea de la Buftea-București, cu Germania.

MARINESCU GHEORGHE

1

București, 18 februarie 1925

Înalt Prea Sfînte Patriarh,

Astăzi cînd autoritățile constituite, cînd Parlamentul, cînd toți creștinii credincioși vin să vă exprime sentimentele lor de înaltă admirație și dragoste, să-mi permiteți și mie a vă aduce omagiile mele respectuoase, căci ridicarea înalt prea sfinției voastre la treapta de Patriarh, nu numai că Vă cinstește, dar face cinste și țării care V-a ales.

Încrezător în destinele Bisericii noastre și în munca pe care ați depus-o cu atîta dărnicie pentru binele general, precum și pentru cinstea ce mi-ați făcut în numeroase rînduri, vă rog să primiți expresiunea sentimentelor mele de respectuoasă admirație.

Prof. Dr. G. Marinescu¹

27, str. Sălciiilor

¹ Marinescu Gheorghe (1863—1938), medic, fondatorul școlii române de neurologie, membru al Acad. Române și profesor la Facultatea de Medicină din București.

2

ACADEMIA ROMÂNĂ

București

7 ianuarie 1937

Înalt Prea Sfințite Patriarh,

Îmi permit a vă exprima, cu cele mai călduroase urări de sărbători și de anul nou, sentimentele mele de admirație pentru activitatea remarcabilă ce ați desfășurat în țara noastră. Pentru convingerile sincere pe care le înfăptuiți în rezolvarea diferitelor probleme bisericești, ați dobândit o reputație fără seamăn.

Îmi permit cu această ocazie, să vă trimit a doua ediție a cărței mele *Lourdes și Maglavit*, cu regretul că localnicii n-au știut să întrețină sentimentul religios pe care acel simplu păstor l-a inspirat mulțimei care venea să-l audă predicând. În urmă, vă mai trimit o mică lucrare în care expun activitatea mea căci, deși chemat în țară, am fost totdeauna părăsit, nefăcînd politică, și am fost nevoit să lucrez în condiții puțin prielnice.

Astăzi cînd sunt în toiul activității mele, căci Academia de Medicină din Paris mi-a acordat de curînd un premiu, iar Academia Română mi-a publicat un volum de 370 pagini, care are o prefață de ilustrul învățat englez Sir Ch. Sherrington, laureat al premiului Nobel, sunt amenințat să fiu pus în retragere cu toate că activitatea mea nu s-a sfîrșit. Am de publicat cărți care reprezintă o vastă experiență căpătată în curs de o jumătate de secol.

În caz cînd chestiunea prelungirii profesoratului meu va veni la Senat, vă rog să-mi dați sprijinul Înalt Prea Sfinției Voastre, pe care cu atîta bunăvoință mi l-ați acordat totdeauna.

Este posibil ca din inițiativa Ministerului Educației Naționale sau a Parlamentului să se vină cu o lege de prelungire a profesoratului unui om care și-a închinat toată activitatea sa științei.

Vă rog să primiți, Înalt Prea Sfințite Patriarh, o dată cu expresiunea gratitudinii mele, cele mai devotate sentimente ale fiului vostru

Prof. Dr. G. Marinescu

27, str. Sălciilor

MARTA ALEXANDRU

1

Înalt Prea Sfințite Stăpîne,

Împins de durerea cauzată de tratamentul vitreg, de care a avut parte pînă în prezent chestiunea episcopiei Timișoarei, îmi iau îndrăzneala a supune înaltei aprecieri a Sanctității Voastre umila noastră

rugămintele, nu numai a mea, ci a timișorenilor, a întregii granițe de vest de a binevoi a lua această chestiune sub Înaltul Dv. protectorat. Apr. — ani se hotărăște și se tot vorbește de această episcopie și noi nu o mai vedem realizată.

Trăim oare vremuri cari ne permit luxul vorbelor și al hotărârilor nerealizate și încă nu pe motivul inutilității episcopiei, ci pentru alte motive? Eu cred că nu.

Viața culturală, națională și socială românească se găsește într-o situațiune, care pe noi, — unii —, ne duce la desperare pentru viitorul românismului de pe aceste plaiuri. Singura scăpare ne poate veni de la o viață religioasă mai intensă, ori aceasta fără episcopie este exclusă. Vă implorăm, Înalt Prea Sf. Stăpîne, să o înființați cîte mine, dar cel mult poimîne, căci urgența e atît de mare.

Care ar fi calea cea mai scurtă, Î. Pr. Sf. Voastră o știți mai bine decît noi toți, cunoașteți toate obstacolele care sunt și le cunoașteți și pe acele ce se aruncă pe acele căi numai ca să se răstoarne carul încărcat cu dorințele și nevoile arzătoare ale înființării episcopiei. Suntem convinși că Sanctitatea Voastră va alege pe cea mai scurtă și ne va face să vedem, după o străduință de 70 ani, realizată ideea marilor bănățeni: Andrei Mocsony,¹ Alex. Mocsony,² V. Babeș,³ E. Ungurian⁴ și a marelui Mitropolit Șaguna și a tuturor românilor de bine.

Noi ne permitem a ne exprima totuși temerea că, insistindu-se pentru executarea hotărîrilor congreselor naționale — prea binecunoscute —, vom mai aștepta noi alți 70 de ani. Și ne gîndim cu înfrigurare la o astfel de soluționare, căci ea înseamnă înmormîntarea ideii.

Oamenii dezinteresați nu văd altă dezlegare astăzi decît mutarea episcopiei Caransebeșului la Timișoara. Ea e ceva existent, ce ușor se poate muta cu tot ce are într-o altă reședință și poate funcționa fără greutate pînă ce chiar și numai organizarea unei noi episcopii ar dura încă ani de zile.

Vă cer, Înalt Prea Sf. Stăpîne, iertare, dacă V-am răpit oarecare timp și V-am inoportunitat cu expunerile și rugările mele. N-am putut însă rămînea îndărătul altor credincioși.

Devotat fiu sufletesc
Alexandru Marta
prim-președintele
Curții de apel

Timișoara, 16 IX 1935

¹ Mocsonyi Andrei (pronunțat Mocioni), n. 1812 în Transilvania. În 1832 termină dreptul la Pesta. Ia parte la revoluția din 1848, după care e nevoit să plece din Transilvania. Revine în 1849 în Banat, unde e numit comisar districtual suprem în părțile locuite de români. Demisionează în 1852 deoarece constată că nu-l poate ajuta pe români. În 1856 se retrage la Foen. A cerut printr-un Memorandum cu 12000 de semnături declararea Banatului ca provincie aparte, sau alipirea ei la Transilvania. Cere apoi dreptul românilor de a se constitui într-un

corp politic unic, într-o țară din cuprinsul Coroanei, dar cu caracter român. A luptat alături de Șaguna pentru desfacerea de sârbi a Bisericii și înființarea Mitropoliei române. În 1869 se declară pentru *passivism* și se retrage din politică, văzând că ungurii pactează cu Austria spre a-i distruge pe români. În 1866 membru activ al Academiei Române, iar în 1870 membru onorar. A murit în 1880.

2 *Mocsanyi Alexandru*, născut 1841, a făcut studii la Budapesta și Viena. În 1865 doctor în drept la Graz. Din 1865 a fost deputat în Dieta maghiară, a demisionat în 1874. A luat parte la înființarea „Societății pentru fondul de teatru român”. Pregătirile de constituire au fost făcute chiar în casa sa din Budapesta (1870), iar el a fost ales vice-președinte apoi președinte (1876), apoi președinte de onoare (1882). A încercat să ajute la reușita *Memorandum*-ului. A fost fondator și primul președinte al Băncii „Albina”. Membru în Sinodul eparhiei Caransebeșului. A contribuit la stabilirea sufragiului universal în cultură cu Statutul Organic. Între 1901–1903 a fost președintele „Asociațiunii”. A fost pianist și compozitor. A susținut Foala „Albina” din Pesta și Viena. A murit în 1909.

3 *Babeș Vincentiu*, n. 1821 în Hodoni (Banat). A studiat la Timișoara, Seghedin, Carioviț, teologia la Arad și dreptul la Budapesta. A îndeplinit funcții în Banat, la Viena și la Budapesta. Cele mai multe cereri și petiții ale românilor din acea vreme erau concepute de el. A apărut autonomia Transilvaniei, în calitate de deputat în Dietă și împreună cu alți zece români deputați, a creat Partidul Național Român. Deputat în multe legislaturi. A condus revista „Albina” la Viena, a Partidului Național Român până când a fost oprită difuzarea ei în Ungaria, Banat și Ardeal. A mutat sediul la Budapesta, continuând a fi redactor încă 8 ani. Între 1873–1875 revista a avut vreo 8 procese de presă, unul împotriva sa pentru calomnie, altul pentru trădare. În 1891 s-a retras din viața politică. A murit în 1907 la Budapesta.

4 *Ungureanu Emanoil*, avocat și filantrop, născut în anul 1845 în Satchinez (Banat). A făcut studii la Timișoara și Budapesta. Înființează o Fundație cu numele său. Unul din fondatorii Muzeului național din Sibiu și al ziarului „Dreptatea”.

2

Înalt Prea Sfințite Stăpîne,

Veți găsi ca preanatural și nicidecît banal, ca eu să-mi încep această umilă epistolă cu rugămintea să binevoiți a primi expresiunea celor mai vii mulțumite și de gratitudine pentru Prea Înalta atențiune ce mi-ați arătat răspunzîndu-mi și pentru oboseala de a-mi scrie personal.

N-am cuvinte suficiente și cuvinte spre a-mi manifesta prin ele bucuria ce am simțit, văzînd înalta și înțeleapta protecție ce binevoiți a-i da cauzei.

Precum, — cred —, știți Înalt Prea Sfințite Părinte, în 22 IX la învitarea mea a alergat la Timișoara multă lume din toate colțurile Banatului și cu înusfeșire manifestată prin nesfîrșite aplauze a votat miștiunea, pe care îmi permit a Vi-o prezenta în alăturare.

Cei cari n-au putut fi prezenți și-au trimis declarațiunile de aderare.

Din această miștiune se poate constata că nu numai timișorenii, ci întreg Banatul cere imediata punere în activitate a unei episcopii în Timișoara și că modul cum se va realiza acest deziderat îl consideră ca o chestiune de a doua mînă, lăsîndu-i dezlegare în binevoitoarea atențiune și apreciere a înaltelor autorități bisericești și lumești. De aici provine exprimarea dezideratului în mod facultativ.

Eu cred că de îndată ce în punctul 1. s-a cerut decretarea urgenței activării episcopiei, nici că s-ar mai putea susține ideea înființării noii episcopii, căci aceasta înseamnă o amânare „sine die”, poate pentru alte câteva decenii, ci numai ideea mutării în forma preconizată de Înalt Prea Sfinția Voastră, carele sunteți cel mai chemat a realiza dezideratul, apăsînd acolo unde trebuie și punînd la respectul hotărîrii pe cei ce se zburciumă pentru crearea unui nou post de episcop în speranța că-l vor dobîndi și pe cei ce apără — la aparență — interese obștești, în realitate însă apără vederi înguste, locale, ce dacă ar prinde și de aci încolo, ar duce la pulverizarea și deprecierea a însăși instituțiunei episcopatului, zicînd că în fiecare județ să avem cîte o episcopie românească, Oradea, Arad, Timișoara, Caransebeș și cea unită în Lugoj.

Caransebeșul nu-și știe susținea dorința decît invocînd trecutul istoric. Acesta însă poate fi și trebuie apărat numai în cadrele ce concordă cu dezideratele prezentului și ale viitorului, de aci încolo trecutului îi se cuvine grațitudinea pentru ceea ce a făcut, dar trebuie pus la o parte.

Vă rog, Înalt Prea Sfințite Stăpîne, să binevoiți a primi expresiunea celor mai profunde sentimente de venerațiune de la fiul sufletesc devotat, care semnează:

Timișoara, 25 IX 1935

Alexandru Marta

MATEI IOAN

1

ADUNAREA DEPUTAȚILOR

București, 18 XII 1924

Înalt Preasfințite Domnule

Mitropolit Primat,

În numele meu și al soției mele vin să vă prezint, cu toată înrîntarea, condoleanțele noastre sincere, pentru marea și nemărginită durere ce v-a atins, prin stingerea mamei iubite.

Dzeu s-o odihnească pe măicuța Domnița, atît de fericită în viața pămîntescă pentru lucrurile ce i le-a dat înțelepciunea, vredniciile și cinstea neobicinuită a scumpei sale odrasle, astăzi mîndria Bisericii ortodoxe.

Ne vom ruga pentru sufletul ei.

Cu adînc devotament

Ion și Sanda Mateiu¹

¹ Matei Ioan (1884—1946), absolvent de teologie de la Sibiu, apoi al Facultății de Drept, profesor la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din Cluj, un timp director al Internatului teologic de la „Radu Vodă” din București, autor de lucrări de istorie bisericească.

2

INTERNATUL TEOLOGIC DIN BUCUREȘTI

CABINETUL DIRECTORULUI

București, str. Radu-Vodă, 24

1927, dec. 22

Înalt Prea Sfințite Părinte,

Plecînd astăzi acasă, spre a mîngia de sărbători pe bătrînul meu tată rămas văduv, Vă rog respectuos să primiți din partea mea cele mai curate urări de sănătate cu prilejul Nașterii Domnului și a Anului Nou.

Mai ales în clipele grele de astăzi, țara are mare lipsă de experiență, înțelepciunea și patriotîsmul luminat, afirmate cu atîta strălucire de Î.P.S. Voastră, în rolul atît de mare de înalt cîrmuitor al României.

Pierderea neașteptată a lui Ionel Brătianu¹ este un memento, care să Vă îndemne a nu neglija nici o măsură de precauțiune pentru pîzirea cu grijă a sănătății Î.P.S. Voastre. Iertați aceste cuvinte, dar ele sunt ecoul iubirii și devotamentului meu profund către Î.P.S. Voastră.

Cu adînc respect

Dr. I. Mateiu

¹ Probabil e vorba de Brătianu Ion I. C., care a murit în 1927 și nu de Ionel Brătianu, muzicianul, mort în 1921. Despre Ion I. C. Brătianu a se vedea nota 9, p. 9.

3

Urgent

13 dec. 1929

Înalt Preasfințite Părinte,

Comunicîndu-mi Preasfințitul Lucian¹ că Sf. Sinod ar fi formulat decideratele Bisericii față cu Facultatea teologică și știind că mîine Vă duceți la Sf. Sinod, am crezut folositor să Vă trimit dispozițiile în cari se cuprind drepturile ce și le-a rezervat Biserica papistașă în diferitele state. Sunt foarte importante. Fără adeziunea prealabilă a Bisericii nimenea nu poate fi numit. Mai mult, profesorii cari

s-ar fi abătut de la credință și morală sunt înlocuiți cu alții, la cerea Bisericii.

Ba s-a mers și mai departe, hotărîndu-se că și în facultățile de filosofie, profesorii de filosofie și de istorie trebuie să fie oameni agreați de Biserică.

Din art. 8 al Concordatului bavarez, Biserica și-a aspirat dreptul de a conduce și supraveghea învățămîntul religios.

De aici putem vedea ce trebuie să cerem și noi. Pe lângă trimiterea delegaților Sf. Sinod în comisiile de examinare, ca și pînă acum, e bine să se ceară și dreptul de admitere *prealabilă* a candidaților la concurs. Iar cel mai important lucru este să se recunoască dreptul Sf. Sinod de a face controlul învățămîntului din Facultatea teologică.

Mai este apoi o chestiune importantă. Am vorbit chiar azi cu Dr. Valer Moldovan,² care spunea că ar fi bine ca Sf. Sinod să ceară ministerului ca să înființeze, prin noua reformă a învăț. universitar, cîte o catedră de *Drept Bisericesc* la fiecare Facultate de Drept, așa cum e la Cluj și Cernăuți. Aceasta pentru ca *magistrații* și *avocații* să știe judeca procesele bisericești cu mai multă pricepere și să-i apropiem de Biserică mai tare, prin cunoașterea organizației ei.

V. Moldovan mi-a declarat că el ar susținea cu toată puterea o asemenea propunere venită din pantea Bisericii, și m-a rugat să Vă comunic acest lucru. Biserica ar cîștiga mult, căci ar introduce spiritul ei și în Facultatea de Drept.

Am încercat la telefon de mai multe ori, avînd să Vă spun mai multe, dar n-am reușit. Păr. Triteanu³ mi-a comunicat cum m-ați apărut față de Episcopul Pușu.⁴ Vă mulțumesc din suflet pentru elogiile deosebite ce mi-ați făcut și cari l-au mișcat pe păr. Triteanu.

Cu deplin devotament

Dr. I. Mateiu

1 *Triteanu Lucian*, n. 1872 în Feldioara-Turda-Arieș. A făcut liceul la Brașov și teologia la Sibiu, doctoratul la Budapesta; funcționar la Arhiepiscopia Sibiului. S-a călugărit la M-rea Hodoș-Bodrog. În 1923 a fost ales episcop al Romanului.

2 *Moldovan Valer*, n. 1875 în Cîmpeni (Turda). A făcut studiul la Cluj și Budapesta, dr. în drept de la Cluj, unde a și fost profesor de drept canonic și apoi administrativ. A fost deputat, senator, director ministerial al Transilvaniei, în 1930 subsecretar de stat la Culte (1929—1930). A fost secretar general în Consiliul dirigent, după 1918. A lăsat scrieri din domeniul dreptului.

3 *Triteanu Lucian*, episcopul Romanului.

4 *Pușu Visarion*, fost episcop la Bălți și mitropolit al Bucovinei.

4

București, Radu-Vodă, 24 bis.

INTERNATUL TEOLOGIC
DIRECȚIUNEA

16 I 930

Înalt Prea Sfințite Părinte

Asigurările nu merg în provinciile alipite. Regulamentul prevede tratative cu ele în vederea fuzionării. S-a pipăit situația și s-a văzut că, cedîndu-le 10% din beneficiul nostru de 40%, ar accepta fuziunea.

Știu că Î.P.S. Voastră încă erați la această părere. Și o socotesc bine venită, deoarece numai așa vom putea aduce *toate* asigurările la Centru. Vă rog deci, să binevoiți a pune o apostilă de aprobare pe referatul Eforiei și a mi-l retrimite, ca în ședința de mine, vineri, a Cons. Central să dispunem cele de lipsă către Eparhii.

D-l Băicoianu e contra acestei cesiuni de 10%. Dar Domnia sa nu-și dă seama încă de încăpăținarea Eparhiilor, cari ne țin pe loc, căci n-avem sancțiuni contra lor.

Dacă ați binevoi să-l lămuriți la telefon, sunt sigur că ar fi de acord cu noi.

Am primit din America știri interesante.

1) D-l Bănățanu, dir. ziarului *America*, scrie: „Sanctitatea Sa Patriarhul Miron a trimis bisericilor din America o pastorală, care a produs o *nespus de mare bucurie* printre credincioșii Bisericii noastre. Cei de la Sibiu încă dinaintea războiului mondial nu au mai trimis pastorale și nici altfel nu se îngrijeau de biata noastră Biserică”.

2) Ziarul *America* a fost cumpărat de guvernul d-lui Maniu cu multe parale. Între scopurile ce le urmărește este și *zădărnicierea organizării Bisericii noastre*.

Bănățanu a hotărît să scoată un alt ziar, care să susțină cauza Bisericii noastre și să combată guvernul, față de care spune că românii americani s-au răcit după înapoierea lor de la serbările din Alba-Iulia. De asemenea spune că presa americană a început și ea să atace guvernul Maniu.

Acestea sunt importante, dar și grave prin faptul că guvernul începe să samene *discordia* și între românii de peste Ocean. Teribili mai sunt iezuții.

Devotat,
Ion Matei

5

PATRIARHIA ROMÂNĂ
INTERNATUL TEOLOGIC

Nr. 12

1932, ianuarie 20

București, str. Radu-Vodă, 24

Pre noi înșine și unii pre alții
și toată viața noastră
lui Hristos Dumnezeu să o dăm.

ÎNALT PREA SFINȚITE STĂPÎNE,

Din dorința de a încuraja și sprijini activitatea culturală și spirituală a studenților în teologie le-am făcut înlesnirea de a le menține încăperea din Internatul Teologic pentru sediul lor, luând asupra bugetului nostru cheltuielile de încălzit și luminat.

După o experiență de patru ani și mai cu seamă în cursul ultimei rebeliuni, mi-am dat seama că în sînul ei fermentează sămînța revoltei și indisciplinei, în special de cînd studentul Bârnovescu este prezidentul acestei societăți.

De aceea, Vă rog respectuos a mă autoriza să-i retragem ospitalitatea ce i-am acordat-o, urmînd să-și mute sediul pe ziua de 1 februarie, ferînd astfel viața internatului nostru de influența nefastă a acestei asociațiuni.

Cu profund devotament,

DIRECTOR

Dr. I. Mateiu

6

ASOCIAȚIA PROFESORILOR DE LA ACADEMIA
DE ÎNALTE STUDII COMERCIALE
ȘI INDUSTRIALE DIN CLUJ (A. P. A. C.)

Cluj, 21 mai 1936

Str. Avram Iancu 14

Preafericite Stăpîne,

Scrisoarea Preafericirii Voastre din 14 aprilie c. am primit-o abia zilele trecute. Am citit-o cu cel mai mare interes ca tot ce iese din condeiul atît de iscusit al Preafericirii Voastre. Aveți deplină dreptate, constatînd greșelile din notele biografice ale regretatului nostru Episcop

Nicolae Ivan.¹ Vă mărturisesc însă, că ele nu sunt întocmite de mine; le-am luat de-a gata din broșura pâr. Seb. Stanca² scrisă cu ocazia împlinirii unui deceniu de la înființarea Eparhiei.

Sunt încredințat că, după lămuririle atât de ample și interesante ce mi le dați, voi putea scrie mai exact biografia defunctului, în ce privește cele trei instituțiuni.

De altfel, în corespondența răposatului am găsit un mare număr de scrisori de la P.F. Voastră (două de pe cînd erați în Orăștie) pe cînd erați la Caransebeș, în cari Vă ocupați de aproape și insistent de toate afacerile „Luminei”, dînd îndrumări și soluții practice. Astfel, în general, îmi pot da seama de pe acum de opera îndeplinită și voi urma deviza antică: *suum cuique*.

Dați-mi voie să profit și eu de acest prilej, rugîndu-Vă să bine-voiți a-mi pune la dispoziție, pentru informare, scrisorile ce le aveți de la Ep. Ivan. Măcar cele mai caracteristice și de interes general. După folosire le voi restitui. Cred că ați primit și apelul tipărit ce Vi l-am trimis. Așteptam scrisori interesante de la pâr. prot. Borza,³ prietenul din tinerețe al P.S. Nicolae. Abia mi-a trimis 3 scrisori recente. Pînă acum recolta apelului este aproape nulă. Va trebui să mă bîzui pe alte izvoare.

Îngăduiți-mi să Vă prezint entuziaste felicitări pentru tipărirea Sf. Scripturi. Este un eveniment ce depășește cu mult chiar opera de unificare administrativă a Bisericii. Tocmai de aceea, va trebui prăznuit după cum se cuvine.

Dorindu-Vă din tot sufletul meu sănătate și bucurie spre gloria ortodoxiei românești, Vă sărut dreapta.

Preacredinciosul fiu

I. Mateiu

1 *Ivan Nicolae*, n. 1855 în Aciliu (Sibiu). A studiat teologia la Sibiu. A fost învățător la Săliște (1884—1890), preot și catehet la Aiud (1890—1892), redactor la „Telegraful român” (1890). Din 1916 monah, apoi protopop de Alba Iulia, asesor consistorial la Sibiu pînă la 1919. În 1921 a fost ales episcop la Cluj. În vremea dualismului a fost vice-președintele Partidului Național, luînd parte la toate mișcările naționale și culturale. A înființat Academia Teologică din Cluj, o tipografie și foaia „Renașterea”. S-a zidit, pe vremea sa, catedrala din Cluj. Membru al Academiei Române (1934). A murit în 1936.

2 *Stanca Sebastian*, n. 1878 în Petroșani (Hunedoara), dr. în filozofie, preot, consilier eparhial la Cluj, senator de Cluj (1933). A lăsat scrieri teologice și literare, precum *Sergentul*, dramă, prelucrare după T. Körner, Arad, bibl. „Semănătorul”, *Bucătăreasa*, altă prelucrare, Brașov, 1911.

3 *Borza Alexandru*, n. 1887 în Alba Iulia, licențiat în teologie și filozofie (Budapesta), apoi în științe (Breslau și Berlin). Dr. în științe naturale. Protopop onorar, profesor universitar, director al Institutului de Botanică Sistemătică, al Grădinii Botanice și al Muzeului Botanic din Cluj, pe care le-a organizat el. Membru a nenumărate societăți științifice străine. A fost secretar general al Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor (1929—1931). A lăsat o vastă operă științifică.

ASOCIAȚIA PROFESORILOR DE LA ACADEMIA
DE ÎNALTE STUDII COMERCIALE
ȘI INDUSTRIALE DIN CLUJ (A. P. A. C.)

Cluj, 11 febr. 1938
Str. Avram Iancu 14

Prea Fericite Stăpîne,

Hotărîrea suveranului de a Vă încredința cirna țării a făcut o impresie covârșitoare în Ardeal. Este un guvern al mîntuirii naționale și nimeni nu era mai chemat să-l prezideze decît tocmai Prea Fericirea Voastră, care dețineți — atît ca șef al Bisericii, cît și ca fost șef al statului — cea mai mare autoritate morală și cel mai desăvîrșit prestigiu național.

Sunt sigur că mintea *șaguniană* și experiența fără pereche a Prea Fericirii Voastre vor izbuti să redea statului liniștea, siguranța și prietenii de cari are nevoie într-un moment atît de grav al situației internaționale.

Biserica noastră este cuprinsă pentru a doua oară de un legitim sentiment de mîndrie, văzîndu-Vă din nou la conducerea statului. Prin aceasta ridicați și mai mult autoritatea, făcînd să se simtă de toți că ea reprezintă cea mai înaltă forță sufletească de acțiune și solidarizare națională, ori de cîte ori țara este la o răs pintie grea ca cea de astăzi.

Bunul Dumnezeu să Vă ajute spre a putea împlini voia lui și speranțele României noastre scumpe.

De încheiere, Vă rog cu tot respectul, Prea Fericite Părinte, să binevoiți a mă folosi și pe mine unde veți crede de cuviință. Mă cunoașteți așa de bine, încît nu-i să fac aici un curriculum vitae. Specialitatea mea și activitatea ce-o dezvolt de 30 ani m-ar indica evident la *Culte*, în postul ocupat de colegul meu Tomescu,¹ față de care sunt mai bine pregătit. Ați da, prin aceasta, și Frăției ortodoxe române, o meritată satisfacție, pentru munca și rolul ce le îndeplinește în folosul neamului.

Sărutîndu-Vă dreapta, rămîn al P. F. Voastre credincios fiu,

Dr. I. Mateiu

¹ Tomescu Constantin N., n. 1890 în Constanța, studii la Seminarul „Veniamin” din Iași, dr. în teologie, București (1927), profesor universitar de Istoria Bisericii Române la Facultatea de Teologie din Chișinău, redactor la „Luminătorul”. Ministru la Culte în 1938. A lăsat lucrări de istorie bisericească.

MATEI SANDA I.

1

„LUMINA FEMEII“

REVISTĂ LUNARĂ

Directoare: SANDA I. MATEIU

CLUJ, Fadrus 13

Telefon: 620

15 iulie 1920

Înalt prea sfințite Stăpîne,

M-au bucurat mult veștile aflate de prin jurnale și de la bărbatul meu, întors din București, despre planurile frumoase și mărețele hotărâri ce s-au luat, cu ocazia ședințelor Sf. Sinod și rog pe bunul Dumnezeu, care poate și vrea să dea roade muncii noastre pentru întărirea credinței și mântuirea oamenilor, să Vă ajute a le vedea realizate.

Eu, foarte ocupată cu marile mici datorii ce am față de ai mei, mă văd din ce în ce mai constrinsă să-mi concentrez activitatea între zidurile casei mele, și astfel am ajuns la hotărârea să îndeplinesc un plan de mult făcut, de a împlini un mare gol, cred, și de a scoate o revistă pentru femei. Aș vrea ca *Lumina femeii* să fie călăuza multora, pe cărările deseori anevoioase, pentru femeie, să-i fie mângâiere și ajutor, bucurie și învățătură, întărire și îmbold la muncă și mai cu seamă, înălțarea în sfera preocupărilor de cele mari și sfinte...

Vă rog, cu multă insistență, a ne acorda, de câte ori veți dori, câteva din luminatele cuvinte și sfaturi ale I.P.S. Voastre și să ne trimiteți o binecuvîntare și chemare către sufletul femeilor române de pretutindeni, chiar pentru primul număr, adică pînă la 10 august.

În același timp, Vă rog să uzați de autoritatea și marea influență a I.P.S. Voastre pe lângă doamnele bucureștene ca să se aboneze la revistă și să vie să se adape la acest izvor curat și sănătos, din care sper că vor cîștiga mult.

Desigur Vă va interesa să aflați că d-na Z. Popovici a terminat cu succes cursul sursorilor de ocrotire și a fost denumită în Timișoara. A fost una dintre cele mai bune eleve.

Citesc cu multă plăcere *Solidaritatea* și mă bucur că d-l Ispir se dovedește om de muncă și de convingere. Ce frumos ați început prin acest organ de publicitate!

Primind din multe direcțiuni plîngerii că nu există personal suficient, bine pregătit sufletește, pentru azilele de copii, orfeline, etc.

am luat inițiativa, dimpreună cu d-l prof. I. Gane de la Clinica de copii, ca să recrutăm țărăncuțe cari să facă practică la Clinica de copii și apoi să le plasăm prin diferite instituțiuni, fie de ale statului, fie particulare. Firește, eu o să le fac un mic curs biblic.

Un grup de prietene am întocmit un fel de societate compusă numai din membre, cari lucrează, sub denumirea de „Cercul pentru apărarea femeii și a copilului”; ne adunăm de 2 ori pe săptămână și lucrăm pentru copiii săraci și bolnavi. Lucrăm însă pe ascunsele, fără sgomot: mi-e groază de comitetele cari fac vorbă multă și lucru puțin. Până acum doamnele au strâns vreo 20.000 cor. și am cumpărat pînărie și ștofe.

Vă rog să-mi iertați dacă mi-am luat libertatea de a Vă spune atîtea; dar dacă de atîta vreme nu am mai avut fericirea să Vă împărtășesc din gîndurile și planurile mele...

Primiți, Vă rog, Î.P.S. Stăpîne, expresiunea adîncului meu respect,

Sanda I. Mateiu²

¹ *Ispir Vasile Gh.*, n. 1886 la Tîrgu Neamț, profesor de îndrumări misionare la Facultatea de Teologie din București. A fost deputat, secretar general la Ministerul Cultelor (1923—1926). A scos revista „Misiunea creștină”.

² *Matei Sanda I.*, soția lui I. Matei, vezi nota la numele respectiv, consilieră la Ministerul Ocrotirilor Sociale, misionară, directoarea revistei „Lumina femeii”.

2

Cluj, Fadrusz Ianos 13

4 ian. 1920

Înalt Prea Sfințite Stăpîne,

Cu tot sufletul mă asociez la bucuria multora de a Vă vedea în înalta demnitate de Mitropolit Primat și-mi înalț către Domnul cugetul aprins de nădejdea că El va binecuvînta păstoria Î.P.S. Voastre și va trimete, prin munca și sufletul Î.P.S. Voastre, acea suflare de redeșteptare în sînul Bisericii noastre, pe care o așteptăm cu dor.

Ideile moderne, spiritul larg și orizontul extins al culturii Î.P.S. Voastre e o cheazășie sigură că vor începe și la noi curente sănătoase, cari se vor închea cu vremea într-o mișcare sistematică de evanghelizare atît a mulțimii cît și a intelectualilor noștri, prin răs-pîndirea Bibliei, cursuri biblice, conferințe religioase, publicarea de

studii și meditațiuni religioase și în fine prin crearea — la timpul său — a unui Institut biblic, în care să se completeze educația viitorilor preoți și să se formeze o pleiadă de misionari laici, cari prin cuvînt să caute a înviora credința amorțită și primejduită a multora. Cît de fericită sunt cînd îmi amintesc de convorbirile ce le-am avut în Sibiu cu Î.P.S. Voastră. Cîtă nădejde mi-au insuflat încurajările Î.P.S. Voastre, că dorința mea cea mare de a vedea femeia — nu mergînd la urna electorală — ci revărsînd asupra omenirii rănite influența ei mîngîietoare, prin angajarea ei în lupta pentru întărirea credinței unei lumi sceptice, nu e numai un vis, ce nu s-ar putea împlini. Am încercat un prim început în Institutul Surorilor de Ocrotire, cu care însă am o adîncă dezamăgire. Din cercuri oficioase chiar, mi se impută că religia întotdeauna a combătut igiena și că sentimentul de jertfire de sine e o anomalie și o slăbiciune, că „spiritul evanghelic, ce vreau să introduc, e absolut primejdios pentru că nu corespunde timpurilor moderne“, etc.

În preajma acestei deziluzii, care m-a lăsat perplexă, pentru că mă așteptam la altceva în Ardeal, mi-a venit bucuria veștii alegerii Î.P.S. Voastre și, dimpreună cu soțul meu, Vă trimitem cele mai călduroase urări de bine pentru Sf. Sărbători și începutul anului cel nou, pe care îl nădăjduim aurora redeșteptării Bisericii.

Dumnezeu să Vă ție!

Sanda I. Mateiu

3

Sibiu, la 30 maiu 1920

Înalt prea Sfințite Stăpîne,

Citind azi în jurnale că în ședința Sinodului din 29 mai s-a hotărît înființarea unui Institut Biblic al Bisericii Ortodoxe Române, înțelegînd că aceasta este inițiativa Î.P.S.V. și adînc încredințată că de la înființarea acestei Instituții, condusă cu înțelepciune și adevărat spirit evanghelic, va izvorî renașterea Bisericii noastre, mă rog bunului Dumnezeu ca să reverse bogăția darului Său asupra operei Î.P.S.V., binecuvîntînd-o spre adevărat folos și rodnicie.

A Î.P.S.V. supusă

Sanda I. Mateiu

misionară

Consilieră la Ministerul O. S.

MAVROCORDAT

Î. P. S. Sale,
Dr. Miron Cristea
Patriarh al României

București
9 decembrie 1938

Înalt Prea Sfințite Părinte,

Fiind obligat să plec mine pentru câteva zile în provincie, mă văd cu mare regret împiedecat de a veni împreună cu colegul meu, Epitropul, Principele C. Basarab-Brâncoveanu, să remit Î. P. S. V. volumele centenarului și Medalia de Aur a Așezămintelor Brâncovenești.

Regretul meu este cu atât mai viu că aș fi dorit să Vă exprim prin viu grai respectuoasele precum și călduroasele mele felicitări pentru sărbătorirea fericită, al 70-lea aniversariu al Sanctității Voastre.

Rog pe Î. P. S. V. să binevoiască a primi respectuoasele urări de sănătate și de viață lungă și fericită ce din suflet le formulez pentru Eforul nostru iubit și pentru Venerabilul Patriarh al României.

Al Sanctității Voastre
fiul respectuos devotat
Mavrocordat¹

¹ Probabil *Mavrocordat George Nicolae*, prinț, avocat, n. 1893 în București. În 1929 șef de cabinet la președinția Cons. de Miniștri, subdirector al presei din Ministerul de Externe.

MEHEDIȚI SIMION

898 11 DEC. 1938

Înalt Prea Sfințitului Patriarh Loco
De București

Urez Înalt Prea Sfinției Voastre sănătate deplină pentru apărarea neamului amenințat în 1917 cu împrăștierea în pusta ungurească.

Profesor Mehediți¹

¹ *Mehediți Simion*, n. 1869 în Soveja (Putna), a făcut seminarul la Roman și București și liceul la Focșani și București (Sf. Sava). Studii în continuare la Leipzig (doctorat), Paris și Berlin, profesor de geografie generală, antropogeografie și etnografie la Universitatea din București. Parlamentar. Membru al Instrucțiunii Publice și Cultelor (1918), membru al Academiei Române (1915). A editat „Duminica poporului” și a fost director la „Convorbiri literare”. A lăsat o vastă operă scrisă din domenii foarte diferite, viață bisericească, teologie, politică, geografie, etnografie, manuale școlare etc.

MIHALACHE ION

1

Înalt Prea Sfinte Părinte,

Am primit prea stimată și prețioasă adresă a I. P. S. V. cu No. 5225. Am dispus ca toate propunerile ce binevoiți a face să fie luate în de-a-proape cercetare de Secțiunile Bisericești și Instrucțiunii și Educațiunii publice la *Cercul nostru de Studiu* — spre precizare programatică practică în acțiunea ce ne-ar sta în mînă să întreprindem.

Mulțumindu-vă respectuos pentru onoarea ce ne faceți precum și felicitindu-vă pentru strădania ce depuneți întru orientarea și înălțarea morală a tineretului — vă rog să primiți în același timp încredințarea profundului respect ce Vă purtăm.

I. Mihalache¹

27 mai 1934.

¹ *Mihalache Ion* (1882—1963), unul din conducătorii Partidului Tărănesc (înființat în 1918) și al Partidului Național Tărănesc (înființat în 1926), al cărui președinte a fost în anii 1933—1937; în mai multe rînduri ministru între cele două războaie mondiale.

2

Înalt Prea Sfinte,

Vă rog din suflet să mă iertați că nu sînt în măsură, pentru azi, să mă învrednicesc de onoarea de a fi oaspetele ÎI. PP. SS. VV. — întrucît la 12 trebuie să plec la Topoloveni unde am invitat cîțiva prieteni la masă, la vie.

Dacă știam — amînam.

Vă mulțumesc călduros pentru bunăvoință și cinste. Și repet rugămintea de a mă ierta.

Al ÎI. PP. SS. VV.

I. Mihalache

3

Înalt Prea Sfinte,

Permiteți a Vă aduce cele mai călduroase mulțumiri atît pentru bunăvoința arătată întru aprobarea încheierii Consiliului Parohial din Goleștii Bedii, Muscel pentru reinhumarea osemintelor fratelui meu Lt. Dumitru Mihalache — căzut pe cîmpul de luptă pentru reintregirea neamului în 1916 — în curtea bisericii satului natal; cît și pentru

frumoasele și înaltele aprecieri ce ați binevoit a face asupra meritelor defunctului meu frate.

Cu adînc respect

I. Mihalache

1936. No. 24

La Adresa Sf. Mitr. No. 12.745

P.S. În momentul terminării acestei scrisori, am plăcerea a primi din partea Î.P.S.V. — cu autograf — noua traducere a „*Sfintei Scripturi*”, în volum frumos legat.

Vă mulțumesc din suflet pentru această atenție și bunăvoință.

Cu adînc respect

I. Mihalache

4

Înalt Prea Sfinte,

M-au bucurat foarte mult rîndurile primite dela Înalt Prea Sfinția Voastră.

Mai ales știrea că ați fost mulțumit la Dobrești.

Pentru noi clipele de mulțumire înaltă, pe care ni le-ați dat petrecîndu-le în mijlocul nostru la Dobrești, rămîn — pentru toți — rămîn luminoase și calde în sufletele noastre și pare că le simțim mereu prezente.

Vă rog să credeți că nu găsim cuvinte cu care să ne arătăm mai fidele simțămintele de mulțumire și recunoștință pentru onoarea și bucuria ce ne-ați făcut.

Dornici să Vă revadă în mijlocul lor, consătenii mei din Topoloveni îmi dau zor să inaugurem și lucrările din Topoloveni (peste zece milioane, plus, cele făcute de stat) de natură economică, culturală și sanitară; și să Vă rog să ne faceți onoarea prezenței și a săvîrșirii unei rugăciuni și acolo (pe la 3 oct.).

Vă închipuiți ce fericit aș fi — dar țin să știți că prețuesc timpul și osteneala ÎI.PP.SS.VV. și nu voesc să abuzez.

Vă rog să știți însă că toată lumea dorește să Vă revadă. (Iar mie mi-ați promis să-mi vedeți și vial).

În acelaș timp țin să Vă comunic că am adus la cunoștința Comitetului din Dobrești că Înalt Prea Sfinția Voastră ați refuzat să primiți ceea ce ei, creștinește, socoteau de datoria lor firească, măsurat modestelor lor puteri.

Sînt însărcinat să Vă aduc cele mai calde, mai respectuoase și mai recunoscătoare mulțumiri — și să Vă întreb dacă acceptați să consi-

dere suma ca donație din partea ÎI. PP. SS. VV. spre a Vă socoti printre ctitorii donatori.

Cu cele mai înălțătoare amintiri

Vă sărut mîinile

I. Mihalache

2 sept. 1937

5

Înalt Prea Sfinte Părinte,

Alăturat aci Vă trimit *Procesul Verbal* al Comitetului Parohial din comuna Dobrești care „Vă consfințește ctitor al Bisericii Dobrești”.

Prin scrisoarea mea precedentă, Vă preveniam asupra intențiunilor ce avea Comitetul și Vă ceream consimțămîntul.

Precum vedeți, ei nu l-au mai așteptat și V-au pus și pe ÎI. PP. SS. VV. și pe mine, în fața unui *fapt împlinit*.

Nu Vă rămîne ÎI. PP. SS. VV. *decît să acceptați*!

Și mie, să Vă spun: Să trăiți.

Reînnoind cele mai calde și respectuoase salutări,

Vă sărută mîina,

I. Mihalache

5 sept. 1937

1 Și firește, să ne mai vizitați din cînd în cînd! (nota lui I. Mihalache)

MIHU IOAN

1

Înalt Preasfințite,

Bunul meu prietin,

Am primit și cetit înduioșat scrisoarea de la 22 ianuarie, din care am înțeles că și în situația înaltă, la care V-a ridicat încrederea binemeritată a obștei noastre române-ortodoxe, îmi păstrați toată simpatia cu care am fost onorat și în trecut.

Mulțumindu-Vă din inimă pentru bunele urări și chemarea îndatoritoare, ce mi-ați adresat, din partea mea Vă doresc spor la munca de închegare și regenerare bisericească, ce Vă așteaptă și de care Vă știu dornic. Aceasta și pentru mulțumirea Voastră sufletească și binele și mîndria aceloră cari Te stimăm și iubim.

Trecînd la reflexiile de ordin politic, trebuie să spun că în împrejurările de față participarea la viața publică pentru mine nu are nici rost, nici farmec, pentru că: să fiu o umplătură de rînd în corporațiile noastre, la adevărat vorbind, nu-mi convine, — iar la un rol mai de seamă, cum nu mai sunt tînăr și cum concepțiile și

moravurile mele difer nespus de mult de cele ieșite la iveală la noi în zilele din urmă, nu aş putea compta. —

Astfel văzînd şi judecînd lucrurile prefer să continuu a sta la o parte, şi de la distanţă să mă bucur de lucrurile bune, iar pe cele slabe să le regret.

Cu toate acestea, zic şi eu: La revedere! pe care o doresc şi nădăjduiesc apropiată. Pînă atunci Vă salut cu vechie stimă şi dragoste,

Orăştie, la 2/III 1920

Dr. Mihu¹

¹ Dr. *Mihu Ioan*, n. 1854 în Vinerea (Transilvania); în 1873 îşi ia bacalaureatul la Sibiu; în 1883 e doctor în drept şi se stabileşte la Orăştie ca avocat. A întemeiat Banca „Ardeleana” din Orăştie. A fost preşedinte al „Societăţii de lectură a inteligenţei române din Orăştie şi jur” şi director al Despărţămîntului IX al „Asociaţiunii” (ASTRA), membru al Sinodului arhidiecezan şi al Congresului Naţional Bisericesc al Transilvaniei, precum şi asesor la Sibiu în probleme şcolare. A fost preşedinte al „Societăţii pentru fond de teatru român”, şi prezent în toate luptele naţionale din Transilvania din timpul dualismului austro-ungar. A încercat prin anii 1910 tratative de împăcare între români şi maghiari, un dialog cu Ştefan Tisza, lăsînd memorii interesante despre perioada respectivă: *Spicuri din gîndurile mele politice, culturale, economice*, editate de prof. Silviu Dragomir, Sibiu, 1938, 497 p. A murit în 1927, prohodit în biserica din Orăştie şi înmormîntat în cîmîtîrul din Vinerea.

2

Înalt Prea Sfinţite Părinte,
Iubite prietinel!

Vă mulţumesc din toată inima pentru cele comunicate prin epistola de 23 dec. — pe care am primit-o astăzi cu mare întîrziere, fiindcă în lunile de iarnă am locuinţa la Orăştie, — şi îndeosebi pentru largul şi prea îndatoritorul interes ce mi-l păstraţi în urma bunelor noastre relaţii din trecut.

La adevărat vorbind, eu sunt profund desgustat de mezul lucrurilor publice de la noi, fiind adînc îngrijorat de stadiul crizei financiare — sociale şi mai ales morale, în care se află în prezent România noastră Mare şi Nouă, desigur, cu totul altcum dorită şi visată din parte-mi. —

E prea adevărat că războiul mare, care ne-a hărăzit realizarea unităţii noastre naţionale, a lăsat după sine un întreg complex de greutăţi în sine greu de învins. Nu e însă mai puţin adevărat că, dacă în loc de a vedea, după trei ani de domnie românească, un serios început de îndreptare, starea haotică în care ne aflăm se agravează zi de zi. — Vina o poartă politica păcătoasă, plină de patimă, ură şi nepricepere, dusă de multele noastre partide politice, lipsite de cel mai elementar bun simţ, aievea românesc.

Aceasta e părerea mea şi în special ce priveşte politica Partidului Naţional din Ardeal. —

Cu politica Partidului Național nu m-am putut deplin solidariza nici în vremea ungurească și nu mă pot solidariza nici acum. —

Pentru acest motiv m-am retras de mult de la activitatea politică, și prefer să stau retras și astăzi, cu toate că, cauzele noastre politice întotdeauna au format un obiect predilect al preocupărilor mele.

A fost în firea mea să nu iau parte la acțiuni cari nu acopăr convingerile mele. Aceasta poate fi o calitate sau o scădere. Oricum ar fi însă, țin să-ți fac o mărturisire sinceră și completă, dorind a-mi explica ținuta la diferite perioade ale vieții noastre publice.

Nu am fost și nu sunt pentru autonomia Ardealului, pentru că în vremea ungurească am ținut-o imposibilă, iar astăzi o țin păguitoare intereselor românești.

Orice om înțeleghător trebuie să fie pentru unirea noastră cu vechiul regat în mod vecinic și desăvârșit. —

Cu toate acestea hotărârile de la Alba-Iulia nu mi-au convenit, pentru că am fost de credința că la început unificarea completă trebuie făcută numai pentru unele servicii de vot, cum sunt: forma și constituția de stat, chestiile valutei, chestiile armatei și chestiile internaționale, de ordin politic și economic.

Toate celelalte servicii de stat credeam că trebuiesc unificate în etape succesive, după vremuri și împrejurări. —

Dar astăzi, când unirea s-a făcut fără orice rezerve, cred că este dezastruos a mai avea veleități autonomiste, a lansa lozinca de alde „Ardealul al ardelenilor” și a mai stărui la partide politice regionale. —

Am convingerea că astăzi interesele noastre ardeleni mai cu folos pot fi susținute în cadrele partidelor regnicolare. —

Cum însă conducătorii Partidului Național sunt de alte păreri, și cum, orice s-ar zice, „elita intelectualilor” noștri se află înrolată în acest partid, — mie nu-mi rămîne, cu ai mei aproape 70 ani, decît să repet vorbele marelui nostru Metropolit:¹

„Ibere possem sed juvare non”,

Acum că m-am mărturisit deplin, Te rog, amical și respectuos, să primești încredințarea vechii mele stime și prietenii,

Dr. Mihu

Or., la 17/I/922

În dreapta, sus, pe pagina întâi, Miron notează: „Am voit să ajungă ministru fără portofoliu, ca acest om cinstit și priceput să aibă la sfîrșitul vieții această cunună a meritelor sale. Miron”.

¹ Șaguna Andrei.

MILITARU VASILE

Înalt Prea Sfinte,

Cu o rîvnă cum n-am mai simțit pentru altceva în viață, am lucrat la stihuirea *Psaltirei*, pe care, cu sprijinul Înalt Prea Sfinției Voastre, am putut s-o tipăresc la Tip. Cărilor Bisericești, în condițiunile de credit cunoscute și aprobate de Î.P.S. Voastră.

Prea cucernicii preoți însă, — probabil datorită vitregiei vremurilor prin cari trecem, — n-au acordat pînă în prezent acestei cărți de zidire sufletească sprijinul și interesul ce așteptam și astfel Tip. C. Bisericești nu poate intra în posesia sumei de 180.000 lei ce-i datorez pentru tipărirea cărții.

Față de aceste mari greutăți ce întîmpin, rog respectuos pe Î.P.S. Voastră să binevoiască a aproba să mi se cumpere, din fondul cultural al Arhiepiscopiei, un număr de exemplare ce veți crede de cuviință, — spre a mai putea acoperi din datoria ce am la T. C. B.

Primiți, Înalt Prea Sfințite, încredințarea simțimentelor de adînc devotament ce Vă păstrează al Î.P.S. Voastre fiu sufletelesc,

Vasile Militaru¹

Înalt Prea Sf. Sale,

Înalt Prea Sfințitului Patriarh al României

¹ *Militaru Vasile*, n. 1886 în Dobreni-Cîmpurel (Ilfov), poet, fiu de țaran. A publicat fabule în „Universul”, „Drum Nou” etc. Volume de versuri: *Strofi de rouă*, 1919, *Graur cel nesocotit*, 1924, *Icoane scumpe*, 1924, *Cîntarea neamului*, 1925, *Fabule*, 1928—1933 (2 volume), *Vorbe cu tîlc*, 1931, *Psaltirea în versuri*, 1933, *Curcubee peste veac*, 1937 ș. a.

MINISTERUL MUNCII, SĂNĂTĂȚII
ȘI OCROTIRILOR SOCIALE

ROMÂNIA

DIRECȚIA

RECENSĂMÎNTULUI GENERAL

AL POPULAȚIEI

..... 193

Nr.

B-dul Elisabeta Nr. 42 — București 2

STIMATE DOMN,

Sunteți rugat a onora cu prezența Domniei Voastre reprezentafia de presă a filmului documentar, realizat de dl. *Emanoil Bucuța*, pentru propagarea ideii recensămîntului. Proiectarea va avea loc vineri, 19 decembrie, ora 7 seara, în sala Cinematografului *Trianon*.

Suntem siguri că veți acorda toată binevoitoarea Dv. atențiune acestei manifestări, menită a asigura buna reușită a operii naționale de recensămint.

MINISTRUL

MUNCII, SĂNĂTĂȚII ȘI OCROTIRILOR SOCIALE

Domniei-sale

Domnului Î. P. S. D. Dr. Patriarhului MIRON CRISTEA

PALATUL PATRIARHIEI

MIRCEA

SOCIETATEA

„TÎRNAVA - MARE“

PENTRU UNITATEA CULTURALĂ ȘI SUFLETEASCĂ

A ROMÂNILOR ȘI SENTINELĂ NEADORMITĂ PENTRU

PAZA HOTARELOR ROMÂNIEI MARI

BUCUREȘTI, III

ȘOS. ȘTEFAN CEL MARE No. 70

București, 26 august 1938

ÎNALT prea SFINTE PĂRINTE,

Societatea culturală „Tîrnava-Mare“, a ardelenilor din Capitală, a hotărît ca miercuri, 31 august a.c. ora 10 dim., să comemoreze împlinirea celor 25 de ani de la moartea lui Aurel Vlaicu, la Biserica Albă din București.

Fiul Ardealului, Aurel Vlaicu, a fost răpus în momentul cînd voia să vestească pe ardeleni că nu mai sunt granițe între români, prin victoria tehnică pe care o repurtase ca prim inventator de aeroplan românesc.

Înalt prea Sfinția Voastră ați dat, prin Legea Administrativă, o nouă organizare țării, satisfăcînd fierbintele dorinți ale Ardealului, numîndu-se ca rezidenți regali din fiii lui.

Întregul Ardeal s-ar bucura dacă Înalt prea Sfinția Voastră ați binevoi să patronați acest parastas, rostindu-Vă chiar și ați orîndui un sobor de preoți să-l slujească, atît la biserică cum și la mormîntul lui Vlaicu de la cimitirul Belu, dispunînd în același timp ca o parte dintre funcționarii superiori ai ministerelor să participe, unii la biserică și alții la cimitir.

Noi vom ruga pe d-l ministru Armand Călinescu să ia parte și să vorbească; de asemenea și pe d-l ministru al Aerului de a

participa. Iar din partea „Astrei” din Sibiu, va vorbi d-l Șt. Pop, președintele secției de aici.

Vă rugăm în același timp a participa aviatorii și câte o companie să dea onorurile, una la biserică și alta la cimitir.

Ai înalt prea Sfinției Voastre fii sufletești,

Președinte

Ig. Mircea

I. Cabășanu

vice președ.—

SOCIETATEA

„TÎRNAVA-MARE”

Directorul general

Andrei Popovici

ÎNALT PREA SFÎNȚITULUI PATRIARH AL ROMÂNIEI

Episcopul vicar Irineu pune rezoluția: „Se delegă părintele protopop G. Georgescu-Silvestru. Irineu”.

MIRONESCU GEORGE G.

1

MINISTERUL AFACERILOR STRĂINE CABINETUL MINISTRULUI

Sîmbătă, 29 mart. 1930

Înalt Prea Sfinție,

Asupra chestiunii ortodoxilor români din Ungaria, despre care v-am vorbit ieri, mi-a sosit ieri după-amiază un foarte interesant raport de la ministrul nostru din Budapesta.

Copie după acest raport a fost trimisă azi-dimineață (cu o adresă) Sf. Patriarhii. Dacă nu vi s-a adus, rog a-l cere de la cancelarie.

Sunt la dispoziția Înalt Prea Sfinției Voastre pentru viitoarele instrucții ce sunt de dat legației.

Binevoiți a primi, Înalt Prea Sfinte, încredințarea sentimentelor mele cele mai respectuoase.

G. G. Mironescu¹

¹ Mironescu George G. (1874—1949), om politic român, profesor universitar, ministru de Externe, apoi prim-ministru (1930—31).

2

CALIFORNIE PALACE
CANNES

24 decembre 1936

Iubite Înalt Prea Sfinte,

Venit să mă odihnesc puțin aici într-o climă mai blândă, îți aduc urările mele cele mai vii de sănătate și viață îndelungată, cu prilejul Sfințelor Serbări creștinești și a anului nou ce începe curînd.

Doresc, spre binele țării și al Bisericei, ca Providența să prelungească încă mulți, nenumărați ani păstorirea, pe care știi să o exercitezi cu atîta înțelepciune în folosul neamului.

Cu cele mai bune sentimente de fiiască iubire,

G. G. Mironescu

3

VILA MIRONESCU
9, STR. MONASTIREI — SINAIA

26 decembre 1937

Iubite Înalt Prea Sfinte,

Te rog să primești din partea familiei mele și a mea urările noastre cele mai bune de Sf. Sărbători și anul nou. Mulți ani! Sănătate! Voe bună!

Cu expresiunea sincerilor mele sentimente de iubire și înaltă stimă, rămîn al Înalt Prea sfinției tale

fiu sufletesc,

G. G. Mironescu

4

CALEA RAHOVEI 157

22 iunie 1938

Mult Iubite Înalt Prea Sfinte,

Sînt adînc mișcat de frumoasele cuvinte pline de bunăvoință și de prietenie, precum și de bunele urări ale Înalt Prea Sfinției Tale.

Mulțumesc din toată inima și profit de acest prilej pentru a reînnoi vîile mele urări de bine și încredințarea profunde mele amicitii.

Cu fiiască iubire

G. G. Mironescu

5

EXCELSIOR PALACE HOTEL
LIDO — VENEZIA

25 iuliu 1938

Iubite Înalt Prea Sfinte,

Ajungînd anii Psalmistului, poți privi înapoi cu adîncă mulțumire sufletească.

Slujind cu osîrdie Biserica națională, ai ridicat-o la o înălțime necunoscută pînă astăzi.

Muncind cu credință în ogrorul neamului, ai contribuit în largă măsură la împlinirea idealului național, urmărit de atîtea veacuri.

Avînd bucuria a vedea înfăptuită Unirea, ai pus puternic umărul la consolidarea ei.

Chemat la conducerea neamului întregit, într-o epocă de grele preocupări, ai adus țării și majestății sale regelui sprijinul neprețuit al unei energii senine, unită cu înțelepciune și blîndeță, asigurînd liniștea țării și buna ei îndrumare.

Urez din adîncul inimei să-ți dăruiască Dumnezeu încă mulți ani, în deplină sănătate, spre a putea continua această activitate, care va avea un loc de seamă în istoria neamului nostru.

Cu filiască iubire,

G. G. Mironescu

Miron notează: „Se publică, apoi retur. Miron” și pe pag. întâi: „f. frumoasă”, subliniat.

MOISESCU IUSTIN I.

1

Înalt Prea Sfințite Stăpîne,

Sfînta zi a învierii Domnului ne dă fericita ocazie de a ne exprima deosebita noastră dragoste, devotament și recunoștință, față de Înalt Prea Sfinția Voastră, mulțumindu-Vă din suflet pentru părinteasca îngrijire ce ne acordați. —

Rugăm pe bunul Dumnezeu să Vă dea sănătate și ani mulți, ca să puteți păstori și mai departe Sfînta noastră Biserică.

Sărutăm mîinile Înalt Prea Sfinției Voastre.

Prea supușii fii,

Iustin I. Moiescu¹Nic. D. Tănăsescu,²

studenți în teologie

Atena, 8 aprilie 1931

¹ Viitorul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române Iustin Moiescu, a se vedea nota 43, p. 23.

² A murit îndată după terminarea studiilor.

2

Înalt Prea Sfințite Stăpîne,

Terminînd cursurile ultimului an la Facultatea de Teologie din Atena, gîndurile noastre se îndreaptă cu sentimente de deosebită recunoștință către Bunul nostru Părinte, mulțumindu-Vă din adîncul inimei pentru înalta ocrotire de care ne-am bucurat încă din clipa în care am pășit pragul Seminarului, ce are deosebita cinste de a Vă purta numele.

Avem convingerea că și de aci înainte ne vom bucura de părinteasca dragoste și ocrotire pentru a putea duce la bun sfîrșit calea începută, corespunzînd astfel pe deplin așteptărilor Înalt Prea Sfinției Voastre.

Reținînd sugestia ce ne-ați dat în vară anului trecut, de a continua după licență studiile la o Facultate de Teologie din Apus și mînați de fierbîntea dorință de a desăvîrși pregătirea noastră teologică și încurajați de succesul obținut aici la facultate, ne adresăm cu profund respect și deplină încredere Unicului nostru Părinte, astăzi cînd ne găsim la o rîspintie, solicitînd înțelepte îndrumări și ajutorul pentru realizarea acestui scop.

Întrucît, conform regulamentului facultății de aici, nu putem depune toate examenele pentru licență decît în toamnă, suntem nevoiți să rămînem în Atena pînă atunci, cînd vom putea pleca acolo unde Înalt Prea Sfinția Voastră veți dispune.

Din datele ce deținem de la studenții ce au avut burse de la Sf. Patriarhie în Franța, suntem informați că numai la facultățile de teologie protestantă poate cineva studia cu folos, avînd toată libertatea de cercetare a tuturor bibliotecilor și de frecventare a cursurilor la orice facultate, care ar fi în legătură cu specialitatea respectivă.

Respectuos rugînd pe Înalt Prea Sfinția Voastră să binevoiți a lua în considerație dorința noastră, înaintăm alăturat cereri pentru a ni se acorda cîte o bursă la una din facultățile de teologie protestantă din Franța, în localitatea unde veți orde de cuviință.

Vă asigurăm și de data aceasta că ne vom da toată silința de a ne arăta demni de înalta ocrotire, devenind factori utili în Sf. noastră Biserică, căreia ne vom închina toată activitatea noastră de mîine luptînd pentru propășirea și întărirea ei.

Cerem în mod respectuos înaltele binecuvântări de întărire sufletească pentru a putea lucra cu spor în ogorul cel sfânt al lui Hristos.
Sărutăm mîinile Înalt Prea Sfinției Voastre

14 mai 1934

Atena

Prea supușii fii,
Iustin I. Moisescu și
Nicolae D. Tănăsescu
Magher, 3 — Atena

3

Înalt Prea Sfințite Stăpîne,

În această zi sfîntă a luminatei învieri a Domnului îmi îndrept smerit cugetul către Înalt Prea Sfinția Voastră, mulțumindu-Vă din adîncul sufletului pentru înalta ocrotire părintească de care m-am bucurat încă de la începutul studiilor mele teologice.

Rog pe Bunul Dumnezeu să dăruiască Înalt Prea Sfinției Voastre ani mulți și sănătate întru binele sfintei noastre Biserici.

Cu tot respectul, sărut mîinile Înalt Prea Sfinției Voastre.

24 IV 1935

Strasbourg

Prea supus fiu,
Justin Moisescu
licențiat în teologie

4

Înalt Prea Sfințite Stăpîne,

Nancy, 28 iulie 1935

Consider că este o datorie a mea de conștiință de a aduce la cunoștința Înalt Prea Sfinției Voastre, din timp în timp, care este stadiul de pregătire teologică în care mă găsesc. Sunt în al cincelea an de cînd studiez în străinătate, grație ocrotirii părintești ce Înalt Prea Sfinția Voastră îmi acordați și nu aș voi să fac nici un pas fără o încuviințare prealabilă.

Cînd am plecat din țară pentru a continua studiile la Strasbourg, V-am expus în scurt ce intenționez să fac aici. Voi am să-mi prepar o teză de doctorat, pe care s-o susțin la o Facultate de teologie ortodoxă și să caut a cunoaște biserica apuseană și pe cea protestantă, punîndu-mă în curent cu metodele lor de lucru, pentru a putea pune mai cu folos în slujba Sfintei noastre Biserici toată rîvna, puterea de muncă și cunoștințele ce astăzi acumulez, luptînd din greu cu multe nevoi.

În timpul cît am șezut în Colegiul Sf. Vasile de la Strasbourg am putut lucra satisfăcător. Am început să cunosc limba franceză, literatura catolică, am studiat modul de organizare al operelor de binefacere, am avut ocazia să cunosc organizarea și viața monahală de aici. Acestea însă numai la catolici. Activitatea protestanților nu ne este accesibilă. Autoritățile catolice nu ne permit acest lucru.

În privința lucrării mele de doctorat, pot aduce la cunoștința Înalț Prea Sfinției Voastre următoarele: Mi-am ales ca subiect de studiat „Viața și opera lui Evagrie din Pont“, un mare ascet și scriitor din sec. IV. Am studiat o parte din lucrare, însă înaintez cam încet. Programul căruia sunt obligat să mă supun aici îmi răpește o bună parte din timp. Frecventarea regulată la o mulțime de cursuri la Universitate și examenele pe care sunt obligat să le dau mă împiedică să lucrez așa cum ar trebui. Cele mai multe din aceste cursuri le-am urmat în timpul celor patru ani de studii la Atena și am dat examene al căror rezultat Înalț Prea Sfinția Voastră îl cunoașteți. Eu am fost trimis aici nu pentru ca să iau o licență, cum sunt majoritatea colegilor, al căror program de examene și cursuri sunt obligat să urmez aproape în întregime. În iulie am fost obligat să prepar asemenea examene. Pentru sesiunea din toamnă sunt iarăși obligat să mă supun la examene de Dogmatică catolică, Apologetică catolică și Filosofie. Acestea îmi răpesc timpul de vacanță, pe care socoteam să-l consacru lucrării mele de doctorat, pentru care am venit aici. După ce voi termina aceste examene, care nu-mi sunt de nici un folos, va trebui să mă prepar pentru altele ce voi fi obligat să le dau în luna februarie. Apoi pentru sesiunea din iunie.

Înalț Prea Sfințite Stăpîne, Vă rog să mă credeți că nu fug de examene și de cursuri, care mi-ar fi folositoare. Dar prevăd că va trece și anul viitor și mă voi vedea cu lucrarea neterminată. Voi avea în schimb ca rezultat al muncii mele la Strasbourg cîteva note care nu adaugă nimic la formația mea intelectuală. —

Dimpotrivă, dacă aș avea libertatea să studiez cărțile pe care le cred necesare acum, să-mi împart timpul de lucru așa cum socotesc mai bine, aș avea mult de profitat. Eu aș voi să mai rămîn în Franța numai anul viitor. În acest timp trebuie să lucrez zi și noapte ca să-mi termin teza de doctorat și să-mi completez cultura teologică ce mi-am însușit la Universitatea din Atena.

Înalț Prea Sfințite Stăpîne, întrucît nu doresc ca această scrisoare să fie considerată ca o plîngere împotriva catolicilor de la Strasbourg, cărora le sunt recunoscător pentru bunele îndrumări ce ne dau din punct de vedere științific, nu fac nici un fel de aluzie la metodele catolicilor de disciplină ori la viața în colegiu. Cu toate că sunt uneori

exagerări de asemenea natură, nu sunt nemulțumit. Știu să mă supun și să fiu disciplinat. —

Problema care mă preocupă în mod serios este de a lucra cît mai bine și cît mai mult. Pentru a cunoaște bine limba franceză și a termina lucrarea începută am nevoie să mai stau aici anul viitor.

Socotesc că voi duce la bun sfîrșit lucrul început, dacă Înalț Prea Sfinția Voastră binevoiți a aproba ca anul viitor să studiez la protestanți. Nu va fi fără folos pentru mine să-i cunosc.

Dacă Înalț Prea Sfinția Voastră socotiți de cuviință, Vă rog cu tot respectul să-mi acordați pentru anul viitor bursa de la Facultatea de Teologie Protestantă la Strasbourg, care a rămas acum vacantă prin plecarea în țară a studentului Deheleanu, care a fost trimis anul trecut aici de către Înalț Prea Sfinția Voastră.

La Protestanți studentul poate să lucreze atît cît voiește, avînd libertatea să-și organizeze timpul de studiu așa cum crede de cuviință. Nu este încătușat în lanțurile unui regulament, care obligă pe cel care a terminat o dată Universitatea să urmeze și să dea examene la rînd cu cei care încep acum Facultatea.

Vă rog să mă credeți, Înalț Prea Sfințite Stăpîne, că-mi voi face datoria în mod conștiincios.

Am înaintat astăzi P.C. Sale Păr. Consilier Referent o cerere în acest sens.

În cazul cînd Înalț Prea Sfinția Voastră socotește că cererea mea nu poate fi luată în considerare, Vă rog respectuos să încuviințați ca și anul viitor să rămîn tot la catolici. Nu aș dori să mă înapoiez în țară fără a fi realizat ceva în Franța. Am fost trimis în străinătate ca să studiez și voiesc să mă înapoiez cu rezultate frumoase.

Vă rog să-mi permiteți, Înalț Prea Sfințite Stăpîne, să Vă exprim cu această ocazie respectuoase mulțumiri pentru părinteasca îngrijire ce-mi acordați.

Sărut mîinile Înalț Prea Sfinției Voastre.

Prea plecat fiu,

Justin Moiesescu

35 Cours Léopold — Nancy

Înalț Prea Sfințite Stăpîne,

Sfintele sărbători ale Nașterii Domnului îmi dau fericitul prilej de a exprima Înalț Prea Sfinției Voastre toată dragostea, devotamentul și recunoștința pentru sacrificiile ce faceți pentru mine, dîndu-mi posibilitatea de cercetare a adevărurilor Sfintei noastre Biserici și mai ales de perfecționare spirituală.

Mulțumindu-Vă din tot sufletul, asigur pe Înalt Prea Sfinția Voastră că-mi dau toată silința să mă pregătesc cât mai bine, ca îmbrăcînd haina preotească să pot sluji cu vrednicie în via Celui ce este calea, adevărul și viața. —

Glasul meu se înalță acum către Cel ce se naște din Fecioară, rugîndu-l fierbinte să dea viață lungă și sănătate Înalt Prea Sfinției Voastre pentru binele Sfintei noastre Biserici Ortodoxe.

Îmi unesc cugetul cu cel al întregii suflări românești și adresez, cu cel mai profund respect, bunului nostru Păstor, strămoșescul „Întru mulți ani Înalt Prea Fericite Stăpînel”

Sărut mîinile Înalt Prea Sfinției Voastre.

Prea supus fiu,
Justin Moisescu
licențiat în teologie

Strasbourg, 20 XII 1935

MOLDOVAN VALER

Înalt Prea Sfințite!

Turda, 3 aug. 922

Cu toate că Vă știu în binemeritata odihnă de vară, îmi iau voie să Vă inoportunez cu șirele aceste și să Vă cer sprijinul într-o cauză care nu e numai a mea personală, ci prezintă și o latură obștească și îndeosebi bisericească.

La preluarea Universității din Cluj, catedra de drept bisericesc a rămas fără titular și e suplinită și azi de profesorul de drept comercial, care pe deasupra nici *nu e ortodox*.

La finele lui iunie consiliul Facultății de drept din Cluj m-a invitat cu *vot unanim* la aceasta catedră în afară de concurs. În 23 iulie decanul a înaintat actele la Ministerul Instrucțiunii Publice pentru confirmare, ca în 1 oct. să-mi pot începe cursurile.

Într-aceea d-1 director al învățămîntului din Ardeal, Dr. I. Matei, auzind de invitația mea a alergat la București ca să împiedice confirmarea mea, nădăjduind că pe calea concursului va izbuti D-sa. În urma acesteia s-a și publicat concurs cu termen de 1 nov.

Cu toată considerația ce-o am față de aptitudinile multilaterale ale D-lui Dr. Matei și cu toată voia de care se bucură la actualul

guvern, Vă pot asigura cu toată obiectivitatea, și pe baza celor mai autentice informații, că consiliul Facultății de drept din Cluj *nicicînd* nu-l va accepta pe D-l Matei. Astfel rezultatul acestei regretabile rivalități se poate prevedea:

1. Subsemnatul poate nu voi fi confirmat, ci îndemnat să mă supun concursului. Or, aceasta *nu o voi face la nici un caz*, ci voi renunța definitiv la orice catedră.
2. D-l Matei nu va fi acceptat de Facultatea de drept și nu va putea fi numit.
3. Catedra de drept bisericesc va rămîne încă vreun an, doi tot o cenușăreasă, ținută de suplinitori neortodoxi.

Or, e interes și *bisericesc* ca această catedră deja de la toamnă să capete un titular ortodox, care să-i dea splendoarea și importanța ce i se cuvin.

Din cartea mea despre *Biserica ortodoxă și problema unificării*, V-ați putut convinge că am și dragostea și priceperea pentru dreptul Bisericii orientale, al cărui studiu trebuie să ocupe *locul de frunte* și să nu fie ceea ce *e azi*, numai un *anex* al dreptului bisericesc catolic și protestant.

Eu nu mă imbulzesc la onoruri pe cari nu le merit și de cari nu sunt harnic. Dacă Facultatea de drept din Cluj m-a invitat unanim, e semn că știe ce pot presta.

Ceea ce, dacă Înalt Prea Sfinția Voastră încă e de părere că și catedra de drept bisericesc trebuie îndeplinită cît mai curînd, deja pentru semestrul proxim, Vă rog să interveniți cu întreaga și Preaînalta D-Voastră autoritate ca d-l ministru Dr. Angelescu să mă propună majestății sale spre numire.

În schimb pentru prețiosul concurs ce mi-l Veți face și mie, Vă promit a rămîne ceea ce am fost de cînd m-am pomenit, un bun și devotat fiu al Bisericii mele strămoșești și că îmi voi pune întreaga energie și putere de muncă în serviciul ei și în postul înalt de profesor de drept bisericesc.

Mulțumindu-Vă din inimă pentru concursul binevoitor, rămîn

cu fiiască supunere
Dr. Valer Moldovan¹
adv. Turda

¹ Moldovan Valer, a se vedea nota 2, p. 236.

MORA MIHAIL G.

București, 1 ianuarie 1934

Sanctitate,

Îngăduiți devotatului d-v nestrămutat să vă ureze ani mulți și sănătate desăvârșită, pentru ca țara noastră, lovită din atâtea părți și bîntuită de atîtea greutăți, să aibă cel puțin spiritual marea mîngiere a unei Biserici condusă cu tactul și înțelepciunea unanım recunoscute și admirate nu numai de credincioșii națiunii noastre, dar de întreaga ortodoxie, pe care o reprezintă și o ilustrează în gradul cel mai înalt.

Primiți, Sanctitate, asigurarea respectuoasă a venerațiunii mele

M. Mora

avocat, redactor la *Universul*, senator¹

¹ Mora Mihail G., n. 1883 în București, avocat și ziarist. Fost secretar general la Ministerul Justiției. A scris mult în reviste și ziare ca: *Dreptatea*, *Adevărul*, *Apărarea Națională*. A scris și nuvele și piese de teatru.

MOȘOIU TRAIAN

Înalt Prea Sfinției sale episcopul Cristea

CARANSEBEȘ

Din prilejul noului an ostașii trupelor din Transilvania urează propovăduitorului cuvîntului adevărat întru izbăvirea neamului, împlinirea tuturor dorințelor și viață lungă plină de sănătate.

Comandantul trupelor din Transilvania
general Moșoiu¹

Trimisă din Sibiu la 14 ian. 1919²

¹ Moșoiu Traian, n. 1868, originar din Transilvania. Mai întîi a fost sublocotenent în armata austro-ungară (1889), de unde a demisionat în 1891. În 1893 a fost primit în armata română. În 1916 era colonel, luptînd în regiunea Sibiului. Ajuns general luptă în Munții Vrancei contra germanilor. Comandant de divizie în 1919, conduce trupele care luptă în Transilvania, victoriile sale ducînd pînă la ocuparea Budapestei. A fost ministru de Război (1920), Comunicații (1922-1923), Lucrări Publice (1923-1926). A murit în 1932.

² Miron Cristea răspunde:

General Moșoiu,

„Felicit ceasul în care comandantul trupelor române pentru Ardeal, generalul nostru iubit Moșoiu, a pus piciorul pe acest sfînt pămînt strămoșesc spre a-l prefăce într-o vecinică fortăreață a neamului românesc. Istoria națională va eterniza acest nouă scump nume și va slăvi munca lui pentru croirea unui fericit viitor. Binecuvîntarea mea tuturor trupelor române din părțile noastre. Mulți ani cu bine inimosului lor general comandant și ofițerilor de toate gradele.
Episcop Miron“

MOTAȘ CONSTANTIN S.

1

FACULTATEA DE MEDICINĂ VETERINARĂ
CABINETUL DECANULUI
BUCUREȘTI

Înalt P. S. Părinte,

Prin înălțarea Bisericii noastre naționale la rangul de Patriarhat s-a dat de Dumnezeu răsplată dorinței și străduinței Sf. Noastre Biserici. Ierarhii ei au fost stâlpii de oțel ai poporului român de cari s-au spart toate vălurile păgîne.

Nu este o întâmplare, ci voința Domnului, ca primul patriarh al Bisericii române să fie ales în persoana Sanctității Voastre, care reprezentați unirea sufletească și în credință a românilor de pretutindenți, astăzi închegați în România Mare.

Eu nu voi uita că Î.P.S. Voastră ați dat cel dintîi înalta binecuvîntare la înființarea Facultății noastre acum 3 ani și m-ați îndemnat la muncă folositoare patriei noastre. —

Să-mi permiteți, ca umil credincios al Bisericii creștine ortodoxe, să depun cu această ocaziune la picioarele tronului Sanctității Voastre modestele felicitări, ale mele și familiei mele, cu rugăciuni de sănătate și viață îndelungată Î.P.S. Voastre, pentru binele și prosperitatea religiei noastre strămoșești.

C. S. Motaș¹

Profesor Universitar

1925 14/II

¹ Motaș Constantin S., medic veterinar, profesor de clinică și patologia bolilor contagioase la Facultatea de Medicină Veterinară din București. Director al Școlii superioare de medicină veterinară din București, 1919—1921. A murit în 1931, lăsînd o bogată operă în specialitate.

2

Înalt prea Sf. Părinte,

Menton, 1930 ianuar 12

Cu multă bucurie am văzut de prin jurnalele cari vin rar pe aici — de sărbătorirea pe care poporul românesc a făcut-o înalt prea Sf. voastre cu ocaziunea împlinirii unui deceniu, de cînd bunul Dumnezeu V-a hărăzit să păstoriți sufletele românilor ortodoxi.

Ținut departe de țară — de sănătatea mea pe timpul friguros — n-am luat parte decît cu sufletul la această înălțătoare sărbătorire, și să-mi dați voie și mie să fiu alături de tot poporul, să vă spun toată

respectuoasa mea urare, ca să vă ție Dumnezeu ani mulți cu sănătate pentru binele Sf. noastre Biserici și fericirea țării.

Asta-vară am primit o scrisoare de la Înalt prea Sf. voastră — scrisoare pe care voi păstra-o cu pietate, ca pe un însemnat autograf, dar n-am îndrăznit să vă răspund la amabilele cuvinte ce-mi spuneți pentru faimoasele mele cireși. Doream să vin în persoană — însă împrejurările m-au împedecat să mă prezint — de aceea vă rog să mă iertați că n-am putut fi următor unei inapărate îndatoriri — ce aveam de îndeplinit.

Cu cele mai respectuoase închinăciuni, rămân al Înalt prea Sf. voastre prea plecat supus servitor.

Prof. C. S. Moțaș

MOTAȘ CONSTANTIN

UNIVERSITATEA IAȘI

LAB. ZOOLOGIC, FAC. ȘTIINȚE

STAȚIUNEA ZOOLOGICĂ MARINĂ

Agigea, jud. Constanța

No. 94/10 IX 38

Domnule Director,

Subsemnatul C. Moțaș, profesor la Universitatea din Iași, directorul Stațiunii Zoologice maritime „Regele Ferdinand I” de la Agigea, cu onoare solicit o audiență la Sanctitatea sa Patriarhul, dorind să prezint și să susțin un memoriu relativ la necesitățile acestui Institut de înaltă cultură științifică.

Vă rog să binevoiți a-mi comunica data audienței, la Universitatea din Iași, Laboratorul de Zoologie.

Primiți, vă rog, domnule Director, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Director

C. Moțaș, Prof. universitar¹

Dsale

Domnului Director al Cancelariei Patriarhiei

București

¹ Moțaș Constantin (n. 1891), zoolog, profesor la Facultatea de Științe Agricole din Chișinău, la Facultatea de Medicină Veterinară din București, mai târziu profesor la Universitatea din Iași și director al Stațiunii Zoologice Marine de la Agigea. Membru corespondent al Academiei Române. A lăsat opere de specialitate.

MOTT JOHN R.

Sanctitatea Voastră,

Profit de prima ocazie de cînd am părăsit România ca să vă reînnoiesc adîncă mea expresiune și apreciațiune pentru grațioasa bună-tate ce mi-ați arătat cu ocazia recente mele vizite la București. Îmi amintesc cu cea mai mare plăcere de convorbirea noastră în palatul D-Voastră. A fost pentru mine un izvor de mare încurajare și de inspirațiune primind binecuvîntarea D-Voastră precum și sfatul D-Voastră în diferitele chestiuni pe care le-am luat în considerație.

Voi avea cîntea și onoarea orișicînd, cît îmi va sta în putință, să vă dau o mîină de ajutor în marea D-Voastră lucrare. —

Cu cea mai înaltă considerație.

Foarte sincer al D-Voastră

John R. Mott¹

¹ Mott John R., vezi nota 62, p. 48.

MUGUR GHEORGHE D.

Înalt Prea Sfinte

1

Din ordinul A. S. R. Principele Carol am onoare a vă ruga să bine-voiți a lua parte și la consfătuirea ce se va ține *marți, 24 mai, ora 9¼ seara*, în Palatul Cercetașilor, — calea Dorobanți 32. Consfătuirea va fi prezidată de A. S. R. Principele Carol și va avea ca subiect „Cultura maselor populare“.

23 mai 1921

Gh. D. Mugur¹

Pe pagina a 3-a Miron notează: „1. Asociații: Vechiul Regat, Bucovina, Ardeal, Banat, Basarabia. Conferințe bune — conferențiar. 3. Broșuri gata. Mulți ar ținea. Nu știu. Se apucă greu. 4. O foaie bună populară. 5. Case naționale. 6. Postul. 7. Dansurile. 8. Higiena. Educația fizică. Am spus aceste vederi care s-au acceptat în principiu. La urmă — deși erau simple expunerile mele — profesor N. Iorga: „Ce frumos vorbești totdeauna, I. P. Sfințite!“ M.“

¹ Mugur Gheorghe D., n. prin 1878 lângă București. Inspector general la Culte și Arte. A publicat manuale pentru școlile primare, unele cărți de popularizare în colaborare cu V. Voiculescu (ex. Proverbe, în 1926). A lucrat la radio-televiziune.

2

CASA A. S. R. PRINCIPELUI
MOȘTENITOR AL ROMÂNIEI

Înalt Prea Sfinte,

A. S. R. Principele Carol a fixat pentru azi (5 iunie), ora 9¼ seara, ședința cu privire la discuția proiectului de lege pentru educarea și cultura maselor și mîine, ora 5 d.a., ședința cu privire la Muzeul Renașterii.

Gh. D. Mugur

Miron scrie în stînga, sus, cu cerneală neagră: „S-au votat statutele, s-a ales comitetul. Altea Sa pr. Carol președinte de drept. Eu vicepreședinte. M.”

3

Înalt Prea Sfinte,

[1921]

Din ordinul A. S. Regale Principelui Carol, am onoare a Vă ruga să binevoiți a lua parte la consfătuirea ce va avea loc mîine (Sîmbătă) 21 mai, ora 4 d.a., în Palatul Cercetașilor (calea Dorobanți 32) — consfătuire privitoare la înființarea Muzeului Renașterii române.

Consfătuirea va fi prezidată de A. S. Regală Principele Carol.

Gh. D. Mugur

Pe pagina 4 Miron notează cu cerneală neagră: „Am decis înființarea unui Muzeu al Renașterii naționale a poporului român. Va fi la Iași, ca să facem în centre culturale, în palatul Roznovan vis-a-vis de Mitropolie. S-a ales comisie — 3 — ca să se facă statutul pentru o asociație a muzeului. Noi formăm comitetul fondator. Regele Ferdinand patronează. Prințul Carol președinte. Miron.”

Radiodifuziunea București

Înalt Prea Sfinte Părinte,

Societatea de Radiodifuziune dorește ca Sfânta Liturghie a Crăciunului, oficiată în biserica Patriarhiei, să fie transmisă țării prin Radio.

Transmisiuni asemănătoare se fac în toată lumea pentru a împărțași și pe cei izolați, oameni din munte, oameni din afunduri de codru, bolnavi din spitale și oameni cari călătoresc pe ape, cu acel cuvânt și cîntare a slujbei cari mișcă, întăresc și înalță.

Pentru aceasta, rugăm pe Sanctitatea Voastră să binevoiască a încuviința emisiunea prin Radio a liturghiei de Crăciun oficiată solemn la Patriarhie.

Societatea dorește să știe dacă Sanctitatea Voastră, potrivit tradiției, va da, cu prilejul Crăciunului, o pastorală patriarhală către ortodoximea țării. Această pastorală dorim ca prin Radio să o împărtășim pretutindeni, să ajungă în mii și mii de case. Pentru ușurință, putem instala microfonul chiar în palatul Patriarhiei.

Înștiințăm apoi pe Sanctitatea Voastră că nunțul papal, monseniorul Dolci, a cerut să vorbească la Radio în ziua întii de Crăciun despre Sfânta Sărbătoare a Crăciunului. Are Sanctitatea Voastră de făcut vreo observație?

Monseniorul a înaintat conferința Președintelui Societății și așteaptă răspunsul, azi la 12.

Pentru noi e greu să încuviințăm această conferință înainte ca țara ortodoxă să audă cuvîntul, mîngîierea, povața și binecuvîntarea Sanctității Voastre. Dacă Sanctitatea Voastră ar vorbi dimineața la liturghia de la Patriarhie, noi putem acorda monseniorului Dolci un sfert de oră, seara.

Așteptăm cu toată smerenia cuvîntul Sanctității Voastre.

Prea plecat și supus,

Marți, 14 decembrie 1932

Gh. D. Mugur
Inspector general la Culte și Arte
și Subdirector general la
Radiodifuziune

Miron notează: „Să i se comunice D-lui Mugur de Dl. secretar că:

1. Sinodul a avut rezerve față de reproducerea Sfintei Liturghii la radio fiind acțiunea de prefacere a Sf. Sacramente Euharistice.
2. Iară eu nu vorbesc la radio. Nu m-am familiarizat cu această invenție, oricît pare de practică. Miron“

MUNTEANU DONAR

Înalt Prea Sfinției Sale
Prea Sfințitului Patriarh
D. D. Miron Cristea

București, noiembrie 1937

Revista pentru moralizarea și instruirea deținuților apare de 10 ani, sub auspiciile Direcțiunei Generale a Penitenciarelor și Institutelor de Prevenție.

Această publicațiune lunară, fiind de un mare și real folos pentru moralizarea și reeducarea deținuților, urmează să fie complet reorganizată cu începere dela 1 noiembrie a.c., căutînd prin concursul Dvs. să-i asigurăm o colaborare cu adevărat serioasă și corespunzătoare titlului ei și scopului urmărit de noi.

În acest scop și în credința că voi fi sprijinit de persoane calificate pentru adunarea materialului redacțional, am luat conducerea revistei, rugîndu-vă stăruitor să binevoiți a-mi acorda colaborarea Dvs. prețioasă.

Rîndurile ce veți binevoi a scrie în această publicațiune vor contribui mult la realizarea unui întreg program de activitate ce mi-am impus, pentru îndreptarea și reeducarea celor privați de libertate numai din vina lor și citeodată din vitregia soartei.

Cei căzuți în păcat și care urmează să își ispășească pedepsele în penitenciarele noastre vor avea prilejul, în timpul detențiunei lor, să se cultive și să își îndrepte gîndurile spre Dumnezeu, și numai spre bine, cetînd o revistă cu cunoștinți folositoare, sfaturi, pilde și îndrumări pe calea dreptății și a adevărului.

Contînd pe sprijinul Dvs. prețios și rămîinînd în așteptarea primului articol ce veți binevoi a ne trimite spre publicare, vă rugăm să primiți cele mai distinse mulțumiri și salutări.

Donar Munteanu¹

Manuscrisele se vor trimite pe adresa: Donar Munteanu, Directorul Penitenciarelor și Institutelor de Prevenție, Ministerul Justiției.

¹ Munteanu Donar, n. 1884 într-un sat din Dimbovița. Scriitor. Magistrat la Piatra Neamț. A scos revista „Pleiada”. Din opera sa: *Aripi negre*, Buc., 1909, *Aripi fantastice*, 1925.

NECTARIE COTLARCIUC

Cernăuți, 21 IX 1925

Beatitudinea Voastră,

Astăzi m-am înapoiat din Varșovia și sunt încă oșosit, așa că raportul detaliat despre toate urmează. Uzez de ocaziune de a Vă trimite cel puțin câteva șire cu epistola de la Mitropolitul Poloniei.

Am fost primiți foarte bine. Eu m-am străduit să reprezint Biserica și Patriarhia noastră cu toată demnitatea. Nu au făcut un pas cei de la Constantinopole unde să nu mă fi înfipt și eu, arătînd că Patriarhia noastră e de importanță mai mare pentru biserica din Polonia.

La început se credea că eu aș face parte din delegația fanarului, că reprezentantul Constantinopolului e conducătorul tuturor B.O., ca reprezentantul Romei la catolici. La aceasta a contribuit foarte mult nomofilaxul,¹ nu știu la ce l-a mai trimis guvernul? El la toată ocazia ridică importanța grecilor. Așa că îmi paraliza mereu intențiunea mea de a ridica Patriarhia mea.

Odată mă trezesc că vine la mine cu un plic conținînd 1000 zloți (=40.000 lei). Atunci mi s-au rupt și mie ațele și i-am dat o bajocură cum nu a mai căpătat-o. Am remis guvernului polon banii înapoi exprimîndu-mi regretele că crede că eu am venit după bani. Deoarece și la decorație m-au pus mai pe jos decît pe cel din Chalcedon,² le-am declarat că nu o pot purta, fiind sub rangul meu și al decorațiilor ce le am pînă acum. La masa dată de directorul de la Externe nu am luat parte.

Apoi a venit la mine un șef de la Externe (contele Los), a plîns, mi-a sărutat mîna, m-a rugat de iertare și mi-a spus că a fost rău informat de dl Dimitrescu.³ I-am iertat și am participat mai departe la ospețele date, dîndu-mi-se apoi toată atenția din partea dlui prim-ministru și apoi dl președinte al republicii s-a reținut mai mult cu mine. M-au petrecut apoi doi delegați pînă la Cernăuți. În Leov mi s-au dat două mese și onoare și m-am dus la Jolkiev la mormintele lui Dositei și ale celorlalte relicvii ortodoxe. Despre aceste gural mai multe.

Pe miercuri aștept grecii, pe cari îi vom primi cu toate onorurile în eparhia mea. Vă voi telegrafia despre sosirea lor.

Cu toată dragostea rămîn al Î. P. S. Tale

Nectarie⁴

¹ Reprezentantul guvernului polonez pe lîngă oaspeți.

² Eparhie ce depinde de Patriarhia de Constantinopol, situată în Constantinopolul de pe partea asiatică a Bosforului.

³ Probabil ambasador sau consul român în Polonia.

⁴ Cotlarciuc Nectarie, n. 1875 la Stolcani, jud. Suceava. Mitropolit al Bucovinei din 1924. Studii la Viena și Bonn. Moare în 1935.

NEDELCU ADRIAN

Legătuinea României

Viena

Înalt Prea Sfințite Părintel

Cu sinceră bucurie și mindrie sufletească am primit știrea despre înaintarea Î.P.S.V. la suprema demnitate bisericească de Patriarh al României întregite.

O binecuvîntare Dumnezeiască a făcut ca primul Patriarh Român să fie un descendent de țăran și un ardelean. —

Puțini se vor asocia felicitărilor și urărilor de bine din toate părțile țării românești, cu atîta sinceritate și mulțumire sufletească ca mine, care am fericirea să mă bucur de înalta protecțiune a Î.P.S.V. și care am să mulțumesc aproape *tot ce-mi dă prezentul bunăvoinței și iubirii de aproape care se revarsă* cu atît belșug din inima creștinească a Î.P.S.V.

Dumnezeu bunul să Vă ferească de o sănătate exemplară și îndelungată spre binele și bucuria neamului românesc și să încoroneze toate faptele și planurile Î.P.S.V. îndreptate spre rădicarea și întărirea poporului român, cu cel mai deplin succes. —

Am rămas al S.V. prea plecat și credincios fiu sufletesc.

Dr. Adrian Nedelcu

Viena, la 22 II 1925

Consul

NICODIM MUNTEANU

Sanctitatea Voastră,

Rugarea caldă ce V-am făcut în februarie trecut, ca să binevoiți a sprijini sf. noastră monastire în revendicarea drepturilor sale asupra vetrei înconjurătoare, n-a fost trecută cu vederea. Atît din răspunsul ce ni-ați trimis prin d. Dr. Dragomir Demetrescu,¹ cît și din știrile ce avem pe altă cale, se vede că chestiunea este urnită bine. Nădăjduim să avem o comisiune, care să se ocupe cu restatornicirea hotărîrilor din 1859 ale vetrei monastirei.

De aceea vin să Vă aduc, pe această cale, cele mai călduroase mulțămiri atît în numele meu personal, cît și mai ales în numele soborului monastirei pentru sprijinul puternic și așa de binevoitor ce ați dat acestei cauze, rugîndu-Vă în același timp să nu ne lipsiți nici pe viitor de un asemenea sprijin.

Totodată recomand ocrotirii Sanctității Voastre pe noul stareț al monastirei, care Vă aduce această scrisoare și care Vă e bine cunoscut, deoarece nu e altul decât Arhimandritul Daniil, care stărețea, când ați vizitat sfânta noastră mănăstire. El vine la București tot în chestia vetrei monastirești și, ca și noi toți cei de aici, nădăduiește mult la sprijinul Sanctității Voastre pentru ducere la bun sfârșit a acestei chestiuni, pentru care sprijin mănăstirea și soborul ei va ști să-și arate toată recunoștința sa.

Și acum, de încheiere, rog prea respectuos pe Sanctitatea Voastră să binevoiască a primi din partea noastră a tuturor reînnoirea mulțămirilor noastre celor mai călduroase pentru sprijin, cum și respectuoase sărutări de mini.

12 iunie 1925

Monastirea Neamțu.

† Nicodem²

Episcop fost al Hușilor

1 *Demetrescu Dragomir*, n. 1852 în București, studiază teologia și filozofia la București, Atena, Leipzig, Halle și Berlin. Dr. în teologie. Profesor la Seminarul din Iași, apoi la Facultatea de teologie din București. A fost director al cultelor din Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor. Deputat. A lăsat opere teologice. A murit în 1936.

2 *Munteanu Nicodim*, n. 1864 în Pipirig (Neamț), face studii la Seminarul „Veniamin” din Iași și la Academia teologică „Petru Movilă” din Chiev (1890—1895). Călugăr la Mănăstirea Neamțu. În 1900 arhimandrit și vicar la Iași, apoi vicar la Dunărea de Jos, director al Seminarului din Galați (1906). În 1909 hirotonit arhieru cu titlul de „Băcăuanul” și numit vicar al Mitropoliei Moldovei și Sucevei. În 1912 episcop la Huși, iar după 1918 conduce și Mitropolia Basarabiei, revenind după 2 ani la Huși, de unde a plecat stareț la Neamț, rămânând 9 ani. În 1934 e ales mitropolit al Moldovei, iar la 30 iunie 1939 e ales patriarh, după E. Miron Cristea. A lăsat multe scrieri teologice și traduceri de lucrări exegetice și literare. Împreună cu Gala Galaction și Vasile Radu a lucrat la traducerea Bibliei din 1936. A cîștigat proprietățile Mănăstirii Neamțu secularizate în trecut. A murit în 1948.

NIEMIROWER IAKOB J.

TELEGRAMĂ

SANCTITATEA SA PATRIARHUL MIRON CRISTEA

București

11. feb. 1938

„Îmi permit a exprima Sanctității Voastre felicitările mele și ale clerului mozaic, harul dumnezeesc să vă întovărășească la îndeplinirea înaltei misiuni ce ați primit din partea Majestății Sale Regelui. —

Șef-rabin Dr. I. Niemirower¹

Reprezentantul Cultului Mozaic în Senat

1 *Dr. Niemirower Iakob J.*, n. 1877 în Iași, doctor în filozofie și teologie. Rabin la Iași (1896—1911), București (1911—1921), și Șef-rabin din 1921. A lăsat opere interesând istoria și viața evreilor, precum: *Povestiri chasidice*, 1915, *Incursiuni în istoria evreilor*, 1916, *Scrieri complete*, 1919, *Morala iudaismului*, 1922.

NISTOR ION

1

MINISTERUL MUNCH, SĂNĂTĂȚII
ȘI
OCROTIRILOR SOCIALE
CABINETUL MINISTRULUI

26. VIII. 937

Sanctitatea Voastră,

Am primit *Molittfelnicul* cu prețioasa dedicație a Sanctității Voastre pentru care îmi permit a Vă exprima mulțumirile mele cele mai călduroase.

I. Nistor¹

¹ Nistor Ion I., n. 1876 în Vicovul de Sus (Rădăuți), studiază la Cernăuți, Viena, München, Berlin și București. Dr. în filozofie de la Viena. Profesor la Suceava, Cernăuți, docent pentru Istoria Europei Sud-Estice la Universitatea din Viena și apoi profesor agregat de Istoria românilor la Cernăuți (1912). În timpul războiului trece în România. Membru al Academiei Române (1914), rector al Universității din Cernăuți (1920—1921 și 1933—1936), membru h. c. al Academiei Cehe din Praga, directorul revistelor „Junimea literară” și „Codrii Cosminului”. Din 1918 până în 1939 a fost de mai multe ori ministru la Lucrări Publice, Muncă, Sănătate, Culte și Arte și tot de atunci deputat și senator. A lăsat un mare număr de opere istorice și politice.

2

TELEGRAMĂ

Sanctității Sale Dr. Miron Cristea

Patriarhul României și Președintele

Consiliului de Miniștri BKA

Cernăuți

10. dec. 1938

„Universitatea Regele Carol al 2-lea din Cernăuți vă aduce cele mai alese urări de viață lungă și fericită pentru înălțarea patriei și prosperarea Bisericii Ortodoxe.”

Profesor Ion I. Nistor, Rectorul Universității caroline.

OBEDEANU CONSTANTIN V.

Înalt Prea Sfinte,

17/30 decembre 1919

'Mi permit să Vă ofer cîte un volum din unele lucrări istorice ale mele. Întotdeauna trebuie să vă fi interesat istoria popoarelor lumii și, în special, istoria neamului nostru românesc, dar acum, de cînd nu mai suntem „noi“ și „voi“, ci numai o mare de români, așa cum ne-a croit imperatoarele Traian, desigur că o să luați o parte vie la mișcarea noastră culturală, oricît de mic ucenic al cărturăriei va fi acela —. Eu unul am socotit că istoria noastră națională este una din cele mai frumoase, nu numai pentru că ce e al tău și din al tău îl socotești ca mai frumos, dar pentru că în nici o altă istorie, a altui neam, nu vei găsi așa de minunate pilde de jertfire, de virtute și de eroism, de bunătate, de blîndețe și de creștinism adevărat —.

Dea D-zeu ca Înalt Prea Sfinția Ta cu privirea-ți blîndă și blajină, pe care de curînd pronia cerească Te-a adus între noi, să înlături din rîndurile noastre ura și zavistia și să sameni numai bunătatea și iertăciunea, căci pînă acum am fost prea răi, unii pre alții. Dintre toate ce am scris, pe marele nostru Mihai¹ l-am iubit mai mult, pentru că mi l-am zugrăvit ca pe cel mai mare al nostru erou, și al doilea, că el a încercat să ne unească pe toți. De aceea i-am consacrat și eu această mică monografie ce v-o remit. Dea D-zeu ca astfel, cum în 1599, 1 noiembrie, episcopul Albei-Iulii, Dimitrie Naprazdy, a încoronat pe Mihai ca domn al Ardealului, tot așa și Înalt Prea Sfinția Ta să încoronezi pe marele nostru Ferdinand I ca rege al tuturor românilor și al Albei-Iulii, tot la Alba-Iulia în 1920 —.

O! ce momente mari din viața acestui neam, iată al treilea mare stadiu: — Traian — Mihai — Ferdinand — al istoriei naționale a daco-romanilor, din cele 18 secole. Pe luminăția Ta deci, înalte Prelat, să știi că poporul român te-a desemnat să faci această mare încoronare, nu a unui rege ci a unui neam întreg, pe Tine mare Mitropolit de Alba-Iulia și de Făgăraș, de Ungro-Vlahia și Archiepiscop.

Al luminăției Tale supus fiu, întru Hristos,

cu plecăciune

Dr. Const. Obedeanu²

fost Magistrat

conferențiar

¹ Mihai Viteazul, domn al Munteniei, 1593—1601, n. 1548, în 1590 ban al Craiovei, în 1600 a reunit pentru prima dată cele trei țări românești, Muntenia, Moldova și Transilvania, sub un singur sceptru.

² Obedeanu Constantin V., n. 1875, jurist, fost judecător la Cîmpulung 1901, procuror la Tribunalul Ilfov, 1904, judecător la București din 1905. A lăsat lucrări istorice și de drept.

ONCIU JULIAN

Înalt Prea Sfințite
Părinte Patriarh

Tinerimea română de pe întinsele plaiuri ale Banatului nordic jugoslav din comuna Uzdin, întrunită în Societatea corală-culturală „Doina”, pe bază de lege, după o activitate rodnică și binefăcătoare pentru tot ceea ce este românesc, își serbează cincisprezece ani de existență.

Societatea „Doina”, cu acest prilej jubiliar, ca o îndreptățită purtătoare de steag a culturii românilor jugoslavi, își va sfinți steagul la 28 mai 1938.

Această manifestație măreață și solemnă serbare locală ne inspiră pulsarea, svîcnirea culturii române a tuturor bunilor noștri frați români, care fapt ne îndeamnă a ne gândi cu respect, sfințenie, la cea mai înaltă personalitate a sfintei noastre Biserici străbune, a ne gândi la Sanctitatea Voastră, la fostul nostru nemijlocit iubit arhipăstor al Caransebeșului.

Acești tineri păstoriți ai Înalt Prea Sfinției Voastre, azi înflăcărați luptători cauzei românilor jugoslavi, grupați pe lângă steagul culturii străbune, ca niște fii supuși, purtători de cele mai curate sentimente de iubire creștinească, Vă trimit Sanctității Voastre acest cui al serbării, care reprimindu-l, să ne servească de podoabă, talisman, scut activității noastre de peste hotară.

Rugăm respectuos, cu supunere fiiască, să primiți acest modest gest de atențiune, expresia stimei, dragostei fiiești, cu plecăciune și sărutare a Sfintei Drepte, în numele comitetului „Doina”,

Uzdin, la 14 aprilie 1938

Secretar,
R. Mezin
înv.

Președinte
Julian Onciu
paroh

OPRIȘA PAVEL

I. P. Sfințite Stăpîne!

Dorind din dragă inimă sinceră să conlucru și eu la sporirea bibliotecii patriarhale ort. române — izvor etern de lumină pentru tinerimea studioasă și bărbaii doritori de viață fericită — ce Î.P.S.V.

ați înființat în București, contribui cu opurile din cari m-am luminat, în Seminarul „Andreian” din Sibiu și la Alma Mater din Viena și Budapesta în zilele cînd pe băncile școalei în intimă prietinie meditam asupra misiunii noastre.

Acestea sunt:

1. *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, de Andrei Baron de Șaguna 1 tom.
 2. *Ioan Pipoș viața și faptele*, de Un profesor 1 broș.
 3. 4.5. G. E. Lessing's *Werke* de H. Laube, ilustrat 3 tom.
 - 6.7. *Geschichte der Civilisation*, de Buckle 2 tom.
 8. *Geschichte der Philosophie*, de Lewes 1 tom.
 9. *Grundriß der römischen Litteratur*, de Bernhardt 1 tom.
 10. *Lehrbuch der Weltgeschichte*, de Dr. G. Weber 1 tom.
 11. *Világ történelem*, de V. Dumy 1 tom.
- și următoarele cărți ilustrate:
- 1,2, *Liceul din Brad și jurul*; 3., *Gimnaziul gr. or. internat din Brad*,
 - 4.5. *Școala normală de fete din Brad și gara*, 6, *Piața unirii din Brad*,
 - 7.8. *Steampurile „Mica” din Brad, și Crișul-Alb la Brad*,
 - 9.10. *Biserica din Tebea și fotografia mea și a soției mele*. Repri-vind plaiurile sfinte din Zarand, pe cari le-ați călcat, ele Vă vor ren-tineri duhul, dragostea față de trecut și rentinerit să păstoriți mulți fericiți ani Biserica ort. română cu virtutea și înțelepciunea, altruis-mul și patriotismul cari Vă caracterizează!

În fine îmi permit a Vă reaminti, că la 24 III 1911, fiind fericitul Vasile Stroescu,¹ Mecena școalelor române, oaspetele I. P. S. V. în Ca-ransebeș și sosind și eu acolo condus de Pronia divină ca să Vă cer întreprinderea în favorul gimnaziului din Brad, s-a decis să se distribuie acestuia 100.000 C. în scopul zidirii. În 25 III 911 fiind oaspetele I. P. S. V. împreună cu Dr. N. Vraciu, medic militar, ne-am mîngîiat reciproc pt. succes și eu m-am rentors fericit acasă *tăinuind* cele întimplute. Banii s-au încasat; Sionul s-a-nălțat. Posteritatea trebuie să-și reamintească binefăcătorii săi.

Rugîndu-Vă, I. P. S. Stăpine, să primiți modestul meu prinos pen-tru biblioteca patriarhiei și să binevoiți a mă dumeri în chestia darului

lui Vasile Stroescu ptru zidirea gimnaziului din Brad, cer scuze, Vă salut cordial și sărut binecuvîntătoarele mini.

Sum și rămîn

Al Î. P. S. Voastre cu profund respect,

pururea devotat amic,

Brad, 4 februarie 1932

Pr. Dr. Pavel Oprișu²

profesor

1 *Stroescu Vasile V.*, n. 1845 în Basarabia, a făcut studii la Chișinău, la Kamenit, Podolek, Odesa, Moscova, Petrograd și Berlin. A fost întâi judecător la tribunalul Hotin unde a cunoscut pe Alexandru Hîjdău. A ajutat școlile și parohiile din Transilvania, Banat și Moldova, fiind mare filantrop și naționalist. În primul senat al României de după 1918 a fost senator al Transilvaniei și primul președinte al Parlamentului în 1919. Membru onorar al Academiei Române (1910). A murit în 1926 la București. I s-au făcut funeralii naționale.

2 *Oprișu Pavel*, poet, dr. în filozofie, fost director al Liceului „Avram Iancu” din Brad, liceu care continuă gimnaziul înființat de Andrei Șaguna.

PAPP IOAN I.

Înalt Preasfințite!

Mulțumesc respectuos de călduroasa felicitare la împlinirea anului 75 al vieții mele pămîntene, și grăbesc a Te pune în cunoștință că după 10 luni de suferință încep a mă întrâma, ceea ce mulțumesc după Dzeu, păzirii stricte a regimului prescris de Dl medic Danielopol¹ de la spitalul Filantropiei și în care interval nu numai nu am beut, dar nici nu am gustat nici un fel de beătură spirtuoasă.

M-am mai trezit, dar câteodată mă pierd în vorbire astfel că, venind la mine Dl Ministru Moșoiu,² am vorbit cu el frumos pînă la o vreme și atunci m-am pierdut cerîndu-i lucruri din Resortul lui Constantinescu,³ și abia la trei zile mi-am dat seama de celea vorbite și m-am scuzat.

Astăzi a venit la mine Dl Ministru Lăpădat,⁴ care mi-a adus și mi-a așezat decorația regală, „*Coroana României*” în gradul de ofițer, adecă aceea care s-a mai dat și la alți doisprezece chiriarchi tineri, dintre care unii nici n-au mîncat primele Paști ca și archierei.

Nu știu cum are să se explice această nepotriveală, totul ce știu este că, luînd la mînă Monitorul Oficial cu decorațiile, am scris D-lui Lăpădat ceea ce am fost scris și fostului Ministru Banu,⁵ că am 75 ani de etate, 55 ani în serviciul bisericesc, am făcut biserică nouă în satul meu, economiile mele de 600,000, șese sute mii de lei, le-am închinat diecezei mele, spre un scop cultural umanitar, care-l augmentez an de an și am sfințit 61 de biserici, fără să iau de la cineva vro para.

Această scrisoare spedită de aici la 9/22 l.c. abia cred să fie ajuns la mîinile D-lui Ministru, dar dacă o va primi, cred că se va întreba: ce este de făcut.

La această scrisoare nu m-a îndemnat fudulia, ci prestigiul meu pastoral, pentru că decorația m-a lăsat rece de tot.

Ocazional, convenind cu D-nii, poți atinge chestia, dacă vei afla de bine.

Recomandat sfintelor Voastre rugăciuni, am rămas

Arad, 13/26 ian. 924

cu toată stima

Ioan I. Papp⁶

EPISCOP

¹ *Danielopolu Daniel G.*, n. 1884 în București, medic, profesor de clinică medicală la Universitatea din București, fondator al Societății Științelor medicale, secretar perpetuu al Academiei Române de medicină, vicepreședinte în Comitetul Federației Presei Latine. Membru al Academiei Române. A lăsat lucrări clasice de patologie a organelor de circulație.

² Probabil *Moșoiu Traian*, general și om politic, n. 1868 în Transilvania. Vezi nota 1, p. 261.

³ Probabil *Constantinescu Mitiță*, n. 1890 în București. Ministru în mai multe rânduri, la Industrie și Comerț (1938–1939), la Finanțe (1939), cunoscut mai ales ca director al Băncii Naționale din 1935. În perioada 1922–1926 (scrisoarea lui Ioan I. Papp e din 1924) era secretar general la Ministerul Agriculturii.

⁴ *Lapedatu Alexandru*, n. 1876 în Cenatul Săcelelor, Brașov, profesor de Istoria veche a românilor la Universitatea din Cluj (1919), membru (1918) și apoi președinte al Academiei Române (1935–1937). Între 1923–1926 a fost ministru al Cultelor și Artelor.

⁵ *Banu Constantin*, n. 1873 în București, cu studii în țară și în Franța, profesor de istorie la Liceul „Matei Basarab” din București și la Seminarul Central. În anii 1922–1923 a fost ministru al Cultelor. A întemeiat revista „Flacăra” și a condus-o ca director (1911).

⁶ *Papp Ioan I.*, n. 1848 în Hocioveliste (Bihor), a absolvit teologia din Arad (1871). A trecut prin mai multe slujbe la Episcopia Aradului. În 1902 a fost ales episcop. La 1 decembrie 1918 a fost vicepreședinte al Adunării de la Alba Iulia. A murit în 1925.

PETROVICI IOAN

TELEGRAMĂ

Înalt Prea Sfinției Sale

Patriarhul Miron

La Patriarhie București

10. DEC. 1938

Vă rog să primiți respectuoase felicitări și urări de încă mulți ani. —

Profesor Petrovici¹

¹ *Petrovici Ioan*, n. 1882, în Tecuci, face liceul la „Sfintul Sava” din București, studii la Leipzig, licență în drept la București (1903), licențiat în litere și filozofie la București (1904), Dr. în filozofie la București (1905), docent pentru

filozofie generală, logică și psihologie la Universitatea din Iași, conferențiar (1906), iar în 1912 profesor agregat de istoria filozofiei moderne și logică, titularizat în 1915. Membru al Academiei Române din 1934, profesor la Sorbona (1932), director general al teatrelor (1918), ministru la Lucrări Publice (1921), ministru de stat (1926), la Instrucțiune Publică (1926—1927 și 1937—1938). A întemeiat Facultatea de teologie din Chișinău. A scris cursuri pentru teatru, proză (premiul național în 1940) și filozofie.

PLESNILĂ DEM.

Roma, 7 mai 1922

Clinica din Via Toscana, n. 13

Înalt Prea Sfinte Părinte,

Domnul Take Ionescu,¹ primind aci buna și mișcătoarea Înalt Prea Sfinției Voastre scrisoare, a ținut, deși încă slab, din cauza îngrozi-toarei boale prin care a trecut, să o citească singur.

M-a însărcinat să Vă răspund îndată, pentru a vă transmite odată cu recunoștința sa profundă, urări pentru o cât mai grabnică însănă-toșire a Prea Sfinției Voastre, în interesul scumpei noastre Românie și a credinței noastre strămoșești. —

Doamna Take Ionescu, care, în tot timpul boalei soțului său, a găsit în izvorul nesecat al credinței sale neîntinate, suprema nădejde, Vă cere Înalt Prea Sfinte creștineasca binecuvîntare.

Cu tot respectul

Dem. Plesnilă,

fost ministru al României în

Finlanda

¹ Ionescu Take, n. 1858 în Ploiești, mort 1922 la Roma. De mai multe ori ministru. Autor de lucrări istorice și politice (vezi și la litera respectivă în prezentul volum).

POPESCU AGRIPA

A G R I P A P O P E S C U
INGINER

BUCUREȘTI III, 11 II 38
STRADA PARIS 67

Înalt Prea Sfințite,

Permiteți-mi să Vă exprim bucuria ce am simțit la auzul vestei că Înalt Prea Sfinției Voastre I-a fost hărăzit să conducă guvernul, a căruia menire este de a readuce pacea și liniștea în sufletele răscolite de patimi ale blîndului nostru popor.

Prezența Î. P. S. Voastre la acest post de cîrmuire plin de răspun-dere este o cheazășie că, în fine, se va da poporului ceea ce așteaptă de mult: O gospodărire cinstită și potrivită nevoilor timpului, și că va

rămîne ca amintirea unui vis urît, perioada de gălăgie, de învrăjbire, de jaf și de vorbe goale prin care am trecut de atîția ani. —

Dumnezeu să Vă dea sănătate și putere, ca să duceți la bun sfîrșit marea operă de reînviere pe care ați fost chemat să o conduceți.

Aceasta Vă dorește din tot sufletul, al Î. P. S. Voastre modest colaborator de la Așezămintele Brâncovenești,

A. Popescu¹

¹ Popescu Agripa, inginer, profesor agregat de mașini agricole și construcții rurale la Academia de agricultură din Cluj. A lăsat lucrări de specialitate.

POPESCU AL.

PAROHIA „MĂNĂSTIREA”

DIN

VĂLENII DE MUNTE

P R A H O V A

Înalt Prea Sfințite Stăpîne,

Cu adîncă smerenie, ca păstor sufletesc al parohiei Mănăstirea din Vălenii de Munte, vin cu rugămîntea călduroasă față de Înalt Prea Sfinția Voastră, să binevoiți a ne aproba din Tipografia Cărților Bisericești, un rînd de cărți de ritual pentru Biserica noastră „Mănăstirea” Văleni.

Am apelat la ajutorul Înalt Prea Sfinției Voastre, pe de o parte, forțați de faptul că Biserica noastră se găsește în imposibilitatea de a-și cumpăra cel puțin în parte din cărțile necesare, iar pe de altă parte pentru că cele actuale se găsesc într-o stare ce nu ne face cinste.

Adăugăm, Înalt Prea Sfințite Stăpîne, că Biserica noastră este declarată monument istoric și ca atare f. des cercetată atît de Domnul Profesor Nicolae Iorga cît și de oaspeții Domniei Sale.

Ai Î. P. S. Voastre prea supuși și prea plecați fii sufletești, preoți și enoriași.

Î. P. S. Sale

Preot

Al. Popescu

Înalt Prea Sfințitului Patriarh al României.

Pe pagina întîii, în dreapta, sus, e scris de mîna lui N. Iorga: „Se recomandă călduros. N. Iorga.”

POPESCU-PRAHOVA NICOLAE**TELEGRAMĂ**

Înalt Prea Sfințitului Patriarh
Miron. Palatul Patriarhiei. București.

9 dec. 1938

Cu prilejul împlinirii vârstei de 70 ani, depun la picioarele tronului patriarhal omagiile de respect ale corpului profesoral al Facultății. Bunul Dumnezeu să Vă dăruiască încă mulți ani în fruntea Sfintei noastre Biserici pe care, prin organizarea ce i-ați dat și prin duhul înnoitor în toate cele de folos sufletelor, ați ridicat-o la culmi de pres-tigiu neatinse pînă acum înlăuntrul și înafara granițelor țării.

Decanul Facultății de Teologie din Chișinău,

Nicolae Popescu-Prahova¹

¹ Popescu-Prahova Nicolae (1886—1945), doctor în teologie și drept, profesor la Facultatea de Teologie din Chișinău (1927—41), un timp decan, apoi la cea din Cernăuți (1941—45).

POPESCU NICOLAE M.

1

10 sept. 1936. București IV
Piața Sf. Ștefan 13

Înalt Preasfințite Stăpîne,

Mulțumind plecat î.P.S. Voastre pentru scrisoarea personală cu care M-ați cinstit în privința editării Molitfelnicului, mă grăbesc să vă dau știrile ce le-am luat de la domnul Pavel Suru, directorul tipografiei, mai adăogînd și unele păreri ale mele.

1. Din Molitfelnic s-au tras pînă acum șase coale cu negru; azi sau mîine începe să le tragă și cu roșu. Tipografia vă va trimite primele coale spre cercetare. Î.P.S.S., cu puținul meu sprijin, cu ajutorul pictorului Gh. Rusu,¹ cu atenția tipografiei și cu încrederea și îndemnul î.P.S. Voastre nădăjduim să tipărim un Molitfelnic care să facă cinste nu numai Bisericii și tiparului nostru, ci — fără sfială — întregii ortodoxii. Cunosc Trebnicele și Evhologhion-urile străine și ne încumetăm a zice că le vom întrece.

Formatul acestei cărți rămîne cum ați hotărît, adică cel obișnuit pînă acum în biserica noastră. Nu este nici mare și nici greoi: lung. 27 cm., lăț. 19½; greutatea cu legătura circa 1.550 gr.

Nu știu dacă mi-ați primi o propunere: anume să nu mai tipărim în Molitfelnic, în formatul de sus, unele slujbe. De pildă: Sfințirea bisericilor cu tot ce se leagă de această slujbă, întrucît din anul 1650 și pînă azi avem ediții aparte, nenumărate de „Tîrnosanie” sau Sfințirea bis. și cît știu niciodată nu se face această slujbă după Molitfelnic, ci după acest fel de tipărituri aparte. Tot așa propun să înălțurăm Tunderea călugărilor, întrucît cunosc cărți aparte de această slujbă. Nu cunosc însă cărți aparte cu înmormîntarea călugărilor.

2. Potrivit binecuvîntării I.P.S.V., comunicată mie de dl Suru, odată cu Molitfelnicul se trag coale și pentru Aghiasmatar sau Molitfelnic mic, cum se zicea odată. Cuprinsul lui va fi ca al Aghiasmatarelor anterioare. Preoții cer să introducem și Slujba înmormîntării, cel puțin a mirenilor.

3. În ce privește gîndul I.P.S. Voastre de a păstra zațul pentru un „Molitfelnic mic, portativ”, tipografia obiectează următoarele: a) nu au literă destulă și sînt siliți să desfacă primele coale ca să poată culege pe celelalte; b) litera, fiind mărișoară, va da un format greoi și inestetic, oricît s-ar reduce cuprinsul; c) ornamentele, fiind săpate pe formatul mare, nu s-ar potrivi pe format mic sau ar umplea ele singure cîte o pagină.

4. Cunosc și eu părerile părintelui Țincocă.² Sf. Sa exagerează greutatea cărții. Am cîntărit multe Molitfelnice și nici unul nu atîrnă „5 chilograme”. Îmi îngădui să vă comunic greutatea cîtorva Molitf. legate: ed. Buzău (1747): 850 gr.; ed. Buc. (1854): 1.125 gr.; ed. Buc. (1896): 1.490 gr.; ed. Buc. (1920): 1.590 gr. Deci nici un Molitfelnic nu ajunge, cu orice legătură, la 2 kgr. Iar rușii nu ne pot fi pildă în privința aceasta. Ei sînt oamenii extremelor: aceeași carte o lungesc pînă la 50 cm. și o scurtează pînă la 14 cm.

5. Adînc științifică este părerea I.P.S.V. că unele slăvonisme sau grecisme vor rămînea pe veci în lb. noastră căci de mult s-au încetățenit. De pildă: de 250 de ani se tipăresc „Evhologhion”-uri și cuvîntul tot n-a prins. Poporul, preoții și cîntăreții zic tot Molitfelnic. Ba încă în Ardeal, Coresi la 1564 a tipărit „Molitvenic rumănesc” cum se mai zice pe alocurea. De 200 de ani se tipăresc în Molitf. „rugăciuni” în loc de „molitve”; și poporul și azi tot „Moliftă” zice. Iar eu m-am încredințat că poporul are dreptate. După el, „molifta” e aceea pe care i-o citește preotul și pe care el poporul nu are „darul” s-o citească. Pe cită vreme, „rugăciunea” e aceea pe care o poate citi și el. Și pe mine mă frămîntă de mult terminologia bisericească, dar dezlegare pînă acum nu i-am aflat.

Cerindu-mi iertare pentru această scrisoare cam lungă, rămân al
f. P. S. Voastre plecat fiu sufletesc, gata spre ascultare

Preotul Nicolae Popescu¹

¹ Rusu George, pictor și grafician, cunoscut mai ales pentru frontispiciile
copertăile miniaturale de pe cărțile bisericești. Era nepot al Patriarhului E.
Miron Cristea.

² Preot la Iași.

³ Popescu M. Nicolae, n. 1881 în Titu (Dimbovița), preot, profesor la Facul-
tatea de Teologie din București și membru al Academiei Române din 1924,
autor de lucrări istorice. A fost subsecretar de stat la Culte și Arte (1938—1939).
A murit în 1963.

2

SOCIETATEA CORALĂ

„CARMEN“

FONDATA ÎN 1901

București, 25 XI 1936

Str. Inginer A. Saligny no. 2-S

(fostă Parlamentului)

Înalt Prea Sfinte Stăpîne,

Societatea Corală „Carmen“, care de 36 ani muncește fără preget
și cu mult folos pentru cultivarea și răspîndirea în popor a înălță-
toarelor cîntări bisericești și a frumoaselor cîntări românești, va da
tradiționalul concert de Crăciun la Ateneul Român, vineri, 18 decem-
brie 1936, ora 9 seara.

Cu multă smerenie vă rugăm să binevoiți — ca în fiecare an —
să onorați cu prezența Înalt Prea Sfinției Voastre această manifestare
culturală muzicală.

Ai Prea Sfinției Voastre supuși fii sufletești

P R E Ș E D I N T E

Preotul Nicolae M. Popescu

SECRETAR GENERAL

D. J. Niculescu

3

SOCIETATEA CORALĂ

„C A R M E N“

FONDATA ÎN 1901

București, 3 dec. 1938

Str. Inginer A. Saligny no. 2-S

(fostă Parlamentului)

ÎNALT PREA SFINȚITE STĂPÎNE,

Societatea Corală „CARMEN“, care de 38 de ani muncește fără
preget și cu mult folos pentru răspîndirea cîntărilor românești atît în

țară cît și peste hotare, va da în seara de sîmbătă, 17 decembrie 1938, ora 9, tradiționalul Concert de Crăciun, în Palatul Ateneului Român.

Cu multă smerenie vă rugăm să binevoiți — ca în fiecare an — să onorați cu prezența Înalț Prea Sfinției Voastre, această manifestare culturală-muzicală românească.

Ai prea Sfinției Voastre, supuși

PREȘEDINTE

Preotul Nicolae Popescu

SECRETAR GENERAL

D. Niculescu

POPESCU STELIAN

ZIARUL „UNIVERSUL“

CABINETUL DIRECTORULUI

București, 9 martie 1921

Înalț Prea Sfinție,

Am primit scrisoarea Î.P.S. Vóastre și am cetit și discursul din *Monitorul Oficial*, iar pînă să-mi pot găsi un ceas, cînd v-aș putea vedea și personal, îmi iau permisiunea de a vă adresa rîndurile de mai jos, rugîndu-vă a le socoti ca spovedania unui fiu de preot și fost seminarist, pe care împrejurările și póate vocațiunea l-au aruncat în altă direcție decît în cariera pentru care începuse studiile, dar care totuși n-a rămas pentru acéasta mai puțin dreptcredincios și devotat neamului său și Bisericei țarei sale.

Reporterul meu de la Senat, care a ascultat discursul Î.P.S. Vóastre, mi-a comunicat impresia pe care acest discurs a făcut-o asupra auditoriului și din care s-a tras concluzia că amestecul Î.P.S. Vóastre în discuțiunea Concordatului — agitată de unii óameni nici prevăzători, nici îndeajuns de înțelegători ai acestei delicate chestiuni, — a înveninat lucrurile.

Cunoscînd îndeajuns ușurința cu care la noi se judecă chiar și lucrurile cele mai gingașe și socotînd că, în situația grea în care se găsește România în ceasurile mari ale organizărei, nu este bine a se revărsa asupra unei agitații greșite, autoritatea morală a unei persoane

de situațiunea I. P. S. Văostre — am lăsat publicarea articolului la care vă referiți.

Dau toată atențiunea complexului discursului I. P. S. Văostre, apărut în *Monitorul Oficial*, și vă rog să credeți că preocuparea mea este ca eforturile tuturor să fie îndreptate spre ridicarea preoției noastre la un alt nivel decât cel de pînă acum, pentru ca în lupta cu reprezentanții altor culte, să iasă triumfătoare.

Credința mea este că I. P. S. Văastră, dînd mai mult impuls în această direcțiune și reușind să asigurați o mai bună stare materială clerului nostru, îl veți scuti de grija preocupărilor mărunte și-i veți îndrepta silințele către apostolatul pentru care este menit a-și justifica existența în lume.

Nădăjduind că nu se va face politică din aceste chestiuni de ordin spiritual, cum au crezut unele ziare și oameni politici, am onoare a Vă ruga, Înalt Prea Sfințite, să credeți în sentimentele mele de înaltă dragoste pentru Biserica noastră și demnii ei reprezentanți.

Stelian Popescu¹

¹ Popescu Stelian, vezi nota 1, p. 177.

POPESCU ȘTEFAN

Paris, 19 ianuarie/1 februarie 1922

Înalt Prea Sfințite,

O scrisoare a Domnului profesor universitar Ioan Mihălcescu¹ îmi aduce acuma cîteva zile vestea că Înalt Prea Sfinția Voastră îmi țineți la dispoziție direcția Corului bisericei Doamna Bălașa din București. —

Dacă, după cum specificați în cererea trimisă, Epitropia îmi pune la dispoziție toate mijloacele trebuitoare, voi avea atunci prilejul să mențin bunele tradiții introduse de foștii mei predecesori, și în special de D-I Kiriac,² fostul meu profesor, a cărui plecare din locul amintit o regret din suflet, și voi introduce, sper, și altele noi, în conformitate cu cerințele spirituale ale textelor liturgice din cari trebuie să se inspire orice muzică religioasă.

Sper să izbutesc în București cel puțin atît cît am izbutit în Paris, iar Înalt Prea Sfinției Voastre Vă va fi revenit meritul de a fi creat — în creierul României Mari — un centru motor pentru răspîndirea unui curent muzical religios în conformitate cu spiritul creștin ortodox.

Binevoîți, Vă rog, Înalt Prea Sfințite Stăpîne, a primi expresia celei mai vii recunoștinți și a celei mai înalte considerații ce Vă păstrez.

Ștefan Popescu³

1 *Mihălcescu Ioan*, n. 1874 în Pătirlagele, Buzău, a făcut Seminarul la Buzău și București, Facultatea de Teologie la București (1899), apoi merge la Berlin și Lipsca de unde se întoarce dr. în filozofie. În 1904 e profesor agregat, iar în 1907 titular la Facultatea de Teologie din București, predind dogmatica și apologetica. În 1923 e și preot la biserica Amzei din București. A fost primul decan al Facultății de Teologie din Chișinău. În 1936 a fost numit vicar arhiepiscop, cu numele de călugărie Irineu, la Patriarhie. În 1939 s-a pensionat de la catedra din București. În 1939 a fost ales mitropolit al Moldovei și Sucevei de unde s-a retras în 1946, fiind urmat de Justinian Marina. A lăsat opere teologice de mare valoare.

2 *Kiriac Dumitru*, n. 1866 în București, a studiat științele naturale, și-a luat licența în drept, absolvind și Conservatorul de Muzică. În 1892 a plecat la Paris pentru studii de muzică. A condus corul capelei din Paris. În 1900 s-a întors și a fost numit profesor de armonie la Academia de Muzică, întemeiată în acel an la București, și profesor de principii și armonie la Conservator, urmînd lui C. Brătianu. A întemeiat Societatea corală „Carmen”. A murit în 1928.

3 *Popescu Ștefan*, n. 1884 în Galata (Iasi), absolvent al Seminarului „Veniamin Costachi”, Iasi, licențiat în teologie, București. A fost șeful corului capelei române din Paris (1912—1922). Director la *Schola Cantorum* din Paris. Din 1922 a fost profesor de compoziție corală și cor la Conservatorul din București. A lăsat compoziții vocale, simfonii, tratate de contrapunct etc.

POPOVICI ANDREI

București, 17 februarie

1935

Înalt Prea Sfințitului Dr. Miron
Cristea, Patriarhul Românilor

În numele societății culturale și patriotice „Tîrnava-Mare” a românilor ardeleni din Capitală, ne permitem a Vă aduce la cunoștință Înalt Prea Sfinției Voastre că, la 28 luna aceasta, comemorăm printr-o slujbă religioasă la Sft. Biserică Radu-Vodă, cei 150 de ani de la moartea martirilor neamului: Horia, Cloșca și Crișan, la care vor lua parte școalele secundare și militare, societățile culturale și patriotice, spre a arăta lumii cum știm noi să cinștim memoria acestor icoane sfinte ale românismului, cari au purtat pe aripi de foc crezul unui neam și au întărit cu sîngele lor prima afirmare a vieții naționale românești în Ardeal.

Cu această ocazie, *Tribuna*, organul societății, va apare un număr festiv excepțional cu un tiraj sporit, cu articole scrise de d.d. Prof. N. Iorga, Prof. G. I. Brătianu, Prof. C. Giurăscu și alții privind acest eveniment, pe care îl vom trimite gratuit în fiecare comună din țară.

În acest scop facem un apel călduros la sentimentele Înalt Prea Sfinției Voastre patriotice, să binevoîți a ne trimite pentru acest număr

excepțional al *Tribunei* un articol ocazional privind acest eveniment, împreună cu fotografia Î.P.S. Voastre.

Tot cu această ocazie rugăm, prea smeriți, pe Î.P.S. Voastră a dispune ca onoratul cler să ia parte la această slujbă religioasă, în ziua de 28 februarie, ora 10 dimineața la Biserica Radu-Vodă.

Suntem siguri că, dacă Î.P.S. Voastră nu va putea lua parte, va delega pe un înalt prelat a lua parte la această slujbă, spre a tăia pofa dușmanilor noștri seculari de a mai mijloci când la Roma, când la Londra, când la Geneva.

În credința că ne vom bucura de onoarea unui sprijin în acest scop, Vă rugăm, Înalt Prea Sfințite, să primiți odată cu mulțumirile noastre expresiunea celor mai înalte sentimente.

SOCIETATEA
„TÎRNAVA-MARE“
Director-General
Andrei Popovici

PREZAN CONSTANTIN

Înalt prea Sfințite Patriarh,

Am aflat, soția mea și cu mine, cu o adîncă mulțumire de înălțarea Sanctității tale la rangul de Patriarh și ne grăbim a te felicita cu toată căldura inimei. —

Simțim o adevărată mîndrie națională de această înălțare a prestigiului Bisericei noastre și ne-am bucurat din tot sufletul pentru persoana Sanctității tale, căci ea este a purta răsplata însușirilor frumoase cu care ești dotat. —

Să trăiești, Înalt prea sfințite, și să-ți dea D-zeu sănătate și viață lungă, pentru binele neamului. —

Sanatoriul „Elisabeta“

9 febr. 925

General Prezan¹

¹ Prezan Constantin (1861—1943), general, apoi mareșal, unul din marii comandanți de oști în primul război mondial.

PUȘCARIU SEXTIL

1

Bran, 8 VIII 1937

Înalt Preasfințite Patriarh,

Îmi cer iertare dacă vă tulbur liniștea meritată la Dragoslavele. Dar se apropie Congresul FOR.-ului¹ de la Oradea, în luna octomvrie, și aș vrea să pot anunța congresiștilor înființarea Frăției Ortodoxe în Vechiul Regat.

Niciodată n-a fost lumea atât de doritoare de o viață religioasă ca în zilele noastre; niciodată ortodoxia nu s-a identificat în ochii tuturor atât de mult cu aspirațiile naționale și structura noastră de stat românesc. A lăsa să treacă anii fără de a consolida situația aceasta printr-o organizație mireană ar fi o mare pierdere.

Știu că Înalt Prea Sfinția Ta ești foarte ocupat și că pornirea unei acțiuni în stil mare cere o nouă cheltuială de energie (până se vor găsi oamenii care să se dedice acestei cauze). Dar stăruiesc a crede că o atât de importantă acțiune trebuie să aibă, pe lângă binecuvîntarea Capului suprem bisericesc, și toată solitudinea lui. Sînt alte lucruri, mai puțin importante, care pot fi lăsate în grija celor mai mici.

În mai am vorbit cu părintele Crăciunescu² și mi-a făgăduit că pentru luna septembrie va convoca la București pe cei ce vor forma întîiul comitet și va pregăti terenul, ca să se poată lua hotărîri fără multe discuții. Ar fi bine ca el să lucreze împreună cu dl. Mateiu,³ îndată ce acesta se va întoarce de la Karlsbad. Acesta are experiența celor 5 ani de activitate ai FOR.-ului ardelean.

La începutul lui septemvrie vom fi la București la Congresul Internațional de Antropologie. Atunci aș putea lucra și eu cu dl. Crăciunescu sub conducerea Înalt Prea Sfinției Tale. Căci cel ce întîiul a dat ideea organizației mirene va trebui să-și spună cuvîntul hotărîtor atât la stabilirea principiilor și a statutelor, cît și la alegerea persoanelor.

Dacă doriți să-mi comunicați ceva în privința aceasta, o puteți face și prin telefon, căci la Bran am telefon în casă (nr. 5).

Cu cele mai devotate sentimente de respect și alipire

al Înalt Prea Sfinției Tale
supus fiu sufletesc
Sextil Pușcariu⁴

¹ F. O. R. — „Frăția Ortodoxă Română”.

² Crăciunescu Aurel, preot, n. 1877 în Cnez (Timiș), a făcut studii teologice la Arad și doctoratul la Cernăuți (1902). Deține diferite funcții la Episcopia din

Arad, iar din 1903 e profesor la „Seminarul Andreian“. Din 1929 a fost consilier patriarhal la București. A fost secretar general al „Asociațiunii“ din Sibiu și secretar general la Ministerul Cultelor. A colaborat la ziare și reviste. A murit în anul 1944.

3 Dr. *Matei Ioan*. A se vedea la litera respectivă din prezentul volum.

4 *Pușcariu Sextil*, n. 1877 la Brașov, teolog și profesor de l. română la Universitatea din Cluj. A studiat la Leipzig, Paris și Viena. În 1904 a fost docent de filozofie romanică la Universitatea din Viena, unde a întemeiat primul seminar de l. română. Membru corespondent al Academiei Române (1905), în 1906 a fost însărcinat cu redactarea Dicționarului Academiei Române. În 1914 membru activ al Academiei Române. După Unire a fost însărcinat cu organizarea Universității din Cluj, unde a fost și primul director (1919—1920). A condus revista *Daco-romania* și a fost delegat al României la Liga Națiunilor (1922—1925). A lăsat numeroase lucrări literare și de filologie. A murit în 1948.

2

1118 12 FEB. 1938

Preafericitului Patriarh Miron Cristea
Președintele Consiliului București

Cluj

Frăția Ortodoxă Română este fericită de a vedea pe înțeleptul conducător sufletească al Țării și în suprema demnitate de cîrmuitor politic al ei, făcîndu-Vă cele mai respectuoase urări de biruință pentru salvarea patriei și gloria dinastiei naționale.

Președinte,
Sextil Pușcariu
Secretar General
Ion Mateiu

Telegramă pe formular tip cu telexprimatorul pe
bandă lipită.

RADU VASILE

Paris, 18 septembrie 1922

1

Înalt Prea Sfințite Stăpîne,

Nu V-am scris de multă vreme din pricina ocupațiunilor, fie cu biserica noastră, pe care am îndrumat-o pe o cale bună în ce privește administrația și lucrul, fie cu ocupația din timpul vacanței, deoarece am căutat să mă pun în curent cu unele lucruri absolut necesare și care privesc studiul meu și care sunt așa zicînd o anexă la cursurile de peste an. Din pricina programului prea vast croit de profesori, pentru a putea ajunge la rezultate satisfăcătoare, trebuie să lucrez și

în timpul vacanței ca și în timpul anului. E în adevăr obositor, dar trebuie să lucrez.

Între lucrurile pe care le-am făcut în timpul din urmă e reparațiunea casei de locuit, care nu se mai reparase în interior de 10 ani cel puțin și era într-o stare că nu se mai putea suporta, nu numai pentru noi, dar mai cu seamă pentru cei ce veneau să ne vadă. Cu ajutorul lui Dumnezeu, după un an văd că am făcut atîta cît nu mă așteptam să fac din pricina împrejurărilor nefavorabile de aici și mai ales din pricina celor care voiau și aveau interesul să mă împiedice.

Biserica se prezintă bine, mai bine ca în trecut, după cum a remarcat la 10 mai și ministrul României la Paris, Dl. Victor Antonescu, care a fost și înainte în această calitate la Paris și cînd primul ministru al țării, Dl I. Brătianu, mi-a adus mulțumirile sale. Vă spun acest lucru, înalt Prea Sfințite Stăpîne, pentru a vă arăta că lucrurile sunt îndrumate pe o cale bună.

Acum nu-mi mai rămîne decît să mă ocup pentru procurarea de veșminte bisericești, lucru absolut necesar pentru biserică, întrucît cele existente sunt pe cale de a fi scoase din uz, din pricină că n-au fost bine ținute. S-au oxidat și s-au rupt la îndoituri. Și astăzi nu putem decît să ne mulțumim cu unele reparațiuni.

Anul acesta, fie din pricina lipsei coriștilor dela repetițiuni, din suprimarea sumelor pe care le încasa fostul dirijor în chip abuziv, fie din reaua voință de a mări la timp numărul coriștilor, s-a realizat o sumă destul de bună ca economii — vreo 6000 franci, pe care i-am cerut Onor. Minister să fie întrebuințați ca sumă pentru facerea de veșminte. Nu știu ce se va hotărî. Sunt în așteptare, deși cererea e făcută din ianuarie.

Anul acesta, acum de curînd, luna trecută am botezat pe un francez, fiul senatorului Lazare Weiller, care era fără religie și despre care V-am înaintat raportul No. 39 din 17 septembrie pentru a i se elibera certificatul de botez. E o trecere la religieuna ortodoxă a unui om care ne face cinste și care s-a distins prin serviciile aduse Franței, în timp de război, fiind decorat cu Legiunea de Onoare.

La sfîrșitul scrisoarei mele, vin a Vă face o rugăminte. Este obiceiul ca la noi în sala de primire să se păstreze fotografiile tuturor Mitropolitilor de pe vremuri ai Ungro-Vlahiei și ale persoanelor mai de seamă, donatori, ctitori etc. Conducîndu-mă de frumosul obicei, respectuos rog pe înalt Prea Sfinția Voastră să ne trimită un tablou cu o fotografie recentă pentru a fi pusă la locul cuvenit în sala de primire. Cu aceasta se satisface și cerința multor creștini care stau aici de ani de zile și care pot să vă vadă măcar în acest chip. — Vă trimit aici

alăturat și o adresă oficială, cu rugămintea de a face cum credeți mai nimerit.

În legătură cu viața noastră bisericească, vă cer soluționarea următoarelor chestiuni. Din timpul fostului superior Chesarie Ștefan, a fost trecut la ortodoxism un monah catolic, pe cât se spune, un oarecare C. Tremblay. Astăzi este mai mult decît persecutat de rom. catolici, care nu se uită la el și a ajuns într-o stare de plîns. E de o debilitate de neînchipuit deoarece nu mănîncă decît o dată pe zi și prost. E la o vîrstă cînd nu mai poate alerga, peste 60 ani. Face ce poate pentru a-și plăti chiria lunară. Eu îi dau cît pot și cînd am ocazie, dar viața e grea și nu știu cum aș putea să-l ajut mai mult. Pentru că e membru al bisericii ortodoxe, Vă rog pe Înalț Prea Sfinția Voastră să-mi dați o soluționare a acestei chestiuni.

Termin scrisoarea mea, transmițindu-Vă cele mai respectuoase sărutări de mîni și urări de bine și de muncă pentru Biserica noastră românească

Preot Vasile Radu.¹

¹ Radu Vasile (1887—1940), orientalist, preot la biserica română din Paris (1921—1927), profesor la Facultatea de Teologie din Chișinău din 1927, unul din traducătorii Bibliei, împreună cu Gala Galaction și cu Nicodim Munteanu.

2

Paris, 29 decembrie 1924

Înalț Prea Sfințite Stăpîne,

Iarăși am început un nou an de muncă sub cele două aspecte pe care le cunoașteți: studiul, pe de o parte, și activitatea bisericească, pe de alta.

Nu V-am scris pînă acum, pentru că voiam să Vă aduc ceva nou din ceea ce înfăptuim de o bucată de vreme, după un program bine hotărît, care ne umple inima de bucurie și de mulțumire, pentru bucuria și mulțumirea altora — a acelor care ne apreciază și ne încurajează munca noastră.

Anul acesta am putut da două concerte: unul pur religios în biserică, așa cum le dăm de obicei, iar altul mult mai important *concert de Crăciun* pentru cunoașterea obiceiurilor noastre, coruri religioase, colinde, coruri populare pe care le cîntă suflarea românească cu ocaziunea Sf. Sărbători ale Nașterii Domnului. Concertul a fost dat în Sala Societății de Geografie a Franței cu binevoitorul concurs al Domnișoarei Văcărescu, care a ținut și o mică conferință despre obiceiurile noastre de Crăciun.

Succesul a fost mare, sala arhiplină și mulți s-au întors acasă nemaiavând locuri. A participat și D-l Diamandi — noul Ministru al României la Paris, care a rămas mulțumit de felul cum ne prezentăm.

În felul acesta vor ști și streinii că și noi suntem un popor care merităm atențiune prin felul cum ne prezentăm.

Vom continua în felul acesta în limitele posibilității, pentru că o asemenea manifestare necesită muncă, organizare și mai ales cheltuială.

Aceasta este partea nouă pe care cu nespusă mulțumire o aduc la cunoștința Înalț Prea Sfinției Voastre, pentru a fi adăogată la munca noastră din trecut, ca un nou capitol.

În preajma noului an care vine, gândul meu se ridică la Înalț Prea Sfinția Voastră, conducătorul Bisericii Românești și îndrumătorul tuturor.

Ca și în trecut Vă urez ani mulți și fericiți pentru a putea ca cu aceleași puteri de muncă să faceți să sporească viața creștină în popor, iar pe clerici să-i îndemnați și să-i îndrumați pe calea datoriei, care înalță și mîntuiește sufletul.

Rugînd pe Dumnezeu să Vă întărească în toată munca și lucrul bun pe care-l faceți, vă zic:

Să trăiți, Înalț Prea Sfințite Stăpîne, pentru binele și propășirea Bisericii Românești.

Sunt al Înalț Prea Sfinției Voastre prea supus și prea plecat servitor

Pr. V. Radu

3

Paris, 9 iunie 1925

Înalț Prea Sfințite Stăpîne,

Am aflat cu mare bucurie din dezbaterile Sf. Sinod că ați fost delegat să luați parte la comemorarea a 1600 de ani de la ținerea primului sinod ecumenic de la Niceea, care va avea loc la Londra la începutul lunii iulie a.c.

Va fi pentru Înalț Prea Sfinția Voastră o ocaziune foarte bine venită să cunoașteți lumea engleză și Biserica Anglicană și să vedeți care este organizațiunea ei, cerințele, metodele de lucru și mai ales rezultatele la care a ajuns un popor așa de stăruitor și de muncitor cum sunt englezii.

Cu această ocaziune Înalț Prea Sfinția Voastră sunteți foarte aproape de Paris și ați avea puțința ca la întoarcere, pentru că V-ar

veni mult mai ușor să Vă opriți câteva zile și în acest oraș al luminii și al culturii, să cunoașteți unele lucruri care numai de vis se pot aprecia, să vedeți biserica română și să Vă puteți face o idee lămurită de ceea ce se poate lucra și de ceea ce s-a lucrat. Veți cunoaște în parte Biserica Romano-Catolică și organizațiunea ei, în fine Institutul Catolic, Facultatea de Teologie și organizațiunea ei, mai ales acum când la noi se pune la cale organizarea Facultății de Teologie din București și e de absolută nevoie ca înainte de a se face o reformă ca aceasta, care va dura ani, să se facă în deplină cunoștință de cauză, ca cei ce vor trece mai târziu prin această „facultate” să se simtă că progresul pe care l-au făcut se datorește nu numai aptitudinilor personale, ci și organizațiunii acestor aptitudini și mediului în care sunt plasați.

Veți vedea cu această ocaziune că Facultatea are o bibliotecă de 160.000 volume inventariate, fără să mai punem la socoteală pe cele neinventariate și care formează instrumentul de căpetenie de lucru pentru studenți cât și pentru profesori. Veți vedea munca organizată în diferite ramuri teologice, cum și specialiști care-și fac un ideal și un apostolat din specialitatea lor. Prin această metodă de lucru și-au asigurat aprecierea în afară ca Biserica și solidaritatea înlăuntru.

În fine veți avea ocaziunea să cunoașteți colonia română și atașamentul pe care-l are pentru biserica noastră.

Socotind că acestea sunt lucruri care Vă interesează și care Vă vor deștepta idei noi în conducerea Bisericii Românești, am nădejdea că înalt Prea Sfinția Voastră veți veni la Paris, imediat după sfârșitul congresului de la Londra. —

Pentru aceasta, Vă rog foarte respectuos a dispune să fiu anunțat din vreme, ca să pot lua unele măsuri pentru prepararea unor lucruri de care e nevoie ca să puteți fi primit cum se cuvine unui Șef al Bisericii Ortodoxe Române, care vine pentru prima oară în capitala Franței.

Și nu veți regreta că ați trecut pe aici venind din Londra, mai ales că acum este deschisă și expoziția de artă decorativă a tuturor țărilor și expozițiunea românească de artă veche, în care intră în cea mai mare parte arta bisericească.

*

Pe aici toate merg bine. Studenții pe care i-ați trimis își urmează specialitățile pe care Vi le-am indicat la vreme, iar întorși în țară așteaptă să fie puși la muncă fiecare după aptitudini. —

În ultima vreme am avut ocaziunea să primesc misiunea patriarhală de la Ierusalim în frunte cu Arhiepiscopul Dositei al Sevastei,

care a oficiat sf. liturghie în biserica noastră, iar la sfârșit a ținut o mică predică, tradusă în l. română de D-l Popescu Teodor.

În această predică s-au evidențiat calitățile poporului român, rolul Bisericii, ospitalitatea și buna voință cu care a fost întâmpinată Biserica din Ierusalim în Țara Românească.

După serviciul divin a avut loc o agapă în presbiteriul bisericii, la care a luat parte pe lângă delegațiunea patriarhală, teologii aflați aici și câțiva membri din colonia românească. În tot timpul a domnit o animație și o bună voie desăvârșită. La sfârșit Î.P.Sf. Arhiepiscop a închinat pentru sănătatea Înalț Prea Sfinției Voastre, pentru îndelunga arhipăstorire și buna conducere a Bisericii Românești și pentru m.s. regele, reîmprospătînd neuitatele amintiri și recunoștința pentru primirea frățească ce li s-a făcut în țara noastră. Eu am răspuns închinînd pentru Î.P.Sf. Patriarh de Ierusalim și pentru prosperitatea Bisericii Sf. Mormînt.

Delegațiunea a plecat cu cele mai plăcute impresiuni.

*

Eu îmi continuu studiile după cum știți, după același plan și-mi fac lucrările necesare pe care le voi publica la vreme. —

La activitatea bisericească pot să adaug acum formarea unei Biblioteci a Bisericii Române din Paris în care tipărim acum două conferințe: a D-lui Profesor N. Iorga și a D-șoarei Văcărescu,¹ pe care Vi le vom trimite imediat ce vor fi gata. Voim ca în această bibliotecă de adevărată propagandă românească și cunoaștere a Bisericii și țării să tipărim și alte lucruri, din care acest popor civilizat să-și facă o idee adevărată despre țara și Biserica noastră.

Conținutul fiecărei broșuri va fi de o coală de 16 p. de tipar; subiectele mai mari pot atinge două coale.

Cu această ocaziune Vă rog ca și Î.P.Sf. Voastră să ne dați ceva, care fiind tradus în l. franceză să apară în această bibliotecă, care cu timpul va fi foarte variată și foarte folositoare pentru toți și acest exemplu se va putea imita și aiurea unde tragerea de inimă, dorul de muncă și de propășire vor face parte din programul ideal pe care trebuie să-l aibă fiecare preot în țara noastră. —

În așteptarea răspunsului, rămîn al Înalț Prea Sfinției Voastre prea supus și prea plecat servitor.

Preot Vasile Radu

¹ Văcărescu Elena, n. 1866 în București, scriitoare. A fost membră de onoare a Academiei Române (1925). A reprezentat România la Liga Națiunilor și în Franța. A scris în l. franceză proză și teatru.

4

Paris, 20 februarie 1926

Înalt Prea Sfințite Stăpîne,

Am căutat să mă conformez dorinței Înalt Prea Sfinției Voastre de a vorbi la Cassa Biaisi să alcătuiască un deviz pentru mantia Înalt Prea Sfinției Voastre.

Devizul s-a expediat la minister ieri. Cassa Biaisi mi-a trimis o copie, împreună cu modelele, pe care Vi le înaintez pentru a Vă putea alege și comanda. Când comandați atașați o parte din modelul în chestiune cu indicația numărului.

Dl. Popescu Victor care a venit cu o zi înainte de primirea scrisorii Înalt Prea Sfinției Voastre mi-a spus de o cruce pe care ați comandat-o aici la Paris, dar nu știu unde. Eu n-am putut afla nimic în această privință.

Dacă aveți încă chestiuni de rezolvat, Vă rog să-mi scrieți personal, indicând și adresa casselor unde comandați sau ați comandat, evitând prin aceasta întârzieri inutile și dăunătoare.

Sunt al Înalt Prea Sfinției Voastre prea supus și prea plecat servitor

Pr. V. Radu

RĂDULESCU-NIGER NICOLAE C.

Înalt Prea Sfințite,

Inimile bune sunt semănătorii în ogoarele pe care le fac mult mai mănoase; faptele bune sunt rodul de pe ogoare; recunoștința e prețul spiritual al sămânței care a rodit — și moneda recunoștinții este amintirea, pe o față a ei cu adîncul respect, pe cealaltă față cu simțîmintul iubirii pentru marele Semănător.

La rugămintea mea ați avut înduioșătoarea bunăvoință de a răspunde cu o faptă, care a mărit pentru Semănător simțîmintele mele de mai nainte.

Învoiți-mi, vă rog, cu prilejul Sfintelor Sărbători ale Nașterii Mîntuitorului și a Noului An ce ne bate la ușa de pe pragul Eternității, — să vă exprim cele mai călduroase urări de îndelungată înzillire, în deplină sănătate și mulțămire, pentru binele personal al Fericirii

Voastre și pentru binele Sfintei noastre Biserici, carea vă are apărător și îndrumător.

N. Rădulescu-Niger¹

23 decembrie, 1933

București

¹ Rădulescu-Niger Nicolae C., n. 1861 în Birlad. Scriitor. A fost redactor la „Opinia” (1883), „Revista Nouă”, „Revista literară”, „Revista copiilor”. A condus revista „Apărătorul săteanului”, ș.a. A fost funcționar la Ministerul Culetelor, a scris poezii, teatru, romane, povestiri, cărți pentru școlari, pentru tineret și săteni, printre care: *Fiii ucigașului*, roman, Birlad, 1879, *Doamna Kiajna*, dramă în 5 acte, 1891, *Rustice*, în 3 volume, vol. I poezii, vol. II nuvele, vol. III nuvele și poezii (1893—1894), *Căpitanul Ropotă*, 1893, *Romanul căsniciei*, 1898, *Străin în țara lui*, în 1900, *Din valurile vieții*, 1901—1902, *Tribunul poporului*, roman, București, 1903, *Astra*, dramă în 5 acte, 1905, *De pe urma beției*, comedie în 2 acte, Brașov, 1907, *Păcălă argat*, comedie în 2 tablouri, 1907, *Măria sa Ogorul*, roman, București, 1907, *Magistrații noștri*, roman, 1908, *Gelozie*, roman, 1909 și multe altele. A tradus din Gorki, H. Siemchiewicz, G. de Maupassant.

SCRIBAN IULIU

Londra, 5/18 ian. 1921

Sărut mina, Înalt Prea Sfințite Stăpîne,

Sunt în ajunul plecării mele din Anglia. Am stat în total 16 zile și mine dimineată plec spre Paris.

Am intrat aici în contact cu multe persoane bisericești: episcopi, profesori, teologi etc. Arhiepiscopul de Canterbury mi-a scris, prin capelanul său, la Glasgow că vrea să mă vadă. Când am sosit în Londra însă, arhiepiscopul nu era în oraș. Era în vizită în provincie și nu s-a întors pînă la plecarea mea. M-am prezentat însă la palatul său, am vorbit cu secretarul însărcinat în locul Înalt Prea Sfinției Sale, i-am prezentat adresa Înalt Prea Sf. Voastre, tradusă și în engleză, și am vorbit de toate cele privitoare la Biserica noastră și la trebuințele noastre în Anglia. Vi le voi comunica la întoarcerea mea în țară.

Pe toți i-am găsit bucuroși de primirea teologilor noștri la Oxford. Mi s-a spus că se fac acum aranjamente cu guvernul francez, pentru a se aduce ușurări în chestiunea valutei.

Am fost ieri la Oxford și am vorbit cu Dr. Vască¹ și cu Iero-diaconul Diaconu. I-am găsit bine pe amîndoi. Dr. Vască mi-a comunicat mai multe lucruri, privitoare la situațiunea studenților români în Anglia, pe care am să vi le comunic la întoarcere.

Eu am fost în toate părțile bine primit și toți mi-au vorbit de nevoia unirii Bisericilor, cît am stat eu, nu e nimic.

Înalt Prea Sfinte, la 24 ale lunii curente expiră termenul de înscriere pentru catedra de teologie practică la care concurez și eu. M-am înscris înainte de a pleca. Îmi pun ipoteza acum dacă nu cumva cei cari nu mă vor pe mine la facultate nu vor lucra să înceapă iute examenul ca să profite de absența mea și să nu mă pot prezenta. Nu cred c-o să meargă așa iute, că sunt forme lungi și încetinelii. Dar presupun cazul, și atunci cred că e bine să Vă previn, fiindcă Înalt Prea Sf. Voastră sunteți prezident. Vă rog să faceți ca să nu înceapă examenul pînă la venirea mea. Eu chiar așa curînd nu am să vin, fiindcă Ministerul de Culte mi-a dat și însărcinarea să mă duc în Germania să văd situațiunea bisericii noastre de la Baden-Baden.

Dorindu-Vă, Înalt Prea Sfinte, tot binele, ani îndelungați și izbîndă în toate, cu ocaziunea anului în care am intrat, sunt al Prea Sfinției Voastre, cu tot respectul, supus fiu duhovnicesc care se roagă de arhierască binecuvîntare.

Arhîm. Scriban¹

1 Dr. Vască Ioan (1892—1964), viitor profesor la Academia Teologică din Cluj (1926—1937) și rector (1930—1936), mai tîrziu vicar al episcopiei Maramureșului, consilier la Mitropolia Bucovinei, secretar general în Ministerul Cultelor (1945—1948), președintele Uniunii preoților democrați din România (1945), preot la biserica Icoana din București (din 1946).

2 Scriban Iuliu, a se vedea nota 68, p. 49.

STOICESCU CONSTANTIN

UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI
CABINETUL RECTORULUI

11 decembre 1936

Înalt Prea Sfințite Părinte,

Am primit acum cîteva zile elegantul exemplar al Sfintei Scripturi pe care ați binevoit să mi-l adresați.

Vă mulțumesc călduros atît pentru volum, cît și pentru amicala dedicație ce-l însoțește.

Din cauza oarecărei similitudini în materie de exegeză și de interpretare care există între ramura dreptului pe care o predau — dreptul roman — și teologie, aceasta m-a interesat întotdeauna și nu arareori

am citit lucrări relative la Sf. Scriptură precum și, bineînțeles, textul însuși al Scripturii.

Cu reînnoitele mele mulțumiri, primiți, vă rog, expresiunea sentimentelor mele respectuoase.

C. Stoicescu¹

¹ Stoicescu Constantin, n. 1881 în București, dr. în drept de la Paris. Profesor de drept roman la Univ. din București. Deputat și senator. Membru corespondent al Academiei Române. A lăsat lucrări de drept.

STROIA IOAN

1

În. Pr. Sf. și

Frate Ilie,

Îți gratulez și te felicit din inimă pentru demnitatea de „Patriarh“, un nou titlu de onoare, ce cu atît entuziasm ți-a oferit Sf. Sinod.

Dzeu te învrednicească a-l purta și acesta cu vrednicia de până aci spre mulțumirea Î. Pr. Sf. Tale și ridicarea prestigiului Bisericii și iubitei noastre patrii.

Cu frățească dragoste,

Dr. Stroia¹

Sibiu, 6 II 925

¹ Dr. Stroia Ioan (1865—1937), cu studii de teologie la Sibiu, de filozofie la Leipzig și Budapesta, profesor la Institutul Teologic-Pedagogic din Sibiu (1894—1901), preot și protopop în Săliște (1901—1908), apoi în Sibiu (1908—1919), mai târziu episcop al armatei, cu reședința în Alba Iulia (1925—1937).

2

SFÎNTA

EPISCOPIE ORTODOCSĂ

A VĂDULUI, FELEACULUI

ȘI CLUJULUI

Frate Ilie,

Mă aflu în Cluj la taticu,¹ care nu se află tocmai bine. Are iarăși neplăceri cu stomahul.

În urma înțelegerii cu el, îți scriu în chestia mea. Mi-a spus Metropolitul, la plecarea lui la Călimănești, că să mă pregătesc, că în

tot momentul pot fi chemat la investitură. Am stat nedumerit și așteptam să cetesc barem în *Monitorul oficial* numirea. Nu știu ce e cauza. Tăticul însă îmi zice că totuși să fac deja de acum intrarea în cinul monahal și celelalte ca să nu stau cumva necomplet sfințit în fața investiturii. De aceea te rog să dai dispoziția, ca să pot fi tuns întru monach la Mănăstirea din Sinaia, așa ca să pot merge direct acolo, să nu vin la București ș-apoi să mă întorc iarăși la Sinaia. Întrucît nu s-ar putea la Sinaia, atunci te rog să faci dispoziția ca să pot fi tuns întru monach la Cernica. Te mai rog ca să intervii și tu ca la tundere să-mi lase numele de Ioan — sunt prea în vîrstă ca să mă mai dedau și să dedau și pe ai mei cu alt nume. Întrucît ești ocupat, lasă pe altcineva să-mi scrie (la Sibiu), să mă pot orienta. Cu aceste, te salută cordial al tău

Dr. Stroia

Pentru întreprineri îți voi exprima recunoștința în persoană.

1 „Tăticu“ era Nicolae Ivan, episcopul Clujului, a cărui fiică, Veturia, fusese soția lui Ioan Stroia. Acum erau amîndoi văduvi, „tăticu“ la un an după căsătorie, iar fostul său ginere mai de curînd, unul episcop la Cluj, altul al armatei. Interesant că „tăticu“ avea, în 1925, 70 de ani (n. 1855), iar ginerele Ioan Stroia 60 de ani (n. 1863).

STURZA MARIUS

DR. MARIUS STURZA

Wien VIII

Levebenfelderstrasse 158

Viena, 25 noiembrie 1925

Înalt Prea Sfințite

și

Prea Fericite Domnule Patriarh,

În numele parohiei gr. or. române din Viena, îmi iau voia a prezenta înaintea tronului Sfinției Voastre omagiile noastre de neclintită credință și cucernicie, urînd celui dintîi Prea Fericit Patriarh român și înfăptuitorului celei mai înalte dignități creștinești pentru poporul român, viață îndelungată, fericită și rodnică!

În toiul muncii, grijei și insistenței, pe care o depuneți Prea Fericite Domnule Patriarh spre binele și progresul Bisericii noastre dreptcredincioase de pretutindeni, cu umilînță Vă rugăm să nu uitați de cei răsfițați în toată lumea, dar rămași credincioși Bisericii mame, cari simt zilnic greutățile pribegiei și răceala străinătății și ca singur

adăpost găesc bisericuța românească sălășluită modest în mijlocul atîtor palate pompoase destinate și ele preamănirii dumnezeiești.

Capela ortodoxă română din Viena este cea mai tînără mlădiță din străinătate a Bisericei române, înființată în anul 1907 ca dependență a bisericei grecești, cu mari jertfe ale coloniei române de atunci și devenită în anul 1924 independentă prin înființarea parohiei române, care însă din cauza greutăților materiale nu a putut intra încă în deplină funcționare nici pînă în ziua de azi.

Înainte de război beneficiam de un ajutor constant de 10—12000 cor., echivalente cu 400—480.000 lei azi, din partea fondului religios din Bucovina și pe lîngă aceasta prin colecte făcute în Transilvania și Vechiul Regat, precum și în sînul coloniei române din Viena, puteam aduna atîta ca să putem susținea capela dimpreună cu preotul, care era totodată și preotul român al garnizoanei din Viena.

De 2 ani încoace scumpețea în Viena a întrecut cu 50% scumpețea dinainte de război, iar capela română a beneficiat în anul trecut de 60.000 lei, iar în anul curent de 120.000 lei ajutor din partea fondului religios bucovinean. Suntem adînc recunoscători fondului religios, precum și Prea Sfinției Sale Domnului Metropolit al Bucovinei pentru subvențiunea votată, și știm să apreciem bunăvoința și jertfa, pe care o depune în interesul parohiei noastre din Viena, dar fiind împrejurările extrem de grave din cauza scumpeței mari de aici, nu putem să facem față nici celor mai elementare trebuințe din sumele insuficiente pe cari le-am primit.

Contribuțiunile parochienilor, cari se prevăd la 40—50.000 lei anual, încă nu sînt îndeșulătoare pentru a putea acoperi bugetul absolut necesar; la contribuțiuni mai mari nu putem supune credincioșii, pentru că cei mai mulți sînt lipsiți de mijloace și am dori să atragem și pe cei mai săraci și fără contribuții în sînul bisericei noastre.

Din motivele aceste ne îndreptăm cu umilință și cu rugarea fierbinte către Înalt Prea Sfinția Voastră, să aveți grația a lua în mînă soarta parohiei noastre române din Viena și a insista pe lîngă forurile în drept (fondul religios din Bucovina și Ministerul Cultelor din București), ca pe anul viitor să fie considerată cu un buget fix biserica noastră, pufînd conta la o sumă, prin care să fie asigurat minimul existenței parohiei. Între împrejurările actuale acest minim trebuie să-l evaluăm la 300.000 lei, conținînd în această sumă numai chiria, luminatul, parochul și cantorul și luînd în sarcina parochienilor încălzitul, susținerea corului și orice fel de cheltuieli reprezentative.

Pentru anul curent Vă rugăm, Prea Fericite Domnule Patriarh, să aveți grația, de a ne împărtăși din fondurile „Graiului românesc” ori din alte fonduri, pe cari le aveți desigur, de un ajutor de 100.000 lei pentru a ne putea acoperi minusul pe care-l avem și pe urma căruia suferim zilnic.

Ar fi pentru noi, românii din Viena, o pierdere enormă dacă am fi nevoiți a închide biserica noastră, deoarece am fi lăsați pradă influențelor străine de neam, am pierde contactul social, românitatea noastră, cei bolnavi și muribunzi mîngîierea sufletească, cei trecători și studențimea română locul de adăpost și de informațiuni; în fine ar fi un prilej de blăstem și disperare, dacă acum ca popor închegat de 16 milioane nu am putea susține o biserică pe care am putut-o întemeia și susține sub dominațiune străină.

Implorăm deci încă o dată ajutorul Înalt Prea Sfinției Voastre și Vă rugăm să ne sprijiniți în situația disperată în care am ajuns fără vina noastră și cu toate eforturile de arangiere pe cari le-am făcut pînă-acum.

Repetînd urările noastre de fericire și asigurîndu-Vă, Prea Fericite Domnule Patriarh, de credința noastră nestrămutată, rămîn pe lîngă sărutarea Dreptei

prea umilitul serv

Dr. Marius Sturza¹

președintele Comitetului
parochial român ort. din Viena

¹ Dr. Sturza Marius (1876—1954), fiu de preot din Sepreuş-Arad, dr. în medicină la Viena. A lucrat în spitale din Viena, Paris, Berlin și Nancy. În 1903 a fost numit medic șef al unui Sanatoriu de lîngă Viena, apoi profesor la Facultățile de Medicină din Cluj (1931) și București. Membru de onoare al Academiei Române, a introdus la noi studiul balneologiei, hidroterapie, fizioterapie și climatologiei medicale.

ȘTEFĂNESCU MARIN

Cluj, 27 iunie 1921

Str. Universitarilor No. 1

Înalt Prea Sfințite,

Doream mai de mult să Vă scriu, dar a trebuit să vină următorul prilej care, în sfîrșit, să dea ființă acestei dorințe.

Zilele acestea am fost ca delegat la examenul de maturitate la liceul din Blaj. Aici am fost găzduit de I.P.S.S. Mitropolitul Suciului

și am avut ocazia să discut mai de aproape chestiunea unității sufletești a românilor și pe terenul religios, chestiune pe care eu o consider de o importanță capitală pentru desăvârșirea operei patriotice la care generația noastră este destinată. Concluzia la care am ajuns este că, dacă se pornește cu bună intenție și cu bunăvoință din ambele părți, vom avea zile ca să vedem împlinindu-se și această mare faptă: să nu mai fie despărțire între ortodocși și uniți, ci să fim noi toți românii una. Și desigur că așa vom face voia lui Dumnezeu, căci această voie nu poate, *nu poate* să fie ca noi, de un același neam, să ne dezbinăm, ci să fim tot mai mult unul și același suflet.

Prin urmare, ar trebui, cred, ca D-V Înălții Prelați să Vă gîndiți de pe acum ca atunci cînd se vor mai potoli patimile politice actuale, să pregătiți această apropiere atît de necesară pentru propășirea scumpei noastre patrii. Se poate găsi o formulă care, fără să sacrifice complet o parte sau alta, să lege, printr-un spirit creștinesc comun, cele două concepții în prezență. — Trebuie să Vă mănturisc că, din discuțiile avute, am ajuns la convingerea că Mitropolitul Suciului este foarte înclinat spre această apropiere. Și, după cîte știu, aceleași sentimente nutriți și Înalt Prea Sfinția Voastră. — Și este firesc să fie așa, deoarece caracteristica neamului nostru românesc este tocmai aceea de a fi adînc creștin, dar tot atît de adînc naționalist, și invers: adînc naționalist, dar tot atît de adînc creștin. — Sufletul românesc este o armonie între creștinism și patriotism. Acesta este un adevăr pe care eu l-am constatat în întreaga istorie a filozofiei românești, de care m-am ocupat îndeosebi, și cred că el este simțit de orice suflet românesc.

Firește că această mare operă se va săvîrși cu atît mai temeinic, cu cît la ea vor lucra nu numai clericii, ci și laicii. În această privință, Vă rog să credeți că noi laicii vom fi cu toate puterile noastre alături de D-V.

Sunt, Înalt Prea Sfințite, cu toată dragostea devotatul Excelenței Voastre,

Marin Ștefănescu²

1 Suciul Vasile (1873—1935), mitropolit unit al Blajului (din 1920), fost canonic și vicar la Blaj, autorul unui tratat de Teologie Dogmatică, în 4 volume.

2 Ștefănescu Marin, născut 1880 în București. Studii la Paris. Profesor de filozofie la Universitățile din Cluj și București. Președinte al „Cultului Patriei”. Scrieri: *Le dualisme logique*, Paris, 1915, *Essai sur le rapport entre le dualisme et le thésisme de Kant*, 1915, *Filozofia românească*, București, 1922, *Rostul omului pe pămînt*, 1929 ș. a.

ȘTIRBEI BARBU

1

Buftea, în 22 fevr. 1931

Înalt Prea Sfințite și Prea Fericite Părinte,

Fiind de cîțva timp suferind, nu mi-am putut îndeplini datoria de a mă prezenta Înalt Prea Sfinției Voastre spre a Vă aduce la cunoștință că, în urma unui consult cu medicii, trebuie să plec la Paris pentru a mă supune unui nou examen medical, și a se proceda apoi la operația chirurgicală ce pare că se impune.

Aceasta cerindu-mi o absență din țară de cel puțin șase săptămîni, respectuos comunic Înalt Prea Sfinției Voastre că nu voi putea lua parte cîțva timp la eventualele lucrări ale Așezămintelor Brîncovenesti puse sub Arhipăstoreasca ocrotire a Înalt Prea Sfinției Voastre.

Regretînd că împrejurările nu mi-au îngăduit să mă bucur de arhierștile Voastre binecuvîntări,

Sunt al Înalt Prea Sfinției Voastre
smerit și devotat fiu sufletesc
B. Știrbei¹

1 Știrbei Barbu, membru onorific al Academiei Române (1929). A fost prim-ministru, ministru de interne și ad-interim la Finanțe și Externe (1927).

2

București, 16 iunie 1922

Înalt Prea Sfințite Părinte,

Mare cinste și plăcere ne-ați face dacă ați binevoi a accepta invitația la cîna de mine, sîmbăta seara, 17 iunie, ora 8, în locuința noastră de la Buftea, la care ne fac Înalta onoare de a lua parte Maiestățile Lor și Altețele Lor Regale, care și-au manifestat plăcerea de a Vă avea în fruntea comesenilor.

Al Înalt Prea Sfinției Voastre devotat fiu sufletesc

B. Știrbei

TĂTĂRĂSCU GHEORGHE

1

ROMÂNIA

PREȘEDINȚIA

CONSILIULUI DE MINISTRI

Nr. 2897

București, 27 iunie 1934.

CĂTRE AUTORITĂȚILE CIVILE DIN ȚARĂ

Dl. Anton Kaindl, profesor și pictor,¹ călătorește prin țară pentru studii în vederea lucrărilor de artă ce i-au fost comandate.

În consecință, recomand autorităților civile pe D. Profesor Anton Kaindl, rugându-le să-i facă toate înlesnirile posibile spre a-și putea îndeplini misiunea.

PREȘEDINTELE
CONSILIULUI DE MINISTRI,
Gh. Tătărescu²

¹ Kaindl Anton este autorul, printre altele, a foarte multor acuarele de biserici și mănăstiri din România dintre cele două războaie mondiale, adevărate documente istorice. O mare parte se află la Palatul patriarhal din București.

² Tătărăscu Gheorghe, n. 1886, om politic, unul din conducătorii Partidului Național Liberal. A condus grupa „Tinerilor liberali” apreciați de cercurile politice filoengleze și filofranceze. Prim-ministru (1934—1937), ministru de externe (1938), ambasador la Paris (1938—1939) și iar prim-ministru (1939—1940). În timpul celui de-al doilea război mondial a fost exponentul cercurilor antihitleriste ale burgheziei. După eliberare a aderat la Frontul Național Democrat, iar la 6 martie 1945 a intrat în guvernul condus de Dr. Petru Groza ca vice-președinte și ministru de externe. În ultimii ani ai vieții a fost președintele Comitetului român pentru repatriere. A murit în 1957.

2

PREȘEDINȚIA

CONSILIULUI DE MINISTRI

CABINETUL

PRIMULUI MINISTRU

București

în 6 august 1937

Sanctitate,

Cu mari întârzieri am primit scrisoarea Sanctității Voastre și de aceea cer iertare pentru că nu mi-a fost dat să răspund la timp.

Vă mulțumesc pentru sugestiile ce-mi faceți în chestiunile despre care mi-ați scris și care au — fiecare în domeniul ei — o deosebită importanță.

V-aș ruga ca îndată ce sosiți în București să-mi dați de știre pentru a vă vedea și a discuta împreună soluționarea lor.

Pînă la întîlnire, vă rog să primiți expresiunea aceluiași vechi și cald devotament.

Gh. Tătărescu

3

TELEGRAMĂ

21 iul. 1938

ÎNALT PREA SFINȚIEI SALE
MIRON, PATRIARHUL ROMÂNIEI, BUC.

DIN INIMĂ UREZ SANCTITĂȚII TALE ÎNCĂ MULȚI, MULȚI
ANI TRĂIȚI PENTRU APĂRAREA BISERICII ȘI A NEAMULUI.

GH. TĂTĂRESCU

TEODORESCU

Banca Românească

București, 19 noiembrie 1920

Către „L U M I N A”
Institut de Credit și Economii
S i b i u

Posedăm stimata Dv. din 11 noiembrie a.c. și vă comunicăm în cele ce urmează acordul nostru cu privire la modul înțelegerii a pre-lua activul și pasivul Institutului Dv. în vederea deschiderii unei Sucursale a Băncii Românești în orașul Sibiu. —

1). Pe ziua de 1 ianuarie 1921 activul și pasivul Băncii „Lumina” trece asupra Băncii Românești, așa cum va rezulta la acea dată din registrele Băncii „Lumina”. Nu se poate face operațiunea fuzionării înainte de acea dată, după cum cereți Dv., întrucît nu este posibilă o înregistrare de operațiuni în registrele noastre, cu o dată anterioară efectuării lor. Pe de altă parte Banca Românească nemaîdispunînd în momentul de față de acțiuni „Banca Românească” cu cupon pe anul 1920, nu poate acorda viitorilor ei acționari, proveniți din acționarii Băncii „Lumina”, un dividend pe anul 1920. —

Operațiunea de fuzionare făcîndu-se însă pe data de 1 ianuarie 1921, noii acționari vor putea beneficia de întregul dividend pe anul 1921. —

2). Prețul de schimb al acțiunilor Băncii „Lumina” se fixează la suma de lei 200.— (adică lei două sute), iar prețul acțiunilor „Banca

Românească" se fixează la prețul de emisiune la lei 810 — (optsutezece), astfel că acționarii Băncii „Lumina” vor primi una acțiune „Banca Românească” cu cuponul 1921, contra 4 acțiuni „Banca Lumina”. —

Pentru posesorii unui număr de acțiuni „Banca Lumina” nedivizibil cu patru, dar cari au cel puțin două acțiuni, li se îngăduie să completeze cu numărare, suma ce lipsește în baza prețurilor stabilite de două sute lei acțiunea „Banca Lumina” și lei 810.— acțiunea „Banca Românească”. Acționarilor Băncii „Lumina” cu o singură acțiune li se va restitui în numerar contravaloarea lor, adică 200 lei de acțiune. Se va putea admite gruparea lor, așa încît să poată obține acțiuni „Banca Românească” după raportul stabilit. —

3). Îndată ce operațiunea fuzionărei se îndeplinește, Conzistorul Arhiepiscopiei ort. rom. Sibiu intră pe trecut în beneficiul integral al rentei anuale, prin care se răscumpără beneficiul înscris în paragraful 59 punct 5 al statutelor „Lumina”, asemenea funcționarii și angajații Băncii „Lumina” intră în toate drepturile față de Banca Românească și în condițiunile specificate mai jos. —

4). Banca Românească asigură cu începere de la 1 ianuarie 1921 Arhiepiscopiei ort. rom. din Sibiu, în schimbul drepturilor sale cuprinse în paragrafele 59, 79 din statutele „Luminei” o rentă fixă anuală de lei 20.000.— (douăzeci mii) și anume pe tot timpul existenței sale, fie în forma actuală, fie în forma schimbată, — chiar dacă s-ar contopi cu altă societate. —

5). După îndeplinirea de fapt a fuziunii între Banca Românească și Banca „Lumina”, registrele și cărțile Băncii „Lumina” din Sibiu se vor preda Băncii Românești Sucursala Sibiu, care le va administra separat, pînă la totala lichidare a operațiunilor.

6). Prin fuziune toți funcționarii Băncii „Lumina” trec în serviciul Băncii Românești Sucursala Sibiu, — bineînțeles, dacă o doresc. În cazul cînd nu ar accepta să intre în serviciul Băncii Românești Sucursala Sibiu, vor primi o despăgubire în bani, potrivit drepturilor ce au asupra fondurilor de pensii de funcționari ce au la Banca „Lumina”. —

Funcționarii Băncii „Lumina”, intrați în serviciul Băncii Românești Sucursala Sibiu, vor beneficia de dreptul la pensie conform regulamentului de pensie al funcționarilor Băncii Românești și retribuții după sistemele aplicate în Banca Românească, stabilindu-se îndeosebi cele ce urmează:

a) Directorul actual al Băncii „Lumina”, Dl. Dumitru Vulcu, va trece în postul de co-director al Sucursalei Băncii Românești din Sibiu, în condițiuni de plată asemănătoare cu acele ale celorlalți directori de Sucursale din Transilvania ale Băncii Românești, recu-

noscându-i-se cu data de 1 ianuarie 1921, doisprezece ani de serviciu la fondul de pensiune. —

b) D-l. Octavian Fulea va fi primit cu atribuțiunea de șef-contabil al Sucursalei Băncii Românești din Sibiu, cu retribuțiunea de salariu corespunzătoare funcțiunei sale, recunoscându-i-se pe data de 1 ianuarie 1921 doisprezece ani de serviciu la fondul de pensiune. —

c). D-ra Maria Simption va trece funcționara Băncii Românești Sucursala Sibiu în condițiuni de plată corespunzătoare funcțiunei sale, recunoscându-i-se pe data de 1 ianuarie 1921 nouă ani de serviciu la fondul de pensiuni.

d). Servitorul Niculae Motronea va trece în serviciul Băncii Românești Sucursala Sibiu, în aceeași calitate și în condițiuni de plată potrivit funcțiunei sale, recunoscându-i-se pe data de 1 ianuarie 1921, doisprezece ani de serviciu la fondul de pensiune. —

7). În caz cînd actuala locuință ocupată de d-l Avocat Lucian Borcea, compusă din trei camere, s-ar închiria Băncii Românești Sucursala Sibiu, D-l Borcea are și mai departe drept de folosință a acestei locuințe, cîtă vreme dăinuiesc actualele greutăți și pe cel puțin cinci ani, în *actualele condițiuni de chirie*, cu obligația ca în cazul cînd i se poate pune la dispoziție actuala locuință ocupată de dl Dr. Ion Bucur, să se mute în acea locuință pe cheltuiala Băncii Românești, sau chiar într-o altă, care D-l Dr. Borcea ar accepta-o. —

8) Pentru localul actual al Băncii „Lumina” din casa consistoriului, Str. Cîsnădiei No. 7, compus din întreg etajul I-iu, precum și din localul de prăvălie din parterul acestei case, Banca Românească se obligă a plăti chiria anuală de lei 25.000.— (lei două zeci și cinci mii), pe primii cinci ani, iar pe al doilea termen de încă cinci ani, cu o chirie ce se va stabili atunci. —

Remitîndu-vă acest acord al nostru, vă rugăm să binevoiți a ne confirma primirea lui și cum sperăm că Consiliul Dv. de Ad-ție îl va aproba în întregimea lui, vă rugăm să binevoiți a lua de îndată măsurile necesare pentru convocarea adunării generale extraordinare a acționarilor Băncii „Lumina” spre a ratifica fuziunea Băncii Dv. cu Banca Românească. —

În așteptarea comunicărilor Dv., vă rugăm să primiți asigurarea deosebitei noastre considerațiuni. —

BANCA ROMÂNEASCĂ
Ștefănescu, Teodorescu

THEODOSIE ATANASIU

Sf. M-re Neamț, în 3 septembrie 1925

Înalt Prea Sfințite Stăpîne și

Prea Fericite Patriarh al României!

Cînd Prea Fericirea Voastră a vizitat în luna expirată, august, Sf. Monastire Neamț, ați binevoit a mă asculta în plîngerea mea asupra nedreptăței ce mi s-a făcut de fostul ministru de Culte, D-l C. Banu,¹ carele a îngăduit politicianilor de la Roman de a mă spolia de avutul meu de la Episcopia Romanului — în anul 1923, cînd eu m-am retras la pensiune, și V-am rugat de a interveni Prea Fericirea Voastră pe lîngă D-l ministru de Culte actual, D-l Alex. Lapedatu,² ca să revoace hotărîrea nedreaptă luată de predecesorul D-Sale, D-l C. Banu, și să dispună a fi despăgubit de paguba suferită prin răpirea avutului meu.

După ce m-ați ascultat cu o binevoitoare atențiune, mi-ați răspus că Veți face cuvenitele demersuri pe lîngă D-l ministru Al. Lapedatu, însă să Vă înaintez un exemplar de pe Memoriul trimis Ministerului de Culte în această chestiune, spre a lua cunoștință în amănunțime de această afacere.

Cu tot respectul deci Vă trimit un exemplar din acel Memoriu și Vă rog călduros, Înalt Prea Sfințite Stăpîne, ca să puneți puternicul Vostru cuvînt pe lîngă D-l ministru de Culte și chiar pe lîngă D-l prim-ministru I. Brătianu de a se revoca hotărîrea luată de D-l Banu, și a dispune ca să fiu despăgubit cu sumele prevăzute acolo de valoarea obiectelor luate pe nedreptul de la Episcopia Romanului. Eu sunt convins, Înalt Prea Sfințite Stăpîne, că fostul ministru C. Banu a îndus în eroare pe D-l prim-ministru I. Brătianu, cînd a supus chestiunea Consiliului de Miniștri, fiindcă dealtfel nu se poate crede că primul ministru, șeful guvernului liberal ar fi putut consimți a se comite o nedreptate atît de mare cu un Episcop Orthodox, nedreptate pe care o poate pricepe chiar și un copil din clasele primare.

Nu Vă voi obosi mai mult, căci acel Memoriu, care este purul adevăr, Vă va întări în convingerea că s-a săvîrșit cu mine o mare nedreptate, ce trebuie a fi îndreptată cît mai curînd, spre cînstea guvernului liberal, și spre a dispărea un precedent care ar putea fi mîine vătămător Episcopatului Orthodox român.

Dorind Înalt Prea Sfinției Voastre sănătate desăvîrșită și putere

de muncă pentru ridicarea cât mai sus a Bisericii noastre Orthodoxe, rămân al Prea Fericii Voastre mai mic frate întru Domnul.

Episcop † Theodosie¹

¹ Banu Constantin, vezi nota 5, p. 276.

² Lapedatu Alexandru, a se vedea nota 1, p. 211.

³ Atanasie Theodosie, n. 1852, în Săscut (Putna), studii la Roman, apoi de teologie în Atena (1898), fost preot de mir și protopop, apoi arhieru (1909) la București, ca vicar al Mitropoliei cu titlu de Ploieșteanul și egumen la Domnița Bălașa. Între 5 iunie 1911 și 14 februarie 1912 conduce Mitropolia ca Locotenent de Mitropolit. În 1912 e ales episcop la Roman, iar în 1923 se retrage la Mănăstirea Neamțu.

TRITEANU LAZĂR LUCIAN

1

Sibiu, 12 sept. 1922

Î. P. Sfințite,

Păcatele mele m-au băgat în arena politică. Două zile am antișambrat pe la diferiți miniștri pentru urmirea și soluționarea unor chestiuni de interes obștesc. Simbătă abia pe la ora 2 d.a. am scăpat de la ministrul Justiției și astfel a trebuit să mă lipsesc de plăcerea de a te mai vedea și de dulceața strugurilor din Valea Călugărească. După masă am fost ocupat în alte părți, iar seara am plecat spre casă. Iartă-mă că v-am opăcit cu masa.

Min. Văitoianu¹ m-a încredințat să vorbesc cu mitropolitul nostru, pe care să-l rog în numele dînsului, ca să afle o formulă pentru admiterea uniților la actul încoronării și aceasta să ți-o comunice și ție. Ministrul era preocupat de latura politică a chestiunii. Dacă i-am admite d.e. să rostească și mitropolitul lor o rugăciune (ectenie), am rupe clerul unit de sub influința politicianilor mireni. Presupunere optimistă și greșită. Astăzi i-am răspuns că Mitropolitul Bălan² nu să poate abate de la normele canonice, cari ne opresc a celebra împreună cu schismaticii și de la dispozițiile Constituției, în înțelesul cărora încoronarea o face *Bis. ort. rom.* Îți comunic aceste pentru orientare. Eu cred că să vor mai face încercări și chiar presionări în această direcție. Sfințirea catedralei e fixată pe 8 octomvrie n.a.c.

Al tău devotat stimător

Lazăr (Triteanu)³

¹ Văitoianu Arthur, n. 1864 în Ismail, a urmat Școala de Artilerie și Geniu. În 1915 a ajuns la gradul de general de brigadă. Profesor la Școala de război. În timpul războiului a fost general, comandant de corp de armată. Senator de drept. Ministru de Interne și ad-interim la Justiție. În 1918 de Război (1918-1919),

prim-ministru, ministru de Interne și ad-interim la Externe (27 sept.—1 decembrie 1918), de Interne (19 ianuarie 1922—30 octombrie 1923), de Comunicații (1923—1926), de Stat (10 februarie—20 martie 1938), consilier de coroană (30 martie 1938).

2 *Bălan Nicolae*, n. 1882, în Blașfalău Superior, face studii secundare la Năsăud (1900), teologia la Cernăuți (dr. 1905), filozofia la Breslau (1904—1905), profesor la „Seminarul Andreian” din Sibiu (1905—1920). În 1920 e ales mitropolit al Ardealului. A întemeiat „Revista teologică” (1907). În 1907 a ridicat Seminarul la rangul de Academie Teologică. A participat la Congresul internațional de la Stockholm. A înființat „Biblioteca bunului păstor”. Membru onorar al Academiei Române (1920). A lăsat multe scrieri teologice și bisericești. A restaurat biserica Mănăstirii Simbăta, a înființat Schitul Păltiniș, a ctitorit capela mitropolitană din Sibiu, folosită și de studenții teologi și a restaurat, lărgind-o, reședința mitropolitană din Sibiu, adăugându-i un foisor brincovenesc; a construit o Școală normală în Sibiu, a trimis numeroși tineri la studii în străinătate, care mai apoi au devenit profesori la Sibiu și la București. În 1918 a făcut legătura dintre Consiliul Național Român din Transilvania și guvernul român aflat la Iași, transmițând de acolo ideea de a se organiza o adunare la Alba Iulia, care să ceară unirea necondiționată cu patria — România. În 1939 a refuzat să candideze la scaunul de Patriarh. A murit în 1955.

3 *Triteanu Lucian Lazăr*, vezi nota 1, p. 236.

2

Înalt P. Sfințite, scumpul meu prietin,

În calendarul care, pentru mine, de mult nu mai are zile bune, am însemnat cu roșu ziua în care am primit scrisoarea trimisă prin Russu.¹ Îți mulțumesc din tot sufletul și dacă soarta va voi să ajung mai aproape de tine, îmi voi ținea de sfînta datorință să te servesc pe Tine, Biserica și Neamul cu toată dragostea și cu întreg devotamentul sufletului meu.

Întîmplările din viața noastră publică să succedă cu repezeala filmelor de cinematograf. Amețești în urmărirea lor. La noi s-a pornit un curent pentru apărarea autonomiei bisericești. Unii au pus teza astfel: Autonomia bisericească, opera lui Șaguna,² e în pericol; și față cu acest pericol închipuit, ei s-au constituit în apărători implacabili. Adevărul e că Statutul organic de azi nu e opera lui Șaguna; noi înșine voim să-i facem unele corecturi; nimenia nu atacă autonomia bisericească. Deci nu autonomia, ci orgoliul și vanitatea bolnavă a unor imbecili e în pericol. În lupta aceasta cu morile de vînt s-au înșirat și unii dintre mireni, cari să vadă expropriați din exercițiul unor drepturi constituționale, de cari au uzat și abuzat mai ales la ocazii sărbătorești (alegeri și la alte vifleime).

Tocmai acum primesc ziarele din București cu dezbaterile din Senat, unde proiectul cu modificarea art. 10 și 19 din Legea sinodală a fost votat cu aclamație. Nu știu ce conțin articolii din chestiune, nici proiectul primit. Felicit însă pe Aurel Vlad³ pentru ideea ingenioasă, că cei-ce apără azi Statutul organic sînt tocmai aceia cari au intronat în scaunul de mitropolit al lui Șaguna pe trădătorul Man-

gra.⁴ (Aluzie la bulgăroiul dela Lugoj și consortes). — Ședința Cons. mitropolitan e convocată pe 7/20 februarie a.c. Ar fi bine, dacă pînă la acest termen am avea un raport oficios despre unirea bis. și legea votată. —

După cît îmi aduc aminte, Mitropolia din București nu e tocmai corespunzătoare unui Primat al României Mari. Cultivă relațiile bune cu toate partidele și mai ales cu bărbații de stat, cari au făurit integritatea neamului, — și stăruie pentru a țese ridica o reședință — mă gîndesc la Palatul lui Széchenyi din Oradea Mare — azi cuartirul generalului Moșoiu, — înzestrată cu toate cele trebuincioase unui principe bisericesc. — Deputații nenorocitului Ardeal ne-au făcut multă rușine pe acolo. Așa se spulberă legendele.

Te salută cu dragoste și devotament

al tău credincios prietin:
Triteanu

9/II 920

1 Rusu George, pictor bisericesc, nepotul lui Miron Cristea.

2 Șaguna Andrei, vezi nota 1, p. 216.

3 Viad Aurel, n. 1875 în Orăștie, dr. în drept de la Budapesta. În timpul dualismului a fost împotriva pasivismului. În 1903 intră în Parlamentul Ungariei. În Consiliu Dirigent, după 1918 a fost cu resortul Finanțe, după care a fost în nenumărate rânduri ministru de finanțe (1919—1920), culte (1928—1929), industrie și comerț (1927—1930).

4 Mangra Vasile, n. 1852 în Budurasa (Bihor). A fost vicar la Oradea iar din 1916, — 1 octombrie 1918 — mitropolit la Sibiu. A murit la Budapesta în împrejurări încă neelucidate. A fost acuzat de trădare, pactizînd cu ungurii. Există însă istorici care cred că ceea ce a făcut a fost doar tactică politică, avînd pentru acestea și asentimentul celor de la București. Pînă în 1916 a fost printre cei mai aprigi naționaliști români. Situația lui rămîne să fie clarificată de acum încolo. Din dipticele de la Sibiu e șters, și numele lui nu se pomenește.

3

TELEGRAMĂ

Mitropolit primat Miron Cristea București =
din Sibiu

Accionarii „Luminei” în ziua fuziunii cu „Banca Românească” trimit primului președinte și fondator însuflețit tributul lor de recunoștință și devotament.

Președinte Triteanu, Director Vulcu

Miron notează mai jos:

„Lumina fuzionează. 4 acții L=1 Banca românească= 1200 lei.

Consistoriul are 1600 acții L, deci capătă 400 B.r. Cîștig frumos.

Consistoriul primește rentă anuală culturală 20.000 lei; chirie ptr. local 30.000 lei. Am încheiat-o eu cu 5000 l. vorbind cu directorul B.r. Ștefănescu. Astfel am făcut Consistoriului din Sibiu, frumos câștig. Miron“.

ȚIȚEICA G.

T E L E G R A M Ă

5. JUN. 1938

Î. P. S. S. Dr. Miron Cristea

Patriarhului României, Prim Ministru

LOCO. —

București

Membrii Instituției Orașelor Naționale, întruniți în adunare generală anuală în al 21-lea an al activității culturale, își îndreaptă gândul către Î. P. S. S. Patriarh, chemat acum ca prim dregător întru îndreptarea spre o nouă eră de prosperare a neamului nostru, marele sprijinitor spiritual și moral al tuturor acțiunilor de românism și de creștinism.

Dzeu să vă dăruiască încă mulți ani pentru realizarea celor mai frumoase rezultate ca urmare a străduințelor Î. P. S. Voastre. —

Profesor G. Țițeica¹
General I. Manolescu²

¹ Țițeica G., n. 1873 în Turnu Severin, matematician, studii la București și Paris. Membru al Academiei Române (1913). A ținut cursuri la Sorbona. Membru fondator al revistelor „Gazeta matematică” și „Natura”. A lăsat o listă lungă de lucrări matematice. A murit în 1939.

² Manolescu Ion, a se vedea nota 1, p. 223.

TZIGARA-SAMURCAȘ AL.

FUNDAȚIUNEA UNIVERSITARĂ
DIRECȚIUNEA

No. 151

Buc. 11 febr. 1920

Î. Pr. Sfinte Părinte,

Răspunzînd la cererea ce ne-ați adresat, am onoare a vă face cunoscut că amfiteatrul Fundațiunii este la dispoziția Soc. pt. educația

cetățenească de sub a Î. Prea Sfinției Voastre președinție, vineri, 13. c., ora 5 d. a.

Al Î. Pr. Sfinției Voastre supus fiu credincios.

DIRECTOR,

Al. Tzigara-Samurcaș¹

Î. Pr. Sf. Sale

Domnului Domn Miron Cristea

Mitropolit Primat.

¹ Tzigara-Samurcaș Al., n. 1872 în București, profesor de istoria artelor la Cernăuți, studii la Paris, Berlin și München. Dr. în filozofie de la München. Profesor la Școala de Belle Arte din București, fost inspector general al Muzeelor și a condus revista „Convorbiri literare”. A scris lucrări de artă, arheologie, monografii etc.

VAIDA-VOEVOD AL.

1

Cluj, 17 VII 1936

Înalt Preasfințite!

Neavind norocul să Vă pot întâlni la București și, fiind tot pe drumuri, Vă cer scuze pentru întârziere.

Țin să Vă mulțumesc pentru larga ospitalitate, de care ați binevoit să dispuneți să mi se facă parte, cu ocazia adunării, pentru care am alergat la Cernăuți.

Deie Dumnezeu ca opera de salvare a celor lumești averi, cât și a celor sufletești comori românești, să Vă reușească precum o doresc toți cei buni în Bucovina, cari Vă iubesc și Vă admiră sincer.

Primiți, Vă rog, Înaltpreasfințite, expresiunea profunde mele stime și devotament.

Alex. Vaida Voevod¹

¹ Vaida-Voevod Al., a se vedea nota 32, p. 104.

2

Înalt Prea Sfinția Voastră!

Referindu-mă la rugămintea mea de a binevoi să-i acordați o audiență P.S. Sale părintelui Petculescu, îmi permit să-l prezint.

Dacă i s-ar face cu putință să țină o predică în fața I.P.Sf. Voastre, sunt convins că i s-ar deschide calea spre a fi învrednicit de a funcționa la căminul Patriarhiei.

Talentul său excepțional de predicator, nu dubitez ar ști — spre binele lor și al Bisericii, să atragă și pe cei mai sceptici oameni din Capitală, la slujbă.

Rămân, pe lângă mulțămitele mele anticipate, cu înaltă stimă, al I. P. Sfinției Voastre, vechiu devotat

Alex. Vaida Voevod

Cluj, în iunie 1937

VLACHIDE M.

R O M Â N I A
PREȘEDINȚIA CONSILIULUI
DE MINISTRI

București, 3 iulie 1936

Nr. 2129

ÎNALT PREA SFINȚITE PĂRINTE,

Din înalt ordin, Domnul Prim-Ministru are onoarea a vă ruga să binevoiți a vă afla în gara Mogoșoia, sîmbătă, 6 iulie a.c., spre a asista la venirea Excelenței Sale Dl. Beneș, Președintele Republicii Cehoslovace, care sosește la ora 10, și a A.S.R. Principele Paul al Iugoslaviei, care sosește la ora 11.

Primiți, vă rugăm, Înalt Prea Sfințite Părinte, asigurarea profundului nostru respect. —

SECRETAR GENERAL,
M. Vlachide

Șeful Serviciului
Secretariatului Gl.,
V. Dimitriade

I. P. S. S. Dr. Miron Cristea
Patriarh al României

Miron notează sus, în stînga: „Am fost. Principele Paul bun ortodox. Mi-a sărutat mîna, iar eu l-am sărutat pe obrazul drept. 6. III. 1936 Miron“.

VLAD AUREL

1

„A R D E L E A N A“

INSTITUT DE CREDIT ȘI DE ECONOMII, SOCIETATE
PE ACȚIUNI ÎN ORĂȘTIE.

Filiale în PETROȘENI, GEOAGIU și DEVA

2233

Frate Cristea,

Geoagiu la 5 iulie 1938.

Cu ocazia ultimei mele călătorii la București am predat dlor miniștrii Constantinescu¹ și Iamandi² trei memorii, în care le-am prezentat unele propuneri pentru modificarea Legii esecutionale din Ardeal, a Decretului Lege pentru stabilirea dobânzilor și înlăturarea cametei și le-am prezentat și unele propuneri pentru a scăpa pe țărani cu ocazia moștenirilor și achiziționarea de imobile de unele prime fără nici un rost și cari să pot evita fără ca streinu să poată dobîndi imobile, ceea ce nu admite Constituția. Ambii miniștrii au admis legitimitatea celor cerute de mine, ba dl. Mitiță Constantinescu mi-a și mulțumit pentru sugestiunile ce i le-am dat pentru îndreptarea greșelilor ce le conține Decretul Lege pentru stabilirea dobânzilor etc. și înlăturarea cametei și mi-a promis că, în cel mai scurt timp, va face cele de lipsă pentru a îndrepta lucrurile.

Durere! Pînă acum nu s-a făcut nimic, cu toate că dacă s-ar face ceea ce i-am propus, ar rămînea și ceva serios după guvernarea DSale. De la dl Călinescu³ am primit proiectul său de lege administrativă și am promis că îmi voi face observațiunile mele.

Precum văd din ziare, voiți ca deja prin 15 luna curentă să puneți în aplicare noua lege administrativă. Te rog nu grăbiți, căci grăbă strică treaba. Proiectul lui Călinescu nu-i de treabă și nu poate dăinui nici un an, la nici un caz nu va supravețui ministeriatului lor. De altfel din observările ce ți le alătur, te vei putea convinge că bazele acestui proiect sunt fundamentale greșite.

Dar fiindcă probabil va fi acceptat și veți numi și pe noii guvernatori, te rog ca la Timișoara să nu fie numit nici Bocu, dar nici Miocu. Miocu e unit. Numiți pe fratele meu ca guvernator la Timișoara; cred că el ar fi cel mai potrivit pentru acest post; dar în înțelesul art. 58 guvernatorul trebuie să fie *diplomat universitar*. În anteproiect să admitea ca și generalii să poată fi guvernatori. Dacă reveniți la aceasta dispoziție, atunci te rog susține-l pe frate-meu, cred că ar fi potrivit. L-ași ajuta și eu cu sfatul și cred că ați avea un om la locul său. Intrucît această numire nu ar fi posibilă, numiți-l

controlor regal; v-ar face servicii cel puțin atât de bune, ca cei numiți pînă acuma.

Revenind la reforma administrativă, te rog amînați promulgarea ei. N-ai vrea să Vă blamați cu ea. Am avut pîn-acuma vre-o cinci Legi administrative; ar fi pagubă dacă și aceasta ar da greș. Ar suferi nu numai seriozitatea regimului, dar și prestigiul Coroanei.

În Ungaria Legea adm. din 1888 este și astăzi în ființă și foștii stăpînitori se ocupă de mai mulți ani cu pregătirea reformei administrative.

Dar la ei nu s-a pomenit ca o lege să fie modificată și revizuită a 2 zi după punerea ei în aplicare, cum s-a întîmplat la noi cu noul Cod. Penal și cu alte Legi în nenumărate cazuri.

Te rog prezintă și M. Sale observațiunile mele, că eu cu plăcere mă supun la dispoziția majestății Sale în ce privește legiferarea, fără a avea altă pretenție, decît a-mi da și eu contribuția la îndreptarea stărilor asiatice dela noi.

Totodată comunică-i majestății Sale că te-am rugat și autorizat să lămurești o chestiune, care din neglijența mea a rămas nelămurită. De altfel recunosc că în privința aceasta sînt vinovat, rugîndu-l să mă scuze pentru această vină neintenționată.

Iată de ce este vorba!

Înainte cu 2 ani cu ocazia recepțiunii decorațiilor cu ordinul „Ferdinand“, a binevoit prea grațios să-mi adreseze cîteva cuvinte și mie, întrebîndu-mă: „Ce mai faci Dle Vlad?“

Surprins de acest gest neașteptat din partea M. Sale, perplex, am rămas mut cîteva momente, așa încît nu am răspuns imediat la întrebarea pusă. Văzînd M. Sa mutismul meu, a trecut repede la altul fără a aștepta răspunsul, crezînd poate că nu vreau să răspund, și așa am rămas cu răspunsul pe buze. Observ că tocmai atunci am primit unele lovituri nemeritate din partea guvernului și mă trudeam să aflu formula potrivită a mă plînge M. Sale în contra persecuțiunilor îndurate și a-i cere înaltul său sprijin. Observ că atât eram de revoltat pentru cele suferite, încît mă ocupam serios cu gîndul de a mă expatria, renunțînd și la cetățenia română. Această stare sufletească explică perplexitatea mea și tăcerea mea involuntară. Nu am avut intențiunea să jîgnesc pe majestatea sa prin tăcerea mea involuntară. Greșala mea a fost că nu am lămurit imediat pe majestatea sa, rugîndu-l a mă scuza și ierta pentru acest gest, care cu drept cuvînt putea produce impresia, ca și cînd eu nu aș fi voit să răspund la întrebarea M. Sale. Nu am fost și nu puteam fi atât de rău crescut, a răspunde la un gest prea grațios a M. Sale, cu o necuviință atât de grosolană. Dacă voiam să-mi arăt nemulțumirea, puteam să aflu un pretext pen-

tru a nu mă prezenta la recepție; dară a mă prezenta și a avea o ținută necuviincioasă față de augusta persoană a Regelui, nu-mi permitea nici buna creștere și nici respectul pe care trebuie să-l aibă un cetățean loial față de suveranul său. Cred că această explicație este de natură a lămurii pe M. Sa și a risipi mie îndoiala cu privire la sentimentele loiale și adînc dinastice.

Te rog scuză-mă pentru lărgimea acestei scrisori și fii asigurat că observațiunile și criticile pe care le conține această scrisoare isvorăsc din cel mai curat patriotism și intenționează a te lămurii asupra problemelor de actualitate pentru a împiedeca eventuale greșeli care pot fi fatale pentru regimul pe care îl conduci.

Cu veche și sinceră prietenie, al tău devotat

Aurel Vlad⁴

N.B. Observațiunile privitoare la legea administrativă urmează numai cu poșta de mîine întîrziînd baterea la mașină. A.V.

¹ Constantinescu Miliță, a se vedea nota 1, p. 166 și nota 3, p. 276.

² E vorba de Victor Iamandi, a se vedea nota 1, p. 197.

³ Călinescu Armand, a se vedea nota 25, p. 104.

⁴ Vlad Aurel, a se vedea nota 3, p. 309.

2

GEOAGIU

20 iul. 1938

TELEGRAMA

Din prilejul împlinirii alor 70 de ani primește de la fostul elev, apoi coleg de universitate și devotat prieten urările cele mai călduroase și expresiunea dorinței de a putea încă mulți ani aduce cele mai prețioase servicii Bisericii și neamului.

Aurel Vlad

3

În hîrțile lui E. Miron Cristea am găsit un articol scris de acesta despre Aurel Vlad, pentru ziarul „Solia Dreptății” din Orăștie. Iată conținutul lui:

Pentru „SOLIA DREPTĂȚII”

ORĂȘTIE. —

Am cunoscut pe dl. Dr. Aurel Vlad, de cînd era elev la o școală din Orăștie. Eu i-am fost dascăl de religie. De atunci prevedeam că ajuns la maturitate va juca rol remarcabil în viața neamului său,

mai ales că superioritatea sufletească a mamei sale îți oferea o garanție sigură în această nădejde.

Cu adevărat așa a și devenit. Încă fiind student la Universitate, a început a se manifesta ca un viitor luptător național al românilor din Ardeal.

Intrînd în viața obștească, pe urma temperamentului său vioi, a devenit în curînd stimat și iubit mai ales de tineretul român, care dorea acțiune, viață, mișcare, luptînd pe toate terenele vieții publice. Culmea ascensiunii sale politice a ajuns-o la 1903, cînd, ca un bărbat isteț, îndrăzneț, cu judecată politică proprie, a frînt viața pasivității politice a românilor din fosta Ungarie. Îndelunga rezistență politică îi moleșise pe toți. Românii stăteau fără inițiativă, dezorientați, descurajați, neactivi, încît elementele mai slabe începeau a pierde orice nădejde de mai bine în viitor.

Intrat în luptele electorale pentru parlamentul unguresc a reușit, stîrnind în suflete entuziasm, ... de luptă și de jertfe pentru neam. Entuziasmul stîrnit de el a cuprins tot românismul ardelean. În parlamentul dela Budapesta a intrat un număr de deputați români — cînd mai mare, cînd mai mic — cu program național. Pentru viața internă a românilor din fostul stat maghiar, — ai cărui conducători trăiau în o narcoză de șovinism maghiar fără păreche, — activitatea parlamentară politică a românilor n-a avut ceva rezultate remarcabile, imediate. Dar a avut rezultate uriașe, neprețuite pentru orientarea lumii, a bărbaților de stat din țările cari aveau să rezolve problema popoarelor din Europa. Cuvîntările documentate, strigătele îndrăznețe ale parlamentarilor români au atras la ei, ziariști, sociologi, sciitori, istorici, geografi, bărbați de stat, cari au studiat la fața locului situațiunea naționalităților din Austro-Ungaria și au verificat științificește drepturile lor la o viață națională proprie.

Bărbații de stat, mari, ai României vechi lucrau pretutindenea în Europa în același sens. Astfel cînd — la tratatele de pace s-a pus dreptul neamului român, el a reușit cu aprobarea mulțimii statelor de la Congresele de pace.

România s-a întregit pînă la marginile granițelor firești ale limbei sale.

Doctorul Aurel Vlad a contribuit — ca un român bun, isteț, îndrăzneț, inteligent, cu judecată proprie bine întemeiată, pururea corect și cinstit — la progresul neamului său și la ajungerea țintei de mult visate.

Trimițîndu-i patriarhiceștele mele binecuvîntări, îi doresc încă mulți ani cu sănătate. —

București 5/X. 1933. —

UIA IULIU

Înalt Preasfințite Stăpîne!

În alăturare Vă trimit nr. 7 al *Drapelului*. Am trimis și ziarului din regat, nu știu de va fi primit.

Zilele trecute fiind la Arad și convenind cu o delegație de preoți din Archidieceză, mi s-a spus că 72 voturi sunt sigure pentru profesorul Bălan.¹

Pe aici revin oamenii la sentimente mai bune, unii abia acum înțeleg ce au pierdut prin depărtarea Înalt Prea S. Voastre.

Deie cerul ca Biserica din Banat și Transilvania să fie cel puțin în parte recompensată prin pierderea ireparabilă; dar abia pot crede.

Suntem orfani și nemângiați și vom fi de-a pururea.

Pe lângă sărutarea s. mini, am rămas al Înalt Prea S. Voastre

devotat fiu

Iuliu Uia²

Caransebeș, 22 ianuarie 1919

¹ Bălan Nicolae, a se vedea nota 2, p. 308.

² Uia Iuliu, n. 1865 în Felnac (Timiș), absolvent al preparandiei ortodoxe din Arad, secretar la protoierie și redactor la „Luminătorul” din Timișoara. Apoi învățător la Remetea (1882—1883), Belint (1883—1884), Chesint (1885—1886) și în Banat, Comloșul (1886—1910), unde a fost director. A alcătuit manuale școlare, cărți despre legumicultură, pomicultură, viticultură etc.

ZAMBORY L.

21. 2. 938

Înalt Prea Sfinte,

Peste câteva zile plec în America pentru a vizita pe mama mea. Voi sta 4—5 luni acolo.

Aș dori f. mult să fiu primit de Excelența Voastră înaintea plecării mele, ca să dau Excelenței Voastre unele lămuriri de cea mai mare importanță.

Avînd însă în vedere faptul că sunt în cel mai strict incognito, și nici la arhiepiscopia Catolică nu știe că sunt în capitală,

V-aș ruga să binevoiți a-mi acorda favorul de a mă primi duminică ori luni la Patriarhie, și nu la Președinție.

Primiți, Vă rog, Excelență, asigurarea înaltei mele stime și considerațiuni.

Al Excelenței Voastre devotat

Mons. Dr. L. Zambory

prelat papal

București, 19 II 1938

Str. Dr. Giulamila 26

Tel. 4-20-81

Miron notează: „Luni au(diență): Miron“. Secretarul patriarhului notează alături, cu cerneală neagră: „Primit luni, 21. 2. 1938, orele 19. S-a rugat să nu spun nimănui nimic că a fost în audiență la f. P. Sf. Patriarh. Dudu.“

ZAVORAL METODIU

Iăchymon, Radium Palace Hotel

Excelență

21. 7. 38

Înalt Prea Sfinte,

Tocmai astăzi cetesc în *Prager Presse* că sub ocrotirea lui Dumnezeu ați ajuns la 70 de ani. Slavă Domnului că deși sunt cu 6 ani mai bătrîn decît Excelența Voastră, totuși Vă supun fericile mele sincere și inimoase. Voi ruga pe Dzeu să Vă silească, binecuvînteze și prelungească Viața Voastră pînă la ultime granițele vieții omenești. Mă rog să-mi păstrați prietenia Voastră pe care o prețuiesc nespus de mult.

Al Escelenței Voastră

cel mai smerit slujitor,

† Abatele Zavoral¹

¹ Zavoral Metodi, n. 1862 la Neveklov, a studiat teologia la Praga, superiorul mănăstirii STRACHOV de lângă Praga. Membru onorar al Academiei Române (7 iunie 1919). Un bun prieten al poporului român. A învățat românește de la prizonierii români aflați în spitalul din mănăstirea sa, pe care i-a îngrijit cu mare atenție. A studiat literatura română. În 1929 i s-a acordat titlul de dr. h. c. al Univ. din Cluj. Membru onorar al ASTREL. A tradus din Niemțova în românește: *Povești din țara cehului*, Sibiu, 1924 ș. a.

ÎNSEMNAȚI PERSONALE

Dr. ELIE MIRON CRISTEA

Patriarh

INSEMNĂRI PERSONALE *

1895—1935

Mitropolitul Miron Romanul,¹ căruia i-am fost secretar, din 1 iulie 1895 — până la moartea lui, citea atent articolele mele în „Telegraf” — conceptele mele și — fiind mulțumit — ceea ce la el era lucru rar — a zis: „Țineți minte! Din tinărul acesta se alege ceva.”

*

Era în 25. II. 1900. Mitropolitul Ioan Mețianu² era în Budapesta la „Hotel Jägerhorn”. Eugen Mocsonyi,³ tata lui Antoniu⁴ de la Palat, i-a făcut vizita. Eu însoțisem pe mitropolitul. La despărțire mi-a gratulat, văzînd că m-am făcut diacon necăsătorit. Eram tocmai diacon de 2 săptăm.

* COPIE — după originalul aflat în posesia urmașilor lui Elie Miron Cristea. Nouă ne-a fost pus la dispoziție de pr. Grigore Antal.

1 *Miron Romanul* s-a născut la 23 august st. v. 1828 în Mezieș (Bihor), purtînd din botez numele de Moise. A făcut studii gimnaziale în Beiuș, filosofice la Oradea și teologice la Arad. În 1849 a fost numit vice-notar și notar consistorial. A fost tuns în monahism în anul 1857, la mănăstirea Hodoș-Bodrog, fiind deja profesor la Institutul teologic din Arad. Tot în 1857 a fost hirotonit ierodiacon, în 1858 protodiacon, în 1862 sincl și în 1864 protosincl. A colaborat la „Concordia”, „Telegraful Român”, „Albina”, „Federațiunea” ș. a. În 1868 mitropolitul Andrei Șaguna i-a încredințat misiunea de a reprezenta interesele confesionale într-o anchetă ordonată de guvern, pentru organizarea școalelor populare.

În 1869 a fost ales deputat dietal și a fost numit inspector general școlar în județul Caraș-Severin. În 1870 a fost ales vicar episcopesc și președinte al Consistoriului din Oradea care, pe vremea aceea, nu avea episcopie, ci doar un vicariat. În 1871 a fost înălțat la rangul de arhimandrit, iar în 1873 a fost ales episcop de Arad, unde a fost instalat la 3 februarie 1874. În același an Facultatea de teologie din Cernăuți i-a acordat titlul de doctor h. c. în teologie.

La 21 nov. (3 dec.) 1874 Congresul național bisericesc l-a ales arhiepiscop al Sibului și mitropolit al românilor greco-ortodocși din Transilvania și Ungaria. I s-a acordat în același timp titlul de „Consilier intim” și de „Excelență”. A încetat din viață la 13 octombrie 1898, la Sibiu.

2 *Mețianu Ioan*, n. 1828 în Zărnești, a făcut studii la Brașov, Cluj și Sibiu. Preot, apoi protopop la Bran și Făgăraș. În 1874 a fost ales vicar la Oradea Mare, iar în 1875 episcop la Arad. În 1898 a fost ales mitropolit al Ardealului, ocupîndu-și scaunul în 1899. A murit în 1916 la Sibiu.

3 *Mocsonyi Eugeniu*, n. 1844, frate cu Alexandru Mocsonyi. A făcut studii la Viena și Graz. Deputat (1865—1875). A fost membru în Sinoadele și Congresele bisericești ortodoxe. A murit în 1901.

4 *Mocsonyi Anton de*, mare maestru de vinătoare al regelui Carol al II-lea, n. în anul 1882 în loc. Tiba. Licențiat în drept la Budapesta. Fost ministru.

„Îți gratulez și D-tale, dar și nouă, adică Bisericii“. Era de față și Lălu Găroiul, nepotul mitropolitului. Eu am răspuns: „Mulțumesc deși ai zis prea mult.“

O proorocie. După ce m-am călugărit (1902) mulți vedeau în mine un viitor vlădică, cu toate că eu m-am călugărit din simplul motiv să nu fiu stingherit în dorul de-a lucra pentru Biserică și cultura românească mai liber, mai mult. Odată mergeam la masă pe o stradă a Sibiului. Departe, îndărăptul meu, veneau 2 profesori de la școala superioară de fete din Sibiu (eu de câțiva ani prezidam examenele). Unul din profesori, diaconul Ilie Moga, zice colegului său: „Vezi tu pe Dr. Cristea? Deși merge pe drum șes, mie îmi pare că merge urcînd mereu în sus“. Ajungîndu-mă în cale, mi-au spus rîzînd gîndul și vorba lor.

Alegerea de episcop în Caransebeș, 2 dec. 1909. Cînd a sosit telegrama în Sibiu, că-s ales, au plecat intelectuali din Sibiu și mai ales tineretul în pelerinagiu la locuința mea din Str. Schewiș — Casa Cosma. O. Goga,⁵ care încă locuia acolo, era foarte vesel. În casa socrului său I. Cosma, bătrînul era contra mea; cealaltă familie pentru. Aceștia se bucurau că ei au învins. La urmă și Cosma și-a cerut scuze că a fost sedus, dar acum se bucură. Eu logodisem pe Goga, în 1906, în pavilionul Ardealului de la expoziția din București. Cuvîntarea mea de-aici „că azi se bucură peste 12 milioane de Români; că poetul pătimirii noastre și-a ales mireasă“ a stîrnit indignare în cercurile ungurești din Budapesta, unde se vorbea că ai noștri m-au denunțat, deși am publicat cuvîntarea în „Telegraful Român“. Priveau în asta un indiciu spre Unirea tuturor Românilor, ceea ce cu cîteva luni mai tîrziu, în oct. 906 o spusei pe față la Craiova, unde ne-am întors de la București cu „Reuniunea de cîntări din Sibiu“. Era publicat în foile craiovene. Eu am ars în 1914—1918 toate aceste lucrări mai delicate, fiindcă mă temeam, în cursul războiului, de percheziții în Caransebeș. După alegerea de episcop, guvernul ungăr m-a purtat mult de la Ana la Caiafa. Eram denunțat că am legături cu cei din România. Era așa. Familia Brătianu venea tot la mine la Sibiu. Chiar Ionel telegrama să-l așteptăm la „Împăratul Romanilor“ în o odaie, eu, O. Goga și N. Ivan, mai tîrziu episcop la Cluj. Altădată stam în locuința lui Goga — Sub Arini. Nu era Român ales care să nu vie la mine. Umo-

⁵ Goga Octavian, poet, ziarist și om politic. Născut în anul 1881 în com. Rășinari, jud. Sibiu, fiu de preot. Studii la Sibiu și Brașov. Cursuri universitare la Budapesta și Berlin. Călătorii pentru completarea studiilor în Franța, Anglia și Italia. Secretar al „Asociațiunii“ din Sibiu (1912). Liric mesianic, cîntăreț al aspirațiilor sociale și naționale, creator al unui limbaj patetic și original, care alătură termenul popular și cel cărturăresc celui bisericesc. Dramaturg, portretist, publicist și traducător. Ca om politic a avut un rol important în lupta pentru unirea Transilvaniei cu România. Din cauza politicii sale naționale a fost închis de către autoritățile ungurești la Seghedin. Înainte de izbucnirea războiului pleacă la București, unde luptă prin cuvîntări și prin scris, pentru ieșirea României din neutralitate. După Marea Unire e de mai multe ori ministru, prim-ministru (1937—1938). Unul din conducătorii Partidului Național Creștin de orientare naționalistă. Membru al Academiei Române și laureat al Premiului Național de Poezie. Moare în data de 7 mai 1938, la Ciucea.

ristul bun Emil Borcea, redactor la o foaie umoristică, scria odată, că a fost la Păltiniș (2000 m deasupra Sibiului),⁶ de unde privind cu ochiul, vedea în Sibiu pe Dr. Roșca,⁷ directorul seminarial, mergînd la Dampfbad, pe Dr. Cristea *plimbîndu-se cu niște Români din țară*. Așa era asta de notorie. Aprobarea mea s-a aminorat din Dec. 909—Mai 1910. Contele „negru” Iuliu Andrassy,⁸ ministru de Interne, trimisese la Culte lui Apponyi⁹ un dosar întreg cu denunțuri oficiale contra mea și cu o adresă oficială „că nu pot avea încredere în mine; deci să nu fiu întărit deloc”. Am fost de 10 ori la Pesta în chestia aprobării. La urmă — căzînd Apponyi — a urmat contele Ioan Zichy. Nefiind el acasă, am cerut secretarului de stat Ioan Toth, mai tîrziu ministru de Interne, „să-mi arete o vină precisă, concretă”. Atunci scoate din dosar: vorbirea de la logodna lui Goga, cu cele 12 milioane Români. I-o citesc eu din „Telegraful român”. Cînd încep, spune că nu pricepe „olahul”. Îi răspund: „Ascultă numai, că sună ca italienește.” Încep cu „Venit-am la București să luăm parte la jubileul domniei de 40 ani a regelui nostru Carol I, ca să ne bucurăm împreună cu voi; mai ales că este amicul intim al gloriosului nostru împărat și rege Francisc Iosif I, ai cărui cetățeni credincioși am fost, suntem și vom fi...” Îi explic ce însemna și-l întreb: „Spune drept, d-le secretar, D-ta la o muntă etc.; la șampanie etc. ai fi început cu Regele? Vezi ce precaut am fost. Parc-am presimțit...” M-a rugat să nu mai citesc și astfel n-am ajuns la celelalte pasaje grele.

Dosarul alegerii l-a cerut arhiducele Francisc Ferdinand,¹⁰ căci eram omul lui de încredere, din clerul ortodox. Dr. Vaida Voievod, ce sta prin Viena, tot mereu interpela pe adjutantul lui: Ce-i cu alegerea lui Dr. Cristea. Adjutantul odată îi răspunde: „Haben Sie keine Sorgen. Dort steht auf meinem Kanzleisch mit rotem Bleistift groß geschrieben: Dr. Cristea, Bischof Caransebeș — Ich vergesse nicht.”¹¹ Relația asta mi-a stricat la Budapesta și mai tare. Are legături și cu Bucureștiul și cu Viena. Cum e mai rău. Astfel fiind a III-a alegere la Caransebeș și fiind strîmtorați, mi-a cerut încă Apponyi o declarație, că fiind episcop nu voi lucra *contra legilor și integrității Sta-*

6 Păltiniș, stațiune climaterică de altitudine de fapt de cca 1450 m, lângă Sibiu, în Munții Cîmbinului.

7 Dr. Roșca Eusebiu R. (1856—1944), arhimandrit, fost profesor și rector al Institutului Teologic-Pedagogic, apoi al Academiei Teologice din Sibiu.

8 Andrassy Gyula (Iuliu) (1860—1929), conte, om politic maghiar. Ministru de interne al Ungariei (1906—1913), a continuat politica de deznaționalizare a românilor, al cărei promotor a fost tatăl său Gyula Andrassy (1823—1890), contribuind la aplicarea Legii Apponyi.

9 Apponyi Albert (1846—1933), conte, om politic ungar. Ca ministru al Cultelor și instrucțiunii publice (1906—1910), a dus o politică de maghiarizare forțată a românilor din Transilvania, elaborînd în acest scop în anul 1907 două legi școlare (lex Apponyi); ca șef al delegației ungare la Conferința de la Trianon (1920), s-a împotrivit recunoașterii Unirii Transilvaniei cu România.

10 Franz Ferdinand (1863—1914), arhiduce din familia de Habsburg. Moștenitor al tronului Austro-Ungariei. Asasinarea sa la Sarajevo (28 iunie 1914), de către naționaliști sîrbi, a constituit pretextul pentru declanșarea primului război mondial.

11 „Nu vă faceți griji. Am pe birou scris mare cu creionul roșu: Dr. Cristea episcop la Caransebeș. Nu uit.”

tului ungar. Parcă presimțeam. I-am spus, că de sine se înțelege, că episcopii și toți cetățenii trebuie să observe legile. Și-apoi integritatea țării doară e mai tare, decât să atirne și de la mine. Erau o mulțime de cățeluși — Români renegați, cari trăiau din denunțuri. Aceștia tot mereu mă intimidau, că există date compromițătoare despre relații cu România, cu Viena. Pe aceștia îi absolvam cu câte o ironie, o vorbă în 2 peri etc. Că pot să pun garanție averea mea, că-s — ce-i drept pronunțat român, dar cu Ungaria n-am nimic. Acești ticăloși — spioni, trădători ordinari, mi-au făcut multe mizerii cu intrigile și escrocheriile lor, de cari erau capabili. Eu am mers înainte hotărât. Vorbirile mele de la sfințirea de arhiereu și instalare au fost adevărate revelații de îndrăzneală oficială, cum nu s-a mai văzut la nici un alt episcop. Mai târziu s-au căit amar Apponyi și toți din Budapesta spunînd: „Ne-a bătut Dumnezeu, căci Cristea e cel mai periculos. N-am putut noi să aprobăm pe neputinciosul de Musta?”¹²

Era prin anii 1912—14. Oamenii mai de încredere erau Dr. Valer Braniște și Dr. George Dobrin din Lugoj, pronunțați membri ai Partidului Național [Român] din Ungaria. Asta nu mi-o puteau ierta organele maghiare, de aceea mi-au făcut multe mizerii, dar și mai multe mi-au făcut propiile fii ai Bisericii, spre a face serviciu ungarilor. La sinoadele eparhiale mai ales — fiind publice și la vederea organelor ungurești — își arătau arama slugile guvernului ungar. Într-un sinod atacurile contra lui Braniște deveniseră aproape generale. Toți așteptau să mă lepăd și eu de el, dar cu cât îl atacau mai mult, cu atât îl ridicam eu mai în slavă.

Încă pe cînd eram în Sibiu conduceam, ca bărbat de încredere al Partidului Național, alegerile pentru cameră la Ocna Sibiului. Candidat era Dr. Aurel Cosma,¹³ avocat în Timișoara. Vorbirile mele în Ocna erau cunoscute. Deși fiecare alegător era bine plătit — căci numai Ocna forma un cerc electoral cu 2—3 voturi din un sat vecin — totuși unanim i-am readus în sinul Partidului Național pe Români. În anii 1905—1909 erau perfect disciplinați. Pe urma cuvîntărilor mele s-a hotărît să voteze cu noi și un Român angajat la sărăria Statului. Avea 9 copii. Eu știam că noi cădem cu 4—5 voturi. Deci votul lui era platonic. L-am chemat la mine în cursul votării, în casa părintelui Vințelariu, și cu greu l-am putut capacita să voteze cu candidatul gu-

¹² *Musta Filaret*, născut la 30 martie 1839 în Văliug, dintr-o familie de preoți. Studii la Debrețin și la Institutul Teologic din Caransebeș. Profesor și director al Institutului Teologic din Caransebeș. În 1875 intră în monahism. Arhimandrit în anul 1891, vicar episcopesc în 1902. Conduce Consistoriul și eparhia Caransebeșului în timpul vacanței episcopiei de la moartea episcopului Nicolae Popea și pînă la instalarea noului episcop Miron Cristea. În 1908 a fost ales episcop al Caransebeșului, dar guvernul maghiar nu a recunoscut alegerea. După Unire, în 1921 a fost ales arhiereu vicar la Caransebeș. De mai multe ori senator, a fost dr. h. c. al Facultății de Teologie din Cernăuți (1929). A murit la 14 octombrie 1930.

¹³ *Cosma Aurel*, doctor în drept, avocat și ziarist, născut la 25 martie 1901 în Timișoara. Studii la Timișoara, Academia Teologică la Arad, licențiat în drept la București și doctor în drept la Paris. Directorul revistei „Luceafărul” din Timișoara. Membru al Partidului Liberal, deputat în anii 1927 și 1933, fost secretar al Camerei Deputaților.

vernului — știind că altcum îl dă afară din slujbă și noi n-aveam ce să-i facem cu 9 copii. A trebuit — la cererea lui — să-i citesc în casa dinainte o rugăciune de dezlegare cu patrafirul. Altădată un Român votase cu guvernul și de-atunci n-a mai avut odihnă: visuri grele, neliniște, insomnii. Soția i-a făcut imputări, că nu s-a ținut de povețele mele. La un timp l-a adus la mine la Sibiu „să-l dezleg” că dacă nu se prăpădește. Tineretul din Sibiu, în număr, aștepta să vadă ce-i fac. Eram în Cămară la Consistor. Ca să nu fiu atacat că folosesc darul preotesc pentru agitații, m-am hotărât să-l spovedesc, fiind secretul tainei prescris. L-am dus la mine acasă și soția lui cu lacrimi mă ruga „să-i citesc din toată inima doar l-a ierta Dumnezeu”. Când i-am citit, înghițit fiind, îmi îmbrățișa picioarele. Căzută aceasta frumos s-a auzit și în Vechiul Regat. Profesorul Dr. Barcianu¹⁴ mi-a scris o scrisoare frumoasă. Mai târziu, ca episcop, am păstrat legăturile cu Partidul Național. Odată am dormit cu O. Goga — la Hotel Jägerhorn, într-o odaie, și a 2-a zi la Ministerul Cultelor s-au indignat contra mea.

Ca să mă provoace, se scrie odată în foaia litografiată a guvernului din Budapesta, redactată de un ziarist mie cunoscut ... „că e dureros ca un episcop și membru în Casa Magnaților (Senat) să fie membru al Partidului Național etc.” Avocatul din Budapesta Dr. Emil Babeș¹⁵ imediat îmi trimite să subscriu o dezmințire, ceea ce i-am refuzat, luându-mi-o guvernul tare în nume de rău. Uneori am luat parte și la ședințe de-ale Comitetului Partidului Național. În cursul războiului chiar, am scris D-lui Vasile Goldiș ca să devie mai energic, căci se găta războiul și noi nu ne manifestăm. Lumea va trece peste noi. Goldiș mi-a răspuns. S-a convocat un comitet la Budapesta. M-am dus. Am asistat la o ședință. Goldiș n-a venit. La ședința din Budapesta — când am dat ultima stilizare declarației lui Vaida din Camera ungară încă am participat la Jägerhorn. Eu am cerut să se precizeze că ... „vom dispune noi de soarta noastră”.

Era înainte de intrarea României în război, 1916. La Orșova, după august 1914, paza o aveau detașamente românești din armata austro-ungară. Sărind un pas, puteau dezerta în România, dar n-au făcut-o. Mergând la Ministerul Cultelor cu afaceri, contele I. Zichy nu era. Vorbesc cu secretarul de stat Ioan Toth, om cu trecere în

14 Dr. Barcianu Danil Popovici, născut în anul 1847 în com. Rășinari, jud. Sibiu, fiu al protopopului Sava Barcianu. A studiat la Viena, Bonn, Lipsca, pedagogia și științele naturale, după ce făcuse teologia la Sibiu. A fost director al școlii de fete a „Asociațiunii”, profesor la Institutul Teologic-Pedagogic din Sibiu, secretar II al „Asociațiunii”, membru al Comitetului Național Român, judecat și condamnat în procesul Memorandum-ului. A redactat revista „Foaia ilustrată” și „Foaia pedagogică”. A lăsat opere de pedagogie și gramatică și un Dicționar german-român. A murit în 16 februarie 1903.

15 Babeș Emil, n. 1858 la Viena, fiul lui Vincențiu Babeș, a fost avocat și publicist. A fost jurisconsult al Mitropoliei de la Sibiu și a fost încredințat cu susținerea tuturor proceselor cu Biserica sârbească, după despărțirea Țării românești de cea sârbească. A scris în legătură cu legile școlare și cu naționalitățile din Ungaria și un studiu *Asupra situației românilor din Ungaria*. A semnat cu pseudonimul Argus.

Ungaria. El îmi face imputarea că Biserica a crescut rău clerul și pe învățători, căci peste 85 au fugit în România din Țara Oltului—Făgăraș, cînd a fost silită armata română a se retrage. Eu am încercat să scuz că războiul își are cruzimile sale, că mii de secui — unguri neași, au fugit în Moldova. El: „Da, știu că-s mulți de tot, ba unii au intrat în regimentul lui „Mihai Vajda“. Apoi i-am povestit că la Orșova, soldații Români n-au dezertat unul, deși peste noapte puteau fugi ușor. După ce România a declarat război, Românii au fost schimbați cu soldați neași unguri de pe Pustă și, într-o noapte, au trecut toți, cu locotenent cu tot, în România. Cum se explică asta? Așa s-a infuriat încît se ridică de pe scaun și palid, furios zise: „Acuși vom găsi noi mijloacele de-a te sili pe Ilustritatea Ta a observa legile ungurești.“ M-am sculat și eu și i-am zis: „Excelența Ta, cum se potrivește această amenințare din senin după discuția liniștită, academică de mai înainte?“ Am mai schimbat cîteva vorbe convenționale și am plecat fără a ne mai vedea. I-a căzut rău ungurului pseudo-vitejia ungurilor săi. L-am atins la coarda șovinismului.

Încă înainte de alegerea lui Conon de mitropolit primat se vorbea de alegerea mea ca mitropolit primat. Protopopul Galaction Sagău din Reghin mi-a și scris la Caransebeș o scrisoare, în care spune vestea; dar mă sfătuiește să nu părăsesc Ardealul, respectiv Mitropolia de-acolo.

În 1918 a apărut într-o foaie din Basarabia, plină de refugiați ardeleni, o notiță în care se proorocește că eu trebuie să devin mitropolit primat al României după războiu. Din o pastorală a mea au fost scos ei citatul Scripturii: „Îndrăzniți, eu am biruit lumea.“ Cu asta îndemnau și ei pe toți la lupta de dezrobire a fraților.

După Crăciunul anului 1917 — adică la începutul lui 1918 — a fost asesorul meu din senatul școlar, Ștefan Jianu (†), în lagărul prizonierilor din Timișoara. Acolo a aflat la ofițerii români, prizonieri din Vechiul Regat, pastorală mea cea vestită de la Crăciunul 1917, pentru care am avut de suferit. Atunci îi spuneau acei ofițeri: „Îl facem la noi mitropolit primat al României Mari“. În nov. 1918 — mergînd eu spre București — îmi povestea cineva, că un ziar din Basarabia a scris că eu „trebuie să devin mitropolit primat“.

[Cei din] familia Brătianu, din care unii m-au cercetat și la Caransebeș, mi-au făcut toți asemenea aluzii.

Cînd am venit la București cu ceilalți 3 soli, ca să predăm regelui pămîntul românesc al Ardealului, Banatului, Crișanei și Maramureșului — la dineul de la Palat, în 1.XII.1918, însuși regele Ferdinand I — stînd lung de vorbă cu secretarul meu Dr. Cornel Corneanu — i-a spus: „Să nu vă supărați, dar pe Preasfințitul de la Caransebeș vi-l luăm în curînd.“

Ministrul președinte Ionel I. C. Brătianu a zis la masa cumnatului său Dr. Cantacuzino „că eu să sfințesc biserica de la Florica în cali-

tate canonică“, adică, ca ierarh al eparhiei.¹⁶ În cursul petrecerii la București (vreo 10 zile) toți spuneau asta; deci era vestea generală.

1919. În Decembrie 1919 eram în București la Senat. Mă scosese d-l Dissescu, vechi cunoscut, de la Hotel Continental și m-a mutat la locuința sa largă, elegantă. Înainte de Crăciun era să plec acasă. Mai erau câteva zile pînă la vacanța corpurilor legiuitoare pe Crăciun. Atunci mă întîlnesc cu deputatul Vasile Goldiș. Congresul pentru alegerea de mitropolit la Sibiu era convocat. D-l Goldiș spune: „Noi trebuie să amînăm Congresul, să te alegem pe P. Sf. Ta aici și apoi să se convoace la Sibiu din nou Congresul, mai ales că acum mulți nu putem merge.“ Ne-am întrunit cu Goga, deputat, și N. Ivan și ... într-o cameră la Restaurantul Enescu și ne-am hotărît să se facă alegerea. Cînd i-au spus lui N. Iorga, președinte al Camerei, a zis: „Las' pe mine.“ Imediat s-a convocat marele Colegiu electoral și în trei zile am fost ales și a doua zi instalat și investit.

Averea Eparhiei Caransebeșului.

La consistor era o contabilitate de tot primitivă, patriarhală. Eu am introdus contabilitate dublă, bună rînduială. Am luat strict administrarea, cauzînd multe dureri și mie dușmani. Unii zbierau rău de tot de cite ori le luam o fiță din gură, ce o sugeau. Astfel s-a făcut mare progres în administrarea averii și din parohii și la Centru. Deși ani de muncă au fost numai 1910, 1911, 1912, 1913 și 1914 pînă la declararea războiului, totuși progresul a fost frumos. În 1914, 1915, 1916, 1917, 1918 și 1919 lucrurile au mers mai greu, dar totuși am dat înainte.

Întemeiai fonduri nouă.

1. Fondul eparhial	în 1918	—	282.222,12 Cor.
2. „ orfanilor	„ „	—	80.000.— „
3. „ catedralei	„ „	—	34.148.— „
4. „ capelei	„ „	—	600.— „

366.670 Cor.

1. Fundațiunea Dr. Petru Borlovan	130.000 Cor.
2. „ „ „	17.000 „
3. „ vila Doboșan de la Băile Herculane	vreo 18 odăi

¹⁶ Localitatea Florica unde își aveau Brătienii casa și moșia era în jud. Ilfov, deci în eparhia Bucureștilor.

Fondurile vechi le-am sporit:

1. Fondul preoțesc	1910	—	500.000	Cor.	1918	—	917.000	Cor.
2. „ convenției	„	—	180.000	„	„	—	293.000	„
3. „ pensiei	„	—	214.000	„	„	—	286.000	„
4. „ librăriei	„	—	41.000	„	„	—	150.000	„ + plătit datorii cump. mașină nouă, mărit localul etc.
5. „ bis. clerical	—	500.000	„	„	—	600.000	Cor.	
6. Depozitele fundaționale		300.000	„	„	—	1.000.000	„	
				1.785.000	Cor.		3.246.000	Cor.
				+ 1.511.000 Cor.				

În 1920 a fost la mine ministrul plenipotențiar al Poloniei la București, fost austriac, ce vorbea bine nemțește și mi-a cerut părerea în cauza organizării Bisericii ortodoxe ruse din Polonia. Circa 4 mil. suflete. Mi-a declarat că nu vor admite legături cu Rusia. Mi-a cerut să caut dacă un bun episcop rus e ascuns prin România. Ei îl reprimesc bucuros în Polonia. A fugit din frică. Eu i-am recomandat să admită ca Biserica ortodoxă rusă să devie independentă, cam cum a fost Biserica noastră în Ungaria. Se vede că așa au și făcut, precum rezultă din raportul ce mi-l trimite ministrul nostru de Externe, respectiv legațiunea noastră din Polonia. George, arhiepiscop al Varșoviei, este mitropolit primat și exarh al Poloniei, ceea ce a aprobat și patriarhul rus Tihon din Moscova. Așa zice raportul legațiunii noastre. De tot sunt 5 episcopi; dar în urmă 3 episcopi au respins statutul, care are o dispoziție că îi face pe preoți ofițeri ai stării civile, având a redacta actele în limba polonă, de Stat.

În 1921 — cercetîndu-mă ministrul nostru pe lângă Vatican — Penescu — mi-a raportat despre stadiul în care se află chestia Concordatului cu Roma. Ministrul de Culte O. Goga — confidențial, mi-a dat mie proiectul papei. Eu l-am forfecat bine, arătînd apoi în scris, atît ministrului de Culte, cît și de Externe părerile mele, și ce nu se poate admite. Am trimis și ministrului Penescu memoriul meu. El și-a procurat și ziarele cu interviul meu — bun — din „Adevărul“ etc. Apoi cuvîntarea mea de la Senat și ce-au scris ziarele în legătură cu mișcarea Societății clerului „Ajutorul“, a „Societății ortodoxe naționale a femeilor române“ și a clerului din celelalte părți.

Ministrul Penescu spune că a obținut următoarele de la cardinalul Gasparri, secretar de Stat: 1) În loc de „paritate“ cu Biserica ortodoxă, ceea ce am cerut eu: Biserica catolică are dreptul de liberul exercițiu al cultului său.

2) Cuvîntul „apostolică“ s-a omis, căci și Biserica noastră e apostolică.

- 3) S-a omis pretenția agresivă ca și copiii din căsătoriile mixte să fie catolici.
- 4) S-a omis Mitropolia unită din București.
- 5) S-a omis sporirea episcopilor catolice: Bucovina etc.
- 6) Episcopii catolici din Ardeal să se supună arhiepiscopului din București, nu direct papei.
- 7) S-a omis dreptul de-a se așeza Congregații în țară după plac.
- 8) S-a omis dreptul de patronat.

Pe proiect Vaticanul a scris clausula „Non corrigetur“.

Întrebarea e acum dacă noul papă va aproba cele făcute sub antecesorul său? Să vedem proiectul.

*

Cîteva zile înainte de Crăciunul 1921 a venit la mine Ionel I. C. Brătianu și mi-a spus că a fost la el Flondor (Bucovina),¹⁷ care trata cu toți politicienii, ca să le cunoască părerea în privința formării unui guvern tare. Era guvernul de tranziție Take Ionescu (adus pentru logodna principesei Marioara cu Regele Serbiei, Alexandru), au fost mulți alții și i-au spus că numai liberalii pot veni la putere. A fost chiar premierul Take Ionescu și i-a declarat „să fii gata a lua puterea, căci el nu poate face alegeri și altul n-are cine veni“. Aceste și multe alte mi le-a spus, cerîndu-mi să-i dau lista Ardelenilor „ministeriabili“, de prefecți etc. Am cerut cu el cîți mi-am adus aminte și eu și el. El va chema pe Partidul Național ardelenesc la colaborare. Dacă vine bine. El are deja oamenii săi cunoscuți. Dacă nu primește, cere numele oamenilor cinstiți și buni la lucru. I-am dat lista în 1/14/I. 1922, cînd a venit la mine cu soția, care făcea pe secretarul, scriind pe cei recomandați de mine. Înțelegîndu-se asupra lui Dr. Ioan Mihu (Vinerea) am arătat că trebuie scos la iveală, dar nu putem cere muncă de la el, se cruță fiind bolnăvicios, deci e bun „ministru fără portofoliu“.

În adevăr, în ziua prezentării guvernului Take Ionescu la Cameră i s-a dat „vot de blam“ cu majoritate de 81 voturi. A abzis. A urmat Brătianu. S-a prezentat pentru binecuvîntare. Atunci i-am repetat sfatul: „Cu Ardelenii trebuie să faceți acord. Cum să mergem la încoronare în Ardeal, în Alba Iulia și acolo să nu participe frunțașii Ardealului, cari au dus lupta contra ungurilor?“ Am recomandat să ciștige la prefecturi oameni necompromiși. Eu i-am dat o listă de oameni de ispravă. Unii au primit, Dr. Dubleş, Dr. Metesh¹⁸ etc. Alții —

¹⁷ Flondor Iancu, născut la 17 octombrie 1865, om politic român din Bucovina. A făcut studii la Cernăuți și Viena. Întemeliază zărele „Dreptatea“ și „Patria“. Deputat, ministru, în anul 1918 președinte al Consiliului Național și șef al guvernului provizoriu din Bucovina. Luptător infocat pentru drepturile naționale ale românilor din Bucovina, în vremea stăpînirii austriece.

¹⁸ Metesh Ștefan, născut în anul 1887, a făcut studii la București și Budapesta. Membru corespondent al Academiei Române. Preot. Director al Arhivelor Statului din Cluj. A fost deputat iorghist de mai multe ori și subsecretar de stat în guvernul Iorga (17 iunie 1931—12 mai 1932). A lăsat o foarte importantă operă istorică scrisă.

se vede, n-au primit. Am stăruit și la Goga să se împace cu Partidul Național și să se unească Ardelenii, ca apoi să-și poată impune colaborarea în condițiile cerute de ei. În caz de neîmpăcare, va trebui Partidul Liberal să-și asigure colaborarea unui grup ardelean, căci singur nu-i cuminte a guverna acum.

1922. 1/I. Cuvîntarea mea către Rege a fost cam aspră pentru politicieni, pe cari i-am avertizat să nu tot trateze platonice, ci să vie la lucru, colaborînd cu guvernele. Lumea a rămas foarte încîntată de sfatul pe care îl aprobă toată țara.

Ministrul Holandei ... cercetîndu-mă spune „că nu se duce în persoană la nimeni, dar pe mine mă iubește și nu se poate răbda să nu vie. De la mine cere mereu orientări asupra „Concordatului“, minorităților, confesiunilor etc.

Era Regele, moștenitorul Carol, soția Elena. Carol a răsturnat paharul cu șampanie. Era tocmai aproape botezul prințului Mihail. Era diadocul George și soția Elisabeta și sala plină. S-au băut 20 sticle de șampanie și mult alt vin. Regina era veselă de logodna Marioarei cu regele Alexandru I al Iugoslaviei...

10/23. I. A venit la mine ministrul plenipotențiar al Greciei, Panas, cu arhimandritul Evanghelinidis, ca tîlmaci, și mi-a dat o telegramă nesubscrisă de nimeni, că „Sf. Sinod al Atenei a degradat pe fostul mitropolit al Atenei Meletie Metaxakis — pus de Venizelos și destituit, după revenirea Regelui Constantin, din toate rangurile și l-a redus la rangul de simplu călugăr, avînd a fi internat într-o insulă ... pentru că ar fi ajuns pe tronul de la Atena pe cale necanonică și ar fi provocat schismă în America“. Cere părerea mea în cauză. Probabil avea lipsă de ea guvernul, care avea să aprobe sentința Sf. Sinod. I-am răspuns, ca mitropolit primat, „că nu am nici o cădere a mă amesteca în afacerile interne ale Bisericii din un alt Stat, nu cunosc dosarul și astfel nici o părere personală nu-mi pot face. Ca creștin ortodox însă mă doare, văzînd ce ceartă s-a încins în Biserica Greacă din cauză că s-a băgat politică în ea. Pe Meletie l-au scos pe motive politice, precum tot motive politice l-au pus, că episcopatul a afurisit pe Venizelos. Acesta i-a delăturat după detronarea regelui Constantin. Dacă acesta — revenind la tron — a insistat pentru delăturarea lui Meletie, nu mai trebuia să-l persecute sinodul, ca să zădărnicească alegerea lui de patriarh la Constantinopol. Biserica are lipsă de pace, liniște, iertare etc. Ar fi timpul ca și Atena și Constantinopolul să înțeleagă aceasta, căci rîde lumea de noi, cu asemenea exemple de harababură. Șapte mitropoliți din sinodul Constantinopolitan s-au dus la Salonichi — alt Stat — și au ținut cu alții — vreo 30 episcopi — un pseudosinod și au declarat nulă alegerea de patriarh. Certe bizantine fără rost și cap“.

În acest sens va fi raportat Panas acasă. Astfel am răspuns și patriarhului sîrbesc, pe calea ministrului nostru din Belgrad. Vezi actul la Sf. Sinod.

7/II. Ministrul de Externe, Duca,¹⁹ trimite un oficial să ceară părerea. „Să participe ministrul nostru din Constantinopol la instalarea patriarhului Meletie?” Am zis și eu: „Ca să nu supărăm eventual pe Regele, cuscrul cu regele Constantin al Greciei (contra lui Meletie) ar fi bine să rămînem neutri; dar în daraverile particulare se poate arăta afabil față de patriarhul, căci certele lor interne nu ne privesc”.

Am cerut preotului Bobulescu, adus de la Iași, să concipieze un apel pentru adunarea de tot felul de antichități bisericești, ca să începem un *muzeu bisericesc*.

În 7/20. Luni a sosit regele Alexandru I al Iugoslaviei, pentru logodna sa. De la palat mi s-a spus că e bine să observ datinile populare sîrbești. Am mobilizat pe mai mulți ca să le afle. Am găsit datina cu colacul și cei 2 porumbei, descrisă bine în „Universul”, și cu legatul mîinilor la miri cu o batistă de mătăsă. Am urmat așa. Eu nu am fost la gară, ci am așteptat numai în biserică, făcînd ectenia: „Miluiește-ne” de după Evanghelie și polihroniul,²⁰ premergînd al regelui Alexandru, — ca oaspe. A durat 10 minute. La ieșire regele Alexandru a cerut regelui Ferdinand să-l prezinte mie. Am aflat că vorbește românește. În aceeași zi la 17 ore (5 p.m.) a fost logodna religioasă — în palatul Cotroceni. Nainte de slujbă m-au chemat la familia regală și le-am explicat ce au să facă mirii la logodnă etc. Vorbiam nemțește. Regele Alexandru m-a rugat să explic românește că el pricepe atîta. Le-am expus datina cu colacul și am arătat că — după părerea mea — mirele pune la probă mireasa, dacă e gospodină bună. El trimite făina și mireasa coace colacul. Vorba Ardeleilor:

„Mărita-m-ași mărita

„Pinea n-o știu frămînta

„Pe lopată n-o știu pune

„Fără ca s-o leg cu fune.

Logodna n-a ținut mult. Regele Alexandru era foarte atent, ascultător. Formula pentru el am zis-o de 3 ori în limba veche slavă. Am greșit o dată zicînd, Otiza de 2 ori.

¹⁹ Duca Ion G., om politic, fruntaș al Partidului Național-Liberal, născut la 26 decembrie 1879. Licențiat în drept la Paris. Magistrat și deputat. De mai multe ori ministru, iar în anul 1933 prim-ministru. Promotor al unei politici orientată spre cercurile politice și financiare franco-engleze. Pe cînd era prim-ministru a fost asasinat de membri ai organizației Garda de Fier, la Sinaia, în data de 29 decembrie 1933.

²⁰ Slujbă specială care se face la aniversări, sărbători naționale, Anul Nou. Textual: polihroniu = mulți ani.

A II-a zi (8/21) la dineu mi-a dat cel mai mare ordin al lor „Kara-gheorghevici“, marele cordon cu steaua. I-am mulțumit la „Cerd“. La concertul după dineu am stat între prințesa Ilenuța și Pasici,²¹ vorbind de toate. Pasici a zis că mă va cerceta, ca să vorbim despre unele chestii bisericești; dar n-a apucat, avînd mereu invitații și chestii pentru conferința de la Geneva.

În 12/25. II, seara, a plecat Regele Alexandru. Am mers și eu la gara Cotroceni, la „Adio“. Brătianu mi-a spus că regele i-a zis: „Te știu om deschis, de aceea te rog să-mi spui deschis: cum crezi să regulăm chestia Banatului.“ Cînd a început să-mi spue amănunte au sosit regii și suita. Neguțătorul Jianu din Alibunar i-a trimis lui Brătianu o scrisoare, în care cere să-i comunice părerea în chestia Banatului, ca Românii să se poată orienta, respectiv trimite un ziarist sîrb, cu care să stea de vorbă. Cum Jianu face negoț cu fiul lui Pasici, nu e bine să comunice nimic în fondul chestiunii. I-am zis-o lui Brătianu. Voi vorbi ulterior cu el cu privire la Biserică.

Azi 17/27. II, am trimis patriarhului sîrbesc la Belgrad o scrisoare în legătură cu logodna, în care am afirmat că „conlucrarea la cununia regelui Alexandru a ambelor Biserici va contribui la întărirea legăturilor bisericești între ambele Biserici pravoslavnice și popoare“.

Ad 12/25. II. Mergînd la Argeș — la parastasul pentru regina Elisabeta, a fost și Ionel Brătianu. Era vesel că au reușit la alegerile pentru Senat aproape unanim 104/12. L-am rugat să-mi spuie convorbirea cu regele Alexandru. Acesta i-a zis: „Te știu de la Paris, că ești om franc și deschis. Deci spune-mi, cum te gîndești să rezolvim cauza Românilor din Banat?“ Brătianu: „2 mijloace sunt. Linia hotarului tras nu-i bună. Trebuie rectificări mulțumitoare pentru populație. A doua: tratament uman și drept față de Români“. Alexandru: „Dar, bine, Românii sînt rău tratați?“ Brătianu: „Des am informațiuni, că sunt tratați ca niște robi cucerți. Pot să fie și exagerații în informațiuni, dar totuși asprimea tratamentului rămîne.“ Alexandru: „O să mă interesez de-aproape și să iau măsuri.“ Brătianu mulțumește. Alexandru l-a rugat apoi, ca să contribuie a se rezolva chestia spre mulțumirea tuturor.

Am pus pe tapet apoi, eu, chestia regulării cauzelor lor bisericești și am convenit să dăm sîrbilor din Banat episcopie, respectiv să o lăsăm și să le dăm toate concesiunile culturale și bisericești. Să cerem și noi același episcop român în Banatul sîrbesc. Brătianu a spus lui

²¹ Pasici Nicola, inginer, om politic sîrb, născut în anul 1846. A participat la atentatul contra regelui Milan. Refugiîndu-se din Serbia, a stat și în România. S-a întors în țară după asasinarea regelui Alexandru. Prim-ministru al Serbiei (1891—1892; 1904—1918, cu întreruperi) și al regatului sîrbilor, croaților și slovenilor (1921—1924, 1924—1926). Moare în anul 1926.

Alexandru că și în Macedonia României sunt rău tratați. Cere să li se deschidă bisericile și școalele.

Fu în 20. II.—4. III.

Miniștrilor Mișu al Palatului și [celui] al Justiției le-am expus cazuri concrete despre isprăvile unora trimiși din Vechiul Regat în Ardeal și am cerut cu insistență: să introducă cinste, ordine; să delătore pe incasabili etc. cari se compromit. Să aleagă în primul rînd tot cei bun din Ardeal și să-i pue la locul lor; iar din Vechiul Regat să trimită elemente mai bune pentru limbă, unificare etc.

Atît la miniștri, cît și la anturajul Regelui am aflat o răceală față de Alba Iulia, încît ideea de-a se încorona acolo în 10. V. nu mai farmecă, probabil s-au dezgustat pentru ținuta Partidului Național, care a început, prin membrii săi mai marcanți, a birfi și contra dinastiei: Vaida, Sever Dan²² etc. Foile ungurești laudă în termeni calzi Partidul Național. Brătianu însă spune că atașatul nostru militar din Viena află că ungurii din Budapesta — încurajați — au trimis bani pentru alegerile din Ardeal și au hotărît a merge alături de Partidul Național ardelean.

Tipografia Cernica. De mult voiam să întemeiez o tipografie la o mănăstire. În scopul acesta am ținut mai deaproape evidența venitelor; am controlat mai ales vinderea vinului de la mănăstirea Cernica. Cel de pe 1920 l-am vîndut cu 130.000 lei; destinînd banii pentru tipografie. În 1921 am făcut 5.000 deca. vin. O mie deca am lăsat-o călugărilor, iar 4.000 a 7—8 lei = 300.000 lei, tot pentru tipografie. Am dat încă înainte de cum credeam peste o tipografie, bogat asortată, cu 667.000 lei în Turnu-Severin. Era cumpărată de librarul Bejan (originar din Lugoj) de la Reșița ca să o deschidă în Timișoara, ce nu i-a succes. Am cumpărat-o în 1 iunie 1922, făcînd tirgul în grădină, lîngă masa de piatră în prezența directorului „Tipografiei Cărilor bisericesti”, pe care l-am consultat ca expert, ca să știu ce cumpăr. Am plătit 300.000 lei, rugînd pe dl. ministru de Culte — Banu — să deie restul de 300.000 lei, căci [vînzătorul] mi-a cedat din preț 67.000 lei, ca să-l pomenesc la biserica: „o da mai (bucuros) cu drag bisericii, decît la altul”. Călugării — respectiv casierul mănăstirii — a îndrăznit a mă pîrî la ministrul Banu că „măninc banii mănăstirii”. A 2-a zi — venind ministrul la mine — mi-a spus că le-a răspuns: „N-avem ce

²² Dan Sever, născut în anul 1885 la Măcin (jud. Cluj). Studiază dreptul la Cluj, obținînd titlul de doctor în drept. În anul 1910 a fost directorul ziarului „Gazeta Transilvaniei”, iar în anul 1914 este numit secretar al Comitetului Național Român și directorul ziarului „Românul” din Arad, pentru care a fost de mai multe ori închis de către autoritățile ungurești. După Unire a fost deputat, apoi ministru la Sănătate și Finanțe și administrator al Băncii Naționale.

face. Trebuie să ne supunem toți poruncii mitropolitului". Doamne ajută! Să începem tiparul. Mergînd un om esmis acolo la T. Severin, acesta a spus că mașinile nu-s noi și la Viena s-ar vinde mai ieftin. Acest lucru a avut influență asupra vînzătorului, care a precizat mai bine tirgul, învîndu-se a demonta, a pacheta, a transporta la Cernica mașinile și a le monta la loc, ca să funcționeze. Azi la 25. V. plec (1922) cu 1 tipograf și conducătorul tipografiei dl. Păcescu la Cernica, să văd unde o așezăm. Am așezat-o într-un edificiu nou, bun. Călugării continuă a nu lucra, în ea, afară de 2 inși. Am dus apoi 17 orfani de război, punîndu-mă în legătură cu Societatea „Ocrotirea orfanilor de război” Secția Ilfov. Aceștia încep a lucra bine. S-a instalat și legătorie de cărți.

1922. **Învățămîntul religios în școală.** La începutul arhipăstoririi mele la București, am cerut prin 2 memorii introducerea studiului religiei în cîte 2 ore pe săptămînă în fiecare clasă primară, secundară și profesională, de profesori preoți și cu cunoștințe pedagogice. Am dus chestia la Consiliul superior bisericesc și Sinod. Acolo s-a făcut un memoriu, dat ministrului de Instrucție. Ministrul Petre Negulescu,²³ un filosof cu vederi creștine, a proiectat, în proiectul reformei învățămîntului în școle, eliminarea învățămîntului religios din școle, lăsîndu-l probabil (?) în grija Bisericii, care n-are nici un mijloc de-a se îngriji de el. De aceea l-am ales obiectul acesta din nou la Consiliul superior: sesiunea Mai 1922. Am esmis²⁴ o deputație să ceară lucrul acesta ministrului Angelescu. Acesta a promis totul. La închiderea consiliului 10. VI. n. = 28 Mai v. 1922, am făcut o largă motivare a necesității învățămîntului religios în școle, cerînd și insistînd și ministrul de Culte C. Banu în Consiliul de Miniștri. A promis totul. Voi trimite la ministrul de Instrucție din nou memoriul. Am insistat a doua oară asupra necesității „*Institutului Biblic*”. Am cerut primul fond — un milion. Dl. Banu mi l-a promis. Secretarul general Dr. Ispir mi-a răspuns la despărțire: „Ai cîștigat milionul.” În 1923 mi s-au dat 750.000 lei.

*

4./17. VI. 922 fiind invitat de principele Barbu Știrbeiu din Buftea la cină — m-am dus. În invitare scrie că Majestățile lor Regele și Regina doresc să mă aibă „în fruntea commesenilor”. M-am dus. Auto-

²³ *Negulescu Petre P.*, profesor, născut la 27 octombrie 1872 în Ploiești. Studii universitare la București, Berlin, Lipsca și Paris. Profesor de istoria și enciclopedia filozofiei la universitățile din Iași (1899) și București (1910). Membru activ al Academiei Române din anul 1936. De două ori ministru al Instrucțiunii și Cultelor (1920—1921 și 1926). Președinte al Camerei, senator și deputat. Eminent profesor și strălucit cunoscător al istoriei filozofiei.

²⁴ trimis.

mobilul ministrului președinte Ionel Brătianu era la șosea, unde mă aștepta. M-am suit în el din al meu (nesigur la drum). Până să sosească Regele m-am primblat pe la trandafirii înfloriți; eu am vorbit mult cu sora reginei — soția principelui de Bourbon. Vorbesc ambii bine nemțește. Apoi sosi Regele. Regina avea catar, cam indispusă. Ne-am dus cu toții la flori și la cireșe. Brătianu avea o cîrjă; trăgea în jos crengile, ceilalți culegeam și ofeream la toți. La întoarcere am rămas eu cu Regele. Acolo am pus chestia arhieriei lui Scriban Iuliu arhi-mandrit, față de care regele avea excepțiunile lui. Nu-l voia deloc. Mie mi-a zis o dată: „La mănăstire cu el!” Zilele trecute a repetat nemulțumirea în fața episcopului Theodosie al Romanului și a altora. Eu am zis regelui: „Am reabilitat pe urma decretului regal pe Meletie ... Ce va zice lumea că îl eschidem pe Scriban, om muncitor, cu toate scăderile lui?” Am luat un fel de garanție, că voi cerca să-l țin aproape, să-l rețin de la „prostii” etc. Regele cam necăjit a răspuns: „Episcop militar nu-l vreau.” Foarte bine, nici eu nu doresc asta. Dar la un loc mai neutral să cercăm. L-am ales la Botoșani cu alți 2 mai sterși.

La masă — stînd lîngă regină — mi s-a plîns că din Partidul Național din Ardeal n-a trimis nime telegramă la nunta din Belgrad a Marioarei. Mi arată fotografia ei. Am rugat-o „să-i invite odată la ea pe matadori. Să vorbească și ea cu ei, cum ar fi bine să meargă și Marioara des printre Croați”.

1922. Inginerul Marcu din Săliște, care a lucrat la biserica din Alba Iulia, ne-a trimis vorbă că în „Sala Unirii” s-a făcut Șuluț,²⁵ mitropolitul unit fără o importanță generală mare, în ornate, la mijloc, iară Șaguna și Petru Maior,²⁶ alături, mici și în haine simple. Am sîstat imediat lucrul. M-am înțeles cu dl. Saligny²⁷ și am trimis pe

25 *Sterca-Șuluțiu Alexandru*, de Cărpiniș, mitropolit unit de Alba Iulia și Făgăraș, născut la 15 februarie 1794 în Abrud. Studii în Abrud, Alba Iulia și Blaj. Paroh și protopop în Bistra, rămas văduv prin decesul soției, este sfințit episcop în anul 1851 la Blaj. La 28 octombrie 1855 este ridicat la demnitatea de arhiepiscop și mitropolit. Moare la 7 septembrie 1867 în Blaj.

26 *Maior Petru*, istoric și filolog român, născut în anul 1761 în Căpușu de Cîmpie, com. Iclânz, jud. Mureș. Studiază filozofia și teologia la Roma și dreptul canonic la Viena. Reprezentant de frunte al Școlii ardene. În lucrările lui de istorie și filologie a urmărit să demonstreze originea romană a poporului român, latinitatea limbii române și continuitatea românilor în Dacia, militînd pentru trezirea conștiinței naționale a românilor transilvăneni. Moare la 14 februarie 1821.

27 *Saligny Anghel*, inginer și om politic, născut la 2 mai 1854 în Șerbănești-Tecuci, azi Liești, jud. Galați. Studii liceale la Focșani și Potsdam. În 1875 obține titlul de inginer la Școala Politehnică din Charlottenburg. În anul 1876 intră în serviciul Căilor Ferate Române. În 1888 este însărcinat cu întocmirea proiectului podului de peste Dunăre la Cernavodă, pe care îl începe în 1890 și-l termină în 1895, pe atunci cel mai lung din Europa. Profesor universitar la București, academician (președinte al Academiei Române 1907—1916). În anul 1922 a prezidat Comitetul de organizare a serbărilor de încoronare de la Alba Iulia. Moare la 17 iunie 1928.

istoricul Lapedatu la fața locului. Pe baza raportului său am hotărît în Comisie să se facă „Șaguna” singur, în haine călugărești, și tot singur un Șuluț, și episcopul unit Inocențiu Clain,²⁸ martirul. Nefiind atâtea locuri s-au făcut Șaguna la mijloc, Clain și Petru Maior de lături, într-una.

1922 — 13/26. VI. Ministrul Greciei de la București a fost la mine, cu reprezentantul Bisericii grecești, și mi-a mulțumit pentru moțiunea Sf. Sinod contra masacrelor făcute de Turci la creștinii din Asia Mică. Mi-a spus că în Atena va face foarte bună impresie. Va telegrama aceasta Greciei, care ne este multumitoare. Cu tact, i-am spus că un creștin din Macedonia, refugiat la București, mi se plînge cum Patriarhul Ioachim al IV și episcopul grec Caravanghelie, acum în Smirna, au dispus uciderea Românilor, au ars sate, școli, biserici române în 1906. Vezi „Cartea verde a României din 1906”. Au omorît Români în 1918—19, iar mai înainte, la Carița, pe părintele Balamace. Ministrul s-a făcut că nu știe. Era ministrul Pamias — foarte bine informat de toate.

Încoronarea

1922, Sept. Încoronarea Regelui Carol I din 1881 — cetind discursul ei — nu m-a mulțumit ca mitropolit primat al Bisericii Ortodoxe Române. M-am retras cu directorul meu Dr. Nae, un bun cunoscător al limbii grecești și istoric. Am studiat împreună, mai ales Cronicele moldovene. Eu cunoșteam din documente germane încoronarea Țarilor rusești. Am văzut încoronarea unui rege ungar. Am studiat după Porphyrogenetos²⁹ încoronarea împăraților bizantini. Pe baza acestora am compus un tipic de încoronare, pe care eu îl găseam foarte demn pentru Biserica ortodoxă și frumos. L-am dat în manuscris Regelui Ferdinand, încă în vara anului 1921, ca — mergînd la băi în Franța — să-l citească în ore libere și la urmă să-și facă observările și noi vom schimba conform dorinței, ce va fi de lipsă. După reîntoarcere dl. Mișu, ministrul palatului, îmi spune: „Regele e mulțumit cu manu-

²⁸ Micu-Klein Ioan-Inocențiu, născut în anul 1692 în com. Sadu, jud. Sibiu, fost episcop unit la Blaj. Călugărit în anul 1730, din 1732 instalat episcop, deși a fost hirotonit în anul 1730. N-a putut să înțeleagă unirea din anul 1700 în sensul voit de Roma și a făcut 24 de petiții la împăratul de la Viena, cerînd înlăturarea nedreptăților de care sufereau românii. A fost chemat la Viena pentru judecată, dar în anul 1744 a fugit la Roma să ceară sprijinul papei Benedict al XIV-lea. A fost sechestrat la Roma pînă în anul 1768, cînd a murit în mizerie și uitare. E unul din martirii cauzei românești din Transilvania.

²⁹ Porphyrogenetos Constantin (= născut în porfiră), împărat bizantin (912—959), născut în anul 905, fiul împăratului Leon Filozoful. Iubitor de științe și arte, scriitor renumit. Scrierile sale au fost editate în colecția „Corpus scriptorum historicorum byzantinorum”, Bonn, 1829—1840.

scriptul." Acum nu sunt clar, dacă la spatele acestei observări era sau nu rezerva mintală, că „la timpul său nu se va observa nimic din cele proiectate". În vara 1922 s-a grăbit încoronarea, spre a nu se face atâtea combinațiuni nefavorabile țării din cauza târăgănării continue. S-a stabilit termenul 2/15 octombrie. Am solicitat la ministrul președinte clarificarea amănunțelor. Ministrul Ionel I. C. Brătianu îmi spune că chestia încoronării din 1881 a lui Carol I n-are nimic a face cu vr'o susceptibilitate a regelui Carol față de Biserica ortodoxă, sau față de mitropolitul primat Calinic Miclescu,³⁰ care era contra unirii principatelor. Din contra, Carol era foarte liberal în cugetare. Regele Ferdinand e mai „bigot", poate mai susceptibil. Deci să nu schimbăm nimic, ci să observăm cele din 1881. Am răspuns: „Ei bine, dar acum țara e alta, mai mare. Ortodocșii 14 milioane. Încoronarea e la Alba Iulia și trebuie, deci, în Alba Iulia să-și puie coroana pe cap, nu în palatul regal, ca în 1881. Ne-am înțeles să chemăm și pe ministrul Palatului, ca împreună să stabilim amănunțele. Le-am dat tipicul încoronării, proiectat de mine, în broșură tipărită. Duminică, în 10 sept., la orele 9 ne-am întrunit toți 3 la dl. Brătianu și în curs de 2 ore am precizat amănunțele, rămânând ca regele să aprobe.

Eu am apărât tipicul, cât privește Biserica; iar ce privește chestiile de drept public, „aveți drept să dispuneți", dar a se reduce la nimic, n-am admis. Eu proiectasem ungerea regală, ceea ce n-au admis, deși i-am asigurat că nu-i „taina mirului" aplicată unui catolic, ci o ungere exclusiv regală — pentru care am proiectat sfințirea untului de lemn, chiar în cadrele slujbei de încoronare, la vederea tuturor. N-au admis-o. Arătând că atunci slujba devine prea scurtă și ne va imputa lumea, că prea am făcut lucru superficial, au acceptat părerea mea, ca să intercalăm acolo „sfințirea coroanei Reginei, care-i nesfințită, nouă".

Eu proiectasem încoronarea în lăuntru bisericii. N-au admis-o, ci să iasă toți afară. Acolo președintele Senatului dă coroana să ș-o puie pe cap fără nici o intervenție a Bisericii. Nici chiar s-o binecuvînteze mitropolitul de departe. Brătianu n-a admis. Mișu da. Brătianu spunea — la început — că episcopii și mitropoliții slujitori să rămîie chiar în biserică —, să nu iasă deloc afară. I-am arătat imposibilitatea acestui lucru. „Cum, noi îmbrăcați, în plen, cu odăjdii, să

³⁰ Miclescu Calinic, mitropolit al Moldovei și Ungro-Vlahiei, născut la 16 aprilie 1822 în Suceava. În anul 1842 intră în monahism, în 1850 — arhimandrit și egumen la mănăstirea Slatina, 1855, — arhieru, 1858 — locotenent al Episcopiei de Huși, luînd parte și la Divanurile ad-hoc, 1863 — locotenent al Mitropoliei Moldovei, iar în 1873 mitropolit al Moldovei, din 31 mai 1875 mitropolit primat al României. Moare la 14 august 1886.

stăm în biserica goală? Unde s-a mai pomenit asta? Deci ieșim și noi." Regele nu s-a mai pronunțat. Eu solicit că-i lucru urgent; episcopii cer tipicul. Urmează tratativele.

Insemnare

La pagina 18 din „Rînduiala Doxologiei”.

La paragraful 4, 5 și 6 se zice că „cei doi mitropoliți rămași lângă coroana Regelui și Reginei conduc pe Maiestățile lor la amvon (estradă?), unde ei trebuie să ingenunche pentru ca să li se citească rugăciunea de încoronare.”

Această *ceremonie* trebuie omisă. Rugăciunea să fie făcută fără ca Suveranii să fie invitați a merge la amvon și a părăsi locurile.

Ceremonia întreagă trebuie să aibă caracterul unei „Doxologii” (Te-deum obișnuit) fără modificări, cari ar putea părea jignitoare.

Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Primat, în înalta Sa înțelepciune, convenise ca să fie păstrat caracterul unei curate Doxologii.

Procedura de urmat ar trebui să fie următoarea: „La intrare, suveranii, întâmpinați de Mitropolitul primat și cler, să fie conduși la jețurile sau locurile lor, unde Maiestățile lor rămîn pînă la terminarea slujbei, cînd ies afară, pentru a îndeplini actul de încoronare, după care merg în apartamentul lor, pînă la ora prînzului”.

Aceasta era porunca venită de la palat (Ferdinand), pentru ca la încoronare Biserica să n'aibă nici un rol, ci o simplă „Doxologie”, ca totdeauna, și la fine regele iese din biserică și merge sub baldachinul ridicat — afară de biserică; ca astfel să-l încoroneze Ferekide. Miron m.p. (probabil notă adăugată ulterior de Miron, și semnată, n.n.).

Ministrul palatului Mișu — un bun ortodox — vine seara la 9 la mine, într-o zi, ca să iee unele informațiuni. „Uite, Înalt Prea Sfințite! Așa cum veneam în automobil pe drum, fără să vorbesc cu cineva, m-am gîndit așa în teorie, așa ca o idee de discutat. Oare — acolo afară — la încoronare, n-ar putea să rostească toți o rugăciune: uniții, catolicii, reformații, chiar rabinul?” Am răspuns: „Mie mi se pare străină această idee. Ar fi un ghiveci religios”. Cunoscînd că Mișu e un bun ortodox, ideea nu putea veni de la el. La o săptămînă vine un trimis al d-lui I. I. C. Brătianu, cineva din familie. Tot un Brătianu ... „D-l ministru președinte dorește să știe dacă așa, în teorie, este admisibil ca să participe în biserică și uniții, făcînd și ei o rugăciune.” Am răspuns că biserica noastră nu-i o hermafrodită religioasă, ci are un singur caracter: ortodox. La cîteva zile, în 10/23 vine ministrul de Interne, General Văitoianu, cu aceleași dorințe. „Au

fost la mine niște deputați și solicită răspuns, dacă așa în teorie, oare ar fi cu putință să rostească și uniții o rugăciune la încoronare." I-am repetat răspunsul meu: a) uniții în trecut credeau că-i o profanare a intra în o biserică ortodoxă. Episcopul Radu³¹ n-a intrat niciodată. Cum ar putea deci acum să intre? Văitoianu: „Dar dacă ei ar cere aceasta?” M-aș mira de cerere. b) Biserica ortodoxă, după Constituție, are singură acest privilegiu. c) Biserica ortodoxă e numai ortodoxă și n-o poate încăleca și alta. S-ar vătăma demnitatea ei. Nici un episcop n-ar admite asta. Ar refuza de-a merge la Alba Iulia; iar eu ași demisiona imediat. Așa ceva nu se poate. Noi suntem toleranți, concesiivi, dar azi avem și demnitate, la care ținem. Anglia încă-i liberală, dar Biserica anglicană încoronează, în Belgia cea catolică etc. Ceialalți asistă fără nici o supărare. Deci de ce astă insistență? Văitoianu scuză. Ba nu, catolicii mereu intrighează. Pe prințul Carol au stăruit să-l boteze nici catolic, nici ortodox, ci așa pe la mijloc: greco-catolic. Biserica noastră s-a opus. După slujbă va fi în Alba Iulia banchet. Sala e mică, nu încap mai mult ca 300. Deci este absolut necesar să se reducă numărul episcopilor de invitat la masă. Acolo trebuie să fie reprezentată toată lumea; deci trebuie să ne restrângem și noi. Dar aceasta reclamă ca și la slujbă să fie numai atîția cîți vin la masă, căci spunea și Dl. Saligny, președintele comisiei de încoronare, că-i imposibil să fie la slujbă și la încoronare toți. Astfel cu greu am putut stabili să fie 5 mitropoliți și 6 episcopi; dar mi-a fost imposibil să-i aleg; ar fi aprehendat unii. Era greu de tot. La urmă Comisia află că și 11 e prea mult. Ce era de făcut? Eu țineam ca Biserica noastră să se prezinte cu tot fastul. Să vadă poporul, cîți suntem, că noi ducem cîrma. Deci am stăruit pentru aceea, ca la slujbă să fie cel puțin 15 episcopi; iar la masă numai 5 inși. Dacă ar fi toți mitropoliții s-ar supăra episcopii; deci să fie 4 mitropoliți și 1 episcop mai bătrîn. Dar acum din 5 mitropoliți (1 arhiepiscop din Basarabia) care să fie omis? Ori pe care îl alegi, se supără. Ca să nu se supere, m-am retras eu însumi de la banchet, ca să mă întorc imediat la București, cu toți episcopii. Văzîndu-mă episcopii mei, nu s-ar fi supărat. Eu și așa trebuia să fiu mai iute la București, ca să întîmpin devreme pe Maies-tățile Lor, care a II-a zi vin la mitropolie și și în reședința mea. Deci lipsa mea de la banchet era justificată și puteam fi la banchetul de

³¹ Radu Dimitrie, episcop unit, născut la 7 noiembrie 1861 în com. Uifalău, lângă Aiud. Studii la Blaj și la Colegiu de Propaganda Fide din Roma (filozofia și teologia). În anul 1885 este hirotonit preot și este trimis la București, unde este numit profesor de teologie dogmatică, filozofie și literatură română la Seminarul catolic al cărui rector ajunge mai tîrziu. La 22 noiembrie 1896 este numit episcop la Lugoj, iar în anul 1902 este numit episcop la Oradea. Moare în data de 8 decembrie 1920.

la palat. Această soluție a acceptat-o dl. Saligny; dar — consultându-se cu alții, probabil cu ministrul președinte — s-a constatat că *asta nu se poate*. Mitropolitul primat trebuie să fie la banchet și a II-a zi — după ce vorbii sara la 8 cu ministrul Văitoianu și am respins a III-a tentație cu uniții — a fost trimis la mine Popescu, secretarul general de la Lucrări Publice, referentul în chestii de încoronare, cu rugarea să mă învoiesc: ca la Alba Iulia să fie *toți episcopii noștri*, căci și la masă se va întocmi să fie 400, eventual și prin sălile vecine. Vezi așal Gîndul meu de-a mă întoarce cu episcopii toți, îndată după slujbă, i-a speriat și deodată s-au făcut locuri și la banchet și la slujbă, mai multe, decum am proiectat eu. Adevărat, că s-a făcut o sală nouă cu mese mai dese. Ultimul, care a mai intervenit, a fost ministrul de Culte Banu. El, înainte de-a merge la Blaj să se înțeleagă cu uniții asupra participării, mi-a cerut sfatul. Eu i-am spus: va fi bine ca fiecare Biserică să slujească în biserica sa. Uniții ar fi bine să gate mai iute și să vie în biserica noastră să asiste și ei în rîndul Românilor. La reîntoarcere, mi-a spus ministrul că la început mitropolitul Suciuc n-a acceptat să vie la noi, căci nu vrea să se expuie la un „derogatoriu”^{31bis} al papei. Episcopul Hossu — Gherla, susținea să vie. S-au retras episcopii pentru consultare și rezultatul comunicat ministrului Banu a fost „că vin”. Se zice că referentul din minister Păclișanu a adus și în scris acest răspuns. Dar la slujbă ei n-au venit ci au stat ... cu Marmaggi, nuntii papal, care i-ar fi oprit, cu Majlath³² și Glattfelder.³³ Superintendentul sas Teutsch, arhimandritul sîrb Dr. Nicolici, rabinul Niemirower și muftiul mahomedan au fost în biserică.

Slujba noastră a fost frumoasă, 17 episcopi, 4 diaconi, 4 anaghoști și 2 preoți (arhimandrit și protopop). Corul „Carmen” 120 persoane, admirabil.

În 3/16 nov. a fost M. Sa Regele la mine acasă și mi-a mulțumit emoționat și foarte călduros, scuturîndu-mi puternic mîna dreaptă: „N-am cuvinte ca să-ți mulțumesc pentru modul plin de tact și demnitate, cum ai reprezentat Biserica din prilejul încoronării, atît înaintea țării cît și a străinilor din toată lumea. A fost admirabil. Toți au rămas adînc impresionați și s-au ales cu simpatii față de ce au văzut.”

Toți au luat fraților uniți în nume de rău absența din biserică. Mi-a dat Regele ordul „Carol I în gradul cordon cu mare Cruce”. Eu

^{31 bis} Cerere de aprobare pentru o călcare de lege, de disciplină.

³² Majlath Gustav Carol, comite și episcop romano-catolic al Ardealului, născut în anul 1864. În anul 1897 a fost numit episcop al Ardealului cu reședința la Alba Iulia. Președinte al Status-ului catolic din Ardeal.

³³ Glattfelder Iuliu, născut în anul 1874, episcop romano-catolic al Cenadului cu sediul la Timișoara. Nevoind să recunoască statul român, și-a mutat reședința în Seghedin, pe teritoriul Ungariei.

m-am așteptat numai la „Steaua“, pe care n-o aveam. Acum e curios a se ști, de ce au insistat Mișu și ceilalți pentru a participa uniții la slujbă în biserică. Eu cred că ei au cerut la Curte asta. Guvernul a aflat de bine a cerca. N-a succes. Mitropolitul Suciul era în București, când mi s-a cerut asta.

În 2 nov. 1922 n. a fost la mine episcopul de Gibraltar, anglican ... cu atașatul militar englez din București, cu preotul secretar și preotul meu Grigore Pișculescu (Gala Galaction). În numele arhiepiscopului de Canterbury și al său, mi-a cetit atașatul militar — stînd în picioare — (n-a voit să șadă) o alocuție din samă afară de măguitoare.

Autonomia Bisericii

În vara 1922 s-a numit o comisie parlamentară pentru Constituția nouă a țării. Guvernul a lucrat cu membrii ei. Am fost și eu numit. Am cerut încă un episcop, pe Vartolomeu Stănescu. În vară am convenit asupra unui text făcut așa în grabă. Ministrul Cultelor C. Banu nu era de față. Din el a rămas un lucru bun. Adecă la început: Cultele au libertate întrucît exercițiul lor nu aduce atingere „legilor de organizare a Statului“. Voiam să se împiedice agitația sectelor dușmane neamului. În Noiembrie raportorul general Dissescu prezintă un text imposibil. Nu dă Bisericii noastre nimic. Decit: „Biserica ortodoxă este religia majorității Românilor“. Atita era față de textul vechi; „că-i Biserică dominantă“. Eu am arătat că, constatarea *platonice* de sus e o simplă premisă, fără concluzie. Am cerut să fie declarată „Biserica națională a statului român“. I. I. C. Brătianu mi-a zis că supărăm pe Românii uniți. Răspund: „Doresc să fie toate Bisericile naționale“, dar „poate fi o Biserică națională, cînd capul e internațional, e afară din țară, are alte interese decît ale țării noastre, ba și decît ale țării sale și ale Italiei — fiind și el italian? Papa a fost contra unității naționale a Italiei. Ministrul Industriei Sassu“ strigă: „Așa-il“ apăsă. Am convenit — după lungi discuții — „Religia creștină ortodoxă — fiind religia majorității Românilor — are întîietate în stat“. La început era numai „are întîietate“, dar — avînd a stiliza cu Banu, Dissescu și Vartolomeu textul, — am adaus și cuvîntul „în Stat“, nefăcînd în plen a 2-a zi nimenea obiecțiuni. Dissescu era în preziua — la stilizare — pentru „este Biserică de Stat“, dar în plenul

34 Sassu Vasile P., om politic, născut la 10 august 1878 în Satu Lung, jud. Brașov. Licențiat în drept și filozofie la București. Deputat liberal, a făcut parte din Constituanta de la Iași și din Comitetul Camerei pentru reforma agrară. Între anii 1922—1937 e numit de mai multe ori ministru cu portofolii la Industrie și Comerț, Agricultură și Domenii, Justiție.

comisiei pleda tare pentru textul original „e Biserica majorității Românilor”. *Un succes*. Despre autonomie nu era nimic absolut. Întreb pe Dissescu: de ce a schimbat tot textul de astă-vară? Ascunde adevărul. De aceea m-am pregătit pentru ziua de 1/14 nov. 1922 și într-un discurs mai lung, bine documentat, ici-colea chiar zguduitoare, am zugrăvit icoana decadenței, în care guvernării au dus Biserica „dominantă”. Arăt cum i s-a luat tot, autonomia, averea, încît nu are nici un mijloc de care să dispună ea însăși pentru binele său. Rîd provinciile desrobite de noi. Dușmanii neamului au avut mai multă considerație față de Biserica noastră. Bucovina are fonduri mari. Ce a făcut Vechiul Regat cu averile secularizate? Le-a traficant pe mîna aderenților politici; cu forme, dar în fond, în chipul cel mai condamnat. A trecut peste legea lui Cuza, luînd totul, de la toate bisericile parohiale de mir. Plimbați-vă prin București și vedeți ravagiile *politicianismului* cu imobilele bisericilor. Alaltăieri la o anchetă cu reprezentanți ai tuturor ministerelor, la o comisie cu orfani, văduve, invalizi, m-am convins ce mentalitate există în toate ministerele față de averea bisericilor. Ne trebuie o școală, luăm localul de milioane de la Madona Dudu-Craiova. Ne trebuie sanator: „Să luăm mănăstirea Bistrița, Brebul, Suzana, Cheia, etc. etc. De trebuie penitenciar: luăm cutare. Nu-s contra ajutorării Statului pentru asemenea instituțiuni; dar așa numai să iei, ca și cînd e marfa nimănui? Nu mai merge. Primăria București a luat tot ce-a putut. Ba și unui *sindicat al silvicultorilor* s-a dat de lingă metocul mănăstirii Țigănești un loc de cîteva milioane. Bisericile cad pe noi, și noi avem de dat, cui numai cere. Epitropiile de azi jefuiesc averea. E o locuință goală, cutare de la minister trimite un prieten, o rudă etc., ca să locuiască pe ușor, în casele bisericilor. Preoți, epitropi apără pe locatari pentru chilipiruri și nu Biserica. Băgîndu-mi eu mîna într-un furnicar, epitropul declară: „Mitropolitul după lege n-are drept a se ingera în afacerile financiare.” La unele biserici s-au făcut hoții formale cu ridicarea de clădiri noi. De ex. Sf. Ionică, unde am oprit zidirea aproape gata. Deci suntem în prăpastie. Biserica vrea să fie ea stăpînă pe conducere. În Ardeal am făcut de la 48 încoace — grație autonomiei — sute de milioane *avere din nimica*.

Legile bisericești, Legea clerului leagă Biserica de mîini și de picioare, nu se poate mișca, a căzut în boala inanității, n-are nici un spirit de inițiativă, așteaptă totul de la minister. S-a desvîțat a umbla pe picioarele proprii. Trăiește, vegetează din *injecții din afară*. E un organism care n-are inimă. Inima e la ministere. Episcopii n-au putința a numi preoți, protopopi etc., pe cine cer interesele Bisericii. Toți se amestecă, dispun, strică fără milă interesul Bisericii. Hotărî-

toare e numai politica. Toți naufragiații, escrocii se adăpostesc sub mantaua politicianilor și-și fac treburile. Încolo Biserica suferă. Profesorii de la seminar sunt numiți de ministru, tot după acest calapod. N-au nici o pregătire de Biserică, nici un duh preoțesc. Dl. Mehedinți îmi spune că odată a fost numit la un seminar un nihilist. Nu-și face nici datoria. Profesorul Popovici de la Seminarul Veniamin de 18 ani trage plată, votează foarte disciplinat la toate alegerile, cultivă moșia pe la Buzău, dar la școală n-a mai dat. Rezultatul (Ministrul preș. I. Brătianu se uită lung la ministrul Cultelor Banu) greșalei de-a lua pînă și creșterea clerului din mîna Bisericii se vede din Memoriul tipărit al tuturor seminariilor din țară... Iată abisul în care politica și politicianii au dus Biserica țării. Mi rușine de tot ce văd. Așa nu mai merge. Noi vrem să fim organism viu, conștient, demn; nu mai vrem să vegetăm, ci să facem servicii reale țării.

De-o Biserică autonomă să nu vă temeți. Singuratici credincioșii pot fi răi, asemenea preoții ori chiar vlădicii; dar Biserica — ca întreg — niciodată nu a venit și nu va veni în conflict cu interesele țării. Biserica ortodoxă nu cunoaște Kulturkampf de 2.000 ani. Doară e o parte esențială a sufletului românesc. (Vezi cuvîntarea mea 2/15. XI. 1922 Cîmpulung.) Fără a se da autonomia, fie și fără a folosi acest cuvînt — este un lucru de la care azi nime nu se poate subtrage. Altcum nu putem unifica organizația Bisericii în toată țara. Rămînem desbinați, 4 biserici cu tendințe regionaliste, poate chiar autonomiste în sens rău. Ar fi o mare greșală politică. Deci glasul meu *trebuie* ascultat. Partidul politic care împlinește cererea prin vlădici, preoți etc. va cîștiga simpatia poporului. Biserica îi va fi recunoscătoare în veci etc. etc."

Ministrii au rămas mișcați de cuvîntarea mea. Referentul Cercului de studii, Ioanițescu,³⁵ mi-a spus: „M-au sguduit adînc cuvintele Î. P. Sf. Voastre!" Alții îmi spuneau: „Foarte bine ai făcut că ai arătat adevărul". Ministrul Angelescu de la Instrucție, un om de inimă, a zis episcopului Vartolomeu a II-a zi: „Ferice de țară și Biserică, care are în fruntea ei un mitropolit atît de superior și înțelept, ca părintele

³⁵ Ioanițescu D. R., profesor universitar și om politic, născut la 14 aprilie 1855. Doctor în drept de la București. Profesor de politică socială la Academia Comercială București. Ministru de 6 ori la Muncă, Sănătate și Agricultură, subsecretar de stat la Interne. A înființat, ca ministru, 20 Camere de muncă, 11 judecătoria de muncă, 32 Case de asigurare, 90 filiale ale Camerelor de muncă și 70 oficii noi de asigurare. A creat „Institutul de Studii și Educație Muncitorească". Participă la congresele de la Roma, Berlin, Istanbul, Paris, Zürich și Tripolis. Scoate ziarele „Munca" și „Politica socială".

Miron!" L-a rugat pe P.Sf. Vartolomeu să-și însemne bine aceste cuvinte. Cauza părea câștigată. Dară ministrul președinte I. Brătianu nu se pronunța ușor, tot asculta numai.

3/16. XI. Zi memorabilă

Prezint eu stilizarea. Era cerută autonomia fără să o numesc. Anume „Organe proprii ale Bisericii (astăzi autonomia) vor reglementa, conduce și administra afacerile ei bisericești, culturale, fundamentale și epitropești potrivit unei legi, care va determina principiile fundamentale ale acestei organizări". Brătianu I. și Vintilă, Dissescu cu un glas se ridică și exclamă: „Asta-i cea mai complectă autonomie." Eu răspund: Doară o au Sașii, Ungurii, catolicii, calvinii etc. O dați comunelor, județelor. Numai Biserica neamului n-o merită. Ați promis în programul politic al Partidului Liberal, că acceptați organizația din Ardeal. Acolo numai Regele are drept de „supremă inspecție". Eu vreau mai puțin. Admit controlul Statului acolo unde e bun, logic și necesar. [...] Eu am zis că fac o stilizare așa, că autonomia începe deodată cu legea, ceea ce eu țin lucru de sine înțeles. Astfel am stilizat așa: „În tot regatul României Biserica creștină ortodoxă va avea o organizație unitară cu participarea tuturor elementelor sale constitutive clerici și mireni. O lege specială va determina principiile fundamentale ale acestei organizații unitare, precum și modalitatea, după care Biserica să-și reglementeze, conducă și administreze prin organele sale proprii și sub controlul Statului, chestiunile sale „bisericești, culturale, fundamentale și epitropești". Am mai dat la întrebările puse informații și explicația cuvintelor „reglementeze", „conducă", „fundamentale", „epitropești". În timpul acesta: Dissescu stilizează și el chestia așa: „O lege specială va stabili modalitatea de colaborare a Bisericii cu statul la conducerea Bisericii", iară ministrul Finanțelor Vintilă Brătianu face altă stilizare: „o lege specială va determina participarea Bisericii la conducerea și rezolvarea chestiunilor bisericești." Eu am respins: asta e un car al Bisericii așezat pe 4 roate ale Statului și a 5-a roată (participarea) Bisericii. După alte mici discuții ministrul de Externe Duca sprijinindu-mă; asemenea și episcopul Vartolomeu; ministrul președinte a primit apoi textul meu. Sculându-se, mi-a dat mâna, declarînd: „Î.P. Sfințite, fiindcă ești mitropolitul țării, am dat Bisericii acest drept avînd încredere în înțelepciunea Î.P.Sf. Tale și nădejdea să trăiești să se facă lucru bun; altuia însă nu ași fi cedat." Am mulțumit satisfăcut. Ceilalți miniștri m-au felicitat.

Dacă autonomia va trece în Parlament etc., ziua de 3/16 Nov. 1922 va fi:

Ziua memorabilă a autonomiei Bisericii

După ce subcomisia și-a terminat lucrările, s-a convocat Comisia cea mare: vr'o 80 inși. Aceștia și-au prezentat un proiect tipărit. Articolul Bisericii era falsificat în ce privește autonomia Bisericii ortodoxe. În loc de: „o lege specială va determina ... modalitatea după care Biserica etc.” era tipărit: „condițiunile în care Biserica își va reglementa” etc. Va să zică autonomia nu se admitea de fapt, ci când se va face legea, să statorim „condițiile” în cari Statul te va lăsa să te miști. Era mare deosebire între modalitatea și *condițiunile* ei. Iar la finea acestei ziceri erau schimbate atribuțiunile autonomiei. În loc de își va conduce etc. ... „chestiunile bisericești, culturale, fundamentale și epitropești” era: își va „conduce, reglementa și administra ... interesele bisericești, culturale și administrative”, va să zică s-a omis „fundamentale și epitropești”. Eu și episcopul Vartolomei ne-am supărat rău. Vartolomei s-a certat rău cu Dissescu. Secretarul de la Comisie spunea că dl. ministru Mirzescu³⁶ a schimbat textul, că în Vechiul Regat nu se folosește cuvântul „fundamental”, e ardelenesc etc. Motivarea tipărită la text era și mai proastă. Anume: „În urma unor vii debateri, la cari au luat parte I.P.Sf. Sa mitropolitul Miron și P.Sf. Sa episcopul Vartolomei al Noului Severin, *autonomia* a fost respinsă, primindu-se o altă redacție”. Fals de tot. În propunerea mea era cuvântul organizare *autonomă*. Mai ales ministrul Vintilă Brătianu nu voia să audă de cuvântul autonomie. Ceilalți asemenea. Ținuta Partidului Național din Ardeal cu svonurile — desigur nejustificate — și cu ținuta lor de abținere la încoronare etc. compromiseseră puțin acest cuvânt. Eu am declarat: „Nu mă leg de cuvinte ori forme. Admit să nu folosim cuvântul autonom; dar să stilizez eu textul așa încât autonomia de fapt să fie asigurată prin circumscriere”. Asta s-a primit.

Ca să nu provocăm certe în Comisia mare, am cerut să se rectifice „erorile de tipar (?)” din textul tipărit. Referentul Ioanițescu a combătut tărișor introducerea cuvintelor „fundamentale și epitropești” dar Comisia a primit, la insistența mea, textul meu vechi din subcomisie. Eu am cerut ca și pentru celelalte Biserici recunoscute să se zică la ultimul pasaj „Raporturile lor ...” se vor stabili prin lege,

³⁶ Mirzescu G. George, om politic, născut la 4 iulie 1876 în Iași. Licențiat în drept la București (1897). Profesor de drept civil la Universitatea din Iași. Deputat. De mai multe ori ministru. Fost vice-președinte al Camerei. Moare la 12 mai 1926.

recunoscându-li-se [dreptul] de a-și administra chestiunile bisericești în mod liber sau independent, dar [propunerea] a căzut, sub cuvânt că se va asigura asta în legea specială în lucrare.

10/23. II. 1923 au ținut delegații secțiilor de la Cameră și Senat ședința comună ca să cadă de acord în chestia Constituției.

Ajunși la paragraful Bisericei, a cultelor 21/23 eu am arătat că dorința Congresului delegaților clerului nostru, ținut la București dăunăzi, este să se mențină textul vechi cu Biserica „dominantă”. Secțiunile de la Senat și unele de la Cameră încă au acceptat aceasta. Totuși în ședința asta nimeni nu l-a mai susținut. Din contra, toți doreau să introducă și biserica unită. — Episcopul Valeriu Frențiu³⁷ — Oradea, a expus punctul de vedere că Biserica gr. catolică să fie a doua după cea ortodoxă. Ministrul Alexandru Constantinescu,³⁸ deputatul Antonovici și alții cereau să se zică: Biserica ortodoxă și cea greco-catolică sunt Bisericile naționale; iar Biserica ortodoxă fiind a majorității Românilor are întâietate în Stat. Eu am combătut asta, căci Biserica greco-catolică e internațională, are cap afară de țară; nu se acomodează intereselor și hotarelor țării. Papa de azi a dat prima sa enclică, în care spune că pacea aliaților (pe baza căreia ne-am creat unitatea națională noi) „este numai pe hîrtie nu și în inimă, ținînd să se exploateze unii pe ceilalți”. Deci vine în contradicție — vedeți — cu cel mai național interes al nostru. Eu aș dori să fie și ei Biserica națională, dar nu se poate. Susțin textul ei din proiect. S-a mai discutat mult. Profesorul universitar Djuvara mă întreabă de ce mă jenează să fie și ei Biserica națională? Ministrul Ioan Brătianu o scaldă așa ca să nu mă supere pe mine, dar nici pe ei. Apoi s-a dus. Ministrul Bucovinei, Nistor, spunea înainte de-a se pune la vot amendamentul, că ambele ar fi naționale — dar nu se poate primi, deoarece uniții în Bucovina, Maramureș sunt Ruteni, nu Români. La vot cade — avînd 3 voturi. Delegatul Leonte Moldovan³⁹ din Brăila, în 2 discursuri lungi, vorbește cu foc pentru Biserica unită. A votat el,

³⁷ Frențiu Valeriu Traian (1875—1925), doctor în teologie la Viena, episcop unit la Lugoj (1913—1922), apoi la Oradea (1922—1948); un timp „administrator apostolic” al Arhiepiscopiei Blajului (1941—1946).

³⁸ Constantinescu Alexandru C., om politic, născut în anul 1859 în București. Doctor în drept la Paris. Deputat și senator. Între anii 1909—1926 de mai multe ori ministru al Agriculturii și Domeniilor, la Interne, Industrie și Comerț. A publicat numeroase articole cu caracter juridic. Moare la 21 noiembrie 1926.

³⁹ Moldovan Leonte, ziarist, născut în Făgăraș, jud. Brașov. A studiat dreptul și literale la București. Profesor de istorie la liceul din Brăila (1887—1903). Avocat și politician brăilean. Director al ziarului „Voința” (1904). De mai multe ori senator și deputat.

Dr. Teodor Mihalyi⁴⁰ și încă unul. S-a primit „are întiietate în Stat Biserica ortodoxă”. Referentul de la Cameră Chirculescu⁴¹ a fost foarte bine, spunînd că toate secțiile de la Cameră susțin întiietatea Bisericii ortodoxe, tradiție veche. Stimează Biserica unită, dar nu putem lipsi Biserica Vechiului Regat, Basarabiei, Bucovinei, Dobrogei de dreptul ei; fiindcă lovim neamul. Ministrul Mîrzescu spunea un argument al meu. Primim să fie și Biserica unită națională, dacă se declară „că și ea rămîne neatîrnată de orice chiriarchie străină”.

În 6/19. II. merseseră la I. I. C. Brătianu, Dr. Tipău și Dr. Hâncu, ambii uniți și deputați în Partidul Liberal și au cerut să se dea Bisericii unite deplină egalitate cu cea ortodoxă. Ce le-a spus Brătianu, ce nu, că au devenit a 2-a zi episcopii uniți foarte intransigenți. Nu voiau decît „deplină egalitate”. Ministrul Domeniilor A. Constantinescu mi-a spus că Brătianu nu admite „dominantă”. I-am spus că supără 13 milioane și pierde partidul. L-am chemat la o consfătuire cu mitropolitul Pimen,⁴² Vartolomei etc. și ne-am anunțat să mergem la Brătianu, să-l capacităm. A luat asuprași s-o facă el și — dacă nu, „iese din guvern”. Chestia era bine pusă. A 2-a zi mi-a spus că Brătianu a cedat. Apoi am convenit ca să scoatem și pe uniți din sinul cultelor străine. I-am scos. [...] Ministrul de Culte C. Banu era acolo. El a declarat că de cuvîntul „dominant” să nu se atingă. Constantinescu aflînd rezultatul discuției a rezumat așa: „Biserica creștină ortodoxă și cea greco-catholică sînt Biserici românești”. S-a primit. Alții, Vartolomei și secretarul general de la Culte Dr. Ispir cereau să se zică „Biserici naționale”. Eu n-am admis „naționale” pentru uniți, deși au caracter românesc. S-a primit: „Biserica creștină ortodoxă — fiind Biserica marei majorități

⁴⁰ *Mihalyi Teodor*, născut la 15 martie 1855 în Prislop. Studii liceale la Baia Mare și dreptul la Cluj. Înfiițează la Dej Banca „Someșana” (1884). În 1890 ajunge membru în Comitetul Național Român și contribuie la redactarea *Memo-randum-ului*, făcînd parte din delegația care merge să-l ducă la Viena. Este condamnat la 2 ani închisoare, pe care îl face la Vaț aproape în întregime (1894—1895). Deputat în Parlamentul ungar pînă în anul 1918. Este ales președintele Clubului deputaților naționalităților din Budapesta. La 1 decembrie 1918 a fost vicepreședintele Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia. În România Mare a fost prefect de Someș, deputat, membru al Partidului Liberal, primar la Cluj. A murit la 17 ianuarie 1934.

⁴¹ *Chirculescu D. Nicolae*, avocat, născut la 5 martie 1847, în Aricești (Prahova). Fost raportor al Constituției. Senator și deputat. Ministru al Muncii, Cooperației și Asigurărilor Sociale (1923—1926).

⁴² *Georgescu Pimen*, mitropolit al Moldovei, născut la 24 octombrie 1853, în Provița de Sus (Prahova), din familie de țărani. Doctor în teologie la Cernăuți (1885). În anul 1886 intră în monahism și este numit la catedra de Teologie dogmatică și simbolică la Facultatea de Teologie din București. În 1890 este hirotesit arhimandrit, la 1 septembrie 1893 este numit director al Seminarului Central din București. La 2 februarie 1895 este arhieru, locotenent de episcop al Episcopiei de Argeș cu titlul de Pitesteanul. La 11 februarie 1902 este ales episcop al Eparhiei Dunării de Jos. La 5 februarie 1909 este ales mitropolit al Moldovei. A fost președinte al Sinodului în timpul cînd patriarhul Miron Cristea era regent. Membru onorar al Academiei Române. Moare la 12 noiembrie 1934.

a Românilor — este Biserica dominantă în Stat“. Cuvîntul „marei“ nainte de majorităţi este adaus de mine; eu aşi fi voit „a Statului“, în loc de „în stat“, dar nu s-a primit. [...] S-a votat în 7/20. III, cu însufleţire. Eu am mulţumit Senatului pentru [cuvîntele] *dominant* şi pentru *autonomia*, care au rămas neschimbate în textul făcut de mine. Lui Iorga” i-am scris o epistolă cu dorinţele mele, am vorbit cu el personal şi în 6/19. III a susţinut puternic caracterul „de Biserica dominantă în Stat“, lăudînd cuvîntarea mea din 1. III.

În 8/21. XI. 1922 a fost aci protopopul Proca de la Cîmpulung, unde am inaugurat în 2/15. XI. a.c. aci Seminariul teologic al orfanilor de războiu, vorbind în biserica Negru Vodă 47 minute. Întrebîndu-l ce zic Cîmpulungenii de vizita mea, răspunde: „I. P. Sf. Voastră așa i-aţi fermecat pe toţi prin cuvîntarea ţinută, încît fără deosebire de colorit politic vă divinizează: profesori, magistraţi, preoţi, ofiţeri etc. Regretă că n-aţi stat mai mult.“ Plecasem imediat la 3 d.a. aceeaşi zi de la masa în orfelinat. Pe scumpetea de azi, n-am admis banchet costisitor, zicînd: „cine are bani pentru un tacîm scump la banchetul pentru mine, mai bine să-i deie la orfani.“

În 30 Nov. v. 1922 a fost la Rege Ministrul Cultelor C. Banu. Mi-a dat decretul pentru întărirea alegerii asesoriului din Consistoriul din Sibiu Lazăr Triteanu de arhieru cu titlul de Craioveanu. Era ales în 19 iunie 1922. Se făcuseră nişte denunţuri contra lui. L-am convins pe Rege că am lipsă de el. Vorbeşte şi ministrul preşedinte Ioan Brătianu cu regele. Regele a iscălit decretul şi l-a adus lui Banu.

În 1/14 dec. 1922 era un proiect de lege pentru a supune Societăţile de navigaţie pe Dunărea românească — la Senat. Mulţi — se vede angajaţi de acele Societăţi — se opuneau la aceea ca guvernul să le admită sau ba. Am făcut în secţie vorbă pentru a se aproba acest drept al guvernului. În plenul Senatului n-au prea îndrăznit să

43 Iorga Nicolae, născut în anul 1871 la Botoşani, istoric, scriitor, publicist şi om politic. Profesor universitar la Bucureşti, membru al Academiei Române. A editat şi condus numeroase ziare şi reviste. În domeniul istoriei naţionale, a elaborat monograful şi sinteze de mare valoare şi a integrat istoria României în istoria universală, relevînd originalitatea culturii româneşti şi interdependenţa istoriei poporului român cu istoria altor popoare. Aportul la cercetarea istoriei universale, ca şi vastitatea operei (c. 16.000 de titluri) şi a preocupărilor sale îl situează printre cei mai mari istorici ai lumii. Unul dintre fondatorii Institutului Sud-Est European (1913) şi organizatorul primului congres de bizantinologie (1922). Personalitate proteică, de o mare mobilitate intelectuală, s-a manifestat ca poet, dramaturg, evocator şi portretist, dar mai ales ca istoric şi literat. Unul dintre promotorii sămănătorismului. Prim-ministru între anii 1931-1932. Membru a numeroase academii şi societăţi ştiinţifice străine. Moare în noiembrie 1940, asasinat de membrii Gărzii de Fier.

se opuie mai categoric. Proiectul s-a admis. 5 bile negre. Exclamațiunea „Vrem suflet românesc” nu numai împlinirea condițiilor externe pentru dobândirea pavilionului românesc — a făcut impresie în Senat.

Seminariul nou din Craiova.

Episcopul Vartolomeu Stănescu de la Râmnic a umblat și el să facă un nou seminar la Craiova. Era acolo local bun. Sanatorul de la biserica Madona Dudu, gol. L-a fost luat ministrul Angelescu pentru școala normală. Vartolomeiu m-a rugat să intervin la ministrul președinte I. I. C. Brătianu. Asemenea m-a rugat și ministrul Banu, căci ministrul Angelescu ține morțiș la acel local. Drept rezultat al intervenției mele este că în 4/17. XI. 1922, orele 4 p.m. Angelescu trimite la mine pe directorul învățământului primar Ghițescu, om de ispravă, și în numele ministrului îmi spune că cedează pentru seminar un alt local frumos, mare 3 pogoane etc. Astfel putem fi foarte mulțumiți. I-am mulțumit d-lui Angelescu, care se vede era și el mișcat de cuvintele mele din 1/14 nov. din comisia Constituției, unde m-am plîns, cum toate ministerele au luat fără nici un scrupul toate clădirile bisericești, unde numai le-au aflat. Sunt mulțumit a fi contribuit și la acest succes. Dl. I. Brătianu a intervenit și el și i-a spus lui Ghițescu, că în numele lui să-mi spuie că Seminarul va primi local bun.

În 3 dec. 1922 am sfințit eu personal palatul „Sindicatului ziariștilor” din București. Erau și ziariști francezi, holandezi și helvețieni. Am vorbit și eu. Desigur că era o notă originală în discursul meu, care dădea ziariștilor români îndrumări pentru viitor. Au plăcut mult cele spuse. Românii au aplaudat mult. Erau prezenți vr'o 5 miniștri. A 2-a zi s-au prezentat la mine ziariștii străini. Au spus că se potrivesc foarte mult cele spuse. Cer cuvîntarea. O traduc. L'Orient din București scrie articol de fond. Străinii îmi cer fotografia pentru foile lor ilustrate. Le-o dau.

Alungarea Patriarhului din Constantinopol.

În cursul sesiunii Sf. Sinod din Dec. 1922 ne telegrafiază delegatul patriarhului de la Lausanne, că Turcii cer în cursul tratativelor de pace între Turcia și Grecia (1922/23) strămutarea din Constantinopol a sediului Patriarhiei ecumenice. În aceeași zi am cerut și Sf. Sinod a aprobat: Să telegrafiem ministrului de externe al nostru Duca, la

Lausanne: 1) că Biserica ortodoxă pretinde respectarea canoanelor privitoare la sediul Patriarhiei la Constantinopol, unde e de vr'o 16 veacuri. 2) Să se cedeze creștinilor „Hagia Sofia“, căci și creștinii au cedat turcilor Adrianopolul, din aceleași motive, că-i leagă amintiri scumpe religioase de el. Guvernul român a acceptat a susține la Lausanne punctul prim, dar a cere biserica Sf. Sofiei acum — când Turcii sunt biruitori — nu are șanse de succes. Românii au intervenit, făcând mari servicii Patriarhiei. Patriarhul Meletios IV mi-a și mulțumit telegrafic, precum și ministrului președinte Ioan I. C. Brătianu. Asemenea mi-a mulțumit și verbal și în scris — în numele guvernului din Atena pentru bunele servicii făcute patriarhatului.

În 15/28 Ian. 1923 vine la mine Popescu, secretarul general de la Comunicație, om de mare valoare, inginer, care ia parte — ca expert — la toate conferințele de pace etc. Paris, Geneva, Lausanne etc. și mi-a spus: „Am fost de față la Lausanne când s-a tratat chestia patriarhatului. Prezida Lord Curzon.“⁴⁴ A vorbit mai întâi Venizelos,⁴⁵ arătând că chestia asta nu-i grecească, ci a creștinătății întregi și îndeosebi a ortodoxismului. Turcii nu pot călca canoanele, cari îl așează la Constantinopol de veacuri multe. Apoi vorbi Diamandi,⁴⁶ al II-lea delegat român. Ministrul Duca era plecat în altă parte — Paris — Roma, arătând că strămutarea patriarhiei ar vătăma întreagă opinia publică a României etc. Asemenea vorbi reprezentantul Iugoslaviei. Dl. Popescu îmi spune că intervenția României a fost hotărâtoare. Înainte de ședință Românii au tractat cu Kefa Nour bey al II-lea, delegat al Turciei, care le-a spus că „Turcia pune mare pond pe aceea, ca să nu nemulțumească pe Români, cu cari dorește a avea cele mai bune raporturi și deci va ceda în chestia patriarhatului“, dar patriarhul nu mai poate avea atribuții civile etc., ci pur spirituale bisericești. Aceasta e bine, încît îl scoate din greșala de pînă acum, de-a deveni un agent al Grecismului; adeseori în contul celorlalți creștini ortodocși etc. Ba s-a ivit ideea *bună*, să nu fie totdeauna *grec*. Astfel Constantinopolul ar deveni un centru pur creștinesc al ortodoxismului, ceea ce i-ar face mult bine, scoțindu-l din preocupățiunile și frământările politice.

*

⁴⁴ Curzon George Nathaniel (1859—1925), marchiz de Kedleston, om politic conservator britanic. Ministru de Externe 1919—1924.

⁴⁵ Venizelos Eleutherios (1864—1936), om politic liberal grec. Prim-ministru de mai multe ori. În conflict cu familia regală pentru vederile sale republicane, a fost nevoit să se exleze (1935).

⁴⁶ Diamandi Constantin, ministru plenipotențiar al României la Paris.

Episcopii noi. Sf. Sinod, îndată după unirea națională, a constatat trebuința sporirii eparhiilor, mai ales în provinciile reîntregite. Pregătirile erau făcute înainte în Ardeal; de aceea s-au și făcut acolo Oradea și Clujul, avînd să urmeze Basarabia cu 2 = Hotin și Cetatea Albă — Ismail, iar eu insistam mult și pentru Constanța-Cadrilater. Hotărîrea Sf. Sinod a acceptat-o ministrul Cultelor, dar în Consiliul de Miniștri a trecut numai Hotinul-Bălți, căci miniștrii Cosma⁴⁷ și Mocioni stăruiau pentru Timișoara, care poate aștepta. Curînd s-au întrunit în congres delegații preoților noștri din toate părțile. La banchetul de încheiere, dat la liceul „Societății ortodoxe naționale a femeilor române“, eu am vorbit foarte aspru contra guvernelor, cari dau tot ajutorul cultelor eterodoxe; iar pe noi ne neglija. Am declarat preoțimii: „Am convingerea că guvernele sprijinesc Biserica numai în măsura serviciilor ce i le face clerul partidului de la putere.“ De aceea trebuie să ne afirmăm solidar, ca să impunem tuturor. În chestia autonomiei am spus că am aflat multă neînțelegere la politicianii de azi, dar noi clerul întreg „ori trăim, ori cădem cu această justă cerere a Bisericii“. Ministrul de Culte C. Banu adus în perplexitate s-a scos foarte bine, pronunțînd că guvernul se va sili a trece și față de Biserică, de la „vorbe la fapte“. A doua zi — fiind Consiliu de Miniștri — a și spus acolo, că Biserica ortodoxă nu mai poate fără fonduri; ea e încătușată în avîntul ei din lipsă de mijloace pe cari — nefiind episcopiile persoane morale — nu și le poate aduna. Iar în proximal consiliu au trecut și episcopiile, toate 3, cum le-am cerut. S-a făcut legea și în cîteva zile s-a votat la Senat apoi la Cameră, deși mai înainte ministrul președinte, la cererea mea, îmi declarase că nu se poate înființa deocamdată decît una = Hotin. Tot după banchet a venit inginerul de la Culte și monumentele istorice I. Ghica cu o schiță, ca să-mi adapteze palatul cu noi odăi, reclamate mereu. Să vedem continuarea.

Prințesa de Wied, nepoata reginei Elisabeta, cu care făcui cunoștință cîteva zile înainte la un ceaiu dat la palat de regina Maria, a venit să mă cerceteze. M-am scuzat prin telefon, că tocmai în după amiaza aceea, 9/III. 1923, am să vorbesc la Senat, primul în chestia Constituțiunii. Ea a venit și a așteptat cu doamna generalului Poenaru mult de tot, pînă am sosit după ora 6. Am vorbit românește cu ea multe de toate.

Constituția. Vorbirea mea din 9. III a produs un efect extraordinar, uriaș. De 6—7 ori în cursul ei s-a ridicat întreg Senatul în picioare

⁴⁷ Cosma Aurel (Traian), om politic, născut la 26 septembrie 1867 în Bereg-său (Banat). Doctor în drept (1894). În 1902 președinte al Partidului Național Român din Banat. De mai multe ori deputat. Ministru al Lucrărilor Publice (1923).

și aplauda din toate puterile. A fost frumos rostită. A răscolit sufletul tuturor, fiindcă toți simțeau cele spuse. La sfârșit absolut toți senatorii au alergat la mine să mă sărute, să-mi sărute mîna, să mă felicite. Nu umii, ci mulți erau cu ochii, chiar cu obrazul întreg plin de lacrimi. Constantin Cocias,⁴⁸ directorul „Băncii Românești“, spune că a ajuns 70 de ani, a auzit multe cuvîntări, dar așa o cuvîntare frumoasă ca ideii, ca limbă, ca expunere, care să-i răscolească sufletul de supremă plăcere, n-a mai auzit. Un altul spunea: „Î.P.Sf. Ta ai intrat în Panteonul neamului“. Alții, „de cînd sunt, ceva mai frumos n-am auzit“. Eu nu țin că era ceva extraordinar, dar erau frumos încopciate ideile, frumos expuse, erau spuse de mine, ca mitropolit primat și aveam mare simpatie la toți. Întrebarea e dacă guvernul va fi înmuiat să admită cuvîntul „Biserică dominantă“, „cununia bisericească“ și pe toți episcopii în senat etc. Toți erau pentru afișare, dar a 2-a zi președintele Ferekide n-a lăsat pe senatorul-profesor Popovici să se suie la tribună și să propuie afișarea. Probabil că după desmeticirea din entuziasmul produs și în care î-am învălit, răpindu-i cu mine, au aflat că nu cuprinde nimic ce ar fi de folos partidului. E bine să păstrezi poziția corectă de-a sta deasupra partidelor și a vorbi desinteresat. De aci superioritatea.

Eu voiam să iau cuvîntul la finea discuției generale; dar într-o conferință a episcopatului — la propunerea mitropolitului Bălan — am convenit să începem discuția, apoi să vorbească cei indicați, fiecare la obiectul său: Bălan, Pimen, Ivan, Vartolomeu etc.

Cuvîntarea mea a produs o impresie uriașă în toată țara și mai ales în București. Mulți mi-au adresat telegrame. Alții au cerut s-o public în mii de exemplare. S-a hotărît să se publice în 300.000 exemplare, ca s-o citească toți. Prof. Iorga scrie despre ea un articol de fond în „Neamul românesc“, Nr. 57/1923 plin de elogii. Oratorii următori de la Senat și-au început discursurile lor cu aluzii la „strălucita cuvîntare a Î.P.S. Sale mitropolitul primat“.

Biserica și bugetul. Discursul meu de la Senat a mișcat și inima cruțătoare a ministrului de Finanțe Vîntilă Brătianu. Astfel, a 5-a zi după cuvîntare la 1/14.III.1923 vine la mine raportorul bugetului bisericesc de la Cameră, Petru Gîrboviceanu,⁴⁹ și îmi spune că a primit

⁴⁸ Cocias Constantin, ziarist și magistrat. Deputat și senator de mai multe ori. Prefect de Brăila (1907). Moare la 6 august 1926.

⁴⁹ Gîrboviceanu Petre, născut la 25 iunie 1862 în Gîrbovățu de Jos (Mehedint). Doctor în filozofie și pedagogie la Lipsca. Profesor la Seminarul Central București și membru în Consiliu permanent de instrucțiune. Președinte al consiliului de redacție al rev. „Albina“. Deputat. Administrator al Casei Bisericii; vice-președinte al Camerei. Moare în anul 1934.

de la Vintilă Brătianu și promisia de bani, ca să poată lua în buget: 1) pentru mine 1 milion Lei la „Institutul Biblic” întemeiat de mine; 2) 1 milion pentru adaptarea reședinței; 3) 500.000 pentru ajutorarea bisericii noastre; 4) pentru organizarea sinodului și 5) pentru cancelaria mitropoliei mele. Apoi 6) 500.000 pentru repararea mitropoliei din Sibiu; 7) 1½ milion pentru zidirea bisericii din Cluj. Guvernul a văzut că Biserica noastră vrea să înceapă o viață nouă. Astfel din ce era hotărât să deie numai strictul necesar pînă la încurgerea impozitelor noi — totuși s-a decis să ne deie cîte ceva deja de pe acum.

Constituția s-a votat în Senat la 14/27 martie 1923. Eu am votat primul cu „pentru”. Toți au aplaudat. A doua zi, vorbind cu ministrul Alex. Constantinescu, în fața altora, îmi spune: „Poți să fii mulțumit, înalt Prea Sfințite, că ai dobîndit în Constituție ceea ce nimănui nu i-ar fi succes. Numai I.P.S. Ta ai putut salva cuvîntul de „dominantă” și autonomia, grație puterii de argumentare, ce ai dezvoltat, grație înaltului nimb, demn sărbătoreasc și bisericesc, la care ai știut ridica discuția în Senat și grație modului mulțumitor, cum știi să reprezînți Biserica.” — Îi sunt mulțumitor pentru acest frumos atestat.

Ex-regina Sofia a Greciei, mama principesei noastre moștenitoare Elena și soră a ex-kaiserului Wilhelm, venind la București, m-a cercetat și pe mine miercuri în 8/21 martie 1923, cu principesa Elena și fiica sa Irina. Cum știa bine românește, s-a simțit bine la mine și a stat peste 1 ceas, vorbind multe de toate. Cum știe bine Biserica ortodoxă și lipsurile ei. S-a interesat de tot ce fac eu aci. Mi-a spus că „după multe sbuciumări are lipsă de mîngîiere a Bisericii; îi e dor de slujba ortodoxă. Ar merge la biserica grecească din București, dar — cum Grecii din diaspora sunt venizeliști — se teme să nu aibă neplăceri”. Atunci i-am spus, că principesa noastră Elena iubește slujbele bisericesti liniștite, le invit la mine acolo în paraclis, care-i foarte mistic. Au și venit la Denii Vinerea viitoare. Era acatistul Maicii Domnului. L-a citit arhimandritul Filaret Jocu în grecește. Erau toate foarte evlavioase, veniseră iar toate 3. La urmă au făcut toate 3 metanii înaintea Maicii Preciste.

Duminica viitoare, iar au venit. Am adus și cor. Au venit toate 3, plus o doamnă de onoare a ex-reginei Sofia. Le-a plăcut corul și tot, rămînînd foarte mulțumite. Au poftit în salon. Le-am imbiat cu dulceață. Principesa noastră moștenitoare Elena a împărțit în tieruțe și mai întii foarte atentă mi-a adus dulceața mie, care într-un colț vorbeam cu ex-regina. I-am mulțumit principesei glumind: „Vezi, dacă vii la mine, în loc să vă servesc eu, ești așa de gentilă și democrată,

să mă servești Alteța Ta și pe mine.“ E bine crescută, modestă și simpatică.

Luni, marți și miercuri au venit în săptămîna mare regulat la Denii în paraclis: Ex-regina Sofia, principele moștenitor Carol, soția sa Elena, sora ei Irina, principesa Ileana de 2. ori și prințesa Ecaterina, cea mai mică fiică a ex-reginei Sofia. Au slujit arhimandritul Galaction cu 1 diacon Nicodim și o dată Bunescu. A cîntat călugărul Teofil, frumos. Efectul luminii mistic, admirabil. Joi au venit la liturghie, ca să se cuminece toți membrii ortodocși ai dinastiei: Carol, soția sa Elena și micul prinț Mihail, care s-a uitat pe rînd la toți, la biserică și cînd a început corul a început să țipe, încît pe el l-am cuminecat mai întîi; apoi pe tată-său. Am cuminecat și pe ex-regina Sofia, pe fiica sa Irina, doamna sa de onoare și pe dl. ... fiu al unui ministru grec, omorît de sentința revoluționarilor de după războiul greco-turc — nenorocit pentru greci — 1922/23.

Vineri, sîmbătă și Duminică a trebuit să slujesc în biserica cea mare, iar a 2-a zi de Paști la Domnița Bălașa; deși la orele 9 s-au anunțat că vor veni iar la Paraclis. Dar era prea tîrziu. Eram gata toți de plecare.

Cu ministrul Cultelor C. Banu ne-am înțeles să meargă la Bălți, Cetatea Albă și Constanța să facă toate pregătirile pentru a se cumpara case etc., pentru noii episcopi. La Ministerul de Finanțe încă s-au făcut demersuri pentru bani.

La 2 Mai n. 923 misionarul meu Grigore Pișculescu (Gala Galaction, n.n.) a venit și mi-a spus că l-a rugat nunțul papal Marmaggi să mă anunțe că ar dori să vorbească cu mine, căci ține mult la mine și dorește să nu facă nimic ce ar supăra Biserica mea (vorbă să fie). M-a mai rugat el odată că — dacă am vr'o observare față de vr'un preot catolic — să-i spui. Ce are el cu preoții catolici din România? Doară nu exercită jurisdicția, cum a început, pînă ce din Sinod — sesiunea de toamnă 1922 — am intervenit energic la guvern, să-l oprească a face în țară „vizitații canonice“. În senat mitropolitul Ardealului încă a adus cazul cu prozelitismul nunțului de la Blaj. Azi 16 mai n. 1923 citesc că-i mutat la Praga. Cauza? Ori că papa s-a convins de greșalele lui și l-a dus; ori — că nu i-a succes a împiedica zădărnicia de-a rămînea Biserica noastră în Constituție „dominantă“. Ar fi trist ca guvernul nostru, la intervenția nunțului, să ne fi făcut greutățile știute pînă în momentul ultim! Dorința lui de-a vorbi cu mine e un indiciu că are ceva necesitate a se pune bine cu mine.

Duminică în 8 iulie n. 1923 am fost la Sinaia cu mitropolitul Moldovei Pimen și cu prințesa Alexandrina Cantacuzino, făcînd regelui

raport despre darea în întreprindere a Mausoleului de la Mărăști cu 3.700.000 L. numai criptele, rămânând ca biserica — deasupra lor — să se continue după ce vom mai aduna bani. Am fost chemați la prînz și după masă am avut audiență. Regelui și Reginei le-a părut bine. Au iscălit planurile și noi după ei. Apoi am mers după masă cu General Gorsky de-am văzut admirabilul castel al Cantacuzineștilor la Zamora (Bușteni). La masa regală — fiind lângă regina Serbiei Marioara, îmi spune că-i în altă stare, veselă și că se simte bine. Ea venise de vr'o 15 zile cu regele Alexandru. M-au chemat la prînz la Cotroceni: Regele Alexandru mi-a sărutat mîna și am vorbit multe cu el, despre Radici etc. Am stat la masă între Regina Marioara și principesa Ileana.

*

Nainte de-a pleca la comemorarea a 50 ani de la moartea lui Șaguna, hotărîtă pe 12 iulie 923 în Sibiu — Rășinari, ministrul președinte I. I. C. Brătianu trimite la mine pe secretarul său, ca să măntrebe ce să zică — de organizarea Bisericii. I-am dat textul din cuvîntarea mea de la Rășinari și astfel a adaus și el ... „El alcătui într'acest chip nu numai așezămîntul bisericesc ardelean, cu temeiurile lui sănătoase, ale căror principii generale sunt de însușit azi de către toată Biserica noastră în organica și uniformica ei întocmire“... La mine era „în liniamente generale“ ... Cuvîntarea mea fiind liber predată — a făcut bună impresiune. Ministrul de culte Banu spunea că eu am vorbit mai potrivit momentului; deși alții vorbisera încă frumos de tot, mai ales Goga — clasic.

În 29 sept. 923 a fost aci tînărul universitar inginer mecanic de la Viena, originar din St. Mihai (Banatul sîrbesc) ca să reguleze chestia tinerilor universitari din Serbia, cari au obținut pașapoarte pentru România. Am intervenit și s-a dispus de la Ministerul de Instrucție a se primi toți 20—25 în căminele universitare de la București, Iași, Cluj, Timișoara; 2) I s-au promis și burse în bani; 3) I s-au dat de la „Casa școalelor“ 15 biblioteci pentru sate. Se trec prin serviciul militar de la graniță.

În august 923 vr'o 40 tineri (mulți teologi) au trecut cu secretarul „Graiului românesc“ Dinculescu în Bulgaria. Timp de 6 zile au cercetat pe Românii de-acolo dinspre Timoc. Bine primiți. Preoții au slujit în biserici românește tot. Teologii au cîntat. Românii aveau conștiință românească puternică. Bulgarii i-au primit bine, prietenește, accentuînd reînnoirea vechilor legături de prietenie.

În sept. 1923 s-au adus din Timocul bulgar 30 tineri, fete și băieți, din cari s-au plasat vr'o 3 fete la Elena Doamna, 2 la Seminarul central, 2 la școala normală din București, C. Lung, Craiova,

Turnu-Severin (au fugit fiind un director nebun), 1 tinără la Facultatea de medicină București, vr'o 3 la silvicultură, drept etc. Ministrul Angelescu de la Instrucție le-a dat câte 5.000 Lei burse.

*

În octombrie 923, făcându-se remanierea, I. I. C. Brătianu m-a întrebat pe cine să puie ministru de Culte din trei. Am zis pe Lapedatu, căci e bine să fie un ardelean pînă facem organizarea unitară a Bisericii. Mi-a spus înainte că-l face, dar să nu divulg pînă-l prezintă Regelui. L-a numit.

Azi — 11/24 nov. 923, a venit I. Brătianu ministrul președinte la mine pe banca prelaților în senat, unde am vorbit multe chestii actuale, mai ales de minorități, de memoriul sașilor că strică pactul, dacă se mențin ordonanțele despre învățarea limbii române, date de ministrul Angelescu. Le-a dat memoriul înapoi „că pe asemenea baze amenințătoare nu stă de vorbă”. Am ajuns la concluzia: „Le dăm tot dreptul la limba lor și cultura lor, dar să învețe românește”. Fiindcă cei din jurul lui Angelescu iar au înăsprit referințele în Basaraba și Bucovina, introducînd programul din Vechiul Regat cu religia în școli; l-am rugat să dispue a nu fi stingheriți, ci, în loc să stricăm învățămîntul religios din provinciile desrobite, mai bine să introducem pe toată linia în 2 ore pe săptămînă etc. A aprobat.

*

Biserica din Sofia. Se zidise aproape cu 20 ani înainte biserică frumoasă de Colonia română ajutată de guvernul român. Dar nu s-a putut sfinți. Patriarhul din Constantinopol afurisise Biserica ortodoxă din Bulgaria, pentru că exarhul bulgar a plecat din Constantinopol și voia o Biserică bulgară autocefală. Va să zică din motive naționale foarte binecuvîntate. Sinodul român, la timpul său, n-a aprobat pasul patriarhului. Asemenea și alte patriarhate. Dar mitropoliții primați români n-au îndrăznit a rupe nodul gordian, a admite sfințirea și conlurgisirea delegatului său cu un episcop bulgar. Eu, studiind dosarul, am îndrăznit a nu ținea cont de greșeala Constantinopolului. Am trimis om la Constantinopol ca să revoace afurisirea. Am rugat personal pe esmisul la București al patriarhului, mitropolitul Amasiei Germanos din Asia Mică. Am admis în principiu sfințirea, provocînd și un conclus sinodal. Am cerut guvernului a sistematiza post de preot, diacon, cîntăreț. Am numit un tinăr bun, fost bursier în străinătate, preotul Ștefan Iliescu de la Călărași. Am delegat la sfințire pe episcopul Visarion Puiu-Bălți. E stabilită ziua de Sf. Nicolae 1923. Bucurie mare a fost pe Români și pe Bulgari. Încă la Rusciuc i-a primit ora-

șul întreg, oficialitatea, mitropolitul Vasile, clerici trimiși de la Sofia. Acolo primire grandioasă. Sfințirea succesează. Oficiat și mitropolitul Ștefan al Sofiei. Episcopul Visarion a dat tonul în românește. Corul catedralei bulgare a cântat românește. Dirijorul, elev al lui Muzicescu, originar din Ismail.

Mitropolitul Ștefan constată gestul nobil al Bisericii Române, care i-a ridicat la înălțimea de Biserică soră cu cea românească. Le-am făcut un mare serviciu, pe care nu-i iertat să-l uite. Mi-au trimis telegrame: delegația română (de tot vr'o 60, mulți din Societatea Macedo-română și Graiul românesc și studenți), ministrul român de la Sofia, Langa Râșcanu, Mitropolitul Ștefan și Colonia română prin președintele ei Giulamilă.

Catehizația. 8. XII. 923. Cei de la Ministerul de Instrucție se vede sînt contrari ai Bisericii, contra religiei în școli. Ei nu-s de-o părere cu ministrul Angelescu, pe care în vr'o 3 rînduri l-am obligat pentru a introduce religia în școli, ca în Ardeal, 2 ore pe săptămînă; la anul nou 1922, în prezența regelui la mine, de 2 ori la sinod unde suplinea pe Goga și Banu. Totuși oamenii lui dispuneau altcum. La primul meu memoriu — mi-au răspuns, cum s-ar putea scoate religia de tot din școli, lăsîndu-se Bisericii dreptul liber a o preda în biserică, predici etc. [...]. Bucovina scrie că în școala normală de fete s-a scos religia din clasele superioare, ca în Vechiul Regat, și s-a redus la 1 oră în celelalte clase. Am intervenit energic în ambele cazuri, arătînd mai ales că Românii din provinciile dezrobite au trăit în Biserică și prin Biserică. Ei pun pond pe religie în școli. A-i ataca acum în suflet, în inimă, e identic cu a comite și o grea greșală politică zădărniciind contopirea sufletească cu Vechiul Regat. Am intervenit pe larg și verbal la ministrul președinte I. I. C. Brătianu, expunîndu-i motivele mele. Mi-a promis.

În 8. XII. 923, îmi scrie ministrul Dr. Angelescu o epistolă privată, că cererea mea s-a realizat; iar la Bucovina răspunde oficios, că s-a revocat ordinul dat. Astfel s-a salvat dorința Bisericii. A sosit răspuns oficial, în care spune că pentru motivele indicate de mine satisface dorința Bisericii.

1922. Reședința mitropolitană, la venirea mea, după repausatul Conon, era model de necurătenie și neglijență, întocmai ca la Caransebeș, unde sora mea Elvira, ce s-a dus înainte de mine s-o puie în rînd, a plîns văzînd în ce hal erau odăile; după divanuri murdărie groaznică. Așa și aci era plină de stelnițe. Pe dinafară toate neglijate grozav. Pare-că mie mi-a fost dat, mai mult ca lui Hercule, să curățesc de 2 ori grajdurile lui Angias. Vis-a-vis de altarul bisericii, unde-s locuințele unor călugări, totul dărăpănat; iar în colțul dinspre

grădină erau niște ruine de-ți venea să plîngi; cum e ruina mai urîță, plină de gunoaie. Devenise latrina tuturor trecătorilor și muncitorilor. Zadarnic am cerut de la Ministerul Cultelor repararea. Ba într-o zi aflu adus var, nisip, cărămidă, traverse de fier. Lucrătorii încep a lucra. Mergînd la ei, răspund: D-l președinte al Camerei, Duiliu Zamfirescu (guv. Averescu), își face garaj pentru Cameră. Indignat peste măsură, i-am scris o adresă oficială, exprimînd mirarea, cum poate concepe ideea de-a face garaj de automobile cu toată putoarea, necurațenia, viața șoferilor, lîngă primul altar al țării, unde cu Regele și toată strălucirea țării înconjurăm biserica, etc. etc. Culmea rămășițelor de batjocură grecească ce ne-a rămas în țară. M-am plîns lui Averescu; iară pe lucrători i-am alungat imediat. Ca să scap și de rușine și de alte asemenea încercări, am căutat să zidesc pe altă cale. Astfel am dat de Societatea „Mormintele Eroilor“ din războiu. N'avea locuință. Trebuia să plătească vr'o 80.000 L. pe o locuință modestă. M-am înțeles cu directorul Societății, Colonel Manolescu (azi general), să le permit a zidi acolo și a folosi 20 ani casa nouă. Cer permisie de la Ministerul Cultelor. Capăt răspuns. Nu se poate. E monument istoric. Auzi colo, latrinele monument istoric! Să fi zis „Să vedem planul!“. Scîrbit, merg la Ministerul Cultelor, cerînd să văd mutra membrilor Contenciosului de la acel ministeriu, care a opinat a nu mi se permite. Am făcut larmă pe-acolo, spunîndu-le: „Măne să începe clădirea. Să văd cine m'a opri“. În cîteva zile am plecat la Borsec, la băi. Cînd m-am întors am aflat permisia dată. Casa s-a gătat. Toți o laudă, o află frumoasă. Planul l-a făcut arhitectul Ștefănescu,⁵⁰ care a zidit biserica încoronării la Alba Iulia.

2. Clădirea reședinței am curățat-o frumos, cumpărînd mobile noi în salonul mare și mic și odaia reginei; cu 350.000 Lei. Banii s-au votat pe rînd și un domn de la Ministerul Artelor cu doamna sa le-a comandat. Eu le făceam mai solide și mai ieftin; dar m-am îmbogățit cu o experiență. Cînd a fost gata curățirea, tapete noi etc., au crăpat zidurile în partea stîngă la salonul mic, dormitor, scaldă (baie) etc. încît puteai scoate pe un loc mîna prin zid. Amenința să cadă. Motivul. În 916—917 Germanii voind să bombardeze Camera a căzut o bombă tocmai în aripa asta, rîndind pe Conon la mînă. Apoi erau ziduri fără fundament. Lucrau neconștiențioși, zidit pe vremea mitropolitului Calinic Miclescu. Stăruind s-a votat 1 milion Lei pentru reparare. Toată partea s-a întărit cu fundament nou, în ciment, întreg, fie în formă

⁵⁰ Ștefănescu Victor G., arhitect, născut la 14 martie 1877 în București. Diplomă al Școlii de Arhitectură din Paris. Profesor la Academia de Arte Frumoase din București, membru al Comisiei Monumentelor Istorice. A aranjat expoziția jubiliară din București (1906), Catedrala de la Alba Iulia cu ocazia încoronării, stația centrală de cale ferată din București etc.

de arcuri. S-a mers și 9 metri în afunzime, chiar mai mult. S-au mirat toți ce lucru rău era făcut. Un biet muncitor, băgându-se sub zidul uși de la odaia de jos, cu ciment, pământul de deasupra groapei săpate a căzut pe mijlocul lui și după 2 luni a murit. Înspre bulevardul Maria s-au făcut 2 stâlpi jos de beton, sus cărămidă, cari razimă. S-au reinnoit în cursul verii 1923 și pe-o toamnă frumoasă — uscată (rea p. agricultură) pînă în 15 Dec. 1923, gătindu-se parchet în odaia Reginei și cancelarie. Sala de audiențe de lîngă ele frumos tapet galben. Candelabru electric (26.000 Lei), balconul dinspre biserică nou de tot, dormitorul, tapet roșietic închis, candelabrul, baia, closet reparat de tot, toate țevile etc., iar jos o odaie mare jos cu ciment, alta mare cu scinduri, reparat bine etc. Am cerut continuarea reparațiilor făcîndu-se un plan gata de reclădire. Înainte de încoronare, fiind totul dărăpănat — și fiind președinte al comisiei de încoronare după generalul Coandă,⁵¹ am făcut reparații de peste 300.000 lei în grabă. Cerdacul de lîngă paraclis era cu ferestri, închis cu scări cu tot, cu niște decorații urite. Columnele astupate. Le-am refăcut cum au fost cu scară nouă deschisă. Ultima s-a făcut în vara 1923.

Jos — la grajduri privesc este cea mai tristă. Garduri rele, rupte, proptite. Grajdul — deși din zid bun — neglijat, fără uși, fără nimic, totul rupt. Am căutat tot prin colonelul Manolescu pe cineva să-l arendez cu condiția de a-l repara. L-am dat sculptorului Burcă,⁵² care a reparat bine partea rămasă mie pentru 2 cai, 2 vaci și porci, cu beton, canal desfundat, ciment, țevi, uși, ferestri, podine de stejar etc. În grajdul mare s-a instalat el. A rupt ferestri mari instalînd fără știrea și aprobarea mea și ceva turnătorie de bronz. Dar anii (5) vor trece și eu rămîn cu ele în stare bună.

Grădina de lîngă Cameră o considera directorul, senatorul Murgulescu,⁵³ bun al Camerei. Mi-a tot cerut-o. A pus lucrători să închidă pe seama lor curtea grajdului. Cu buna au plecat lucrătorii în ziua I; dar a 2-a zi iar au venit. Atunci au plecat cu mai rău. Într-o sară mă pomenesc la mine cu dl. Murgulescu și cu 2 funcționari mai înalți

51 Coandă Constantin, general, născut la 5 martie 1857 în Craiova. Absolvent al Școlii Politehnice din Franța și al Școlii de Artilerie din Fontainebleau. Participă la războiul din 1916—1918. Secretar general la Ministerul de Război, prim-ministru și ministru de Externe (1918). Președinte al Senatului (1920—1921; 1926—1927). Ministru al Industriei (1926) și de Stat (1926—1927) în guvernul Averescu. Moare în anul 1932.

52 Burcă Teodor, sculptor, născut în 1892 la Slatina. Urmează Școala de Arte Decorative din Viena (secția sculptură) (1907—1910), apoi la Paris, Academia Julien (1910—1913). Expozant la Salonul Oficial al Artiștilor Francezi de la Paris (1931). A ridicat o serie de monumente: Unirii din Cernăuți, Eroilor din Turnu-Severin, Tudor Vladimirescu din București. Custode al Pinacotecii municipiului București (1934).

53 Murgulescu N., ziarist, fost reporter al ziarului „L'Indépendance Roumaine”. Spre sfîrșitul vieții devine director al Senatului. Moare în anul 1922.

de la Ministerul de Finanțe, cui aparține edificiul Camerei, ca să iscălesc un proces verbal că cedez grădina de vr'o 2 pogoane Ministerului de Finanțe. Cu uimire am ascultat repetițiile sofisterii ale lui Murgulescu, altcum blînd, clar, șiret — ca o vulpe — „că aici nu-i ca în fosta Ungarie: aci tot ce-i al Bisericii e al Statului etc. etc.“ Apoi am arătat eu ce au făcut organele înconștiente ale Statului cu averea Bisericii mai ales în București, unde au luat totul din jurul bisericilor în chipul cel mai abuziv, dînd locuri scumpe pe nimica la agenți electorali, la străini etc. Celor 2 de la Ministerul de Finanțe le-am spus să plece: „Până trăiesc eu, acea grădină nu pune nimeni mîna pe ea“. Ei au înțeles situația și cerîndu-și frumos scuzele au plecat. Grădina era plină de bălării. Brusturi, urzici, oțetari, soc etc. Am dat-o la grădinarul Cristea, care a curățat-o admirabil, plantînd-o toată cu legume. Mi-a dat toate legumele peste anul întreg plus 6.000 Lei. I-am dat voie să facă și o căsuță în fund. Cu grădina în 1921/922 am cheltuit plantînd 200 altoi, dar au pierit toți, afară de cîțiva caiși.

În curtea casei călugărilor — jos erau în fund niște arcade cu șopruri, spelungi ca cele din insula Ada-Caleh. Ca să nu mă pomenesc că mi le ia, le-am dat la 2 mecanici tineri, ca să facă garaj de reparat automobile și să prindă putere. Le merge bine. Pe trei ani cu 6.000 Lei. Banii ai mitropoliei. Sera am reparat-o în 1920, 921 și 1922, tot cu cîte 10—20 mii Lei și niciodată n-au isprăvit-o, dar maeștrii au ridicat banii. Unul folosi tinichea ur. slab în loc de tinichea Bismark. Protestul meu la Culte nu folosi. Într-o iarnă rămăsei cu ea descoperită, înghețînd toate florile vechi — oleandri și cele aduse de mine de la Sibiu, Timișoara, Ocna Sibiului. Acum merge bine. E plină de flori. Grădina asta încă era sălbătecită. Dinainte am făcut-o foarte frumoasă, aducînd din nou flori scumpe de la Timișoara, Tîrgu-Mureș etc. Liliac altoit, trandafiri mari și joși, tufe. Am pus și 350 brazi de la Sinaia. Toți s-au uscat.

*

Biserica din Iugoslavia, adică din Banatul sîrbesc. Am luat parte la vr'o 4 conferințe de la Ministerul de Externe (Duca), unde cu toată comisia am stabilit ce să cerem de la Sîrbi și ce dăm. Noi dăm Sîrbilor din România mult, ca să primim același lucru. La școale sîrbi s-au învoit mai ușor a „promite“ școli de stat în limba de propunere română, avînd din a 3-a primară a învăța și sîrbește. O secție pedagogică română la școala normală sîrbă. Pînă atunci pot învăța tinerii în România etc. În Biserică s-au fost înțeles comisia mixtă la Timișoara, să ne deie arhiereu-vicar, consistor, etc., cu organizație după Statutul organic Șagunian, cu adunare eparhială, dar arhiereul să ceară

aprobarea hotărârilor sale de la episcopatul sîrbesc. Secție română la seminar. Pînă atunci pot studia tinerii în România teologia etc. La finea conferinței Sîrbii au cerut să meargă să ceară instrucții de la Belgrad. Guvernul român a devenit precaut. Oare să accepte cele de sus, căci ministrul Inculeț pentru Basarabia și Dr. Nistor pentru Bucovina se temeau că creăm caz de precedență, avînd a cere și Ucrainenii și Rușii arhiereu-vicar, mai ales cînd se va reface Rusia. Eu am sfătuit să cerem și să dăm Sîrbilor în Banat arhiereu vicar, căci cînd se va reface Rusia nu va mai fi o țară ortodoxă în sensul de mai înainte. Guvernele ei (poate o federație de state) nu se vor expune pentru Biserică, ca sub țar. [...].

Cîteva zile a fost la mine o deputație din Iugoslavia: deputatul în scupcină Dr. Jianu, Preotul din Costei și tînărul Ardeleanu, președintele tinerimei. Mi-au cerut să le recomand candidat de arhiereu. I-am perindat pe toți și am rămas la arhimandritul Dr. Iuliu Scriban, dacă va voi să meargă. Ei îl vor alege în cazul acela. Iară pentru organizarea lor în eparhie cer o persoană pricepută, dară fără asemenea pretenții.

Regele George al Greciei a venit la mine îndată după ce a trebuit să plece din Grecia, în Dec. 923 la biserică. Cu regina Elisabeta am vorbit în ajunul Crăciunului 1923 fiind la masă lîngă ea la palat. I-am spus să nu aibă nici o supărare. În România e acasă. Aici e iubită de toți.

1923, Anul Nou: Ca de regulă vorbii mai întîi eu aci la mitropolie, apoi ministrul președ. Brătianu; a răspuns regele. Iară la urmă regele — luîndu-mă de-oparte zice: „De cîte ori vorbești I.P. Sf. Ta — fiindcă vorbești totdeauna așa frumos — eu mă simțesc puțin jenat, că nu pot răspunde tot așa“. Răspund: „Mie mi-e ușor, că mă pregătesc de sara; iar M. V. răspunde nepregătit la cuvintele noastre, pe cari nu le cunoști înainte; și totuși vorbești foarte frumos; iar cînd ești pregătit ne întreci pe toți“. Familia Brătianu a ținut întreagă să vie în persoană. Întîi Ionel, apoi surorile în corpore. Vintilă și Lia — telegrafiază de la moșie — Mihăești.

Martie — Legea chirilor trebuia schimbată, ca preoții parohi să se poată muta în casele parohiilor. Am vorbit cu ministrul Mîrzescu și a admis să punem un amendament la paragraful 18, ceea ce s-a făcut.

1924, 1/V. Întîiu am cununat eu pe Regele Greciei George cu principesa noastră Elisabeta. Apoi au cununat în Atena Grecii pe prințul nostru Carol cu Elena, pe baza dispensei date de mine. Grecii nu dau.

Acum prințul Nicolae vrea să iee pe sora Elenei, Irina; iar Ilenuța amenință a se amoreza de fratele Elenei — Paul. Asta nu se poate admite: 4 frați cu alți frați și surori întreolaltă și încă din o familie detronată. Făcîndu-mă atent bibliotecarul Curții, dl. ... că relațiile de amor amenință a duce la cununie, am căutat să văd pe ministrul președinte I. I. C. Brătianu, spuindu-i: „Asta nu se poate! Biserica nu dă dispensă. O dată am dat. Mai mult nu se poate!“ E de acord. Consiliul de Miniștri a hotărît contra. M-am consfătuît să interviu și eu la Palat. Regele a zis lui Brătianu în privința prințului Nicolae: „Se pare că-i prea tîrziu!“.

Audiență la Regină — 1/IV. 924, 12½ ore, la Cotroceni. Am cerut scuze, că îndrăznesc a mă amesteca în o afacere familiară. O fac știind toți cît iubesc eu și Biserica dinastia și deci sunt dator a o informa fidel. Țara nu vede bine noi căsătorii între prinții noștri cu cei din familia Greciei. 2 cazuri sunt suficiente. Dorim legături și cu alte familii. Oamenii de valoare, cari țin la dinastie — Iorga etc. — alarmați vin la mine și cer să intervin, rugîndu-vă a opri continuarea legăturilor. Sigur e rău pentru prinți că nu pot iubi pe cine vor. Dar în cazul cu Nicolae nici Biserica nu mai poate da dispensă. Regina spune că Nicolae s-a amoretat de Irina, foarte frumoasă, sănătoasă, săracă; n-are unde trăi. El e moral și dorește a-și întemeia o căsnicie timpurie cu Irina, care nu-i inteligentă, dar are destule însușiri de bună soție. Eu: Dacă-s amoretati, trebuie purces cu tact și precauție, căci iubirea lor trebuie domolită, cu timpul, pe încetul. Regina: Vede și ea că nu-i cuminte a face asemenea nouă căsătorie, deși pentru un prinț, care trebuie să iee o prințesă, nu se găsesc soții azi, cînd s-au împuținat tronurile. Pentru țară ar fi bine o prințesă protestantă; dar nu-s, nu le cunoaște. Ea ar fi inofensivă în constelația confesională a României. O soție catolică ar produce conflicte, deoarece catolicii sunt agresivi, organizați, puternici. S-ar spori conflictele, ceea ce dorește a evita. Irina e ortodoxă. Bunica lor Olga din Grecia încă e contra.

Eu: Compățimesc și eu, că trebuie să stricăm sentimentul primei iubiri a unor tineri; dar așa-i soarta prinților. Ei trebuie să ție cont și de interesul țării.

Regina: Promite că va lucra pentru desfacerea și abandonarea planului. Nicolae e cuminte. El încă vede că e greu. Bine ar fi să găsim Irinei pe cineva. Prinți se află greu. E săracă și acum fără țară (familia detronată și expatriată). Eu am zis: „Nici un burghez distins nu trebuie abandonat. Vedeți fiica regelui Italiei“. Regina spune că țara a primit rău cazul. Alta este în Anglia. Acolo sunt vechi

familiei alese. Fiica regelui Angliei încă a luat un fiu din astfel de familie. Căutăm a înșira toate dinastiile cu fete pentru Nicolae. Unele princese n'ar veni în România. Altele-s mici. Mafalda nu-i frumoasă și Italianii n'ar lăsa-o aici să vie. O prințesă din Suedia e de 13 ani. Eu: Nicolae ar mai putea aștepta, fiind de 20 ani, pînă crește una. Eu mîngîi pe Regină, că ginere-so Regele ex. George și Elisabeta și după detronare vor fi bine văzuți în România. Elisabeta e fiica noastră iubită. Soțul ei devine și el al nostru. Vor fi mai iubiți ca la Grecii de azi, o aglomerație de popoare balcanice.

Trec la Ilenuța, copilă atît de distinsă, extraordinară frumusețe. Trebuie pregătită să nu se moaie ușor la inimă, ci să așteptăm un prinț ales, cum e moștenitorul tronului italian. Regina spune că-i fecior frumos. Regina i-a zis să fie prietenă cu ruda sa Paul, dar rezervată.

După multe devieri asupra bărbaților de stat, partide, guverne, corupție, evrei etc. ne despărțim, cu promisiunea că va lucra ca să nu se facă legătura, deși Nicolae va aduce jertfă să iee eventual una, care nu-i place așa, nu-i frumoasă, ori sănătoasă și poate aduce trai rău și necaz în familie, rivalități între cumnate, ceea ce în cazul cu 2 surori nu era de temut. Regina mi-a declarat că și ea îmi spune tot, ca la un „părinte“ al lor și al tuturor. Adaug: compățimesc și eu sentimentele omenești ale Irinei, care mai greu își va găsi compensație, fiind copilă orfană, săracă etc. Dar pentru țară trebuie să aducem jertfe personale, cei din fruntea așezămintelor ei.

Aceeași zi — după amiază ora 5 — a fost la mine cu fosta doamnă de onoare a reginei noastre Elisabeta — fosta regină a Albaniei — prințesa de Wied, care trăiește la noi cu un copil al ei, la Făurei, lângă Bacău. A stat mult. Mi se plîngea că preotul nostru de la orfelinatul din Bacău — om inteligent și harnic — cam face greutăți. Probabil a înțeles chestia agrară, unde țăranii vor fi cerut pămînt mai mult. Ea vine la mine de cîte ori vine la București. A fost în Duminica Ortodoxiei la sfințirea Capelei de la Societatea ortodoxă din strada vecină. I-a plăcut cîntările copilelor și cuvîntarea mea.

Joi în 3 aprilie 924 a fost la mine prințul Japoniei Naru-Hiko-Higashi-Knui, călăuzit de moștenitorul nostru Carol, care vorbea în franțuzește. A vizitat paradisul meu cu foarte mare suită. Mi-a făcut vizită în apartamentele mele. Au fumat cu toții. Am vorbit de poporul lor, de ortodocșii din Japonia, de împăratul bolnav, de cununia prințului moștenitor al lor cu vara sa. De dușmanii comuni [...]. De „camera comunelor“ și de casa pătrilor, camera nobilimii (senat). Au întrebat pe ministrul lor de Basarabia. Nu știau pozitiv încă. Am

mers în biserica mare. A privit-o. La despărțire i-am zis: „Doresc viață lungă Japoniei și progres poporului“. Mulțumit și plecat. —

În una din zilele lui Iunie 1924 m-au cercetat o deputație de americani, reprezentanți ai „Federației cultelor“. Un presbiterian bătrîn președinte. El punea întrebările, un reformat etc. Ei adunau informațiuni cu privire la pretinsele persecuții ale minorităților confessionale din România. Le-am dovedit că guvernele au dat acestora totul și Bisericii ortodoxe române aproape nimic, în proporție cu ele. Știa că acești străini vor cîrți; de aceea i-a menajat: Pe noi, fii buni ai țării, ne-a neglijat. Noi nu ne acuzăm țara la străini. Le-am adus astfel de cazuri evidente: Cum în asemănare cu noi, cultele străine sînt copiii desmierdați ai țării, încît dela o vreme și-au închis notițele cu chestionarul, un pomelnic de întrebări, ca și cînd ași sta eu pe banca acuzaților. La ieșire au spus secretarului general dela Ministerul Cultelor, dr. Ispir și d-lui Duiliu Zamfirescu-fiul: „America n'are un astfel de ierarh superior și bine pregătit“.

*

Patriarhul Ierusalimului în România

În cursul luni sept. a venit la București misiunea patriarhului Damianos, ca să dea ordinul „Crucea Sf. Mormînt“ Regelui, Reginei, prințului moștenitor Carol, soției Elena, mie, mitropolitului primat, la mai mulți miniștri. L'a invitat Regele la Sinaia, unde i s'a dat și a urmat masă. Apoi am venit la București. Era Dositeos, mitropolitul Sebastiei, dr. Ianaros, director politic al patriarhiei și soția, o franceză, Ianaros junior, secretarul mitropolitului. Mie mi-au dat ordinul în biserică, cu frumoasă alocuțiune. Vorbirea mea e publicată în foi, cu care am răspuns. Mi s'a dat joi 19 sept. A urmat bufet pt. 60 persoane, iar vineri masă foarte elegantă cu 24 persoane. Toaste etc. La finea mesei sosește o telegramă „că Sanctitatea Sa patriarhul s'a îmbarcat pe vaporul „România“ pentru primblare sanitară pînă la Constanța, fără a debarca pe uscat. Atunci nu puteam să-l lăsăm pe mare, ci l-am invitat la București. A venit miercuri 24. IX. Joi a fost Doxologie. I-am adresat o cuvîntare, exprimînd bucuria Bisericii și credincioșilor pentru înalta vizită etc. A urmat masă de 47 persoane, a costat 22.000 lei. Masa mea de mai înainte a costat numai spesele efective fără de ce s'a făcut la bucătăria mea 8.000 lei, iară bufetul pentru 60 persoane peste 6.000 Lei. Vineri în 26 sept. am fost cu patriarhul, cu mitrop. Dositeos la ministrul de Externe Duca,

unde s'a jăluit. Cum sub Turci le-a mers binișor. Turcii au asigurat a respecta drepturile Bisericii. Acum sub Englezi este Guvernator Sir Samuel. Englezii le-au pus în spinare o comisie de 6 inși: englezi și un indigen — nu de control — ci care își arogă drepturi administrative și se amestecă pînă și în chestia pelerinilor. Culmea e că iau plata din averea Bisericii, fără a îngriji să plătească măcar datoriile ce le are Biserica. Roagă pe Duca să-i ajute. Duca a promis a consulta Consiliul și a afla modul de intervenție, fiind „bun creștin”. Mi-a spus că e încă aci, de la Ministerul de Externe acel înalt personagiu, cu care a fost la mitropolie la mine și poate va vorbi încă cu el. Mai tîrziu Duca, ministrul de Externe, mi-a adus mie personal, memoriul, ce i l-a dat patriarhul, ca — deocamdată — să intervin eu la organele bisericești, ceea ce făcusem deja. Anume — venind aci distinsul preot anglican Dr. Beatte din Carlyle — l-am rugat să prezinte în numele meu arhiepiscopului de la Canterbury jalba patriarhului Damianos, despre turcescul tratament al Angliei oficiale față de patriarhat. Mi-a promis. Același lucru l-am făcut și cu episcopul de Gibraltar, care de curînd venise la mine pentru a II-a sau a III-a oară. Mi-a promis.

Sosind patriarhul, după ce s-au isprăvit la Palat prezentările misiunii sale, după ce „Monitorul Oficial” publicase toate, — Regele plecat la recreare, la vînat — la Gurghiu, nu mai putea fi chemat să i se prezinte Regelui. De aceea am fost silit a rezolva chestia astfel: L-am înduplecat să meargă în Basarabia — la Bălți, la sfințirea pietrii fundamentale pentru catedrală și reședință. Aveam toți vagoane separate, bine. A participat la sfințire, la defilare. Era acolo prințul. Patriarhul și-a exprimat bucuria mare: „că are ocazie a vedea o armată ortodoxă creștină”. Aci la Bălți am vorbit, după sfințire, cu prințul moștenitor Carol, ca să-l primească în locul Regelui și „Cine a văzut pe Fiul, acela a văzut și pe Tatăl”. — Prințul a primit și l-a primit în „Pavilionul regal” afabil, iar la masă a ținut un toast călduros pentru patriarhul, care sta de-a dreapta Sa.

Reîntorși cu toții la Iași, am văzut toate bisericile mai însemnate. Masă la mitropolitul Pimen, dată de primărie. Toaste etc. Fiind eu silit a merge cu cîțiva miniștri la o conferință bisericească — publică — la Cernăuți, a trebuit să mă despart de patriarh la Iași. El veni la București. Mai stă la mine vr'o 4—5 zile. Apoi pleacă la Ierusalim. Suita respectivă, misiunea veche rămîne aci încă mai mult, de unde pleacă la Paris. De-acolo ne-au scris mereu. Aci ne-am înțeles asupra convocării unui sinod ecumenic, la Ierusalim, ca la „mormîntul Domnului” să respirăm duh de reînviere a ortodoxiei.

De altă parte, prin asta se pune capăt rivalității între popoare, ca să fie la București, la Niș etc. Mai bine la mormîntul Domnului.

Iscălitura patriarhului Damianos al Ierusalimului, fiind oaspele meu. 1924, sept. Miron.

În octombrie 1924 — fiind aci cel mai isteț dintre preoții anglicani, cari au dat pe la noi, Dr. Beatte, vicar episcopesc din Carlyle, ne-am înțeles cu teologii mei Grigore Pișculescu, etc. să-i formuleze mai multe întrebări de credință etc. și să-i ceară răspuns. I-au formulat vr'o 51 întrebări. A răspuns foarte favorabil pentru ortodoxie la 35. La altele binișor. Dar respinge „transsubstanțierea“. Venind la mine în persoană, la masă, arăt această grea situație. „Prefacerea e capul lucrului în ortodoxie“. La masă ne clarificăm. El respinge nuanța de conținut ce o da acestui termen catolic filosofia scolastică, dar este de acord cu numirea grecească a prefacerii... Deci ne-am apropiat și aci; fiindcă pentru noi termenul grecesc e acceptabil. Teologii mei continuă cu el legăturile.

La sesiunea sinodului din nov. 1924 era pe aci secretarul arhiepiscopului din Upsala (Suedia) Dr. Neander. Protestant în ierarhie, ca anglicanii. Mi-a spus — venind la mine — că sara cinase la Majlath, episcopul catolic din Alba Iulia. Deși respectă organizația catolicismului i-a spus că „adevărata putere apostolică a creștinismului rezidă în episcopatul ortodox“. Mi-a mai declarat că „protestantismul trăiește în aer și se prea fărîmîțează în secte, pierzînd legătura cu „radex“-ul, adică cu rădăcina, care e Biserica ortodoxă“. L-am primit la sinod — în pauză — unde în o vorbire — răspuns la a mea, a repetat aceleași 2 constatări importante. Ne-a invitat la Congresul mondial de la Stockholm.

Patriarhia română

Ideea Patriarhiei române s-a ivit în capetele multora, îndată ce s-a întregit România. La mine mai întîi Dr. Nicolae Iorga a venit să spuie: Nu mai putem rămînea cu primația. A și atins așa în trecut ideea. Acum în urmă îmi spune Simeon Mehedinți că și el s-a gîndit de mult. Cînd am început ședințele comisiei de 15 pentru facerea proiectului de organizare unitară a Bisericii s-a lansat ideea. Basarabeni au făcut chiar memoriu în scris și au luat hotărîri în adunările lor bisericești de acasă. Eu n-am dat curs liber chestiei, ca să nu apar că eu doresc și forțez. Mergeau mai bine așa lucrările pentru organizare. Erau destule greutăți de biruit și nivelat. Nu mi se părea

oportun a scoate în relief chestia patriarhiei. Dar ideea a prins, s-a copt. Au scris revistele. Au publicat chipul patriarhului (al meu), care încă nu era. Macedo-Românii în foile lor doreau și-l aclamau deja, sătui de cei grecești patriarhi.

Realizarea a luat-o în mână ministrul președinte I. I. C. Brătianu. În sept. 1924 la „Te-Deum-ul” de la deschiderea Corpurilor legiuitoare, la fine se apropie de mine Pimen, mitropolitul Moldovei și mă interpelează: „De ce nu m'ai făcut atent, că este absolut necesar și pentru Biserică și pentru țară, ca să înființăm un patriarhat român?” Am răspuns: „Nu voiam să intervin eu, ca să nu apar a fi pro Domo”. „Nu-i vorba de persoană. Aci interesul e al țării”, răspunde Ioan Brătianu. Apoi, după clarificarea unor întrebări ce le-a pus în această privință, a chemat pe ministrul de Culte Lapedatu și i-a spus: „Să faci cât mai curînd proiectul de lege pentru înființarea unui patriarhat român”. Sinodul — văzînd ideea coaptă, a aflat că-i timpul a hotărî. Cînd a fost aci patriarhul Damianos al Ierusalimului, la masa festivă, toți vorbeau să ne facem și noi patriarh. Așa Argețoianu, fost ministru, ministrul Instrucției C. Angelescu etc.

Chestia s-a pregătit în cursul sesiunii sinodale din nov. 1924, dar pînă să-și gate mitropolitul Pimen propunerea, pînă am trecut alte chestii, s-au mai dus unii episcopi acasă, la treburi urgente. Așa a rămas pentru sesiunea în continuare. Ministrul președinte Brătianu era cel mai voios de asta. Mereu da zor. Prof. Iorga, Dr. Lupaș și alții scriu articole de pregătire, corpul profesoral de la Facultatea teologică din Cernăuți un memoriu tipărit. Ministrul Lapedatu gată proiectul și motivarea. Convoc Sinodul pe 4. II. 1925. Nefericirea e că guvernul turc expulzează pe noul patriarh din Constantinopol, fiind supus schimbului. De aceea „Ethnos” din București crede că împlinirea asta ne-a determinat pe noi. Fals. Mitropolitul Pimen, bolnav de gripă spre marele lui regret. Propunerea o cetește mitropolitul Nectarie al Bucovinei, fiind iscălită de el. Prezidează arhiepiscopul Gurie al Chișinăului. Toți însuflețiți. Numai episcopul Visarion Puiu de la Bălți sta palid și agitat. Propunerea se primește unanim. A II-a zi Visarion cere să-și arate părerea. Cetește: „Că-i pentru ridicarea Î.P.Sf. mitropolit primat Miron, pe care îl stimează, apreciază și iubește chiar...”, dar e contra patriarhatului, nefiind Biserica noastră pregătită pentru asta”. Apoi face un tablou pesimist al stării Bisericii. Sunt desigur multe rele de îndreptat, dar nu-i cum zice el. O fire negativă. Ca episcop la Argeș vecinic nemulțumit, vecinic dus de acasă, fără voie a se apuca de lucru, mereu circotaș, pînă a făcut Regelui memorii ca să iasă din Castelul regal de la Argeș. — Asta nu în vorbe potrivite, ci în termene, cari — dacă nu intervineam eu —

puteau să-i devie fatale. Am promis că-l vom muta de acolo, la proxima ocazie. S-a dus la Bălți spre marea lui durere, căci voia la Roman, unde însă Alexandru Constantinescu voia cu orice preț pe pr. Lucian Triteanu, spre regretul meu, care-l doream vicar al meu ca să mă ajute. De aci Visarion mereu supărat. A dorit însă să fie ales în comisia sinodului, care să ducă Regelui hotărîrea Sinodului. Regele însă era operat — bolnav.

La Senat a trecut cu aprobarea tuturor partidelor. Dar raportorul C. Dissescu era răgușit și substitutul său nu prea putea citi raportul scris de altul. La Cameră ceva solemn de tot. Zi rară — cum spun unii — că n-a mai fost la Cameră. Totul unanim. Toți vorbesc pregătiți. Ovații în picioare. Pe galerie plîng unii de însuflețire.

Guvernul Poloniei felicită mai protocolar. Ministrul ei cu vorbire rostită, tradusă și publicată în foi.

Azi, martie 1925 a fost aci directorul Ianuarios al patriarhului Damianos de la Ierusalim și spune că era cu membrii misiunii la Belgrad (Serbia) de unde i-a scris patriarhul să vie la București, să mă felicite și să spuie că va trece prin Sfîntul său Sinod, să fiu recunoscut de patriarh. Noi vom cere așa o binecuvîntare și luare la cunoștință. Patriarhul dorește a trimite la investitură și o delegație patriarhală din 3 mitropoliți, cari să participe și să-mi dea colanul, lanțul de la marele cordon al ordinului Sf. Mormînt. Cere să nu publicăm știrea pînă nu se trece prin sinod. Spune că unele parohii grecești din România au protestat să nu fie recunoscut patriarhul român, temîndu-se că-i făcut în contul patriarhiei ecumenice din Constantinopol. Fatalmente Sf. nostru Sinod a decis tocmai în 4 faur 1925, cînd era expulzat patriarhul din Constantinopol, ceea ce nu are legătură, fiindcă la noi cocea de mult, dar s-a tot amînat realizarea. Îi vedem bucuros pe delegații Ierusalimului.

În 28 aprilie 1925 eram în grădină. Deodată văd că se oprește un automobil Regal și manevrează spre gardul meu. Cînd mă uit mai de-aproape era Regina Maria cu o doamnă necunoscută. O salut. Ea îmi trimite în grădină un mare buchet de flori cît un braț. Erau admirabili lilieci, albi, involți, altoiți. Am împărțit tuturor cari au venit la mine cîteva zile.

Audiență la Rege. Sîmbătă în 12 iunie am fost chemat la Rege la Sinaia. Regele fusese greu bolnav de flebită, cîteva luni. Dorind a începe din nou audiențele, a început cu mine, capul Bisericii. După ce am stat la masă, m-a poftit Regele în altă sală lîngă sine. M-a reținut foarte lung convorbînd de toate. M-a întrebat ce cred despre Goldiș, Braniște, Ghibu — disidenți, tocmai atunci din Partidul

Național al lui Maniu. I-am descris conform convingerilor mele, ca Regele să fie bine orientat. L-am rugat să stăruie cît poate, ca să se formeze — în locul grupărilor politice de opoziție de azi, un partid puternic, care să fie guvernamentabil, și să poată urma liberalilor. Asta e în interesul țării. De extremiști trebuie să ne ferim, ca nu cumva avînd puterea să facă greșale, cari să producă anarhie. Odată produsă e mai greu a o sana. De gruparea — puțin homogenă Iorga, Maniu, Tărăniști — Mihalache — regele spune: „E ca un car tras de 3 cai de rasă deosebită (colorit politic diferit) și din car Stere (basarabean) mîină ținînd hăturile“. Am zis Regelui: „În împrejurări normale trebuie dată puterea și grupării naționaliste din Ardeal, că — dacă sunt capabili de muncă — să facă ce pot; iar de nu pot, să se înfunde și țara să vadă c-au fost nule, goale. Numai asta i-ar putea cura și aduce la rezon“. Vorbind de Goga, i-am spus că-i cel mai de inimă ardelean, ridicat sus, deasupra regionalismului îngust.

Era și Averescu la masă. Mă jena, că stă prea lung cu mine Regele și voiam să mă ridic de pe scaun, ca să dau Regelui răgaz a vorbi și cu Generalul. Am plecat și a rămas cu el. Am mai vorbit mult de liberali; de noii episcopi Dr. Ioan Stroia (armată) și Dr. Grigore Comșa (Arad). I-am descris pe amîndoi, cum îi cunosc eu.

În sept. 1925, la sosirea Regelui din Franța — băi — m-am dus la Sinaia și eu. I-am spus Regelui: „Ești foarte bine. Acum ești dator să te mai cruți. 60 ani nu-i glumă. Nu mai poți face, cum ai vrea toate“. A 2-a zi am fost la Pelișor la ceai. Era prințul Carol, principesa Elena, mama ei Sofia, fosta regină a Greciei, fiica ei Irina și nepoata de la un cumnat al ei. Mi s-au plîns de arhimandritul Dionisie de la Sinaia, că nu mai caută bine, că nu mai face ceea ce eu îi spusese de mult, pregătind retragerea lui.

Tomosul de recunoaștere a Patriarhiei române.

Duminică în 13 sept. 1925 au sosit la București Mitropoliții Ioachim al Calcedonului și Ghermanos al Sardeonului cu un dragoman Constantinidis de la patriarhia din Constantinopol și cu mai mulți oficiali poloni de la Ministerul de Externe polon. Duminică am avut masă mare la mine și cu ministrul plenipotențiar polon de la București. Luni au plecat în Polonia — Varșovia, spre a declara autocefalia Bisericii ortodoxe de acolo, care s-a organizat și după indiciile date de mine primului ministru al Poloniei la București. El a venit și m-a întrebat. Am trimis și eu acolo pe mitropolitul Nectarie al Bucovinei.

Vineri dimineața în 18 sept. s-a întors misiunea la București. Ambii mitropoliți au locuit la mine și au stat până în 24, cînd au plecat la Constantinopol, cu vagonul meu și bilete gratuite — patru — pe vaporul românesc „Principesa Maria”. Actul de predare a Tomosului s-a făcut Duminică în 27 sept. Era un act festiv, impresionant. Ambii mitropoliți erau oameni superiori, inteligenți, isteți, demni. Am avut multe mese la mine. Duminică prînz festiv la mine, 40 persoane. Le-am dat suvenir de cîte un orologiu de buzunar, aur din Elveția, cu numele meu Miron și diurne de 50.000 Lei primite de mine de la guvern.

N.B. În Varșovia ne-a făcut de rușine marele nomofilax — călcător al tuturor legilor și normelor de cîrmuire desinteresată a Bisericii, Dragomir Dumitrescu, care l-au dus cu ei, deși i-am spus să steie acasă. Cum s-a învîrtit în Varșovia, cum nu (ca pretutindenea — la chilipir. Și-a făcut avere de milioane) a pus el mîna pe banii de la Ministerul de Externe polon și a dus de la cîntecele Los, director în acel minister, 40.000 lei=1.000 zloți poloni și lui Nectarie, care l-a dojenit și a dat banii înapoi guvernului polon. Bietul Los, păcălit de nomofilaxul bulgar grecizat, a plîns de rușinea ce i-a făcut. În tot locul numai pentru bani se mișcă. Și la Constantinopol în chestia tomosului a mers fără trebuință de 2 ori, mîncînd 120.000 lei și tot se vaită că nu i-au dat destul.

Investitura mea de patriarh (1 nov. 925) a fost desigur ceva grandios. Populația Bucureștilor se adunase, desigur sute de mii, de-a lungul străzilor de la Mitropolie la palat. Am presimțit asta; de aceea am întocmit astfel programul, ca să mă întorc nu în careta regală închisă, ci ca un patriarh democrat, coborîndu-mă din palat jos în mijlocul turmei cu noua cîrjă. A fost o procesiune neuitată. Fotografiiile o arată.

În sala tronului era arhiplin, ceva de tot distins. M-a surprins că au venit toți miniștrii plenipotențieri străini, în frunte cu ministrul Franței. Nunțiul papal Dolci era de cîteva luni la Roma. A venit după investitură. Era și cel al Ungariei. Am dat mîna cu toți, mulțumindu-le. Vorbirea Regelui excelentă. Gestul Regelui, Reginei, prințului Carol și soției sale Elena de a-mi săruta mîna după vorbire a impresionat nu numai pe cei prezenți, ci pe toată țara.

Prezența tuturor Bisericilor răsăritene a fost un moment unic, istoric. 1) Patriarhul din Constantinopol avea delegați pe Mitropolitul Ioachim al Calcedonului, Fotios al Dereului, Germanos al Sardelor, dragoman Spiru Constantinidis, diaconul Germanos. 2) Ierusalimul pe Mitropolitul Dositeos al Sebastiei. 3) Grecia pe Mitropolitul Policarp

al Tritiei și arhimandritul Constantinidis. 4) Serbia pe episcopul mai tânăr (36 ani) Emilian al Timocului. Caracteristic tocmai: Timocul românesc. L-a însoțit arhimandritul locțiitor de episcop din Timișoara Dr. Nicolits. 5) Bulgaria pe mitropolitul Neofit al Vidinului, arhimandritul... 6) Polonia pe Mitropolitul Poloniei din Varșovia Dionysie, care mi-a dat camilafca albă și președintele republicii ordinul: „Polonia restitută“, marele cordon, fiindcă eu am dat ministrului polon din București directive cum să organizeze în Polonia în chip autocefal și autonom Biserica ortodoxă cu 5 milioane credincioși. Un arhimandrit de la cea mai mare biserică a lor, un protopop mitrofor și un diacon. 7) Biserica rusă era reprezentată prin vestitul mitropolit, fost al Chievului, Antonie, care trăia în Carlovitz (Serbia) și un ieromonah. L-am invitat eu cu scrisoare particulară, ca să fie și Rusia reprezentată, cea curat ortodoxă. S-a bucurat mult. M-a declarat vrednic a fi capul întregului ortodoxism. Când a plecat l-am ajutat cu câteva zeci de mii Lei.

Era înălțător, după așezarea în scaun, să-i vezi cum toți în numele Bisericilor lor se puneau sub ocrotirea patriarhului român, ca unul chemat a reînvia ortodoxismul de pretutindenea.

Despărțirea a fost foarte cordială. Mitropolitul Poloniei cu arhimandritul mitrofor plingeau cu lacrimi pentru sprijinul ce li l-am dat. Mitropolitul spunea că numai eu înțeleg situația lui, ca unul ce am trăit analog în Ungaria. Mitropolitul Antonie nu-l aproba, că s-a rupt de Rusia. I-am spus: să se bucure, că azi Biserica ortodoxă rusă numai în Polonia există liber. E ajutată de stat. Are seminarii. I-a făcut facultate teologică. În toată Rusia nu mai există nici o școală teologică ortodoxă. Numai mitropolitul Evloghie din Paris a înjghebat acolo seminarul Sf. Serghie. Din Biserica Poloniei poate să reînvie ortodoxismul rusesc la timpul său. Astfel aci în București s-au împăcat cu Dionysie și au liturghisit împreună în biserica rusească.

De bulgari m-am despărțit tot așa. Mitropolitul Neofit mă îmbrățișa și săruta cu toată căldura, pentru că eu i-am ridicat de sub anatemă, trimițînd episcop român la Sofia ca să slujească cu ei la sfîntirea bisericii române. Le-am dat mir, am scris la Constantinopol să ridice afurisenia, am trimis om anume. I-am rugat pe Grecii din Constantinopol și acum în București. De 2 ori s-au despărțit și n-au voit să plece și iar s-au întors, m-au sărutat și au plîns cu suspine. Preotul Magearoff s-a retras într-un colț și acolo plîngea.

Noua catedrală a Patriarhiei

Voiam să vizitez pe ministrul președinte Ionel I. C. Brătianu, ca să-i mulțumesc pentru tot ce mi-a făcut. El a stăruit pentru a fi mitropolit primat. El a forțat urgent patriarhia. Fără sprijinul său hotărât, ce știi, cât se mai amîna. Dar a venit el la mine. Vineri în 27 noiembrie, 4 ore p.m. l-am mulțumit. El a răspuns: „Nu te-am făcut eu. Te-ai făcut Sfinția Ta“. Am răspuns: Hai să facem pace între noi doi: „M-a făcut Dumnezeu“.

L-am rugat să fie de acord, ca la deschiderea Congresului la 1 ian. 1926 să începem era nouă a Bisericii cu hotărîrea de-a începe lucrările pentru o nouă catedrală. Am discutat cum să fie și unde? De la mine a plecat la Consiliul de Miniștri, unde a și deschis un credit de 3 milioane pentru facerea planurilor și pregătirilor. Bine.

Mai dăunăzi am fost în audiență la M. S. Regele, tot ca să-i mulțumesc și atunci l-am rugat și pe Regele: Să dăm curs liber pregătirilor pentru biserica: „Mîntuirii Neamului“.

Renunțarea prințului Carol

În luna decembrie — fiind cam obosit de multele ocupațiuni m-am dus pe cîteva zile la Sinaia. Acolo aflu că prințul Carol are relații cu Elena Lupescu-Wolf, femeie divorțată, stricată. În preajma Crăciunului se svonește că prințul Carol nu se mai întoarce de la Londra (înmormîntarea reginei mame) și a dus și metresa. Pe 31 decembrie 1925 primesc invitate de audiență la Rege. Bănuiam rău. Era chemat Consiliul de Coroană. Prințul Carol și-a dat renunțarea la dreptul de moștenitor al tronului *irrevocabil*. Era pentru a III-a oară. Am plecat în preziură. Nainte de consiliu am fost în audiență la Rege și Regină. Eu m-am adresat lor ca preot iertător, ca duhovnic și am făcut pendinte hotărîrea mea finală de la răspunsul ce mi-l va da inima lor părintească. Am zis ambilor: „Dacă M. Ta, ca tată, mai tîrziu la Regina — ca mamă, care l-ai născut, crescut, îl cunoașteți, îl iubiți mai mult ca orice ... credeți că îl mai putem întoarce la vederi mai bune, să revie la datorie, ... atunci să cercăm totul, să trimitem din nou la el ... eventual pe regina Serbiei Marioara, cu care cred că-i în bune raporturi, să cerce. Mi-au răspuns ambii — mai rezolut Regina — că are convingerea că nu se mai poate“. El repetă renunțarea și acum e matur, știe ce face. Nu putem expune dinastia la mai multe zguduiri. Regele e hotărît pentru primirea renunțării în mod tot așa de categoric. Deci nu mai era de

ajutat nimic. După audiența la Rege, apoi Regină, a urmat Consiliul de Coroană. Era o deprimare generală... ca la prohod. Regele face o scurtă introducere, apoi citește hotărîrea Să nestrămutată, că îi primește abdicarea și roagă pe toți a-i sta în ajutor ca să se facă formele legale în liniște. Au vorbit: Mihalache, că să supune dorinței regale, Dr. Maniu, că să mai cercăm, Iorga la fel, Dr. Vaida la fel. Regele l-a întrerupt: „Nu se mai poate... e în zadar“. Generalul Prezan: „În asemenea situație Maiestatea Voastră ați făcut ca la războiu. V-ați despărțit de familie pentru țară. Acum nu puteți decît a face la fel“. Eu: „Maiestate, eu nu-s aici ca politician, ci ca părinte sufletesc al țării, care reprezintă duhul creștinesc al iertării. Scriptura zice: „Să iertăm de 70×70 greșalele de-apropelui“. Dacă ar fi nădejde de revenire la frumoasa... situație de moștenitor al tronului, trebuie încercat totul. Eu l-am iubit, l-am admirat de atîtea ori. Dar dacă M. Voastră, care ca tată îl iubiți și mai mult și credeți că nu mai revine, luînd hotărîrea nestrămutată de a-i primi renunțarea, eu nu pot face alta, decît cu loialitate să mă supun înaltei hotărîri și să lucrez unde voi putea pentru liniștirea sufletului; cu durere, nu s-a putut altfel“.

Regele se îneca, plîngea în repețite rînduri. I. I. C. Brătianu scurt a zis: că nu poate decît să primească hotărîrea Regelui.

Regina m-a rugat să mă duc să mîngîi pe principesa Elena, soția prințului Carol. Era o scenă mișcătoare. În loc s-o mîngîi, am plîns împreună; la urmă ne-am recules și am căutat toate argumentele. Ea: „Er wäre lieber gestorben“.⁵³bis Cînd m-am suit la principesă pe scări, prințisorul Mihai era vesel, zbiera, alerga prin odaia sa, făcînd un tărăboi... Sărmanul nu știa ce se petrece cu tată-său și familia.

În preajma Bobotezei a venit la mine prințesa Ileanuța, ca să mă roage în numele Reginei, ca să fac pomenirile membrilor familiei regale, așa ca să nu se observe absența lui Carol. M-am înțeles să pomenesc numai pe Regele și Regina. A II-a zi — 5 ian. — ajunul Bobotezei, mergînd cu Crucea la palat, au mers toate bine la început. S-a cîntat: „În Iordan“, condac, ectenie. Dar la polihroniu — cînd am pomenit numai pe Regele și Regina — Elisabetei, ex-regina Greciei, i s-a făcut rău. A trebuit să plece din sală. Regina Maria și-a tras pălăria pe ochi, plîngînd. Regele, cu lacrimi în ochi și un nod în gît, se uita în plafon. Principesa Ileanuța a scos batista să-și șteargă ochii. M-am emoționat și eu; și — în loc de Otpust — am zis ceva bisericesc, dar altceva. La urmă, dezbrăcîndu-mă, m-a chemat Regele în odaia lor. Ambii — Regele și Regina — luîndu-mă de mîini — au

53 bis „El mai bine ar fi murit“.

plîns cu lacrimi și eu — după ei. Ziceau ambii: „Dacă am ști bine ce cauze l-au putut determina la acest pas?” Am început apoi a face tot felul de combinații.

În 2 faur 1926 îmi scrie prințul Carol din Milano o epistolă lungă, frumoasă (publicată în 14. II), în care declară că din propria lui voie a făcut acel pas și dă sfaturi de grupare în jurul Regelui în interesul țării. Cînd am citit-o mi-am zis: „De ce nu ți-ai dat Ție — însuți — aceste frumoase sfaturi?”

Prințesa Elena și prințul Mihai vin regulat la mine la biserică, în paraclis. Am rugat pe Elena principesa-mamă — să se intereseze ea de toată educația copilului. Pe mamă n-o poate suplini nimeni.

I-am făcut prințului Carol un răspuns frumos, cu îndrumări de-a nu pierde din vedere preocupările superioare. Regele mi-a spus, cu ocazia instalării episcopului din Constanța: „Mai trebuie amînat. Încă nu merită un răspuns așa frumos“.

25 martie 1926. — Bunavestire. Era în cursul liturghiei în biserică, avînd a sfinți arhiereu pe preotul Titu Simedrea.⁵⁴ Cînd sunt întreat, cînd pot primi pe prințesa Ileana. Am poștit-o după 12 ore. Eram la masa în onoarea p. Titu, cînd sosi. Mă roagă să-i spun: Dacă ași putea cumineca pe M. S. regina Maria, mamă-sa. I-am spus „cu plăcere”, dacă crede în sacramentul nostru. De altă parte, noi avem cu Anglicanii bune raporturi. Prințesa mi-a răspuns: „Mama se va bucura nespuse de mult de aceasta, fiindcă dorește foarte mult să o cuminece î. P. Sfinția Ta“. Dar trebuie să se spovedească dacă vrea și la preotul anglican, dacă n-a plecat din București. După masă prințesa Ileana îmi scrie: „Mama e încîntată de vestea ce i-am dus“, dar mă roagă ca tot eu să o spovedesc, mergînd la Palat a II-a zi, orele 7 sara. M-am dus. Regina mi-a declarat: „Am avut multe zburciături sufletești în ultimul timp (făcînd aluzie la deraierea prințului Carol) și simt trebuința sufletească de-a găsi un razim suflesc, o mîngiere. De aceea vreau să fiu una cu sufletul copiilor mei și prin aceasta cu sufletul poporului“. Se poate o mai frumoasă apropiere de ortodoxism și o declarație de contopire cu el! S-a pus în genunchi. I-am pus omoforul pe cap. Am citit rugăciunile pregăti-

⁵⁴ Simedrea Tit (Titu), mitropolit al Bucovinei, născut la 4 septembrie 1886 în Naipu, Vlașca. După terminarea Seminarului „Nifon“, în anul 1907, este hirotonit preot, slujind în diferite parohii din județele Vlașca și Ilfov. Din anul 1916 pînă în anul 1920, preot militar, luînd parte la război. A făcut apoi Facultatea de Teologie din București și Facultatea de Drept din Iași. Între anii 1922—1923 a audiat cursurile la Facultatea de teologie protestantă din Montpellier și Paris. În 1923 director al Căminului Sfîntului Sinod. În 1924 călugăr la Cernica cu numele de Tit, mai tîrziu arhimandrit. În 1926 arhiereu-vicar cu titlul Tirgovișteanul, al Mitropoliei Bucureștilui. În anul 1935 este ales episcop de Hotin, iar în anul 1940 este ales mitropolit al Bucovinei.

toare. S-a spovedit. Am dezlegat-o, cetind rugăciunea prescrisă. La urmă mi-a sărutat cu evlavie mina spunind că se simte ușurată. A 2-a zi, simbătă 27, a asistat la Sf. Liturghie în paraclisul meu. Slujeau 1 preot și 2 diaconi, frumos, lin, cum era necesar pentru sufletul în curățire. I-am cuminecat eu la priceasnă pe regina Maria, pe principesa Ileana și pe prințul Nicolae, pe care tot eu l-am spovedit la Cotroceni, imediat după mamă-sa. La ieșire Regina mi-a declarat: „Mă simt foarte mîngîiată sufletește, că sunt una cu copiii mei“. Iar eu m-am gîndit: „Sunt eu foarte mișcat că mi-a succes și mi-a fost dat să fac această cucerire pentru Biserica odată atît de disprețuită în regat“.

3 aprilie 1926. După slujba prohodirii Domnului — în Vinerea mare — a venit generalul Averescu, de cîteva zile numit ministru președinte, în casă la mine — petrecîndu-mă din biserică, și mi-a mulțumit cu toată căldura, „pentru marele sprijin ce mi l-ai dat la palat pentru a fi încredințat a forma guvernul nou. Nu mi-ai făcut personal un serviciu, căci ne așteaptă la bătrînețe muncă nouă; dar sper a dovedi că ai făcut un bine țării“. Apoi făcurăm priviri asupra multor nevoi de înlăturat etc.

Carlsbad. Suferind nainte cu 3 ani de malarie, care după prima vindecare mi-a revenit la 8 luni, medicii spun că mi-a rămas ficatul cam mărit. Apoi aveam și ceva colită. M-am dus la Carlsbad cu episcopul Lucian al Romanului, care suferise greu de gălbîinare. Am plecat în 16. V. 926 și am ajuns în Carlsbad la 18 peste Halmeu. Am mers de la București cu wagon-lit, iar nu cu vagonul meu de patriarh. Aveam 2 locuri de dormit libere, respectiv 2 apartamente cu 4 locuri de la direcțiunea C.F.R. pînă la Praga. Biletul de tren trebuia plătit de la Halmeu — Carlsbad 4.080 L., cl. I. În Carlsbad am beut cîte 3 pahare apă de la Marktbräu, Mühbräu și Berghordbräu. Am pus a doua zi comprese calde — fierbinți de nămol pe ficat, splină, stomac, de tot vr'o 14, plătind cîte 14 cor. 4 băi de acid carbonic a 40 cor. Mi s-au făcut 6 spălături de intestine cu apă de Sprüdl, a 25 cor. Locuința era: 2 odăițe cu $100+10+2+2+2=116$ cor. la zi. O coroană era 8 lei. Medic am avut pe dr. Grigore Graur, care și-a făcut reclamă cu mine, uneori foarte evreească. I-am dat $700\text{ K.} \times 8 = 5.600\text{ L.}$ Mîncarea era nu tocmai 100 K. la zi. De tot trebuia $300\text{ K.} = 2.400\text{ L.}$ la zi, elegant dar cumpătat. Ministrul plenipotențiar al României, Filodor de la Praga, m-a cercetat în I-a Duminecă. Ministrul de externe al Cehoslovaciei, Beneš,⁵⁵ ne-a rugat să ne ofere toate înlesnirile de la

⁵⁵ Beneš Edvard (1884—1948), om politic cehoslovac. Ministru de externe: (1918—1935), prim-ministru (1921—1922), apoi președinte al Republicii Cehoslovace (1935—1938; 1938—1945, în emigrație 1945—1948). Unul din creatorii *Micii Înțelegeri*.

Statul lor. Am mulțumit [zicînd] că m-am lipsă de nimic, venind să trăiesc liniștit, retras, fără automobil, ca să mă preumblu pe jos etc. Ne-am întors în 14/VI, oprindu-ne la Praga dela 3—9 sara, fiind invitați de dl. Filodor. Ne-a așteptat la gară toată legația, cu automobilul ei. Am făcut plimbare prin oraș. Am depus carte de vizită Președintelui Republicii, Massarik,⁵⁶ Beneș și abatele Zavoral și am admirat frumoasa bibliotecă. Săra, un mic dineu la legație. La Halmeu m-a așteptat vagonul meu. În Oradea am stat de la 10 sara pînă la 3 d.a. a doua zi. Am vorbit în biserică, unde s-a slujit un Te-deum. Am stat o zi la Cluj la episcopul Ivan Nicolae și nepoata mea Miluța. Cu ea am venit la Tîrgu Mureș la sora mea Elvira. De aci, cu automobilul soru-mea Elvira am trecut la Sighișoara, unde mă aștepta vagonul meu trimis înainte de sara.

Emblema patriarhiei. Eu aveam gata ceva emblemă, dar era numai o încercare. Spre a o complecta, am dat directive pictorului Costin Petrescu, ca — pe baza lor — să facă un proiect. La mijloc era un vultur cu aripile desfășurate și cu o cruce în gură. Aveam încă din Ardeal un proiect cu „crucea în cioc”. Și fiindcă și vulturul din emblema țării are în cioc cruce, ceea ce e foarte lăudabil, căci ridică caracterul creștin al țării, era absolut necesar să nu fie vulturul cu crucea în cioc. Dar Regele Ferdinand nu înțelegea ce caută „vulturul” în emblema patriarhiei. Atunci i-am explicat că vulturul e simbolul arhieriei. La sfințire ca arhieru, candidatul stă tot pe un covor cu vultur, numit „vulturul” și în proporția cum se citesc „rugăciunile și cele rituale”, candidatul tot înaintează dela picioare la trup și pînă la capul vulturului. În biserică episcopul etc. stă totdeauna pe un covoraș sau pernă cu vultur, drept simbol, că gîndurile unui episcop și preocupările lui trebuie să zboare continuu în sfere superioare, curate, ideale, ca vulturul. Atunci a înțeles; iar eu am scos din centrul emblemei vulturul cu aripi întinse și am pus 1) Crucea patriarhiei române, adică o cruce aleasă de mine, cum am văzut-o din lemn, cu gratii nu de apărare ci decorative, la o casă țărănească, adică o Cruce de bază și cu subdiviziuni de cruci la infinit, respectiv pînă la posibilul diviziunii.

Această cruce am așezat-o pe bisericuța și clopotnița mea de la Toplița. Am văzut-o de vr'o 2 ori și pe biserici vechi de lemn în Moldova și Ardeal. 2) Această cruce pe blazonul roșu o țin 2 vul-

⁵⁶ *Massarik Garrigue Thomas* (1850—1937), om politic, filozof și sociolog cehoslovac. Lider al Partidului Popular Ceh. În timpul primului război mondial a organizat unități militare cehoslovace în Anglia, Franța, Italia și Rusia. Președinte al Republicii Cehoslovace (1918—1935). A dus o politică externă de apropiere de puterile occidentale. Ca filozof a avut o orientare pozitivistă.

turi cu piciorul, adică simbolizînd demnitatea arhierescă bifurcată în jurisdicția mea de „arhiepiscop al eparhiei Bucureștilor și de mitropolit al Ungrovlahiei cu 5 episcopii sufragane. 3) Iară demnitatea a 3-a arhierescă, de patriarh, e reprezentată prin porumbul de deasupra crucii, cu ramura de măsline a „păcii“ în cioc. Capul bisericii, adică cu ajutorul Duhului Sfînt, conduce Biserica în spiritul păcii. 4) Picioarele celor 2 vulturi stau pe 5 munți — cele 5 mitropolii ale patriarhiei române: Muntenia, Moldova, Ardeal, Bucovina, Basarabia. 5) Un blazon mai mare e ținut de 2 îngeri, ca diaconi. 6) Acest blazon vinăt e conturat de mătănii călugărești, fiindcă arhierul pînă la patriarh iese dintre călugări. 7) Apoi cîrja arhierescă, crucea de procesiune. 8) Între ele mitra arhierescă. 9) Iară jos îngerii stau cu picioarele pe o foaie cu inscripția: „Păstorește oile mele“ = misiunea episcopului. Ioan I. C. Brătianu și-a făcut și el observările și a aprobat. Comisia heraldică a executat dorința mea și a dat colorile cum se văd. Ministrul Cultelor Alexandru Lapedatu a făcut legea în parlament pentru aprobarea ei.

La Palat. Plecînd M. S. Regina Maria în Franța, pentru America, am mers de la Ghergani, unde eram la Ghiculești, peste Tîrgoviște și Pietroșița, la Sinaia. Începutul lui octombrie 1926 — 3 oct. După plecarea Reginei, eu am stat ziua următoare, Duminică, la biserica mică a Mănăstirii, spre a înlîni pe principesa mamă Elena, de care mă despărțisem din iulie. După slujbă m-au invitat în automobilul lor. Era ex-regina Sofia a Greciei — mama ei — sora ex-împăratului Wilhelm. Eu ședeam lîngă ea. Prințesa Elena vis-a-vis de mine și lîngă ea o prințesă greacă. La palat — Pelișor — am vorbit mult cu regina Sofia de cazul ginerelui ei, prințul Carol. Dumineca viitoare, după slujbă, în paraclisul din București, m-a rugat regina Sofia să-i dau fiicei sale Elena toate sfaturile ce voi afla de bine, cum să facă, unde să meargă etc., ca să fie plăcută poporului. Promis.

Noembrie 1926. Nunțiul papal Marmaggi n-a venit în vizită la mine; să nu se profaneze cumva în casa unui schismatic. El a trimis ocazional pe ministrul Holandei la București, ca să-mi propue o întîlnire la legația Holandei, va să zică un loc exterior. Eu i-am răspuns ministrului: că „Eu sunt aci acasă, mitropolitul țării. Cine vrea să mă vadă, să poftească la mine. Cine nu vrea să mă vadă la mine acasă, pe acela nu vreau eu să-l văd aiurea“. La urmă min. Holandei a început el să-l desaprobe și să-l timbreze „intolerant, îndrăzneț etc.“

Urmașul lui încă a stat la București vr'o doi ani, fără să mă cerceteze. La urmă, prin episcopul greco-catolic român Dr. Traian Frențiu, din Oradea, cere audiență. A fost la mine. A stat mult de

vorbă despre toate. I-am întors vizita, vorbind iar multe. Ce l-o fi făcut să se „umilească“, căci de avea gând bun, venea la început înainte cu 2 ani? Eu cred „Concordatul“, care se tot amână. El presupunea că eu îl împiedec. De altă parte: Regele era bolnav. Vești pesimiste. Prevedea că poate va urma Regența, de care poate avea lipsă vr'odată. Și atunci s-a hotărât să vie.

Concordatul. Avînd Regele să vie în vara lui 1926 de la Vichy, de la băi, pe la Roma, voia să vadă pe Papa cu Concordatul iscălit. Mai înainte avea să-l ducă la Roma ministrul președinte General Averescu, care și în alte chestii a fost la Roma (pactul româno-italian s-a iscălit). De aceea Averescu dă ordin ministrului de Culte Goldiș, ca să-l termine repede, gata de iscălit. Averescu era chiar amenințător, cînd i-a zis ministrul Dr. Lupaș că-i chestie grea. Goldiș a venit la mine. I-am spus că operatul rămas de la liberali nu-i decît proiect neisprăvit și incomplect. Sunt mai ales 4 puncte grele, în cari părțile n-au căzut de acord. Ne-am înțeles cu Goldiș să nu cedeze, punîndu-și chiar postul în joc. El n'avea nici dosarul. Am procurat eu repede de la Cluj, de la fostul ministru Alex. Lapedatu o copie. Mi-am amînat în mijlocul lui iulie plecarea la Toplița și am făcut un memoriu-protest, trimis ministrului de Culte Goldiș, Interne — Goga, președintelui Averescu. Am chemat la mine pe Goga. I-am arătat starea lucrului. Punctele rele, neacceptabile. Mi-a declarat „Concordat putem face, dar cu condiții acceptabile“. Ministrul Goldiș a făcut și el către Consiliul de Miniștri un memoriu. Astfel s-a clarificat că în grabă Concordatul nu se poate încheia. A venit Regele acasă; A fost Averescu la Roma. Nimic. Acum chestia doarme. Memoriul meu e la sinod.

În 1927 era ministru de Culte dl. Vasile Goldiș, din partidul Averescu. Trecuse ca disident din Partidul Național ardelenesc. Liberalii au lăsat la finea tratatelor lor 4 puncte nerezolvate definitiv. Trebuia să se continue. Goldiș — mergînd personal la Roma, a fost prea conciliant, slab. Roma a cerut și lucruri noi. Goldiș le-a admis. Eu nu le puteam aproba. Eu ca regent nu puteam iscăli orice. Ministrul de Culte Alexandru Lapedatu îmi spune în rezumat punctele: 1) Averea parohială — în caz de trecere la altă confesiune — rămîne a cultului ... a episcopiei ... sau dacă ar dispărea și ea ... papei, în afară de țară. 2) Școalele congregaționale trec sub jurisdicția episcopului pe a cărui episcopie se află. El determină limba de propunere. Cîștig mare și contrar legii învățămîntului particular; ba. 3) În afară de textul Concordatului Goldiș dă asigurare, în numele guvernului, că episcopia de la Gherla se va muta la Cluj. Eu nu puteam iscăli așa

ceva. Prim-ministrul Ioan I. C. Brătianu a înțeles și el îndată, spunând: „Patriarhul nu poate fi expus a iscăli astfel de concesiuni. Brătianu moare în nov. 1927. Eu vorbesc cu succesorul Vintilă Brătianu și cu Alexandru Lapedatu, ca să se pue Concordatul, deocamdată „ad acta“. Mitropolitul Dr. Suciu de la Blaj, după o lungă boală — viind la Senat, face o declarație insuficientă la Senat în chestia Regenței. Ioan Brătianu rămâne foarte nemulțumit. Eu le arăt ce rol are Biserica ortodoxă loială față de echivocul uniatic. Deci n-o nemulțumiți, că ar fi o mare greșală politică. Le recomand ca în proiectul de lege a cultelor chestia averilor parohiale să fie rezolvată fără a-i favoriza.

*

O taină. La Sinaia în 22 iulie, după prohod, ne ducem sus cu familia regală, ca să desfacem Testamentul și Codicilul. Eu și Ionel Brătianu și Stelian Popescu, ministrul justiției. După citirea lor, se constată că Regele repausat a mai scris, după aceea, înaintea morții sale pe filele unui caiet la Scroviștea și la Sinaia mai multe dispoziții testamentare, dar neiscălite: una în limba engleză, alta românește. Una era nemțește. O descifrez și citesc eu cu principele Hohenzoln — o rudă. După dispoziția: Cum să-l îmbrace și îngroape, adaugă la fine: „Als treuer Sohn der Katholischen Kirche, wünsche ich dass...“⁵⁷ Aci se gată. Brătianu s-a speriat, că urmează ceva ce ar putea strica memoria regelui; Se ridică dela loc și începe să abată vorba în altă direcție. Eu pricep îndată gândul lui și mă grăbesc a spune „după dass... nu mai urmează nimic“.

Ce voia să spună, e greu de ghicit. Poate asta. La moartea regelui Carol, catolic, s-a stabilit un uz. Preoții catolici îl prohodesc în familie. Apoi se retrag și, în public, apare numai clerul ortodox. Acest uz avea să urmeze. Probabil însă, că Regele Ferdinand I, în rele raporturi cu papa, voia să-l împace, voind a dispune ... „dass nur die Katholische Geistlichkeit die Beerdigung celebre“...??⁵⁸ Dar regîndu-se, că n-ar face bună impresie asupra poporului român, n-a mai continuat scrisul.

*

Pădurea Toplița. Ca Toplițan am făcut personal un documentat memoriu către Ministerul de Domenii, ca să deie Toplițenilor maximul de pădure 7 jugh. de familie și izlaz de vite separat, căci pămînt cultivabil e puțin și poporul, numeros, numai din vite și pădure poate trăi. Mi s-a promis totul, căci era bazat pe lege. Dar în practică

⁵⁷ Ca fiu fidel al Bisericii Catolice eu doresc să...

⁵⁸ ... ca numai clerul catolic să officieze înmormîntarea.

proprietarii interesați Baron Banffy, Urmanczy, Baron Kemeny etc. au făcut toate greutățile, desigur cheltuind bani grei, unde s-a putut. Comitetul agrar dela București le-a fost dat definitiv (?) pădure vr'o 2.000 jugăre la „Bătrîna și Fâncel” foarte bună, din a lui Banffy. La urmă s-au pus la cale intervenții, bani etc. ca să se schimbe. Această pădure să o deie tot Toplițenilor, dar ca pășune. Atunci Banffy putea duce pădurea, lemnul, să taie tot fără multe formalități. Lemnele fac circa 100.000.000 Lei. În cerere s-a folosit și o schimbare a Nr.-ilor topografici din Cărțile funduare, ca să facă confuzie.

Advocați, samsari se mișcă. Au găsit și pe un nemernic cu numele Cristea, ca să intervieve la Comitetul agrar în favorul lor. Cu asta voiau să iee din spatele votanților temerea că „patriarhul Cristea nu va admite nedreptatea” ... că o rudă e interesată și poate va tăcea ... Se fac contracte fictive că pădurea aceea, adevărat lemnul le-au cumpărat dela Banffy. Acelaș tîrg fictiv îl oferea și lui A. Cristea. Cîștigă cauza. Comitetul agrar din București le dă dreptate. Eu aud. Se alarmează Toplițenii. Trimit pe referentul meu epitropesc dela Arhiepiscopie, și el Toplițan, C. Moldovan, să studieze dosarul. Află situația. Opresc expedierea hotărîrii ultime, nedrepte. Rog pe subsecretarul de stat, Cipăianu,⁵⁹ să dispue a rectifica hotărîrea, date fiind datele false etc. În preajma hotărîrii noi se umple Bucureștiul de samsari. Comitetul agrar se împarte. Mi se spune în persoană că sunt 3 pro, 4 contra cererii Toplițenilor. Recursurile lor erau date de notarul satului după termen în mai multe rînduri. Cipăianu a prezidat prima ședință. Succesul nu era asigurat. Atunci Cipăianu a luat de la ordinea zilei chestia. A amînat-o pe altă zi. Seara tîrziu trimit pe adjutantul meu militar Maior Vasile Dumitrescu la Ministrul Argetoianu, cu o scrisoare explicativă. A 2-a zi la ora 10 vine Argetoianu la mine, la palatul regal. Arată că „cunoaște chestia, va interveni energic și după masă se va aduce hotărîrea favorabilă Toplițenilor”. Așa a și fost. Li s-a redat „Bătrîna și Fâncelul”. Toplițenilor, ceva mai puțin, ca mai primînd de acolo și satul Idicel. Baronul Banffy și alții trebuiau, după lege, să mai rămîie cu cîte 200 jug. În ziua de Anul Nou 1928 s-a dus Toplițenilor rezoluția — hotărîrea scrisă, acasă, și li s-a comunicat în o adunare.

1929. Toate au fost în zadar. Pădurea iar li s-a luat. Comitetul agrar a adus o hotărîre nouă, că dă pădurea iar baronului. Hotărîrea nu se expediază. O ia numai în copie de la Comitetul agrar C. Mol-

⁵⁹ Cipăianu Gheorghe, născut la 3 noiembrie 1878 în Cipăieni (Turda). A urmat Academia de Agricultură din București și Institutul Agronomic din Leipzig, unde a obținut doctoratul. Senator, prefect și deputat. Subsecretar de stat la Agricultură și Domenii (1923—1926; 1926—1928; 1933—1934) și ministru plin la Agricultură și Domenii (1934).

dovan. și o dă lui Banffy, care intentase proces la tribunalul din Tg. Mureș. Ciștigă. Apoi intră în tratative cu Consiliul orașului Toplița. Consilierii spun că baronul de bunăvoie cedează orașului $\frac{1}{2}$, deci să accepte ofertul. Consiliul se împarte în două. Decid de 2 ori. Majoritate nu iese. A 2-a oară voturile $\frac{1}{2}$ și $\frac{1}{2}$. Dr. medic Vasu vine la mine ca trimis. M-am consultat cu el. Am chemat pe subsecretarul de stat Dr. Dobrescu, despre care primarul Sabin Popescu și notarul Boțian spuneau că i-a chemat la București, fiind bolnav în casă și le-a zis: „Pierdeți pădurea, împăcați-vă cu baronul“. De ce? Se bănuiesc multe. Ministrul Mihalache i-a luat dosarul și l-a dat subsecretarului Potîrcă.⁶⁰ Comitetul agrar decide: Se dă definitiv Topliței pădurea. Potîrcă îmi aduce hotărîrea. Mi-o trimite pe poștă și Dr. Dobrescu,⁶¹ deși era delăturat dela rezolvarea chestiei. Astfel s-a finalizat. Doară se va fi isprăvit odată.

Nov. 1928. Dîndu-și guvernul Vintilă Brătianu demisia după serbările dela Constanța, finea lui oct. 1928, am consultat pe toți șefii de partid: Averescu, Iorga, Maniu, Dr. Lupu⁶² și pe președinții corpurilor legiuitoare Nicolaescu — Senat, Săveanu — Cameră. Toți de acord cu noi: să facem guvern național, de concentrare, afară de Maniu, care într-un expozeu lung voia să arate Regenței imposibilul: „Că unitatea națională e mai puțin decît guvernul său de partid“. A făcut Regenței o impresie rea. Mereu accentua masele, democrația, vocea poporului; căruia agenți inconstanți i-au zbiciuit toate instinctele. Atunci l-am chemat eu la mine și i-am ținut o lecție aspră, date fiind relațiile noastre de colegi la Universitate. I-am făcut aspre imputări pentru ținuta lui arogantă, care are o singură posibilitate categorică, bazat pe masele cărora li s-au făcut promisiu fără rost. După o lungă avertizare prietenească, arătînd cum activitatea Partidului Național din Ardeal, în cursul războiului mondial se deosebește ca ceriul de pămînt de ținuta demnă și energică a Cehilor (Massarik, Kramer — jude-

60 Potîrcă Virgil, avocat, născut la 16 iulie 1888. A urmat Facultatea de Litere de la Paris (1914). Studiul de agricultură. Președintele Uniunii Camerelor Agricole din România. Subsecretar de stat la Ministerul Agriculturii (1928—1931), ministru de Justiție (1932), ministrul Comunicațiilor (1937—1938) și ad.-inter. la Agricultură și Domenii (1937—1938). Deputat și senator.

61 Dobrescu Aurel R., doctor, născut la 8 martie 1885 în com. Henig, jud. Alba. A studiat medicina la Graz, Geneva, Viena și București. Președinte al societăților „Petrul Maior“ și „Carmen Sylva“. Deputat. Subsecretar de stat la Agricultură și Domenii (1928).

62 Lupu Nicolae, doctor și om politic, născut la 4 noiembrie 1876 în Arsura-Ghermănești (Fălciu). Doctor în medicină la Iași (1901). Prefect (1907) și deputat (1913). Infocat propagandist pentru înfăptuirea României Mari, în timpul primului război mondial, în Anglia, America și Franța, membru al Partidului Țărănesc. Ministru de Interne (1919—1920); de Instrucție (1927); de Muncă și Ocrotiri Sociale (1927—1928). Președinte al Partidului Țărănesc și vice-președinte al Partidului Național-Țărănesc.

cați la moarte de austrieci) s-a domolit și a acceptat dorința mea și a Regenței de-a participa la guvern național cu Camere noi. Dar Vintilă Brătianu nu ceda decât cu menținerea camerelor liberale, ceea ce nu se putea forța motivat. Făcînd lui Maniu grave imputări pentru ținuta sa carlistă și echivocul în chestia Regenței, mi-a declarat că partidul lui a lucrat la dorința regelui Ferdinand, care, în nostalgia familiară ce l-a cuprins, a fost cuprins de slăbiciunea de a readuce pe fiul său. Nu l-am scuzat, ci i-am făcut reproșul că trebuia el și partidul lui să judece înșiși ce e bine, și că prințul Carol nu mai oferea garanții de monarh serios.

Nov. 23 — 1928 mi-a cetit ministrul de externe Mironescu telegrama dela Titulescu — Londra. Regele George V.⁶³ cînd i-a predat scrisorile de acreditare, i-a spus confidențial: „Se interesează de România. Regina Maria e verișoara sa. Ține la ea. O cunoaște de cînd era de 10 ani. Nu se amestecă în chestiile interne ale României, dar totuși ține să-și spue părerea că ar fi bine ca chestia prințului Carol să fie închisă definitiv, căci gînduri de revenire ar face mult rău României, slăbind-o. Deci situația regelui Mihai I și a regenței trebuie întărită etc. etc.” Din întrebările puse de rege lui Titulescu se vede că el voia să știe dela Titulescu ce vederi are Maniu în chestia asta și nefiind sigur — i-a dat lui Titulescu sfaturile de mai sus, deși Titulescu îi spusese că — după părerea sa — chestia Carol este dată la o parte, nu preocupă cercuri serioase. Regele George cere absolută discreție. De atunci mereu s-a mai pus chestia. „Cuvîntul” mereu a scris articoli elogioși, mai multe coloane. Vine Carol etc. În 1929, la finea anului mai multe gazete agită mereu chestia. Cine o plătește? În octombrie 1929 prințul regent Nicolae îmi spune mie, patriarhului: „Că prințul Carol tot are să vie, ori mai iute, ori mai tîrziu; numai de Lupeasca să-l putem despărți”. El era influențat de adjutantul său Manolescu — carlist. A pus portretul lui Carol ca prinț în Căminul cultural al prințului Nicolae de la Broșteni. Regina Maria a cerut primului ministru Maniu să dispue la legațiunile române din străinătate a-i face lui Carol primire princiară, oficială. Dar Lupească ce-i vine să cînte? — „Fahren wir nach Grosswardein“!!⁶⁴ După aceea regina s-a exprimat contra generalului Găvănescu, comandantul Corpului de

⁶³ George al V-lea, rege al Marii Britanii, Irlandei de Nord și împărat al Indiei (1910–1936), din dinastia Saxa–Coburg–Gotha, care din anul 1917 își schimbă numele în dinastia de Windsor; domnia sa a fost marcată de participarea Marii Britanii la primul război mondial.

⁶⁴ Să mergem la Oradea Mare.

armată București, care a fost cu Carol prin lume după cazul Zizi. „Carol e pierdut. Nu-l mai poți ajuta.“

1929, noiembrie. Regina Maria n-a fost aleasă regentă după moartea lui Buzdugan. Era supărată etc. Interviewul polemic cu guvernul Maniu mi-a recunoscut că a fost „o prostie“. După-masă în 24. XI. O gazetă C. începe articole „categorice“. Vine Carol. Sigur. Se neliniștește, ca de-atâtea ori, principesa mamă Elena. Eu spun reginei: „Nu-i bine să se neliniștească iară cu atâtea vești de prințul Carol. Și el trebuie lăsat în pace. „Cînd merge la el ca mamă, trebuiesc clarificate cercurile oficiale, ca să nu se facă echivocuri, confuzii păgubitoare etc. etc.“ La viitoarea masă cu mine la regina, e invitat și Regele și mamă-sa și măgulit de bunica, ca să văd eu că-i bine.

O scenă. Regele mic⁶⁵ cu mamă-sa vine regulat la biserică la paraclisul meu. Odată micul băiat e distras. Nu face cruce totdeauna. Vine ectenia pentru sănătatea etc. a patriarhului. Eu present; regele uită. Mamă-sa se pleacă la ureche. Îi șoptește; iute face cruce. Ce i-a spus? „Fă Cruce, dragă, cînd se roagă preotul pentru patriarhul Miron, căci el e bunul tău părinte protector“.

Profesorul N. Iorga era într-un cerc de cunoscuți, unde veni vorba și de patriarhul Miron. „Știți voi cum e patriarhul? Dau rămășag. Să mergem la el pe la miezul nopții, cînd doarme mai bine. Îl trezim din somn și îi punem o problemă cît de grea. Își va freca puțin ochii și va da cea mai nimerită soluție. Asta-i patriarhul“.

1929. 3. XI. Ministrul armatei, Generalul Cihosky, își făcuse niște notițe personale despre inspectorii de armată — membri ai Consiliului superior al armatei: General Mărdărescu⁶⁶ și general Angelescu, cu cari avea oarecari frecări în Consiliu. Notițele ajung în mîna generalului Angelescu. Cum? Nu se știe. Generalul Angelescu spune că cineva i le-a trimis în plic. Ei se supără foc, fiindcă generalul Mărdărescu era notat că a „falsificat“ votul la avansarea de general a unui medic. În ședință a fost dat votul cu „ba“ și apoi l-ar fi schimbat cu „da“. Generalul Angelescu, că ar fi aplicat tot felul de mijloace, ca să deie la o parte pe colegii de promoție, ca să se poată ridica el. Că ambii „fometează“ armata etc. De aci ceartă, nu dau mîna. Temere de certe gazetărești, pildă rea: Împărțirea ofițerilor în două. Ca la Greci. Au venit la membrii regentei: unii la unul, alții la altul. I-am ascultat pe toți. Am chemat pe colegii inspectorii ai armatei General

⁶⁵ Mihai I de Hohenzollern. Rege al României (1927—1930, sub regentă, și 1940—1947). Fiul lui Carol al II-lea. Abdică la 30 decembrie 1947.

⁶⁶ Mărdărescu Gheorghe D.; general de corp de armată, născut la 4 august 1964 în Iași. Studii militare la București, Bruck (Austria) și Spandau (Germania). Comandant al Școlii Superioare de Război. Comandant-șef al corpului II și III de armată în campania 1916—1918. Ministru de Război (1922—1926). Senator de drept. Moare la 5 septembrie 1938.

Petala⁶⁷ și General Rudeanu.⁶⁸ Am luat informații. I-am rugat să intervină prietenește a-i domoli, a se împăca, a evita publicitatea, dușmănia, a se arăta solidari, ca să nu deie pildă rea ofițerimei. La urmă ne-am hotărât a le spune noi, regența, hotărîrea noastră: Pacle! Eu am primit sarcina a le vorbi. S-au prezentat. Toți stau în picioare afară de mine. Le-am vorbit cald: „Eu în 40 ani de activitate publică n-am reagat la nici un atac, invidie, dușmani, cari se sporeau în măsura vrednicilor mele. Nu mi-au plăcut lucrurile negative, ci am continuat a face fapte bune, pozitive; altcum energia se pierde în polemici etc.“? Voiam cu pilda mea să domolesc pornirea de-a duce cazul la extrem. Apoi am arătat că Ministrul armatei e dator a lua informații despre toți, a purta chiar carnet, nu fișe de spionaj cum a făcut generalul francez Andrei. Notițele lui pe petece de hîrtie erau notițe personale secrete. Poate nici nu cuprind convingerea lui, ci sunt informații, cum i le-au dat unii și alții. El nu le-a folosit, deci n'are vină. Cel mult s-ar putea zice: Ca tact, să nu le fi scris. Au ajuns fără voia lui în mîna celor 2 generali. Ei — desigur au rămas nemulțumiți —, dar față de niște notițe platonice. Regența are despre cei 2 aceleași păreri bune. Deci ei n-au pierdut nimic din prestigiul lor. Deci cauza trebuie închisă. Alternativa facerii de anchete nu se poate în cazul acesta. Cum anchetă contra celui mai bătrîn și mai vechi general, care a intrat în Budapesta, formînd mîndria țării, a aliaților, cari nu cuceriseră o capitală inamică? Cum anchetă contra generalului Angelescu, fost adjutant al regelui Ferdinand și mareșal al Curții? Cum ne-am prezența în lume, în fața Antantei,⁶⁹ în fața Micii Înțelegeri?⁷⁰ Mă în-

⁶⁷ *Petala Nicolae*, general, născut la 29 august 1869 la Vaslui. Studii militare la București, Turin (Italia) și Bruck (Austria). Atașat militar pe lângă legația română din Sofia. În anul 1925 este numit inspector general de armată. Senator de drept. Combatant în primul război mondial.

⁶⁸ *Rudeanu Vasile*, general de artilerie, născut la 15 ianuarie 1870. Studii militare la București și Bruxelles. În anul 1916 a fost trimisul guvernului român la Roma, Paris și Londra, pentru pregătirea intrării României în război la 23 iulie 1916. În timpul războiului de întregire, a fost reprezentantul înaltului Comandament Român pe lângă Marele Cartier General Francez și Englez și apoi reprezentant la Marele Cartier Francez și reprezentantul Ministerului de Război pe lângă guvernele din Paris și Londra. După război, comandant de corp de armată și apoi inspector general în armată. Scriitor militar de valoare.

⁶⁹ *Antanta* sau *Tripla Înțelegerere*, denumire a blocului militar și politic, format în anii 1904—1907 de Anglia, Franța și Rusia. În cursul primului război mondial s-au alăturat Japonia (august, 1914), Italia (mai, 1915), Portugalia (martie, 1916), România (august, 1916), Statele Unite ale Americii (aprilie, 1917), Grecia (iunie, 1917) și Brazilia (octombrie, 1917) precum și alte state care au rupt vechile lor legături diplomatice.

⁷⁰ *Mica Înțelegerere* (*Mica Antantă*), organism politic format din România, Cehoslovacia și Iugoslavia prin alianțe bilaterale între Cehoslovacia și Iugoslavia (14 august 1920), România și Cehoslovacia (23 aprilie 1921), și România—Iugoslavia (7 iunie 1921). Avea ca obiectiv principal respectarea prevederilor tratatelor de pace de la sfîrșitul primului război mondial și menținerea statu-quo-ului teritorial. S-a destrămat după ocuparea Cehoslovaciei de către Germania (septembrie 1938—martie 1939). Ideea Micii Înțelegeri a plecat de la Ed. Beneș, ministrul de externe al Cehoslovaciei în acel timp.

grozesc de ideea anchetei. Deci totul se poate aplană creștinește, numai mînebind dela patriotismul ambilor și de la convingerea lor, că — fiind soldați — trebuie să meargă prin foc și apă la porunca ministrului de Război, oricine ar fi, și că a duce certele în public ar zgudui armata. Deci în cazul acesta ca și în cazul judecății lui Solomon, cu tăierea în două a copilului, cînd mama adevărată s-a lepădat de el, de dreptate, de căutarea mai departe a adevărului, ca să-i salveze viața — toți trebuie să aducă jertfă supărarea personală, demnitatea vătămată etc. și de dragul armatei, care ne este atît de scumpă și necesară ca și corp încheșat — să considere chestia finită; iar relațiile personale cu ministrul armatei să fie așa, ca în public să nu se observe nimic, ca să nu dăm pildă rea ofițerilor. Promis. Încheiat. Chestia a fost una din cele mai grele — ca regent.

XII. 1929 — Averea Bisericii

Pămînturile în plus. Multe parohii din Vechiul Regat și mai ales filialele aveau peste 16 Ha. de pămînt, pe cari „Casa bisericii” le luase și le-a administrat, cum a vrut. Le dă în arendă în scopuri politice de partid. Unele la preoți, cari se ofereau a face servicii, pe prețuri regionale mici, altele la aderenți politici. Banii i-au folosit și la zidirea Casei, care a devenit apoi a Ministerului de Culte. Eu am cerut-o pentru Biserică după desființarea Ministerului de Culte în 1929. Cît a fost Ministerul de Culte separat, venitul a fost al Ministerului, adevărat pentru toate cultele din țară, eventual se vărsa în visteria țării. În 1925, după votarea „Legii de organizare a Bisericii”, unde am introdus eu paragraful 20, Ministerul era obligat a le extrăda. După multe și grele insistențe personale s-au predat Consiliului central bisericesc. Eu devenisem regent. Mitropolitul Pimen al Moldovei s-a grăbit a le preda parohiilor prin eparhii. În parohii îndată au lăcomit preoții și alți interesați a le lua în arendă pe sume mici. Aceasta a început a produce sînge rău la ceilalți preoți. De ce numai unii să beneficieze de ele? Eu nu le-am extrădat, ci am pus la arhiepiscopie principiul: „Avem autonomie din 1925. Fără mijloace e moartă. Deci e interes vital pentru Biserică: Să întărim centrele eparhiale din Vechiul Regat. Alt-cum nu facem nimic”. Adunarea arhiepiscopască a aprobat. În 1929 am făcut eu în sensul acesta raportul către „Congresul național bisericesc”, care a aprobat. Astfel am dispus licitație pentru arendarea lor. Deși anii economici sunt răi, incurg milioane. Eu am încasat deja vr'o 5 milioane. În 10 ani sper a avea fonduri frumoase pentru centru. Am făcut deja „Sanatoriul” dela Tekirghiol pentru preoți. Voi

face și la munte. Ajut parohiile lipsite la zidiri de case parohiale, la repararea bisericilor etc. Numai mai târziu se va vedea uriașul serviciu ce am făcut astfel eparhiilor. Altcum venitele se firimițeau și dispăreau. Statul a încasat în ultimul an din ele 9.618.816 lei. Noi vom realiza mai mult în 9 eparhii.

„Fundațiunea Petre Mihail“

Mai greu am putut scoate această fundație din mina Ministerului de Culte. Toată insistența mea a rămas zadarnică din 1925—1930. Aveam hotărîrea ministrului de Culte Alexandru Lapedatu. Nu s-a executat. Aveam hotărîrea ministrului Dr. Aurel Vlad, nici asta nu s-a executat. Cei inferiori mereu tergiversau. Mai ales directorul contabilității Ștefan Popescu. În preajma pensionării l-am făcut director la „Banca de economii și credit a clerului“ în 1929. A rămas altul, care în februarie 1930 a murit, rămînînd dosarul în pupitrul biroului, încuiat. Al treilea ministru, Costăchescu,⁷¹ a dispus din nou. Ministerul de Culte se desființase. A trecut la Instrucție. Secretarul general de la Culte, S. Brădișteanu,⁷² era omul meu. Executa tot ce ceream. Totuși n-a putut scoate dosarul decît după moartea lui Negoescu, referent. Abia în martie 1930 am pus mîna pe avere. O casă în Piața Halelor, vis-a-vis de Dealul Mitropoliei—peste Dîmbovița. Din venit Ministerul de Culte făcuse o biserică nouă în parohia Belu. Acum urmează interiorul.

Am luat în primire: 1) Numerar 15.000 lei; 2) 643.400 la Casa de Depuneri; 3) 20.400 Lei chirie; 4) O recipisă cu 622.104 la Casa de Depuneri. Total 1.300.904 lei. Astfel am asigurat pentru Biserică și această fundație și o corectă administrare.

⁷¹ Costăchescu Neculai (n. 1876), licențiat în științe fizico-chimice (1901), doctor în chimie (1905) al Universității din Iași. Profesor universitar (1912) și director al Laboratorului de chimie minerală de la Facultatea de Științe din Iași. Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice (1928—1930 și 1930—1931). Membru în numeroase societăți de științe din țară și străinătate. Membru onorific al Academiei Române. Moare la 14 iulie 1939 la Iași.

⁷² Brădișteanu Stancu G., născut la 2 noiembrie 1881 în Bulzești, jud. Dolj. Fiu de preot. Licențiat în teologie (1906) și drept la București. Doctor în litere și filozofie la Berlin. Conferențiar universitar; inspector general în Ministerul Instrucțiunii Publice. Secretar general prin delegație al Ministerului Cultelor și Artelor. Director general al Cultelor din Ministerul Cultelor și Artelor.

Parohia Sf. Ilie — Hanul Colței

Era biserică particulară, fundațională. Murind ctitorii originali, familia de greci Kalinderu s-a vîrit în administrare, locuind în apropiere. Mai tîrziu conu Iancu Kalinderu — fiind atotputernic pe urma situației sale lîngă regele Carol I, administrator al domeniilor Coroanei, a exoperat dela primăria Capitalei și Ministerul de Instrucție și Culte să fie familia Kalinderu declarată de „ctitoră a bisericii devenite astfel „Biserica Kalinderu“. Rudele administrau. Ultimul bărbat Baron Belu s-a sinucis. A rămas o doamnă Arion administratoare. Mi se spunea că se cam țin „Randeveuri“ prin casele bisericii. Eu am aflat de usurpare. Am declarat că ctitoria e și un drept ritual (pomeniri la daruri); deci n-o poate da numai chiriarhul ori Sinodul. Autoritatea mea în țară crescuse. Am pus pe unul să-mi facă Memorii de usurpare. M-am înțeles cu Ministrul de Culte Alex. Lapedatu să puie sechestrul pe avere. Cu poliția și parchetul am sigilat totul. Am instituit o epitropie de trei. I-am dat administrarea provizorie a averii sub ordinele mele. Am ridicat venitul chiriiilor de la case la peste 2 milioane lei anual. Doamna Arion m-a acuzat la „Cassație“. A fost respinsă. Astfel am rămas eu stăpîn pe avere și biserică. Avînd de la 1925 organizat oficiu de cassă la Arhiepiscopie — pentru ușurare și continuă a mea evidență — am luat în martie 1930 în administrare averea. Mai multe case cu chirie în jurul bisericii, de mare valoare. Vr'o 40 milioane lei.

Am primit: 1) Numerariu 2.905.279 L, 95 b.

2) Efecte 3.740.200 „

TOTAL 6.645.479 L, 95 b.

Voi sprijini scopuri superioare bisericești din plusul venitelor administrate de mine. Voi crește teologi la Atena etc.

*

Dimisia din Regență

Considerînd că proiectul de lege ce mi s-a prezentat de noul guvern Mironescu, pentru anularea actelor de la 4 ian. 1926, atinge situația legală a regelui Mihai I, căruia i-am jurat credință: — eu mă simțesc

îndatorat prin aceasta a mă dimita din demnitatea de membru al Înaltei Regențe.

București, 7 iunie 1930

m. p. MIRON-patriarh

Mai trebuia adausă ideea: Noul guvern a prezentat un proiect de lege, pe care Regența nu-l aprobă. Deci dimis guvernul. Asta nu era cu putință, căci armata l-a adus pe prințul Carol, iar Adunarea Națională (parlamentul) era sigur că-l proclamă rege cu unanimitate (Au fost 485 pro și 1 vot contra).

*

În 3 iulie 1930 a venit la mine principele Nicolae, ca semn de despărțire, că am fost colegi în regență. A stat acum mult. Am vorbit de toate. De viitoarele guverne. Mi s-a plîns de mamă-sa, regina văduvă Maria. Eu l-am întrebat cum se afla principesa Ileana⁷³ care acum venise pe o zi la București de la Balcic, unde abia sosise de la Constantinopol. Acolo s-a dus să uite „graba proastă“ cu logodna cu Hochberg (homosexual). Eu din nou am scos în relief marea greșeală, că Hochberg a sosit vineri, sîmbătă s-au dus la Predeal, la sky și luni s-au logodit acolo, fără să aștepte nici un sfat. Atunci principele Nicolae mi-a declarat că vina toată e mamă-sa, care nu ascultă de sfaturi decît de ale unui singur om (aluzie la Știrbey). Ea a voit repede s-o mărite și să forțeze pe Hochberg în regență. Am rămas foarte surprins. Mi-a povestit că mereu ascultă de toate doamnele intrigante, cari bagă duhul neînțelegerii cu principesa Elena. În fond toate-s minciuni și intrigi. O fi multe și intrigi. Dar principesa Elena, care vine regulat la parclis în dumineci cu regele Mihai, cu alții, ori și singură, mi se plîngea rău de soacră-sa, spunînd cazuri concrete. Principesa încă avea niște mătușe, cari o instigau mereu contra. Eu o îndemnăam să fie cuminte, să se facă că nu aude nimic. Ea e mai tinără. Al ei e viitorul; deci să ocolească orice conflict. Ea era blîndă; dar în cerc intim era și ea femeie și spunea tot ce-i venea la gură, apoi cînd se liniștea îi părea rău.

*

În 7 iunie 1930 mergeam în automobil la Cotroceni din palatul din Calea Victoriei, cu prințul Nicolae. Prințul Carol sosise vineri noaptea la 10. Aveam o misiune ca Regenți la Carol: „Cum să regulăm

⁷³ Ileana, fostă principesă a României, fiica regelui Ferdinand, născută la 23 decembrie 1908, la București. Căsătorită cu principele Anton de Habsburg, luînd titlul de arhiducesă de Habsburg.

venirea lui fără zguduiri păgubitoare țării?" Eu am spus pe drum prințului Nicolae: Chestia prințului Carol se va regula ea: Regent ori Rege. Cheia e în mîna lui. Dar grea este cheia cu fosta soție Elena. Lumea și interesul Țării cer pace, restabilirea vieții conjugale. L-am rugat să stăruie pentru asta. Voi stărui și eu. Dar am ajuns la concluzia că pacea va fi pentru ochii lumii; dar „intimități ce nu-s pentru lume" fac imposibilă pacea sinceră, reală. Ea mi-a declarat că „nu vrea", de atîtea ori. Duminică 29. VI. 930, ziua de Sf. Petru și Pavel, principesa Elena cu, acum, voevodul Mihai au fost la paraclis. După slujbă a venit la mine, deși eram restrîns în 2—3 odăi, fiindcă se zidea tocmai centrul palatului. Încă duminica trecută, 22. VI. 930 nu m-a lăsat s-o pomenesc în biserică „Maiestate" și pe Mihai „Măria sa", cum a dispus regele și cum s-a hotărît în legea cu „Marele Voevod de Alba Iulia". Vorbînd de pomeniri, principesa Elena zicea: „Ce-i aia „Maiestatea Sa Elena", fără cuvîntul Regină? Ori sunt principesă și deci „Alteță regală", ori dacă nu-s Regină nu pot fi nici Maiestate". I-am promis că voi merge la Regele Carol II, ca să fixăm împreună titlul pentru pomenirea în biserică.

Am și cerut sîmbătă 5. VII. 930 audiență pentru asta. Adjutantul Grigorescu, colonel, l-a întrebat imediat. Regele i-a spus: „Să nu merg eu la El, căci vrea să vie El la mine în curînd. I-am răspuns că mă voi simți foarte onorat. Regele mi-a trimis vorbă, ca deocamdată, să reînnoiesc pomenirea așa: „Regele cu toată augusta familie regală."

12 iulie 1930. Fiind fostul Rege Mihai I. prin lege numit „Mare voevod al Alba Iuliei", principesa Elena „Maiestate" — urma să dispun a se face pomenirea familiei Regale conform situației noi. Am cerut în scopul de-a arăta Regelui Carol II proiectul meu, audiență. Mi-a trimis vorbă imediat prin mareșalul Colonel Ilasievici.⁷⁴ Să pomenesc deocamdată numai pe Regele; iar cît privește audiența, Maiestatea Sa dorește să vie el la mine. A și venit Sîmbătă 12. VII, la ora 5 și a stat pînă după 6,20 min. Am vorbit multe. Am stabilit pomenirile și ordinea. A primit tot ce i-am propus eu. El a zis numai, ca să fie numit și Domn. El dorea să fie numai Regele pomenit și augusta familie regală. Eu am cerut să fie pomeniți și ceilalți membrii, cînd sunt de față, în ordinea propusă de mine. Regele, Mihai; Regina-Mamă Maria, Maiestatea Sa Elena, principele Nicolae și Ileana.

⁷⁴ Ilasievici C., născut la 7 martie 1880. A luat parte în primul război mondial la campania din Ardeal. La restaurație i s-a încredințat postul de mareșal al palatului. Ministru al Apărării Naționale (1937), șef al Casei militare regale (1939).

Am adus eu vorba de împăcarea cu Elena. O cer toți — popor și intelectuali, toți vin la mine să intervin. El încă dorește să satisfacă lumea: dar „cum”? „Intimități conjugale nu poate”. Am răspuns: „Eu înțeleg situația; a intra în ele e greu. Lumea nici nu-i bine să facă comentarii. C'apoi să face din țințar-armăsar. Fantasia Bucureștenilor e ceva fără păreche în lume. Dacă intimitate se poate sau nu, mai bine poate ști El”. Principesa Elena încă nu dorește asta. Dar va da concurs pentru crearea unei situații, cel puțin „formal” acceptabilă. Regele spune că așa cum e azi, totul merge bine, neted. I-am spus că eu n-am desfăcut căsătoria bisericească. Taina, sacramentul e valabil. Elena e din punctul de vedere canonic, bisericesc Regina și soția sa. „Eu pot ceti la încoronare totul și pentru „Regină”. Dar ca Rege trebuie să ție cont și de legile palatului și ale țării. L-am rugat să consulte juriști asupra divorțului său civil. Mi-a spus că el nu l-a cerut. Advocatul lui francez a „protestat”, dar „nu l-ar desface bucuros”. Am răspuns: „fără divorț poate fi Elena Regina”. Am continuat convorbirea. Mi-a spus că și Iorga, Averescu și Generalul Prezan încă doresc împăcarea.

Întrebându-l de „încoronare” mi-a spus că dorește s-o facă cel mult pînă prin 20 sept., fără străini, numai cu Români, cu fastul care se cuvine unui act istoric, fără spese inutile. Am vorbit de faptul că-i ortodox, că trebuie să deie atenție Bisericii. „Din mila lui Dumnezeu și voința națională”. I-am spus că am studiat la încoronarea lui Ferdinand pe Porphyrogenetos cu Încoronarea Împăraților bizantini și Încoronarea Țarilor Rusiei, cam tot la fel. Am făcut chiar tipicul etc., dar l-am adaptat situației Regelui Ferdinand I — neortodox. Am discutat chiar amănunte și am ajuns la concluzia ca să se deie președintelui Camerii coroana. Eu am cerut să se deie și președintelui dela Senat alte insignii Regale — *Mantia*. *Apoi se dă coroana patriarhului și El i-o așează pe cap*. I-am spus că trebuie „uns”. E „unsul Domnului” etc. M-a rugat să-i prezint proiectul meu, ca să-l studieze și el și apoi va consulta și pe Maniu, semn că ține guvernul Maniu pînă după încoronare. Mi s-a plîns și regretă că nu i-a succes guvernul de concentrare. I-am vorbit de armată, rugîndu-l să nu provoace nemulțumiri cu generalii vechi. Pe rînd și așa ies la pensie. Chiar generalul Mărdărescu, care e mereu atacat de Ministrul armatei (Cihosky fost) mai are timp scurt și se pensionează. Mi-a răspuns: „Se gîndește și el să rezolve timpul chestia. Să nu se pripească, producînd nemulțumiri”.

Am vorbit de aşezarea bisericei Catedrale noi în Piaţa Bibescu, stăruind că odată trebuie să punem piatra fundamentală; apoi încet-încet vom continua.

I-am arătat necesitatea de a avea un om care să examineze bugetul. Mai sunt lucruri inutile; altele, care se pot amîna ca să rămîie bani pentru înzestrarea armatei. Parlamentarii aduc cu ei toată şleahta aderenţilor, cari dau năvală asupra bugetului, sporind funcţionarii inutili. Trebuie reduşi. Prea mulţi.

Vorbînd de guvern de concentrare, mi-a spus că Dr. Lupu a cerut să aibă 20 deputaţi şi 40 prefecţi, ca condiţie să intre în un asemenea guvern (Prezan).

Am vorbit de parastasul pentru Regele Ferdinand la Argeş (10.VII). La urmă a vizitat lucrările noului palat. I-a plăcut. A cerut pe arhitectul Simotta.

Tot atunci întrebîndu-mă Regele, dacă se ivesc candidaţi buni de episcopi, i-am răspuns că nu. Şi în trecut am cules tot ce s-a aflat. Regele spune: „Şi e unul rău de tot, necorespunzător. Cel dela Buzău, Ghenadie,⁷⁵ agent politic.“ Şi ca moştenitor mi-a vorbit rău de tot de el, făcînd aluzie la delăturare. I-am răspuns acum: „E destul de rău, dar — părerea mea este — ca toţi factorii să-şi deschidă ochii înainte de a-l face. Am putîntă. Odată făcut, rezultatul e mult mai rău în a-l delătura, după pilda de mai nainte, cînd politica se juca de-a Vlădicia“. Regele răspunde: „Da“.

*

„Vine prinţul Carol“.

De la părăsirea ţării şi aşezarea lui în Franţa, s-a repetat mereu alarma: „Vine prinţul Carol“, odată mai intensio, altădată mai domol. Vina personală a prinţului nu prindea rădăcini în massa poporului. Deşi a fugit cu Zizi [Lambrino, n.n.] în cursul războiului la Odesa, părăsînd frontul. Acolo s-a cununat cu ea clandestin, avînd un copil — pe Mircea. Avea un anturagiu rău. Familia regală din Berlin a fost făcută atentă că prinţul a fugit şi s-a cununat. Deşi a renunţat la tron a II-a oară dela Bistriţa, trimiţînd renunţarea şi la Cocea,⁷⁶ extrem

⁷⁵ Ghenadie, episcop al Buzăului din 1925. Născut în anul 1874 în Pauleşti (Prahova). Studii teologice la Iaşi, Seminarul „Veniamin Costachi“, licenţa în teologie la Bucureşti. Diacon la Mănăstirea Nămeşti, protopop al judeţelor Constanţa şi Tulcea. Director al seminarului din Bistriţa.

⁷⁶ Cocea N. D., scriitor şi ziarist (1880—1949), născut la Bîrlad. A scos şi condus reviste şi ziare: „Facla“, „L'Entente“ (1917, la Petrograd în limbile franceză şi rusă), „Chemarea“, „Facla literară“, „Era nouă“, „Reporter“ etc. S-a afirmat ca viguros pamfletar. Scriitor de romane sociale satirice.

socialist. Iorga și cu Vaida mergînd la el, abia l-au înduplecat. Deși a III-a oară a fugit cu ... Lupescu, soție despărțită de un ofițer român și devenită cocotă ordinară. Deși au mers curieri după el să vie acasă, totuși a preferat a III-a demisie etc. etc., lepădîndu-se de tot: Coroană, tron, familie, soție, copil (Mihai), nume luînd numele de Caraiman, totuși masa poporului, cu intelectuali mulți, nu credeau că are vr'o vină, ci se menținea opinia opoziției antiliberale, că „l-au izgonit” liberalii, ca să scape de el fiindcă era contra lor. Adevărat că se pronunțase contra lor în mai multe rînduri public, chiar în fața lor etc.; încît aveau motive să nu le fie simpatice. Totuși l-au menajat continuu. La „Fundatia prințului Carol” i-au dat mereu la milioane. Prințul cerea dela toți. Odată Alexandru Lapedatu s-a dus la Ionel Brătianu și i-a spus că prințul Carol îi cere atîtea milioane. S-a răspuns: „Dă-i de unde vei putea aduna”. I-a dat. Chiar Vintilă Brătianu ca ministru de Finanțe, zgîrcit cum era, i-a dat. Ionel Brătianu, la Iași, cînd fugise cu Zizi, l-a apărut puternic, căci generalul Averescu forța atunci să fie demis din drepturile lui, ca un dezerter ordinar. Deci nu era prea justificată părerea maselor.

Totuși lumea nu s-a putut împăca cu fuga lui, deși din Franța seoseau ziare și vești cu fotografii de viață dezordonată. Zizi l-a pîrit la tribunal în Paris pentru copil. I-a dat 2.500.000 franci francezi.

Activitatea Regenței mergea la început foarte bine. Lumea avea încredere. Au început tratative pentru împrumutul mare. A ținut pe Vintilă la putere pînă s-a convins că nu poate face împrumutul. Prea îl șicanau bancherii, punîndu-i mereu condiții grele, pe cari trebuia să le accepte. La urmă bancherii forțau „echilibrarea bugetului”. Pun pe C. Rist controlor permanent la „Banca națională”. La asta se cereau impozite noi și grele. Vintilă s-a ferit de ele. Dar — fără să spună — pentru asta și-a dat demisia, după ce și eu îi spuseseam că acum e timpul să plece. Colegul Buzdugan⁷⁷ avea mare încredere în „național-țărăniști”. Liberalii erau urgisiți. Fiii lui — cu promisiuni de mari avantagii, cari au și urmat, îl montau zilnic pentru național-țărăniști. El mereu se ciorovăia cu liberalii, cu primul ministru Vintilă. Eu calm numai reliefaș greșelile, ce le constataam în guvernarea lor. Ba am spus în mai multe rînduri: „S-a isprăvit cu aceea ca liberalii să fie copiii dezmiardați ai Coroanei. Regența va trata toate partidele poli-

⁷⁷ Buzdugan Gheorghe, născut la 10 februarie 1867 în Focșani. Licența în drept la București. Diferite funcții în magistratură. La 5 august 1924 este numit prim-președinte al Înaltei Curți de Casație, demnitate din care a demisionat pentru a fi numit regent (1927), împreună cu patriarhul Miron Cristea și prințul Nicolae, regentă în care a activat pînă la data de 7 octombrie 1929, cînd a decedat, locul său în regență fiind ocupat de Constantin Sărățeanu.

tice la fel. Nu vor mai putea merge din opoziție azi sară la palat și mâne — ca din senin — să fie deja la guvern. Dreptatea Regenței le va face un mare bine. Să-și îndrepteze greșalele, ce și le-au atras, fiind prea mult la putere și izvorite din tratamentul de dezmiardare. Asta nu mi-au putut-o uita.

Am primit dimisia lui Vintilă. A venit guvernul național-țărănist cu Maniu. Eu cunoșteam că ardelenii sînt teoreticieni; puțin capabili de guvernare practică; dar erau cîțiva țărăniști capabili. Țara s-a bucurat că a scăpat de liberali. Împreună cu Buzdugan puteam conduce bine. Era om care înțelegea puterea argumentelor. Eram drepti, pricepuți în multe chestiuni. Multe mergeau bine. Dar criza era peste puterile țării. Criza economică devenise mondială. Știam că nu o poate sista nici un guvern.

Moare Buzdugan 1929 toamna. Era de tot hîrbuit. Un atac și a fost gata. Regența era simpatizată. Împiedecasem pe Știrbey să iee puterea în mai multe rînduri, pînă cînd Regina Maria cu stăruința ei la prințul Nicolae, care atunci era la dispoziția ei, s-a astîmpărat.

Dar a urmat alegerea d-lui Sărățeanu, rudă cu ministrul de Finanțe Popovici Mihai (cumnat) și cu Vaida ministru de Interne. Acesta era la dispoziția guvernului. Prințul Nicolae nu avea răbdare de nimica. Rămăsesem eu, care îndrumam la cele bune și forțam restabilirea demnității naționale românești în Basarabia, Bucovina, înzestrarea armatei. Închiderea școalelor secundare mizerabile și de prisos. Cruțări. Stirpierea corupției, fraudelor etc. Criza economică creștea. Bucatele, cerealele ieftine, nevîndute. Comerț ruinat, industria la fel. Sinucideri, morți, falimente. Impozite grele, insuportabile, mișcări antisemite, ca semn al nemulțumirii maselor etc. etc. Autoritatea Regenței slăbise. Sărățeanu vedea toate bune la guvern. Prințul Nicolae pregătea complotul militar pentru a aduce pe Carol. Astfel eu singur nu puteam schimba guvernul. Trebuiau 2 voturi. Astfel după alegerea lui Sărățeanu,⁷⁸ reinvie: „Vine prințul Carol“. Devine curentul tot mai puternic. Era ceva firesc. Cauze:

1. Liberalii guvernează după războiul mondial vr'o 10 ani. Cînd voiau. Sectari din samă afară, susțineau numai „pe ai noștri“. Acaparaseră multe averi ale statului. Perimetrii petroliferi la „Steaua“, Gazul metan etc. etc. Adevărat, era un partid puternic, cu mulți bărbați de valoare, pricepuți, dar pornirea de-a nimici tot ce nu-i liberal i-a făcut odioși. Chiar fără asta. Cine lucră, guvernează, se uzează în mod firesc. Cu mentalitatea falsă dela noi, iute nemulțumești milioane de

⁷⁸ Sărățeanu Constantin D., născut în Buzău în anul 1862. A fost ales la 9 octombrie 1929 ca regent, în locul lui Gheorghe Buzdugan. În anul 1918 a fost ministru de interne. A activat timp de 42 de ani în magistratură. Moare la 23 mai 1935.

poftă ridicole. Deci și fără greșeli se uza, se făceau nesuferiți. Așa se uzează toate guvernele. Deci era ușor, că din vina Partidului Liberal să se menție mereu la suprafață ideea: „Liberalii l-au alungat pe prințul Carol, sârmanul. Deci să i se facă dreptate“. A rămas astfel vie dorința să vie în țară.

2. Motivul principal însă era ținuta regelui Ferdinand. O fire slabă, condusă de regina Maria, Știrbey, de Ionel Brătianu, făcea ce i se dicta. Era un moment când spunea: „Fiul meu Carol nu merită nimic. E un pătimăș etc. Nu mai poate fi moștenitor, rege“. Prințul Nicolae mi-a spus că scrisorile frumoase și demne dela demiterea prințului Carol, cari atunci corespundeau greșalelor prințului, i le-a dictat regelui Ferdinand I, Știrbey. Eu cred că era opera lui I. I. C. Brătianu, care în adevăr era convins că prințul Carol s-a făcut nevrednic de tronul Regal. Regele apoi a luat actelor sale toată puterea. Cum? Le-a invalidat așa, că orice bărbat din opoziție, neliberal, mergea la el: Mihai Popovici, național, Iorga, Averescu, Iunian,⁷⁹ țărănist etc. îl ruga: „Mergi la Paris și tratează cu prințul Carol, să vie acasă“.

Capii partidelor de opoziție și mai ales național-țărăniștii, cari vedeau că regina dorește pe Știrbey cu oricine, fie național-țărăniști, fie cu Goga etc., că prințul Nicolae asculta de porunca mamei cum și era la început, când înjura pe frate-s'o Carol, că pe mine mă bănuia a fi liberal, gogaist și orice numai național-țărănist nu ... credeau că nu vor fi aduși la putere de Regentă. De aceea își vedeau mîntuirea în prințul Carol. Deși știau greșalele lui, țineau cu el legături, îi promiteau readucerea. Partidul Național-Țărănist, ahtiat după putere. Maniu datorii de 19 milioane, Bocu 5 milioane mărturisite de el. Boilă⁸⁰ cu sechestre, licitații la casă în fiecare săptămînă, partidul sleit de mijloace, promite prințului Carol readucerea. Văzînd că noi nu dimitem pe Vintilă, căci tratativele împrumutului mare erau în toiul lor, pierd răbdarea, îi strîng nevoile, vor să-l aducă pe Carol — la adunarea din Alba Iulia în 1928, la marea lor adunare. Țăranii erau sugestionați de ideea: La Alba Iulia are să se întîmple un lucru mare.

⁷⁹ Iunian Grigore N., om politic, născut la 30 septembrie 1882 în Tirgu-Jiu. În 1904 obține licența în drept la București. În 1928 a fost numit ministru de Justiție. Deputat. Demisionează din Partidul Liberal la Iași și înființează cu alții Partidul Muncii. În 1920 se înscrie în Partidul Țărănesc din care se retrage în anul 1932, înființînd Partidul Țărănist-Radical. Ministru al Muncii și Ocrotirilor Sociale (1927), ministru al Justiției (1928—1930). Senator de drept.

⁸⁰ Boilă Romul, profesor universitar, născut la 8 octombrie 1881 în Dicioșmartin (Tirnavă-Mică). Doctor în științe juridice și politice. Profesor titular de drept constituțional la Universitatea din Cluj (1919). Membru în Consiliul Dirigent din Ardeal și șeful Departamentului Comunicațiilor și al Alimentației (1918—1920). Deputat, senator și vice-președinte al Senatului (1928—1929).

Ce?? se întrebau toți. Prințul Carol pregătește, publică un apel. Se împarte. Pleacă la Londra. Angajează aeroplan cu Barbu Ionescu = Leiba ... Guvernul englez zădărnicește. Silește pe prințul Carol să plece. Regele George al Angliei spune lui Titulescu, care telegrafiază la București și guvernului Maniu: „Să se ferească România de Carol, că-i compromis. O spune asta, ca amic aliat al României: fără să vrea a se amesteca în afacerile interne ale ei.“ Mitingurile lui Sever Bocu⁸¹ în Banat se termină cu: „Trăiască Regele Carol II“. Cele dela Galați etc. Asemenea Mihalache amenință. Intrase și în potirul meu din care mă cuminec. Dar — după eșuarea cu Londra — se moaie național-țărăniștii. Vin la mine Mihai Popovici, Dr. Aurel Vlad, Sever Bocu, Mișculescu, cumnatul lui, Dr. G. Gheorghian. Mă întreapă: „De ce sunt contra național-țărăniștilor? Numai eu îi împiedec, altcum ar fi la putere“. Mă roagă, mă măgulesc etc. Le răspund: „Dela început n-ați recunoscut Regenta de drept, numai de fapt. Deci, dacă nu-i recunoașteți dreptul legal, chiar dacă v-ar chema la putere — în mod logic nu puteți răspunde decât nu primim, numirea nu-i legală, n-are putere de drept. Cum să iee un drept dela cine nu-l are?“ De silă au recunoscut, că așa-i! Dr. Vlad mi-a spus: „Totdeauna le-am spus că Regenta trebuie s-o recunoască — și de drept“. La urmă mi-au spus: „Ia-n chemați-ne la putere. Să vedeți cum vă facem jurămint pe Constituția, pe care n-am recunoscut-o, am combătut-o, pe Regenta, credința Regelui Mihai I etc.“

Partidul averescan era fără aderenți. Avea numai în Ardeal intelectuali mai mulți, bunișori. Iorga — savant pe care în dos toți îl vorbeau de rău, ca politician. Partidul Național-Țărănesc făcuse o propagandă destrăbălată, promiteau tot, demagogie ordinară: Reduc dă-rile, reduc bugetul, revăd reforma agrară. Capătă împrumut, capital străin, dau plată la toți invalizii, șterg starea de asediu, libertate presei, drepturi minoritarilor — „marea cu sarea“. Cîștigau lumea, care credea toate ca niște naivi. Buzdugan le promitea mereu puterea. Eu — care îi cunoșteam — i-am spus repetit: „N'au să aducă raiul pe pămînt. Bani nu dau străinii de ochii lor și a nimănui, ci dacă le oferi condiții acceptabile; criza are să dureze. Am pierdut exportul de grîu. Cauza e reforma agrară. Țăranii produc calitate rea, puțin, Ei samănă mai mult porumb. Odată pierdute piețele, nu le mai reciștiți în 1—2 ani. Canada a arat milioane de ha. țelină semănată cu grîu.

⁸¹ Bocu Sever, născut la 19 noiembrie 1874 în Sîstaroveț, j. Arad. Absolvent al Academiei Comerciale și al școlii „Hautes Etudes“ din Paris. Ziarist și prim-redactor al ziarului „Tribuna“ din Arad. A fost închis pentru scrierile sale patriotice. În 1914 trece în România, unde ia parte activă la agitația pentru intrarea României în război. Ministru, reprezentînd Banatul 1923—1930. Deputat de mai multe ori.

Concurență. O să deie satele pe mîna demagogilor, derbedeilor, orașele pe mîna minoritarilor. [...]”. Astfel am convenit cu Buzdugan un timp să facem un guvern de bărbați nepoliticieni personalități. Am căutat om. N'am aflat. Ne-am dus la „Academia română”. N-am aflat decît pe Racoviță.⁸² Dar analizat pentru acest scop, nu corespundea. Ceilalți erau savanți, oameni de castă, cari nu erau pentru lupte politice. N-am aflat. Național-tărăniștii agitau mereu. Mîtinguri la București. Maniu trimis la Regență. Cei din stradă strigau: „Jos guvernul (liberal-Vintilă). Trăiască Maniu”. Amenințări, bătăi. Eu totuși am cerut guvern național, cu toți, de concentrare. Averescu vrea, Iorga la fel, Vintilă „da”, dar cu parlamentul lui. Maniu nu. Îl chem la Regență, la mine acasă, căci eram răcit. Îl rugau toți trei. „Nu și nu”. Se indignează toți trei. Îl chem la mine singur. Îl dojenesc. „Cine ești tu? Ce-ai făcut pentru Românism, în raport cu Averescu, Iorga, Brătianu Ionel etc.? Erai ofițer austriac, luptai contra aliaților României; pe cînd Averescu s-a luptat cu demnitate pentru dezrobirea noastră. Ce economie națională veți salva voi, cari ați trăit cu 2—3 franci în buzunar?” (Voiam să-i spui că-i un calic, plin de datorii. Dacă nu știu niciodată să trăiască în situație bănească aranjată, cum vor putea aduce la bunăstare o țară întreagă). A priceput el. L-am umilit cum trebuie, arătînd că în timpul războiului a depus armele morale ale chestiei românești. Vaida era „bolnav” într-un senatoriu din Elveția. Goldiș scria articole ungurești de sociologie teoretică în „Aradi Hirlap”, ca să-l iee sub scutul lor în cursul războiului. Dr. Vlad spunea în adunarea județului Hunedoara (Deva) „că numai gunoiul a dezertat în România: Moța, Dr. Lucaciu, Goga etc.”, ca să scape de frontul unguresc. „Numai Dr. Valeriu Braniște, omul meu de încredere dela Lugoj, cînd eram episcop la Caransebeș, a rămas demn pe teren. A și terminat-o la Seghedin în temniță, unde aproape orbise. Cehii Masarik, Kramer erau judecați la moarte. Voi ați depus armele. Deci fiți mai modești! „Pe ce bază te umfli în pene?”. L-am dăscălit cum

⁸² *Racoviță Emil G.*, mare savant de reputație mondială. S-a născut la 15 noiembrie 1868 la Iași. Licențiat în drept (1889) și în științe naturale (1891) la Sorbona. În 1896 ia doctoratul în științe la Paris. În 1897—1899 participă la expediția științifică de explorare a Polului Sud, în societatea celebrului explorator norvegian Amundsen, în calitate de naturalist al expediției antarctice belgiene „S. Y. Belgica”. În 1900, subdirector al laboratorului „Arago” de la Banyulssur-Mer, deținînd aceeași funcție la laboratorul de anatomie comparată de la Sorbona pînă în 1920, cînd a venit ca profesor la Universitatea din Cluj. În 1905 creează întreprinderea științifică „Biospeologica”, punînd bazele științei naturale a domeniului subteran, cu concursul a numeroși specialiști, explorînd peste 1000 de peșteri, colectînd și studiînd 15.000 exemplare de forme de viață cavernicolă. În 1920 întemeiază „Institutul de Speologie”, la Universitatea din Cluj, centrul studiilor cavernicole biospeologice mondiale. Prin opera sa fundamentală „Essai sur les problèmes biospéologiques”, apărută la 15 mai 1907, a contribuit la crearea unei noi științe: „speologia”. Președinte al Academiei Române (1926—1929). În 1929—1930 rector al Universității din Cluj.

se cade. Astfel a cedat pentru un guvern electoral. Am zis: „Du-te la masă și scrie“. A scris la masa mea în salonul de lângă „odaia Reginei“ această notiță:

„I. Un guvern al Partidului Național Țărănesc în care să intre și cite un reprezentant al partidelor pentru a face alegerile cu imediată dizolvare a Camerelor.

II. Întrucît înalta Regență ar numi un guvern electoral încredințînd cu formarea lui pe dl. Beran, ori pe dl. Titulescu și dizolvînd imediat Camerele actuale, Partidul Național Țărănesc nu ar refuza principial acceptarea lui, ci ar examina condițiile în cari s-ar plănuî realizaarea acelui guvern electoral.

În ambele cazuri tratativele împrumutului ar continua cu modalitățile deja arătate“.

Scrisă de Maniu — Miron m. p

Comunicînd asta Regenței, pe care Maniu o refuzase categoric, dar cu vorbe dulci, cum era el, ne-am hotărît a chema acasă pe Titulescu și l-am însărcinat a forma guvern național. În 2 zile a depus mandatul. Mi-a făcut impresia că nu și-a dat silița. Era pentru un guvern Maniu. Brătianu Vintilă a refuzat a colabora. El voia să-l umilească pe noul guvern Parlamentului liberal, din care ieșise. Eu i-am zis lui Vintilă: „Nu poți umili un guvern neliberal unui parlament liberal. Dreptul de-a cere umilire pentru vr'o greșeală din trecut o poate cere Coroana: Regența. A se umili ei, care reprezintă țara, e posibil. Dar nu să se închine un guvern, altui partid politic“. Astfel am fost siliți a chema pe Maniu, care mi-a declarat mie înainte: „Am în buzunar împrumuturi, capital străin, soluții pentru criză etc. etc.“ Vine raiul. I-am spus: „Nu cred. Criza e mai mare ca tine, ca orice guvern. Vorbînd astfel, pierd orice iluzii de capacitatea și prevederile tale ca bărbat de stat.“ „Vei vedea.“ „Da“, zic eu. „O să mai vorbim la urmă și atunci vei vedea că pentru guvernarea unei țări nu se cer numai intenții, fie oricît de bune“. Toate s-au realizat, ale mele prevederi. Durere!

Adus la putere a jurat credință și toate, cum s-a cerut. Dar în fond era angajat cu Carol. Dovada clasică urmează. Eram la palatul Cotroceni, simbătă, 7 iunie 1930. Tratam cu prințul Carol, sosit vineri noaptea cu aeroplanul dela München, cum să se reguleze chestia lui fără a produce zguduiri, vărsări de sînge, cari puteau fi fatale pentru țară. Armata n-avea nimic, nici o înzestrare. Dușmanii o știau. O răzvrătire în țară putea provoca o invazie dușmană. N-aveam cu ce-i scoate. Neajungînd cu prințul Carol decît la principiul că Regența și

eu nu puteam participa la nici o acțiune de detronare a lui Mihai, căruia i-am jurat credință, eu stau deoparte. Voi vedea ce va hotărî națiunea, care văd că îl aclamă. Atunci am chemat acolo și pe Maniu de la Consiliul de Miniștri în permanență întrunit. Acolo sosit ne-am tot ciorovăit în termeni altcum foarte cuviincioși; am discutat. Și Maniu era de părerea, cum s-au înțeles astă-noapte la 4: „Carol să intre în Regență“. Pe asta au dat mâna. S-au despărțit. Dar Carol s-a schimbat pînă dimineața. El voia să fie proclamat Rege. Maniu se provocase ca și mine la: „Am jurat credință fiului Mihai“. Îl voia Regent. Atunci Carol i-a reflectat: „Ei bine, dar cînd cu Alba Iulia — tot așa ne-a fost înțelesul. Să fiu proclamat Rege“. Maniu s-a uitat odată la mine. Nu i-a convenit că prințul Carol a trădat chestia. Era demascat. Deci eram acum convins că Maniu cu guvernul său aveau să-i împlinească promisia, înțelegerea. Venind la guvern național-țărăniștii trebuiau să-și plătească polița. Maniu a tot amînat. Era de un an 1/2 la putere. Sesiunea parlamentară s-a tot lungit; cu o lună, cu 10 zile. În timpul acesta trebuia să vie curierul. Prințul Nicolae intrase în complotul lor, pregătind armata. Se înțețise tot mai mult vestea că vine, trebuie să vie.

Al II-lea motiv, din care renunțarea prințului Carol nu putea prinde rădăcini, era Regina și Știrbey. Ambii voiau să domine. Ambii, vanitate. Regina la începutul regenței voia să dioteze. Mă chema la ea, cu Buzdugan, fie la masă, fie în audiență specială. Analizam situația politică. La urmă ne spunea: „Trebuie făcut așa și așa. Dia-gnoza politică era bună; dar leacul mărturisit și nemărturisit era Știrbey, ori cu cine. Prințul Nicolae era cu ea. Atunci eu am zis în Regență — în absența prințului Nicolae: „Regina Maria e foarte inteligentă. A dat curaj lui Ferdinand în momente grele. A încurajat pe toți, în timpul războiului. A avut presimț bun ca Englezoaică. Curaj. Nă-dejde. A cules experiențe lîngă Regele Ferdinand. Cunoaște multă lume etc. Deci sfatul ei e bine să fie cunoscut. Eu merg bucuros la ea. Să ne zică așa: „Eu v'am arătat părerea mea. D-Voastră — Re-genții — aveți acum răspunderea. Deci veți proceda, cum veți crede de bine și în interesul țării.“ Asta eu o primesc, dar poruncă *nu*“. Vorba mea s-a auzit. Buzdugan îi promitea să facă, în fața mea. Cînd ne-am mai dus la ea, constatam situația; ne spunea părerea ei. Dar la urmă repeta vorbele mele întocmai: „Acum veți proceda, cum veți afla de bine, fiind factorii cei responsabili“. Deci eu am pus-o la cale corectă.

Mai tirziu a încercat să mă cîștige pe mine prin Goga, care s-a înțeles să formeze guvern averescan sub Știrbey. Știrbey a primit.

Prințul Nicolae era pentru. Regina m-a chemat la ea. M-am arătat binevoitor. Țin la Goga, la Averescu. Dar acum e criză mare economică. Averescu a guvernat fără buget după război. N-a dat dovezi de mari crușări. Deci să aștepte. Acum ar fi bine să-i concentrăm pe toți. Se vede că m-a spus Regina lui Goga, care credea că pe ușa din dos, fără popor, cu alegeri forțate, să puie mîna pe putere. Nu s-a putut, deși prințul Nicolae era la porunca mamă-sei. Cu asta s-a isprăvit influența Reginei. Goga s-a desfăcut de ideea Știrbey, despre care înainte de-a da guvernul lui Maniu îmi spunea: „Dacă dați puterea lui Știrbey (căci prințul Nicolae l-a propus pînă cu 5 min. înainte de-a însărcina pe Maniu), eu mă fac republican și răscol masele pentru ideea asta“. Goga a început agitație contra mea. A chemat niște escroci la sine și la Averescu și i-au îndemnat să mă atace. El care se însurase cu Veturia Tritceanu, care trădase școalele ortodoxe române lui Apponyi și baronului Horvath, dela cari — desigur au luat bani — fără știrea bărbatului ei, pe care l-a părăsit. Mie mi-a spus ea „că ar vrea să cumpere o moșioară, că e a ungurului dela Boian, lingă Mediaș“, care ne-a îmbiat-o nouă cînd eram secretar la Sibiu. Acolo era și un castel vechiu al lui Mihai Viteazu, un paraclis. Ea era calică cu familia ei cu tot. De unde moșii. Regina cu Știrbey erau reduși de mine. Dar lumea nu știa asta. Ea tot se temea de ei. Deci — să vie prințul Carol, doreau mai mulți.

Astfel păcatele prințului Carol erau necrezute ori iertate.

Prințul Nicolae era, de altă parte, plictisit de Regență. El în cîteva rinduri voia să se retragă. Adjutantul lui, Col. Manolescu ... a venit la mine acasă, cam pela Crăciun 1929, mi-a destăinuit toate tainele vieții lui. Trăiește cu văduva Săveanu. Toată noaptea e la ea. I-a luat aproape de Cotroceni o locuință izolată, unde se întîlnesc. I-a pus un păzitor discret. Istovit, devine nervos, obosit, cu palmele reci veșnic asudate. Ziua nu se poate scula. Îl scoală cu forța. Îl înjură. Se ceartă. Îl trimite la Regență. Vine aci tîrziu. Stă puțin, pleacă. A cheltuit cu Săveanu peste 7 mil. în scurt timp — deși e zgîrcit foc. Mă roagă adjutantul: să-l sfătuiesc pîrintește a fi conștîu, că are o datorie cătră țară etc. În același sens a lucrat și mamă-sa. M-a rugat și Regina să insist și eu mereu. A făcut-o și ea și eu. A venit și normal uneori; dar iar se certa, bătea pe șoferi; pe cei ce nu dau drumul automobilului său mînat nebunește. Ziarele, opinia publică îl înjură etc. Cu asta nu puteam întări Regența. Nu mai eram la datorie, căutam să fiu demn, energic. Guvernul — deși cu greu — dar a executat multe din poruncile mele cu Basarabia, cu Stere, cu dimisia ministrului armatei Generalul (polon de origine) ... etc. etc. Dar putere executivă nu aveam. Sărățeanu găsea bun tot ce fac. Iară prințul

Nicolae, ca să scape de Regență, a intrat în complotul Carliștilor. I-a organizat, a pregătit reînțoarcerea. Vintilă Brătianu și opoziția nu știau totul. Vintilă credea că eu pot dispune de prințul Nicolae. Și atunci „De ce nu dimateam guvernul“. M-au atacat vehement într-un articol din „Viitorul“, scris de escrocul Tancred Constantinescu,⁸³ pe care n-am admis să-l facă ministru. Eu ași fi schimbat guvernul de câteva ori. Am spus-o lui Maniu, Vaida etc. „Nu mai aveți încrederea mea, de nu faceți ce cer“. De mai multe ori au făcut tot, numai să mă liniștească, dar — fiind singur — în zadar ași fi încercat dimiterea. Sărățeanu era cu ei. Prințul Nicolae cu ei, voia să aducă pe prințul Carol. Mai târziu a înțeles și Vintilă situația.

Prințul Nicolae se izolase binișor de Regență. Rar de tot venea cu ceilalți la discuția și ziua miniștrilor. În odaia lui trata mereu separat mult cu ostașii. Simțeam că pregătește ceva. În locuri importante puneă tot Carliști. Noi îl lăsasem dela început să se intereseze el mai mult de armată, fiind soldat. Am sondat pe toți de mai multe ori: Maniu, Vaida, Ministrul armatei. Ce-i cu prințul Carol? Vine? Toți spuneau: „Stăm pe baza actului de la 4 ian. 1927“. Le-am cerut să declare în public. Vaida a declarat. Am cerut ca Maniu să facă o declarație categorică la Cameră, când o închide. A promis. Dar Camera s-a tot continuat pînă a sosit Carol. Am vorbit cu adjutantul Manolescu. Nega totul, deși știa.

Vintilă a cerut prin Hiotu, ministrul palatului: Să facem noi Regența o declarație. S-a dus Vintilă la prințul Nicolae. L-a declarat „prim-regent“, ca să-l cîștige, fiindcă pe mine mă atacaseră deja în „Viitorul“. Prințul nu știu ce i-a zis. Nouă ne-a spus că i-a răspuns: „Eu nu sunt Regența. Eu sunt numai unul. Pofțiți la Regența întreagă“. Vintilă trimite pe Argetoianu la mine. Primul care a venit, căci toți liberalii au rupt cu mine orice relații. Nici Alexandru Lapedatu, pe care în 2 rînduri îl făcusem ministru de Culte, n-a îndrăznit să vie. Argetoianu spune: „M-a trimis Vintilă, ca să fii de acord cu prințul Nicolae și să dați o declarație în chestia actului de la 4. I. 1927. Prințul „vrea“ (?). I-am răspuns: „Eu am vorbit ieri cu prințul Nicolae, dar nu mi-a pomenit nimic“. De fapt nu voia. Doar el pregătea armata pentru aducerea lui Carol. Eu am stăruit să ținem ședință în chestia asta. Am zis: „Să autorizăm pe Hiotu, ca în numele nostru să facă un comunicat“. N-a voit Sărățeanu, nici prințul Nicolae. Că-i superfluu, că nu-i nimic. Nu. Prințul a scăpat o vorbă în toiul discuției: „Pen-

⁸³ Constantinescu Tancred, inginer, născut la 18 mai 1876 în Cahul. Studii de specialitate în Franța și Germania. Director general al Căilor Ferate. Secretar general la Ministerul de Industrie și Comerț. Deputat și senator. Ministrul Industriei și Comerțului (1923—1926).

tru mine e o ofensă, dacă cineva presupune măcar că eu sunt contra actului pe care am jurat". Eu m-am legat de asta și am spus lui Hiottu, să-i răspundă lui Vintilă vorbele prințului Nicolae. Dar Nicolae era fals. El mască o călătorie în străinătate. Pe Săveanu o trimise înainte cu 40 geamantane. Vintilă i-a cerut prințului Nicolae să facă declarația, dacă nu publică broșură cu actele contra prințului Carol. Au și publicat-o și răspîndit-o. Prințul Nicolae l-a amenințat că pleacă și el din Regență în străinătate. Juca teatru. În Regență tot mereu înjura pe liberali și spunea: „De ce se tem, nu scapă”. „Ajung cu toții la Văcărești, unde le e locul”. Spuneam lui Sărățeanu: „Auzi ce spune?” Sărățeanu: „Glumește”. Gluma era serioasă. Eu simțeam că el pregătește. A inspectat iute de tot toate garnizoanele din apropiere între Craiova și Focșani. Cu Maniu trata tot separat prințul Nicolae. Apoi venea la noi. Cu cîteva zile înainte de venirea prințului Carol, vine la noi Maniu dela prințul Nicolae, unde a stat foarte mult. Întreb: „Ce-i cu Carol?” „Nu-i nimic. Totul liniștit. Un lucru însă ar putea fi îngrijorător. Armata să nu facă ceva”. Asta era ușița diplomatică a lui Maniu. Vine ministrul armatei, General Condeescu, omul de încredere al principesei Elena. Cu o zi înainte spune: „Armata este liniștită, totul în ordine, nici o grijă”. (?) Fals. Trebuie că știa totul. Ba spune că fostul Ministru de războiu, Gen. Cihosky, i-a dat un memoriu — scuze, că n-a fost la Paris la prințul Carol cu proiectele legilor militare tocmai votate în parlament. Am cerut să mi-l aducă. Nu l-a mai adus, că a II-a zi a venit prințul Carol.

Cel mai cîstit a fost ministrul Iunian. El a venit cu cîteva zile înainte la mine și mi-a spus: „Am vorbit la Paris cu prințul Carol. El vine. Vrea să fie regent, dimisionînd Sărățeanu. Dorește ca I.P.Sf. Ta să rămîi Regent cu El și cu prințul Nicolae.” Eu am răspuns: „Eu sunt tutorele regelui Mihai. I-am jurat credință. Pînă la urmă eu rămîn pe baza asta. Dacă vine, adus de armată, eu n-am armă decît Crucea. Eu nu pot scoate sabia contra armatei”. Mi-a spus că parlamentul ar fi cu el, dar „nu vrea Maniu”. Maniu a fost în aceeași zi — Vineri — la mine dela 4—6 sara. M-a rugat să merg Luni la dezvelirea statuiei lui Dr. Raț,⁸⁴ la Turda. Eu: „Nu am dispoziție deloc. Dar dacă înziști, merg fără a vorbi nimic”. La urmă eu: „Ce-i cu prințul Carol?” Toți spun: „Vine!” El spune: „Pînă acum în fiecare zi

⁸⁴ Rațiu Ioan de Nagylak, n. 1828 în Turda. A studiat la gimnaziul și seminarul din Blaj și apoi la cel din Budapesta. După revoluția din 1848 a studiat la Viena și și-a luat doctoratul în drept la Budapesta. A condus la Viena, în 1892, pe cei 300 de memorandiști, ceea ce i-a făcut pe unguri să-i distrugă casa din Turda. A stat în temniță la Seghedin 1 an și trei luni. A fost președinte al Partidului Național Român pînă la moarte. A murit în 1902 la Sibiu.

am știut unde e; ce face. De 4 zile „a plecat din Paris spre Germania. Acolo i-am pierdut urma“. Eu: „Poate merge la Sigmaringen, unde era vorba că se întâlnesc rudele“. La urmă repetă ușița: „Pericol ar fi numai dacă armata ar face complot. Noi am dat ordin la toate garnizoanele: unde ar ateriza, să-l aducă la București“. Eram în clar atunci. Maniu a plecat. Eu mă așteptam la venire mai târziu, pe toamnă, pînă cînd se mai pot clarifica lucrurile. La 7—8 vine la mine un consilier de-ai mei, Moldovan C. și spune: „A sosit?“ — „Cine?“ — „Carol, cu aeroplanul la Băneasa. A spus-o general Nicoleanu, prefectul Poliției. Mai târziu se rectifică. Nu. Nu. Era un Englez“. Erau însoțitorii. La 9—10 sara, iar: „A sosit“. Oamenii mei mi-au adus tot felul de știri toată noaptea. Adjutantul meu, maior Vasile Dumitrescu, era la Dragoșlavele. Între 1—2 noaptea vine ministrul de Interne Dr. Vaida și povestește lung toate amănuntele neimportante. Rezultatul, că a sosit. L-a tot căutat. În urmă s-a dus la palatul Cotroceni. Acolo l-a găsit. Prințul Carol rîdea de el și de siguranța lui. Nu cuteza nime să facă un pas. Opri se putea, numai dacă toată Regența era contra acestui complot. Dar — cînd prințul Nicolae o pregătește, Sărățeanu stă la dispoziția Guvernului; ce puteam eu? În cazul cel mai bun, puteam ațîța niște soldați și se vărsa sînge inutil. În situația creată prin un guvern, care era de la început pentru aducerea lui Carol. Regența astfel evoluată nu putea schimba guvernul. Rămăsesem eu singur. Dar chiar să fi schimbat guvernul, coaliția nu reușea. Liberalii se certau dezorganizați. Averescu intrase în aceleași ape cu național-tărăniștii. Simțind că național-tărăniștii merg la Prințul Carol, vor să-l aducă, nu s-a lăsat mai prejos, deși generalul Averescu încă la Iași era energic contra Prințului Carol. Ulterior a dat declarații categorice. Dar în 1929—30 liberalii îi cereau să intre cu ei în acțiune contra guvernului Maniu. A fost de acord. Dar cînd liberalii i-au pus condiția: Mai întîi să deie declarație categorică contra prințului Carol, atunci Averescu i-a refuzat lui Vintilă. Simțiseră liberalii pașii lui. Averescu a fost în 1930 la „băi“ (?) în Italia, la Arco. De acolo cu aeroplanul s-a dus în Elveția, unde a tratat cu prințul Carol. Desigur s-a declarat pentru el, că Regența în 2—3 rînduri nu i-a putut promite puterea. N-avea poporul. Aducerea lui ar fi refăcut popularitatea guvernului Maniu, care se măcina, mai ales că făcea și confesionalism „uniat“ ca-n „evul mediu“, cum i-am spus eu în atîtea rînduri. Averescu desigur s-a înțeles cu prințul Carol să intre în Regență, cu prințul Nicolae și cu mine. Averescu a fost la mine după aceea. Nu mi-a pomenit deloc de întîlnirea cu Carol. A spus numai că la Regență nu vine. Cu Sărățeanu nu stă de vorbă. Dealtcum „cît de curînd îl măturăm din Regență“. Ce însemna asta? Faza înțelesului cu prințul

Carol, ca și înțelegerea cu Iunian. Dealtcum Goga fusese la mine înainte de Averescu și mi-a spus că Averescu s-a întâlnit cu Carol în Elveția și, vag, că prințul Carol ține foarte mult la mine. Numai într-un tirziu, puțin înainte de-a veni la mine Iunian m-a vizitat Goga și mi-a zis: „Hai să facem nițică discuție academică. Sărățeanu ăsta a măcinat Regența. Dacă ar veni prințul Carol ce-i de făcut?” Eu: „Situția mea e clară — 17 mil. 999.999 înși pot să zică: „Vie”; dar eu și Regența — chiar dacă am avea convingerea că e necesar să vie — nu pot decît să rămîn credincios Regelui Mihai I, căruia i-am jurat”. Goga: „Da, dar dacă l-ar aduce armata și e în aer, că „Vine”, vine, vine. Eu: „Contra armatei eu n-am arme. Cu crucea, nu știu dacă ași putea-o opri. Națiunea e în drept să decidă cum crede de bine. Regența e anihilată. Deci eu nu pot decît să rămîn corect pînă la urmă”. În continuarea discuției mi-a dat să înțeleg că prințul Carol vrea să fie Regent. Eu să rămîn. Desigur mai de ispravă ca Sărățeanu eram. Regența s-ar fi întărit. Sarcina mea, care eram sigur în urmă, s-ar fi ușurat. Deci din punctul de vedere al binelui țării, aceasta cîștiga. N-avea ce pierde prin retragerea lui Sărățeanu, delegatul fidel al unui partid politic în Regență=Coroană. „Semnele — zice Goga — merg într-acolo că prințul are să vie.” Îmi aduceam aminte că odată eram la Sinaia. Era și Goga acolo, ca ministru de interne. L-am invitat la prînz la mănăstire. Și atunci se vorbea: „Vine prințul Carol”. Eu îl întreb: „Ce-ai face dacă ar veni?” „Imediat dispun arestarea lui și-l expediez peste graniță”.

Maniu — iezeit — cum era — se făcea că nu știe; nu vrea să vie etc. În fond însă știa tot. Imposibil — ca șeful guvernului să nu știe; ca să salveze jurămîntul pentru Regele Mihai, s-a declarat învoit ca prințul Carol să intre în Regență. Așa s-a și înțeles cu El. În fața mea Maniu i-a spus prințului Carol, simbătă, 7 iunie cu lacrimi în ochi: El nu-i ca să se „proclame Rege”, căci El nu-și rupe și calcă jurămîntul făcut. Astfel — cînd s-a decis pentru „Rege”, Maniu a demisionat. A venit. Adunarea Națională l-a proclamat Rege. A creat o situație normală, în locul vecinicilor agitații, cari produceau nesiguranță, căci ... un rege e ceva veritabil. Regența e un surogat. Surogatul din trei — cu trei voințe — e desigur ceva mai rău decît „Veritabilul cel mai rău”. Dar regele Carol nu-i rău. Dacă va intra în normal cu soția, și își va alege sfetnici cuminți, înțelepți, cu experiență și nu niște pețitori blazați — de cei bohemi, cu capul prin nori etc. etc. poate să devie un Rege bun, ceea ce să deie Dumnezeu țării românești.

5. VI. Cu o zi înainte — adică Joi, a fost la mine Regina Maria cu soră-sa, Marea ducesă rusă, soția prințului Cîril — pretendentul tronului rusesc, cu ministrul Hiottu. Ce voia și cu el nu știu. Au văzut noul meu palat. Le-a plăcut. Venind vorba de țară și ele stau sub impresia: „Vine prințul Carol“. Din ținuta și vorbele lor presupuneai că ele nu știu nimic, cînd vine, cum? Totuși era suspect că în aceeași zi au plecat la Mînchen. Era vorba de Oberamergau (?). Regina Maria știa că prințul Nicolae o vorbește de rău înaintea adjutanților, iar adjutanții de Nicolae. Col. Manolescu o înjură de stînge. I-am spus că l-am făcut pe prințul Nicolae atent în interesul dinastiei, să nu vorbească așa de mama lui, care mai este și Regină. Educația princiară nu permite așa ceva. Eu am avut mamă țărăncă și am adorat-o ca pe o sfință. Vorbească alții, dar copiii proprii nu se face. Pildă rea la țară. Prințul Nicolae mie mi-a zis, că „a mîncat mama rahat“, cînd n-a reușit în Regență. Vorbe triviale curgeau din gura lui între adjutanți. Adjutantul Manolescu spunea celorlalți că merge la ea și îi trage o săpuneală trivială, ca la o slujnică; apoi își dă demisia; n-a făcut-o. Rezultatul vorbelor de la vizita mea era că prințul Nicolae ca Regent — nu-i frumos să fie el în fruntea complotului.

După proclamarea de rege a prințului Carol, mamă-sa s-a întors. I-a făcut o primire caldă la gară. Cînd a fost regele Carol în vizită la mine — venind vorba de mamă-sa — eu am repetat: „Mama trebuie cinstită acasă și în public; iar cînd va vrea să se amestece în chestii publice, în mod poruncitor și nu ca și consultare, sfat, — atunci să fie făcută atentă.“ La parastasul de la Argeș — 20. VIII. 930, regele Carol a lăsat pe mamă-sa să vie la mine, înaintea lui și să sărute Crucea și Evanghelia.

Vizita prințului Nicolae

După proclamarea de rege a prințului Carol, la vr'o 10 zile prințul Nicolae a venit la mine; a stat foarte mult. Am vorbit de toate. Iar se plînge contra mamă-sa, care era dusă la Balcic. M-am oferit eu s-o fac ocazional atentă; dar a răspuns că aplanează ei în familie chestia. Atunci — venind vorba de prostia și urgența suprinzătoare cu Hochberg — Ileana, atunci prințul Nicolae mi-a descoperit marea senzație: „Mama a grăbit logodna, cu gîndul să-l facă Regent în locul lui (prințul Nicolae)“. N-avea hodină. Mereu intriga. Mai întîi: să ne conducă pe noi, Regenții — pe mine și pe Buzdugan; apoi pe mine și pe prințul Nicolae. N-a mers nici una.

Boala mea din vara 1929

Eu în mai 1929 de fapt am fost bolnav vr'o 10 zile; dar numai 1 zi cu febră — 37,5. Au fost la mine principesa Elena cu Regele Mihai I, cu prințisorul iugoslav, fiul prințului Paul al Serbiei. S-a interesat Regina Maria. I-am scris din pat. Vara am venit la Dragoslavele. Foile mereu lansau vestea că sunt „bolnav greu“, că globulele roșii din sânge dispar; că am lepră (Făgăraș — acolo se vorbea asta), că de la Cîmpulung pînă la Dragoslavele m-au dus cu targa; senatorul Boilă (Cluj) spune adjutantului meu, maior Vasile Dumitrescu, care era la Sovata la băi: „Că eu trăiesc ultimele clipe din viață. Adjutantul răspunde: „De 5 min. vorbii cu Î.P.Sf. Sa la telefon.“ Că a fost consult de medici cu Maniu — prim ministru. Eu am fost la Cîmpulung, la biserica Sf. Nicolae. Am vorbit. Am venit la București. M-a întâmpinat întreg guvernul. Totuși d-na Catargiu — o tîrfă, care trăia din servicii de acestea, scria în foaia ei: „Ultima oră“, „Că sînt bolnav“. Scopul, că mă retrag din Regență. Asta era dorința cuiva. A cui? Eu cred că a reginei Maria, ajutată de prințul Știrbey, care știa dela regina, dela Goga, că eu nu am reagat (reacționat) la dorința lor de a-i da puterea în înțelegere cu prințul Nicolae, care mult timp era pentru. Regina, cred eu, a plătit pe murdara de Catargioaică, ceva văduvă de-a cuiva, ca să lătească vorba. Știrbey va fi angajat alți gaze-tari — venali, și așa 2 luni au circulat fel și fel de fantezii. Goga — alarmat — a venit la mine cu soția sa (altă ...?) și era uimit de ce se scrie, bucurîndu-se că m-a aflat lucrînd prin grădină. Dar — nu-i exclus — că el știa de urzirile Reginei Maria-Știrbey, căci el dorea și forța să-l aducem la putere în frunte cu Știrbey, ascultînd de Regină. Deci logica există. Goga îmi da asigurarea că totul e scornit de uniții dela putere: Maniu, Vaida et consortes, cari nu pot suferi pe patriarhul ortodox în Regență.

Dumnezeu vrea, ca după sosirea mea la București, să se menție vorba: „Moare Buzdugan“. Auzisem încă la Dragoslavele că-i bolnav, că s-a întors dela Joachimsthal (Kalrsbad), că a stat la moșie, la Moldova, s-a răcit etc. A și murit. Curînd iese din sac: „Regina candidează la Regență. Știrbey — Hiottu, Stere etc. aleargă zi și noapte. Fierb mărgeaua ca în atelierele zeului Vulcan, Hiottu făcea spume la gură cu argumentări favorabile. Eu, interesîndu-mă de succesor, am atîns cu Maniu principiul „Să fie un om de legi“, ca Buzdugan. E mare lipsă. Maniu era de acord; dar — văzînd că nu vrea deloc ca Regența în 2 să aibă cuvînt hotărîtor, văzînd că prințul Nicolae e montat pentru mamă-sa; văzînd eu, că — dacă aleg candidatul meu

de legi ajungem în situația că ne anihilăm. Eu pentru unul, prințul Nicolae pentru altul; deci $+1-1=0$. În chipul acesta Coroana ea însăși se anihila și da guvernului argumentul absolut, că ea=Regența nu are rol, dacă sunt numai doi. Ca să nu oferim lui Maniu acest lucru, am preferat din 2 rele să aleg pe cel mai mic și să arunc în circa lui Maniu întreaga răspundere a alegerii succesorului lui Buzdugan, cel puțin pentru istorie. Și atunci — contra voii mele — m-am alăturat prințului Nicolae la candidatura reginei Maria. Firește, Goga era încă pentru ea. El mereu credea că în v. XX, în epoca proaspătului vot universal, poți să ajungi la guvern pe ușa din dos. Vorbești cu d-na de onoare, Procopiu, care-i era bună prietenă. Ea vorbește cu Regina; asta cu prințul Nicolae și cu mine. Puterea-i gata. Ce va zice poporul, alegătorii, asta-i lucru secundar. Desigur nu toți proștii pot determina cu votul lor binele țării, dar totuși trebuie să te silești a avea aderenți; ca să ai la guvernare rădăcini în țară. Altcum te suflă vîntul.

După proclamarea Regelui — dl. prim-ministru Maniu a declarat că a lăsat să intre în țară prințul Carol și ceilalți cu „aprobarea” Regenței. Cît mă privește pe mine *nici n-a cerut vr'odată asta, nici nu i-am dat-o*. Poate s-a înțeles cu ceilalți 2. Prințul Nicolae a organizat aviația etc. Deci nu era lipsă să forțeze aprobarea lui. O avea ușor. Iară Sărățeanu era omul lui — la poruncă. Deci erau doi=majoritatea.

Profesorul N. Iorga a fost în timpul Regenței la Săliștea Sibiului. Sara au fost invitați mai mulți fruntași la cină, ca să-i facă onoarea a-i da atenția cuvenită persoanei sale binecunoscute și acolo. În cursul discuției dela masă Iorga le pune întrebarea „Ași dori să aud și părerea D-Voastră. Cum vi se pare? E mai bine să conducă țara trei inși: unul bătrîn, altul iar bătrîn și unul tînăr fără pregătire. Carul merge astfel încet ... Ori să fie la car un rege tînăr, un cal viguros, buestru?” Unul i-a răspuns: „Cu cei trei carul țării poate merge încet ... dar merge la sigur ... pe cînd un cal tînăr — fie și buestru — ușor poate răsturna căruța în șanț!”

27 septembrie 1930

Sosind la București dela țară, mă cheamă prințesa Elena la ea, palatul dela șosea 6½ sara simbăta. Era și Voevodul Mihai; gras, roșu, foarte bine recreat la Sinaia și Mamaia. Mi-a povestit cum s-au dez-

voltat relațiile ei cu regele Carol, peste vară. Ea plecase la Sinaia înainte de plecarea mea la țară, 17 iulie. Regele a sosit la 1 august. Locuiau separat. La primirea Regelui a trimis la gară și pe fiul Mihai, care a venit acasă cu un orologiu de aur: „Mi l-a dat tata cadou dela frumoasa doamnă cu care a locuit la Paris, (D-na Lupescu) și a zis că ei să-i mulțumesc“. „Mai târziu, spune Elena, i-a dat tată-său o cutie de bomboane alese. Deschizînd-o, era un bilet al „D-nei Lupescu“ cu scrisoarea: „Să le mănînci cu sănătate, plăcere și voie bună.“ Băiatul spune: „Sunt tot dela frumoasa D-nă dela Paris.“ Elena spunea că Regele, de cîte ori a convenit cu ea, i-a vorbit mereu de Lupeasca: „Ce drăguță e, ce delicată, ce înger, ce adorabilă etc.“ Ca să înțeleagă că nu se desparte de ea. Cînd au fost la Argeș la parastasul lui Ferdinand, a chemat-o să vadă la gară vagonul lui. În dormitor era fotografia cu Lupeasca mare. Cît a stat în gară vagonul — spunea — „toți lacheii, servitorii și bucătarii au pelerinat la vagon s-o vadă pe Lupeasca“.

Într-o zi vine la Elena principele Nicolae la Sinaia și îi cere „ca ea să deie o declarație că nu se învoiește a se dizolva divorțul cu Carol și să iee ea odiul țării, că nu poate fi încoronată Regină“. Elena a refuzat, spunînd că ea „are un rol de împlinit, să crească băiatul. Ea a ascultat de factorii țării, cît a fost dus Carol, n-a făcut nimănui greutăți etc. Ea nu poate sfida țara“. N-a dat. Nicolae s-a înfuriat. A pretins: „Tu trebuie să dai.“ O să-ți fie bine. A amenințat la urmă. N-a dat.

Venind Titulescu în țară, a întrebat la Sinaia pe rege „dacă poate cerceta pe Elena?“ Regele: „Da.“ Dar în fond n-a voit și s-a supărat. Titulescu a sfătuit pe Elena să nu deie declarația „Regele Angliei, Spaniei, Franța etc. toți cer să restabilească căsătoria, ca garanție pe viitor. „Insistă să nu faci acest pas, rău pentru țară.“ A venit mai târziu, iar prințul Nicolae cu imputări grave: „De ce ai primit pe Titulescu? Nu trebuia“. Elena: „Doar i-a promis Regele! De unde știam eu să nu-l primesc?“ Din nou pretinde declarația, că nu vrea să se anuleze divorțul. Îi promite bani, milioane, să aibă cu ce merge în străinătate etc. Elena refuză. Amenință. Merge la telefonul ei; cheamă pe regele Carol II. Vine. Era agitat. Cere insistent declarația și că se învoiește să plece în străinătate, unde să steie 8 luni la an și 4 în țară; iar copilul să fie la ea ½ de an, din care 2 luni în străinătate. Să plece la mamă-sa etc. Să se mărite în 2 săptămîni. „După cine?“ „După un prinț. Se va găsi.“ Să telegrafieze după el ca să fie astfel Carol liber, că „El o urăște, n-o poate suferi“. Elena: „Ich hasse

dich auch“⁸⁵ etc. În cazul plecării, îi dă bani, milioane, să aibă tot ce vrea. Dacă nu, va fi rău de ea. Lui nu-i trebuiește nici dacă toată țara va veni și va îngenunchia înaintea lui. El nu ascultă. Țara va trebui să aleagă între El și Ea și are lipsă de El, că țara e înconjurată de dușmani. Elena a fost demnă. N-a dat nimic, orice i se va întâmpla. Ea e convinsă că țara nu o servește rău, ci bine. Toate amenințările dure n-au intimidat-o. Averscu i-a trimis vorbă ca să reziste. După asemenea scene, a plecat din Sinaia, la Constanța — Mamaia. Acolo a venit unul oficial dela banca Marmorosch Blank, văr cu adjutantul ei, Mardarie, și i-a cerut „să-l primească pe Aristide Blank“⁸⁶ care îi aduce solie dela Regele Carol II. Blank avea să-i promită bani în scopul cunoscut mai sus. Elena se înțelesese cu Carol să nu folosească „samsari“, cel mult pe Nicolae, când va fi necesar, totul să trateze direct amândoi. L-a trimis la Carol pe generalul Balif, administratorul domeniilor Coroanei, să-i spuie de Blank. Regele, supărat pe ținuta Elenei, a luat bugetul palatului și a redus trebuințele lui Mihai la minim. Un dascăl, un perceptor, 2 lachei etc. și a șters toate subvențiile Elenei, spunându-i că ea va contribui cu ½ la menajul lui Mihai, la farfurii etc., unde mănâncă și ea etc. etc. Elena bănuia că e căsătorit morganatic cu Lupeasca, cum se vorbește. Eu i-am spus că am auzit că prințesa Bibescu dela Mogoșoaia ar fi cercetat la Paris și alte locuri, dar n-a aflat nici un act. Elena spunea că, Carol vrea să schimbe legile dinastiei: Să introducă căsătoria morganatică etc., orice ar zice țara.

Eu am mîngîiat-o creștinește pe biata femeie. Să nu dispereze. Toate vor rămîne amenințări numai. Ea va avea o bucată de pîine de mîncat. Vor trece și astea. În cazul cel mai rău Regele se va încorona singur. Țara nu va lăsa să i se întîmple ceva.

Cînd a fost prințul Nicolae a 2-a oară la ea și n-a putut-o îndupleca, El s-a înfuriat zicînd: „Dracu să ia toată treaba. Eu m-am săturat de toate, de voi. Eu nu mai pot aștepta. Eu vreau să mă însor cu „Săveanca“ și tărăgănarea voastră mă împiedică“.

Prințesa Elena îmi spune că Regele Carol i-ar fi spus că și „patriarhul e de părerea lui, ca ea să nu fie încoronată etc.“ „Asta nu e părerea mea. Din contra, eu i-am recomandat să facă voia țării. Să se împace cu ea, s-o încoroneze; și dacă viață intimă, familiară nu poate cu ea, cel puțin formal — de ochii lumii — s-o facă“. Tot ea

⁸⁵ Și eu te urăsc.

⁸⁶ Blank Aristide, bancher și scriitor, născut în anul 1883 în București. A studiat dreptul și filozofia. Autor de cărți de specialitate financiară.

mi-a spus că infantele Spaniei Alfonso, care ține pe sora Reginei m. Maria, pe Beatrice, a stăruit în vară — aug. 930 la Regele C. II 3 ceasuri, ca să-l înduplece a se împăca cu Elena. Nu i-a succedat. A venit la Elena și i-a spus tot că „nu vrea“.

Duminică 5 oct. 1930, după slujbă, a venit Elena cu Mihai în apartamentul meu și mi-a spus că a vrut să vorbească cu Carol II la telefon, 3 zile abia l-a găsit. Telefonistul i-a dat fir direct cu el. Când C. II a auzit vocea ei, a închis brusc telefonul.

Duminică 9 noiembrie 1930, mi-a spus prințesa Elena că „Lupeasca e la Sinaia din 8 august 1930 și locuiește prin palat, unde i se duce mîncarea, iar — cînd e de lipsă, pleacă spre Predeal“.

În 4 ian. 1931 mi-a spus prințesa Elena că Lupeasca a fost, dar a plecat.

În aceeași zi fratele ei, ex-regele George al Greciei, mi-a spus că puterile mari s-ar fi pronunțat că îl lasă pe regele nostru Carol II vr'o 8 luni să vadă ce face în țară și la urmă vor interveni, că-i în interesul dinastiilor și al Țărilor ca în România să fie pilde bune și liniște. Întrebînd eu: „da' ce țări pot fi acelea?“, Regele îmi răspunde: „Anglia cu Franța“, probabil și „Belgia cu Italia“. La urmă, ieșind Elena în altă odaie în hol, mi-a istorisit mai pe larg că fiind mai multe luni dus în străinătate, în vara și toamna anului 1930, a avut ocazie a vorbi cu Regele Angliei, George al V, care i-a vorbit cu indignare de Carol II „că nu vrea să mai știe de el ca rudenie. Nu vrea să mai fie rudă cu un om care astfel tratează pe fosta lui soție, cum face el cu prințesa Elena“. Eu îi spun: „De ce nu l-ai rugat pe regele Angliei să-i scrie prieteneste o epistolă în care să-l facă atent, să se lepede de ... lui, care îl compromite și strică mult țărilor!“ Regele Greciei George nu mi-a dat un răspuns clar, ci a constatat: „că el, refugiat în România, a fost aici așa de ospitalier tratat încît îl doare ca România să fie atît de rău privită de puterile odată amice. Ea are și așa mulți dușmani și trebuie ajutată. Dar Regele nu cîștigă simpatia lor“. Trebuind să plece, s-a întrerupt continuarea discuției.

În 8 ian. 1931, joia, am fost la Regina Maria la Cotroceni. Mi-a vorbit mult de Regele Carol II. Spunea că ar fi toate binișor, dacă n-ar fi chestia cu Elena. Mama îi spune Regelui să caute a reglementa chestia cu ea; dar nu vrea, n-o ascultă. Din contră, ar vrea să scape și de mamă-sa. Să mai plece. Era vorba că-i invitată la Moscova. Va merge; dar mai tîrziu, nu acum, după cum ar dori să mai scape. S-a plîns că nu-i bun anturajul Regelui, se gîndea la secretarul particular Puiu Dumitrescu. Că-i face dificultăți adjutantului său Zwiedeneck, cînd are ceva cu cei dela Palatul Regal. Am rugat pe Regina să for-

măm iar Comitetul pentru biserica dela Ierusalim. A primit. Am plănuit împreună cu ea unele lucruri.

În luna ian. 1931, după Crăciun, s-a răcit prințul Mihai la Sinaia. Mamă-sa Elena, însoțită de ex-regina Greciei Elisabeta, au plecat la Gara de Nord și s-au suit într-un tren obicinuit pentru Sinaia, să vadă băiatul. La Sinaia, încă la gară i s-a spus că n-are loc la Peleş — Regele Carol II a trimis vorbă reginei Maria, care era la Sinaia, să n-o primească. Regina i-a răspuns Regelui: „Da! n-am primit-o. A stat înaintea parcului pe o piatră, ca să nu răcească, fiind zăpadă, umed; și — fiindcă n-a chemat-o nime la masă, un sărac, care a trecut pe lângă ea, i-a întins o bucată de pâine.“ De fapt însă au primit-o și a stat cu băiatul.

Dl. Goga îmi spune în 25. I. 1931 că la Paris, unde a stat în 1930 — 2 zile Regele — atunci prinț — i-a promis că „dacă vine în țară, pe Lupeasca n-o aduce și nu-i permite a veni în țară“. Totuși se afirmă că a fost. Cineva îmi spune că un martor ocular i-a declarat că în Franța prințul Carol se certa foc cu Lupeasca și s-au și bătut. Semn că s-au mai răcit relațiile.

În 19 dec. 1930 am fost la Regele Carol II în audiență. I-am vorbit de mai multe chestii bisericești: 1) Catedrala neamului „e greu s-o începem acum pe marea criză. Eu doream să începem a face planurile și apoi după ani de pregătire, vom vedea când va fi timpul prielnic“. 2) Tot așa de episcopul din America. E greu să aflăm bani acum. 3) I-am spus că am terminat tipicul de încoronare, deși deocamdată s-a amînat. A luat act. Când va fi actual va vedea. 4) Vorbind de cîvîntarea mea dela Senat în cauza ajutorului dela Stat pentru culte, din dec. 1930 și de preoți cari să nu facă politică de partid — era absolut de acord, zicînd că trebuie scoși cu totul din politică și parlament.

În ajunul Crăciunului 1930 n-am fost cu icoanele. Era la Sinaia Regele. Am fost însă în ajunul Bobotezei 1931 cu Crucea. Am stat la masă de post. Vorbind de țară, prințul Nicolae profera „dictatură“. I-am răspuns, la asta trebuie „om“, pe care nu-l prea aflu.

În 23. I. 1931 am fost la „masă intimă“ la Regele, cînd a fost oaspe prințul Imperial, fratele împăratului Japoniei Takamatsu, cu soția sa prințesa Imperială Kihuko și suita. Japonezii erau foarte tăcuți, subțiri, delicați la mîncare. Desfăceau coaja de pe struguri și mîncau numai miezul. O japoneză din stînga mea îmi spunea că în Japonia sunt 2 religii mari. Împăratul are religia lui, a Curții (?), spunea ea. Poate înțelegea „Ceremoniile separate împreunate cu viața dela palat“.

14. VI. 1931

Sosind la București Alteța Sa imperială Marea ducesă Kyril, cu fiica ei Kyra, a fost la mine într-o zi la ora 2 p. m. Nu eram disponibil, dus. I-am răspuns, depunând o carte de vizită la Cotroceni. Asemenea a fost și logodnicul principesei Ileana, arhiducele Anton de Habsburg.

Duminică, în 14. VI. 1931, au fost în vizită la mine toți, principesa Ileana, logodnicul ei Anton de Habsburg, Marea ducesă Kyril, fiica Kyra. Am stat de vorbă cu toții ½ oră. Apoi am plecat împreună la Palatul Cotroceni la prînz, ora 1 p.m. Erau 24 inși, în frunte cu Regele Carol II. Eu am stat la stînga Reginei Maria. Ea mi-a spus pe scurt: „Sunt desgustată de ținuta Papei, pe care l-am cercetat la Roma săptămînile trecute. E agresiv, se amestecă cu o îndrăzneală bruscă în afacerile interne cele mai delicate ale unei țări străine“. Știam eu de mai înainte că papa — în audiență — a cerut Alteței Sale Ileana să se facă catolică. El nu admite nici o taină ortodoxă, nici barem o rugăciune ortodoxă, ci exclusiv o slujbă catolică. Totuși, îmi spune Maiestatea Sa Elena, fosta soție a Regelui Carol II, că „dacă i-ar da vr-un milion (probabil la un fond central) papa ar da dispensă și pentru cununia ortodoxă a arhiducelui catolic Anton de Habsburg. Deci „Vechile îndulgențe“ — Bani! Nu principii.

Am fost la masa din 14. VI. 1931. După masă am chemat pe A. Sa principesa Ileana deoparte și i-am vorbit lung. „Ține-te tare față de pretențiile exagerate ale papei. Dacă el are o religie, ai și Alteța Ta o convingere religioasă bazată pe tradiția Țării a cărei fiică ești. Ai lucrat activ în toate societățile creștine din țară în spirit ortodox. Nu te poți renega. Ar face rea impresie în țară. Ai să mai vii în România în viață. Ai aci rude, moșie etc. Deci nu poți brusca și sfida ortodoxia poporului român. Cine nu-și respectă religia, nu mai respectă nimic, nici credință către bărbat etc. Mi-a spus că și ea este desgustată de pretențiile papei. Și logodnicul ei e indignat. Ea vrea slujbă ortodoxă, el o contrazice. Dar familia lui îl forțează să asculte de papa. Eu i-am răspuns: „Dacă ar fi să devii într-o țară regină, ai fi silită să respecti Constituția țării respective; dar așa, Alteța Ta ține la religia ortodoxă; el dacă vrea ție la a lui; deși lui îi trebuie mi-reasă frumoasă, tînără, din familie regală, cu avere etc. El va fi avizat să vie pe la noi.“ Mi-a răspuns: „Da, călătoria de nuntă vrem s-o facem călătorind prin România“. Principesa Ileana mi-a spus și aceea că Regele Carol a primit chiar acum o telegramă, că papa nu vrea să cedeze nimic. Nediremo!

Regina Maria mi-a spus și de principesa Elena, că n-o mai vede, că nu mai poate vorbi cu ea, că „va trebui să părăsească țara“. Asta se potrivește cu ce-a spus principesa Elena tot azi 14. VI, ieșind dela liturghie din paraclisul meu, către arhimandritul Filaret în grecește: „Mi se pare că nu voi mai sta mult în țară, deci să-mi cîștigi pentru micul Mihai un liturghier mic cu explicarea Sf. Liturghii, ca să-l înstruiesc și să-i las această carte la plecare“.

Nunta Ilenei ar fi să fie în Sinaia la 26 iulie. Așa mi-a spus ea. Eu i-am recomandat: Să stăruie. Dacă nu tot la noi, cum e uzul la Biserica Miresei; atunci să nu cedeze deloc pentru slujba ortodoxă. Iar — dacă mirele ar insista, forțat pe papa, și pentru slujba catolică — asta-l privește.

Catolicii n-au cedat. De aceea m-am hotărît să merg la Regele. Mai înainte cu o zi m-am consultat cu prim-ministrul Iorga. Am convenit la Camera deputaților. L-am rugat să vie cu mine la Regele. Să insistăm ambii, ca să facă Ileana nunta — cununia, și-n biserica ortodoxă. Iorga mi-a răspuns imediat: „E în zadar. Î.P.Sf. Ta nu știi că membrii familiilor regale nu pot avea nici naționalitate, nici religie? Cînd au crescut se însoară, se mărită și atunci împrejurările îi silesc să primească naționalitatea dușmanilor țării de origine, ori o religie, la care nu s-au gîndit. Asta-i soarta lor“. Am mers singur la Regele. În cauza asta m-am introdus cu „Maiestate, am suferit în Ungaria sub Habsburgii catolici mult. Am crezut că am scăpat de ei, dar văd că mă încurcă și în România întregită“. Am discutat mult chestia Ilenei. El mi-a spus că „a fost conștiu, că-i suveran ortodox și că e dator a apăra Biserica sa. A făcut tot; dar în zadar. Vorba e că Ileana trebuie măritată; dacă forțăm se riscă stricarea căsătoriei“. Am continuat eu: „Desigur, după greșala cu Hochberg, un arhiduce e bine venit. Titlul salvează eșecul vechi; deci simțesc și eu că primează căsătoria ei față de toate. Dar mă rog să fiu dispensat a lua parte“. Aveam 4 invitații. Regele era vădit rău impresionat de absența mea și în mod sincer vedeam că dorește să găsesc un expedient de salvare. Împreună am stabilit: Ileană să se spovedească și cuminece. Să fac eu la Sinaia o liturghie festivă. Regele vine cu toată casa sa cu fast; dar crede că mirele Anton nu va veni. Acolo Ileana va primi Sf. Euharistie din mîna patriarhului român, al Bisericii sale. Cu aceste merinde (chintesența credinței) va intra în viața nouă arătînd lumii că dela Biserica ei și-a întărit sufletul și credința pentru noua viață. Apoi va vedea lumea că mirele ei — fiind catolic — a trebuit să meargă la cununie după ritul lui, ca să nu rămîie nemăritată. Era o mulțumitoare soluție, mai ales că sacramentul euharistiei este superior,

este primul semn că la ce Biserică ții. Liturghia a fost foarte frumoasă. A venit și mirele Anton cu frații săi. Ileana, în alb, a îngenunchiat până am cetit eu: „Cred Doamne și mărturisesc ...” S-a cuminecat emoționată. A sărutat mâna și au plecat. Deodată s-a cuminecat și verișoara ei Mașca, fiica marelui Duce Ciril, măritată după prinț catolic, deși papa ar fi cerut ca să nu practice religia ortodoxă. Ce are cu ea dacă-i ortodoxă?

Eu am și plecat după liturgie la Dragoslavele și de acolo la Viena joi, iar sîmbătă și duminică — au fost celelalte — cununia la catolici.

Prințesa Ileana a trecut prin Viena. A auzit că sînt în Sanatoriul Cottage, unde aveam mîncări, numai de pireuri și fluide 11 zile, pînă s-a terminat tratamentul mai acut al dinților puși în falca de sus din nou. În acel timp nu puteam mesteca și a trebuit să mă mut din Hotel Kranz la Sanator, unde se făceau mîncări cuvenite. Am vorbit la telefon cu prințesa Ileana, care credea că-s bolnav, nu știa de dinți. Voiam să ne cercetăm, dar asta era seara la 8 și a doua zi de dimineață a plecat cu aeroplanul la München.

1. XI. 1931. Principesa Elena cu ex-regele Greciei — George, au fost la liturgie în paraclisul meu. După slujbă am vorbit mult. Regele mi-a spus că în Franța regele nostru Carol II e foarte rău văzut. Îi scriu pe răboj toate greșalele. Îl consideră pierdut și fac deja combinațiuni pentru timpul cînd nu va mai fi rege. Nu l-am întrebât cu cine a vorbit. Prințesa Elena spunea că Regele C. II a poruncit guvernatorului Băncii Naționale, Manoilescu,⁸⁷ să-i dea din nou bani lui Marmorosch Blank să-l salveze, dar s-a opus hotărît. N-a voit. Goga îmi spunea că Manoilescu a căzut din grațiile regelui. O epistolă anonimă primită de mine cere să interviu la Regele a nu forța asanarea băncii Blank, căci „se vorbește că El — Regele, ar căpăta din această afacere 300 milioane. Asta se vorbea pe toată linia. În Cîmpulung, de ex., public vorbea tineretul. Țara suferă de sărăcie; iară Coroana dă miliarde afaceriștilor. Îl pușcăm...” Prințesa Elena și Regele spuneau că Papa e foarte urgisit. Oamenii lui îl „înjură” că nu face bine, că nu ascultă de nimeni, nici de secretarul lui de Stat, Cardinalul Pacelli; că îl numesc „Anticrist”, că îl numesc cu cele mai ordinare porecle, că-i cutare și cutare, îmbrăcat în haine de preot.

Prințesa Elena spunea că o persoană marcantă din Italia i-a spus: „Musolini i-a cedat un stătuțel papal, ca să-l compromită și El n-a

⁸⁷ *Manoilescu Mihail*, născut la 10 decembrie 1891 în Tecuci. Inginer al Școlii de Poduri și Șosele din București (1915). Director al industriei în cadrul Ministerului de Industrie și Comerț. Subsecretar de stat la Ministerul de Finanțe (1926—1927). Ministrul Comunicațiilor și Lucrărilor Publice (1930) și Industriei și Comerțului (1930—1931). Guvernator al Băncii Naționale (1931). Senator, președinte al Secției române a Camerei Internaționale de Comerț. Profesor de economie la Școala Politehnică din București (1931). Publică cărți de specialitate financiară.

observat (papa)". Asta mi-a spus-o după ce le spusese eu: „Mie mi se pare că azi situația papei ca „Suveran" străin e mai grea față de Italia. Mai înainte era cetățean italian și ca atare avea dreptul cetățenesc de-a vorbi în chestiile interne ale Statului italian. Dar azi, ca Suveran străin, nu se poate amesteca în afacerile interne ale altui stat, decît în baza unui Concordat, care-i desigur mai restrîns, decît dreptul de cetățean“.

10. XII. 1931

La ora 11 a.m. a fost la mine prințul Nicolae. Vorbind de necazurile generale ale țării, criză financiară etc., am trecut eu la necazurile lui cu căsătoria morganatică, cu văduva Dumitrescu, zicînd: „Cît privește celelalte necazuri personale ... trebuie să te consolezi cu aceea, că prinții nu pot face ce pot ceilalți muritori: trebuie să o duci bine cu Regele, să vă iertați, cînd aveți ceva. E în interesul dinastiei, al coroanei, al țării, care are lipsă de liniște, pace, care nu ar putea suporta și catastrofe familiare regale ... Prințul mi-a răspuns hotărît: E vorba de conflictul între un om cinstit și unul necinstit. Cînd a venit Regele în țară, El mi-a promis că va aproba căsătoria mea cu văduva Dumitrescu — dar să aștepte un an pînă se așează bine în țară, regulează alte chestiuni și atunci să-l pue în fața unui fapt împlinit. Altă dată iar i-a spus că îi va da tot ajutorul. A promis, nu s-a ținut de cuvînt. Eu am stat 1 an și ½. Am procedat cum ne-am înțeles. La urmă, cînd i-am spus că am făcut căsătoria, El a îngălbenit ... s-a schimbat". Eu: „L-a silit guvernul, să nu aprobe". „Nu, din contra", continuă prințul Nicolae — „A chemat Regele pe toți șefii de partid, pe Argetoianu etc., rugîndu-i să steie în ajutor, ca să nimicească căsătoria, să desaprobe pasul ...". Eu: „Bine, ca frate te-ar aproba, s-ar muia la inimă, ca să poți intra în cadre morale, avînd soție legală; dar — ca Rege — trebuie să ție cont de opinia publică, care dorește să mențină dinastia și pe membrii ei în atmosfere mai înalte". Prințul Nicolae: „Eu vreau un cămin liniștit cu această femeie, care e din neam de boier oltean. A avut averi mari 50.000 pog. A ajutat pe Tudor Vladimirescu. La urmă au trebuit să se refugieze în Moldova. A sărăcit. Eu n-o las. Plec cu ea la Paris. Acolo îmi voi face o casă, voi studia, voi lucra în vr-un atelier. Nu voi pierde vremea." Eu: „Doresc să vă împăcați cu Regele, să fie liniște în dinastie, să-l sfătuiți bine pe Regele, căci o catastrofă ar fi fatală pentru țară, nu știi ce complicații pot să urmeze. Nu suportăm atîtea convulsii". Nicolae: „Mai avem o rezervă. Aicia sunt eu. Mă întorc în țară". Va să zică am ajuns iar

vremurile vechi, cînd frații, pretenții la tronurile principatelor se răsturnau unii pe alții ... firește, cu ajutorul puterilor străine ... cari căutau să profite pe contul țării. Eu l-am îndemnat la împăcare, bună înțelegere, mai ales că țara e îngrijorată. Am spus că toți membrii familiei regale să trăiască bine ... dacă au ceva, să se acopere. Copiii nu-i frumos să birfească contra mamei. Prințul Nicolae: „Da, dar mama nu se lasă de intrigi. A complotat și de curînd contra Regelui. M-a chemat pe mine să ne aliem cu Generalul Averescu contra Regelui. Eu m-am dus la Regele și i-am spus“. De aci pornirea Regelui contra mamei, care e acum la München, unde s-a întîlnit cu Știrbey, venit de la Paris.

Prințul Nicolae a spus că la Paris se cunună din nou și ar vrea ca preotul de la biserica română să fie tot Petrescu, care e acum acolo. Eu i-am răspuns că-i revocat și caut tocmai un altul.

*

Altădată, adjutantul prințului Nicolae — Colonelul Manolescu, care-l poartă de nas și-l exploatează, mi-a spus că între prinț și rege au fost grave schimbări de vorbe. Nicolae i-a spus: „Ce, tu nu mă aprobi, care ai dezertat în timp de războiu, ai fugit la Odessa, la Ruși, te-ai cununat cu Lambrino, ai lăsat-o; ai luat pe Elena, ai lăsat-o. Acum te-ai încurcat cu Lupeasca, care te poartă de nas, cu un anturaj infect etc. etc.“ Cînd i-a spus Regele că nu aprobă căsătoria lui, fiind acasă, în locuința de la șosea, Nicolae s-a enfuriat. A luat revolverul, a cerut automobilul, să plece la palat, să-l împuște pe Regele și apoi să se împuște și pe el. I-a răspuns adjutantul că automobilul are lipsă de ceva reparare (?) pînă să-i treacă furia.

*

Prințul Nicolae mi-a mai spus că a așteptat ca regele să-l consulte în toate, căci El a contribuit mai mult ca să-l aducă în țară. Dar l-a dat mereu la o parte. „Eram tot cu el... la vedere... Mă lua în balcon ... dar la spate făcea intrigi contra mea. A început să mă deie la o parte din august 1930, cînd a venit Lupeasca în țară“. Va să zică acolo este a se căuta firul divergențelor între frați. Lupeasca îl îndeamnă pe Regele să-i delătore pe toți, rudeni etc., ca ea să poată trăi liniștită, nestîngherită de rude. Deci Lupeasca dispune ...

*

Cînd Regele i-a refuzat prințului Nicolae aprobarea cununiei, așa s-a enfuriat, de l-a atacat cu pumnii, zgîriindu-l pe Rege la obraz cu

inelele din degete. Regele a fost în casă vr'o 10—14 zile. N-a deschis sesiunea parlamentară dela 15 nov. 931. Medicii publicau buletine. „Boală de gît“ (?) febră, puls etc. ... *Lucru slab!*

Tendința de-a strica Legea de organizare a Bisericii ortodoxe din 1925.

Guvernele național-tărăniste, Maniu, apoi Vaida etc., văzînd că clerul Bisericii noastre în marea majoritate are sentimente liberale, voiau să strice toată organizația bisericească. Adevărat că guvernele liberale în curs de zeci de ani — fiind mereu la putere — au pus în foarte multe slujbe bisericești tot oameni cari țineau la liberali; fiindcă cu ajutorul lor au ajuns. Național-tărăniștii uniți Maniu-Vaida stăteau deoparte și Mihalache conducea chestiile bisericești. Ca să-și răzbune pe liberali au șters plata tuturor protopopilor ortodocși, cari nu erau în centrul județului. I-au redus la 72 din vr'o 252. Pe cînd la uniți și romano-catolici au mai adus noi. Au șters diurnele la toți judecătorii bisericești din cele 3 instanțe, încă 5 ani judecățile au stagnat total; mai ales în instanțele II și III etc. Mai mult, au prezentat un proiect de lege din inițiativă parlamentară, iscălit de vr'o 50 deputați, prin care anulează alegerile din toate cele 17 adunări eparhiale. Apoi alegeri noi sub prezidiul unui magistrat. Asta fără a consulta episcopi, sinod etc. Volnic. Mi-au scurtat zilele cu cîțiva ani frămîntările sufletești ce le-am avut cu Maniu și mai ales cu Mihalache, ca să-i captez că-i imposibil așa ceva. 4—5 ceasuri urmau discuțiile, arătînd că se calcă Constituția, trecutul Bisericii. Că provinciile alipite, nici sub străini n-au fost așa tratate, au să se rupă bisericește de noi, mai ales Ardelenii, la cari legea autonomiei bisericești le-a intrat în sînge. Am vorbit cu Mitropolitul Ardealului, ca — venind la Sinod în fața lui Mihalache să ne amenințe în acest sens. Eram convins că Mihalache va ceda. Așa a și fost, Mitropolitul Ardealului a spus: „Noi ne vom cîrmui atunci de Statutul lui Șaguna votat sub unguri“. Mihalache a îngălbenit. Atunci Mitrop. Ardealului a făcut imediat și o greșală: A lansat promisia că vom anula noi în sinod alegerile eparhiale viciate de abuzuri. Eu nu puteam să mă cert în fața lui Mihalache, ca să nu-i dau puțința de-a zice: „Da, neputîndu-vă înțelege Biserica, sînt silit să facem noi — guvernul — îndreptare. Astfel am ajuns la anchete mixte — clerici și prefecți — pentru a examina abuzurile electorale. Congresul într-aceea a apărut autonomia, declarînd anchetele de inoperante. Cînd a venit la Sinod rezultatul anchetelor, eu am propus și sinodul a acceptat să se predea chestia adunărilor eparhiale, sin-

gure competente. Aci unii aleși în adunările eparhiale și-au dat demisia zicînd: ei nu vreau să fie bănuîți că au ieșit aleși din alegeri viciate. S-au ales din nou. Dar Mihalache, încurajat de niște preoți inconștienți, ignoranți, ca Cercel dela Mănăstirea Viforita și arhiereul Titu Tîrgovișteanu, care spera să ajungă episcop etc. cu ajutorul lui Mihalache, au continuat atacul, făcînd un proiect de lege, ca episcopii să fie indicați 3 de Sinod și Regele numește din ei unul. Titu scrie în „Cuvîntul” și cere asta. Ministrul de Culte — Gusti, poartă mereu în geantă proiectul. Mor episcopii dela Huși și Ismail. Guvernul nu admite adunarea Congresului electoral pînă la finalizarea anchetelor. Moare și episcopul Bădescu dela Caransebeș. Fac pregătiri de convocare a Congresului electoral pe 5 oct. 1933. Gusti aduce rezultatul: Regele nu dă mesagiu. Trebuie schimbată legea. Cel mult în noiembrie ne putem gîndi la Congres. Planul era: La 15 oct. 1933 se întrunește Parlamentul. Votează legea Gusti. Astfel Congresul nu mai alege. Cade Maniu, certat cu Regele. Vaida nu-l urmează. Îi ia locul lui Maniu de prim-ministru. Mă duc eu la Sinaia. Sfîntesc sara „noul Pelișor”. Capacitez pe Regele să nu iee asupra-și odiul atacării autonomiei Bisericii, pe care în Ardeal și Ungurii au respectat-o. Iau eu garanția că dl. I. G. Duca, președintele Partidului Liberal, ce are majoritate mare în Congres, nu va vota interesat candidați de episcopi ieșiți din clubul liberal. Sper a-l convinge pe Duca să căutăm pe cei mai buni din cei 19 candidați ce i-am înșirat Rege-lui. Știăm că Duca e mai cuminte decît să iee odiul, că forțează pe Mihalache a ne strica autonomia Bisericii. Spun Regelui: „Dacă n-ai încredere în cuvîntul meu, îl trimit aci pe Duca să vezi”. Atunci mi-a răspuns: „Ba nu-l trimite pe acest om de nimica la mine”. (În toamnă îl aduce la putere, adecă în iarnă). Am asigurat pe Regele că nici liberalii nu vor vota cu Dr. Imbroane, care după războiu a pus rasa preotească în cuiu, trecînd prin toate partidele ca civil. I-am spus de Dr. Lăzărescu. „Bun”; de arhimandritul Păunescu, „Bun”; de arhiereul Nifon — Rîmnicu-Vîlcea și alții: „Buni”. Atunci mi-a dat libertate să convoc Congresul electoral. El dă mesagiu. Cînd i-am spus asta Ministrului de Culte Gusti, s-a mirat. Peste cîteva zile vine Mitropolitul Ardealului la serbările dela Sinaia (Peleș 50 ani). Îi spun rezultatul. În loc să se bucure, concepe planul de convocare a Con-

88 Viitorul episcop Chesarie Păunescu, al Dunării de Jos.

89 Criveanu Nifon, mitropolit al Olteniei. Născut la 20 februarie 1889 în Slătioara, Romanai. A urmat Seminarul Central din București (1902—1910) și Facultatea de Teologie din București (1910—1914). Între 1924—1926 a studiat în Franța, la Montpellier și Paris. Preot în București (1916—1924), director al Seminarului „Nifon” (1926—1928), vicar al Episcopiei Noului Severin (1928—1933), episcop de Huși (1933). Din 1933 mitropolit al Olteniei.

gresului mitropolitan dela Sibiu. Să meargă la mormîntul lui Șaguna la Rășinari, să protesteze contra schimbării legii de organizare a Bisericii, să ceară alegerea episcopilor în Congresul electoral. Dar asta era de prisos. Ușile erau deja deschise de mine. Deci forța ușa deschisă ca să scrie gazetele: „De nu era Mitropolitul Ardealului, Congresul nu se ținea, episcopii nu se alegeau”. (Vezi „Calendarul 1933”, după Congresul electoral din oct. 1933. De altfel directorul ziarului Nichifor Crainic era ajutat și cu bani dela Sibiu).

La finea anului 1933 Vaida și guvernul național-țărănist cad. Cu el și proiectul lui Gusti. A căzut însă la alegerea de episcopi candidatul lor Titu și la Huși și la Ismail, între altele și fiindcă a complotat contra legii de organizare a Bisericii. Mulți liberali, cu fostul Ministru Alexandru Lapedatu, sub care s-a votat legea au fost contra. Ardelenii au hotărît toți: „Nu votăm cu cei ce au cerut altă lege”, etc.

Sosirea Regelui Bulgariei, Boris al III-lea, și a Reginei Ioana la București, în 25. I. 1934. Gara de Nord. Sala regală. Sosesc la 11,30. Eu stau în fruntea dignitarilor bărbați: militari și civili. Când regele Carol II mă prezintă, ca primul, îl salut pe regele Boris nemțește, cum e publicat în „Apostolul” pe Faur 1934. El răspunde: „Mă bucur că: am fericita ocazie să cunosc pe patriarhul României; și ca credincios al aceleiași Biserici, să-mi permiteți a Vă săruta mîna”. Sărută și pleacă la vecinul meu mareșal Prezan.

La masă la Sinaia, în castelul Peleş — fiindcă am stat chiar lîngă el, de-a dreapta lui — am avut ocazia a vorbi foarte mult și despre multe, știind și el bine nemțește. Știa de sprijinul ce-am dat eu Bisericii bulgare în chestia schismei. Cum am spart gheața, trimițînd un delegat al meu, ca să sfințească biserica română din Sofia, care de 2 decenii stă gata și închisă. Știa de intervențiile mele la Patriarhia ecumenică și la ceilalți patriarhi etc. A fost plăcut impresionat cînd i-am spus că eu cresc gratuit 2 tineri bulgari la Facultatea ortodoxă din București, la teologie. Mi-a mulțămît foarte mult.

La plecarea lui de la Cotroceni iar mi-a sărutat mîna și după ce i-am dat „Noul Testament” în traducerea nouă românească pentru biblioteca lui, iar a sărutat mîna. Crescut bisericește. Atît ministrul Bulgariei de la București, cît și clerul lor superior stăruie mult să mă duc odată prin țara lor. În repetite rînduri au trimis la mine să mă invite.

Episcopia din America. Eu am stăruit mereu pentru a se înființa. Sinodul a declarat-o înființată din 1929: „Episcopie misionară“. Americanii tot așa. În 1918 o decretaseră supunînd-o Mitropolitului Ungrovlahiei — pînă trăiește Mitropolitul Vasile Mangra la Sibiu. Mai tirziu repetă hotărîrea fără condiții. În 1929 stăruie mult. Mă declară pe mine — Miron — „episcopul Românilor ortodocși din Statele Unite ale Americii“ și mă roagă să-i conduc printr-un delegat al meu. Dar nu poți fi episcop titular în 2 eparhii, ci poți fi Mitropolit peste mai multe eparhii. Deci „Mitropolit al Românilor ortodocși din America“, da. Am intervenit la Stat. Aveam promisiuni că se va face prin lege și se va lua în buget suma necesară. Le-am dat proiect de buget 5½ mil. lei. Dar s-a tot amînat. Știind că Regelui Carol II îi place să se lege de numele lui cutare lucru bun, am exploatat această însușire a lui. Atît protopopului din America Ioan Truța, cît și altor frunțași de acolo, cari au venit pe la mine, le-am spus: „Să-i scrie cît mai mulți personal Regelui, fie unul, fie mai mulți, dar mereu, ca să prindă ideea și la el. În cursul timpului eu mereu îi spuneam între necesitățile Bisericii [despre] „America“. Odată l-am găsit bine dispus. Era Joia Paștilor 1934 — 5 april. A asistat la liturghia sfințirii Marelui Mir cu Voevodul Mihai. După ce i-am cuminecat pe Regele și pe Mihai — i-am pofțit la mine, la dejun, fiind nemînați. Aci — între altele — i-am spus: „Vin Sf. Paști. Noi avem de toate, ne bucurăm de ele; dar mă doare inima cînd mă gîndesc la bieții Români din America. Mereu îmi scriu duios, de fîi ies lacrimi din ochi, de mila lor, cari n-au arhipăstor“. Regele: „La fel îmi scriu și mie scrisori particulare“. Eu: „E criză financiară, dar se vor găsi undeva cîteva milioane de lei. Să cruțăm din altă parte, nu acolo unde vedem cum ni se înecă frații în marea străinilor“. Regele: „Încă azi după masă sau mîine înainte de masă îl chem pe Ministrul Cultelor, dr. Angelescu și-i dau ordin în chestia asta“. Mîine — Vinerea mare — 6. IV, slujesc prohodul Domnului la Domnița Bălașa, fiind catedrala în reparație radicală. La înconjurare cu Epitaful mergeam într-un rînd. Prim-ministrul Tătărescu, Regele și Eu. La un moment Regele îmi spune: „America s-a făcut. Am vorbit ieri cu dl. Dr. Angelescu“. Eu: „Mulțumesc pentru acest frumos ou roșu în numele Românilor din America“. Ministrul Dr. Angelescu tocmai își întindea capul spre noi — fiind în rîndul al II-lea. El cunoștea bine chestia și dorința Americanilor — fiind acolo prezent în 1918. El formulase hotărîrea lor. Am convocat Sf. Sinod pe 17. IV. 934 și am făcut o lege în sinod: „Se înființează un episcopat misionar“ pentru Români ortodocși din țările apusene neortodoxe cu episcop sufragane Mitropoliei Ungrovlahiei și sub jurisdicția ca-

monică a Sf. Sinod". A trecut prin Senat neted în 26 apr. 1934 și prin Cameră în 28. IV. 934.

Mitropolitul Ardealului, care n-a fost la Sinod — a aflat de undeva de proiectul de lege — probabil din ziare. A sosit la București în 25. IV. S-a dus la Ministerul de Culte, la Dr. Angelescu, la Popescu-Necșești⁹⁰ subsecretar de Stat, stăruind: „Să nu se facă lege, nu-i de lipsă. Americanii se țin de Mitropolia Sibiului. El nu renunță la ei. Vrea să combată legea în Senat. Ei nu pot hotări fără el. Dela București nu vor fi bine conduși. S-au făcut acolo preoți răi, înșurați a II-a oară". Ministerul de Culte s-a speriat. Au venit cu Mitrop. Bălan la mine Miercuri sara — 25. IV. Eu am răspuns Mitropolitului: „În America există parohii — în Canada, cari s-au ținut de Mitropolia Moldovei. Unele din Statele de Nord s-au ținut de Bucovina. Unii credincioși din Statele Unite au intabulat averea bisericii lor pe mine, Mitropolitul Ungrovlahiei, în caz de vor dispărea parohienii. America de Sud, cu aproape 70—80.000 Români, se ține de Ungrovlahia. Eu le trimit preot. Deci nu-i vorba numai de cei ce s-au ținut de Sibiu și cari azi nu mai vreau să aparție decât de Centru, precum a văzut preotul-consilier de la Sibiu Scorobeț,⁹¹ care a trebuit să iasă din Congresul lor bisericesc, pînă ei au decis că Episcopia Americană să se ție de București. Protopopul Ioan Truța mi-a declarat mie și altora, cînd a fost la București, „că ar fi un dezastru românesc, dacă ar fi siliți a se întoarce la Sibiu. Preoții răi din America i-a făcut episcopul rus

⁹⁰ Popescu-Necșești Alexandru, avocat și ziarist, născut la 17 decembrie 1899 în Necșești, j. Teleorman. Licențiat în litere, filozofie și drept la București (1911). Profesor la București și Brăila. În 1922, avocat al Ministerului Instrucțiunii Publice, Cultelor și Artelor, secretar general la Ministerul de Justiție. Membru în Consiliul Superior al Avocaturii Statului, subsecretar de stat la Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor (1933—1934). Deputat (1933). Codirector al ziarului „Universul”.

⁹¹ Scorobeț Teodor (Trandafir), născut la 14 ianuarie 1883 în Streza-Ciștișoara, jud. Sibiu. Urmează cursurile Liceului „Andrei Șaguna”, din Brașov și pe cele ale Liceului de stat din Sibiu. În 1905 absolveste Institutul Teologic din Sibiu. În 1906 este hirotonit preot, în același an fiind trimis de Consistoriul din Sibiu ca preot misionar în S. U. A., unde activează pînă în anul 1909. Reîntors în țară, activează ca preot în com. Roșia, jud. Sibiu. Colaborator al ziarului „Telegraful Român”. În 1912 devine membru al asociației ecumenice „Uniunea Bisericilor Anglicane și Răsăritene Ortodoxe”. Datorită sentimentelor sale de adăziune la cauza națională a românilor din Transilvania este interzicțat de către autoritățile ungurești la Cluj și Oradea (1916—1917) și internat la Zombor în Ungaria (1917—1918). După Unire, a ocupat postul de profesor de limba română și limba engleză la Liceul „Gheorghe Lazăr” din Sibiu, iar apoi a trecut la Centrul mitropolitan în funcția de asesor. A participat la congresele ecumenice de la Stockholm (1925) și Lausanne (1927). În 1928 pleacă din nou în S. U. A., pentru a studia posibilitatea înființării unei episcopii. În anul 1929 organizează Congresul bisericesc de la Detroit, unde s-a hotărît înființarea Episcopiei Misionare Ortodoxe Române din America. Reîntors din America, și-a continuat activitatea la Centrul mitropolitan din Sibiu. Rămăs văduv (1923), pr. Trandafir Scorobeț este tuns în monahism la Mănăstirea Căldărușani (1940) și ridicat la rangul de arhimandrit. În 1941 a fost numit vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, iar în 1945 a fost ales ca arhieru al Mitropoliei Sibiului. Moare în anul 1967.

din New-York — Ștefan, la stăruința escrocului Dr. Gherman, preot dus din Cernăuți“. Văzînd că nu are șanse de a zădărnici legea a zis d-lui Dr. Angelescu: „De dragul D-tale renunț a lua cuvîntul în Senat“. Dl. Dr. Brădișteanu dela Ministerul de Culte, director, a fost cel mai categoric zicînd Mitropolitului: „Ce tot umblați cu separatisme. Trebuie să se conducă dela centru America și să vă supuneți logicei“.

Episcopia Maramureșului. Avea să fie ruptă din episcopia Clujului o parte mai mărișoară și alta dela Oradea. Eu care înainte de 1900 am înființat acolo primele parohii ortodoxe la Săcel și Dragomirești și am dat ca patriarh 6 milioane episcopiei dela Cluj ca să continue acolo propaganda prin nepotul meu, revizor eparhial Dumitru Antal, care cu mare tact a cîștigat multe parohii: — eram interesat să se dezvolte începutul meu. Dar Mitropolitul dela Sibiu Dr. Nic. Bălan se hotăra greu a ceda jurisdicția Mitropoliei Bucovinei, de unde Mitropolitul Visarion promisese a face catedrală, reședință, 10 biserici pe sate și de a plăti 1 an centrul. Lemnul s-a scumpit și pădurile din Bucovina au sporit foarte mult venitele Mitropoliei. Chestia înființării acestei episcopii a venit într-o ședință a Sf. Sinod din anul 1937. Propunerea referentului de înființare s-a luat dela ordinea zilei. Vezi sumarul ședinței. Iară eu — patriarhul, am avut tratative la mine în prințitor cu Mitropolitul Dr. Bălan și l-am convins că ar fi un păcat dacă nu vom decide imediat înființarea și cedarea în jurisdicția Bucovinei a episcopiei noi. I-am arătat că eu fac mîine propunere hotărîită, bine motivată în acest sens. S-a învoit atunci; a doua zi eu am făcut această propunere, care a fost unanim primită cu entuziasm. Am aderat toți: Mitropolitul Visarion a repetat promisiunile. Astfel s-a făcut.

Am cîștigat 200.000.000 Lei efecte pentru Așezămintele Brîncove-nești. Statul le-a secularizat 30.000 Ha. pămînt arabil. Din 9.000 Ha. cît ne-au mai rămas, bălți, vii etc. Spitalul a dus-o foarte greu. În anii cu recoltă rea eram amenințați a închide spitalul. Am pus taxe. Am consumat toate rezervele și ale „Domniței Bălașa“. Am luat împrumuturi mari. Le-am consolidat. Am vîndut efecte. Astfel din sînul nostru a ieșit ideea că Statul să desdăuneze exproprierea, căci spitalele sunt absolut necesare pentru Stat. Eforia Spitalelor, Spiridonia din Iași o duceau și mai greu. Ministrul de Finanțe, Dr. Cancicov, a primit ideea. A aprobat-o prim-ministrul Tătărăscu și Regele Carol II. Astfel s-a emis rentă de stat cu 3½% de 1.300.000.000 Lei, dar decretul lege omite spitalul nostru, pentru că testamentul fondatoarei Safta Brîncoveanu oprește orice control străin. Am făcut memorii la guvern, la prim-ministrul Tătărăscu, cel de Finanțe și la Rege, dictate de mine și completate de Epitropie cu date. Dar prințul Basarab Brîncoveanu

Epitropul I — care nu are darul de-a expune o chestie convingător, nu s-a putut înțelege cu dl. Dr. Cancicov. El accentua în cuvinte nepotrivite „neadmiterea controlului“. Regele ar fi vrut să ne ajute. Vorbisem cu el de mai multe ori. Era de acord. L-am dus în 8 iunie 1936 — după catastrofa cu schelele prăbușite — la spital, unde peste 200 răniți erau pansați, curățați, lecuiți și trimiși acasă. Alții mulți — mai grav — toți operați, legați, îngrijiți, ca la nici un alt spital. Astfel Regele a zis D-lui Dr. Cancicov: „Du-te la patriarhul și înțelege-te cu el asupra controlului; căci control trebuie să fie“. A venit la mine. Mi-a expus situația. Eu i-am vorbit așa: „Noi pînă acum n-am luat un ban de nicăieri, păstrîndu-ne în administrare o *hiper-autonomie*. Dar verificarea gestiunilor din banii proprii, iată cum o facem și procedăm la stabilirea bugetului. Eu — Efor suprem, convoc vr'o una sută de: mitropoliți, episcopi, fruntași, financieri, miniștri etc. etc. într-o adunare generală. Aceea alege o comisie de examinare. Pe cine? 1. Pe prim-președintele Curții de Conturi a Statului“. Întreb pe Dl. Cancicov: „Pe D-ta, pe guvern etc. cine-l controlează, cine-l verifică?“ Răspunde: „Curtea de Conturi“. Eu: „Ești mulțumit?“ Răspuns: „Da“. 2. Încă 2 președinți de la 2 Secții ale Curții de Conturi: „Ești mulțumit?“ „Da“. Deci trei controlori supremi ai statului. 3. Vice-guvernatorul „Băncii Naționale“ a Statului Kiriacescu: „E bun?“ Răspuns „bun“. 4. Președintele Camerei de Comerț din București: Mare financiar Penescu-Kertsch — inginer. „Bun?“ „Da“. 5. Fostul Ministru al Ocrotirilor Sociale: Trancu-Iași — Profesor la Academia de Comerț București etc.“ Eu continuu: „Dacă în cadrele strict autonome eu admit și adunarea alege, ce are Statul însuși mai competent în materie de control financiar și de verificări, o astfel de comisie, care propune descărcarea: — atunci unde vei găsi în țară o altă comisie mai competentă, cu care Statul, guvernul să fie deplin mulțumit?“ Dr. Cancicov răspunde: „Ne-am înțeles!“ „Pe asemenea baze voi lua în Regulamentul special ca președintele Curții de Conturi să fie în comisie și să facă Ministerului de Finanțe raport anual. Acum trebuie să plec la Eforia Spitalelor, să mă înțeleg cu ei, pentru că — după ce cu prințul Brîncoveanu nu ne-am putut înțelege, eu am repartizat pentru spitalul lor 700 milioane în loc de 500. Deci trebuie să iau 200 Mil. pentru Spitalul Brîncovenesc. Peste 5 ani comisia în frunte cu Regele poate repartiza venitele și altcum, mărimd cota celor ce dovedesc progrese însemnate“. În 9. XI. 937 s-au predat efectele.

LOCUȚIUNI ȘI CITATE LATINEȘTI

A

Ab igne ignem! = De la foc foc!

Cicero, *De offic.*, I, ib. 52.

Trebuie adică să permitem, ca și alții să-și ațite focul din al nostru.

Ab Iove principium. = Începutul cu D-zeu. Amin! și Doamne-ajută!

Virgil, *Eclog.*, 3, 60. — Vezi Virgil, *Aeneida*, 7, 219; Ovid, *Fast. lib.*, 5, 111 etc.

= Să începem cu D-zeul la Aratus în *Phainomena* (o poezie didactică) 1, 1, și Theocrit în *Idil.*, 17.

Ab ovo. = De la începutul începutului.

„Nec gemino bellum Troianum orditur ab ovo”, adică: Homer nu începe răbelul troian de la oul Ledei, din care a ieșit Elena.

Horat., *Ars poet.*, 147.

Ab ovo usque ad mala. = De la ou pînă la mere = De la Alfa la

Omega = adică de la început pînă la fine, căci ospetele românilor se începeau cu ouă și sfîrșeau cu poame.

Horat., *Sat.*, 1, 3, 6—7.

Acu (rem) tetigisti. = Ai nimerit cuiul în cap.

Plautus, *Ruden.*, 5, 2, 17.

Ad Calendas graecas. = La calendele grecești.

Suetoniu, *Viața lui August*, c. 87. Cu alte cuvinte, la luna cailor sau nicidec, căci grecii nu aveau „Calendae”, ceea ce la romani însemna prima zi a fiecărei luni și era termen pentru plățirea datoriilor. Împăratul August adeseori zicea aceste cuvinte debitorilor neglijenți.

Adhuc sub iudice lis est. = Încă nu-s de acord învățați.

Horat., *Ars poet.*, 78.

Vezi: „Grammatici ...”

— Ad maiorem Dei gloriam. = Spre mai marea mărire a lui Dumnezeu.

Obvine des în *Canones et decreta aecumenici concilii Tridentini* (1542—1560).

A. E. I. O. U.

Austriacae Est Imperare Orbi Universo. = Alles Erdreich ist Oesterreich Unterthan = Austria e stăpîna pămîntului. Deviza împăratului Friedrich III (1440—93), scrisă deasupra portalului Burgului din Viena.

Aequam memento rebus in arduis, Servare mentem. = Caută să nu-ți pierzi cumpătul în timp de necaz.

Horaț, *Ode*, 2, 3, 1—2.

Afflavit Deus et dissipati sunt. = Suflat-a D-zeu și Armada s-a prăpădit. Originalul se află în forma: „Flavit Iehovah et dissipati sunt“ pe medalia comemorativă, bătută de Hollandia, în amintirea Armandiei, respectiv flotei lui Philip II, trimisă la a. 1588 contra Angliei și nimicită prin vifor.

Greșit atribuie Addison (*Spectator*, nro. 293) o atare medalie cu inscripția „Afflavit Zeus et dissipantur“ reginei Elisabeta din Anglia. Asemenea și Schiller, care i-a dat forma de mai sus.

Ah, Corydon, Corydon, quae te dementia cepit! = O, Corydon, Corydon, ce nebun ești!

Virgil, *Eclog.*, 2, 69.

Corydon e numele ciobanului care se topea de dragoste după frumoasa Alexis ce nu voia să-l învrednicească nici barem de-o privire galeșă și rîzătoare. Virgil a împrumutat acest nume din idila IV a lui Theocrit.

Alea iacta est! = Cubul a căzut!

Suetonius (*Caesar*, c. 32) susține că Caesar a rostit aceste cuvinte trecînd la a. 49 a. Chr. Rubiconul. — Plutarch însă îi atribuie (*Pompeius*, c. 60) cuvintele grecești ale lui Menandru (comunicate de Athenăus, XIII, p. 559 c.): „Ἀνεστρεψάτω ὁ Κυβικός“ (Să cadă cubul). Erasmus: „Iacta esto alea!“ = Să cadă cubul!

Al era pars Petri, sau: Secunda Petri = A doua parte a lui Petru = Judecată pentru că a II-a din cele IV cărți (*Sententiarum*) a lui Petru Lombardus († 1164) e intitulată *De iudicio* = Despre judecată.

Alter ego. = Un al doilea eu.

Diogenes Laërtius (VIII, 1, 19, 23) ne spune că stoicul Zeno (340 a. Chr.) numea pe prieten: „Ἀλλοεγώ“. A fost des folosit d.e.: Verus amicus est tanquam alter idem; Cicero, *De amic.*, 21, 80. Mai tîrziu a luat „Alter ego“ însemnătatea substitutului puterii suverane.

Alterius non sit, qui suus esse potest. = Cine poate fi al său (stăpînul eului său), să nu devie al altuia. Deviza lui Paracelsus.

Altum silentium. = Tăcere adîncă.

Virgil, *Aen.*, 10, 63.

Scoasă din: Quid me alta silentia cogis rumpere? = De ce mă silești să rump adîncă tăcere?

Amantes, amentes. = Amorezați, nebuni.

Este titlul unei comedii de G. Rollenhagen. Se bazează pe cuvintele lui Terenz (*Andria*): Inceptio est amentium, haud amantium. = Este un început de-al nebunilor, nu de-al amorezaților. Amens amansque ocură de-altcum și la Plautus, *Mercator*, Prolog 81.

Amantium irae amoris integratio (est). = Cearta ibovnicilor e o reînnoire a dragostei.

Terenz, *Andria*, 3, 3.

E o poleire a expresiunii lui Menandru: „οργη φιλονικτων μικρον ισχυει χρονον.“ = Minia ibovnicilor nu durează mult.

Amicum esse unum animum in duobus corporibus. = Un amic e un suflet în două corpuri.

Aristoteles?: „Φιλια εστι μια ψυχη εν δυοιν σωμασιν“, Proph. către Hor., *carm.* 1, 3, 8.

Amicus certus in re incerta cernitur. = Amicul adevărat se cunoaște în timp de nevoie.

Cicero citează în *Laelius*, 17, 64, aceste cuvinte ale lui Ennius (239—169 a. Chr.). Analog se exprimă deja Euripides (*Hec.*, 1226): „Εν τοις κακοις γαρ οι αγαθοι σαφιστατοι φιλοι“ = Căci în necaz sunt amicii buni mai siguri.

Amicus este tanquam alter idem = Un amic e ca și un al doilea eu. Cicero, *Laelius*, 21, 80.

Amicus Plato, sed magis amica veritas. = Îmi place Plato, dar îmi mai place adevărul.

Plato (427—347 a. Chr.) zice în *Phaedon*, c. 91: „υμεις μεντοι, αν εμοι πειθησθε, σμικρον φροντισαντες σωκρατον, της δε αληθειας πολυ μαλλον“. = De mă urmați, interesați-vă nițel de Socrate, dar mai mult de adevăr. Ammonius (*Viața l. Aristotel*) ne comunică această idee în forma:

Φιλος μεν σωκρατης, αλλα φιλατῃ η αληθεια“. = Îmi e plăcut Socrate, dar adevărul îmi e cel mai plăcut. În textul latin s-a strecurat Plato în loc de Socrate. Luther (*De servo arbitrio*) zice: „Amicus Plato, amicus Socrates sed praeconcordanda veritas.“

- Amittit famam, qui se indignis comparat! = Cine se aseamănă cu nevredniciei își pierde renumele.
Praedr., *Fab. app.*, I, ib. 11.
- AMor vInCIT omniA (amicitia). = Dragostea toate le-nvinge.
Vezi: „Omnia vincit ...“
- Anathema sit! = Afurisit să fie!
I, *Corintheni*, 16, 22.
- An nescis longas regibus esse manis? = Nu știi tu ce departe ajung mâinile regilor?
Ovid, *Heroide*, 17, 166.
Herodot deja (8, 140) zice despre Xerxe: και γαρ δυναμις υπερ ανθρωπων η βασιλεος εστι και χειρ υπερ ηκης. = căci regele are și potestatea peste oameni și o mână, care să extinde peste mulțime.
- An nescis, mi fili, quantilla prudentia mundus regatur (sau regatur orbis)? = Nu știi, fiule, cu ce puțină minte se guvernează lumea?
Axel Oxenstierna (1583—1654) către fiul său, care din considerarea modestelor sale puteri se sfia a primi mandatul unui deputat la congresul de pace Vestfalia.
Unii țin pe alții de autori ai maximei de mai sus, între cari și pe papa Iuliu III (1550—55). Acesta ar fi răspuns unui călugăr portughez, care-l compătinea pentru că asupra-i zace sarcina de-a conduce și guverna toată lumea: „Nu v-ați mira deloc dacă ați ști cu ce puțină rațiune se guvernează lumea.“ (*Colect. portugheză de maxime*, Lissab., 1733, 9, II, t. II, p. 44).
- Apage, Satana! = Piei, Satană!
Iisus către Satana. Vezi *Matei*, IV, 19; *Marc.*, VIII, 33; *Luca*, IV, 8; *Matei*, XVI, 23.
- Apta mihi vis est, vi tristia nubila pello! = Mie mai bine mi se potrivește puterea; cu puterea alung norii posomorîți.
Ovid, *Metamorf.*, VI, 69.
- Argenti montes. = Munți d-argint.
Plautus în *Miles gloriosus*, 4, 2, 73.
- Ars longa, vita brevis! = Arta-i lungă, iar viața scurtă!
După Hipocrates, care zice la începutul *Aphorismelor* sale: Ο βίος βραχύς, η δε τέλη η μακρόη. Vezi și Goethe, *Faust*, I. Noaptea. Wagner și *Faust*, I, Casa de studiu. Mephistopheles (Timpul e scurt și viața-i lungă).
- Artifex est etiam, cui ad excercendam artem instrumenta non suppetunt. = Și acela e artist, care nu posedă instrumentele spre exercitarea artei.

Seneca, *De beneficiis*, IV, 21.

Vezi des. folosita întrebare din *Emilia Galotti* a lui Lessing: „Crezi, principe, că Raphael n-ar fi fost cel mai mare talent (geniu) de pictor, dacă s-ar fi născut din nefericire fără mâini?” De-aci afirmarea: Raphael ar fi devenit un mare pictor, chiar și când se nășteea fără mâini.

At pulchrum est digito monstrari et dicier: hic est! = Ce frumos e, când cineva arată spre tine și exclamă: Acesta e!
Persius, *Sat.*, I, 28.

Vezi și Horaț, *Od.*, 4, 3, 22, „monstror digito pretereuntium.”

Audacter calumniare, semper aliquid haeret. = Calomniază în mod isteț, ceva semn totdeauna rămîne.

F. Bacon (1605, *De dign. et augment. scient.*, VIII, 2. Parab. 34. Proverb format din zisa lui Plutarch (*Despre linguișitor și amic*): „Cu calomniile trebuie să muști isteț, ca și după vindecarea ranei să rămînă pata calomniei.” Se cutează și numai „Semper aliquid haeret”, ca și Goethe în *Poezie și adevăr*; „Immer bleibt etwas hängen!” — Vezi și Beaumarchais, *Le Barbier de Séville*, II, 7: „Calomniez, calomniez, il en restera toujours quelque chose!”

Audentes fortuna juvat. = Cine îndrăznește, cîștigă! Cine cere, nu pierde. [Norocul îi ajută pe cei îndrăzneți].

Virgil, *Aeneida*, X, 284. Asemenea Ovid, *Metam.*, X, 586 și Claudian, *Epist.*, IV, 9. Vezi: Fortes fortuna.

Audiatur et altera pars! = Să fie ascultată și cealaltă partidă!

O maximă veche care se cuprinde și în jurămîntul juzilor din Atena: Voi asculta deopotrivă pe acuzator și acuzat (Demos-thenes în *Timocr.*, 149—151 și *De corona*). Asemenea și la Euripides (Heraclid, 179—180). Cine se va convinge, cine va cunoaște adevărul, înainte de-a fi scrutat vederile ambilor? De-aici a scos Seneca (*Medea*, II, 199, 200).

„Qui statuit aliquid, parte inaudita altera, „Aequum licet statuerit, haud aequus fuit.” = Cine decide ceva fără a fi ascultat și partida contrară, nu lucră bine, chiar și cînd ar fi decis în mod favorabil. De-aci se vede că s-a format maxima de mai sus. În sala judecătoreiei din Nürenberg se află înscripția: „Eines manors red ist eine halbe red. Man soll die teyl verhören bed.”

Augiae cloacas purgare. = A curățit grajdurile lui Augias.

Seneca, *Apoc.*, 7.

Diodor (cart. IV) ne spune despre Hercule, că-n o zi a rînit grajdurile de ani necurățite ale lui Augias (rege în Elis), con-

ducînd prin ele 2 riuri. De aceea zicem și noi, cînd e vorba de a curăți un loc, unde s-au îngrămădit multe lucruri slabe, murdare și infecte, împreună cu Seneca: „Augias cloacas purgare” sau cu Lucian (Alex.): „Τῇν Αὐγείου βουστασιαν, ἀνακαθίσασθαι”.

Augusto felicior, Traiano melior. = Mai norocos ca August și mai bun ca Traian.

Eutrop., *Brev. hist. Rom.*, VIII, 5.

Aura popularis. = Popularitatea; suflarea popularității.

Expresiune extrasă din cuvintele lui Cicero (*De harusp. resp.*, 20, 43): „resistentem, longius, quam voluit, popularis aura provexit” = Popularitatea a minat pe cel ce rezista mai departe, ca și cît a voit” și des folosită de Vergil, *Aen.*, VI, 817), Horaț (*Ode*, III, 2, 20), Liviu (39, 26), Quintilian.

Aurea mediocritas. = Calea de aur mijlocie.

Horaț, *Ode*, II, 10, 5.

Auri sacra fames! = O, afurisită sete de aur.

Vergil, *Aeneida*, II, 56—57 și v. Ovid., *Metam.*, I, 13, 1.

Aut Caesar, aut nihil! = Ori Cesar, ori nimic.

Deviza lui Cesar Borgia († 1507), scrisă sub un cap ce reprezenta capul lui Cesar.

Aut prodesse volunt, aut delectare poetae! = Poeții voiesc ori să ne aducă folos, ori să ne delecteze.

Horaț, *Ars poet.*, 333.

Ave Imperator, morituri te salutant! = Să trăiești, împărate, muritorii te salută!

Suetoniu (*Viața lui Claudiu*, c. 21). Așa au salutat luptacii pe împ. Claudiu (guv. 41—54), care venea la festivitatea, aranjată, din incidentul terminării unui canal și împreună cu o luptă pe mare. Resalutul: „Fiți salutați!” al împăratului l-au ținut soldații de o comandă pentru încetarea luptei. Claudiu i-a provocat amenințînd să continue lupta (Cassiu Dio, cit. 60, c. 50).

B

Barbarus hic ego sum, quia non intelligor ulli. = Aci eu sunt un barbar, fiindcă nimeni nu mă înțelege.

Ovid, *Trist.*, V, 10, 37.

Beati possidentes! = Fericiți cei ce posed!

S-a format ca antiteză la afirmarea lui Horaț (*Ode*, IV, 9, 45):

„Non possidentem multa vocaveris. Recte beatum...” = Nu poți numai cu drept cuvânt fericii pe cel ce posedă multe.

Beatus ille, qui procul negotiis, (Ut prisca gens mortalium,)

Paterna rusa bobus exercet suis,
(Salutus omni fenore), = Fericit acela care — ca și omenimea din timpurile străvechi — cultivă cu propriile vite pământul ereditat de la părinți, departe de griji și liber de necazuri.

Horat, *Epode* (la 30 a. Cr.), II, 1—4.

Bella gerant alli, tu, felix Austria, nube.

Nam quae Mars alius, dat tibi regna Venus! = Poarte alții bătaie, tu, Austrie fericită, căsătorește! Altora le mărește Mars imperiul, ție însă Venus.

Acest distichon se atribuie de William Stirling (*Viața din mănăstire a împăratului Carol V*), Românul din Matia Corvinul, rege al Ungariei († 1490). Vezi și Ovid (*Heroide*, XIII, 84: „Bella gerant alii! Protesilaus amet!” „Felix Austria” se află pe un sigil al principelui Rudolf IV (1363).

Bellum omnium in (contra) omnes. = Lupta tuturor contra tuturor. Legile lui Plato (pag. 625): „Cei mai mulți nu observă că toate cetățile stau în continuă luptă cu toate cetățile” și (p. 626) „nu numai aceste, dar sat cu sat, casă cu casă, om cu om și fiecare cu sine însuși stă în continuă dușmănie” și „toți stau cu toți pe picior de război” (πολεμικούς εἶναι πάντας πασι). Pe baza acestora, Luciliu (Lachmann, 1020) „insidias facere, ut si hostes sint omnibus omnes”. = Își pun curse, ca și când toți ar fi tuturor dușmani. Din aceste extrase Th. Hobbes (*De cive* ..., I, 12 și *Leviathan*, c. 18): „E mai presus de orice învoială, că războiul a fost stare naturală a oamenilor, înainte de formarea societății și nu o simplă bătaie, ci „bellum omnium contra omnes”.

Belua multorum capitum.

Horat, I, 1, 16, numește poporul roman un balaur cu multe capete.

Bene vixit, qui bene latuit, din: Bene qui latuit, bene vixit. = Bine-a trăit, cine-a trăit ascuns (retras).

Ovid, *Trist.*, 3, 4, 25.

După Epicur: λαθε βιωσας = ascunde-te în viață! Vezi și Plutarch, p. 1128.

Horat, *Epist.*, I, 18, 103.

Bis dat, qui cito dat. = Cine dă iute, dă dublu.

Scurtat din sentința a 245-a a lui Publiu Syrus: Inopi benefi-

cium bis dat, qui dat celerite. = Cel ce dă iute, dă săracului o elemosină dublă. [elemosină = milă].

Bonos corrumpunt mores congressus mali. = Că și exemplele rele corump bunele moravuri, I, *Cor.*, XV, 33.

Tertulian, *Ad uxorem*, I, 8.

Bonus vir semper tiro. = Omul brav rămîne totdeauna un începător. Din *Semper homo tiro est* de Martial (40—102 d. C.), XII, 51, 2, adică va fi des înșelat, căci rămîne totdeauna nepreocupat, ca un copil.

Brevis esse laboro, obscurus fis. = Mă străduiesc să devin scurt și devin obscur.

Horaț, *Ars poet.*, v. 25—26.

C

Caelum, non animum mutant, qui trans mare currunt. = Cine călătorește peste mări și țări schimbă clima, dar nu caracterul.

Horaț, *Epist.*, I, 11, 27.

Horaț a împrumutat această idee de la greci. Deja Aeschines a zis: „Cine e acasă un mișel (*ψαυδος*) n-a fost nicicînd în Macedonia un erou; căci a schimbat locul și nu caracterul“ (în *Ctesiph.*, 78). Înainte de el, Bias (v. Stobaeus, *Floril.*, p. 51 ed. Gessner): „Schimbarea locului nici nu-ți cumînțește capul, nici nu-ți ia mîntea avută.“ V. și Seneca, *Ep.*, 28.

Caesar non supra grammaticos! = Împăratul nu poruncește peste gramatici.

Se referă la împ. Sigismund, care fu combătut de episcopul Placentinus în conciliul de la Constanța (1414—18), fiindcă folosi cuvîntul „schismă“ ca substantiv de gen masculin. Împăratul îi reflectă indignat: „Placentine, Placentine! De-ai plăcea tuturor, mie nu-mi convii deloc, fiindcă crezi că noi posedăm mai puțină autoritate, ca și gramaticul Priscian, despre care susții că l-am vătămat“ (*Cronica lui Cuspinian*). Ideea aceasta e însă mai veche. Așa ne spune Suetoniu (*Despre gramatici renumiți*, 22) și Cassiu Dio (57, 17): Teberiu întrebuiță odată o expresiune nelatină. Ateius Capito, vrînd a-l apăra, zise că, deși nu e cuvînt latin, va fi de azi încolo. Marcel însă finî incidentul rostind adevărul: „Împărate! Poți da oamenilor dreptul de cetățenie, dar nu la cuvînte.“ Acest citat fu reîmprospătat prin Molière (*Les femmes*

savantes, 2, 6): „La grammaire qui sait régenter jusqu'aux rois”.
= Gramatica, care știe predomina și pe regi.

Canis a non canendo. = Cîinele se numește cîine (*canis*), fiindcă nu cîntă (*canit*).

Din: „Sed canes, quod latratu signum dant, ut signa canunt, canes appellatae.”

M. Terent Varro (116—27 a.C.), *De lingua latina*, VII, 32. (ed. O. Müller).

Cantis pericula prodesse aliorum solent. = Cei precauți învață din pățania altora.

Phaedr., *Fab. app.*, I, 30, 8.

— *Captatio benevolentiae.* = Ascultare binevoitoare.

Diaconul Alberich de Monte Cassius înșiră în *Ars dictandi* următoarele, ca părți esențiale ale unei epistole: *Salutatio*, *captatio benev.*, *narratio*, *petitio*, *conclusio*.

— *Carpe diem* (*quam minimum credula postero!*) = Folosește timpul (încercîndu-te cît se poate de puțin în ziua următoare).

Horat., *Ode*, I, 11, 8.

Carthago delenda.

Vezi „Ceterum ...”

— *Cato esse, quam videri, bonus malebat.* = Cato voia mai bine să fie bun decît numai să pară.

Sallust, *Catil.*, 45, 5.

Causa finita (est).

Vezi „Roma locuta ...”

Cave canem! = Păzește-te de cîine!

Inscripție pe frontispiciul unei case din Pompei.

Cedant arma togae, concedat laurea laudi! = De s-ar postpune armele togei (veșmîntului de pace), iar laurii faptei lăudabile (*laudei*).

Cicero, *De offic.*, I, 22, 77.

Vezi și *In Pisonem*, 29 și 30 și *Philippica*, 28.

Cedo maiori. = Cedez celui mai mare.

E extras din Martial, *De spectaculis*, 31: *Cedere maiori virtutis fama secunda est; Illa gravis palma est quam minos hostis habet.* = Curajul aceluia — care cedează înaintea celui mai mare — se consideră ca al doilea; aceasta e dureroasa glorie a inamicului mai slab. — „*Maiori cedo*” se află în colecția de sentențe, atribuită încă în v. IV lui Dionysiu Cato.

Ceterum censeo (Carthaginem esse delendam!) = De-altcum sunt de părerea (că Cartagena trebuie distrusă).

Cato maior? (234—149). Însemnează apărarea unei vederi cu cerbicie. — Vezi și Plutarch, *Cato maior*, 27.

Charta non erubescit.

Vezi „Epistola ...”

Cibi condimentum est fames. = Foamea e leacul mîncării.

Cicero, *De finibus*, II, 28, 90 după Socrate. Se află în colecția lui Freidank numită *Modestia (Bescheidenheit)* 3: „Der Hunger ist der beste Koch.”

Cinna ... ex hodierno die inter nos amicitia incipiatur = Cina ... cu ziua de azi să înceapă amicitia noastră.

Seneca minor (*De clementia*, I, 9) ne spune că August rosti aceste nobile cuvinte, după ce grația, la sfatul nevestei sale Livia — pe conjuratul L. C. Cinna. — Des se citează această idee după *Cinna* lui Corneilles (1693) 5, 3: „Soyons amis, Cinna!” = Să fim amici, Cinna!

Cita mors ruit. = Cel mai iute călăreț e moartea.

Titlul unei poezii de Geibel.

Cito rumpes arcum, semper si tensum habueris. = Iute rumpi arcul, dacă-l ții tot întins.

Aesop după Phedrus (3, 4, 10).

Classicus scriptor. = Scriitor clasic.

Din A. Gellius.

„Classicus adsidunsque scriptor, non proletarius” a însemnat la început un scriitor care aparținea clasei mai bogate și plătea mai mare dare, nu un proletar. La Gellius însă înseamnă: Un autor de primul rang, un scriitor de model.

„Clasici” se numeau viriliștii, cari după mărimea contribuțiunii aparțineau clasei prime (V. Paulus Diaconus, *Infra classem*, p. 113 și Gellius, VI, 13, 1).

Classicus testis. = Martor clasic.

Se bazează pe zisa lui Valeriu Flaccus (pe 1. 1. Christ.), care se află la Paul. Diaconus în extras (p. 56, ed. Müller): „classici testes dicebantur, qui signandis testamentis adhibebantur”. = Martori clasici se numeau aceia cari se chemau la subscrierea testamentului. — Azi s-a generalizat cuvîntul = martor, chizeș sigur.

Coelum, non animum mutant etc.

Vezi „Caelum ...”

Cogitationis poenam nemo patitur. = Nimeni nu se pedepsește pentru cugetele sale.

Cicero, 48, *Digeste*, 19, 18.

Și „Liberæ sunt nostræ cogitationes“. = Libere sunt cugetele noastre. Cicero, *Pro Milone*, 29, 79; iar Luther (*Von weltlicher Oberkeit* etc., 1523): „Gedanken sind zollfrei.“

Cogito, ergo sum (je pense, donc j'existe). = Cuget, deci exist. Descartes (1596—1650), *Princip. philos.*, I, 7 și 10. O parodie a călugărilor: „Edo, ergo sum“. = Eu mînc, deci exist. V. Democritos, V, cap. XVIII (C. I. Weber).

Schiller, *Poesii: Die Philosophen*, Erster și Lehrling: „Oft schon war ich u. hab wirklich an gar nichts gedacht“ = Adeseori existam și n-am gîndit la nimic. H. Heine, *Atta Troll*, c. XIII, str. 11: „Ja, ich küsse, also bin ich.“ = Eu sărut, deci exist.

Comes iucundus in via pro vehiculo est. = Un soț de călătorie glumeț e ca o căruță.

Goethe, *Proverbe și proză; Maxime și reflex.*, II.

Compelle intrare. = Silește-i să intre!

Luca, XIV, 23 (*Vulgata*). —

Compesce mentem. = Înfrină-ți minia.

Horat, *Ode*, I, 16, 22.

Concordia discors. = Concordie (disarmonică) fără înțelegere.

Horat, *Epist.*, I, 12, 19; V. Ovid, *Metam.*, I, 433: „discors concordia.“

Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur. = Prin bună înțelegere devin lucruri mici — mari, iar prin neînțelegere se nimicesc și cele mai mari.

Sallust (86—35 a. C.), *Bellum fugurth*, X.

Vezi și Diodor, I, 1; Theocrit, I, 102.

Confiteor: laudant illa, sed ista legunt. = Da, pe tine te laudă, dar pe mine mă citesc.

Martial (IV, 49) către poetul Flacius.

De-acı a împrumutat Lessing (1729—81) ideea admirabilului epigram (1753):

„Wer wird nicht einen Klopstock loben?

Doch wird ihn jeder lesen? — Nein.

Wir wollen weniger erheben

und fleißiger gelesen sein.“

Consuetudo (quasi) altera natura. = Dedarea e o a doua natură.

Cicero, *De fin.*, V, 25, 74.

Azi se întrebuințează și forma exprimată de Galenus (*De tuenda*

valetudine, cap. I): „*Consuetudo est altera natura*.” Deja Aristotel (*Retorica*, 1370 a.b., ed. I. Bekker) zice: „Căci dedarea în multe privințe seamănă naturei.”

Contiguere omnes, intentique ora tenebant. = Toți tăceau și ascultau cu urechile atente (pe Enea).

Virgil, *Aen.*, II, 1.

Corpus delicti.

Juristul roman Prosper Farinacius (1549—1618) a folosit după părerea lui Berner: *Lehrbuch des deutschen Strafrechts*, 1879, 120 (Notă) această expresiune: „*Primum Inquisitionis requisitum est probatio corporis delicti*”. = Prima cerință a investigării judecătorești este probarea existenței faptului (1581 Quaest, I, n. 6. despre „C. d.”).

Crambe repetita.

Vezi „*Occidit miosos* ...”

Credat Iudaeus Apella. = Cread-o evreul Apella, cread-o cine-o vrea, dar eu n-o cred.

Horaț, *Sat.*, I, 5, 100. Cic. *Fam.*, VII, 25, 2.

Credo, quia absurdum. = Cred, fiindcă-i absurd.

S-a format din zicerea lui Tertulian (145—280 d.C.), *De carn. Chr.*, Vezi: „*Et mortuus est dei filius; prorsus credibile est, quia ineptum est. Et sepultus resurrexit; certum est, quia impossibile est.*” = A murit fiul lui D-zeu, e credibil fiindcă-i inept. Și îngropat s-a sculat din morți; e sigur fiindcă-i imposibil.

Crescentum sequitur cura pecuniam. = Crescînd banii, se mărește grija.

Horaț, *Ode*, III, 16, 17.

Crescit eundo.

Vezi „*Fama* ...”

Cui bono? (A quoi bon?). = De ce? Spre binele cui?

După Cicero, *Philippica*, II, 14; *Pro Milone*, XII, 32; *Pro Roscio Amerino*, XXX, 84 și XXXI, 86 ar fi o expresiune a lui L. Cassius, care demanda juzilor să cerceteze strict „cui bono”, spre binele cui a fost moartea cutărui omorît.

Cum finis est luitus etiam media sunt licita. = Fiind permis scopul, sunt permise și mijloacele.

Paterul iesuiților Herman Busembaum (*Medulla theologiae moralis*, 1650, cast. IV, c. III, Dub. VII, Art. II, 5, 3) Cartea VI, Tract. VI, c. II, Dub. I, Art. I, 8: „*Cui licitus est finis, etiam licent media*.” = Cui e permis scopul, sînt permise și mijloacele. — De aci: „*Scopul sfințește mijloacele*” care se consideră de chintesența moralei ordinului jesuitic. La Pascal (1656, *Les*

provinciales ou lettres..., 7 lettres) zice un jesuit: „Nous corrigons le vice du moyen par la pureté de la fin.“ = Noi coregem răutatea mijloacelor prin curățenia scopului.

Cum grano salis. = Cu un grăunte de sare.

Schimbă din: „Addito salis grano“ (adăugind un grăunte de sare) de Plinius maj. (23—79 d. C., *Natur. historia*, 234, 77). În un recept de antidot înseamnă: Cu nițică glumă.

Curae vacuus hunc adeas locum,

Ut inorborum vacuus abire queas;

Non enim hic curatur qui curat. = Liber de griji cercetează acest loc, dacă vrei să-l părăsești sănătos; Căci nu se vindecă aici cel ce are griji.

Inscripția pe băile Antoninice în Roma.

Cura pii dis sunt, et coluere, coluntur! = Zeii poartă grijă de cei răi și onorează pe cei ce onorează.

Ovid, *Metam.*, VIII, 724.

Cycmus Dircaeus.

Vezi „Dircaeus ...“

Cycnea vox. = Cîntecul lebedei.

Așa numi creațiunea ultimă a unui spirit decedat. Aschylus (525—456 a. C.) aseamănă cuvintele avîntate rostite înainte de moarte, cu sunetul de tînguire al lebedei — cîntăreței ce moare („Cycnus musicus“ vezi Brehm: *Trierleben*, 1879, II, 3, p. 446). Cicero (*De Orat.*, 3, 2, 6) zice despre L. Crassus, ce muri puțin după sfîrșirea unui discurs: „Illa tanquam cycnea fuit divini hominis vox.“

D

Damus petimusque vicissim. = Dăm și cerem reciproc.

Vezi „Hanc veniam ...“

După Horaț, *Ars poet.*, 11.

Danaum fatale munus. = Dar danaic fatal.

Vezi „Quidquid id. est ...“

Seneca, *Agam.*, 624.

Dat census honores. = Venitele dau onorurile.

Ovid, *Amores*, III, 8, 55; *Fasti*, I, 217.

Dat veniam corvis, vexat censura columbas. = Iartă pe corbi și vexează porumbeii.

Iuvenal, *Sat.*, II, 63.

Adică: Criticii sunt domoli față de bărbați și aspri față de femei.

Davus sum, non Oedipus. = Sunt Davus și nu Oedip (adică: Nu te pricep, căci nu-s așa de isteț, ca și Oedip, ca să dezleg enigme).

Terenz: *Andria*, I, 2 ne spune că așa se exprima Davus.

De mortuis nil, nisi bene! = Despre morți (zi) numai bine!

După Diogenes Laërtius (I, 3, 2, 70) e traducerea expresiunii lui Chilon: „Nu cîrți asupra mortului.”

Plutarch atribuie (*Solon*, c. XXI) zisa aceasta în o formă ceva schimbată lui Solon. Vezi și Tuchyde (II, 45): Toți laudă pe acela, care nu-i mai mult.

De nihilo nihil. = Din nimic nimica.

Lucretius, *De rerum natura*, I, 149 și 205; II, 287 Persius, *Sat.*, III, 84.

Lucretius a împrumutat ideea de la Epicur, care a pus în fruntea fizicei sale principiul: „Nimic nu se naște din ce nu-i.”

(Diog. Laërtius 10, 24, 38). Înainte de Epicur s-a exprimat asemenea Melissus și Empedocles. (Ueberweg: *Istoria filosofiei vechi*, I, p. 63 și 66). Aristotel (*Phisica*, I, 4) zice despre Anaxagora că accepta vederea filosofilor, „că din nimic, nimic se naște, precum și ceva nu devine nimic”.

De omni re scibili et quibusdam, aliis. = Despre toate ce se pot ști și încă despre ceva.

Giovani Pico, conte de Mirandola († 1494) se fălea în Roma la a. 1486 a susține a să apăra 900 teze puse de el. În a 11-a se obligă a descoperi și explica cu ajutorul numerilor tot ce e posibil de făcut (ad omnis scibilis investigationem et intelectionem). Se citează și: „De omnibus rebus et quibusdam aliis.”

Decepti et deceptores. = Înșelători înșelați.

Porphyrius († 305 d. C.) zice în *Viața învățătorului său Plotin*, 116: „Cari înșală și sînt înșiși înșelați”. Asemenea și la Augustin († 430, *Confesii*, 7, 2): „deceptos illos et deceptores.”

Decies repetita (poësis) placebit. = De zece ori repetată va plăcea (scrisoarea).

Horat, *Ars poet.*, v. 365.

Deficiente pecu —, deficit omne, — nia. Joc de cuvinte = Lipsindu-ți banii, îți lipsesc toate.

Rabelais, *Gargantua și Pantagruel*, III, 41 (1546).

Dei gratia. = Din grația lui Dumnezeu.

I *Cor.*, III, 10; XV, 10.

În istorie apare această expresiune mai întîi în inscripția de pe coroana de aur pe care a depus-o regina longobarzilor, Theodelinda, imediat după a doua căsătorie a ei cu Agilulf (592) în biserica Sf. Ioan Botezătorul ridicată de dînsa în Monza („Agilulf, din grația lui D-zeu rege al Italiei etc.”).

De profundis clamavi a te, Domine. = Din adâncuri am strigat către tine, Doamne.

Psalm 130, 1.

Desinit in piscem mulier formosa superne. = Femeia frumoasă se termină jos în un pește urit.

Horat, *Ars poet.*, 4.

Vezi Goethe, *Faust*, II, 2: Du bist recht appetitlich oben anzuschanen / Doch unten hin, die Bestie macht mir Grauen.

De te fabula narratur.

Vezi: „Mutato nomine ...“

Deteriora sequor.

Vezi: „Video ...“

Deum colit, qui novit. = Pe Dumnezeu îl adoră cine-l cunoaște.

Seneca, *Epist.*, 95.

Deus ex machina.

La Plato (*Kratylos*, p. 425) zice Socrate: „Trebuia să purcedem și noi ca și poeții de tragedii, cari își iau refugiul la machinării și la zei, când sînt în perplexitate — zicînd, că cuvintele originale sînt corecte, fiindcă le-au introdus zeii.“ Dacă nu putem explica altcum corectitatea numirilor primitive, ne luăm refugiul la zei.

Deus nobis haec otia fecit. = D-zeu ne-a dat astă vie și fără griji. Vergil, *Ecl.*, I, 6. Cuvintele păstorului Tityrus. Se folosesc și ca inscripții pe case.

Dic, cur hic? = Spune, de ce ești aici?

Autorul? Se află în precuvîntarea unei părți a *Istoriei* lui Philander de Sittewalt, Strassburg, 1643.

Dici beatus ante obitum nemo debet.

Vezi: „Nemo ...“

Dicique beatus

Ante obitum nemo supremaque funera debet. = Pe nime să nu-l numești fericit înainte de a fi murit și de-a fi fost îngropat.

Ovid, *Metam.*, III, 136—137.

Vezi: „Nemo ante ...“

(Amici) diem perdidit! = (Amici) am pierdut o zi!

Așa se exprimă odată împăratul Tit (79—81 guv.) la masă, după ce și-a adus aminte că-n ziua aceea n-a făcut nimenea vreun bine. (Suetoniu, *Viața lui Tit*, c. VIII). A repetat aceste cuvinte principele de Saxonia, Frideric Înțeleptul (Zuicgref, *Apophth.*, Strassb., 1626, p. 137).

Dies irac, dies illa. = Ziua miniei, ziua de pomină.

Sequens de Thoma d. Celano † 1220.

Difficile est satiram non scribere! = E greu să nu scrii o satiră (la asta)!

Juvenal (47—113 d. Chr.), dat. I, 30.

Diligitur nemo, nisi cui fortuna secunda est! = Numai acela e iubit, pe care continuu îl favorizează soarta!

Ovid, *Ex Ponto*, lib. II, 3, 23.

Dimidium facti, qui coepit, habet. = Cine a-nceput numai, a și terminat de jumătate.

Horaț, *Epist.*, I, 2, 40.

Imitație după proverbul, ce de 4 ori occură la Aristotel: „Începutul e jumătate din întreg“ —

— Greșit se atribuie lui Pythagora și Hesiod. — Vezi și *Epigr.* 80, Dec. Magn. Ausonius: „Incipe! Dimidium facti est coepisse. Supersit Dimidium. Rursus hoc incipe et efficies!“

Di minorum gentium. = Zei din neam mai mic.

Așa numim oamenii din clasă mai inferioară față de „majorum gentium di“ (cei 12 zei mai mari).

Cicero, *Tusc.*, I, 13, 29.

Și „patres majorum gentium“ (Pe timpul lui Romulus, senatori din neam nobil.) și „patres minorum gentium“ (P. t. l. Tarquinin. Senatori din neam mai inferior), Cicero, *De rep.*, II, 20 — „Patricii minorum gentium“, la Cicero, *Faur.*, IX, 21.

Dircaem cynum. = Lebădă de la izvorul Dirceu.

Așa numește Horaț (*Od.*, IV, 2, 25) pe Pindar, pentru că lebăda era dedicată zeului Apollo, iar Dirceul curgea prin patria poetului. Imitînd pe Horaț, numește Ben Jonson pe Shakespeare, născut în Stratfort lângă riul Avon: „Dulce lebădă de pe Avon“ (sweet swan of Avon).

Dira necessitas. = Grozava lipsă.

Horaț, *Ode*, III, 24, 6.

Dis aliter visum. = În sfatul zeilor altcum s-a decis.

Vergil, *Aen.*, II, 428.

Disce bonas artes, moneo, romana juvenus! = Te admonui (sfătuiesc), junime romană, învață artele frumoase!

Ovid, *Ars amandi*, I, 459.

Discite iustitiam moniti, et non temnere divos! = Învățați a fi precauți, drepti și a nu disprețui pe zei!

Vergil, *Aen.*, VI, 620.

Discordiae malum. = Mărul de ceartă.

Iustinus, v. II, v. C., XII, 15; XVI, 3 (după Pompeius Trogus (20 a. C.) Lucian (*Dial. marin.* 5) așa ne povestește istoria măru-

lui: Discordia (Eris, zeița certe) — nefiind poftită la nunta lui Pelars cu Thetis — aruncă între oaspeți un măr cu inscripția: „Cea mai frumoasă să mă capete.” Here, Athena și Aphrodita ajunseră în scurt la ceartă, care provocă judecata lui Paris (iudicium Paridis. Virg., *Aen.*, I, 27). Această judecată cauză resbelul troian.

Discors concordia. = Concordie disarmonică.

Vezi: „Concordia...”

Disiecta membra. = Părți dezmembrate.

Din Horaț, *Sat.*, I, 4, 62: „Invenias etiam disiecti membra poetarum.” = Vei afla și-n părțile fragmentare pe poetul. — Se pare că Hor. a împrumutat această exprimare de la Polybius (I, 4), care susține: „Cel ce face scurtări fragmentare nu poate înțelege mersul general și legătura întregului, ca și acela care, din membrele împrăștiate ale unui trup, ar vrea să arate cum a fost corpul întreg în frumusețea-i vie.”

Dives est, cui tanta possessio est, ut nihil optet amplius. = Bogat e cel ce are atîta avere, încît nu pofteste mai mult.

Cicero, *Paradoxa*, VI, 1.

Divide et impera. = Împarte și stăpînește = Spalte und walte! = Diviser pour régner! —

După Prosper Mérimée (*Chronique du règne de Charles*, IX, 1829, p. VII) de Ludovic XI din Francia. Heme o atribuie lui Filip din Macedonia. Vezi și Lutetia, epist. 38.

Dixi et salvavi animam meam. = Am vorbit și mi-am ușurat sufletul. După Hesec, III, 18—19 și XXXIII, 8—9.

Docendo discitur ori Docendo discimus. = Instruind învățăm.

Din Seneca, *Ep.*, VII: „Homines dum docent discunt.” Vezi și Phaedr., *Fab.*, lib. II, 2, 1—2.

Donec eris felix, multos numerabis amicos:

Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Vei avea mulți prieteni, cît vei fi fericit: te vor părăsi însă, de și se va înnoia ceriul.

Ovid, *Tristia*, I, 9, 5—6 (V. Theognis 115 etc. Vezi și Plautus, IV, 1, 16) Poet. lyr. graec.; Bergk, II.

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt. = Pe cel ce vrea, îl duce soarta, pe cel ce se opune, îl tîrăște.

Seneca, *Epist.*, 107, după stoicul Kleanthes (4 v. a. C.) precum ne spune Epictet, III, 53, 3.

Dulce est desipere in loco. = E plăcut a te face nebun la timp potrivit. Horaț, *Ode*, IV, 12, 28.

Seneca (*De tranquill. anim.*, 15) atribuie această idee unui poet grec în forma: „Aliquando et insanire incundum est” = „Uneori și a fi nebun e consult.” Poate lui Menander („Uneori trebuie să fie și nebun”).

Clemens Alexandrinus, *Strom.*, VI, p. 204.

Duo, quum faciunt idem, non est idem. = Pe cînd doi fac același lucru, nu-i tot același.

Scurtat din Terenz., *Adelphi*, 5, 3: Duo quum idem faciunt, ... Hoc licet impune facere huic, illi non licet. = Cînd doi fac aceeași ... unul o poate face nepedepsit, altul nu.

Dulce et decorum est pro patria mori = E dulce și glorios a muri pentru patrie!

Horăț, *Ode*, III, 2, 13.

Vezi: Homer, *Iliada*, XII, 243. „Numai un lucru-i de valoare: a mîntui patria”, XV, 496; „Nu-i neglorios a năzui spre mîntuirea patriei.” Aceste cuvinte le amplifică Tyrtäns (Poet. lyr. graec. Ev. Bengk, p. 397, fragm. 10) în: „Frumoasă-i moartea omului viteaz, care căzu luptîndu-se pentru patrie în primele rînduri.” — De-aci prescurtă Horăț citatul de sus.

Dum docent discunt.

Vezi: „Docendo ...”

Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt. = Nebunul înconjură o eroare și intră în alta. —

Horăț, *Sat.*, I, 2, 24.

... dummodo risum.

Excusati sibi, non hic cuiquam parceret amico. = Nu va cruța nici un amic, numai de-ar produce rîs.

Horăț, *Sat.*, I, 4, 34.

De-aci se pare a se fi format proverbul amintit deja de Quintilian (*De instit. orat.*, 6, 3, 28): „Potius amicum, quam dictum pervidendi.” = Mai bine să pierzi un amic, decît o glumă.

Durum! sed levius fit patientia quidquid corrigere est nefas. = Trist! Dar mai ușor se îndreaptă prin paciență, ceea ce nu-i permis a corege.

Horăț, *Ode*, I, 24, 19—20.

E

Ecce homo! = Iată omul! Iată omul!

Exclamarea lui Pilat, *Ioan*, XIX, 5. În artă se înseamnă cu aceste cuvinte chipul care reprezintă pe M. I. Christos suferind și cu cununa de spini pe cap.

Edax vetustas. = Vremea ruinătoare! Dintele timpului.

Ovid, *Metam.*, XV, 872.

Ego sum rex Romanus et supra grammaticam.

Menzel (*Ist. germanilor*, III, ediț. c. 328).

Consiliul de la Constanța atribuie aceste cuvinte, fără indicarea izvorului, împăratului Sigismund.

Vezi: „Caesar non ...”

Eheu fugaces, Postume, Postume,

Labuntur anni! = Oh, Postume, Postume,

Ce iute zbor anii!

Horat, *Ode*, II, 14, 1—2.

Eheu, iam satis.

Vezi: „Ohe, jam ...”

Equo ne credite, Teucri! = Nu vă-ncredeți calului troienilor!

Virgil, *Aen.*, II, 48.

Epistola non erubescit. = Epistola nu roșește.

Cicero, *Epist. ad fam.*, V, 12.

Vezi: „Literae non ...” și „Charta non ...”

Ergo bibamus. = Deci să bem!

Francisco da Buti, — un explicator al lui Dante, ne spune (*Purgatoriul*, XXIV, 23—24) că papa Martin IV. († 1285) obicinuia a zice, când ieșea din consistoriu: „Cît n-am suferit pentru s-ta biserica lui Christos! Ergo bibamus!” Basedoe, care era un mare beutor și totodată om tare glumeț, zicea că concluziunea „ergo bibamus” se potrivește la toate premisele. E timp frumos, ergo bibamus! E o zi urîță, e.b.! Sintem între amici, e.b.! etc. etc.

Eripuit coelo fulmen, sceptrumque tyrannis. = A smuls din ceriu fulgerul și de la tirani sceptrul.

S-a format din următoarele: Manilius (*Astronomica*, cart. I, /12 a. Chr./, vers. 104) zice despre mintea omenească: „Eripuit Jovi fulmen virasque tonandi.” = A smuls și de la Joe fulgerul și puterea tunetului. Polignac (1745), *Anti-Lucretius*, I, 96, o aplică la Epicur în forma: „Eripuit fulmenque Jovi, Proeboque sagittas.” = „Lui Joe i-a luat fulgerul și lui Phoebus săgețile.” Din acest citat a întocmit ministrul Turgot († 1781), după alții Frid. din Trenck († 1794) pentru bustul apostolului libertății și inventatorul parafulgerului, Benjamin Franklin, inscripția: „Eripuit coelo fulmen, moc sceptrum tyrannis.” = Mai întâi a luat cerului fulgerul, apoi domnitorilor puterea (sceptrul). Azi se citează în forma de mai sus.

Eris mihi magnus Apollo. = Vei fi înaintea mea mare, ca Apollo.

Virgil, *Ecl.*, III, 104.

Damoetas provoacă pe Menalcas să-i spună: „Unde-i ceriul numai 3 stîmjeni de lat și, de-i va putea răspunde la asta, va fi înaintea lui mare, ca Apollo.“ Citatul acesta se adaugă la întrebările ce nu se prea pot rezolva.

Eritis sicut Deus, scientes bonum et malum. = Veți fi ca D-zeu și veți ști ce-i bine și ce-i rău. I, *Moise* 3, 5.

Vezi: Goethe, *Faust*, I, Casa de studiu. Elevul. — *Vulgata*: „Eritis sicut Dii“.

Errare humanum est. = A greși e lucru omenesc.

Seneca maj., *Controvers*, IV, 3 (humanum est errare). Theognis (540 a. C.) exprimă mai întîi ideea: „Greșelile-s legate de omul muritor.“ Asemenea Sophocle, *Antig.*, 1023—4; Euripide, *Hippol.*, 615 și în un epigram la adresa celor căzuți la Chăronea: „A nu greși-n nimic e lucru aparținător zeilor“ — Cicero (*Philipp.*, XII, 2): Cuiusvis homini est errare, nullius nisi insipientis in errore perseverare. = Tot omul poate greși, dar numai cel prost nu recunoaște eroarea.

Errare ... malo cum Platone ..., quam cum istis vera sentire, = Mai bine vreau să greșesc (rătăcesc) cu Plato decît să cuget adevărul cu ei (pitagoreii).

Cicero, *Tuscul.*, I, 17, 39.

Es maiora cupimus, quo maiora venerunt. = Poftim cu atît mai mult, cu cît avem mai mult.

Seneca, *De benef.*, II, 27.

Vezi și Justinus VI, 19 „... mori ingenii humani, quo plura habet, es ampliora cupientis“. = Așa-i spiritul omului, cere mai mult, de ce are mai mult.

Martin Miller (1750—1814), *Indestularea* (1777): „Je mehr er hat, je mehr er will. Nie schweigen seine Klagen still.“

Est deus in nobis, agitante calescimus illo. = E în noi D-zeu și ne însufletește agitația lui.

Ovid, *Fast.*, VI, 5.

Est modus in rebus, sunt certi denique fines. = Toate lucrurile își au măsura lor și există margini stabilite.

Horăț, *Sat.*, I, 1, 106.

Est nobis voluisse satis! = Pentru noi e de-ajuns și numai a fi voit!

Tibull, *Eleg.*, IV, 1, 7.

Vezi: „In magnis ...“

Est quaedam flere voluptas! = În plîns e oarecare plăcere.

Ovid, *Trist.*, IV, 3, 37.

Et in Arcadia ego! = Și eu am fost în Arcadia!

Cuvinte scrise sub un tablou de Bartolomeo Schidone (1559—1615)

care reprezintă 2 ciobani, ce privesc o căpățină de om mort. Nic. Poussin (1596—1665) le folosește ca epitaf. De-atunci încoace sînt des întrebuițate d.e. Schiller, *Poezii: Resignațiunea*, str. I (Auch ich war in Arcadien geboren!) Goethe, ca motto, la *Călătoria în Italia*, F. Ruckert, *Aprilreiseblätter*, 20. Mai tîrziu s-a lătit mai ales prin deasa folosire, ca inscripție pe monumente de morți.

Et quondam maiora tui. = Odată ai suportat și mai multe.

Horaț, *Sat.*, II, 5, 21. După Homer, *Odissee*, XX, 18: „Rabdă, suflă, ai suportat cîndva și mai grea pacoste.”

Et semel emissum volat irrevocabile verbum. = Și vorba odată scăpată se lățește fără a o mai putea opri.

Horaț, *Epist.*, I, 18, 17, vezi *Ars poet.*, 390.

Eventus stultorum magister est. = Succesul e învățătorul nebunilor.

Livius, XXII, 39.

Ex quorum pars magna fui. = Și unde am avut mare parte.

Virgil, *Aen.*, II, 6.

Ex malis eligere minima. = Din două rele alege pe cel mai mic.

Cicero, *De offic.*, III, 1, 3.

Ex nihilo nihil. = Din nimic, nimic răsare; Persiu (34—62), *Satire*, III, 24.

Ex ungue leonem (pingere). = După unghie (să deplîngi) leul. = Să concludi din un membru mărimea, forma-ntreagă.

Alcăus (610 a. C.); alții Phidias (n. 500 a. C.).

Exegi monumentum aere perennius. = Mi-am pus un monument mai durabil ca arama.

Horaț, *Ode*, III, 30, 1.

Vezi: Ovid, *Amores*, III, 15, 7—8 și *Metam.*, XV, 871—72.

Exemplis discimus. = Prin exemple învățăm.

Phaedrus, II, 2, 2.

Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor! = Un răzbunător va răsări din cenușa oaselor mele!

Virgil, *Aen.*, IV, 625.

Generalul spaniol Diego Leon strigă aceste cuvinte către soldații cari îndeplineau mandatul executării sale (1841).

Experto credite! = Crede celui ce-a experiat-o!

Virgil, *Aen.*, XI, 283.

Se află și la Ovid, *Ars amandi*, III, 511 („crede experto”).

Experto crede Roberto (Ruperto). = Crede experta lui Robert.

Antoniou de Arena († 1544), *Ad compagnones: Consilium pro dan-satoribus*, 3.

Vezi: „Quam subito ...”

F

Faber est suae quisque fortunae. = Fiecare e faurul sorții sale = Ce îți așterni, așa dormi. Cum îți vei săra, așa vei mânca.

Se atribuie lui Appius Claudius (consul 307 a.C.) prin textul, scos din *De republica ordinanda*, I, 1 (Sallust?): „Quod in carminibus Appius ait, fabrum esse suae quemque fortunae.”

Vezi: „Sapiens ipse ...” și „Sui cuique etc. ...”

Facies Hippocratica. = Fața hippocratică.

Hippocrates (460—370 a.C.) descrie în *Prognostikon* o fizionomie ce poartă semnele unei apropiate morți, cu așa succes, încît o astfel de mutră și azi se numește hippocratică.

Facies non omnibus una

Nec diversa tamen (qualem decet esse sororum). = Nu-s toate la față asemenea și totuși nici diferite (precum se șade surorilor). Ovid, *Metam.*, II, 13—14, descriind nimfele.

Facilis descensus Averno! = Ușoară-i coborîrea în infern.

Virgil, *Aen.*, VI, 126.

După filosoful Bion (270 a.C.), „Calea la Hades e ușoară, te cobori cu ochii închiși”.

Facit indignatio versum.

Vezi: „Si natura ...”

Facta infecta facere verbis postulare.

Vezi: „Factum ...”

Factum fieri infectum non potest. = Un lucru făcut nu-l poți face nefăcut.

Terenz, *Phormis*, V, 8, 45; Asemenea și Theognis (540 a.C.): „Ce odată s-a făcut, nu se poate face nefăcut; dar față de cele viitoare aibi atenție încordată.” — Acest poet va fi insuflat lui Plautus rîndurile: „Factum illud: fieri infectum non potest.” = S-a făcut, n-o poți face nefăcută (*Aubul*, 4, 10, 15), și „Hultus est, qui facta infecta facere verbis postules”. = Ești prost, dacă ceri să faci prin vorbe nefăcut, un lucru deja făcut (*Trucul*, 4, 2, 21).

Facta mea, non dicta, vos sequi volo. = Voiesc să-mi urmați faptele, iar nu cuvintele.

Consulul Valerius (343 a.C.) a zis (după Liviu, VII, 32): „Facta mea non dicta vos, milites, sequi volo.” = Soldați, eu vreau să-mi urmați faptele, nu cuvintele.

Fama crescit eundo. = Faima crește lăindu-se.

Virgil, *Aen.*, IV, 175: „Viresque acquirit eundo” = Lăindu-se

capătă puteri (faima). De-aci s-a format expresiunea de mai sus sau și numai scurt: „Crescit eundo.”

Vezi: „Viresque ...”

Fas est et ab hoste doceri. = Ești dator a învăța și de la dușmani.

Ovid, *Metam.*, IV, 428.

Fato major prudentia. = Precauțiunea stă mai presus ca întâmplarea.

Virgil, *Georg.*, I, 416.

Favete linguis! = Aveți grijă de limbă (adică nu vă certați și nu flecăriți).

Horat, *Ode*, III, 1, 2; Cicero (în *De Divin.*, I, 45, 102 și II, 40, 83) afirmă că în Roma din vechime se exclamau aceste cuvinte la servicii divine.

Felix Austria. Vezi „Bella gerant ...”

Felix, qui potuit rerum cognoscere causas! = Fericit, cel ce poate pătrunde cauza lucrurilor!

Virgil, *Georg.*, II, 490.

Felix, qui quod amat, defendere fortiter audet. = Fericit cel ce cuatează să apere cu curaj ceea ce iubește.

Ovid, *Amores*, II, 5, 9.

Ferrum et sanguis.

Vezi: „Caedes videtur ...”

Festina lente! = Grabă țîrzie!

Vorbă de predilecție a lui August (Suetoniu, *Aug.*, 25).

Fiat justitia, et pereat mundus. = Dreptatea trebuie să se execute, chiar de s-ar prăpădi lumea.

Zisa împăratului Ferdinand I (1556—64 guv.) după Ioan Manlius, *Loci communes* (1563), II, p. 290.

Fides obligat fidem. = Încrederea provoacă încredere.

P. Scipio (217 a. C.) zise, — Precum ne spune Liviu (XXII, 12, 14) — către prefectul Bostor înaintea Laguntului: „Habita fides ipsam plevumque obligat fidem.” = Aceia în care ne încredem sunt și ei obligați a se încrede.

Fidus Achates. = Credinciosul Achas (amicul lui Aeneas).

Virgil, *Aen.*, VI, 158, I, 188 etc.

Finis Poloniae! = Sfîrșitul Poloniei!

Aceste cuvinte le pune *Südpreussische Zeitung* din 25 oct. 1794 în gura lui Kosciuszko. În lupta de la Maciejowice (10 oct. 1794), fugind să fi dat în un năsipiș, cazacii să fi împușcat calul de sub el și să-l fi rănit. Apoi adus pe 4 prăjini în castru să fi exclamat la predarea sabiei: „Finis regni Poloniae.” Eroul polon

însă neagă aceasta în o epistolă adresată (12 nov. 1803) lui Luis Philippe Ségur.

Polonii răspund acestei invective — devenite altcum fapt, — prin marșul Dombrowski: „Ieszcze Polska nie zginela“ etc. = Este Polonia, nu e pierdută.

Flavit deus et dissipati sunt. = A suflat Dumnezeu și s-au risipit.

Vezi: „Afflavit ...“

Flectere si neque Superos, Archeronta movebo! = De nu pot îndupleca pe zei, voi mișca infernul!

Virgil, *Aen.*, VII, 312.

Fluctus in simpulo. = Furtună în lingura de scos.

Din Cicero (*De legib.*, III, 16): „Excitare fluctus in simpulo.“

După Cicero, Montesquieu (1689—1755) astfel timbră mișcările din republica pitică San Marino: „Tempête dans un verre d'eau“ = Tempestate într-un pahar de apă. *Le Curé de Tours*, p. 281.

(Flautistul Dorian voind a persifla pe Thimoteus, care zicea pe citeră: „Un vifor pe mare“, zise: „Am auzit în o oală cu apă clocotindă mai mare furtună“ (Athenaeus, *Deipnos*, VIII, 19).

Forsan et haec olim meminisse iuvabit. = Odată va fi poate o plăcere a ne aduce aminte și de aceasta.

Virgil, *Aen.*, I, 203. — Vezi *Odyssea*, XII, 208.

Fortes fortuna adiuvat. = Pe cei tari îi ajută norocul.

Terenz, *Phormio*, I, 4.

După Claudian (*Epist.* IV, 9) se reduc la al poetului Simonides din Keos (556—469 a.C.). „Fortes iuvat fortuna, Cei sententia vatis.“ = Pe cei tari îi ajută norocul, așa zice poetul din Keos. — Vezi și Cicero, *Tuscul.*, II, 4, 11, *De fin.*, III, 4, 16 („fortuna forbes“) și Livius XXXIV, 37. — Tibull, I, 2, 16: „Fortes adiuvat ipsa Venus.“

Fortiter in re, suaviter in modo. = Puternic la faptă și domol la mijloace.

Se reduce la cuvintele generalului jesuiților Aquaviva (1543—1615), care (în *Industriae ad curandos animae morbos* — Veneția, 1006) zice: „Nu numai autoritatea sfinților părinți, ci și principiile noastre învață că modul guvernării trebuie să fie puternic și cu blîndețe“, iar la urmă — după o mai lungă dezvoltare a acestei afirmări — continuă: „Fortes in fine assequendo et suaves in modo assequendo simus.“ = Să fim puternici la ajungerea scopului și blînzi în modul de a-l ajunge. De altcum și sofistul Himerudo (IV, d.C.) se exprimă: „Blînd la vorbă, aspru la faptă“, iar în *Înțelepciunea lui Solomon* (8, 1) zice despre înțelepciune:

Se extinde cu putere de la un capăt la celălalt și toate le stăpânește cu blindețe. (*Vulgata*: Attingit ergo a fine usque ad finem fortiter et disposit omnia suaviter).

Fortuna caeca est. = Norocu-i orb.

Cicero, *Laelius*, XV, 54.

Fortuna filius. = Fiul norocului.

Horaț, *Sat.*, II, 6, 49.

Fruges consumere nati.

Vezi: „Nos numerus sumus ...”

Fuimus Troes, fuit Ilium, et ingens Gloria Teucrorum. = Am fost troieni, a existat odată Troia și era extinsă gloria teucrilor.

Virgil, *Aen.*, II, 325.

Furor teutonicus. = Furia teutonică.

Lucanus († 65 a. C.), *Pharsalia*, I, 256. Din asta s-a format: „Furia Francese” ce ocură mai întâi la Antoniu de Arena (†1544), *Ad compagnones*, p. 11.

G

Garrire incipiunt et ab hoc et hac et ab illa!

Vezi: „Quando conveniunt ...”

Genus irritabile vatum. = Genul iritabil al poezilor.

Horaț, *Epist.*, II, 2—102.

(Grammatici certant; et) adhuc sub iudice lis est. = Învățații se ceartă și chestia încă nu-i decisă.

Horaț, *Ars poet.*, v. 78.

Vezi: „Adhuc ...”

Grata superveniet, quae non sperabitur, hora! = Pe neașteptate îți va sosi oră norocoasă.

Horaț, *Epist.*, I, 4, 14.

Gutta cavat lapidem, non vi sed saepe cadendo. = Picurul găurește stinca nu cu puterea, ci căzînd des.

Ovid, *Ex Ponto*, IV, 10, 5 cîntă: „Gutta cavat lapidem, consumitur, annulus usu.” = Picurul găurește piatra, se tocește inelul prin folosire. „Non vi sed saepe cavendo” s-au născut din versurile comediei (*Il candelajo*, III, 6, 1582) lui Giordano Brunos:

„Gutta cavat lapidem, non bis sed saepe cadendo: Sic homo fit sapiens, bis non sed saepe legendo.” = Picurul găurește piatra, căzînd nu de două ori, ci des; așa omul devine înțelept, citînd nu de două ori, ci des.

H

(Pro captu lectoris) habent sua fata libelli. = Și cărțile au soarta lor.

Terentianus Maurus (după Lachmann din v. III, d.C.) în *Carmen heroicum*, partea *De libris, syllabis et metori*, v. 258.

Hanc veniam petimusque damusque vicissim. = Concesiunea aceasta o cerem pentru noi și o recunoaștem și altora.

Horat., *Ars poet.*, 11.

Horat. întrebuițează aceste cuvinte referitor la licențele poetice, pe care le concede poeților și le reclama și pentru sine, dar azi se generalizează.

Hannibal ad portas! = Hanibal la poartă! (Pericolul la ușă).

Cicero, *I Philippica*, V, 11; *De fin.*, IV, 9, 22.

Hectora quis nosset, si felix Troia fuisset? = Să fi fost Troia norocoasă, cine-ar fi cunoscut pe Hector?

Ovid, *Trist.*, IV, 3, 75.

Heredis fletus sub persona risus est. = Plînsul erezilor e un ris mascat (prefăcut).

Publius Syrus (50 a.C.), sentența 187.

Seamănă cu a 12-a din așa-numitele varronice: „Sic flet heres, pt. puella nupta viro; utriusque fletus non apparent risus.“ = Eredele plînge ca și mireasa; plînsul ambilor e un vis ascuns.

Hic gelidi fontes, hic mollia prata, Lycori,

Hic nemus; hic ipso tecum consumere aevi = Aici sunt izvoare reci, aici rîuri moi, aici bercuri, aici, o, Lycore, aş voi cu tine să-mi termin viața!

Virgil, *Ecl.*, X, 42—43.

Hic haeret aqua. = Aici s-a înfundat.

S-a format din cuvintele lui Cicero, *De offic.*, III, 33, 117 (sed aqua haeret, ut aiunt) și „ad Quintum fratrem“, 2, 8 (in hoc causa mihi aqua haeret).

Vezi: „Aqua haeret ...“

Hic niger est, hunc tu, Romane, caveto! = Țasta-i negru la suflet, de el te ferește, Romane!

Horat., *Sat.*, I, 4, 85.

Hic Rhodus hic salta! = Aicea-i Rodus, aici sari!

După fabula lui Aesop: *Folosul*. Cineva se fălește cu provocare la martori, că-n Rodus a făcut o săritură uriașă și altul îi reflectează: Nu trebuiesc martori, ci dacă-i adevărat „aicea-i R., aici sari“.

Hinc illae lacrimae. = De-aici lacrimile acele!

În *Andria* lui Terenț (I, 1, 99) povestește Simo, cum s-a bucurat la început de lacrimile fiului lui Pamphil la înmormântarea unei vecine. Mai târziu însă a observat în convoi pe frumoasa soră a moartei. Atunci a înțeles ... Aha! Hunc illae!

Vezi și Cicero, *Pro Caelio*, c. 25; Horaț, *Epist.*, I, 19, 41.

Hoc erat in votis. = Asta totdeauna am dorit-o (era între dorințele mele).

Horaț, *Sat.*, II, 6, 1.

Hoc Herculi Iovis satu evito potuit fortasse contingere, nobis non item. = Asta — ce-i drept — s-a putut întâmpla la Hercule, dar nu la noi.

Cicero, *De off.*, I, 32, 118.

Hoc volo, sic iubeo: sit pro ratione voluntas! = Așa vreau, așa demant, în loc de motiv stă voia!

La Iuvenal (*Sat.*, VI, 223) — „insulta o femeie arogantă pe bărbatul ei, care nu voia să crucifice un sclav fără pic de vină“.

Și: „Sic volo.“

Homines dum docent discunt. = Oamenii învață pînă instruează.

Seneca, *Epist.*, VII.

Vezi: „Docendo ...“

Homines quo plura habent, eo cupunt ampliora. = Oamenii, de ce au mai mult, de-aceia mai poftesc. —

După Justinus, VI, 1. Vezi Seneca, *De benef.*, II, 27.

Homini necesse est mori. = Toți oamenii trebuie să moară.

Cicero, *De fato*, IX.

Homo bonus semper tiro est. = Omul bun rămîne totdeauna un începător.

Martial (40—102 d.C.), XII, 51.

Vezi: „Bonus vir semper tirs.“

Homo doctus in se semper divitias habet. = Omul învățat are averea continuu cu sine.

Phaedrus, *Fab.*, IV, 21, 1.

Homo proponit, sed deus disponit. = Omul propune și D-zeu dispune. După proverbul lui Solomon, XXI, 9.

Homo sum; humani nihil a me alienum puto. = Sunt om; nimic nu mi-e străin, ce-i omenesc.

Terenț, *Heautontimorumenos*, I, 1.

Honor est praemium virtutis. = Onoarea-i răsplata virtuții.

Cicero, *Brutus*, 81.

Horror vacui. = Groază de gol.

După Rabelais (1483—1553), *Gargantua et Pantagruel*, I, 5: Natura adhorret vacuum!

Hostes omnibus omnes.

Vezi: „Bellum ...“

Huic illae irae, ori: Inde illae irae. = De-aici mînia aceea!

Iuvenal (47—113 d. C.), *Sat.*, I, 168.

Humanum est errare.

Vezi: „Errare ...“

Hunc tu, Romane, caveto!

Vezi: „Hic niger ...“

I

Iacta est alea.

Vezi: „Alea ...“

Iam proximus ardet Ucalegon. = Arde deja la vecinul Ucalegon.

Vergil, *Aen.*, II, 311.

Idem velle atque, idem nolle, ea demum firma amicitia est. = A voi aceeași și a nu voi tot aceeași, asta nu mai e firma amicitiei.

Sallust, *Cat.*, XX, 4.

Ignorabimus. = N-am ști-o nicicînd.

E cuvîntul cu care du Bois Reymond a încheiat discursul *Despre cunoașterea naturii*, ținut în Lipsca la a. 1872 și tradus în mai multe limbi: „Ignoramus“ era formula juraților din Anglia veche pentru cazul cînd adevărul acuzei nu se putea constata.

Iliacos intra muros peccatur et extra. = Se păcătuiește între, ca și afară de murii Ilionului.

Horat., *Epist.*, I, 2, 16.

Ille terrarum mihi praetor omnes angulus videt. = Dintre toate îmi suride locul acesta pe pămînt.

Horat., *Ode*, II, 6, 13. — Se folosește as. ca inscripție pe case.

Illud iucundum nil agere. = Acea plăcere de a nu face nimic. = Il dulce farniente.

Pliniu jun. (62—113 d. C.), *C.* VIII, E. 9. Și Cicero (*De oratore*, II, 24): „Nihil agere ... delectat“ = E plăcut a nu face nimic.

Imperium et libertas! = Domnie și libertate!

Cicero, *In Cat.*, IV, 9, 19. — Tacitus: „Principatum ac libertatem“ (*Agricola*, III).

Impossibilium nulla obligatis est. = Față de ce-i imposibil, nu există obligămînt.

Celsus jun. (100 d. C.), *Digeste*, C. 50.

Vezi: „Ultra posse ...”

In audaces non est audacia tutal = Este periculoasă cutezanța față de cei cutezătoril

Ovid, *Metam.*, X, 544.

In dubiis libertas.

Vezi: „In necessariis ...”

In dulci iubilo. = În dulce jubileu.

Așa se începe o poezie, aflată în un manuscript (v. XIV), ce tratează despre viața misticului Saso.

In flagranti (crimine comprehensi). = Prins în flagrant delict.

Din *Codex Iustinianens*, edat de Trebonian († 545) și alți nouă juriști în anul 529 d. C.

(In) hoc signo vinces. = Cu acest semn vei învinge.

Împăratul Constantin, mergînd la 312 d. C. contra lui Maxențiu, a văzut pe cer o cruce cu inscripția: „Cu crucea vei învinge!” (Euseb Pamphil, *Viața lui Constantin*, I, 28). — Azi se folosește citatul latin.

(Quod si deficient vires audacia certe Laus erit) in magnis et voluisse sat est. = Începutul îndrăzneț merită lauda chiar și cînd lipsesc puterile: în lucruri mari și a voi e destul.

Properțiu (48—16 a. C.), II, 10. 6. Vezi și Tibull (IV, 1, 7): „Est nobis voluisse satis” = Pentru noi e de ajuns a fi voit.

In medias res. = În esența lucrului.

Horaț, *Ars poet.*, 148.

In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus autem caritas. = Unitate în cele necesare, libertate în cele dubii, în toate însă răbdare!

Augustin: „Si nos servaremus in necessariis unitatem, in non necessariis libertatem, in utrisque charitatem optimo certe loco essent res nostrae.” — Asemenea se zice în o disertație a lui Gregoriu Franc, tipărită în 1628 în Frankfurt l.o.: „Servemus in necessariis unitatem, in non necessariis libertatem, in utrisque charitatem.”

In omni adversitate fortunae infelicissimi num genus infortunii est fuisse felicem. = Cel mai greu fel de nefericire e între toate vicisitudinile sorții a fi fost fericit.

Boëtius († 524 ori 526 d. C.), *Mîngîțirea filosofiei*, II, 4. Mai frumos exprimă această idee Dante în *Divina comedie* (*Infernul*, V, 121): „Nu există mai mare durere, decît în nefericire a-ți aduce aminte c-ai fost fericit.”

In verba magistri iurare. = A jura pe vorba magistrului.

Horat., *Epist.*, I, 14.

In vino veritas. = În vin e adevărul.

Alcaus afirmă mai întâi: „Vinul e pentru om o oglindă” (fragm. 16) și „Vinul se numește, copile, și adevăr” (fragm. 17). Asemenea Theognis (500): „Vinul descoperă gândul omului” etc. etc.

Incidis in Scyllam, cupiens vitare Charybdim. = Vrînd a te feri de Caribdi, cazi în Scila.

Ingrata patria, ne ossa quidem hatebis! = Patrie ingrată, nici barem oasele mele nu ți le voi încredința.

Epitaful lui Scipio Africanul, † 183, în Liternum (Campania).

Injuria non fit volenti.

Vezi: „Volenti ...”

Integer vitae subrisque purus. = Integru și curat de păcate.

Horat., *Ode*, I, 22, 1.

Inter arma silent leges.

Vezi: „Silent ...”

Interim fit aliquid. = Într-aceea se-ntîmpla ceva.

Terențiu, *Andria*, II, 1.

Introite, nam et hic Dii sunt! = Intrați, căci și aici sunt zeii.

După Heraclit (500 a.C.).

Invita Minerva. = Fără învoirea Minervei.

Cicero, *De offic.*, I, 31, 110; *Ad fam.*, III, 1; XII, 25.

Horat., *Ars poet.*, 385.

Iota unum — non praeteribit. = Nici o iotă nu se va pierde.

Matei V, 18 (*Vulgata*).

Ipsa sua melior fama ... Claudia. = Însăși Claudia e mai bună ca și renumele ei.

Ovid, *Epistolae ex Ponto*, I, 2, 14, 3. Asemenea Schiller (1759—1805), *Maria Stuart*, III, 4: „Sunt mai bun ca renumele meu.”

Iipse dixit. = Insuși a zis.

Sunt cuvintele cu cari aprobau învățăceii lui Pythagora învățăturile maestrului lor.

Cicero, *De natura deorum*, I, 5, 10.

Ira furor brevis est. = Mînia e o scurtă nebunie.

Horat., *Epistol.*, I, 2, 62.

Iucundi acti labores. = Sunt plăcute lucrurile terminate.

Cicero, *De finibus*, II, 32, 105.

Iudicium Paridis. = Judecata lui Paris (care a provocat resbelul troian).

La Homer (*Iliada*, XXIV, 25—30) se face mai întâi aluzie la judecata lui Paris. Se citează și azi când e vorba de frumusețea vreunei femei.

J

Juppiter pluvius. = Joe dătătorul de ploi (Grecii îl venerau în mai multe locuri:)

Aristotel, *De mundo*, 7. — Pausanias, II, 19; IX, 39; Tibull, I, 7, 26; Goethe, *Epigramul*, 22.

M

Maiores fertilissimum in agro oculum domini esse dixerunt. = Cei vechi ziceau că ochiul D-lui e pentru agri cel mai fructifer.

Plinius († 79 d.C.), *Nat. hist.*, 18, 2.

Manet alta mente repostum. = Rămîne adînc săpată în inima (Iunonei) sentința lui Paris, care declară pe Venus de cea mai frumoasă.

Manus manum lavat. = O mîna spală pe alta.

Seneca, *Apocolocyntosis*, Petron, *Sat.*, 45.

N

Non cuivis homini contigit adire Corinthum. = Nu tot omul are parte să vadă Corintul, adică să dobîndească supremul.

Horat, *Epist.*, I, 17, 36.

E traducerea proverbului grecesc: Ου παντος ανδρος εις Κορινθον εσθ ο, πλους (v. Gallius, I, 8, 4, îi dă însemnătate frivolă); dar Corintul oferea și plăceri ideale. Călătoria pe mare pînă acolo era o cutezată întreprindere. La asta țintește Horat.

Nulla fere causa est, in qua femina litem moverit. = Abia există un proces unde să nu fi început cearta o femeie.

Iuvenal, *Sat.*, VI, 242 și 243.

Vezi romanul lui Richardson: *Sir Charles Grandisou* (1753), I, *Epist.*, 24: „Such a plot must have a woman in it.” = În dreptul unei atare chestii trebuie să stea o femeie. Adeseori se citează și „Cherchez la femme!” s. — „Où est la femme?” — Caută femeia! Unde e femeia?

O

Ohe, jam satis! = O, destul deja!

Omnē tulit punctum, qui miscuit utile dulci! = Acela-i expert, care unește folositorul cu frumosul

Horat, *Ars poet.*, 343. Vezi: Sophocles, *Oad. tyr.*, 591.

R

Roma aeterna. = Eterna Romă.

Tibull, II, 5, 23.

S

Si fractus illabatur orbis,

Impavidum ferient ruinae. = Chiar frînt să cadă cerul, eroul va muri între ruine neînfricat.

Horat, *Ode*, III, 3, 7.

T

Tempus edax rerum. = Timpul ce consumă toate obiectele.

Ovid, *Metam.*, IV, 234; *Epist. ex Ponto*, IV, 10, 7.

INDICE DE NUME

A

- Achas, personaj mitologic, prietenul lui Aeneas, 445
- Adrian, patriarh al Moscovei, 215
- Aeneas (Eneas), erou mitologic, 434, 445
- Agilulf, soțul reginei Theodelinda, 436
- Alexandru I Karagheorghević, rege al Iugoslaviei, 79, 80, 329, 330, 331, 332, 333, 355
- Alexis, personaj mitologic, 424
- Alfonso, infantele Spaniei, 409
- Anaxagora, filozof materialist grec, 436
- Andrassy Iuliu, conte, ministru maghiar, 78, 323
- Andrei, general francez, 384
- Andronic Ioan, preot, 15
- Angelescu Constantin, ministru, 64, 81, 94, 210, 260, 334, 343, 349, 356, 357, 367, 383, 384, 419, 420, 421
- Antal Dumitru, revizor eparhial, 421
- Antal Grigore, preot, 77, 321
- Antal Mircea, preot, 83
- Anton de Habsburg, arhiduce, 82, 411, 413
- Antonescu Victor, actor și ziarist, 105, 134, 288
- Antonescu Marioara, actriță, 105
- Antonie, mitropolit al Kievului, 371
- Antoniou de Arena, 443, 447
- Antonovici Iacov, episcop, 22, 346
- Aphrodita (Afrodita), zeița frumuseții la greci, 439
- Apponyi Albert, conte, ministru maghiar, 78, 323, 324, 399
- Arapășu Teoctist, patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, 23
- Arănescu — Donici Konon, mitropolit-primat, 52, 208, 326, 357, 358
- Ardeleanu, 361
- Ardeleanu Ilie Al., 207
- Argetoianu Constantin, om politic, 64, 65, 81, 105, 106, 222, 380, 400, 414
- Arion, 387
- Aristotel (Stagiritul), savant și filozof grec, 425, 434, 436, 438, 453
- Arseniev N., profesor, 23
- Aschylus, 435
- Atanasie Alexandru Mironescu, mitropolit primat, 212, 216
- Atanasie Theodosie, episcop, 306, 307
- Athena (Atena), zeița greacă a înțelepciunii, 439
- Athenaeus, poet antic, 446
- Augias, regele Elidei, 357, 427, 428

- August (Caius Iulius Caesar Octavianus Augustus), împărat roman, 423, 428, 432, 445
- Augustin (Aurelius Augustinus), teolog, filozof și scriitor roman, 436, 451
- Averescu Alexandru, mareșal, 59, 61, 64, 68, 70, 97, 100, 103, 106, 214, 358, 369, 375, 378, 381, 390, 392, 394, 395, 399, 402, 403, 408, 415
- Axente C. S., consilier la Curtea de apel, 54, 55, 107, 109
- B**
- Babeș Emil, avocat, om politic, 325
- Babeș Victor, medic, 109, 110, 178, 232
- Babeș Vincențiu, avocat, om politic, 77, 325
- Bacon Francis, baron de Verulam, om politic și filozof englez, 427
- Baierllin Henry, ziarist englez, 74, 88
- Baiulescu Bartolomeu, proto-pop, 110
- Baiulescu Maria, scriitoare, 110
- Balamace, preot, 336
- Balif, general, 408
- Balș Gh., arhitect, 124
- Baltaga Alexandru, preot, 15
- Banffy Dezideriu, baron, prim-ministru maghiar, 77, 380, 381
- Banu Constantin, profesor, 68, 275, 276, 306, 333, 334, 340, 341, 343, 347, 348, 349, 351, 354, 355, 357
- Barcianu-Popovici Daniel, profesor, 325
- Barcianu-Popovici Sava, pr. prof., 325
- Băbuș Grigore, preot, 27
- Bădescu Constantin, 62
- Bădescu Iosif Traian, episcop, 22, 168, 199, 417
- Băgulescu, locotenent-colonel, 99, 104
- Băicoianu, 237
- Bălan Nicolae, mitropolit al Ardealului, 16, 18, 22, 70, 73, 168, 175, 307, 308, 317, 352, 420, 421
- Bălașa, fiica lui Constantin Brîncoveanu, 354, 419
- Băltăceanu Gheorghe, preot, 129
- Bănățanu, dir. ziarului „America”, 237
- Bănulescu-Bodoni Gavril, mitropolit al Basarabiei, 18, 34, 35
- Beatrice, infantă a Spaniei, 409
- Beatte, preot anglican, 365, 366
- Beaumarchais Pierre Augustin Caron de, dramaturg francez, 427
- Bejan, librar, 333
- Bejan Serghie, preot, 15
- Belu, baron, 387
- Benescu, 137
- Beneș Edvard, președintele Republicii Cehoslovace, 312, 375, 376
- Beran, 397
- Berechet Dimitrie Ionescu, arhitect, 38
- Berechet Ștefan, profesor, 27

- Bergk, 439
 Berlogea Avram, 63, 111, 113
 Berner, 434
 Bernhardt, 274
 Berthelot Henry Matias, general, 225
 Beza Marcu, prof., consul general la Ierusalim, 38
 Biberia, deputat, 112
 Bibescu George Valentin, prinț, om politic, 65, 113, 114, 116
 Bibescu Martha, principesă, scriitoare, 64, 79, 115, 116, 117, 408
 Bion, filozof, 444
 Bismark Otto prinț von, om politic german, 430
 Bîrnovescu, student, 238
 Blaga Iosif, profesor, publicist, 117, 118
 Blanck Aristide, bancher, 408
 Blanck Marmorosch, 413
 Bobancu, 99
 Bobulescu C., preot, 27, 331
 Bocu Sever, ziarist, 313, 394, 395
 Boëtius, 451
 Boilă Romul, profesor universitar, 394, 405
 Bologa Valeriu, consilier ministerial, 77
 Borcea Emil, redactor, 323
 Borcea I., prof., om politic, 65, 119, 120
 Borcea Lucian, avocat, 305
 Borcea Petre, 148
 Borgia Cesare, fiul papei Alexandru Borgia, 428
 Boris III, țar al Bulgariei, 79, 418
 Borza Alexandru, profesor, 239
 Bostor, prefect, 445
 Boțian, notar, 381
 Braniște Valeriu, filozof, 12, 121, 324, 368, 369
 Braniște Valerian, 121
 Braniște Virgil, 121
 Bratu T., 33
 Brădișteanu Stancu G., 37, 227, 228, 386
 Brăiloiu C., profesor, 37
 Brătescu Maria, 115
 Brătianu Dinu, 168, 169
 Brătianu Gheorghe I., profesor de istorie, 122, 284
 Brătianu Ion I. C., prim-ministru, 8, 9, 43, 70, 78, 81, 122, 169, 209, 235, 288, 306, 322, 326, 329, 332, 333, 335, 337, 338, 341, 343, 344, 346, 347, 348, 349, 350, 355, 356, 357, 361, 362, 367, 372, 373, 377, 378, 379, 392, 394, 396
 Brătianu Lia, 361
 Brătianu Pia I. C., soția lui I. C. Brătianu, 9
 Brătianu Vintilă, inginer, 9, 169, 344, 345, 352, 353, 361, 378, 381, 382, 393, 394, 396, 400, 401, 402
 Brediceanu Caius, avocat, om politic, 71, 72, 73, 132, 133, 142, 150, 151, 152, 153, 154, 160, 226
 Brediceanu Coriolan, 133
 Brediceanu Eugenia T., 133
 Brediceanu Tiberius, compozitor, 133
 Brehm, 435
 Bria Ioan, profesor, 21, 51
 Brîncoveanu-Basarab Const. M., prinț, om politic, 122, 123, 124, 125, 126, 131, 421

- Brîncoveanu Constantin, domn al Țării Românești, 32, 33, 34, 93, 215
- Brîncoveanu Grigorie, prinț, 33
- Brîncoveanu Safta, 126, 421
- Broșu I., 133, 134
- Bruno Giordano, filozof italian, 447
- Buckle, 274
- Bucur Ion, 305
- Bucuța Emanoil, profesor, 195, 250
- Bunescu, 354
- Burada Teodor T., muzicolog și folclorist, 135
- Burcă Teodor, sculptor, 359
- Busembaum Hermann, călugăr iezuit, 434
- Buzdugan Gheorghe, regent, 383, 392, 393, 395, 396, 398, 404, 405, 406
- Buzdugan I., 81
- C**
- Calinic, episcop, 182
- Calustian L., 98
- Cancicov Georgeta Mircea, scriitoare, 135
- Cancicov Mircea, mare financiar, ministru, 135, 421, 422
- Cantacuzino Ioan, medic, 9, 326
- Cantacuzino Gr. Alexandrina, principesă, 80, 136, 137, 138, 139, 140, 227, 228, 354
- Cantacuzino Sabina, 64, 140, 141, 142
- Cantacuzino Șerban, domn al Țării Românești, 35
- Cantemir Dimitrie, domn al Moldovei, 135
- Capito Aetius, 430
- Caraman-Chimay Valentina de, principesă, 114
- Carol I de Hohenzollern — Siegmaringen, rege al României, 143, 323, 336, 337, 340
- Carol II de Hohenzollern — Siegmaringen, rege al României, 60, 61, 79, 81, 82, 97, 103, 109, 227, 264, 265, 271, 330, 337, 339, 354, 361, 363, 364, 369, 370, 372, 373, 374, 378, 382, 383, 384, 388, 389, 391, 392, 393, 394, 395, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 413, 418, 419, 421
- Carol IV, împărat al Sf. Imperiu roman de națiune germană, 144
- Carol V (Carol Quintul), împărat al Sf. Imperiu roman de națiune germană, 429
- Cassius Caius Longinus, om politic și general roman, 434
- Catargy Henry, ministru, 142, 143, 144
- Cato Dionysiu, 431, 432
- Cazacu N., diacon, 124, 138
- Căbășanu, 252
- Călinescu Armand, prim-ministru, 61, 98, 101, 104, 251, 313, 315
- Cercel, 417
- Cernăianu C., 94, 103, 104, 218
- Cervinka Milos, 25, 26, 144, 148
- Cezar (Caius Iulius Caesar), om politic, orator și general roman, 424
- Chilon, 436

- Chirculescu D. Nicolae, avocat, 347
- Chirescu I., profesor, 37
- Chiricuță Petre, preot, 72, 73, 133, 155, 161
- Christide, profesor, 129
- Cicero Marcus Tullius, om politic și orator roman, 423, 424, 425, 428, 431, 432, 433, 435, 438, 439, 441, 442, 443, 445, 446, 447, 448
- Cihosky, general, 383, 390, 401
- Cinna L. C., om politic roman, 432
- Ciobanu Virgil, preot, 26, 147, 148
- Ciorogariu Roman, episcop al Aradului, 22, 23, 24, 25, 55, 56, 161, 163, 164, 165
- Cipăianu Gh., agronom, 380
- Ciril (Kyri), mare duce, 404, 413
- Cisar, 159
- Ciuceanu, 220
- Ciuhandu Gheorghe, preot, 14, 16, 164
- Claudian, 427, 446
- Claudiu I (Tiberius Claudius Nero Drusus Germanicus), împărat roman, 428
- Claudius Appius Caecus Claudius, om politic roman, 444
- Clement Alexandrinul (Titus Flavius Clemens), teolog, 440
- Cloșca (Ioan Cargă), conducător al răscoalei țărănești din Transilvania de la 1784, 284
- Coandă Constantin C., general și om politic, 359
- Cobălcescu Grigore, geolog și paleontolog, 135
- Coceă N. D., scriitor și ziarist, 391
- Cociaș Constantin, magistrat, 352
- Codreanu (Zelinski) Corneliu Zelea, șeful Gărzii de Fier, 102
- Codrescu Florin, economist și publicist, 227, 228
- Comeș, medic, 65
- Comșa Grigore Gh., preot, 17, 22, 369
- Condeescu, general, 401
- Constantin, rege al Greciei, 330, 331
- Constantinescu Alexandru, om politic, 346, 347, 353, 368
- Constantinescu Mitiță, 165, 166, 275, 276, 313, 315
- Constantinescu Tancred, inginer, 400
- Constantinidis Dragoman Spiru, arhimandrit, 369, 370, 371
- Copăceanu M., 167
- Coresi, diacon, 280
- Corneanu Cornel, publicist, 8, 64, 166, 167, 168, 170, 171, 172, 173, 209, 326
- Corneanu Nicolae, mitropolit al Banatului, 21
- Corneille Pierre, dramaturg francez, 432
- Cornil, medic, 110
- Cosma Aurel, avocat și ziarist, 169, 324, 351
- Cosma I., 322
- Cosma Lucia-Minodora, muzicantă și publicistă, 173
- Cosma Partenie, jurist, 9

- Costăchescu Nicolai, dr. în chi-
mie, 386
- Coșbuc George, poet, 110
- Cotlarciuc Nectarie, mitropo-
lit al Bucovinei, 23, 268,
367, 369, 370
- Cotoșman Gheorghe, 76, 77,
173, 174
- Crainic Nichifor (Ion Dobre),
poet, ziarist și profesor, 53,
174, 176, 177, 178, 418
- Crassus Marcus Licinius, om
politic roman, 435
- Crăciunescu Aurel, preot, 286
- Crăciunescu Nicodim, arhi-
mandrit, 212
- Cristea A., 380
- Cristea Elie Miron, mitropolit-
primat și patriarh al Româ-
niei, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12,
13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21,
22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29,
30, 32, 33, 34, 35, 36, 39, 40,
41, 42, 45, 47, 48, 49, 50, 51,
52, 53, 54, 55, 56, 57, 60, 61,
62, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 72,
74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81,
82, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 93,
102, 104, 105, 106, 107, 109,
110, 113, 116, 117, 118, 119,
120, 124, 125, 133, 135, 138,
140, 142, 143, 168, 176, 178,
180, 189, 193, 194, 197, 200,
204, 207, 210, 216, 223, 227,
228, 229, 237, 249, 251, 261,
264, 265, 266, 267, 270, 271,
276, 279, 281, 284, 286, 296,
303, 309, 310, 311, 312, 313,
315, 318, 321, 322, 323, 324,
338, 344, 345, 347, 366, 367,
370, 383, 388, 392, 397, 494
- Cristea, grădinar, 360
- Cristea Domnița, mama lui
Elie Miron Cristea, 94, 220,
223
- Cristea Gheorghe, tatăl lui
Elie Miron Cristea, 223
- Cristescu Eugen, 97, 98, 104
- Crișan (Marcu Giurgiu), con-
ducător al răscoalei din
Transilvania din 1784, 284
- Criveanu Nifon, mitropolit al
Olteniei, 417
- Cucu G., profesor, 37
- Curzon George Nathaniel, om
politic, 350
- Cuspinian, cronicar, 430
- Cuza Alexandru C., om poli-
tic și publicist, 61, 102, 104,
155
- Cuza Alexandru-Ioan, domni-
tor al Principatelor, 43

D

- Damianos, patriarh al Ierusa-
limului, 22, 80, 365, 366,
367, 368
- Damoetas, 442
- Dan Sever, jurist, 333
- Danielopolu Daniel, medic,
profesor, 275, 276
- Daniil, arhimandrit, 270
- Dante Alighieri, scriitor ita-
lian, 441, 451
- Daudet Alphonse, scriitor fran-
cez, 212
- Davus, 435
- Deheleanu, student, 258
- Demetrescu Dragomir, profe-
sor, 50, 269
- Democritos, 433
- Demosthen A., profesor, 178,
179

- Derussi Gheorghe, ambasador român la Budapesta, 182
 Diacomis V. Paulus, 432
 Diaconescu, 98
 Diaconu, ierodiacon, 294
 Diamandi Victor, ministru, 64, 290, 350
 Dimescu, 137
 Dimitrescu, 268
 Dimitriade V., 312
 Dimitriu Gabriel, student, 74, 75, 179, 180, 181, 182
 Dio Cassius Caccianus, istoric și om politic grec, 428, 430
 Diodor din Sicilia, istoric roman, 427, 433
 Diogene Laertiu, învățat grec, 424, 436
 Dionisie, arhimandrit, 369, 371
 Dissescu Constantin G., profesor, 182, 183, 184, 327, 341, 342, 344, 345, 368
 Djuvara Mircea, profesor, 185, 346
 Dobrescu Aurel R., doctor, 381
 Dobrescu Dem. I., avocat, 227, 228, 381
 Dobrin George, avocat, ziarist, 185, 186, 324
 Dolci, nuntiu papal, 370
 Dongorozi Ion, profesor, scriitor, 186
 Dorian, flautist, 446
 Dositeos, mitropolitul Sevas-tei, 291, 364, 370
 Doumergue D., 75, 181
 Dozsa, farmacist, 53
 Dragomir Silviu, profesor, 248
 Dragu, general, 98
 Drașcă Angela, 104
 Drăgoi Sabin, profesor, 37
 Dron Constantin, preot, 38, 56
 Dubleş, 329
 Duca Ion G., om politic, ministru, 59, 99, 169, 331, 344, 349, 350, 365, 417
 Duca Neofit, 33
 Dudu Velicu, secretar al lui Miron Cristea, 64, 116, 117, 318
 Duma Nichita, 22
 Dumitrescu, preot, 102
 Dumitrescu Mante, profesor, doctor, 129
 Dumitrescu Puiu, funcționar la Ministerul de Externe, 95, 97, 409
 Dumitrescu Vasile, maior, 380, 402, 405
 Dumy V., 274
- E**
- Ecaterina, prințesă a Greciei, 79, 354
 Elena, regină, fosta soție a lui Carol II, 61, 79, 99, 104, 330, 353, 354, 355, 361, 362, 364, 369, 370, 373, 374, 377, 383, 388, 389, 390, 401, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 415
 Elena, soția lui Menelau, regele Spartei, 423
 Elisabeta (Carlote-Iosefinia-Victoria-Alexandra), principesă, fiica regelui Ferdinand, 79, 330, 332, 361
 Elisabeta I, regina Angliei și a Irlandei, 424
 Elisabeta, regina Greciei, 351, 363, 373, 410

- Elvira, sora lui Miron Cris-
tea, 105, 357, 376
Emilian, episcop al Timocu-
cului, 371
Eminescu Mihai, poet, lucea-
fărul poeziei românești, 89
Empedocles, 436
Ennius, 425
Epictet, filozof stoic grec, 439
Epicur, filozof grec, 429, 436
Erdelyi Ioan, 165
Erster, 433
Euripide (Euripides), poet tra-
gic grec, 425, 427, 442
Evanghelinidis, arhimandrit,
330
Evloghie, mitropolit, 371

F

- Farinacius Prosper, jurist, 434
Ferdinand, (Victor, Albert
Meinrad de Hohenzollern),
rege al României, 71, 79, 81,
96, 143, 164, 265, 272, 326,
331, 336, 337, 338, 376, 379,
382, 384, 390, 391, 393, 398,
407, 445
Ferekide (Pherekyde) Mihai,
om politic, 338, 352
Fermo, ziarist, 96, 97
Filaret, arhimandrit, 412
Filip II, rege al Macedoniei,
439
Filip Gautier de Chatillou, 452
Filipescu Grigore, avocat, 61,
97, 102, 103
Filipescu Maria N., 186, 187
Filipescu Nicolae, 210, 211
Filodor, ministru plenipoten-
țiar al României la Praga,
375, 376
Filotei, episcop al Buzăului, 18
Flaccus Valeriu, 432
Flacius, poet, 433
Flondor Iancu, om politic, 329
Florescu Jean Th., om poli-
tic, publicist, literat, 180,
227, 228
Folescu Gh. profesor, 37
Forțu Grigore, profesor, 61,
62, 63, 102, 104
Fotios, mitropolit al Dereu-
lui, 370
Frasasovici Richard, minis-
tru, 100, 104
Franc Gregoriu, 451
Francisc Iosif I, 323
Francisco da Buti, exeget al
operei lui Dante, 441
Franklin Benjamin, 441
Franz-Ferdinand, arhiduce, 78,
323
Freidank, 432
Frențiu Valeriu-Traian, epis-
cop greco-catolic, 156, 346,
377
Frideric cel Înțelept, principe
al Saxoniei, 437
Friedrich III, împărat al Aus-
triei, 424
Fromentin E., 212
Fulea Octavian, contabil șef,
305
Fundățeanu Preda, comandor,
227

G

- Galaction Gala (Pișculescu
Grigore), preot, profesor,
clasic al literaturii române,
19, 20, 35, 270, 289, 341,
354, 366
Galenus, 433

- Galitzi Christina, 74, 187
 Gane I., profesor, 242
 Gasparri, cardinal, 70, 79, 328
 Găroiu Lalu, 322
 Găvănescu, general, 382
 Gârboviceanu Petru, 352
 Geibel, poet, 432
 Gellius A., 432, 453
 George, arhiepiscop al Varșoviei, 328
 George, diadoh (prințul moștenitor al Greciei), 330
 George II, rege al Greciei, 79, 361, 363, 409, 413
 George V, rege al Marii Britanii, Irlandei de Nord și împărat al Indiei, 382, 395, 409
 Georgescu, avocat, 222
 Georgescu Dionisie, econom, 212
 Georgescu Florica, 187
 Georgescu G., 74, 188
 Georgescu Pimen, mitropolit al Moldovei, 57, 347, 352, 354, 365, 366, 367, 395
 Georgescu Silvestru G., 252
 Germanos, diacon, 370
 Germanos, mitropolit al Sardiniei, 356, 369, 370
 Gerota Dimitrie C., medic, profesor, 53, 96, 99, 103, 188
 Ghenadie, episcop al Buzăului, 391
 Gheorghe, 116
 Gheorghian G., 395
 Gherman, preot, 421
 Ghiță P., profesor, 189
 Ghibu Onisifor, profesor, 71, 72, 73, 74, 190, 218, 368
 Ghica Grigorie, ministru, 33, 154, 155, 160
 Ghica I., inginer, 351
 Ghidionescu, profesor, 225
 Ghika-Comănești, 117
 Ghițescu, 349
 Ghițulescu, 187
 Giulamila, 357
 Giurăscu Constantin C. G., istoric, 284
 Glattfelder Iuliu, episcop romano-catolic, 340
 Goethe Johann Wolfgang, scriitor, gânditor și om de știință german, 427, 433, 437, 442, 443, 453
 Goga Octavian, poet, ziarist, om politic, 13, 68, 77, 78, 79, 87, 88, 155, 199, 216, 322, 323, 325, 327, 328, 330, 355, 357, 369, 378, 394, 396, 398, 399, 403, 405, 406, 410, 413
 Goldiș Vasile, profesor, om politic, 68, 69, 70, 71, 79, 325, 327, 368, 378, 396
 Gomoiu Victor, medic chirurg, 96, 99, 103
 Gorazd, episcop ceh, 26
 Gorki Maxim, scriitor sovietic rus, 296
 Gorsky, general, 355
 Grauner, medic, 226
 Graur Grigorie, medic, 375
 Greceanu Ștefan, 76, 191
 Grecianu Liseta, 190, 191
 Grecianu Paul-Ștefan, 191, 192
 Grecianu Ștefan-Dimitrie, publicist, 191
 Grigorescu, colonel, 389

Grossu, colonel, 63
 Grosu Gurie, mitropolit, 23,
 53, 192, 193, 367
 Groza Petru, ministru de stat,
 66
 Gusti Dimitrie, sociolog, filo-
 zof și etician, 64, 101, 104,
 193, 194, 417, 418

H

Hannibal, general și om po-
 litic cartaginez, 448
 Hațieganu Emil, profesor, om
 politic, 195
 Hausen Cecilia, violonistă, 75
 Hector, erou antic troian, 448
 Heine Heinrich, poet ger-
 man, 433
 Heineccius, filozof, 33
 Heme, 439
 Henault, 452
 Hera, zeiță, sora și soția lui
 Zeus, 439
 Heraclit din Efes, filozof grec,
 427, 452
 Hercule (herakles), erou al
 mitologiei grecești, 357, 427,
 449
 Herodot, istoric grec, 426
 Hertia Ioan, 223
 Hesec, 439
 Hesiod (Hesiodos), poet grec,
 438
 Himerudo, 446
 Hiotu C., ministru, 400, 401,
 404, 405
 Hipocrate (Hippokrates) din
 Chios, geometru grec, 426,
 444

Hîncu, 347
 Hobbes Thomas, filozof și stu-
 ditor politic englez, 429
 Hochberg, 82, 388, 404, 412
 Homer, poet epic grec, 423
 440, 443
 Horațiu (Quintus Horatius
 Flaccus), poet latin, 423,
 427, 428, 429, 430, 431, 433,
 434, 435, 436, 437, 438, 439,
 440, 441, 442, 443, 445, 447,
 448, 449, 450, 451, 452, 453,
 454
 Horea (Vasile Ursu Nicola),
 conducător al răscoalei ță-
 ranilor din Transilvania
 (1784—1785), 284
 Horvath, baron, 399
 Hossu Iuliu, episcop unit, 142,
 340
 Hubic Francisc, preot, compo-
 zitor, 195
 Hurmuzachi Alexandru, ju-
 rist, deputat și senator, 64,
 196
 Hus Jan, reformator religios
 ceh, 144, 156

I

Iamandi Victor, profesor, avo-
 cat, redactor, 197, 198, 313,
 315
 Ianaros, director, 364, 368
 Ienciu Moise, director gene-
 ral al Ministerului Cultelor,
 219, 220
 Ieronim de Praga, 144
 Ieszenszky Sandor, consilier
 ministerial, 77

- Ilarie Teodorescu, episcop al
 Constanței, 198, 199
 Ilarion, episcop al Argeșului,
 33
 Iliasievici C., mareșal, 389
 Ileana, principesă a Româ-
 niei, fiică a regelui Ferdi-
 nand, 82, 332, 354, 355, 362,
 363, 373, 374, 375, 388, 389,
 404, 410, 412, 413
 Iliescu Ștefan, preot, 356
 Imbroane Avram, ziarist și
 om politic, 65, 168, 169,
 170, 199, 200, 417
 Inculeț Ioan, om politic, 64,
 100, 104, 200, 361
 Ioachim, mitropolit al Calce-
 donului, 369, 370
 Ioachim IV, patriarh, 336
 Ioan, preot, 67
 Ioana, regina Bulgariei, 79,
 418
 Ioanițescu D. R., profesor și
 om politic, 41, 343, 345
 Ioanovici Damaschin, profe-
 sor, 65, 217, 218
 Ionescu Barbu, funcționar la
 Ministerul de Externe, 95,
 395
 Ionescu Gh., avocat, 62
 Ionescu Nae, profesor, 61, 97,
 103
 Ionescu Take, istoric, om po-
 litic, 77, 132, 201, 277, 329
 Ionescu Titu, medic, ministru,
 66
 Ionescu V., inspector general,
 98
 Iordăchescu Cicerone, profe-
 sor, 48, 49, 201, 203, 204
 Iordăchescu Valeriu, profesor,
 205, 206
 Iorga Nicolae, istoric, scriitor,
 publicist, om politic, 14, 15,
 42, 64, 78, 80, 82, 88, 103,
 206, 207, 278, 284, 292, 327,
 348, 352, 362, 366, 367, 369,
 373, 381, 383, 390, 392, 394,
 396, 406, 412
 Irina, principesă a Greciei, 79,
 353, 354, 362, 369
 Irineu, episcop, 252
 Isopescu Claudiu, profesor,
 161
 Isopescu Grecu Constantin (C.
 Verdi) profesor de drept, 26,
 147, 148, 160
 Ispir, secretar general, 334,
 347, 364
 Ispir Vasile Gh., profesor, 17,
 50, 242
 Iuliu III, papă, 426
 Iunian Grigorie N., om politic,
 394, 401, 403
 Ivan Nicolae, episcop al Clu-
 jului, 22, 39, 55, 56, 57, 71,
 78, 239, 297, 322, 327, 352,
 376

J

- Jianu, negustor, 332
 Jianu Ștefan, asesor, 8, 326,
 361
 Jocu Filaret, 353
 Joffre Joseph, mareșal fran-
 cez, 229
 Johnson Ben (Benjamin), dra-
 maturg englez, 438
 Justinian Marina, patriarh, 72
 Justinus, 442, 449

K

- Kaindal Anton, profesor și pictor, 302
 Kalinderu, numele unei familii grecești, ctitori ai parohiei Sf. Ilie — București, 387
 Kefa Nour Bey al II-lea, diplomat turc, 350
 Kemeny A., baron, 380
 Kihuko, prințesă imperială japoneză, 410
 Kiriac D. G., prot., profesor, 195, 196, 283, 284
 Kirileanu G. T., 190
 Kirițescu Constantin, publicist, 207
 Kleanthes, filozof stoic, 439
 Koch Robert, bacteriolog german, 110
 Kosciuszko, erou polonez, 445
 Kramer, 381, 396
 Kyra, fiica marei ducese Kyril, 411
 Kyril, mare ducesă, 404, 411

L

- Lachman, 429, 448
 Lahovary Ioan N., om politic, 115
 Lalescu Traian, profesor, 53, 209, 210
 Lambrino Zizi, 82, 391, 392, 415
 Lapedatu Alexandru, om politic, ministru, 38, 68, 81, 210, 211, 275, 276, 306, 336, 356, 367, 377, 378, 379, 386, 392, 400, 418
 Lascăr-Moldovanu Alexandru, scriitor, 211, 212

- Laube Henrich, scriitor german, 274
 Lazăr Gheorghe, cărturar iluminist, 74, 213
 Lazăr Ieroftei, strănepot al lui Gh. Lazăr, 74, 212, 213
 Lăudat I. D., profesor, 23
 Lăzărescu Vasile, profesor, 168
 Ledea, personaj mitologic, 423
 Lemenyi Ioan, episcop unit, 216
 Leon Diego, general spaniol, 443
 Leon, filozof, împărat bizantin, 336
 Lessing, 427, 433
 Lewis Maurice, ziarist, 95, 97, 103, 274
 Livescu I., profesor, 37
 Livia, soția împăratului August, 432
 Livius Titus, istoric latin, 428, 443, 444, 445, 446
 Loghi Kimon, pictor, 227, 228
 Loichița Vasile, profesor, 199
 Lombardus Petru, 424
 Los, conte, 268, 370
 Lucaci Vasile, preot, scriitor, om politic, 396
 Lucian, scriitor grec, 428, 438
 Lucretius (Titus Lucretius Crasus), filozof și poet latin, 436
 Ludovic XII, rege al Franței, 439
 Lungulescu Gh., ziarist (Stroe Dorna), 97, 103, 213, 214
 Lupaș Ioan, preot, profesor, 12, 13, 14, 16, 18, 20, 29, 39, 40, 48, 49, 52, 53, 54, 55, 56, 64, 65, 66, 67, 73, 81, 87,

- 214, 216, 218, 221, 222, 223, 367, 378
- Lupescu Elena, metresa lui Carol II, 6, 61, 62, 63, 81, 82, 99, 102, 103, 104, 372, 382, 392, 407, 408, 409, 410, 415
- Lupu Nicolae, doctor, om politic, 54, 381, 391
- Lutetia, 439
- Luther Martin, teolog german, 425, 433
- M**
- Madgeanu Virgil N., economist, sociolog și om politic, 61, 65, 96, 97, 101, 103
- Mafalda, prințesă a Italiei, 363
- Magearoff, preot, 371
- Maghețiu Aureliu, preot, 65, 223, 225
- Maghețiu Marioara, 224
- Majlath G., episcop catolic la Alba Iulia, 340, 366
- Maior Petru, istoric și filozof, 69, 335, 336
- Maiorescu Titu, critic literar, estetician și om politic, 77
- Mangra Vasile, mitropolit, 309, 419
- Manilius Ioan, 441, 445
- Maniu Iuliu, om politic, 26, 56, 61, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 147, 225, 226, 227, 369, 373, 381, 382, 383, 390, 393, 394, 396, 397, 399
- Manoileascu Mihai, inginer, 413
- Manolache C., general și scriitor, 227, 228
- Manolescu, colonel, 399, 400, 404, 415
- Manolescu Ion (Glim), general și publicist, 227, 228, 310, 359, 382
- Marcel Gabriel, filozof francez, 430
- Marcu Duiliu, arhitect, 45, 335
- Mardarie, 408
- Marghiloman Alexandru, om politic, 64, 229, 230
- Maria (Alexandra Victoria), regină a României, 82, 83, 97, 351, 368, 373, 374, 375, 377, 382, 383, 388, 389, 393, 394, 398, 404, 405, 406, 409, 410, 411, 412
- Marinescu D., scriitor, 104
- Marinescu Gabriel, colonel, 62, 63, 102, 104
- Marinescu Gavril, 197
- Marinescu Gheorghe, medic, profesor, 61, 64, 65, 99, 178, 230, 231
- Marioara, regină a Jugoslaviei, 79, 329, 330, 335, 355
- Mars, zeul războiului și al agriculturii, 429
- Marta Alexandru, 231, 232, 234
- Martial (Marcus Valerius Martialis), poet latin, 430, 431, 433, 449
- Martin IV, papă, 441
- Massaryk Garrigue Thomas, om politic, filozof și sociolog ceh, 376, 381, 396
- Mașca, fiica marelui duce Kyril, 413
- Mateescu Augustin, ieromonah, 212

- Matei Ion, profesor de drept, istoric, 53, 64, 70, 72, 89, 234, 235, 236, 237, 238, 240, 259, 260, 286, 287
 Matei Sanda, 234, 241, 242, 243
 Maurus Terentianus, 448
 Maupassant: Gui de, scriitor francez, 294
 Mavrocordat George Nicolae, prinț, 244
 Mavrocordat Ioan Vodă, 32
 Maxențiu, 451
 Mărdărescu Gheorghe D., general, 383, 390
 Mărzescu G. George, om politic, 345
 Mehedinți Simion, profesor, 64, 73, 81, 225, 244, 343, 366
 Meletios IV, patriarh, 350
 Melissus, 436
 Menalcas, 442
 Menander, 440
 Menandru, 424, 425
 Menzel Adolph von, pictor german, 441
 Mérimée Prosper, scriitor francez, 439
 Merk, profesor, 157
 Metaxakis Meletie, mitropolit, 330, 331
 Meteș Ștefan, preot, 329
 Mețianu Ioan, mitropolit al Ardealului, 321
 Mezin R., învățător, 273
 Miclescu Calinic, mitropolit, 337, 358
 Micu-Clain Samuil, filozof și istoric, 34, 35
 Micu-Clain Ioan Inocențiu, episcop unit, 336
 Mihai I de Hohenzollern, prinț moștenitor și rege al României, 79, 330, 354, 373, 374, 382, 383, 387, 388, 389, 395, 398, 401, 403, 405, 406, 407, 408, 409, 412, 419
 Mihai I. Miron, 81
 Mihai Viteazul, domn al Țării Românești, al Transilvaniei și al Moldovei, 272, 399
 Mihalache Dumitru, locotenent, 245
 Mihalache Gh., medic, profesor, 61, 64, 65, 99, 178, 230, 231
 Mihalache Ion, om politic, 61, 101, 104, 245, 246, 247, 369, 381
 Mihalyi Teodor, om politic, 347
 Mihalyi Victor, mitropolit unit de la Blaj, 77
 Mihăiță Nifon, episcop, vicar patriarhal, 21
 Mihălcescu Ion, preot profesor, 18, 74, 283
 Mișu Ioan, dr. în drept, 52, 53, 247, 248, 249, 329
 Milan, rege al Jugoslaviei, 332
 Miler Martin, 442
 Militaru Vasile, preot, 250
 Miluță, 376
 Miocu Romulus, om politic, 313
 Mircea, inginer, 252
 Mircea, 391
 Miron Romanul, arhiepiscop și mitropolit, 77, 321
 Mironescu George G., om politic, profesor, 252, 253, 254
 Mirto Eduard, om politic, 101, 104

- Mișu, ministru, 333, 336, 338, 341
 Mîndrescu Simion C., profesor, 152, 155
 Mîrzescu, ministru, 112, 347, 361
 Mocsonyi Alexandru, 233
 Mocsonyi Andrei, om politic, 232
 Mocsonyi Antoniu, ministru, 321, 351
 Mocsonyi Eugeniu, deputat, 321
 Moga Ilie, profesor, 322
 Moga Vasile, mitropolit al Ardealului, 79
 Moise Radu, medic-șef, 67
 Moisescu Iustin, patriarh, 431
 Moldovan C., 380, 381, 402
 Moldovan Leonte, ziarist, 346
 Moldovan Valer, profesor, 236, 259, 260
 Molière (Jean Baptiste Paquelin), dramaturg francez, 431
 Monte Cassius Alberich de, diacon, 431
 Montesquieu Charles de Secon-dat baron de, scriitor și filozof francez, 446
 Mora Mihail G., avocat, redactor, 261
 Moșoiu Traian, general, 261, 275, 276, 309
 Motaș Constantin S., medic veterinar, profesor, 64, 262
 Motaș Constantin, zoolog, prof. universitar, 263
 Motronea Nicolae, 305
 Mott John R., economist, 47, 48, 264
 Moța, 102, 396
 Mrazec Ludovic, om de știință, geolog, 93
 Mugur Gh. D., inspector general la Culte și Arte, 264, 265, 266
 Munteanu Donar, scriitor, magistrat, 267
 Munteanu Nicodim, episcop al Hușilor, viitor patriarh al României, 18, 19, 35, 65, 120, 125, 212, 269, 270, 289, 354
 Munteanu-Rîmnic, profesor publicist, 227, 228
 Murgulescu N., ziarist, 359, 360
 Musceleanu Ovidiu, director, 19, 50
 Musicescu Gavril M., compozitor, dirijor de cor și pedagog, 357
 Musolini Benito, om politic italian, 413
 Musta Filaret, arhiereu vicar, 324
 Mușat Mircea, istoric, 87

N

- Nae, profesor și istoric, 336
 Naniescu Iosif, episcop, 120
 Naru - Hiko - Higashi - Knui, prințul Japoniei, 363
 Nazarie C., profesor, 14
 Neagu C., scriitor, 6, 61, 104
 Neander, secretar al arhiepiscopului de Upsala, 366
 Nedelcu Adrian, consul, 269
 Negreanu N. (Scarlat Preajbă), general, 227, 228
 Negulescu Petre, profesor, 334
 Neofit, mitropolit al Vidinului, 371

Neprazdy Dimitrie, episcop, 272

Nicolae, prinț, fiul regelui Ferdinand, 91, 97, 103, 229, 362, 363, 375, 382, 388, 389, 392, 393, 394, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 410, 414, 415

Nicolescu, general, prefect al poliției, 402

Nicolescu D. J., 281, 282

Nicolici, arhimandrit sîrb, 340

Nicolitis, episcop, 371

Niculescu Ghenadie, 22, 156

Niemirower Iacob J., șef ra-
bin, 64, 79, 270, 340

Nikuliks, avocat, 121

Nistor Ioan, istoric și om po-
litic, 64, 271, 361, 346

Nițescu Voicu, ziarist, om po-
litic, 101, 104

Noailles Anne-Elisabeth, con-
tesă Mathieu de, scriitoare
franceză de origine română,
115

O

Obedeianu Constantin V., ju-
rist, 272

Odobescu C. Elena, 137

Oedip (Edip, Oidipus), perso-
naj mitologic, 435

Olga, 121, 362

Onciu Julian, preot, 273

Onițiu Virgil, director de gim-
naziu, 118

Oprîșa Pavel, profesor, 273,
275

Orleanu M. G., om politic, 151,
152, 155

Orzescu, 209

Ovidiu (Publius Ovidius Na-
so), poet latin, 423, 426, 427,
428, 429, 433, 434, 437, 438,
439, 440, 442, 443, 444, 445,
447, 450, 453

Oxenstierna Axel, 426

P

Pacelli, cardinal, 413

Palade Beiu, 99

Pamias, 336

Pamphili Euseb, 449, 451

Panas, ministrul Greciei, 330,
331

Papacostea, 100

Papandreu Damaschinos, mi-
tropolit al Elveției, 20

Papp Ioan I., episcop, 275, 276

Paraschivescu, 111

Paris, personaj mitologic, 439,
453

Partenie P., director, 37

Pascal Blasie, matematician,
fizician, scriitor și filozof
francez, 434

Pascu Vasile P., om politic,
341

Pasici Nicola, inginer, om po-
litic sîrb, 332

Pasteur Louis, chimist și bio-
log francez, 109, 110

Paul, prinț al Serbiei, 312,
362, 363, 405

Paul de Alep, diacon ortodox
și călător, 20

Paulescu N., 75, 152, 155

Paulian Emil Demetru, prof.,
99, 104

Pausanias, 453

- Păcescu, conducătorul tipografiei patriarhale, 334
 Păcurariu Mircea, pr. prof., istoric, 12
 Pătraşcu Andrei, 96, 212
 Păunescu Chesarie, episcop, 417
 Păclişanu, referent ministerial, 340
 Pelars, personaj mitologic, 439
 Penescu-Kerthch, ing., 422
 Penescu, prim-ministru, 79, 151, 155, 329
 Perişeanu I. Gr., poet, 227, 228
 Persius, 427, 436, 443
 Petala Nicolae, general, 384
 Petculescu, preot, 311
 Petre Constantin, preot, 178
 Petrescu-Comnen Nicolae, om politic, 134, 160, 161
 Petrescu Costin, pictor, 30, 32, 376
 Petrescu I., 202
 Petrescu, preot, 415
 Petron, 453
 Petrovici Ioan, profesor, 64, 276
 Phedrus, 432
 Phidias, 434
 Philip II, rege al Spaniei, 424
 Pico Giovanni, conte de Mirandola, 436
 Pilat, proconsul roman al Iudeii, 440
 Pindar, poet grec, 438
 Pipoş Ioan, inginer, 6, 61, 62, 94, 99, 103, 104, 227, 228
 Pitagora (Pythagoras), matematician, om politic şi filozof grec, 438
 Pius (Achile Ratti) al XI-lea, papă, 71, 73
 Placentinus, episcop, 430
 Platon, filozof grec, 425, 429, 437, 442
 Plautus (Titus Maccius Plautus), poet comic latin, 423, 425, 426, 439, 444
 Plămădeală Antonie, arhiepiscop şi mitropolit al Ardealului, 20, 21, 22, 51, 89, 191
 Plesnilă D., ministru, 277
 Pliniu cel Bătrîn (Caius Plinius Secundus), istoric, filolog şi literat roman, 435, 450, 453
 Plotin, 436
 Plutarch din Cheroneea, istoric şi filozof grec, 424, 429, 432, 434
 Podhorsky, inginer, 122
 Poenaru, general, 351
 Policarp, mitropolit al Triteiei, 370
 Pognac, 441
 Polybius, 439
 Pompei, arhitect, 45
 Pop Ştefan, 252
 Pop Valeriu, ministru, 41
 Popasu Ioan, episcop, 78, 171
 Popea Nicolae, episcop, 78, 216, 324
 Popescu, 340, 350
 Popescu Adrian, prefect, 105
 Popescu Agripa, prof., 277, 278
 Popescu Alexandru, preot, 65, 278
 Popescu Dumitru, profesor, 20, 21
 Popescu I. Mălăieşti, preot, 18

Popescu-Necșești Alexandru, avocat și ziarist, 420
 Popescu N. N., preot, 93, 202
 Popescu M. Nicolae, prof., diac., 18, 33, 279, 281, 282
 Popescu-Prahova Nicolae, profesor, 279
 Popescu Sabin, 381
 Popescu Stelian, avocat, 72, 177, 214, 282, 283, 379
 Popescu Ștefan, prof., 283, 284, 386
 Popescu Tudor, avocat, 69, 292
 Popescu Victor, prof., 202, 203, 293
 Popovici, prof., 343, 352
 Popovici Andrei, director general, 252, 284, 285
 Popovici Eusebiu, prof., arhimandrit, 15
 Popovici Mihai, 162, 393, 394, 395
 Popovici Z., soră de ocrotire, 241
 Porphyrius, scriitor antic, 466
 Porphyrogenetos Constantin, împărat bizantin, 336
 Porumbescu Ciprian, compozitor, 173
 Potîrcă Virgil, avocat, 381
 Poussin Nicolas, pictor clasic francez, 443
 Predescu Lucian, ziarist, 33
 Predescu Rion, medic, prof., 227, 228
 Prezan Constantin, general, mai târziu mareșal, 64, 285, 373, 390, 418
 Priscian, grămatic, 430
 Proca George, preot, publicist, 60, 348

Procopiu din Cezareea, istoric bizantin, 406
 Propertiu (Sextus Propertius), poet latin, 451
 Puiu Visarion, episcop al Hotinului, 23, 202, 236, 356, 357, 367, 368
 Pușcariu Sextil, profesor, 286, 287

R

Rabelais François, călugăr, medic, scriitor francez, 436, 450
 Racoviță Emil, biolog, 396
 Radici, 355
 Radu Dimitrie, episcop unit, 399
 Radu Vasile, preot, profesor, 19, 35, 72, 270, 287, 289, 290, 292, 293
 Raphael (Raffaello Sanzio), pictor și arhitect italian, 427
 Rațiu Ioan de Nagylak, jurist, om politic, 401
 Rădescu N., general, 61, 96, 98, 100, 103
 Rădulescu Andrei, jurist, 222
 Rădulescu D., avocat, 60, 62
 Rădulescu-Motru, prof. universitar, 191
 Rădulescu-Niger Nicolae C., scriitor, 293, 294
 Rădulescu Pavel, colonel, 95, 99
 Rășcanu Langa, ministru, 357
 Râmleț Constantin, scriitor și ziarist, 227, 228

- Reymont (Reymont Wadislaw Stanislaw), scriitor polonez, 450
 Richardson Samuel, scriitor englez, 454
 Rist C., 392
 Rohr Gheorghe, inginer, 124
 Rollenhagen G., dramaturg, 425
 Romulus, personaj mitologic, întemeietorul Romei, 438
 Roșca R. Eusebiu, arhimandrit, 323
 Ruckert F., 443
 Rudeanu Vasile, general, 384
 Rudolf IV, principe, 429
 Rusu Gheorghe, pictor și grafician, 279, 280, 309
 Rusu Ștefan, protopop, 105
- S**
- Saligny Anghel, inginer, om politic, 335, 339, 340
 Sallust (Caius Sallustius Crispus), istoric și om politic roman, 450
 Samuel, guvernator englez, 365
 Savin I. Gh., profesor, 17
 Sărățeanu Constantin, om politic, regent, 81, 342, 393, 399, 400, 401, 402, 403, 406
 Săveanu N., om politic, 381, 399
 Săvescu, 414
 Schidone Bartolomeo, pictor italian, 442
 Schiller Friedrich von, poet și dramaturg german, 424, 433, 443, 453
 Scipio (Publius Cornelius S. Africanus major), general roman, 445, 452
 Scorobeț Teodor (Trandafir), arhiereu vicar, 420
 Scriban Iuliu, arhimandrit, 49, 50, 72, 227, 228, 294, 295, 335, 361
 Secășeanu Corneliu, numismat, 227, 228
 Ségur Luis Philippe, 446
 Semproniu, fiul lui I. Lupaș, 221
 Seneca (Lucius Annaneus Seneca), scriitor și filozof latin, 427, 430, 432, 435, 437, 439, 440, 442, 449, 453
 Serghie, 212, 213
 Shakespeare William, dramaturg și poet englez, 438
 Sherrington Ch., învățat englez, 231
 Sienkievicz Henryk, scriitor polonez, 294
 Sigismund I de Luxemburg, împărat german, 430, 441
 Sihleanu Severa, scriitoare, 140
 Simedrea Titu, mitropolit al Bucovinei, 29, 37, 374
 Simo, 449
 Simonides din Amorgos, poet grec, 446
 Simotta, arhitect, 391
 Sittewalt Philander de, istoric, 437
 Socrate (Sokrates), filozof grec, 425, 432, 437
 Soeberblom Nathan, arhiepiscop al Serbiei, 47

- Sofia, regină a Greciei, 79,
 353, 354, 369, 377
 Soldan, ziarist, 98
 Solomon, rege al statului Israel, 385
 Sophokles, poet tragic grec,
 442, 454
 Soreanu Horea, ziarist, 98
 Stamate Aurora, 188
 Stanca Sebastian, preot, 239
 Stăncescu, director general, 98
 Stănescu Vartolomeu (Băcăoanul) locțiitor de episcop la Vilcea, 22, 48, 49, 50, 183, 184, 202, 203, 341, 343, 344, 345, 347, 349, 352
 Sterca-Șuluțiu Alex., mitropolit unit, 335, 336
 Stere Constantin, jurist, om politic și scriitor, 369
 Stelescu Mihail, 102, 104
 Stinghe B., inginer, 180
 Stirling William (James), matematician scoțian, 429
 Stobaeus (Stobaios Ioannes), scriitor grec din Stobes, 430
 Stoicescu Constantin, profesor, 295, 296
 Stransky Paul, istoric, 144
 Stroescu Vasile, avocat, mare filantrop, 77, 274, 275
 Stroia Ioan, pr. prof., 23, 296, 297, 369
 Sturdza Costăchel, avocat, 99
 Sturza Marius, medic, 72, 297, 298
 Suci Vasile, mitropolit unit, 156, 157, 158, 159, 160, 299, 300, 341, 378
 Suetoniu (Caius Suetonius Tranquillus), istoric roman, 423, 428, 430, 437, 445
 Suru Pavel, director de tipografie, 279
 Syrus Publius, 429, 448
 Széchenyi, grof, 309
- Ș
- Șagău Galaction, protopop, 326
 Șaguna Andrei, arhiepiscop și mitropolit al Ardealului, 14, 18, 34, 35, 89, 118, 215, 222, 232, 249, 274, 275, 308, 309, 321, 335, 336, 355, 416, 418
 Șerbănescu Iustin, 213
 Șerbănescu Nicolae, preot, 33
 Șesan M., pr. prof., 26
 Ștefan, episcop rus, 421
 Ștefan, mitropolit al Sofiei, 357
 Ștefan Simion, mitropolit, 18, 34
 Ștefano Chesarie, 289
 Ștefănescu, 10, 65, 305, 310
 Ștefănescu Chesarie, preot, 106
 Ștefănescu Codin, procuror general, 62, 63
 Ștefănescu Marin, profesor, 72, 299, 300
 Ștefănescu Victor G., arhitect, 358
 Știrbey Barbu, om politic, prim-ministru, 83, 301, 334, 393, 394, 398, 399, 405, 415
 Știrbey Elisabeta, prințesă, 67

T

- Takamatsu, împărat al Japoniei, 410
- Tarquiniu (Tarquinius Superbus), rege al Romei, 438
- Tămaș, farmacist, 53
- Tănăsescu Nic. D., preot, 57, 254, 256
- Tăslăoanu C. Octavian, publicist, 85
- Tătărăscu Gh., om politic, 61, 99, 168, 169, 302, 303, 421
- Teculescu Iustinian, episcop, 23
- Tempea, 96
- Teodorescu, 10, 303, 305
- Teodorescu Ilarie, episcop, 22
- Teodorescu Ștefan, ieromonah, 213
- Teodorian M., 218
- Teofil, călugăr, 354
- Terenz (Publius Terentius Afer), poet comic latin, 425, 435, 440, 444, 446, 449, 452
- Tertulian (Quintus Septimius Floren Tertullianus), teolog creștin roman, 429, 434
- Teutsch Friedrich, istoric german din Transilvania, 340
- Theocrit (Theokritos), poet grec, 423, 424, 433
- Theodelinda, regină a longobarzilor, 436
- Theodosie, episcop al Romanului, 335
- Theoginis, 439, 442, 444, 452
- Thetis, zeiță, 439
- Thimoteus, 446
- Tiberiu (Tiberius Claudius Nero), împărat roman, 430
- Tibull (Tibullus Albius), poet latin, 442, 446, 451, 453, 454
- Tihon, patriarh al Moscovei, 328
- Tipău, 347
- Tisza Istvan (Ștefan), conte, prim-ministru, 248
- Tit (Titus Flavius Vespasianus), împărat roman, 437
- Titulescu Nicolae, om politic și diplomat, 61, 88, 95, 96, 97, 98, 100, 101, 102, 103, 382, 395, 397, 407
- Tityrus, păstor, personaj mitologic, 437
- Țirgovișteanu Titu, arhiereu, 417, 418
- Tomescu Constantin N., profesor, 240
- Toth Ioan, secretar de stat, 8, 323, 325
- Traian (Marcus Ulpius Traianus), împărat roman, 272, 428
- Trancu-Iași, profesor, om politic, 61, 96, 100, 102, 103, 227, 228, 422
- Trebonian (Tribonianus), jurist roman, 451
- Tremblay C., monah catolic, 289
- Triteanu Lazăr (Lucian), episcopul Romanului, 10, 22, 72, 235, 236, 307, 308, 309, 348, 375, 399, 457
- Triteanu Veturia, 399
- Trogus Pompeius, istoric roman, 438
- Truța Ioan, protopop, 419, 420
- Tuchydide (Thukydides), istoric și om politic atenian, 436

Turgheniev Ivan Sergheevici, scriitor rus, 212

Turgot (Anne Robert Jaques baron de L'Aulne), economist și om politic francez, 441

Tyrtans, poet liric grec, 440

Tzigara-Samurcaș Al., profesor, 310, 311

T

Țilea Viorel Virgil, om politic, 102, 104

Țincoca, preot, 280

Țițeica G., profesor, 93, 310

U

Ucalegon, 450

Ungureanu Emanoil, avocat și filantrop, 232, 233

Urdărescu Ernest, colonel, adjutant regal, 95, 103

Urechia V. A., istoric și om politic, 135

Urmanczy, moșier, 380

V

Vaida-Voievod Alexandru, om politic, 55, 61, 68, 78, 100, 108, 109, 162, 163, 311, 312, 323, 325, 333, 373, 392, 396, 400, 402, 405, 416, 418

Valentina, fiica principesei Marta Bibescu, 117

Valerius Flacus, poet roman, 444

Varro Caius Terentius, om politic și general roman, 431

Vască Ioan, profesor, 294, 295
Vasilescu-Karpen, ministru, 180

Vasiliu, medic, 125

Vasiliu Aurel Ioan, diplomat, 134

Vasu, medic, 381

Văcărescu Elena, scriitoare, 289, 292

Văitoianu Arthur, profesor, 307, 338, 339

Vălcovici, ministru, 180

Veloman Liviu, 213

Venizelos Eleutherios, om politic grec, 330, 350

Venus, zeita frumuseții, primăverii și a forțelor vegetale, 429, 446, 453

Veștemeanu Teodosie, mitropolit, 34, 35, 215, 216

Veturia, soția lui Ioan Stoian, 297

Viorica, fiica lui Maghețiu, 224

Virchow Rudolf, medic german, 110

Virgiliu (Publius Vergilius Maro), poet latin, 423, 424, 425, 427, 428, 434, 437, 438, 439, 441, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 450, 452

Visarion Sarai, mitropolit, 56, 421

Virtosu Emil, 33

Vlachide M., secretar general la Președinția de Miniștri, 312

Vlad Aurel, om politic, 308, 309, 313, 314, 315, 316, 386, 395, 396

Vladimirescu Tudor, om politic, 33, 414

Vlaicu Aurel, inginer, pilot și constructor de avioane, 251

Voicu, 102

Vraciu N., medic militar, 274

Vuia Iuliu, învățător, 317

Vulpescu, preot, 201

W

Wagner Richard, compozitor, dramaturg, dirijor, scriitor și eseist german, 426

Weber C. I., 433

Weber G., 274

Weiller Lazare, senator, 288

Wied, prințesă, 351, 363

Wilhelm II, rege al Prusiei și împărat al Germaniei, 350, 377

X

Xerxe, rege persan, 426

Z

Zaharov Jean, director de ziar, 97, 103

Zambory L., prelat papal, 317, 318

Zamfirescu Duiliu, scriitor, 358, 364

Zavoral Metodi, abate, 318, 376

Zenon din Citium, filozof grec, 424

Zichy Ioan, conte, 78, 323

Zwiedeneck, 409

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CUPRINS

ELIE MIRON CRISTEA

în perioada 1 decembrie 1918—6 martie 1939

	Pag.
I. Preliminarii	5
II. Elie Miron Cristea, mitropolit primat, 1920—1925	10
1. Sfârșitul Băncii culturale „Lumina”	10
2. Legea și Statutul de organizare a Bisericii Ortodoxe Române	11
3. Institutul Biblic Ortodox	17
4. Propuneri pentru un nou Sinod ecumenic	20
5. Episcopi și episcopii noi	22
6. Despre catolici, uniți și altele	23
III. Elie Miron Cristea, patriarh (1925—1939)	29
1. Cît costau în 1925 însemnele necesare slujbei de Patriarh?	30
2. Reînhumarea osemintelor lui Constantin Brîncoveanu	32
3. Biblia lui Miron Cristea	34
4. Academia de muzică bisericească	36
5. Cămin preoțesc. Seminar la Cernica. Tipografii. Ctitorii în Țara Sfântă	37
6. Natalitatea în Banat	40
7. Memorandist	42
8. Socoteli bănești și avere personală	45
IV. Cîteva indicii asupra preocupărilor ecumenice	47
V. Unele aprecieri asupra situației din Transilvania de după Unire și asupra vieții politice din țară, în general	52

VI. Alte scrisori — alte teme — alte preocupări . . .	Pag. 64
VII. Însemnările personale ale lui Elie Miron Cristea .	76
VIII. Citate și locuțiuni din literatura latină . . .	84
IX. În loc de încheiere: Cîteva trăsături ale personali- tății lui E. Miron Cristea, așa cum reies din scrie- rile sale și din aprecierile celor care l-au cunoscut .	85

A D D E N D A

ADDENDA I — SCRISORI	93
Academia Română	93
Angelescu Constantin	94
Anonimă	94
Antonescu Victor	105
Argetoianu Constantin	105
Averescu Alexandru	106
Axentie C. S.	107
Babeș Victor	109
Baiulescu Maria	110
Berlogea Avram	111
Bibescu George Valentin	113
Bibescu Martha	115
Blaga Iosif	117
Borcea Ion	119
Braniște Valeriu	121
Brătianu Ion I. C.	122
Brătianu Gh. I.	122
Brâncoveanu Basarab	122
Brediceanu Caius	132
Brediceanu Eugenia T.	133
Broșu I.	133
Burada Teodor T.	135
Cancicov Mircea	135
Cantacuzino Alexandrina Gr.	136
Cantacuzino Sabina	140
Catargy Henry	142
Cervinka Milos	144
„Chemarea“	148

	Pag.
Chiricuță Petre	149
Ciorogariu Roman	161
Ciuhandu Gheorghe	164
Constantinescu Mitiță	165
Corneanu Cornel	166
Cosma Lucia	173
Cotoșman Gheorghe	173
Crainic Nichifor	174
Demosthen A.	178
Dimitriu Gabriel	179
Dissescu Constantin G.	182
Djuvara Mircea	185
Dobrin George	185
Dongorozi Ion	186
Filipescu Maria N.	186
Galitzî Christina	187
Georgescu Florica	187
Georgescu G.	188
Gerota Dimitrie	188
Ghiță P.	189
Ghibu Onisifor	190
Grecianu Liseta	190
Grecianu Paul Șt.	191
Gurie Grosu	192
Gusti Dimitrie	193
Hațieganu Emil	195
Hubic Francisc	195
Hurmuzachi Alexandru	196
Iamandi Victor	197
Ilarie	198
Imbroane Avram	199
Inculeț Ion	200
Ionescu Take	201
Iordăchescu Cicerone	201
Iordăchescu Valeriu	205
Iorga Nicolae	206
Kirițescu Constantin	207
Konon	208
Lalescu Traian	209
Lapedatu Alexandru	210
Lăscarov-Moldovanu Alexandru	211

	Pag.
Lazăr Ieroftei	212
Lungulescu George	213
Lupaș Ioan	214
Maghețiu Aureliu	223
Maniu Iuliu	225
Manolescu Ion	227
Mareșalul Curtii Regale	229
Marghiloman Alexandru	229
Marinescu Gheorghe	230
Marta Alexandru	231
Matei Ioan	234
Matei Sanda I.	241
Mavrocordat	244
Mehedinți Simion	244
Mihalache Ion	245
Mihu Ioan	247
Militaru Vasile	250
Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale	250
Mircea	251
Mironescu George G.	252
Moisescu Iustin I.	254
Moldovan Valer	259
Mora Mihail G.	261
Moșoiu Traian	261
Motaș Constantin S.	262
Motaș Constantin	263
Mott John R.	264
Mugur Gheorghe D.	264
Munteanu Donar	267
Nectarie Cotlarciuc	268
Nedelcu Adrian	269
Nicodim Munteanu	269
Niemirower Iakob J.	270
Nistor Ion	271
Obedeianu Constantin V.	272
Onciu Julian	273
Oprîșa Pavel	273
Papp Ioan I.	275
Petrovici Ioan	276
Plesnilă Dem	277
Popescu Agripa	277

	Pag.
Popescu Al.	278
Popescu-Prahova Nicolae	279
Popescu Nicolae M.	279
Popescu Stelian	282
Popescu Ștefan	283
Popovici Andrei	284
Prezan Constantin	285
Pușcariu Sextil	286
Radu Vasile	287
Rădulescu-Niger Nicolae C.	293
Scriban Iuliu	294
Stoicescu Constantin	295
Stroia Ioan	296
Sturza Marius	297
Ștefănescu Marin	299
Știrbei Barbu	301
Tătăărăscu Gheorghe	302
Teodorescu	303
Theodosie Atanasiu	306
Triteanu Lazăr Lucian	307
Țițeica G.	310
Tzigara-Șamurcaș Al.	310
Vaida-Voevod Al.	311
Vlachide M.	312
Vlad Aurel	313
Vuia Iuliu	317
Zambory L.	317
Zavoral Metodiul	318
ADDENDA II — Dr. Elie Miron Cristea, Patriarh, ÎN-	
SEMNĂRI PERSONALE, 1895—1935	321
ADDENDA III — LOCUȚIUNI ȘI CITATE LATINEȘTI .	423
INDICE DE NUME	455

1987

TIPARUL
TIPOGRAFIEI EPARHIALE
S I B I U

Comanda nr. 6/1987

ADREND A II -- Dr. Emil Miron Cristea, Patriarh în
 SEMNĂRI PERSONALE 1893--1935
 ADREND A III -- LOCUTIUNI ŞI CĂTĂRI LA TÂMBUL
 INDICE DE NUME

03112 DER LEGAL 1967

